

**שיעורי
הרב הגאון רבי יוסף דוב הלוי
סלוביץ' זצ"ל**

**למס' גיטין
מפי השמועה**

נרשמו על ידי הרב צבי שכטר שליט"א

הקדמה

ספר זה כולל שיעורי רבנו ז"ל למס' גיטין (ב-לה) כפי שרשמתיים בשעתם בשנת תשכ"ג - תשכ"ד. רוב הרשימות האלו נכתבו בשעת השעור, וכמה פעמים יראה הרואה דיש כאן קטעים בלתי שלמים, ולפעמים אף חלאי-משפטים. לפעמים כשלא יכולתי להשתתף בשעור העתקתי מכתבי אחרים בלשונות של עצמי. רבנו ז"ל הי' מקפיד שלא יעתיקו מרשימות התלמידים, כי הדברים לא הוכנו לדפוס, ורק נכתבו לזכרון דברים בעלמא, ואף כתבים אלו בכלל קפידתו היו, אלא שלמעשה יש כבר כ"כ הרבה העתקים מהכת"י הזה שחשבו שמתמא כבר כדאי הדבר לסדרו באותיות של דפוס. עברתי על כל הגליגות, ופה ושם, כשיש איזה קטע שכבר נדפס במק"א בנוסח יותר ברור, ליינתי את מראה המקום.

מפני שרוב הכתבים האלו נכתבו בשעת השעור, נמלאים בהם יותר ראשי תיבות מכפי הרגיל, ואזכיר כאן רשימה מהם, א"א - אומר אמרו, א"ב - אין ברירה, א"ד - או דלמא, א"ה - אלימלך העכט, א"ו - אלא ודאי, א"מ - אבני מלואים, ב"ש - בספרים שלנו, ב"מ - בפועל ממש, ד' - דעת, או - דברי, ז"ב - זה ברור, חה"ר - חדושי הרשב"א, י"ב - יש ברירה, י"ג - יחזק גינזברג, כ"ע - כתב עליון, כ"ת - כתב תחתון, ל"ה - לא הבנתי, מ"ש - מיכל שורקין, או מאי שנא, ס' - סברת, או - ספר, עה"ש - על השטר, ע"ח - עדי חתימה, ע"מ - עדי מסירה, ל"פ - לבי פישמן, ר"א ח"ר - ר' אהרן חתן רבנו, שא"ה - שאני התם, ש"ה - שליח הולכה, ש"ק - שליח קבלה, תו"ג - תורת גיטין. [ופענוח הר"ת ד"ע, כבר התפרסם ענינו בקשר לשיעורי רבנו להל' קרה"ת, עי' המעיין בחוברת של תשרי, תשנ"ד, עמ' ז"ח במאמרו של הר"ר יואל קטן, שיחי'.]

וליהוי ידוע שעיקר גדלות רבנו בשעוריו הי' היאך שהי' מבהיר ומסביר את עומק הפשט הפשוט של הגמ' והראשונים, וברוב פעמים דבר זה קשה מאוד להימסר בכתב, וכמעט תמיד נשמט הוא מרשימות הכותב בשעת השעור, וגמלא שהעיקר יהיה תמיד חסר מן הספר. וכמדומה לי ששמעתי פעם מרבנו בשעורי מוריה, שלאחר שנפטר הגאון בעל בית הלוי, הספידו בנו הגר"ח ואמר שאת כח החידוש שלו - קיבל ממנו

תלמידו פלוני, ואת כח הפלפול - תלמידו אלמוני, ואת כח החריונות - תלמידו פלוני, וכח הפסק - תלמידו האחר, וכו', אך את כחו באמירת פשט לא הלליח אף אחד מתלמידיו ליקח ממנו, וזה [הכח] הוא לוקח אתו אל הקבר! [אכן שאלתי מכמה מתלמידי רבנו, ואין אף אחד שזוכר מאמר זה]. וכמדומה לי, שבמה מסויימת מאמר זה שייד אף כלפי רבנו, שכמה וכמה מה"תורות" שלו והווערטלעך שלו התפרסמו, אך עיקר גדולתו הי' כאמור, בהבהרת הפשט, אשר זה יותר קשה להימסר בכח.

רובא דרובא של שיעורי רבנו, ואף הספר הזה בכלל, עדיין זקוקים וממתינים לגואל דק שידע טוב את דרך לימודו ואת סגנונו המיוחדים, ושידע את מה להשמיט [כידוע בשם הגאון בעל הגתיבות, שגדלות ספרו לחו"מ היתה בגלל ריבוי המחיקות שמחק מכתבי חידושו, ושלא הדפיס כל מה שעלה על דעתו לחדש בהשקפה ראשונה], והיאך ללרף מכל שיעורי רבינו שמכל המסכתות את כל הדברים שחידש בנושא אחד. ואפריון נמטייה לכל תלמידי הישיבה שטרחו ועמלו לסדר את הספר הזה לדפוס, אשר זה צבחינת הללה-פורתא, שלכה"פ לא ילכו הדברים הקדושים הללו לאיבוד. ואחתום בתפילת וצא לליון גואל, הגואל דק וכי"ר.

לבי שכטר

עש"ק פ' וישלח, י"ז כסלו, שנת תש"ס

שיעורי מו"ר למס' גטין, בס"ד אלול תשכ"ג.

רש"י צריך ... שליח להולכה. אבל במסירת השליח לקבלה הגט ליד האשה אצ"ל בפ"נ ובפ"נ. דשליח קבלה תופס השטר בעד האשה וכאלו היא עצמה תופסת את גטה. והיא אצ"ל בפ"נ ובפ"נ, עגמ'. (כד.) וטעמא דמילתא היא, דאמירת בפ"נ וכו' הוא מחמת חששות דשמא הגט אינו כשר - או שהוא מזוייף לגמרי, או שנכתב שלא לשמה. אבל בשעה שבעל השטר תופסו, אזי יש הגדה שלמה וגמורה מצד השטר שהכל נעשה בהכשר, וא"צ לנאמנות דבע"פ דבפ"נ ובפ"נ. ודוקא בעוד הגט ביד השליח הולכה, דהוא אינו אוחזו ותופסו בעד האשה, ועדיין לא התחיל השטר להגיד עדותו, דוקא אז יש לספק וספקות הללו בנוגע לכשרות הגט. אבל לאחר שנמסר, הכל מבורר עפ"י עדי השטר. וערא"ש לענין הבעיא, מנא ידעינן שהוא השליח הולכה. דנראה שנחלקו בזה הראב"ד והר"מ. דעת הראב"ד דכמו שהשטר מגיד אכמה וכמה עניינים אף שעדיין לא היו בטרם חתימת העדים, דזהו דינא דר"ל דעדים החתומים וכו' דמסתמא הכל בהכשר נעשה, כמו"כ מעיד השטר על זה השליח התופס בו שהוא ש"ה. עי' בהשגות פ"ג מאישות הט"ו. דבאמת בעינן עדות לקיום הדבר שבערוה אף בשעת מינוי הש"ה, אלא דיש תמיד ע"ח אם נחתם השטר. ולפי"ז, היכא דלא בעי שליח למימר בפ"נ, א"צ שיהי' הוא נאמן (להוציא הרשע דאורייתא - עי' בר"מ וראב"ד לגירושין פ"ו ה"ז), דלענין בירור היותו ש"ה, לא בעינן נאמנות השליח דהא איכא ע"ח שבגט המעידים על כך. ודומה למלוה רשע המוציא שט"ח על אחרים דפשיטא דגובה בו, דלא מפיו אנו חיים, וא"צ לנאמנות דידיה, אלא עפ"י העדים אנו דנים לחייב להלוה. והר"מ כנראה חולק ע"ז וס"ל דאין הע"ח מעידים עדות גמורה על היות זה שליח הולכה. וטעם הדבר, דהשליח הזה איננו באמת בעל השטר, דלא לו נכתב אלא לאשה. והוא באמת הוי לגמרי מחוץ לענין זה השטר. והיאך יעיד השטר עליו ובעדו. דהלא הגדת השטר תלויה בתפיסת השטר, וליכא. אבל ער"מ, דאף הוא ס"ל דיש ענין של ראייה מכה השטר אהיותו ש"ה, שהרי להכי חילק בין שטר המקויים דאז אים השליח רשע פסול הגט אך מדרבנן, לבין שטר שאינו מקויים, דאז בטל הגט אף מדאור'. הרי דיש ענין של ראיית שטר אהיותו ש"ה. ונל"פ דיש ב' מיני ראיות דשטר: ער"מ פ"ד ממלוה ולוה ה"ב, דהטוען פרעתי נגד השטר ישבע וטוען הלה ויטול, מחוייב המלוה לישבע בנקיטת חפץ, דהיינו - שבועת המשנה. אבל אם טוען מזוייף הוא השטר, בהא פליגי גאונים, ופסק שם הר"מ בה"ג דליכא שבועה בנקט"ח, אלא שבועת היסת לאמר שנפרע, וטעם החילוק, דבטוען מזוייף הרי הוא מכחיש ממש את העדים, משא"כ בטוען פרוע, דטעמא דאינו נאמן בטענה זו הוא לא מחמת שהוא מכחיש בזה את דברי העדים, אלא מפני שטרך בידי מאי בעי, דזה ראייה צדדית שמכח תפיסת המלוה עדיין את השטר. אבל לא ר"ל דאף אזה מעידים העדים. וכנראה, דכן ס"ל להר"מ לענין שליח הולכה, דמאחר שהוא שלישי וחיצוני לגמרי בעסק זה הגט, ממילא א"א להיות הגדת השטר בעדו. אבל רא"י צדדית איכא, דלולא הי' ש"ה, היאך בא זה הגט לידו. ובצירוף לנאמנותו הוא דנתמנה לש"ה, מתברר שהוא הש"ה.

עגמ' (סד.) במחלוקת האמוראים אי שליח נאמן או בעל נאמן. דז"פ דאילו היתה המחלוקת בין

הבעל והש"ק דהש"ק הי' נאמן, שהרי הוא עומד במקום האשה, וכבר יש תפיסת השטר ע"י בעל השטר. אלא דבגמ' מיירי בש"ה דהבעל, שהוא חיצוני, כנ"ל, ולכן אין השטר מעיד בעדו שכל מה שהוא טוען הוי אמת. (לפי הרי"ף בתשו', עחי' הגר"ח פ"ו מגירושין.)

(ה:) בברייתא דכיכר יעשה וכו'. ומדוע לא יאמר בפ"נ מיד מבלי לטלו הימנה וכו'. אלא נל"פ כנ"ל, דכ"ז שהגט בידה והיא תופסת בו כתפיסת בעלת השטר, לא שייך להצריך נאמנות דאמירת בפ"נ, דהאיכא בירור דעדות דע"ח. אלא דה"ט דיטלנה הימנה, שלא תהי' עוד תפיסת השטר ע"י (ל"ה). דאם באמת כבר נעשית לבעלת השטר, אפי' ימסור הגט שוב ליד ש"ה עדיין יהיה הוא תופס בעדה. ועוד, דאם תומ"י בתפיסתה התחילה הגדת הע"ח אכשרות הגט. היאך יתבטל בירור זה אפילו ע"י איבוד הגט. אתמהה. וכי במתו ע"ח בטלה הגדתם. ובפשוטו נל"פ דנאמנות זאת דבפ"נ לא נתחדשה אלא לגבי ש"ה בשעת מסירתו הגט, עתהרשב"א לרף כ"ד א'. (ד"ע.)

חידוש דינו של ר"ל, דעדים החתומים עה"ש וכו' נאמר דוקא אשטר ולא אאיגרת (ל' רש"י בפ"י לחומש). דאף לר"ת דאגרת כשירה (עתוס' יבמות לא:) מכ"מ אינו שטר. ונפק"מ לנפסלו העדים בטרם קראו הבי"ד את האגרת. וכן נפק"מ לשכחו עדותם, דשכחו הוי **כפסול הגוף**, דתו אין העד כשר להעיד, ולא **דק דבהיני חמצא** שוב אינו יכול להעיד. דבשטר תומ"י בשעת חתימת העדים נעשה לשטר, ואפי' ימותו העדים, הלא קיים השטר. (אך אין **הגדת** השטר מתחילה עד שעת תפיסת בעל - השטר אותו, וכנ"ל.) אבל באגרת, אין נעשה בשעת חתימתן כלום, דלא נתפס הנייר הזה בדין שטר, ולא חלה עדותם עד שעת קריאת האגרת בב"ד. ורש"י דחולק ע"ז וס"ל דאגרת פסולה בכל ענין, אפי' אם עדיין זוכרים העדים את עדותם ועדיין כשרים הם בשעת קריאת הבי"ד, ה"ט, דנצטרך לומר דע"י צירוף כתיבתם וקריאת הבי"ד מתהווה הגדת עדות, וזה נמנע. דאין מצרפין בכה"ג. (וז"פ דא"ל דקריאת הבי"ד היא שעת הגדתם, שהרי אין העדים עושים אז מאומה, א"ו צל"פ לשי' הר"ת שהגדת העדים מתחילה משעת חתימתם, ומסתיימת בשעת קריאת הבי"ד אגרתם.) ולר"ת דין מפ"כ ממעט אלם, דהוי פסול גברא. דאילו לרש"י מפ"כ מלמדנו שאין לצרף עדות ממושכת כזו, וכנ"ל.

תוד"ה ואם יש. בשאר שטרות דבעינן קיום בגבי' שלא בפניו, יל"פ דב"ד טוענים בעד הבע"ד שהשטר מזוייף, או יל"פ דכך תקנו חכמים שיהיה כל שטר שאינו מקויים כחספא בעלמא. [אפשר דנפק"מ לשובר שאינו מקויים. די"ל דלא תיקנו נאמנות בטענת מזוייף אלא בעד המוחזק, ולא בכדי להוציא. ע"י ברכת שמואל למס' ב"מ (סי' י"ג.) ד"ע] (אבל בגבי' בפניו והוא אינו טוען מזוייף ל"א דהוי כחספא בעלמא, דאי - טענתו הוי קיום להשטר, וז"פ. ל' מו"ר לזה הצד הי' שאין זה דין טענינן אלא **דחוששים** הבי"ד למזוייף. ונ"ל דכך ר"ל.) והנה התוס' הבינו דזה דין דטענינן, וא"כ נראה דלא היו צריכים לתרץ דשאני גט משום עיגונא, אלא דבפשיטות הו"ל לחלק, דדוקא בד"מ יש ענין של טענינן ולא באו"ה, וגט הוי או"ה. (דענין טענינן הוא להציל עשוק מיד עושקו, ודוקא בגזלת ממון שייך. ד"ע.) וטעמא דמילתא, דבד"מ יש שם **בעל דבר** שיטעון הבי"ד בעדו. אבל בגטין, הפסק - בי"ד לא חל אגברי דאיש ואשה, אלא אעצם ההתגרשות. ומשל לחילוק זה, דאף דקרוב פסול לדין, מכ"מ כשר לפסוק אשאלת או"ה להכשיר או להטריף עוף ובהמה, אעפ"י שמסתעף מפסקו דאו"ה או הפסד ממון או ריוח ממון, דבפסק או"ה אין שם בע"ד, ואין הפסק חל על **הבעלים** אלא על העוף ועל הבהמה, ואין שייך כאן ענין קרובים כל עיקר. (ואמרת הר"ר יונתן אייבשיץ, שהקצב איננו מתקצף על הרב אף אם הפסד מרובה הוא, והבע"ד נעשה לאויב לו אף כי רק הי' הפסד מועט, דבאו"ה אין שם שני המרויח. ואף עפ"י הל' יציבא מילתא, כנ"ל החילוק. מו"ר.) [וע"י בית יצחק שנת תש"נ עמ' ס"ד ובס' ארץ הצבי עמ' רכ"ח, הערה ה'.] יע"י בר"ן. -

(ג.ו): שנים שיאמרו בפנינו אמרה. ולא שייך לכתוב שטר על זה, אפי' מדעת האשה, שהיא כאן המתחייבת - שהרי הגט חוב הוא לה, דאין במינוי השליחות בעצמותו שום חוב, כמו במינוי שליחות דהפרשת תו"מ ושאר מינוי שליחות, למרות דבנידון זה בפרט יש בה משום התחייבות. (כנ"ל כונת מו"ר. אך לפי"ז לא מובן בכלל ענין שטר הרשאה, דמשמע דמהניא מדינא, ערמ"א לאה"ע קמ"א נ"ה. וא"מ נר"ו פי' דה"ט, דמאחר שעדיין יכולה האשה לחזור בה ממינוי השליחות, להכי ליכא דעת המתחייב, דאין התחייבותה גמורה עדיין והיאך שייך להעיד עדות דשטר המעידה הגדה בענין דהוי עדיין ספק. אך לפי"ז לא יובן שטר הרשאה דבעל ג"כ, כנ"ל. ד"ע.)

תוס' כתובות (כ.) ד"ה וריו"ח. יבמות (לא:): מפי כתבם באמת הוי פסול טפי גרוע, דמאחר שהוא שכח עדותו, אינו עוד עד מעשה, והוא מעיד עתה עפ"י עדות השטר, והוי ממש עד מפי עד. ואפי' הי' עמפ"ע כשר, עדיין הי' פסול בכאן, שהרי האגרת איננו עד כשר, והוי כמעיד עד מפ"ע פסול. וצ"ע, מדוע הוצרכו לפסול בגמ' מטעם מפ"כ. (ל"ה. הלא זהו גופא הלימוד הפוסל העד הא' שבכתב, וזולת המקרא הזה הי' נידון הכתב לשטר, וכמעיד זה הרואה אותו שראה קבלת עדות בכי"ד. ד"ע.)

התוס' חילקו דעמפ"ע לא פסול במעידים על קבלת עדות בב"ד. (עי' נתיבות סוסי"ל. ד"ע.) דדוקא במעידים על המעשה הווי אינהו עדים השניים ופסולים מטעם עמפ"ע. אבל במעידים על הקב"ע הווי - עדים הא'. והתוס' בקו' הלזו ובתי"ס"ל דכל אגרת, אף שנכתבה שלא מדעת המתחייב, חשיב כשטר כשר דאמרינן בי' דינא דר"ל דעדים החתומים וכו'. אבל לכאורה ז"ב דשטר קנין שלא נכתב מדעת המתחייב אינו ולא כלום, ונראה דזה משמעה דמשנה דסוף ב"ב (קסז): דכותבין גט לאיש ... שטר ללנה וכו'. (אך לפי"ז צ"ע בשובר דאינו אלא שטר ראוי, ובשטרי הלואה פליגי ראשונים אי הווי שטרי קנין - מחמת התחדשות השעבודים, או שטרי דא"י בלבד. ערש"י ותוס' ג:): דבשטרי קנין, שע"י השטר חל הקנין או נעשית ההתגרשות, בהא שפיר שייך להיות דעת המתחייב. אבל בשטרי דא"ה, מה התחייבות יש שם. וא"כ א"א להיות דעת המתחייב. וזוהי הנחת התוס' והר"מ. אלא שהר"מ הסיק מכח זה דכל שטרי ראייה הווי אך מדרבנן. (הלי' עדות פ"ג ה"ד.) דהרמב"ן בספחמ"צ השיג אהר"מ, דלדבריו דכל שטרות מדרבנן, היאך מקדשין ומגרשין בשטר, והוא מה"ת. אך החילוק פשוט, דאף הר"מ לא אמר דבריו אלא בשטרי ראוי' ולא בשטרי קנין, עי' ח"י הגר"ח. - והתוס' הסיקו מאותה ההנחה, דבשטרי ראוי' שפיר נעשה כל אגרת לשטר, אפילו בלא דעת המתחייב. ועמש"כ להלן (ל"ג.) [ועי' בס' ארץ הצבי סי' כ"ג].

... ע"א בשטר לא חשיב שטר. דבעינן ב' עדים - בכדי לאשוויי שטרא, ולא רק מטעם גזה"כ דעפ"י ב' עדים וכו' מטעם בירור. (בקרא דכתי' והעד עליו עדים, לשון רבים, משמע ב', וזהו ספק התוס' אי הוי דין פרטי **בהכשר השטר** או הדין דפ' שופטים בעד בירור. עוד העיר מו"ר, דל' והעד משמע מדעת המתחייב, אך שמה הי' שטר קנין, ובה פליגי תוס' והר"מ אי נוהג דין זה אף בשטרי ראוי', מהטעם הנ"ל.) ועתוס' לפנינו (ב': ד"ה ע"א הב'). שתי' הר"ת לחלק בין עדות בעד ההתגרשות, דזה אף לפי ס"ד הגמ' הי' נחשב כדבר שבערוה, לבין עדות אהכשר הגט - לידע אם נכתב לשמה - דזה הוי כאיסורים דעלמא. ודוגמא לדבר, דאף דפשיטא דבעינן ב' עדים לעצם מעשה החליצה, מכ"מ לברר אם הסנדל הוא של עור או של גמי בודאי לא נצריך ב' עדים, דלהכשר החפצא בודאי

מיקרי אי' ולא דבר שבערוהו. וזה הסיק הגמרא דשאני הכשר הגט מהכשר הסנדל. - אבל מדלא תי' הר"ת דשאני עדי הגט דב' עדים הוו מחמת אשוויי שטרא והל' שטרות ולא ילפינן ל' מפ' עדות דשופטים דב' לבירור, ש"מ דפליג אתוס' כתובות הנ"ל. אא"כ נפרש דזה גופא ר"ל הר"ת, אך משמע כפי' הנ"ל. ועוד נפק"מ בבעיא זו, אי ע"א בשטר יחייב שבועה.

... שראה מסירת השטר. יתבאר להלן ... בירושלמי מפרש וכו'. דהו"א דהעדות שבע"פ פועלת להחשיב את השטר למקויים לגמרי, מאחר דקיום שטרות אינו אלא מדרבנן. (ול' הי' נל"פ דשטר שאינו מקויים אינו חספא בעלמא אלא דטענינן מזוייף כמדוייק לעיל מל' התוס'. וא"כ שטר המקויים אך חתימתו האחת באמת הוי שטר שיש עליו ב' עדים, אלא דרק הא' נאמן אף כנגד טענת הלה מזוייף. ד"ע.)

ויכול לשלוח כת"י לב"ד וכו'. דאף דבעינן ב' לאשוויי **שטרא**, אגרת נשאר. ונפק"מ בנפסלו העדים בטרם קראו הבי"ד את כתבם, כנ"ל, ושכחה כפסול ולא רק כחסרון בה"ת, וכנ"ל. -

... ורש"י פי'. דאגרת תמיד פסולה, אפי' העדים עדיין זוכרים.

... **א"נ אור"י**. כשי' הר"ת דריש גטין. ובאמת בנידון זה, הביא הגר"ח ראי' דדין עדות מיוחד יש בשטר מלבד דינא דבירור דפ' שופטים. דיש ס"ד בגמ' (ב"ב ק"ס: - ר"פ ג"פ.) לומר דג' עדים דבעינן בגט מקושר הוא מן התורה, אף כי לבירור תרי' כק'. א"ו דלאשוויי שטרא יש הלכות נפרדות בפ"ע. ואם יש ב' שטרות .... חשוב כשטר שלם. אבל בגט נראה פשוט דלא יכשר כה"ג (עגמ' גטין כ: ספר אחד וכו'. וז"פ ד"ע), דדוקא בשטר ראי', דכל שטר הוי לכה"פ ע"א, ומועיל לענין שבועה. אבל בשטרי קנין, דכל אחד בפ"ע אינו כלום, אף בצירוף שניהם ולא כלום הוא. (אבל יש לדחות טעמא דספר אחד, דבאמת כל שטר ושטר הכא הוי באמת ספר אחד. ד"ע.) וא"כ לשי' הר"י, דאף שטר בע"א הוי שטר, מדוע בעינן שיזכור בגמ' דכתובות, ומדוע לא יועיל במביא הכתב לפני בי"ד. דהנחת התוס' בתחילת הדיבור היתה דכל אגרת חשוב **שטר** ראייה אף בלי דעת המתחייב, וממילא א"ל דנפק"מ לנפסלו העדים בינתיים. וזה גופא תי' הר"י, דאינו כן. ופליג בזה אהנחת התוס' והר"מ, דס"ל לר"י **דאפשר** להיות דעת המתחייב אף בשטרי ראי'. וצ"ע. דבשלמא בשטר קנין שמשמשים בו לראי', כמו בגט היוצא מת"י האשה, י"ל דהי' דעת המתחייב בעד הקנין. אך בשטר ראי' הנכתב על שדה שכבר קנה הלוקח בכסף או בחזקה, וכבר אין המוכר בעלים עליו, ואיננו שייך לו כל עיקר, היאך מיקרי המוכר עכשיו - לענין כתיבת זה השטר דעת המתחייב. וצ"ל, דמאחר שהשטר **לדעתו** הוא, שלא יוכל לאח"ז לעורר על מכירתו השדה, כי יהי' לקונה ראייה נגדו, להכי חשיב מתחייב. אבל בנוגע לכתיבת הבעל שטר ראייה בעד אשתו שנתגרשה או שנתקדשה, נראה דיודה הר"י להמרדכי (הו"ד במשובב נתיבות) דזה א"א, דליכא התם דעת המתחייב. דאפילו יהי' דין תורה לאח"ז ונדון עפ"י איזה שטר שהיא נתקדשה או נתגרשה, לא נאמר **שוכה** הבעל כנגד אשתו, או **שוכחה** האשה, דלא יהי' הפסק על הגברא אלא על עצם מעשה ההתגרשות או מעשה הקידושין. (עמשכ"ל.) [אך לתוס' (ד.) דלר"א ע"מ דוקא ולא ע"ח, וא"כ ע"ח אינם פועלים קנין לעולם, היאך סומכים על חתימתם בתור ראי' על ההתגרשות. והרי מוכח משי' התוס' להדיא דלא ס"ל כהמרדכי, אלא דיש שטר **לאיה** אגו"ק אף דלא היו העדים מתחילה חותמים מדעת המתחייב של התחייבות דקנין. צ"פ. והודה לו מו"ר.] ולהר"מ דכל שטרי ראי' מדרבנן פשיטא דס"ל כהמרדכי, דלא תיקנו אלא בד"מ ולא באו"ה. ואף בקנסות נראה דליכא שטרא לדידי'.

ב"ב (מ.)... ולפי מה שפי' דאגרת כשרה. ואפי' נניח כרש"י, דאגרת פסולה, התם הויה תקנה מיוחדת, ואפילו בשכחו עדותם או נפסלו לפני קריאת הבי"ד את כתבם, דמדרבנן נידון **כשטר**.

ועוד אור"י דלא בעינן דעת שניהם. כדעת התוס' מעיקרא, דא"א להיות דעת המתחייב בשטרי רא"י. וממילא כל אגרת הויה שטר. אך בדנ"פ נראה פשוט דלא נאמר שכל אגרת תהי' נידונית כשטר, דכל ענין שטר לא שייך כלל להתם. וה"ט דגו"ק, דלכלל או"ה לא שייך בכלל שטר רא"י. (ולפי"ז צ"ע, אפילו בהיו ע"ח מדעת המתחייב בעד **הקנין**, דמדוע לא נאמר שלא תהיה בכאן ראיית שטר, דלא שייך כל ענין ראיית שטר לגו"ק כמו לדנ"פ. וצ"ע. וטעמא דלא שייך לכאורה הוא, דהגדת שטר רק מתחילה מעת תפיסת בעל השטר, והכא ליכא בעל - השטר, דליכא כלל בעל - דבר. ד"ע בכונת מו"ר.)

(צ"ע ל' התוס' - מדעת שניהם, דפשיטא דרק הצד הא' מתחייב, וכמתני' דפ' ג"פ כנ"ל. עתוס' ב"ב מ., דאף בקיום שטרות הקילו לכתוב שטר בלי דעת המתחייב, ככל מעשה בי"ד. ובאמת י"ל דאינם מעידים אמנה שבשטר אלא אחתימת ידיהו וה"ט דלא בעינן בפני בע"ד, עש"מ לב"ק קיב, ועי' מש"כ בשיעורי ב"ק כ"ד א'. ד"ע.)

תוד"ה ואם יש עליו עוררים. מיאנו לומר דטענינן מזוייף, דהא איכא שטר כנגדו. ודוקא הבעל דבר שידוע בעצמו נאמן לטעון מזוייף. אבל למה נטעון אנו בעדם היכא דטענה זו נסתרת מעדים. אבל פרוע במינו דמזוייף ניחא להו לתוס', דאין טענת פרוע נסתרת מהעדים. (עויל"פ דמזוייף הויה מילתא דלא שכיחא, עתוס' כתובות פ"ה רע"ב.) (ד"ע) דשטרך בידי מ"ב אינה אלא רא"י והוכחה צדדית, אבל אין עדות השטר מעידים ע"ז.

(עתוס' כתובתו קט: ד"ה אם טען ואמר. צ"פ)

פרוע הויה טענה, ולהכי שייך לומר שיטענו הב"ד בעדו. אך מזוייף אינה **טענה** אלא דין **ערעור** בעל - דבר; ובי"ד אינם מערערים. וכנ"ל. דאם נאמר דכל שטר מעיד שלא פרע, האיך מועיל לעולם שובר בעד הלוח, הלא תו"ת ניהו. א"ו דשטרך בידי מאי בעי אינה הגדת עדות שלא פרע אלא הוכחה צדדית. והיכא דאיכא שובר, ליכא רא"י כזה. וז"פ, אלא דמהר"מ (פ"ד מטו"נ ה"ח) שפסק בשטר בע"א שלוח והלוח טוען פרעתי, דהוי מחוייב שבועה וא"י לישבע, הרי מוכח דחשיב כע"א שלא פרע, ולפיכך הי' צ"ל חיוב שבועה. הרי דלא כנ"ל. (וטעמא דא"י לישבע, דאיכא סתירה פנימית בטענתו, דממנ"פ הוא, אם לוח הרי לא פרע, שהרי השטר עדיין ביד המלוח, ואם לא פרע, א"כ - לא לוח. והוא בעצמו מודה שלוח. ובהשגות ס"ל דאפשר להיות שבועה על שפרע, דליכא סתירה פנימית. ואיליה"ק בשטר הזה, דמאחר דאיכא שעבוד קרקעות אין נשבעין אכפייט שעבוד קרקעות. ד"ל דשטר דע"א אינו מחדש שעבודים. דשטר בע"א אינו כשר אפי' לר"ת דריש גטין דלא בענין ב' עדים לאשווי' - שטרא לשטר ראייה אלא לשטר קנין. כן השיב מו"ר ליו"ו)

ספק התוס', אם אפשר לב"ד לטעון פרוע במיגו דמזוייף, אף כי א"י לטעון מזוייף גופא. ומקור הספק, בדינא דפתח פ"ך לאלם ובכל טענינן - מי הוא הטוען - הבי"ד (בתורת בע"ד), או הבע"ד (בעצמו). אם הבי"ד - אזי בעינן שיה' להם **בעצמם** המיגו.

ב"ב (ע:): השומר נאמן לטעון החזרתי במיגו דנאנסו. ולא חשיב כמיגו במקום עדים, דאין כאן הגדה ישרה על אי - הפרעון. כנ"ל בדעת התוס'. והוכיחו התוס' מסוגיא זאת, דהבע"ד הוא הטוען ולא הבי"ד והוא מסתבר, דהיאך יהא הבי"ד נעשים לטוענים.

אך צ"ע בההוא גמ' גופא. מדוע לא יטענו הבי"ד נאנסו. (עתוס' ב"ב ע: ד"ה מ"ד). הלא טענה היא, ואין כאן עדות כנגדה. דל"ד לפרוע במיגו דמזוייף. דמזוייף אינה כלל טענה הנאמנת אלא ערעור בע"ד, אבל נאנסו היא טענה הנאמנת, ושפיר איכא למימר ביה מיגו - בטענינן - אף דלא יטענו לעולם נאנסו, מחמת דלא שכיחא. וצ"ע.

אפי' ימצא עדי קיום. צ"ב. דקיום השטר פועל שוב דנאמר עדים החתומים על השטר וכו', ואיכא הגדה. ושי' התוס' לחלק, דבסתם שטר - כל שהוא מקויים, ליכא לספוקיה ביה. אבל בנפל, וליכא תפיסת בעל השטר (דאתרע בנפילתו וכו'). - דנפילה מבטלת כח השטר, דליכא הגדה אלא כל זמן שיש תפיסת וגם טענת בעל - השטר. ומשל המשיל בזה הגר"ח, דאילו יבוא אחד לבי"ד ושטר בידו ואינו טוען כלום כי אינו יודע ומכיר כלל הכתוב בשטרו ואינו זוכר כלל המעשה, דאין הבי"ד פוסקים על פיו. דחסרה כאן תפיסת בעל השטר, דתפיסה לא ר"ל רק אחיזה פיזית, כנטילת לולב, דתפיסת בע"ד ר"ל דמצורף עם טענת בעל דבר. וזה ר"ל התוס' דבנפילה אתרע, דאינו תופס בשטרו עוד, וליכא תו הגדת השטר. אך לפי"ז צ"ע, מדוע כ' התוס' דהיכא דלא הי' הלוח שם וטוען מזוייף, דאז שפיר יועיל קיום השטר. הלא בין כה וכה ליכא תפיסת בעל השטר, מאחר שהיתה נפלה, ונפילה **מבטלת** תפיסת בעל השטר. עוד צ"ב, מה ר"ל התוס' כאן דהוחזק בהיתר. וצל"פ דנפילה מבטלת תפיסה דוקא היכא דאיכא **הכחשה**, דבלא הכחשה, אטו כל בנ"א כמלאכים לשמור ולהזהר בכל חפציהם מבלי לאבדם. - ודומה לזה שי' הר"מ (פ"ז ה"ב) דגט שיש עליו ערעור הבעל פסול מה"ת. והתוס' כתובות כתבו כן אף אכל שטרות, דהכחשת בעל השטר מבטלת תפיסת בעל השטר בשטרו. וכ' התוס' שלפנינו, דהכחשה במצורף לנפילה מבטלת תפיסת השטר. אך צ"ע בד' התוס' גופא, מדוע לא נאמר שאח"כ כשיכחיש הלוח, נצרפה לנפילה לומר דבטלה תפיסת הלה. ומדוע הצריכו דוקא הכחשה בשעת מעשה ממש. ואילה"ק, הלא התוס' הוכיחו דבי"ד טוענים מזוייף בערו, וא"כ - הלא תמיד יש הכחשה **כשעת** נפילה. די"ל, דטענינן אינה מבטלת כח השטר, אלא דוקא טענת ורעור בע"ד. דדוקא הבע"ד שיודע אם הוא מזוייף א"ל יכול לבטל השטר מהיותו מגיד עדות חיה. למרות מש"ב, שדעת התוס' דבטענינן בי"ד טוענים בעד הבע"ד וכאילו הוא בעצמו טוען, דאפ"ה הברל יש ביניהם.

הנחת התוס', דגט א"צ קיום. ער"מ וראב"ד (פי"ב מגירושינן ה"ב), דהראב"ד השוה גט לשאר שטרות.

בפ"נ. עדות או נאמנות. עי' מתני' (כג:): דפסולים נאמנים. אף דבע"א לחייב שבועה בעינן כשר. הרי דבפ"נ **נאמנות** היא ולא **עדות** של ע"א. אין קיום שטרות בלילה אף שקיבלו העדות ביום, הרי דקיום שטרות אינו נעשה ונגמר ע"י העדאת העדים אלא ע"י **מעשה** הבי"ד. ואין מעשה בי"ד בלילה. וכן ראי' מג' שישבו לקיים את

השטר דלא סגי במאי דהוּו מעיקרא בשעת קב"ע ג', דאין הקיום נעשה עד שעת **הוראת הכי"ד**, משא"כ בקיום דבפ"נ, דהקיום נגמר ע"י ההגדה והנאמנות. וכן נמי ראי' ממ"ד דבפני ב' נותנו לה, דלא בעינן כי"ד, דנאמנות היא בלי הוראת כי"ד. לרבה, נאמנות גמורה הוא. ולרבה - קיום, ועצם הגדת הש"ה היא מעשה הקיום.

דאתיוה בי תרי. לרש"י ר"ל שיש שם עדי קיום. ולריב"א היכא דליכא עדי שליחות. וצל"ה, דא"כ לעולם היאך נאמין לש"ה ששליח הוא. וצל"ה דגטו מוכיח עליו. דדוקא בהוכחת גטו מוכיח עליו תקנו בפ"נ. אבל בעדות גמורה אמינוי השליחות, לא תיקנו בפ"נ. וק', הלא כל גטו מוכח עליו נמי ר"ל שיש ב' עדים. א"ו צ"ל כהסבר הגר"ח, דגטו מוכיח עליו הוא אך ראייה צדדית, ולא שהשטר מעיד ממש שהוא הש"ה; ודמי לראיית שטרך בידי מ"ב, וכנ"ל. והיא ש"י הר"מ. (דמצריך שליח כשר, כנ"ל)

ר"מ פ"ג מאישות הט"ו - מצריך עדות לקיום הדבר בשליחות דקידושין, ולא רק עדות **לכיוו** הדבר. וחילק בין שליח האיש לשליח האשה. והסבירו - כמו שליח הגט. וראי' דש"ה דגט לא בעי עדות בשעת מינויו, מפ"י הריב"א לפנינו, דאם נאמר דבעינן תמיד עדי קיום במינוי ש"ה, הלא תמיד הוי אתיוהו בי תרי, **דתמיד** איכא עדי מינוי. ועראב"ד בהשגות, דאף בש"ה בעינן ב' עדים לקיום הדבר בעד חלות המינוי, אלא דתמיד יש עדי הגט לזה. ולהר"מ, לא סגי בעדי הגט אלא בעינן עדים בע"פ לקיום הדבר. ודעת הראב"ד דאף עדות בכתב מועילה בעד קיום הדבר, - להר"מ, שליחות להולכה לא היא דב"ע, וש"ק היא דשב"ע. ולראב"ד - אף שליחות להולכה היא דבש"ע. [ועי' ארץ הצבי (סי' כ"ה)] - ושי' הר"מ, דאין עדי הגט כעדי קיום בעד מינוי השליחות. דלשי' אזיל בפ"ו מגירושין דבירור היותו ש"ה אינו בפשיטות עפ"י הגדת הגט אלא במצורף לנאמנותו הוא. והראב"ד חולק וס"ל דגטו מוכיח עליו ר"ל שיש הגדה ברורה על היותו הש"ה. ולכן פליגי בפסולים לעבירה. ולשי' אזלי. ומחלוקת כפולה היא בין הר"מ והראב"ד: (א) אי מינוי ש"ה היא דשב"ע. (ב) אי גטו מוכיח עליו היא עדות גמורה וישירה, או ראי' צדדית. (עחי' הגר"ח פ"ו מגירושין.)

וק' לשי' הראב"ד הלא תמיד יש עדות אמינוי השליחות, ול"ל **לעולם** בפ"נ, וצל"ה בין עדות בשטר לעדות שבע"פ, וה"ט, דאתיוהו בי תרי ר"ל עדות שא"א להבעל לטעון כלום כנגדם. אבל בב' עדי השטר, הלא יכול הבעל לטעון מזוייף הוא. (כל', דאף דעדי השטר מועילים להיותם כעדי **קיום**, מכ"מ עדי **כיוו** אינם, שהרי יכול הבעל לטעון מזוייף. וז"פ.)

(סג:) בפנינו אמרה. הרי דש"ק היא דבר שבערוה.

פ"ז מגירושין הי"ד. מפרש כהריב"א, דאתיוהו בי תרי ר"ל עדי מינוי השליחות ולא עדי קיום. ומגמ' זה הוכיח דאין הגט כעדות על היותו הש"ה.

(הערה: בכוונת התוס' בסוף הדיבור, יל"פ אחרת. דבאמת בקיום שטרות איכא רובא דהוי כשר. אבל מיעוטא דזיוף אכתי איכא. ובנפל מידו, ליתא לדינא דר"ל דעדים החתומים עה"ש, שהוא מיוסד ארוב, כפרש"י (ג.), אבל ע"י קיום יהי' השטר כשר עפ"י רוב, כנ"ל. אבל היכא דאיכא גם נפילה וגם טענת הלוח דהוי מזוייף - תרווייהו ביחד, הרי איכא רוב לאידך גיסא, דהוי באמת מזוייף. ואף קיום השטר לא יועיל, דישאר רוב כנגד רוב. אבל בכבר גבה המלוה עתה - בהיתר, ואח"כ בא הלוח וטען מזוייף, שוב לא נאמר שיגבה בחזרה מן המלוה. דאפילו נאמר בתקפו כהן דאין מוציאין מידו, לא יוכל הלוח אפילו לתפוס עתה מן המלוה. דתקפו כהן הוי דוקא בתפס לאמור שכבר נולד הספק. אך כאן תפס בשעה שעדיין לא הי' עוד ספק. הרא"ה.)

(הערה: בהסבר שי' הר"מ דחשיב א"י לישבע, דבעינן שיכחיש ע"י שבועתו כל מה שהגיד העד הנוגע לו. וס"ל להר"מ, דמאחר שלא אמר העד אלא לוח, ועדות זו כוללת גם הגדה שלא פרע, הכל הגדה אחת, ובעינן שיכחיש בשבועתו כל זאת ההגדה וישבע אף שלא לוח מעולם. וזה א"א לו לעשות, שהרי הודה להדיא שלוה. ולא דמי כה"ג לעד בע"פ המעיד שלוה ולא פרע והלה טוען פרעתי, דבכה"ג שפיר משתבע שפרע, ובהכי סגי, דב' הגדות נפרדות הן, וא"צ להכחיש בשבועתו הוא אלא אותה ההגדה השייכת אליו. אבל בנד"ד, הכל הגדה אחת, דהעדות אלא פרע נובעת מתוך העדות אלוה. ד"ע בכו' מו"ר.)

ב:

בגמ'. ע"א נאמן בא"י. וס' המקשן, דהוי דבר שבערוה. וס' התרצן, דלהכשר הגט הוי כשאר אי, כמו לברר שסנדל זה כשר לחליצה. וכנ"ל בהסבר ד' הר"ת. ובסנדל של חליצה גופא, י"ל דזהו עפ"י ד' הר"מ (הל' סנהדרין פ"טז ה"ו -) אבל האיסור עצמו בע"א יחזק. ויל"ח לדידי' (עפ"י ל' שמה) בין בא הע"א לפני מעשה העבירה, דדוקא אז סגי בע"א; לבין בא הע"א לפני כ"ד לאחר מעשה העבירה. ע"י שב שמעתתא. וא"כ י"ל דאף בסנדל של חליצה יל"ח בין העיד הע"א קודם מעשה החליצה, לבין בא להעיד לאמור מעשה החליצה. (כ"ה בדרך אפשר) אך בגמ' דידן מיירי בטרם נמסר הגט. ואף בסנדל של חליצה, י"ל דנאמן אפילו לאמור מעשה החליצה. דדוקא בעונשין יל"ח כן, אבל לא בדבר שבערוה, דלעולם אין זאת העדות חשובה דבשב"ע.

ומסקנת הגמ', דאף הכשר החפצא דהגט הוי דבר שבערוה. וצ"ע, מ"ש מסנדל של חליצה. וצ"ל, דשאני הכשר לשמה מהכשר עור. דעור הוי' הכשר במילי דעלמא, משא"כ לשמה, דהוי הכשר של גירושין, דהגדתם כוללת ענין גירושין. ואין ההבדל בין מעשה חליצה למעשה גירושין, אלא בין מין הכשר זה למין הכשר אחר. דכל עדות הבאה אהכשר הגט כעדות על ההתגרשות דמיא.

בלא בדק הסימנים (חולין ט.). נחלקו התוס' והר"מ אי אסור מה"ת או מדרבנן. כל', אי רוב מצויים ר"ל שראוי הוא לשחוט, אבל לברר על הכשר מעשה השחיטה בעינן נאמנות, ודוקא בא"י סגי בע"א - כשחיטה, אבל בכתיבת הגט נצריך (אפי' בדעבד) שיעמדו שנים ע"ג הסופר בשעת כתיבתו הגט לשמוע בפירושו שלשמה הוא עושה (בתחילת הכתיבה, או עכ"פ תיקון הקולמוס, דאח"כ י"ל דכל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה). אך אם נאמר דרוב

מצויים הוי רוב אף אהכשר המעשה, ה"נ בהכשר הגט י"ל דיש רוב אף אהכשר הגט שמסתמא נכתב לשמה. וא"כ בנכתב שלא בפני עדים ששמעו שלשמה הוא כותב, י"ל שיכשר בדעבד. - ודוקא בנדון סוגיין בהביא ש"ה הוא די"ל דרוב בקיאיין וכו' היינו דמסתמא העמיד ב' עדים בשעת כתיבתו, ומסתמא כבר נתברר שנכתב אף לשמה. אבל הספק שלנו הוא בידוע להדיא שלא העמיד עדים. והנה לשי' תוס' הנ"ל אין ע"א נאמן שייך לשחיטה, אלא כולו דין רוב הוא. ורש"י לפנינו חולק, וכנראה דס"ל כהרמב"ם. ואינו מוכרח, עתוס' דנפק"מ לנחתך כל הראש.

(כונת מו"ר, דיל"ח דדוקא בבא **ש"ה** לפנינו יש רוב אף אעשיית המעשה או י"ל דתמיד יש רוב אעשיית המעשה, אפי' **בסופר** עצמו. וי"ל בדרך אפשר דתלוי בתוס' והר"מ הנ"ל.)

ורבנן הוא דאצריך. יל"ע אי ר"ל דהוי דבר שבערוה וע"א נאמן כמו במת בעלה, או דר"ל דמדרבנן החשיבוהו כשאר איסורין. (עי' ריטב"א לקמן ה:) שמפרש להדיא שלרבה מדרבנן הוי כאיסורין ולכן לא בעי ב"ד ועיין גם בריטב"א שמפרש להדיא שהשליח נאמן כתרי. (אבא)). ונפק"מ בזה לדין כל מקום שהאמינה תורה וכו'. (בבא אה"כ ב' עדים, ס"ל לרוב ראשונים לבר מהרמב"ם - שדין הע"א **כח** לגבי תרי.) דשי' הריטב"א, וכן משמע דעת הר"מ, דל"א כ"מ וגו' בכל ע"א דאי' (דלא כפסק השו"ע יו"ד סוס"י ב'). והסברו, דחפצא דהמעשה דמת בעלה ונטמאה, נתפס הוא בהגדת ב' עדים. משא"כ באיסורים, דאינו נתפס כלל **בהגדת עדות**, אלא **כנאמנות דע"א**. וכך לי ב' עדים כע"א בהו. ואפילו יעידו ב' עדים באי', לא יעלו לדרגת **עדות**, אלא ישארו בגדר ב' נאמנים **וכ' ע"א**. (ועגלה ערופה צע"ק. וצל"פ, דעדות **רציחה** היא, והיא נתפסת בהגדת **עדות**.)

והנפק"מ הזה הוי דוקא בב' שלוחים, וכל א' מכחיש לשני. אבל בהכשחת שני מן השוק, פשיטא דלית כאן הכחשה, שהרי לא האמינו חכמים נאמנות זו המחודשת אלא לשליח הולכה ולא לאחר, דלגבי אחר הוי כדבר שבערוה.

ג.

רש"י ד"ה דאי מצרכת. חד לגבי חד. ולקמן בהקו' ארבא לא פי' כן. ואפשר לומר דסמוך אד' הכא. אך י"ל, דלרבה הויא בעיית לשמה, ולרבא קיום, שמא מזוייף הוא. והנה בכל פעם שטוען הבע"ד מזוייף, אין הפי' דהוא כע"א והוי חד לגבי חד. דבע"ד אינו עד. אלא הלכה מחודשת היא של **ערעור בעל השטר**. והיינו לרבא. אבל לרבה, שבעיית לשמה היא, אין שם נאמנות יתירה לבעל השטר, אלא כחד לגבי חד הוא. (עחי' הגרי"ז להר"מ הל' גירושין.) דלענין לומר שהגט נכתב שלא לשמה, אין יתרון לבעל השטר יותר מאחר. וא"כ יהי' חד לגבי חד ופסול בתורת **ספק**. משא"כ בערעור דמזוייף, דערעור בעל השטר פוסלו בתורת **ודאי**. וחזינן מד' רש"י הללו: א) דלא אמרינן כל מקום שהאמינה תורה לענין נאמנות דבפ"נ דנכתב לשמה, ונפשטה בעיין דלעיל; וב) דאף אחר שאינו ש"ה נאמן כחד לומר שנכתב הגט שלא לשמה, דלא כהנחתנו לדעיל, דדוקא **כשליח** אחר יהי' מקום לספק. (ערעור דבעל השטר - במכחיש היותו בעל השטר, ואומר **על עצמו** שהוא לא צוה כתיבת זה השטר. אבל בשלא לשמה, אינו מעיד על מעשי עצמו, אלא על מעשי הסופר, ואין זה בכלל ערעור דבעל השטר, וכנ"ל.)

ואפשר לומר דזה גופא השיב הגמ', **דאחר** דלאו ש"ה הוא א"י לערער ולומר שנכתב שלא לשמה. (דלגבי אחרים הוי עדיין דבר שבערוה, מסתמא כן ר"ל מו"ר.) ובעל כאיש אחר מן השוק דמי. אך אכתי יש להסתפק כנ"ל, בב' ש"ה, ולא העידו בב"א, אלא בזא"ז. וגם אין לומר לאחר נתינת הגט, דאז אינם עוד ש"ה, ואין להם הנאמנות המחודשת דש"ה. אלא י"ל דנפק"מ לפסקו הבי"ד תומ"י שיותן הגט, וטרם ניתן אמר הש"ה השני שנכתב שלא לשמה. -

(ג.) ע"א נאמן באי'. צ"ע דבשלמא לעיל בגמ', ניהא. אבל הכא צ"ע. הלא אפילו ה' שייך שטר באי', ה' הקיום צריך ב' עדים, כמו השטר עצמו. דאף דהי' **בידור** על אמיתת השטר, מכ"מ לא ה' **מקיים**. א"ו דחזינן מגמ' זה, דאילו ה' שייך שטר באיסורים ה' די באמת בע"א, דלא בעינן ב' עדים לאשוויי שטרא, וכתוס' (ב:), ודלא כתוס' כתובות (כ:): א"נ יל"ח, דאפי' לר"י **דשטר** בכ"מ בעי ב' עדים, **בקיום** הוי הצורך לב' עדים רק בגדר ביורר, ולא מכח הפרשה המחודשת של והעד עליו עדים. וז"פ. -

בפני ג'. הרי דהוי **קיום** - לכה"פ מדרבנן. ולא רק ביורר.

בגמ' מפורש דערעור הבעל הוי אך מדרבנן. וק' לשי' הר"מ (הל' גירושין פ"ז ה"ב) הולד ממזר. והר"מ בעצמו פסק (פ"ז ה"ו) דלאחר כפ"נ אין הבעל נאמן לערער, מקורו א"י, ואף צ"ע - היאך מועיל אמירת כפ"נ בעד זה הדין דאו'. וצ"ל, דאע"פ שיכול בעל - השטר לבטל את השטר ע"י טענת מזוייף, מכ"מ כנגד נאמנות הש"ה, אין יכול להיות ערעור. ודוקא הש"ה י"ל נאמנות זו. ואינה מחמת **חקנת** כפ"נ, שהרי אף בא"י לא יועיל ערעור בעל - השטר לאחר נאמנות הש"ה. דאילו בגט ביד האשה, אין להאשה **נאמנות** על הכשר הגט. שהרי היא א"י מאומה, אלא יש שם הגדת עדות שמסתמא הכל בהכשר נעשה, וכבר ידענו שערעור בעל - השטר מבטלת הגדת העדות. ודוקא בגט יש ערעור בעל השטר המצריך קיום מה"ת, ולא בשאר שטרות - להר"מ (דלא כדיעה אחת בתוס' כתובות) דבשאר שטרות, המחזיק בו הוי בע"ד, ויש **לו** נאמנות שאינו מזוייף. וכנגד נאמנות אין ערעור הבעל. ודוקא בגט, דאין האשה בע"ד, כנ"ל, ואין שם נאמנות בגט אלא באמירת ש"ה כפ"נ. אבל בש"ק ואשה - אין שם נאמנות. אלא דלפי"ז תימא מדוע בעינן כפ"נ לזה, ולא סגי באמירתו אתה מסרת לי הגט. וממילא הרי נאמן הוא שאינו מזוייף. והר"מ אזיל בזה לשי', דיש **נאמנות** לש"ה. ושיטה מחודשת היא להר"מ, דהיכא דאיכא ערעור הבעל יש להצריך כפ"נ **מן התורה**.

והא דמשמע בגמ' (לפנינו) דנאמן השליח דכפ"נ אפי' יערער הבעל אח"כ מחמת דינא דר"ל, והלא להר"מ הוי פסול הגט מה"ת. נל"פ, דאילו ה' כל גט וכל שטר בעי קיום מה"ת, ולא ה' שטר בלי קיום, פשיטא דלא ה' מועיל לזה נאמנות דשליח, דע"א הוא. אבל מאחר דשטר הוי אפי' בלא קיום, אלא דחיישינן משום ערעור הבעל, לזה סגי בנאמנות דע"א דהשליח לסתור ולהכחיש ערעור הבעל שלאח"כ. כל', נאמן השליח לסלק ערעור הבעל, אבל לא לאשוויי שטרא.

עויל"ח בין גטין לשאר שטרות להר"מ - לענין ערעור הבעל, דחלוקה זיקת הבעל להגט מזיקת הלוח לשטר החוב, דראי' פשיטה היא משי' הר"מ דבטלו אינו חוזר ומגרש בו. (רפ"ו מגירושין) הרי שבעל השטר הוא לא רק בכדי לחדש השטר ובעת חתימת העדים, אלא דבעינן דעת המתחייב אף אח"כ כל משך זמן היותו שטר - כל הזמן שמן הכתיבה לנתינה. ועל כן שייך שיערער הבעל. (וצ"ע, הלא כבר בא הגט ליד האשה בכל הנהו ציורי דהרמב"ם. ועוד, דאם מוזייף הוא - הרי אינו בעל השטר.)

(לב.) גיטא גופא מי קא בטיל שלא נתכוין לבטלו. אבל אם לכך נתכוין, שפיר מתבטל לשי' הר"מ. ולפי הגי' האחרת דגיטא גופא מי קמבטיל, י"ל שא"א לבטלו, וכקו' התוס' מס"ת. - הרי שיכול לבטל הלשמה שלו אף אח"כ, הרי דעדיין יש לו דעת המתחייב, ועדיין נקרא עושה הגט ומחדשו להיות גט. ועדיין בעל השטר הוא לענין עשיית השטר. ושונה בעלות דשטר זה משטרות אחרות, ודוקא בבעלות זו יש אפשרות לביטול.

אבד הגט ספק מגורשת. צ"ע, הלא לא נתקיים. ודוחק לומר דבעודו בידה ולא מצה קיום הוי ראי' שאמת טען הבעל, משא"כ באבד - דאפשר שהיתה ממצאת קיום. דק' לחלק, שהרי ערעור הבעל ביטל הגדת השטר. ועוד ק'. דהיאך אפשר להיות ספק מגורשת, ממנ"פ - או שהשטר מגיד עדות, או שהעדים שותקים. והיאך אפשר להיות ספק הגדה. -

(ב:) תוד"ה ע"א (הא'). לרש"י ילפנין דע"א נאמן באי' משחיטה, ולתוס' שאני התם דהוי בידו. והיא נאמנות מחודשת מסוג בפ"ע. ולרש"י, אף נאמנות דבידו יסודה בדין ע"א דנאמן באי' אלא דסתם ע"א אינו נאמן דאתחזיק איסורא, משא"כ היכא דהוי בידו. כל', דע"א אין לו כח להכחיש בירורים אחרים, אלא כח נאמנות בלבד. [אבל אין הביאור בזה דחזקה עדיפא מע"א, דא"כ ק"ו לרוב, וז"א, עש"ש ריש ש"ו (ועי' ארץ הצבי עמ' קל"ב)]. ובחקירת הש"ש בע"א נגד רובא דל"ק, השוה שי' הר"מ פ"ט מאישות הי"ט דהוי ספק, דחזקת שע"ש היינו אומדנא. כל' - רובא דל"ק. (ד"ע) אבל היכא דהוי בידו וחשוב כבעלים אזה המעשה שעליו הוא מעיד, או י"ל דנאמנות דבעלים היינו אפילו היכא שמכחיש בירורים אחרים, אבל סוכ"ס הכל נכנס תחת ההל' דע"א נאמן באי'. ולתוס' נאמנות דבעלים היא מסוג אחר לגמרי. (עי' שב שמעתא ש"ו). (ועי' שיעורי מו"ר למס' סנהדרין (ל). ד"ע). אך ק', לשי' התוס' דאף דלא הוי עדיין בידו, אלא שהי' פ"א בידו, דאף בכה"ג בעלים נקרא, ויש לו זאת הנאמנות המחודשת, אשר אין יסודה בדין ע"א נאמן באי', וא"כ הי' צ"ל בידו למפרע נאמן לברר אף בכל דבר שבערוה, ולהדיא איתא בגמ' לכו"ע דאינו נאמן הבעל למפרע לומר גירשתי את אשתי. עי' ב"ב (קלד): (עי' ש"ש שמה). א"ו צ"ל דאף לתוס', דאין נאמנות זו דבידו אלא באי'. והא דנאמן הבעל מטעמא דבידו, דין אחר לגמרי הוא: דאומדנא היא זו, דאין אדם משקר בדבר שיכול הוא בנקל לתקנו. וכחזקת אין אשה מעיזה פניה וכו', היא, דאף בירורי חזקות פשיטא דמהנו בדבר שבערוה. (המהרש"א ס"פ ז"ב פ"י דלמסקנא דנאמן השליש אפי' בדאתחזיק שטרא בבי דינא ואי בעי קלתי' ל"א, ה"ט - דאכתי חשיב בידו. כלומר, דבידו למפרע, שפיר מיקרי בידו. והש"כ רס"י נ"ו הגדיל עליו התימא מדברי התוס' ב"ב (ל). דמיגו למפרע ל"א. ולק"מ. דמיגו לחוד ובידו לחוד. ואדרבא ד' התוס' ב"ב מרפסין איגרא, היאך צירפו ב' ענינים נפרדים הללו אהדדי. דמיגו הוי דוקא היכא די"ל לבעל דין ב' טענות, אבל שלישי איננו בע"ד) - אף כי דעת התוס' לצרף ענין מיגו אף לעדים - קידושין מג: - כבר נחלקו עליהם

ראשונים). ואין טעמא דאי בעי קלתי' קרויה **טענה**. ולפי"ז יוצא למסקנא, דנאמנות המחודשת דבידו מהניא אף לד"מ, ואף היכא דהויא בידו דלמפרע, ודמי ממש לאי'. וסוגיית פז"ב פליגא אסוגיית פי"נ. ד"ע.)

אך עכ"פ יוצא, דבין לרש"י ובין לתוס', לא נאמרה נאמנות דבידו אלא באיסורים בלבד. ולכאורה - א"כ - צודק רש"י. דבאמת ע"א ובעלים הם גדר אחד של נאמנות באי'. ודעת התוס', דאפ"ה אין ללמוד זה מזה, דסוכ"ס גדרים נפרדים הם.

בתוס' קידושין (סה:) - ג' הל' יש, היכא דהוי בידו, נאמן הע"א אף להכחיש את הבעלים. היכא דמעולם לא הי' בידו, אינו נאמן אלא בשתיקת הבעלים. והיכא דהי' פעם אחת בידו ועתה שוב לא הוי בידו, בהא פליגי אביי ורבא אי נאמן אפי' להכחיש לבעלים, או דוקא בשתיקתו. ועיי"ש כולא סוגי', דבעלים היינו או זה שאליו מצורף הספק הזה (אשתך זינתה). דליכא נפק"מ לאחריני - ואפי' לבעול - דהשתא אסורה היא בתורת א"א בין כה וכה. או מי שעוסק באלו הדברים (נטמאו טהרותיך), דנאמנות דע"א אינה מועילה **להכחיש** בירור אחר (כמו דלא מהניא בדאתחזיק איסורא - יבמות פ"ח.), משא"כ נאמנות **דבעלים**, וכנ"ל. ולהכי, במכחיש בעלים לע"א, נאמן הבעלים. אבל היכא דהוי עדיין בידו של הע"א, או הפך הע"א להיות נחשב ונידון כבעלים, והבעלים - כע"א. ומחלוקת אביי ורבא היינו, דהיכא דהי' בידו בשעת **דאיי'** (ל' מושאל מהל' עדות. אך בלתי - מדוקדק הוא בנוגע להל' ע"א נאמן ... מו"ר) ועכשיו בשעת **הגדה** אינו עוד בידו, אם נאמנות דבעלים תלו' בהיות בעלים בשעת **דאיי'** או בשעת **הגדה**.

... בדבר שי"ל לידע. דיסוד דינא דסוגיין היינו שתיקה כהודאה. ואיכא נאמנות **דבעלים**, כאילו אמרו **הם** עצמם שנטמאו, דע"א אינו נאמן לאסור אלא להתיר, כהמשך ד' התוס'. והסבר חילוק התוס' הזה י"ל בב' פנים. או דר"ל לאסור היכא דהי' מתחילה חזקת היתר, וע"א לא מהימן **כנגד חזקה**, בין כנגד חזקת היתר בין כנגד חזקת איסור. (כ"נ שהבין הש"ך קכ"ז סק"ג. ד"ע.) או יל"פ דאפילו בדלא איתחזיק היתרא, עדיין אין הע"א נאמן לאסור. דחזינן דנאמנות דע"א אינה בירור גמור לכל דבר, שהרי אין לו כח הכחשה. והי"נ י"ל דאין נאמנותו גמורה, אלא דוקא להתיר ולא לאסור. אך נאמנות דבעלים, דחזינן דיש לבעלים כח הכחשה, הרי דנאמנותו גמורה ושלמה היא, וא"כ - בין לאי' ובין להתיר יש לו להיות נאמן, דבירור שלם וגמור יש לו.

... מהימן כבי תרי. זהו דין שווי' אנפשי' חד"א. ומן הפוסקים יש שכ' (עפ"ת ליו"דסי' א' ס"ק י"ח) דגדר אי' זה הוא דחשיב כנדרים וכקונמות. אך נראה לרבינו עיקר דאף זה בגדר נאמנות הוא, דהיכא דזה האדם מאמינו להע"א, די בנאמנות כזו לברר, דבעד עצמו יכול אדם לקבל אף נאמנות דע"א אף בדבשב"ע.

... יכול להתברר ... שלח ואחוי. דהא דע"א אינו נאמן במקום שהבעלים מכחישים אותו, ה"ט, דבאמת מחמת הכחשת הע"א להבעלים יש כאן לידת הספק, וממילא בעינן **הכרעה**. והיכא דאפשר להספק להתברר א"א להכריע. (ול' מו"ר ל"ה). דהיכא דאפשר להתברר ליכא לידת הספק. ומסתמא כן ר"ל, דליכא לידת **ספק הניתן להכרעה**. ד"ע.) - ודין **בהכרעה** הוא דבעלים נאמנים ולא הע"א, דע"א אין לו כח הכחשה. אבל אפי' בע"א

בהכחשה יש שם עכ"פ **לידת הספק**. (ועויל"פ דשלח ואחוי מיקרי **כידו** של הע"א, ונהפך הע"א לבעלים, והבעלים לע"א. העולם.)

במה שהסברנו דע"א אין לו כח הכחשה, משא"כ בעלים, ופשיטא דב' עדים יש להם כח הכחשה. (דוגמא לדבר - ב' עדים המזימים לכת עד"ז, שע"י עדות הכת השני **מתבטלת** עדות הכת הראשונה לגמרי. מו"ר ...) ועפ"ז יל"ה מדוע באי' בע"א כנגד ב' נאמנים הב', דהב' יש להם כח הכחשה, משא"כ הע"א היחיד. דבלא"ה ק', הלא תרי כמאה היכא דיש נאמנות לתרי, והול"ל ג"כ הכי בחד דאי', דכמאה דמי, מאחר דחד נאמן הוא באי'. א"ו ה"ט, דהחד אין לו כח הכחשה, משא"כ התרי. (וזה ההסבר פלא:א) דאף ג' נגד ב' נאמנים, ול"ד ב' כנגד א'. ער"מ סוף פ"ט מהל' רוצח. ב) הלא הסברנו בדעת הריטב"א דאי' אינם נתפסים בבירור עדות, ואפי' יעידו שנים, אין שם אלא ב' ע"א. ד"ע.)

תוס' (לפנינו) - וגם בידה לטבול. פ"י, דיש לה נאמנות אב' דברים: א) על ספירת הימים, שכבר תמו

ד"נ. וב') אמעשה הטבילה. לענין הטבילה איה"נ דהוי בידה, אבל יש שם חזקת איסור ואין זה נאמנות **דע"א**, אלא **דבעלים**. אבל לענין ספירת הימים, אין שם חז"א וגם אינו בידה. ולענין זה היא נאמנת בתורת ע"א. ואף דיש **לה** חזקת טמאה, אין זה נוגע לבעיית הימים הנספרים אם הגיעה שעת הכשר טבילה. ולענין עצם טהרת הימים, אין היות יום דאתמול טמא פועל לעשות חזקת יום טמא בעד יום זה, דאינה בחזקת שתהא רואה כל יום.

תוד"ה הוי. הבינו שהכל קו' אחת. אך יל"פ דב' קו' הן בגמ' : א) דע"א לא מהימן באיתחזיק אי'. וב)

דכל דבר שבערוה בעי ב' עדים. אבל לפי גי' התוס' ופי' דהכל קו' אחת, יוצא לנו - דאפי' בדבר שבערוה, היכא דליכא חזקה היפכית, ע"א נאמן. וציור כזה מצינו בקידושין (סג:) באחד שאומר קידשתי את בתי וא"י למי קדשתי, דאם בא אחד ואמר אני קידשתי, דנאמן, דהתם ליכא חזקה להיפך. וכ"כ הר"ן שמה [בש"י הר"ן, ע"י הליכות אליהו דף מ"א ע"ד ולהלן. (ד"ע)] ועגמ' קידושין (עד). דנאמנת חי' וכו', ובר"ן שמה כ' דהיא נאמנות מחודשת. ובפנ"י כ' דע"א נאמן הכא בדבר שבערוה מחמת דליכא חזקה היפכית. והבדל יש בין ב' הציורים. דבמעיד על ודל שרק עתה נולד, **תוכן עדותו** נוגע באמת לבירור מצב הגברא, אלא **שבה"ת** זה הפרטי ליכא חזקה היפכית דמעיקרא. אך בהא דאחד האומר אני קידשתי, עצם **תוכן עדותו** אינו על היותה מקודשת או בלתי מקודשת, כל' - על מצב הגברא, אלא על בירור הזדהות הבעל. וכה"ג י"ל דטפי עדיף מציור דחי', ויל"ח, דדוקא בכה"ג לא בעינן ב' עדים. ואף דבגמ' שלפנינו אי' דבעינן ב' עדים לברר שנכתב זה הגט לשמה, והלא בכתובה לשמה ליכא עדות אמצע הגברא ולא אשינוי מצב הגברא, והי' צ"ל עדות זאת דומה ממש לעדות אהיות הסנדל של חליצה של עור, וכמשל מו"ר דלעיל, אך נל"פ דאדרבא, השתא ניחא טפי, דלפי הבנתנו דמעיקרא בגדר דבר שבערוה, דר"ל עדות שתוכנה נוגע **לאי' ערוה**, לפי"ז יקשה טובא - מ"ש סנדל של חליצה מחפצא דהגט. אבל מעתה, שהסברנו שיסוד דבר שבערוה היינו עדות הנוגעת למצב הגברא, (או לשינוי מצבו ממצב קדום שהיה לו) ואינו תלוי כלל **באי' ערוה**, א"כ שפיר ניתן לחלק ביניהם, דבמעיד אהיות הנעל של עור, אף דבאמת **נוגעת** עדותו זו **לאי' ערוה**, אין שם בתוכן העדות שום שינוי מצב דאיזה גברא. אך במעיד אלשמה דגט, דבעינן מלבד לשם גירושין

שיהא נכתב אף לשמו **ואף לשמה** דהאשה, הר"ז כמעידים **שאשה זו** עומדת להתגרש, ושגט זה יכול לספר על היותה מתגרשת. [ועי' בס' ארץ הצבי (עמ' קע"א)].

ובמה שהגדרנו דדבר שבערוה ר"ל עדות אמצב הגברא, ולא ר"ל עדות הנוגעת לאי' ערוה, כן יש להוכיח משי' הר"מ בכ"מ: א) דס"ל דגדלות בעיא ב' עדים (פ"ב מאישות הל' כ"ב) דלא כתוס' (קידושין ס"ד. ד"ה נאמן). ב) דמצריך ב' עדים לפסול אדם לעדות בתורת רשע. (רפי"ב מהל' עדות) ודוחק לומר דה"ט, מפני שהיותו פסול להעיד יהיה נוגע אח"כ לד"מ ולדנ"פ ולכמה דבשב"ע, אשר להם בעינן ב' עדים. ג) דמצריך ב' עדים להאכיל תרומה דאורייתא לכהן (פ"כ מהל' איסורי ביאה), דלא כשי' הר"ן (עיי"ש במ"מ), אף דאי' אכילת תרומה לזרים לא עדיף משאר איסורים. וצ"ל דה"ט, דדשב"ע ר"ל בירור מצב הגברא, והכא תלוי האי' במצב האוכל - אם כהן הוא או ישראל. ד) ובאמת נראה דהכי מפרש הר"מ פלוגתא דאביי ורבא (קידושין ס"ו). באשתך זנתה, אי הוי איסור זונה לבעלה דבר שבערוה א"ל, דאי' סוטה לבעלה לא הוי **אי' עריות**, אבל השם סוטה חל היא בגברא, ומשנה מצבו. וזה ר"ל הגמ' (יבמות יא.). דטומאה כתיב בה כעריות. ובהא פליגי, דלאביי דבשב"ע תלוי בעדות הנוגעת לאי' **ערוה**, ולרבא - בעדות המיטפלת בבירור **מצב הגברא**. ולזה הביא הגמ' מענין עדות דב"ג וב"ח, דאף התם הוי רק **איסורין**, לענין אי' עבודת חלל בקרבנות, אבל היותו חלל נוגע **למצב הגברא**, ומה"ט ס"ל לרבא דמיקרי' עדות כה"ג דבר שבערוה. אבל אפילו לדידי', אין עדות דבעל - מום חשיבא כדבשב"ע. (ודוקא לאביי בעינן לאתוויי לס' דשלח ואחוי, אבל לרבא מדינא יל"ח הכי. עיי"ש בגמ'). דבעל מום הוי באמת כהן לכל מילי, והראי' - שחולק ואוכל בקרבנות, אלא דהוא **אסור לעבוד**. אבל אין זה האי' מחמת איזה חלות - שם שיש על הגברא המשנה מצבו. [ועתש' אבנ"ז (חחו"מ סי' מ') מה שהביא מפרק אם אין מכירין, ובחי' המחנה אפרים ע"ד הרמב"ם שע"א נאמן לברר שהאשה זונה לכהן (ד"ע)]

(לאביי אין סוטה דבר - שבערוה, ואפ"ה ישנו **לחי' דין** דע"א נאמן, עתוס' סוטה ג': דצל"פ דבמקום הכחשה הוי חידוש. ומסתמא אף לאביי ישנו לחידוש דין דכל מקום וכו', אף דהוי רק איסורים. הרי דלא כשי' הריטב"א הנ"ל, דמפורש להדיא הכא דאף אי' נתפסין **בהגרת עדות**. ד"ע).

תוד"ה סתם. מיעוטא דמיעוטא. ורש"י כנראה מפרש אחרת, שכ' רוב ישראל בקיאים הם **ואין לחושדן**. דמפרש האי רוב ספרי דדייני וכו' דר"ל חזקת כשרות, ובחזקת כשרות אף לר"מ לא אמרינן חיישינן למיעוטא. (עי' תוס' יבמות ק"ט, ושיעורי מו"ר ליו"ד). ולתוס', לא ר"ל הגמ' חזקת כשרות, אלא חזקת אומן דלא מרע אומנתי', ומסתמא יעשה כהוגן, ורוב במילי דעלמא הוא. ונפק"מ בין פרש"י לתוס' בהבנת זאת החזקה, היכא דידעינן בבירור שהסופרים מעיר זאת כולם מומרים הם, ואין בהם חזקת כשרות, אי ככה"ג נצריך ב' עדים מדינא לברר על היות הגט נכתב לשמה, א"ל. וכעין זה פליגי הרשב"א והרא"ה בספר תורת הבית לגבי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם, אי שייך אף במומר לנבילות ג"כ, א"ל. ובהא פליגי (עי' שיעורי יו"ד). ואף בהבנת הגמ' דרבנן הוא דאצריך, הלכו בזה רש"י ותוס' לשי'. דלרש"י, דחזקת כשרות היא זו, צ"ע - היאך הצריכו אפי' מדרבנן העדות לברר שלשמה נכתב הגט. ועל כן הוכרח לפרש דחיישינן שמא באמת מעיקרא נכתב הגט הזה לשמה בהכשר גמור, אלא שאח"כ לקחו בעל אחר לגרש בו את אשתו הוא. אך התוס' פי' בפשוטו, דחיישינן שמא לא נכתב לשמה, דעכ"פ מיעוטא דמיעוטא איכא, ואף דמן התורה לא חיישינן לה, עכ"פ מדרבנן איכא למיחש, דאין רוב זה חזקת כשרות

שנאמר שלא יתקנו מדרבנן לחשוד בכשרים, וכו"ל. דבפשוטו, נפלאה היא שי' רש"י בביאור ד' הגמרא דרבנן הוא דאצריך, דלכאורה הי' נראה לפרש כתוס', דמיעוט עכ"פ איכא. ומה שהכריחו לפירושו המוזר לכאורה בלי הגמ', הוא מחמת הבנתו בהחזקה דסתם ספרי דדייני, דר"ל חזקת כשרות, וכו"ל.

תוד"ה ורבנן. לר"מ בעינן שיהא מוכח מתוכו, בין לפסול כתב שיכול להזדייף (כב. תוד"ה מאן חכמים)

ובין לענין השמות, דבעינן שילוש (כד: תוד"ה בע"מ). דלר"מ דע"ח כתי, בעינן שתהא כל הגדת השטר כלולה בשטר עצמו, מבלי לצרף אל עדות העדי חתימה אף את העדות דבע"פ של הע"מ. משא"כ לר"א, דס"ל דע"מ כתי, שהרי דאפשר להשלים את סיפור הדברים של הגט עפ"י **עדות דבע"פ**, לענין מעשה מסירת הגט. וא"כ, הה"נ לענין **מי הוא** הבעל **ומי** האשה. ורש"י חולק וס"ל דאף לר"מ אפשר להשלים הגדת הע"ח עפ"י עדות דבע"פ של הע"מ. ולשי' אזלי בפי' לגמ' שלפנינו (עזה"ר שב"א). (עוד נסתפק מו"ר, אם נתפוס דאף ר"א מודה דע"ח יועילו אפי' בלא ע"מ, אם בכה"ג יצריך לתוס' מוכח מתוכו. עיין בראשונים מזה ...) וערמב"ן דיש גם לחלק בדין מוכח מתוכו, בין שילוש דשמות לבין כתב שיכול להזדייף, עיי"ש.

... ואפי' לר"א וגו'. כל', מנא ידעינן שזה הנותן הגט הוי באמת שליח הבעל האמיתי. ובשלמא אם יש עדות שלמה (self contained) כלולה לגמרי בתוך הגדת הע"ח שעל הגט, מבלי צירוף הגדות חיצוניות דבע"פ, שפיר אפשר לומר כהראב"ד, דאף על היותו שליח הולכה ג"כ מעיד השטר. אבל בדליכא מוכח מתוכו, א"כ ליכא הכא הגדה שלמה בהשטר, וא"כ היאך יודעים אנחנו שזהו הש"ה. ולרש"י צ"ל דס"ל כשי' הרמב"ם, דהזדהות הש"ה הוא עפ"י נאמנות עצמו וראי' צדדית היא דיש לו השטר בידו. ואפי' ס"ל להתוס' כשי' הר"מ, אכתי יל"ה תמיהתם, דס"ל דהזדהות הש"ה צ"ל עפ"י נאמנות השליח **בצידוף** להגדת השטר עליו ולא סגי בא' בלי השני. אבל בדליכא מוכח מתוכו, פשיטא דליכא הגדת השטר, ובנאמנות השליח בלחוד לא סגי.

תוס' ד"ה הוי. וי"ל דס"ד דהוי דבר שבערוה. מדבריהם אלה מוכח כפי', דגדר דבר שבערוה היינו חלות

- שם שעל הגברא המשנה את מצבו (status), וה"נ הוי סד"א דיש שם נדה שחל על האשה אשר מחמת שם הגברא הזה מיקרי' נדה דבשב"ע. דאילו הי' גדר דבשב"ע עדות הנוגעת **לאיסור ערוה**, היאך הי' ס"ד לידון נדה כאי' ערוה. (ולק"מ. עי' גליוני הש"ס לר"י ענגיל, בשם ספר הישר לר"ת. ד"ע.)

ג.

בגמ'. **האי קולא הוא חומרא הוא וכו'.** ותי' דמידק דייק, ונאמן אפילו כנגד ערעור הבעל, כן פרש"י

(עזה"ר). וצ"ע, וכי מה הי' ס"ד הגמ'. הלא תמיד בעינן או בירור של לשמה או בירור דקיום שטרות מדרבנן. ולזה האמינו לשליח באמרו בפ"נ ובפ"ג. ומדוע הי' ס"ד לומר שכנגד ערעור הבעל לא יהי' נאמן. ובשלמא לשי' הר"מ, דבערעור הבעל פסול הגט **מה"ת**, שפיר ניחא קו' הגמ', ואפשר דמכאן הוציא הר"מ את שי' המחודשת, אשר לכאורה משוללת היא כל מקור בתלמוד. דמתחילה הי' סבור הגמ' לומר דדוקא היכא דאצריך **ובנן** בירור הוא דנאמן זה הע"א - הש"ה. אבל במקום ערעור הבעל, דבעינן קיום **מה"ת**, הי' ס' דאינו נאמן. ולזה חידושו בתירוץ, דמאחר דמידק דייק, נאמן הע"א אף במקום דבעינן בירור של שנים מה"ת, כמו שמצינו במת בעלה, דנאמן ע"א, ולחד ס' בגמ' יבמות (קטו). היינו טעמא מחמת שהאשה דייקא ומנסבא. אך לשי' שאר הראשונים, דאף במקום

ערעור הבעל לא בעינן קיום מן התורה אלא מדרבנן דוקא, א"כ מדוע היתה ס' הגמ' לומר שנאמנות השליח לומר בפ"נ הוא דוקא במקום שהצריכו סתם ככה בירור מדרבנן. אבל במקום ערעור הבעל, שלא יהא נאמן. מ"ש ... וצע"ג. ועפ"י גמ' זה נמי מובן מדוע להר"מ הוי גט בטל מה"ת אא"כ אמר בפ"נ ובפ"נ, ולא סגי באומר לאחר נתינת הגט, וגם לא סגי באמרו סתם שידע היא שאינו מזויף. דטעמא דנאמן ע"א הכא, אף דחשיב כדבר שבעוהו הוא מחמת דמידק דייק, ודייקנות זו חסרה בכה"ג, אא"כ אמר שראה הוא הכל ואומר כן מיד **כשעת** מסירתו הגט.

תוד"ה אטו. מח' רש"י ורבינו משלם אליבא דרבא, דטעמא דבפ"נ משום קיום שטרות, אי מהני לדידי' לומר ידעתי ומכיר אני חתימת העדים. דלרש"י שפיר מועיל, שהרי יש כאן הגדת קיום השטר. ולר' משלם, בעינן שיהיה הקיום דוקא ע"י אמירת **בפ"נ**. וה"ט, דבאמת זה פשוט שהש"ה מגיד עוד עדות לפנינו שש"ה הוא. וכבר ביארנו לעיל שלדעת הר"מ אין השטר מעיד כלום על זה. וס"ל להר"ר משלם, שלא האמינו חכמים לזה הע"א בקיום הגט אא"כ מכיל הוא את הגדתו אקיום השטר בתוך הגדתו על מינוי השליחות. שאם אומר בפ"נ ובפ"נ, הגדה זו היא המשך מהגדתו שנתמנה לש"ה, שלא רק שנתמנה, אלא שאף ראה אח"כ את כתיבת הגט וחתימתו, שכ"כ שייכות יש לו לזה הגט. ובאמרו שראה חתימת הגט, הר"ז **ממילא** עדות אקיום השטר. אבל עיקר הגדתו הזאת היא לחזק תוקף היותו לש"ה. אבל אם יאמר ש"ה אני ואני מכיר חת"י העדים, אין ב' הגדות הללו שייכות אהדדי. ולא האמינו חז"ל לע"א אקיום שטר בהגדה בפ"ע, אא"כ אותה הגדה חשובה כהמשך מהגדתו אמינו לש"ה. ולהכי בעינן בפ"נ. ורש"י פליג וס"ל, דלרבא האמינו חכמים ע"א זה אף אהגדת קיום השטר בפ"ע. (ודרך אגב הבליע מו"ר שאפילו נתמנה לש"ה **אורי** ראותו הכתיבה והחתימה, נמי מיקרי' אמירתו בפ"נ ובפ"נ כחלק והמשך מהגדתו אמינו השליחות, שאומר שכ"כ שייכות יש לו לזה הגט.) (ע"י אה"ע קנ"ד סכ"ה, שלכתחילה ימנה השליח לפני כתיבת וחתימת הגט.)

ג:

בסוגי' דע"ח כרתי או ע"מ כרתי, ובכונת קו' התוס' (ד.) ד"ה מודה ר"א, דאפילו יתכוננו לחתום לשם גירושין לא יחול הלשמה, שהרי לר"ת **דוקא** ע"מ כרתי ולא ע"ח כלל, וליכא כלל לשם גירושין, שהרי אין חתימתם מועלת כלום להתהוות ההתגרשות.

כתב בכת"י ואין עליו עדים. וערש"י (פו.) ב' פ"י, אי אתיא כר"א ובע"מ, דס"ל לר"א דלא בעינן מה"ת ע"ח. או דאתיא אפילו כר"מ, דע"ח כרתי, ואפ"ה כשר או מחמת דאין לך חתימה גדולה מזו; או מכח גזזה"כ דוכתב לה ספר כריתות. ונפק"מ בין ב' פ"י רש"י יהי' בשאר שטרות של קנין לר"מ, אי סגי בחת"י א"ל. דלטעמא דאין לך חתימה גדולה מזו, הודאית בע"ד כק' עדים דמי, יהי' כשר אף בשאר שטרות. ולטעמא דגזזה"כ **דוכתב** לה, י"ל דדוקא בגט כשר חת"י בלא **עדי** חתימה. ונפק"מ **בהכנת** שטר קנין בין ב' הפירושים הוא, דלטעמא קמא גדר שטר היינו **דאייה** בכתב מדעת המתחייב, ולפירושא בתרא - גדר שטר היינו - **הגדת עדות** בכתב מדעת המתחייב. [ע"י ארץ הצבי (עמ' קנ"ז).] וילה"ק מהגמ' (יא.) דשטר העולה בערכאות של נכרים גובה בו מנכסים ב"ח, ביש בשטר כל הכשרי שטר. והק', אי הכי ממשעבדי נמי, ותי' דלית ליה קלא. כלומר, דהחילוק בזה הוא דדוקא מלוה בשטר גובה ממשעבדי ולא מלוה שבע"פ, אף דאיכא עדי הלואה, דבעינן לא **דאייה** כעלמא על ההלואה, אלא ראיית שטר, ואף

ה"נ בשטר העולה בערכאות של נכרים, אף דיש חזקה בריאה וגמורה דכודאי לא הוו מרעי אנפשיהו להחתים עדים על שקר, מכ"מ, כראייה בעלמא צדדית היא נידונת, ולא כראיית שטר. וק', לאותה דיעה ברש"י, דכל **ראייה בכתב** מדעת המתחייב מיקרי שטר, מדוע לא יהי' כן ה"נ באותו השטר דערכאות, ומדוע לא יחשב שטר מה"ט - דהא איכא ראי' (מכח החזקה דלא הוו מרעי ...) ובכתב הוא. ותי' בזה הגר"ח נ"ע, דהבדל יש בין חת"י וערכאות. דבחת"י, דהודאת בע"ד כק' עדים, הרי יש בכתב עצמו, **ובגופו** של שטר יש ראייה, וממילא שפיר מיחשב **כראייה בכתב**. אך, בהך דערכאות, הלא עכו"ם פסולים הם לעדות, וליכא ראייה אלא מכח החזקה החיצונה דלא הוו מרעי נפשיהו, ואין שם ראייה בתוך עצמו של הכתב. (והי' מקום לתרץ, דאפילו לאותה הדיעה שברש"י דל"צ **הגדת עדות** בכתב וסגי **כראייה** בכתב, מ"מ בעינן שתהיה ראייה של **נאמנות** דומיא דהגדת עדות, דיש לעדים **נאמנות**. וכן ה"נ יש לבע"ד נאמנות בהודאתו, כק' עדים. אך בשטר דערכאות, אין מאמינים להעכו"ם שחתמו בו, ואו שיש לנו חזקה ורובא דליתאי קמן, שאמת היא הגדת השטר, אבל **נאמנות בכתב** ליכא. ואפשר שזה ר"ל מו"ר. אלא דלפי"ז יהיה התירוץ תלוי במח' האחרונים, וכן הראשונים, בהודאת בע"ד, אי הויה נאמנות או התחייבות. עי' קצה"ח (ל"ד סק"ד) דרכי משה (להרמ"א עמיאל) ובאגרות צ"פ סי' נ"ג. ד"ע.)

אין בו אלא ע"א. ופליגי רב ושמואל (פז:): בהכשר זה הגט מה"ת, אי טעמא משום דמירי בכת"י וע"א, ואשמעינן מתני' דאפ"ה פסול לכתחילה מדרבנן. או דמירי בכת"ס וע"א, וה"ט דכשר מה"ת. דכת"ס חשיב כע"א מה"ת. ופסול לכתחילה מדרבנן. ומתני' (פז:): דמכשיר **אפי' לכתחילה מירי בכת"י וע"א. ולאידך מ"ד שבגמ', כת"ס וע"א פסול אפילו מה"ת**, ובעכצ"ל דהכשר **לכתחילה** היינו בכת"ס וע"א, ומתני' (דפ"ו) דמכשיר דוקא בדעבד, בע"כ צל"פ דמירי בדליכא חת"ס וע"א, אלא דמירי בכת"י וע"א, כנ"ל. וצל"ה במאי פליגי אמוראי בדין דאורייתא - אי כת"ס מיחשב כע"א א"ל. דהלא קי"ל (פז:): דכל סימן כשר לחתימה, ולא בעינן בדוקא חתימת השם באותיותיו, דרב צייר כוורא, וכו'. ומדוע לא יהיה כת"ס נחשב לע"א. אך באמת יש להעיר לאידך גיסא, דהכל כשרים לכתובת גט, ואפילו רשע וקרוב ואשה וכל פסולי עדות. (ודוקא **כמומו** פסל הר"מ, כעכו"ם - מטעם שלא שלמה, עחי' הגר"ח שהעיר בזה ...) וא"כ קשה, היאך נחשיב כת"ס לע"א. דבשלמא בעדי חתימה החותמים בתורת עדים, ליכא לספוקי בפסולי עדות, דכמו שהשטר מעיד על סיפור המעשה, ה"נ מעיד על עצמם של העדים שכשרים הם בכל הל' עדות. [עי' ארץ הצבי (עמ' קנ"ה)]. אבל זה הסופר שבא בשטר בתור סופר ולא בתור עד חתימה, ובתור סופר א"צ להיות כשר לעדות, וא"כ, שאין מצב כשרותו נוגע להכשר השטר, פשיטא שלא על זה יעיד השטר. וא"כ הלא יפלא באמת, היאך ס"ל לאידך מ"ד דכת"ס חשיב ע"א מה"ת. אך נל"פ, דהנה הק' הגרי"מ ז"ל מגור, דלמ"ד זה דכל כת"ס נחשב כע"א, ולדעת הגאון שבריי"ף (לפ"ו) וברמב"ם (פ"ג מגירושין ה"ב) דאף ע"א מיקרי מזוייף מתוכו, היכי משכחת לה גט כשר בע"מ בלחוד אליבא דר"א, הלא תמיד הוי כת"ס כע"א, וכל גט הוי מזוייף מתוכו. א"ו נל"ת בזה, דלא מיקרי כת"ס כע"א אלא במקום שיש שם מתחת עוד חתימת ע"א ממש. אבל היכא דליכא כלל חתימה, אז אין לרון על כת"ס כע"א, מה"ט הנ"ל, דאפשר שהיה הסופר מפסולי עדות, ואין שם הגדה על הכשר הגברא של הסופר להעיד עדות. ודוקא היכא דאיכא חתימת ע"א, המעיד על הכשרו של עצמו, דאז י"ל שאף על חברו הסופר היא מעיד שבא בתורת עד שני, ושאף חברו הסופר ג"כ כשר הוא לעדות. (וק' לפי"ז תמיהת התוס' ד"י ע"ב ד"ה אי לאו. ד"ע.)

רש"י ותוס' וגובה. דלא פליגי תנאי אלא בשטרי קנין אי ע"מ כרתי או ע"ח כרתי. אבל בשטרי רא"י, פשיטא דבעינן שיהיו ע"ח, ושיהיה השטר מוכח מתוכו וכו', דבלא"ה ליכא ראיית שטר. [ע"י ארץ הצבי (עמ' ק"ס)]. ונפק"מ לדין שטרך בידי מאי בעי, דמה"ט אין הלוח נאמן בטענת פרוע במלוה בשטר, דפשיטא דהיינו דוקא בשטר שיש בו ע"ח. אבל בשטר שנכתב בו ספירת דברים ונמסר בפני ע"מ פשיטא שנאמן בו הלוח לטעון פרעתי. (והגאון ר' שמעון ז"ל, בעל השערי - יושר מיאן בתחילה לקבל ס' זו מאת מו"ר ...) ומחלוקת הראשונים הכא היא בהא דמלוה בשטר גובה ממשעבד, ולא מלוה בע"פ, אי הוי השטר מלוה שטר קנין, **המחדש** את השעבודים, או שטר **ראיה** בעלמא, ומתן המעות הוא הקונה בעד המלוה את שעבוד הנכסים. ומחלוקת יסודית היא זו, אשר יש בה תוצאות הנוגעות לכמה וכמה עניינים.

עגמ' גטין (כ:) דיש הלכה בכל שטרי קניין, דבעינן שיהי' הנייר שלו של המקנה לפני שימסור

אותו להלה בכדי לעשותו להלה לבעל - השטר ע"י **הקנאת** הנייר אליו. וכ' בתוס', דדין זה לא שייך בשטרי **ראייה** אלא בשטרי **קנין** דוקא, והוסיפו לומר דשטרי הלואה שבעד שעבוד הנכסים חשיבי כשטר ראיה לענין זה. וההבדל שבין ש"ק לש"ר בזה הוא, דבתרווייהו בעינן **מסירת השטר**, אך מושג שונה הוא לכל שטר, כדאית ל"י. דבשטר **ראייה** ר"ל מסירת השטר, **התפסת ראייה** בידו של השני. ומה"ט לא איכפת לן בנייר השטר אי הוה מעיקרא שלו של המקנה או של הקונה, דבין כה וכה, אין זה נוגע ל**ראיית** השטר. ושפיר איכא מסירת השטר בהתפסת הראייה בידי השני, הנעשה עתה לבעל - השטר. ודוקא בשטרי קנין, דליכא במסירת הנייר התפסת ראייה בידי השני, דהא לא בעינן שתהא שם בכתב שום ראיי' (לשי' ר"א דע"מ כרתי), ולא בעינן אלא מסירת **ספירת דברים בעלמא** להלה, דלא מיקריא **מסירת** השטר אא"כ הוא **מקנה** להלה את הנייר. (ולפי"ז צ"ל דלר"מ דע"ח כרתי, ואף בשטרי קניין בעינן **התפסת ראייה** בעד **מסירת** השטר, א"צ ספר המקנה בשום מקום. אתמהה ... ד"ע.)

בב' שטרי מתנה היוצאים ביום אחד, נחלקו רב ושמואל (כתובות צד) אי פסקינן שודא או

דיחלוקו. וטעם המחלוקת, כמבואר בגמ', דלר"מ דע"ח כרתי בשטרי קנין, ובעינן שיהא מוכח מתוכו, ואין כותבין שעות אלא בירושלים, ואין שם הגדת השטר עד סוף היום, וא"כ ב' ההגדות מתחילות בזמן אחד - בסוף היום, והוי דינא דיחלוקו, אפילו נמסרו השטרות בזא"ז. אבל לר"א, דע"מ כרתי, ולא בעינן **ראייה** בכתב, א"כ - אף דליכא הגדה בשטר על שעת חלות הקנין, מכ"מ קני משעת מסירה, א"כ - בנמסרו בזא"ז קנה זה שנסמר לו תחילה, וא"כ הוי דינא שודא, לדון למי נמסר תחילה, דרק האחד זכה במתנת הקרקע, ולא שניהם. ומאחר דקיי"ל כר"א אף בשטרות דלאו גטין, דע"מ כרתי, קיי"ל דשודא פסקינן, ולא יחלוקו. ערמב"ם (פסק הרי"ף בסוגיא זו ק' מאור. מו"ר). אך עיין פ"כ ממלוה ולוה ה"ג בר"מ, דאף דקיי"ל דבע"ח מאוחד שקדם וגבה מה שגבה לא גבה, היינו דוקא במאוחר ממש. אבל בשוים, כגון שנכתבו ב' השטרות ביום אחד, אזי כל מה שתפס - גבה, דאינו מאוחר. וק', דאילו בשטרי מתנה פסק בשניהם יוצאים ביום אחד, דהראשון קנה ולא השני, ומדוע לא יהיה כן אף בשטרי הלואה לענין קניית השעבודים. וצ"ל דס"ל להר"מ, דשטרי הלואה הוו שטרי **ראייה**, ולא שטרי **קנין**. ובשטרי ראיה, פשיטא דליכא רא"י עד סוף היום. אך לפי"ז ק"ל פסק הר"מ בפ"א ממלוה ולוה ה"ב, דע"מ כרתי בעד שטרי הלואה לעשות החוב כמלוה בשטר לענין לגבות ממשעבדים. והלא ד' הר"מ סותרים זא"ז. אך נראה, דאף התם גופא בפ"א יל"ע, דמתחילה פסק דע"מ כרתי בשטרי הלואה, אשר זה מורה בכירור על היותם שטרי **קנין** ולא שטרי ראיה, ואח"כ פסק תיכף דבעינן שיהא הכתב א"י להזדייף. וזה תימא, דמה יועיל כתב שא"י להזדייף היכא דבין כה וכה

ליכא כלל על השטר ע"ח. א"ו צ"ל דמיירי בדאיכא ע"ח. אך א"כ למה לן הע"מ לשוויי' כמלוה בשטר. וצל"פ דהר"מ אדלעיל קאי, דמתחילה פסק בה"ב, דשטר בכת"י וחת"י שפיר הוי שטר המועיל לראיה, אך לא לגבות ממשעבדי, דלגבות ממשעבדי בעינן שיהיה שטר קנין - לחודש השעבודים, ושטר בכת"י אינו מועיל לשטר קנין. ואף דמועיל בגט, שאני קנין דשעבודים. וזאת הנקודה צ"ע, אך כ"ה במתני' דסוף ב"ב, דכתב בכת"י, גובה מנכסים בנ"ח. ואח"כ הוסיף לומר, דאם נתן זה השטר שיש עליו חת"י למלוה בפני ע"מ, שאז הויא מלוה בשטר. אבל בדליכא עליו חת"י, הוי רק מלוה בע"פ, דס"ל להר"מ שיטה שלישית, דלא כב' הצדדים שהסברנו, אלא דשטרי הלואה הוו באמת שטרי קנין, אלא דבעינן שיהא החפצא של השטר לא ספירת - דברים כמו בכל שאר שטרי קנין דסגי בהכי, אלא דהכא בעינן שיהא החפצא של השטר ראיה ככתב, ולהכי בעינן שיהי' חת"י בכתב שא"י להזדייף, ולא חל הקנין עד סוף היום, מעת תחילת ההגדה. אבל איה"נ דהיכא דאיכא חפצא דשטר ראי' - בכת"י - ומסרו למלוה בפני ע"מ, דשפיר קנה המלוה השעבודים באופן זה, דע"מ כרתי בשטרי קנין, ושטרי הלואה הוו שטרי קנין. ושיטת הגאונים שציטט הרמב"ם אח"ז היא, דאף דזה ידענו דיש הגדת שטר אף על מה שעדיין לא קרה, על שהוא נוגע להכשר השטר. [ע"י ארץ הצבי (עמ' קנ"ה, וקס"ה, ולהלן).] ומה"ט באשה התופסת גט הבאה לפנינו אמרינן דמסתמא הכל בהכשר נעשה, ומסתמא נמסר לה הגט מיד הבעל לידה כדין בפני ע"מ שהיו כשרים לעדות וכו' וכו'. אך היינו דוקא אם לולא אותה ההגדה היה השטר מתבטל מלהגיד עדות. אבל אם השטר יתקיים בין כה וכה, אין לנו זה החידוש דין דעדים החתומים עה"ש וגו' לומר, שתהיה הגדת השטר אף אשאר מילי דלא כתיבי להדיא בשטרא. ומה"ט, בכל שטר בכת"י ל"א שיעיד השטר שנמסר בפני ע"מ, וממילא יהיה המלוה כמלוה בשטר לשי' הר"מ. וא"כ, אפילו ברור לנו שהיו שם ע"מ, אין זאת ההגדה נכללת בהגדת השטר לעולם. ובזה ס"ל להגאונים ממש כמו שי' הר"מ - הכל כמו שהסברנו, אלא דהמח' היא בגדר **השטר - ראיה** דבעינן בעד **החפצא דהשטר** בשטרי הלואה, בכדי שיוכל זה השטר לשמש כספירת - דברים בעד קנין השעבודים. דלהר"מ סגי בראיית המלוה, וזה הרי יש בשטר בכת"י. ולהגאונים בעינן שיהי' החפצא של השטר שטר העומד לראיה **אף על השעבודים**, וזה ליכא בכת"י, מאותו הטעם שהסברנו, דכל הגדה עתידה **צדדית**, אלא **שנוגעת** להשטר, כל שאינו נוגע ממש להכשרו או פסולו, אינה כלולה בהגדת השטר. [והשוה ח"י הגרי"ז ריש מס' ר"ה בבאור מח' רש"י ותוס' שמה.].

החילוק שבין מלוה בע"פ למלוה שבשטר הוא אך מדרבנן, דאילו מה"ת - למ"ד שעבודא דאורייתא, בשניהם יש שעבוד, אלא שנחלקו הראשונים בחילוק שבין מטלטלין לקרקעות, אי הוי מה"ת, או ג"כ אך מדרבנן. ער"מ הי"א ממלוה ולוה הי"ז, דאף דבע"ח מאוחר שקדם וגבה לא גבה, במטלטלין גבה, דאין המטלטלין תחת שעבוד המלוה דבר - תורה. ובקצה"ח (רס"י ל"ט) האריך לומר שדעת הרשב"א אינה כן. ואפשר דמיתלא תלי בפלוגתא דבי' דיעות שברש"י לפנינו. דבגדר החילוק - מדרבנן - בין מלוה בשטר למלוה בע"פ, יתבאר לנו גדר **המשעבד** דאורייתא הוה בשני אופני ההלואה. [דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, ומדינים דרבנן אפשר לפעמים לראות היאך הבינו התנאים בגדר הדינים דאורייתא. עמש"כ בזה בס' בעקבי הצאן (ס' י"ד) (ד"ע)] דלדיעה הסוברת דהוי שטר קנין, הרי דבעינן **קנין** לחודש את שעבוד הנכסים, וא"כ י"ל דמה"ת הוי מתן - מעות המשעבד, בתור קנין **כסף**. וא"כ יש להבין שפיר מדוע הוי שעבוד דוקא אמקרקעי ולא אמטלטלי, דמטלטלין אינן נקנין לא בכסף ולא בשטר. ואף דנקנין הן במעות דבר - תורה, דקיי"ל כריו"ח (דפ' הזהב), יל"ח בין **מעות** דקנו במטלטלין לבין **כסף** הקונה בקרקע. דכסף הקונה בקרקע הוי כסף **קנין**, ולא כסף **פרעון**. וראי', דמקנין שדה עפרון ילפינן לקידושי אשה ע"י כסף, ופשיטא דא"א לקידושי כסף להיות כסף. א"ו דקנין **כסף** בקרקע ר"ל כסף **קנין**. [ודלא כשי' הסמ"ע (ס' ק"צ)]. אך **במעות** הקונות במטלטלין, י"ל דהיינו דוקא בתורת כסף **פרעון**. וראיתונו כתובות

בשיעורי מו"ר למס' קידושין [ונדפס במסורה חוברת ב', עמ' מ"ו, וכ"ה בס' אבי עזרי על הרמב"ם להגרא"מ שך]. ומעות דהלואה, פשיטא דלא הוה כפרעון בעד קניית השעבודים, ואדרבא, נהפוך הוא, דהשעבודים הם כפרעון מידי בעד ההלואה. וא"כ א"א לומר אלא דהוי מתן מעות קנין כסף, אבל לא קנין דמעות. וכסף קונה דוקא בקרקע. ומה"ט מובן נמי מדוע ס"ל להר"מ דיש שעבוד נכסים אמטלטלין להקדש. (כדמשמע פ"ג הי"א מהל' ערכין וחרמין, דהקדש מאוחר שקדם וגבה, גבה, ומיירי בהיו בידו עשר סלעים, דמטלטלין הם. ואעפ"כ כ' דאין הקדש דומה בזה להדיוט. ומשמע דבאמת יש שעבוד נכסים על הסלעים בעד המלוה המוקדם, ואפ"ה ה"א ב' בע"ח מאוחר וגו'). דשאני הקדש, דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי, ור"ל - שאפשר להיות חלות קנין להקדש אפילו בלי מעשה קנין. ואף דלא שייך מעשה קנין אמטלטלין לשעבודם למלוה, מכ"מ להקדש משועבדים הם, דכמו שיש קנין החל בלי מעשה קנין, ה"נ יש חלות שעבודים בלי מעשה קנין. [ועי' בית יצחק שנת תשנ"ה עמ' ל"ד]. ואילה"ק בהדיוט, מדוע לא יוכל לשעבד המטלטלין ע"י קנין המועיל, כמו משיכה או הגבהה. דז"א. דמעשי קניינים הללו הם מוגבלים למקום שקונה הלה בגוף החפץ לגמרי, ולא שייכי היכא דקני אך ורק לשעבודים. [נדגדר הקניינים שבגוף החפץ - כמשיכה והגבהה - היינו, שמורה בעלותו של החפץ. אבל בקנין דלאו בגופו של חפץ, הוי מעשה קנין בעלמא, דכסף ושטר אינם מורים על בעלותו על החפץ, או על הכנס זה החפץ לרשותן ...]. ובוה שונה שטר, וכן כסף, ממשיכה והגבהה. (וכן חילק בחרשב"א ריש מס' קידושין לענין קידושי אשה. ד"ע.) - אבל אם נאמר דשטרי מלוה הם שטרי ראיה, א"כ אין המשעבד השטר, וא"כ י"ל דלא בעינן מעשה קנין כלל בכדי לחדש השעבודים, אלא שכל חוב בעצמותו כולל עמו שעבוד נכסים, וזהו מה"ת. ומדרבנן חילקו בין סוגי החובות, דדוקא חוב שיש עליו ראיה הוא שיש עמו שע"נ, אבל לא בחוב סתם - שאין עליו ראיה. וא"כ לפי"ז, דלא בעינן קנין לחדש השעבודים, אלא שכלולים הם בעצם החוב, ניתן להאמר שלמ"ד שעבודא דארייתא, דאף אמטלטלין יש שעבוד. דמאי שנא. - (והר"מ, הסובר דליכא שעבודא דאורייתא אמטלטלין, אזיל בזה לשיטתו, דס"ל דשטרי מלוה הוו שטרי קנין, מדס"ל דשייך למימר בהו דע"מ כרתי. ד"ע.) -

ע"י נמוק"י לב"ק (ת.), דיש שטר אחיובי מזיק. ומסתימת ד' התוס' שמה משמע דפליגי עלי'.

(דשטר בעי דעת המתחייב, וליכא דעת המתחייב בחיוב ממון שהטילה התורה על הגברא, ולא בא מעיקרא ע"י התחייבות דמדעת, כמו בהלואה. כן ה"י אפשר לפרש, וע"י שיעורי ר' לב"ק שמה, ולמס' קידושין (ט:)) אשטרי פסיקתא. אלא שפי' זה דחוק. דמה לי בעצם ההתחייבות אם ה"י מדעת המתחייב או לא, הלא מעתה, שיש על החיוב ראיה בכתב, איכא בעד זה דעת המתחייב, וכמו שביארנו בשי' הר"י (כתובות כ:), עמש"כ לעיל. וכנראה, דמה"ט מיאן מו"ר לפרש ככה, ואמר) דהחסרון לתוס' בשטר זה הוא מצד הלי' שעבודים, ולא מצד הל' שטרות וגדרי דעת המתחייב. דלתוס', השעבוד איננו חל ע"י שטר קנין, וכשי' להלן בגטין (כ:)) לענין ספר המקנה, דשטרי הלואה הוו שטרי ראיה, וא"כ, המשעבד הוא לא שום קנין אלא עצם החוב. וס"ל להתוס', דזה שייך לומר שלפעמים יהי' החוב כולו שעבוד נכסים ולפעמים אינו כולל שעבודים. דוקא היכא דעיקר החוב בא ע"י דעת המתחייב. דאז י"ל שכך התחייב עצמו, שיהי' שעבוד - הנכסים כלול בעצם ההתחייבות דהחוב, אם יהי' שם ראיה וכו'. אבל בחוב המוטל עליו מדין - תורה, כגון חיובי מזיק, ממנ"פ הוא, או דקיי"ל דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמא, ותמיד יש שע"נ אסוג - חוב כזה; או דס"ל דלאו ככתובה בשטר דמי, וא"כ, שאין סוג - חוב כזה כולל שעבודי - נכסים, אף בצירוף שטר אליו לא יכלול שע"נ, דליכא שע"נ החל ע"י שטר קנין, אלא שהשטר פועל שיהי' חוב שבשטר, וממילא הוי השע"נ כלול בהחוב גופא. וזהי' דעת התוס'. לדעת הרב הנמוק"י צל"פ דס"ל, דיש שע"נ שחל ע"י קנין שטר.

(השמטה: כתב בכת"י ואין עליו עדים. לטעמא דאין לך חתימה גדולה מזו ילה"ק, דהלא מבואר בקידושין (סה:): דל"א הודאת בע"ד כק' עד"ד בגו"ק, והיאך הסביר רש"י ככה. ותי"ב בזה הגר"ח, דהודאת בע"ד דלא מהניא היינו לברר את המעשה החותך. אבל הכא - לאשוויי שטרא - שפיר מועיל).

ב' הדיעות שברש"י, אי גדר שטר היינו ראי' בכתב או עדות בכתב, י"ל דתלוי' בב' הדיעות שבתוס' בנידון ע"א בשטר אי הוי שטר לכה"פ לענין שבועה א"ל. כלומר, אי שטר בעי שיעור עדות דאיתמר בפ' בירורים שבתורה, שע"א מועיל לשבועה; והודאת בע"ד או ב' עדים מהני לממון; או די שפ' מחודשת ודינים מחודשים לשטר, ובעי השטר ב' עדים מחמת הל' **שטרות**, ולא מחמת הל' בירורים וגדרי ראיות דכהת"כ. (- מו"ר). [ועי' ארץ הצבי (עמ' קנ"ז)].

לשי' ר' יהודה, דבעינן גם כתיבה וגם חתימה לשמה, נל"פ דבעיקר ס"ל כר"א, דע"מ כרתי, וגדר שטר קנין היינו ספירת דברים הנמסר בפני עדים, אלא דהחפצא דהספיד בעינן שיהיה **שטר ראייה**, וכעין שי' הר"מ בשטרי הלואה. ובאמת שיטת הר"מ הזאת נראית כיוצאת מגמ' מפורשת (דף כב:). דנחלקו האמוראים אי ס"ל לר"א דע"מ כרתי אף בשאר שטרות א"ל. וזה ברור דס"ל הכי בכל שטרי קנין, וז"פ וברור דא"א לומר דע"מ כרתי בשטרי **ראי'**, א"ו צל"פ דמאי דפליג בשאר שטרות, הכונה היא על שטרי הלואה. א"כ יל"פ דס"ל לר' יהודה - בעיקר - כדעת ר"מ, דע"ח כרתי. אלא, דבעוד שבשאר שטרות הוי טופס השטר רק היכי תמצא בכדי לידע מהו הנכלל בהגדת העדים החתומים, בגט יש שם ענין של ספירת דברים בפ"ע, מלבד מה שמשמש בעד ברור מהו הנכלל בחתימת העדים שמלמטה. וכמדומה לי שמו"ר הסביר כהצד האחרון הזה.

ד.

תוד"ה דקיי"ל. עגמ' (כג:): דפליגי ריו"ח ור"א אי הל' כר"א אף בשאר שטרות א"ל. ושאר שטרות פשיטא דלא ר"ל שטרי ראייה, דהא פשיטא לן דבעינן ע"ח - בכדי שתהי' שמה הראיה. ונראה מרש"י, דמפרש שאר שטרות - שטרי הלואה דקיימי לגוביינא - לענין משועבדים. דבשאר שטרי קנין, פשיטא דדינן כגט, דמדוע נחלק ביניהם. ויל"פ המח', או דתליא בזאת החקירה גופא - אי שטרי הלואה לענין גביי' ממשעבדי חשיבי שטרי קנין או שטרי ראייה; או דלכו"ע הוו שטרי קנין, אלא דלחד מ"ד בעינן (כהסבר הר"מ) שיהא בהחפצא דהשטר ראי' על הגבי', דענין שעבוד נכסים הוא חיזוק הגבי', דלא רק שיכול לגבות ממנו, אלא שאף מלקוחות יכול הוא לגבות בעד זה החוב. אף היינו דוקא במלוה שא"א לו להלוה לטעון בו פרוע. ובשטר קנין שאין בו שום ראי', שיכול הלוה גופא לטעון פרוע (דלענין שטרך בידי מאי בעי פשיטא דבעינן ע"ח ושטר **ראי'**), היאך יהי' שמה שע"נ. - אך להגורסים בסוף ב"ב משעת כתובה, דס"ל לדבר פשוט דשטרי הלואה הוו שטרי **ראי'**, בע"כ צל"פ דז"פ להגמ' דבשטרי הלואה לא יאמר ר"א דע"מ כרתי, ולא נחלקו ר"א וריו"ח אלא בשאר שטרות דקנין דממונות, כגון שטר מכר או שטר מתנה. והתוס' שלפנינו שהביאו ראי' מפרק ז"ב מההיא מתנתנא, הרי דמפרשי כן, דפלוגתא דר"א וריו"ח בשאר שטרי קנין של ממון איירי. אך צ"ע, דאח"ז הוסיפו התוס' עוד ראי' לזה, מכל השטרות העולין בערכאות של נכרים, שהק' בגמ' א"כ ממשעבדי נמי ניגבי (כן נל"פ ראיית התוס'), שהוא לא מהגמ' שציטטו בלשונם, אלא מהמשך אותה הסוגי' - ובקו' הנ"ל) - כלומר, עפ"י הע"מ הכשרים שהיו אז בשעת מעשה. ומזה הוכיחו דע"מ

כרתי אף בשאר שטרות, דהא התם הי' לענין שטר מלוה, ולא בגט אשה. וצ"ע, דהלא לפי שיטת התוס', דפלוגתא דר"א וריו"ח (כ"ב:): בשאר שטרות דקנין דממונות, הול"ל דבשטרי הלואה **לא** פליגי. ודכו"ע סברי דליכא למיסמך אע"מ בכדי לגבות ממשעבדי, דשטרי הלואה הוו שטרי **לאיהו**. וצ"ע א"כ, היאך הביאו ראי' מהגמ' דערכאות (יא). דקיי"ל דע"מ כרתי אף בשאר שטרות, הלא בכה"ג - בשטרי הלואה - לא נחלקו מעולם. (כלומר, ובכלל ק' ההוא גמ', וכי מה היה ס"ד הגמ' שיפעול עי"ז השטר שעבוד נכסים. ד"ע.) ובפשוטו נל"פ דאינו מוכרח, די"ל, דאף דפליגי ריו"ח ור"א בשאר שטרי קנין דממונות, אף בשטרי שעבוד נמי פליגי. דתרווייהו ס"ל דשטרי הלואה חשיבי כשטרי **קנין**, ודמו ממש לשטרי מכר ומתנה. ושפיר הביאו התוס' ראייתם מהגמ' (יא.). (אך צ"ע לשי' התוס' בעצמם - כ': - דאינהו ס"ל דשטרי הלואה חשיבי שטרי **לאיהו** ולא שטרי **קנין**. וק' לדידהו הגמ' (י"א.). אא"כ נפרש דזהו גופא תירוץ הגמ', דלית לי' קלא. ר"ל, דליכא הכא שטר ראייה. ודו"ק. ד"ע.)

... ולפיכך צריך ליזהר וגו'. הל' לפיכך נראה דקאי אסוף ד' התוס' בדיבור זה, וכן שטר מתנת קרקע או שטר מכר וגו'. דאי קאי אגט אשה, אין זה נמשך מד' התוספות דהל' כר"א אף דשאר שטרות, אלא מפסק הגמרא שלפנינו, דהל' כר"א בגטין.

אינה מגורשת. דלא כשיטת הרי"ף.

מסתמא בהכשר נעשה. דעדים החתומים על השטר נעשה וגו'. שמעידים על כל העתידות, כל שנוגע זה המקרה או זה הפרט לכשרות השטר הזה. [עי' ארץ הצבי (עמ' קנ"ו)].

והביאו ראי' כנגד שיטת הרי"ף מדרך פו: - ב' גטין שנתערבו, דלא כר"א, אבל הוי כר"מ. דאילו הוה ס"ל לר"א דאף ע"מ, אבל ע"ח פשיטא דכרתי, היה הגט שפיר כשר, דהא איכא לשמה מבורר, דהע"ח ידעו בשעת חתימתם מי היה הבעל ומי האשה אייזה גט.

ועוד דרגיל ר"ת לומר. דמח' ר"א ור"מ אי ע"ח כרתי או ע"מ כרתי, היינו לענין עשיית החפצא דהשטר - לקיים השטר. אך בגט אשה יש עוד בעיא נוספת - דקיום עצם מעשה הגירושין בעי ב' עדים, כמו במקדש בכסף - בלי שום ענין של שטר - דבעי ב' עדים לקיום **הדבר שבערוה** בשעת נתינת הכסף. ולדעת הרי"ף צל"ת, דמאחר דאמרינן דמסתמא בהכשר נעשה, אשר זה ר"ל הגדת עדים, שפיר י"ל דסגי בזה אף לקיום הדבר שבערוה. דאף דליכא עדי ראי' שבעל פה בשעת מעשה על הגירושין, מכ"מ לאחר זמן, כשנרצה לברר אם היה שם מעשה גירושין, שפיר נוכל לברר זה עפ"י הע"ח שבשטר, דהיה שם גירושין. וס"ל להרי"ף דבהכי סגי אף לעדות לקיום הדבר - אפילו בעדות שבכתב, דסוכ"ס יש לנו לאחר - זמן ראייה על המעשה. ולר"ת גדר עדות לקיום הדבר צריך להיות דוקא עדות בע"פ **הרואים** ממש - בשעת מעשה - את הגו"ק, ולא סגי בזה שיהיה המעשה נכלל בראיית עדות לאח"ז, מכח עדי חתימת השטר.

והנה בשי' הרי"ף, דאף לר"א י"ל דסגי בע"ח, נחלקו הרמב"ן והר"ן בהבנת הענין. דהר"ן הסביר, דכמו דע"ח מועילים בעד **קיום הדבשכ"ע** מכח מסתמא הכל בהכשר נעשה, שעדים החתומים עה"ש וכו', ה"נ מועילים בעד **קיום השטר** (לאשוויי שטרא) - ובתורת ע"מ - מכח ה"ט גופא. והרמב"ן הסביר דס"ל לר"א דב' הלכות הן -

ע"ח כרתי או ע"מ כרתי, וב' מיני שטרי קנין נפרדים הם זמ"ז. ובאמת צ"ע, דהלא לדעת הר"ן הכל פשוט ומבורר, ומדוע דחק הרמב"ן לפרש אחרת. והיאך חולק בין קיום דבשב"ע לקיום השטר, דאף דע"ח מהני כע"מ בעד קיום הדבר שבערוה, אינם מועילים בעד קיום השטר. דהיאך יגרע זמ"ז. ובישיבות היתה פשוטה ביותר שי' הר"ן. אך נ"ל, דלכאורה נהפוך הוא. דהר"ן, קשה מאוד להלום. דלכאורה הא דאמרינן דעדים החתומים עה"ש וכו', דישה הגדת עדים וראי' אף על דברים העתידיים להיות שעדיין לא קרו, דזהו דוקא אם ע"ח הם חשובים כעדי השטר. או שטר קנין או שטר ראייה. והנה בדבר שבערוה, לכאורה פשיטא ס' המרדכי דא"א לעשות שטר לראיה, אא"כ שהיה מעיקרא עומד לקנין, דאז י"ל דמועיל השטר אף לראיה. אבל הכא לשי' הר"ן, דע"ח לר"א לא מהנו בתור ע"ח - לאשוויי שטרא, להיות שם חפצא דשטר - קנין, היאך ישמשו אח"כ בתור עדים על מסירת הגט, הלא אינם עדיין עדי השטר לשום דבר. דאין לומר דהוה תחילה עדי השטר של זה השטר - ראייה, דליכא שטר ראי' בגו"ק אא"כ היה מתחילה שטר - קנין, והכא רצוננו לומר להיפך. וזה א"א. (הרי"ב)

עוד י"ל בזה, דבעינן בגט אשה כתיבה לשמה, כל' - לשם גירושין, שמה שהוא עושה מועיל לפעול הגירושין, ובלעדי מעשיו הללו, לא היו חלים הגירושין. ובגמ' שלפנינו אי', דלר"א, אף דסגי בע"מ בלא ע"ח, מכ"מ, אם חתמו שלא לשמה, הגט פסול מטעם מזויף מתוכו. והביאו הראשונים ראי' מגמ' זה, דאף לר"א יש גט הכשר בע"ח בלבד, דאל"ה - היאך שייך כלל ענין שלא לשמה בחתימת העדים, הלא הם **תמיד** חותמים שלא לשמה, שהלא אין חתימתם מועלת כלום לענין ההתגרשות. והנה להסבר הר"ן, עדיין ק', היאך שייך לשמה. דהלא בשעת חתימתם עדיין אין שם גט וחפצא דשטר - קנין. ודוקא אח"כ בעת המסירה יהיו ע"ח הללו לע"מ ויהיה הנייר לגט. אבל בשעת מעשה החתימה אינם פועלים מאומה, וא"כ - היאך שייך שיחתמו לשמה. וכנראה, שזה הכריחו לרמב"ן לפרש דהע"ח מועילים בתורת ע"ח, ושפיר י"ל דחל כבר הלשמה - בשעת חתימתם על הגט תומ"י. (מו"ר)

והיוצא לנו מדברינו עתה, דאדרבא, שי' הר"ן **היא** הקשה, והצריכה ביאור. וכן שמע ר' מאביו, ז"ל, **דהר"ן** ק', ולא הרמב"ן. ובדעת הר"ן צל"פ, דמאחר שיכולים ע"ח הללו לשמש - לאחר זמן - בתור ע"מ, כבר חל הלשמה עתה בשעת חתימתם - לכשתחיל הגדתם על המסירה. והרמב"ן פליג, דאין לשמה כזה, אא"כ חל ממשי בשעת מעשה החתימה תומ"י.

... מיהו י"ל"ח. אינו מובן כלל וכלל. ונל"פ, [עיי' ארץ הצבי עמ' קס"ד] דלר"א בענין ב' עדים **לקיום השטר** בשעת מסירה. ובר"מ, דהודאת בע"ד כק' עדים דמי, הול"ל דסגי במסירת בעל השטר שהוא המתחייב והוא הוא הבעל - דין, בכדי לקיימו ולהשוותו לשטר. דבכל מסירת שטר מדעת המתחייב, איכא תמיד באותה שעה הודאת המתחייב על המסירה. ומדוע לא יועיל זה לקנין. ואין לומר דהודאת בע"ד לא נאמרה אלא לענין **כירווי** מעשים, אבל לא לענין **קיומי** מעשים, דז"א. דהנה הק' בגמ' קידושין (סה:), דמאחר דילפינן דבר דבר מממון לרבשב"ע דבעינן ב' עדים לקיום הדבר, מדוע לא נאמר דכמו"כ תועיל הודאת בע"ד כמו בממון. **כל' - שתועיל הודאת בע"ד לקיום הדבר**. ותירצו, דליכא בגו"ק המושג של בע"ד, דתמיד חב לאחרני הוא. אבל הא חזינן מסוגיא דהתם, דהודאת בע"ד מועילה אף לענין **קיום הדבר**, ודומה ממש דמי עדים. וא"כ ק', מדוע לא יהיה תמיד שטר קנין דממונות מועיל אפילו במסירה בינו לבינו. (כדמשמע באמת שי' הר"מ, עי' בספר אמרי משה סי' ט"ז אות א' בשם הגר"ח, ובשיעורי קידושין למו"ר. ד"ע.) וצל"פ דה"ט, דליכא הודאת בע"ד. דאף דבשעת מעשה נותן המתחייב את זה השטר מדעתו ואיכא הודאה, מאחר שיכול הוא לכפור אח"כ, ולומר שלא נתנו מדעתו, א"א לומר שמסירתו

תחשב תמיד כהודאת בע"ד לקיים השטר, וכע"מ דכרתי - לאשוויי שטרא, דבכל ע"מ כרתי ובכל עדות לקיום הדבר, בעינן לא רק **שידאו** בשעת מעשה, אלא שיהי' בירור המעשה שמור על ידם, להיות הענין יוכל להתברר לאחר - זמן מפיהם ועל - ידיהם. וזה הלא חסר במסירה שעם הודאת בע"ד בלחוד. אך ביש על השטר ע"ח, המעידים אף על העתידות, וכנ"ל, וכשיהיה זה השטר בידי הקונה או מקבל המתנה, הלא יעיד שהיתה המסירה עם דעת המתחייב, וממילא - שהיתה שמה הודאת בע"ד לקיום הדבר (לאשוויי שטרא) בשעת מסירת השטר, ממילא בכה"ג י"ל שיהי' השטר כשר. דבכה"ג הרי שמורה הודאת הבע"ד אפילו לאחר - זמן, שאין המתחייב יכול לכפור בו או לחזור בו מהודאתו. כנ"ל פ' סיום דבר התוס'. (אך צ"ל"ה, מדוע לא הי' סבור כן הר"ת מעיקרא. וא' הציע, הודאת בע"ד אינה נאמנות אלא התחייבות, ודחאו ר' בנוזיפה, דס' טעלזי"ת היא. ונל"פ, כטענת העולם, דבאמת אפילו בכה"ג, היאך נוכל לומר שהודאת בע"ד דשעת מסירה - שהיתה מדעת המתחייב - תחשב כעדות לקיום הדבר (לאשוויי שטרא), דהלא אף הכא יכול הוא - מצדו - לחזור בו. ודוקא מחמת **הענין החיצוני** דחתימת עדי השטר המעידים עליו שהוא כבר הודה על מסירת השטר מדעתו, הוא דאינו יכול לחזור בו מהודאתו. וא"כ י"ל דאף בכה"ג א"א להשתמש בהודאת בע"ד כזו בעד קיום הדבר דאשוויי שטרא. וכן טען הרא"ה למו"ר, והשיב, דאעפ"כ ... -)

עגמ' (י:): חוץ מכגיטי נשים. דשטרי ערכאות אינן מועילים לקנין אלא לראי'. וק', דהלא לראי' שפיר מועילים, וא"כ, הרי יש לנו ראי' שהיתה מסירת השטר מדעת המתחייב. ומדוע לא נאמר אף בכה"ג, דהודאת הבע"ד שא"א לו עתה לחזור בו ולכפור, תהיה במקום עדי קיום הדבר דעשיית השטר. (כן הק' מ"ש בשם הגרמ"פ.) ויל"ת כעין תירוצו של הגר"ח זצ"ל לענין הקו' מרש"י (פו.) - מדוע לא יהי' שטר כשר, אם נאמר דגדר שטר היינו **ראי' בכתב** מדעת המתחייב. דליכא הכא ראי' **בתוך הכתב** אלא מכח הרובא דל"ק והאומדנא דערכאות לא מרעי אנפשיהו. דה"נ י"ל, דהא דמהניא הודאת בע"ד לקיום הדבר (דעשיית השטר) היכא דא"א לו לכפור בו ולחזור בו בהודאתו, היינו דוקא במקום שיש ראי' בתוכו של השטר המעכבו מלחזור בו. אך ביש לנו סתם ראי' בעלמא - מענין צדדי לגמרי - בכה"ג לא תועיל הודאת בע"ד לאשוויי שטרא. (כטענת רא"ה אהסבר הנ"ל.) (ולכאורה יל"ת אחרת, בפשיטות יתירה, דהא דיש ראי' בחתימת ערכאות, היינו על עצם דעת המתחייב, אבל לא על מסירת השטר מדעת המתחייב, שהרי עדיין לא נמסר השטר בעת שחתמו הם עליו. ולא נאמר בעדים פסולים החידוש דין דעדים החתומים עה"ש וכו', שמעידים אף על עתידות. וא"כ לית לן ראי' על הודאת הבע"ד שבשעת **מסירת** השטר. ד"ע.)

ערוזה לדף פ"ו בשם הר"ר אפרים, דס"ל כר"ת. וג' ראיות הובאו בד' התוס' כנגד שי' הרי"ף: (א)

דבגמ' (לו.) משמע דאפילו לאחר התקנה שיהו העדים חותמים וכו' עדיין בעינן ע"מ, דזוהי ל' הגמ', דלמא מייתי סהדי. הרי דאעפ"כ בעינן ע"מ. ואינה ראי', דהגמ' ר"ל - דלמא אם לא יחתמו ע"ח, ור"ל - **כלי** התקנה - שמא ימותו הע"מ. אבל מעתה - **לאחר** התקנה, אינה"נ דלא בעינן ע"מ כל עיקר. אך ראייתו י"ל מן הרי"ף גופא, שכ' דלכתחילה בעינן ע"מ, אף דבדעבד כשר הגט בע"ח בלבד. דע"מ **הם העיקר**. וכ"ה ל' הר"מ. וע"ז מקשה הר"ר אפרים דמנ"פ הוא. ואם צריכים לע"מ לכתחילה, אף בדעבד י"ל דמעכבים. (ב) הביא ראי' מודף פו: מהגמ' דב' גטין שנתערבו. והיא ראיית התוס' (ד.). (ג) עוד הביא ראייה מהסוגי' דכתובות (צד), דב' שטרות היוצאים ביום אחד. דמדוע תפסו בפשיטות שלר"א נאמר שודא, הלא אף לר"א ע"ח כרתי כמו לר"מ, והול"ל דיחלוקו. דבע"ח כרתי בענין שיהא ראי' בתוכו של שטר מתי קנה, וליכא ראייה עד סוף היום, אשר אז קנו שניהם ביחד. וביאור זאת הקו', דבבאים לידון בפנינו, מנ"ל בכלל - בגט אשה - שהיו ע"מ בשעתן. וצ"ל דמסתמא הכל בהכשר נעשה. ר"ל,

דמאחר דע"מ מעכבים בהכשר הגט, ממילא י"ל שע"ח מעידים על כל זה - בכדי להכשיר השטר. אבל לר"א, אם נאמר דגם ע"ח פועלים שטר, לא נצטרך לומר שהיו שם ע"מ בשעת מסירת השטר - מתנה (בהיחיד דכתובות צד), וקנו שניהם בשטרות ע"י ע"ח, וקנו שניהם בסוף היום בשוה, והול"ל יחלוקו - אף לר"א. (כן פי' במלחמות, ועיי"ש תי' עפ"י הר"ת). ונל"ת בפשוטו, דאף זה חשיב כנוגע לכשרותו של השטר. דאם נתפוס שנתכשר השטר בע"ח בלבד, בלא ע"מ, נמצא שיש על זה השדה ב' שטרות, ושכל שטר מגיד רק על קניית חצי השדה לכל אחד ואחד. אבל אם נאמר שע"ח מעידים שהיו בזה השטר אף ע"מ, ונמצא שהאחד קנה קודם לחברו, ושרק הוא לבדו הוי השטר הכשר, - והשני - ולא כלום, ונמצא שהשטר הכשר מגיד שכל השדה נקנה על ידו, ולא רק חצי השדה, וכל כעין זה חשיב כנוגע לעצם כשרותו של השטר. [והנחת כל הדברים הללו היא כהנחת הגרי"ז בחי' ריש מס' ר"ה, שכבר דיברנו בזה לעיל]. כנל"ת.

... מדלא פליג ר"א אלא באין עליו עדים, שמעינן דבאין בו זמן לא פליג. וזה תימא, דמאחר דליכא עדים, ואין בזה השטר שום ראייה כלל, א"כ אין אנו יודעים את הזמן - אפילו יהיה נכתב הזמן בתוכו, דהא הכל הוי יכול להזדייף. ובעכצל"פ בדעתו, דתקנת זמן מדרבנן (י"ז). לא הוי בדוקא בתורת חלק מעדות וראיית השטר, אלא רק חלק מהספירת דברים של הגט. ואף לר"א דע"מ כרתי, פשיטא דבעינן ספירת דברים הנמסר בפני ע"מ. ועי' משנה (יט.) דלר"י הגלילי אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על האוכלים. ובגמ' (כא:) יליף דבעינן דומיא דספר. ולרבנן, אי כתיב בספר כדקאמרת. כל', שיכתוב בספר. ומשמע שהספר הוא הרקע (background) שעליו הכתב נמצא. ותמיד ילפנין מל' בספר - דבעינן קלף. (בסוטה, ובס"ת של מלך.) [ועי' בית יצחק תשנ"ח עמ' צ' - צ"א]. השתא דכתיב ספר, לספיי"ד הוא דאתא. ר"ל, דקאי ספר אכתיבה עצמה, ולא אמה שנכתב עליו. - ודין זה דספיי"ד, היא הלכה מחודשת בגט, דאף בשאר שטרות בעינן שיהי' כתב, בכדי לדעת מהי הגדת הע"ח אשר למטה בנייר. אבל הכא הוי דין בפ"ע - וספיי"ד כחורת עצמה, ובעד עצמה. ונפק"מ בזה ההל' המחודשת דספיי"ד שנאמרה אך בגט: [עי' בס' נפש הרב (עמ' שי"ט)]. א) לענין שמות (עגמ' לד:), דנחלקו ראשונים בגט שלא כתב בו שם האשה אלא רק שם הבעל בלבד, והל' - מגרש אותך, אי פסול מדאורייתא או אך מדרבנן. דלענין שאר שטרות, קיי"ל דכה"ג הוי שטר כשר, דתפיסת בעל השטר משלימה להגדת השטר להורות למי מגידה העדות של הע"ח. (עי' גמ' ב"ב חייב אני לך מנה בשטר) ב) עי' כולה סוגי' (פה) (דידים שאינן מוכיחות, דבעינן שיהא מחלק הספיי"ד של הגט שמעשה הגירושין נעשה ע"י זה הגט, ולא שהגט רק עלמד לראי' בעלמא, וההתגרשות נעשית ונגמרת בדברים בעלמא. ובשאר שטרות פשיטא דלא מצריך שום תנא כתיבת ודין. דזהו אחד מההל' המסוימות הנכללות תחת דינא ד"ספירת דברים" שנתחדש בגט אשה. ומעתה צל"פ כן אף בדעת הר"ר אפרים ובאמת לא מצינו מי שחולק עליו, דאף לר"א - בשטר שיכול להזדייף, עדיין בעינן כתיבת הזמן - דזהו חלק מהספיי"ד של הגט. (ור' שמע פעם מאביו, נ"ע, שדין זה של הר"ר א' ק' ...)

עברייף, שהק' מרב ארב, דאיהו פסיק כר"א בגטין, ואעפ"כ פסיל כת"ס וע"א, והלא איכא ע"מ. ותי' הרייף דבע"כ פסיל בכת"ס וע"א היכא דליכא ע"ח. ודוקא כת"ס וע"א. אבל בב' ע"ח - הי' הגט כשר - אפילו בלי ע"מ. והגאון תי' דהוי מזוייף מתוכו. וחדש בזה ב' חי' (לפי השיטה שציטט הר"מ): א) דמזוייף מתוכו פסול מה"ת. וזה ק' להבין. וב) דע"א חשיב מזוייף מתוכו, אף דע"א לא הוי פסול אלא חסרון די - הכשר. ואף זה ק' להבין. ובאמת ק' לשי' מהגמ' דשמות מובהקין, דאינן פוסלין מדין מזוייף מתוכו (יא.), וכבר תמה כן בחה"ר. ונל"ת, דהר"מ (פ"ג ה"ח) הביא שיטתו בג' גווי: בע"א, באחד מעדיו פסול, ובחמתו שלא לשמה. ובא' מעדיו פסול

נל"פ דלא היו אלא ב' עדים, ונמצא עתה - מאחר שהאחד פסול היה - שרק ע"א יש על זה הגט. ונ"ל בגדר מזוייף מתוכו, דבעינין שיהא הפוסל **מתוכו** של השטר, בכדי לפוסלו מן התורה. אבל בפסול אשר מחוצה לו, ליכא פסול. וכגון - אילו ימסור לה גט הנכתב על נייר גדול למאוד, ומלבד נוסח הגט, יש שם עוד דברים אחרים שנכתבו על הנייר, דאין זה בכלל מזוייף מתוכו, שהרי הדברים האחרים אינם חלק מן הגט, שנאמר דמיקרי מזוייף **מתוכו**. והנ"ל בחתמו פסולי עדות - כגון עכו"ם - דמאחר דזהו פסול בכל שטרות דלמא, ול"ד בגט אשה, י"ל דאין חתימתם נחשבת כחלק מהגט, אלא כדבר **חיצוני** הוא נידון - ואין שייך כאן כלל פסול מזוייף **מתוכו מדאורייתא**. אבל בחתמו שלא לשמה, שזה כשר **בשאר שטרות**, י"ל דשפיר חשוב כמגופו ומתוכו של הגט. ומאחר דפסול **בהל' גטין** - מיחשב כמזוייף מתוכו. וכן ע"א החתום על השטר, פשיטא דהויא חתימתו מגופו של השטר, דהא אילו יבוא עד שני ויחתום, יהיה כאן שטר כשר בצירוף שתי החתימות. אבל בחתימת עדים הפסולים לעדות בכל הל' שטרות, י"ל דלא הוי מזוייף **מתוכו**, דלאו מתוכו ומגופו של השטר הוא. והכלל הוא - דכל הכשר מהלכות שטרות הוי מתוכו של שטר, ומאחר דפסול מהל' גטין - חשיב כמזוייף מתוכו. ומה"ט בחתימת עכו"ם הוי מזוייף מתוכו רק מדרבנן. (אך לפי"ז ק' טובא הגמ' י' סע"ב. והאמר ר' אבא מודה ר"א וגו'. הר"א ח"ר.) עוד ק', דבדף ט': משמע דמזוייף מתוכו לא מיפסיל אלא בגט ולא בשאר שטרות, ואילו בסנהדרין (כ"ח:) מבואר דפוסל אף בשטר מתנתנא. וע' בבה"ג לחו"מ דחילוק יש בין עכו"ם לקרובים. וכעין החילוק לענין קו"פ לדעת הנתיבות, דקרוב הוי עד אלא דפסול הוא. אבל עכו"ם לא הוי עד בכלל. והנ"ל לענין מזוייף מתוכו, קרוב החתום מיקרי שפיר **מתוכו**, דהוי עד, ושפיר הויא חתימתו חתימה המצורפת להשטר. אבל חתימת **עכו"ם** אינה חתימת **עד** להיתמה מצורפת להשטר כלל להחשב כמזוייף **מתוכו**. וככה ממש נראה לפרש תי' הרשב"א, ואין זה תי' של מו"ר. ד"ע.)

הראב"ד תי' לקו' הרי"ף (סתירת שי' רב ידיה אדידיה) דרב לא ס"ל הכו דכת"ס וע"א פסול, אלא אמר כן אליבא דת"ק, דהיינו ר"מ. ול' - כ"ש היכא דאיכא חד ע"ח, דכשר, צע"ג, דמאי כ"ש הוא, הלא ע"א בגט כאין עליו עדים הוא.

בהסבר תקנת ר"ג שיהו העדים חותמים, פי' הרי"ף דילמא מייתי ע"מ **ואתי בעל ומערער ופסיל לי'**. והוא פלא. דאפי' בלא ערעור הבעל לא תוכל להנשא, דהיאך תברר שנתגרשה, הלא ראיית שטר אין לה - דאין הגט חתום בעדים. וראי' בע"פ נמי אין לה - שהרי מתו הע"מ. ומדוע הוצרך לומר שיערער הבעל ויפסל הגט, בלא"ה נמי, כקו'. ובאמת אף על הר"ר אפרים ק' כן, שכתב, דאמרינן מסתמא בהכשר נעשה, וכת"י התוס'. והק', וכ"ת א"ה אפי' כי ליכא ע"ח נמי. ובאמת קו' תימא. דמסתמא בהכשר נעשה הוא החי' דין דשטרות דעדים החתומים עה"ש וגו', אך היינו דוקא בע"ח - דיש עכ"פ **הגדה** בשטר. אבל בלא ע"ח, ליכא למימר דמסתמא בהכשר נעשה, דאין זו אומדנא ורובא דל"ק, אלא הגדת עדות. וצריכים לדחוק, דזהו דקאמר בתי', אך אינו במשמע, שהרי תירץ - היינו דקאמר מרן ז"ל ... מאי מערער דאמר איהו זייפתי' וכו'. ובאמת לא על הר"ר אפרים תלונתינו, כי אם על הרי"ף, וכנ"ל. וזה תימא.

וערי"ף שהק' אר"ת, ואי ס"ד דלא סגי לן בע"ח אלא עד דאיכא ע"מ, מאי תיקון העולם איכא ... ליחוש דילמא לא איתיהיב לה בע"מ. ומשמע דלא ס"ל להרי"ף כללא דהתוס' דאמרינן דמסתמא הכל בהכשר נעשה. ובאמת הוא פלא, דא"כ - ליחוש תמיד בכל גט לשמא נטלתו היא מע"ג קרקע, ולא היתה שמה נתינה, וכן ניחוש

בכל השטרות כולם לנפילה, ולשמא לא נמסר לידו של הקונה מדעת המתחייב דבעל - השטר שכתבו. וד' הרי"ף הללו מרפסין איגרא ! ! -

... והני מילי בדעבד וגו'. שהן העיקר. כל זה משולל הבנה. (ערמב"ן בתחילת המלחמות, ובר"ן, שפי' כל אחד לפי פירושו בשיטת הרי"ף. ד"ע.)

עראב"ד (א') שהחזיק בראיית הרי"ף מתקנת ר"ג. והיא הקלושה ביותר, ואינה מובנת כלל וכלל, כק"ו הנ"ל ... גם לתשו' הרז"ה אין תקומה וגו'. כדחיינונו אנו לראיית הר"ר אפרים מהגמ' (לו). דאי מייתי ע"מ, דלא קאי גמ' זה **אלאחר** התקנה אלא **אקודם** התקנה. ... מיהו לר"א בעי ע"מ וע"ח מדכתיב וכתוב בספר וחתום, (- ע"ח) והעד עדים (- ע"מ). ונראה, שהראב"ד הי' הראשון להעיר על מקור זה לר"א למילף מינ' דע"מ כרתי. אלא דזה שהבין דינו של הרי"ף, שאף לר"א יש להצריך ע"מ לכתחלה, אינו מובן לנו. דאטו קנייני שטרות מצוות הן לומר בהם לכתחלה ובדעבד, אתמהה ! ! -

עוד הביא הראב"ד ראי' לשי' הרי"ף מדין מזוייף מתוכו. דלשי' ר"ת, מה חששא יש לשמא יסמוך עלייהו. ובפשיטא לק"מ לפי"מ שתי' התוס' (ד). בעצמם, דאף דלא ניתן למיסמך עלייהו לפעול הקנין, מכ"מ איכא למיחש לדילמא אתי למיסמך עלייהו **לדאי**, ואעפ"י שאמת המעשה, אין לפסוק הדין עפ"י עדים פסולים. וכנראה משי' הראב"ד, דמחמת ה"ט לא הוי סגי לפסול הגט להתגרשות. דבשלמא מחמת חששא דשמא **לא תהי' מגורשת**, שפיר י"ל שתיקנו, שאף עתה דאיכא לכל תנאי הכשר השטר, פסלוהו מדרבנן לגרש בו. אבל לומר שיפסל הגט **לגירושין** מחמת חששא **דראיית כ"ד** בפסקם דיניהם, זה רחוק לגזור, דמה ענין זל"ז - ...

ערמב"ן בס' הזכות. על מי הוא סומך בחזקה זו וגו'. קו' מפליאה, דלא ר"ל הרר"א רובא דליתי' קמן, אלא ר"ל הגדת עדות, וכנ"ל כ"פ ... והלא אין הולכין בממון אחר הרוב, וכ"ש אחר חזקה. ק' כנ"ל, דזוהי הגדת עדות. ונר' דאיה"נ דלשי' הרמב"ן לק"מ. אלא שלפי שיטתו עצמו של הר"ר אפרים הוא דקשה ליה, דלדעת הרר"א **דדוקא ע"מ** כרתי לר"א, ובשעת חתימת הע"ח - עדיין ליתא להשטר קנין בעולם, דאינו מתהווה כחפצא דשטר קנין עד שעת ע"מ, א"כ עכשיו לא הוי עדיין **שטר** אלא **נייד בעלמא**. ודוקא בהל' **שטר דאי'** הוי כבר שטר, אבל בנוגע **לשטר קנין** - עדיין הוי בגדר ניירא בעלמא. וא"כ - טוען הרמב"ן - א"א לומר בכה"ג דעדים החתומים על השטר וגו', דדין זה נאמר דוקא בעדי השטר המעידים **על השטר שלהם**. אבל הכא, שעדיין לא נעשה לשטר, נמצא שאנו אומרים מסתמא בהכשר נעשה שיעידו עדי זה השטר על עשיית שטר אחר, וזה לא מצינו. וזו מחלוקת יסודית בין התוס' והרמב"ן. - (ועפ"י ההסבר, שהציע רי"ב במקצת, והסבירו מו"ר בהרחבה, יל"ה שפיר טענת הרי"ף - ליחוש דילמא לא איתיהיב לה בע"מ. ד"ע.) ועפ"י הדרך ממש יל"פ שי' הרמב"ן בהסבר הא דמהנו ע"ח אף לר"א - בלא ע"מ - לאשוויי שטרא, שלהר"ן ה"ט, דנעשים לע"מ ע"י דינא דעדים החתומים, וכו'. ולרמב"ן י"ל דזה א"א, דמאחר דעדיין לא הוי זה הנייר שטר - קנין, ולא יהיה לשטר - קנין אלא לאחר - זמן, בעת המסירה, א"כ היאך יעידו הם - הע"ח - מכח דינא דעדים החתומים וכו' - על עשיית שטר **אחר** לקנות בו, דהלא בעת המסירה בפני ע"מ (אפי' יהיו הע"מ אותם הע"ח) אז הוא דיתשב השטר - לשטר, כל' - לשטר, שונה ממה שהוא עתה - נייר בעלמא, או דהוי

עתה אך שטר רא"י. ולא מצינו שיעידו עדי שטר מדינא דעדים החתומים על קנין שנעשה שלא כזה השטר אלא בכח אחר. ודעת הר"ן, כשי' התוס' והר"ר אפרים בזה הפרט. -

... הלא כאן וכאן ספר כתיב. כונת קו', דאם ע"ח כרתי בשאר שטרות, היאך נאמר דלא כרתי בגט אשה; הלא גט אשה בעיקרו **שטר** הוא, אלא דיש לו עוד דינים מסויימים נוספים על הל' שטרות דעלמא. אבל אילו הי' **שטר** מתהוה - בעלמא - ע"י ע"ח, פשיטא דאף לגירושין היה כשר. אלא דעוד ניתוסף בגט, דעוד יש להוות וליצור גט ע"י ע"מ אף בלי ע"ח, מפ' המחודשת דגט, אף דבפ' שטרות (בירמיה) כתיב וחתום, דמתהוה שטר (מטעם הל' שטרות) בע"ח. דפ' מחודשת היא בגט אשה, דכתב לה ספר כריתות כתיב, דסגי לגט בספ"ד הנמסרת בפני ע"מ. אבל לא באה פ' זו למעוטי גט הנתהוה בכח הל' שטרות דעלמא, דז"פ דכשר, דהלא כל עיקרו של הגט, היינו - שטר.

... כיון דפסולו ניכר מתוכו. ואח"ז דימהו הרמב"ן לשמות מובהקין. ובאמת נל"פ עוד ביתר ביאור, דליכא הכא מזוייף **מתוכו**, דחתימה מן הצד או מבחוץ אינו חלק מהגט, אלא חיצוני הוא, ולא **מתוכו**, כנ"ל. -

עוד הק' הרמב"ן מעדיו בחתומיו זכין לו. [ע"י ארץ הצבי (עמ' קס"ב).] ר"ל, שלאחר מסירת השטר

חל הקנין למפרע משעת חתימתו. כל', דהגדת השטר מתחילה מעת חתימתה (על התנאי שתהיה אח"כ **תפיסת** בעל - השטר הנכון, וה"ט דבעינן אפילו לאביי מסירת השטר), וס"ל לאביי דהקנין חל תומ"י בשעת הגדת השטר. ואם נאמר לר"א דע"מ דוקא כרתי, וליכא חפצא דשטר - קנין עדיין בשעת חתימה עד שעת מסירה בפני ב' עדים, היאך יוכל לקנות בהשטר, דעדיין **אינו** שטר, אתמהה. ונל"ת, דשי' ר"א דע"מ כרתי לא נתקבלה בהללמ"מ כהל' בלא טעמא, אלא סברא היא, דז"פ דבגט לא חלו הגירושין עד שעת הנתינה מידו לידה. וס"ל לר"א דהשטר מתהוה - ע"י ב' עדים - **כשעת קנין**. ולכאורה זהו ההיפך הגמור משי' אביי, הסובר שהקנין חל בשעה שהשטר מתהוה. אלא די"ל דלק"מ, דאילו הי' הדין שקנין שטר חל ע"י כתיבה ועל"י לתורה למפטיר, היה מצריך ר"א עדי מפטיר (כ"ה משל מו"ר). **דאז** הוא דחל הקנין, ובשעת קנין הוא דמתהוה השטר. ומעתה, דס"ל לאביי דהקנין חל בשעת כתיבה, דהיינו - בשעת חלות **ההגדה**, א"כ העדי חתימה הם הם **הע"מ**, מפני שהחתימה עצמה היא המסירה, דמסירה ל"ד קאמר, אלא ר"ל - שעת חלות הקנין, וכמשל דידן במפטיר, דהי' המפטיר נידון כהמסירה. כן תי' הגר"מ לקו' הרמב"ן. - (ונקודה זאת הדגיש ר': דאביי ור"א אמרו ד"א, דא"א לחלק בין זמן התהוות השטר לבין זמן חלות הקנין. ולפיכך הקדים אביי זמן חלות הקנין, ומה"ט איחר ר"א זמן התהוות וחלות החפצא דהשטר.)

הרמב"ן תי' קו' התוס' (ד). אשי' הרי"ף מהגמ' (פו:): בב' גטין שנתערבו, דלא הי' ס"ד הגמ' להצריך **ע"מ** לשמה לר"א, דא"כ לא הוי ק' מידי, שהרי היכא דאיכא, ע"ח לא בעינן כלל ע"מ, והיאך יפסל הגט בע"מ שלא לשמה. אלא ס"ד הגמ' הי' להצריך **מסירה** לשמה, ול"ד **עדי** מסירה לשמה, ור"ל, דבשעת נתינה בעינן שיהא מבורר (לבעל, נאמר, דלמה לנו להזכיר **עדי** מסירה בכלל). באיזה גט מתגרשת איזו אשה. ועי"ש בגמ' (פו:): דמתחילה אמר ר' ירמיה הא לא **ידעי** בהי מינייהו מגרשה, ופרש"י דלא ידעי ע"מ. ולבסוף הסיק אביי **נתינה** לשמה מי בעי, ול"א ע"מ לשמה מי בעי. והוכיח הרמב"ן שי' של אביי, דזה הי' כל עיקר המחלוקת - אי בעינן נתינה לשמה, אבל לא עלה על לבו של ר' ירמיה להצריך **ע"מ** לשמה. - ומאחר דס"ל לר"א דע"מ כרתי, והתהוות השטר נעשה ע"י **מסירתו**, א"כ לעולם בעינן לשמה במסירה, אפי' היכא דכבר נתהוה השטר ע"י ע"ח. דכיו"ב אמרו בפ"ק לר"א בדין מזוייף מתוכו דפסול בע"ח שחתמו שלא לשמה מה"ט, דמאחר דלפעמים יש לחדש שטר ע"י ע"ח (כשי' הרי"ף), ואז בעינן לשמה בחתימתם, א"כ לעולם בעינן לשמה בע"ח, אפי' היכא דיכול הגט להתהוות לשטר ע"י

ע"מ. ואף דהרמב"ן בעצמו דחה ראיית הראב"ד לשי' הרי"ף מפסלטא דמזוייף מתוכו כטעמא דהתוס' - שמא יסמוך עליהם לבידור, מכ"מ שפיר הביא ראי' ממזוייף מתוכו **דשלא לשמה**, דזה א"א לפרש כלל לשי' התוס', כמו שנתקשו בזה בעצמם, עמש"כ לעיל.

ע"מ בשאר שטרות. עיין ר"מ פ"א ה"ז ממכירה, אעפ"י שאין שם עדים כלל וליכא אפי' ע"מ. אתמהא. אא"כ נפרש דר"ל שהיתה כת"י. ואם נאמר דהל' כר"א בגטין ולא בש"ש, צ"ע בשטר קידושין. ער"מ הל' אישות פ"ג ה"ג ונותנה לה בפני עדים. ולא הזכיר דע"ח ג"כ כרתי, כמש"פ בהל' גירושין. ואם נאמר דהל' כר"א דוקא בגט אשה, מדוע פסק כמותו אף בשטר קידושין. ויל"פ ע"פ היקשא דויצאה והיתה. או יל"פ זה בהסבר, דה"ט דשונה בשאר שטרות, דבעינן למען יעמדו - שיתקיים השטר ויוכל לשמש כשטר רא"י. אבל בגו"ק, דהם שטרי **איסורין**, לא בעינן שיוכל להתקיים ולשמש כרא"י.

הראב"ד פ'י "בשאר שטרות", דר"ל, שטרי הלואה. והרמב"ן פ'י שטרי קנין דמזון. דלהראב"ד ה"ט דשונה שטר הלואה משטר מתנה, דאין שעבודים חלים ע"י שטר - קנין, אלא ע"י ההלואה - על התנאי שתהי' ראי' בכתב על ההלואה. ומה"ט בעינן ע"ח בשטרי הלואה, דבעינן שיהא שטר רא"י. ול' קלא שבגמ', ר"ל **דאיית** שטר.

שטר בכת"י כשר מה"ת אף לגט אשה, אפי' לר"מ, וכן לכל שטרי קנין. וצ"ע, מדוע אינו גובה ממשעבדים. וצ"פ דלית ל' קלא, כל', דב' חפצאות דשטר הן: שטר בראיית עדים; ושטר בהודאת בע"ד, ולגבי גבייה ממשעבדי, בעינן חפצא דשטר שיש בו ראיית **עדים**.

בל' הראב"ד - וגובה מנכסים משעבדים, באותו גט קאמר. אע"ג דליכא שטר כתובה. צ"ע, דכל מעשה ב"ד גובה ממשעבדים אפי' בלא שטר, ומאי קאמר דגובה בגט זה. והלא גם זה ק', דאין הגט מעיד על חיוב הכתובה, אלא על התגרשותה. ועי' גמ' ב"מ (יח.) דא"א לטעון פרוע, דשטרך בידי מאי בעי. עיי"ש כולה סוגי'. וצ"פ דע"י מעשה ב"ד אמרו שיהא הגט שטר על חיוב הכתובה. ול"ד למת בעלה, דהתם איכא שעבודים אפילו בלא **שטר** אח"כ. דצ"ח, דכך ה' התקנה במת בעלה, שהמעשה ב"ד בעצמו ישעבד. אבל בעובדא דגירושין ס"ל דכך ה' המעשה ב"ד - שיהא שטר הגט חשיב כשטר קנין בעד חיוב הכתובה. וצ"ע, דהא גובה מזמן הנישואין ולא מזמן הגירושין. (וכזה ממש הקשה בספר הזכות.) ובאמת אף מאי דאי' בגמ' התם (ב"מ יח.) דהגט ג"כ הוי ראי' אכתובה, יל"פ דהיינו בתורת **דאי'** אחיובי כתובה. אבל לומר דהוי שטר קנין לפעול ולחדש שעבודים בעד החיוב כתובה, זה לא שמענו מהגמ' אלא מהראב"ד שלפנינו. ובאמת הוא קשה, דהא ליכא בנוסח הגט איזה ספ"ד לענין חיובי הכתובה. וא"כ היאך יועיל **לקנין**. אבל לענין ראי' שפיר מובן הגמ'. דמצינו ראיות צדדיות ג"כ בשטרות.

ולהראב"ד, בהא גופא פליגי ר"א וריו"ח (כב.) - אי שטרי הלואה לחדש שעבודים הוו שטרי **קנין** או שטרי **ראי'**. ולדיד' אין המחלוקת **בשיטת ר"א** אלא בהבנת ענין שעבודים ע"י מלוה בשטר. אך להרמב"ן המח' היא בהבנת שי' ר"א. ול' הגמ' שמה **הל' כר"א** בגטין אבל לא בשאר שטרות, משמע דפליגי בשי' ר"א, כהרמב"ן.

בר"מ פ"א מגירושין - בא"ד ההלכות מנה - שיתנהו לה בפני עדים. (הוא הדין הח'). וצ"ע,

דאין זה הל' בגט אשה אלא בהל' שטרות, אי הל' כר"א בכל שטרות. וכן הי' מקשה הגר"ח על מש"כ הרמב"ם שמה שלא יגרש אלא מדעתו, דהלא בכל הקנאות בעינן דעת מקנה. והסביר דבעינן הל' מחודשת דדעת בגירושין. דאף דקיי"ל בתליוהו וזבין דזביני' זבינא (ב"ב מז.), והוא דאמר רוצה אני. ובר"מ הזכיר נאני זה רק בקרבן ובגט. ובקידושין לא הזכיר רוצה אני. והסביר הגר"ח, [עי' בס' בעקבי הצאן עמ' קצ"ז] דמוכח מזה דשאני דעת בגטין מדעת מקנה דכהת"כ. דאף דאיכא אומדנא דמוכח דמסתמא גומר בדעתו להקנות, מכ"מ בגט בעינן רוצה אני - שיעור דעת יותר. וליל חורף הי' בבריסק כשלמד הגר"ח רמב"ם זה בלמדו עם בניו - הגר"מ והגרי"ז נ"ע. - שכן הי' דרכו תמיד לשאול לאחרים בענייני שיעוריו, שיסכימו עמו, אף שהאחרים לא שיעוהו במאומה, אך הי' דרכו לסדר ס' ושיעוריו עם אחרים. ובחידוש ס' זו הי' מהרהר כל הלילה, אפילו לאחר שעזבוהו בניו, עד שביקש לשכב במטתו וביקש מבתו שתתן לו כוס חלב, שכן הי' דרכו תמיד לשתות חלב לפני שכבו בלילה, וכבר חזרו מביהכ"נ המתפללים במנין ההשכמה תפילת שחרית. והסביר ברמב"ם דהרי אומר ע"פ ב' עדים, וא"א שתהי' זו ערוה (פ"א הי"ג מגירושין) וכו' דבעינן ב' עדים בגט מפני שאין דבר שבערוה פחות משנים, ולא כ' בפשוטו דבעינן ב' ע"מ מפני אשוויי שטרא בהל' שטרות, ומוכח מדבריו דס"ל דאף לר"א דע"מ כרתי, לא ר"ל שהם **מחדשים השטר**, דהא הם אינם פועלים מאומה בהשטר, אלא דבעינן ב' ע"מ בעד קיום הדבר שבערוה. ומה"ט לא הזכיר הר"מ ונותנו לה בפני עדים אלא בהל' אישות ובהל' גירושין, ולא הזכירו בשאר קנייני שטר - בריש הל' מכירה. והבנה שונה היא לגמרי בשיטת ר"א. [ועי' אמרי משה הנ"ל, ובס' ארץ הצבי (עמ' קס"ד)]. (אך לפי"ז, מדוע הצריך ר' ירמיה - פו: - נתינה לשמה, בכדי לאשוויי שטרא, דלר"א ע"מ כרתי לא ר"ל כריתת והתהוות החפצא דהשטר, אלא בעד קיום הדבר שבערוה. כן הקשה מ"ש. ול"ה תירוץ מו"ר).

מת' הרמב"ן אגמ' דההוא שטרא דמסרי' נהלי' באפי סהדי ישראל וגו', נראה דמפרש דזהו גופא מאי דר"ל הגמ' דלית לי' קלא, דהיינו - דליכא התם ראיית שטר בע"ח, ובעד שעבוד נכסים בעינן ע"ח על השטר. דאדרבא - בשאר שטרות קיי"ל כר"מ.

הרמב"ן הוקשה לו בההוא גמ' דכתובות (צד), דלר"מ חולקין, דמשמע דשניהם קונים מסוף היום, דעד סוף היום הוי כשטר שאין בו זמן. ולפי"ז בשטר שממש אין בו זמן, הי' צ"ל פסול לר"מ. וז"א. דזמן בגטין לא הוי אלא מתק"ח (יז). וכי נאמר דבכתב בו שבוע שיוכל לחזור בו בקנין השטר עד סוף הזמן דמוכח מתוכו. והוא פלא. - ותי' דההוא גמ' דכתובות אתיא למ"ד עדין בחתומיו זכין לו. ר"ל, דאף ר"מ מכשיר בשטר שאין בו זמן, דתפיסת השטר מוכיח על הזמן של הקנייה. אבל בכתב וכתב ומסר ומסר, אז ס"ל לר"מ שקנו שניהם ביחד בשוה. אבל בכתב ומסר, ואח"כ כתב ומסר - אף ר"מ מודה דלא קנה השני. וצ"ב. עוד צ"ע מש"כ, דלר"א, דע"מ כרתי, במסר השטר האחד לפני השני, דינא דע"מ כרתי מבטל דין עדין בחתומיו זכין לו. אבל לר"מ, אף דבכתב ומסר וכתב ומסר, פשיטא דלא קנה השני, בכתב וכתב ומסר ומסר, אין המסירה הא' מבטלת דין עדין בחתומיו. וזה אינו מובן. עוד כ', דאף דלר"א שייך להיות יחלוקן, במסר לשניהם בב"א, מכ"מ ברוב פעמים יהי' שודא. ועוד תי', דלר"א, עדיפא לי' שודא מיחלוקן, אפילו הי' האפשריות שוות. וצ"ב.

ונל"פ, דלר"מ בעינן שיהא השטר מוכח מתוכו השטר אף לענין **זמן הקנין**, אלא, דלפי מאי דקיי"ל דקונה השטר דוקא משעת תפיסה ואילך, ניתן להיאמר, דצירוף התפיסה והשטר פועל להחשיבו כמוכח מתוכו על זמן

הקנין, **דעתה** הוא קונה. אבל לאביי, דעדיו בחתומיו זכין לו, אף דליכא עדיין תפיסת השטר, וי"ל דאין הקנין מיוסד אתפיסת השטר אלא אהגדת העדים, דהיינו "בחתומיו", דהתתימה פועלת **ההגדה** - והיא הקונה, א"כ אין בהגדה זאת הוכחה כלל על זמן הקנין, ובעינין זמן **בתוכו** של שטר. אבל בכתב ומסר וכתב ומסר, אף דעדיו בחתומיו זכין לו, א"י לחזור בו. וצ"ע, דלאביי ליכא בשטר קנין **מסירה**, אלא קנין **הגדה** בלבד. אא"כ נאמר דאף לאביי יש קנין **מסירה** בשטר, מלבד הקנין הגדה שיש. (אך לפי"ז צ"ע בכתב ומסר ומסר. ד"ע) א"ו צ"פ דלאביי דוקא **הגדה** קונה בשטר, אלא בדמסר שטר שאין בו זמן, אז - בצירוף עם תפיסת בעל השטר את שטרו, אז יתחיל השטר להגיד, ואז קונה ההגדה, דנעשים עדיו בחתומיו אז - בשעת מסירה. אך אכתי צ"ע בכתב ומסר ומסר - מ"ש, והוא פלא. וצ"פ, דבהקנה לשנים כאחד חפץ אחד ע"מ שיתן לו כל א' כ' וזו, ונתן הא' ביום א' והשני ביום ב', דודאי קנו שניהם בשוה, אף שקיימו תנאיהם **בזא"ז**, דעכ"פ היו ב' **מעשי הקנין** בב"א, וזה העיקר. וה"נ בעדיו בחתומיו זכין לו ואין כותבין שעות אלא בירושלים, וא"כ הוי כנכתבו שניהם **בב"א**. ואף דנתקיימו תנאים דמסירת השטרות **בזא"ז**, מכ"מ קנו בשוה, דשני מעשי הקנין בב"א היו. אבל בכתב ומסר וכומ"ס, ל"ק, דאינו עוד בעלים לכתוב מדעת המתחייב. אבל היינו דוקא במסר ב' השטרות ביום אחד. אבל במסר השטר האחד לאחר ימים, פשיטא דלא יוכל לפעול תמיד עד לעולם שלמפרע יקנו שניהם כאחד. והסבר הדבר, דבהגיע סוף היום, אז יש עדיו בחתומיו בעד השטר האחד ולא בעד השטר השני - עדיין. ובעד מסירת השטר בעינין שיהא המוסר בעל השטר, והיאך ימסור למחר - לאחר שכבר קנה הלה בסוף היום דאתמול, דזמן השטר נמצא בתוכו. אבל במסר שניהם ביום אחד, וזמן השטר שנמסר תחילה להיתו מוקדם הוא דוקא ע"י צירוף תפיסת בעל השטר להשטר, בכה"ג אמרינן, דמאחר שהיה השטר השני כתוב כבר מקודם למסירת השטר הראשון, ועדיין ל"ק זה הראשון שנמסר לו תחילה, דאיכא סתירת השטר השני לתפיסת זה השטר הפועלת המוכח - מתוכו דזמן השטר הא' להיותו קונה ע"י הגדת עדיו בחתומיו. וה"ט דשטר אחר הנכתב מכבר מבטל המוכח מתוכו דתפיסת השטר, דלאחר ה' מינוטין משמסור השטר השני, לא נוכל לידע - מתוך השטרות איזה שטר נמסר תחלה. וזהו שאמרנו, שאין תפיסת השטר הא' פועלת למען מוכח - מתוכו היכא דאיכא הכחשת שטר אחר. (ולפי"ז יוכל לחזור בו בכה"ג, בכבר נכתב השטר הב' קודם שנמסר הא'. והוה"נ שיוכל לחזור בו - לכתוב עוד שטר שלישי לאחר. ד"ע.) ודוקא לאביי בכ"כ ומסר ומסר יחלוקו, דהשטר אפי' טרם נמסר נקרא שטר, ואיכא הכחשת שטר (בשעת מסירה) לתפיסתו של הלה. אך לדירן, ליכא עדיין שטר, **דאינו מתהוה** עד שעת מסירה, וא"כ עפ"י דין ליכא שטר עדיין, וליכא הכחשת שטר לתפיסתו של הלה, ודמי ממש כה"ג לדירן לכומ"ס וכומ"ס. ולר"א דאף ע"מ אבל פשיטא דע"ח כרת, ליכא למימר דעדיו בחתומיו לומר שיקנו בשוה ביחד. וצ"ע - מ"ש מלר"מ למ"ד עדיו בחתומיו זכ"ל, דלר"מ ליכא שטר אלא בע"ח. והיכא דאיכא סתירת שטר שני לתפיסתו של הלה, וליכא **מוכח מתוכו**, היאך יקנה בע"ח בלי מוכח מתוכו. אך לר"א, דבין ע"מ בין ע"ח כרתי, הלא יקנה בע"מ זה שנמסר לו תחילה. (ומחלוקת האמוראים אי עדיו בחתומיו זכין לו אינה מח' בחלות קנייני השטר, אלא בהתהוות החפצא דהשטר. ולדירן, ליכא שטר עד שעת מסירה, דהיינו - תפיסת השטר, דעד הזמן ההוא אין הגדת העדים החתומים מגדת עדיין. ואביי ס"ל דז"א, דא"כ ליכא חתימה בשעתה, דהיאך אפשר להיות חתימה של הגדה בעד לאחר זמן. א"ו דתיכף ומיד מתחילה ההגדה, - על התנאי, שתתקיים אח"כ המסירה. וזה כ' הרמב"ן, דמסירה אינה קונה עתה תומ"י בחשבון דצירוף תפיסת השטר בכדי לפעול מוכח - מתוכו, היכא דאיכא סתירת **שטר אחר**, ושטר **אחר** קיים בשעת מסירת זה השטר הראשון ושעדיין לא נמסר השטר ההוא השני, הוא דבר שא"א להיות אלא למ"ד עדיו בחתומיו, וכתב ומסר ומסר, דלדירן ליכא **חפצא דשטרא** עד שעת מסירת השטר. במסר ומסר, השטר הב' מכחיש להשטר הא', אף דעדיין לא נמסר, דבעינין מוכח מתוכו בעד כל אותו היום, דמעצמו של השטר הא' ליכא מוכח - מתוכו אלא מסוף היום ולהלן, ודוקא ע"י צירוף תפיסת השטר

יהי מוכח - מתוכו. ובענין שיהא ה - "מוכח - מתוכו" הזה בעד כל שאר היום הראשון, והא ליכא, דמאחר שיוכל למסור השטר השני בסוף זה היום, ואז יהי רגע בסוף יום זה דלא נדע איזה שטר הוא האמיתי, אזי אמרינן דתפיסת השטר כזו אינה משלמת בעד ההוכחה מתוכה, דאינה הוכחה בעד כל שאר היום.

הכחשת שטר אחר מועלת **לאחר** זמן הקנין, כנ"ל, דלא ליחשב כמוכח מתוכו עד סוף היום ולא ע"י צירוף תפיסתו של הלה, אבל אינה מועלת **לבטל הקנין**. ומה"ט בנמסרו השטרות בזה אחר זה ביום אחר, שלא היתה מסירת השטר שני ביום הכתיבה, אז פשיטא דקנה האחד ולא השני. בקיצור: זה חידש הרמב"ן, דר"מ לא חייש למוכח - מתוכו דזמן אלא במקום שיש סתירת ב' שטרות (וזה א"א אלא למ"ד עדין בחתומיו ...) , וכגון לענין מוכח מתוכו בשילוש השמות, דלא בעינן ל' אלא במקום **דהחזקו** ב' יוסף בן שמעון באותה העיר.

לכל הראשונים דבעינן ע"מ אף בשטרי ממון, במסר לו שטר (בלתי - חתום) שלא בפני ע"מ, פשיטא דלא בעינן שיחזור ויקחנו ויחזור ויתננו לו, דדוקא בגט קפדינן אטלי גטך מע"ג קרקע, והכא סגי בעדים אתפיסת השטר שבידו. הלוקח כדין, לאחר מסירת המקנה **מדעתו**. כל, ובעינן שיודה המוכר (בהודאת בע"ד) שמסר לו השטר מדעת ובהסכמתו, ונמצא שהודאת בע"ד היא היא **המסירה**, דהיינו - תפיסת השטר בידי הקונה מדעת המתחייב ובציוויו. - וה"נ נראה דמפרש הרמב"ן בבעיית הגמ' (סוף ב"ב) בהחזקת כת"י בבי"ד, הלא עדי הקיום מעידים שהשטר אמת הוא וכדין בא לידי המלוה, והול"ל שיהי' שטר כשר, דהם הם ע"מ, אלא דזה הי' ספק הגמ', שמא שטר מלוה בע"מ אינו מחדש שעבודים, וזהו גי' דשאני התם דמשעת כתובה. דע"מ אינם מחדשים שעבודים. אך לגי' הרמב"ן החילוק הוא דאיה"נ דע"מ פועלים שעבוד נכסים בשטרי מלוה, אך לא חשיבי **עדי קיום כע"מ**.

ואין מאותה סוגי' ראי' לפסוק הלי' כר"א בשאר שטרות, דזה ר"ל דלא סגי בע"מ, משום דבעינן ראי' בהשטר. ולא דע"מ אינם פועלים מאומה בש"ש, אלא דלא סגי בהו. ולאידך גיסא, אם יש ע"ח - ממילא תו ל"צ לע"מ. אך נפק"מ יש בשטר בכ"י, דראי' איכא, אך לא סגי בהכי למגבי ממשעבדים, ובכה"ג שפיר יועילו ע"מ לחדש שעבוד נכסים. ועכ"פ שמעינן מכולא סוגי' לפי' הרמב"ן, דשטרי הלואה לענין שעבוד נכסים הוו שטרי **קנין**, ומה"ט סגי בע"ח (לר"א).

בל' הרמב"ן. כל היכא דאיכא עדים דידעי בשטרא. ולא כ' **ע"מ**, דל"ד מסירה, אלא ר"ל עדי תפיסת השטר כדין, וכנ"ל.

ותי' הגמ' (לרמב"ן), דאף דאיכא ע"מ, מכ"מ לא היתה שמה דעת המתחייב ודעת מקנה בעד קנין השעבוד, דבעינן לא רק שתהא **כתיבת** השטר מדעת המתחייב, אלא אף **מסירתו** בדעת מקנה. והיינו דוקא בעדים שם בשעת מסירה ממש, או שהמקנה מודה ואומר אח"כ בשעה שרואים העדים השטר ביד המלוה שרוצה הוא שיקנה השעבודים ע"י תפיסתו. וה"נ במסר לו בפני ע"מ כמונים, ולא ידע הלוה שהיו רואים אותו, דכמו דבקיודשין חסר בכה"ג דעת מקנה, ה"נ חסרה דעת המתחייב דהתפסת השטר לשם קנין שעבודים. ואף ה"נ היו הע"מ (דהיינו - עדי הקיום) שלא מדעת המתחייב, אא"כ בא אף הלוה אח"כ לבי"ד והודה ואמר שרוצה שיקנה הוא השעבוד.

עויל"פ ברמב"ן (נראה כב' תי' בלשוננו...), דעדי קיום אינם מעידים על התחייבות שלו, אלא על חתימת העדים. דעל חת"י מעידים ולא אמנה שבשטר. דהתי' הראשון קשה לומר, דבאמת בכל שטר שעבודים, קיי"ל דאחריות ט"ס, וסגי בספי"ד **אהלואה**, ולא בעינן ספי"ד **אשעבודים**, דכל הודאה וכל שטר שעל הלואה כלולה בזה דעת מקנה לענין שעבוד נכסים. ולכן הקשו, דעדי קיום שטר שבכת"י הלא רואים הודאתו שבשטר לענין **ההלואה**, וזה כולל דעת המתחייב אף לענין **שעבוד נכסים**, אך העדים לא העידו אכת"י ואעצם הודאתו ואמנה שבשטר, אלא אחתימת ידיהו. ואין בצורות החת"י שום הודאה, וממילא - לא ראו שום דעת המתחייב. -

ד' הרמב"ן - א) מסתמא בהכשר נעשה דתוס' אינו, דמאחר דע"ח אינם מועילים לקנין השטר, היאך יעידו אח"כ לענין עשיית השטר שע"י הע"מ שלאחר מכן. הלא אין עדי שטר אחד יכולים להעיד על **שטר אחר** שיקנה. וזה ר"ל הרי"ף שהביא רא"י דלא כתוס' מתקנת ר"ג, דאף שימותו ע"מ נסמוך אראיית הע"ח. ובקיצור - הוא ס"ל דליכא שטר רא"י (בלחוד, אא"כ שימש זה השטר מתחילה בעד קנין ג"כ). בגו"ק. (ב) לא ר"ל הגמ' דבעינן ע"מ לשמה, אלא ר"ל **נתינה** לשמה, שידע באיזה גט הוא מגרש. ובאמת צ"ע, מדוע מיקרי באופן של אי - ידיעה שלא לשמה. וצל"פ דמאחר שנותן ב' שטרות מספק, כל אחד סותר לשני לומר שהוא אינו המגרש, ושלא לשמה. (ג) בשני שטרות היוצאים ביום אחד - פשט הסוגי'. חילוק לר"מ בין כו"כ ומו"מ לבין כו"מ וכו"מ. (ד) הוחזק כת"י בב"ד, דע"מ כרתי ר"ל עדי תפיסת השטר, וגו'.

בכל גט ע"י שליח ראשון ושליח שני, שולחים ב' שטרי הרשאה, הא' על מינוי השליח ראשון; והא' - על מינוי השליח השני ע"י הש"ר. והש"ש אומר שליח ב"ד אני אפי' בלא בפ"נ ובפ"נ (משנה כט:). ודעת הערוך השלחן דכל כה"ג הוי שליח שלא ניתן לגירושין, שהכל יודעים שלא ילך הש"ר למקום האשה. ומה"ט הקפיד למנות הבעל שליח לגירושין במקום השני. ואף דבעינן שיאמר ש"ר בפ"נ ובפ"נ, יעשו קיום ותו ל"צ בפ"נ. או שיכתבו הקיום על הגט מתחתיו; או שנסמוך על הס' דשפיר חשיב קיום שטר אף שנכתב בשטר אחר. והמח' בזה בגדר קיום שטרות הוא לא מחמת ספק שמא אין זה השטר, דהא משתמשים בסימן מובהק (מחמת דמספקינן אי סימנים דאו' או דרבנן, וממילא בעינן סי' מובהק, להחמיר). ולשאר פוסקים לא סמכינן אקיום הגט בלחוד, הכלולה בהרשאה, דאפשר דלא מהני קיום שטר אלא א"כ נכתב בגליון השטר העיקרי מתחת. וממנה הבעל ש"ר הכא (שיאמר בפ"נ), והש"ר ממנה ש"ש שלב"פ. ואין בזה חסרון במינוי שליחות, ודוקא **כציווי הבעל** בעד **כתיבת** הגט לשמה ס"ל לרמב"ן דבעינן בפניו. ובערוך השלחן - דס"ל למנות שליח במקום ההוא, וישלחו הגט ע"י הבי - דואר להש"ר, היקל כנגד שיטת הגאונים דיש חסרון של טלי גטך מע"ג קרקע אף מהבעל להשליח. (ובאמת אף לדידן צ"ע, היאך לא קפדינן אמינוי מש"ר לש"ש - שהרי אף התם י"ל דיהי' חסרון דטלי גטך, דבטלה נתינת הבעל אף שמה, ומ"ש מבעל לש"ר, או מש"ר לש"ש. וגם הק' הגר"מ, נ"ע, דלשי' הללו לא יוכל השליח להניח הגט מידו אף לרגע, דא"כ תתבטל אז נתינה הבעל.)

ה.

תוס' לענין אלם. משמע דפסול לכתוב. ובר"ן כ' להיפך. עמהרש"א שלתוס' צ"ל תלוי ברבה ורבא. וצ"ע דאף לרבא, הלא הכשירו פסולי עדות כאשה וקרובים. וגם יפלא מעיקרא (אף אל' הר"ן), דר' שמע מאביו בשם הגר"ח דכתבו העדים **כפני** הבי"ד, פשיטא דכשר, ולא מיקרי מפ"כ אלא בכתבו שלא בבי"ד ושלחו עדותם

באגרת, וכל' רש"י עה"ת [ועי' קונטרס סנהדרין קטנה עמ' ג'-ד.]. ודוקא לר"ת דהוי פסול הגוף י"ל דאלמים הכותבים בפני בי"ד יפסלו, ודוקא בבפ"נ ובפ"נ אכתי י"ל דכשר, דלא גרע מאשה ושאר פסולי עדות.

ה:

(ה:) בפני ב'. ולא פסיל מטעם עד פי עד, דא"צ שיאמרו אליו העדים השניים שנכתב הגט לשמה, אלא סגי באמרם שזה הגט נמסר באמירת בפ"נ, וממילא אמרינן דגט כזה אין שייך עליו ערעור.

ג' - קיום. אף דליכא כתיבת הקיום אלא קבלת העדות בלבד. מגמ' זה שמעינן דרך אגב **דמסירת** הגט א"צ בי"ד, וראיית הנוב"י מהרש"י ריש סנהדרין דכל דתקון רבנן כעין דא' תיקון. ובאמת רש"י רצה לדמות מיאון לגט מעושה, שאף שמה ביטול הגירושינן הוי בע"כ של הבעל, ובעי בי"ד לעשות.

אין עד נעשה דיין. עיין תוס' לב"ק (צ:): אי הוי פסול דעדות שאאילה"ז, היאך נפסול **כעדות** בפ"נ ובפ"נ - הלא כל הפסולין נאמנים. ולאידך שיטה, דועמדו שני האנשים וגו', ר"ל דהוי פסול **כדיינות** ולא **כעדות**, דבעינן **שלא יורה** הדיין עפ"י **עדותו** של עצמו. וצ"ע, הלא הכא ליכא פסק בי"ד. וצ"ל פ' דעכ"פ איכא **קיום שטרות**. אך צ"ע, דליכא **מעשה** של קיום שטרות. וצ"ל פ' דאף דבפועל ממש אינם כותבים הקיום, מכ"מ נידון כקיום שטרות, וכאילו היתה בזה הוראת בי"ד, שמסכימים שינתן הגט להאשה, והסכמתם זו גופא הוי' הוראה - וכמעשה בי"ד דמי.

לא תהא שמיעה גדולה מראי'. ב"ד דנים עפ"י **דאיית בי"ד** אבל לא עפ"י **עדות** של עצמם. וברין זה משמשים הבי"ד **בתורת בי"ד** מתחילה ועד סוף. ודוקא בראוהו ביום. אבל בראוהו בלילה, בעינן **קבלת עדות** למחר.

ובכלל צ"ע סוגיין, דאפי' לס' דעד נעשה דיין, היינו דוקא בהעיד ואח"כ נצטרף לב"ד. אך בשעת הגדת עדותו הי' שמה בי"ד, אלא **שאח"כ** הלכו להם מקצת הדיינים. אבל בנוגע לקבלת עדות, פשיטא דאענ"ד, דהלא היאך ישמש בב"א גם בתור עד וגם בתור דיין, הלא ליכא ג' **המקבלים** עדות אלו השנים, אלא **אחד בלבד** יש זולתם. וצ"ל פ', דכמו שלרבה לא בעינן ב"ד, דנאמנות היא הגדתו ולא עדות, והראי' - מדמקבלים מכל הפסולים, אף הי"נ לרבה, דבפ"נ הוי **קיום הגט**, ומחמת שעצם אמירת בפ"נ השיבא כקיום הגט, לכן בעינן ג' מטעם מעשה בי"ד, ולא מטעם **קבלת עדות כבי"ד**. וכן ל' הר"מ פ"ה ה"ט מעדות, דאלו הג' כאילו נתנו לה הגט. ולא כ' - כאילו שלשתם **קיבלו עדותו**. ד"פ דא"צ ג' לקב"ע כאן, כנ"ל. -

ד"ה יטלנו. בשעת נתינה. דוקא להשליח האמיני. ואח"כ שוב אינו עוד השליח. ועפ"י צ"ע תכ"ד - הלא בגירושינן לא מהניא חזרה בתוכ"ד, וכבר נגמרה השליחות אפילו בתוכ"ד. א"נ יל"פ, דדוקא בשעת נתינה, דבלא בפ"נ הוי הגט פסול. ואם יאמר אח"כ, הלא הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע, דהנתינה פסולה היתה בשעתה. ולפי"ז שפיר מובן תוכ"ד, דאמרינן שלא היה הגט גט פסול. אבל אילו נאמר כצד הראשון, ולא כהצד השני, דאם

יאמר אח"כ לא יהי חסרון דטלי גטך, דנתינה כשירה היתה למפרע, (כן יתגלה למפרע, אם אח"כ יאמר השליח בפ"נ.) אך צ"ע ספק התוס' בעסוקים באותן ענין. וכן צ"ע באומר קודם הנתינה. אא"כ נאמר דאז לא הוי שליח, שהרי אינו עושה אז מעשה שליחותו, דשליחות אינה כמינוי כה"ג, שיש בו חלות שם על הגברא, והחלות - שם שליחות יש דוקא בשעת קיום השליחות. ובמינוי ש"ר את הש"ש - כשהגט יוצא מתחת ידו - אף אז איכא קיום שליחות, דבכלל צ"ע היאך אמרינן דשע"ש, הלא לא הוי הוא בעלים למנות שליח. או צ"פ דמינוי שליח אחר ע"י הש"ר - זה גופא הוי קיום השליחות של הבעל. לאחר שנתן - כבר פקעה השליחות. אבל באומר קודם, צ"ל דאף דפשיטא דלא נתבטלה, מכ"מ אין שם אז קיום השליחות, ובעינן שיאמר בפ"נ ובפ"נ בדוקא בשעת קיום השליחות, והסבר הדבר - דליחא לשליחות אלא בשעת קיומה.

תוד"ה כיצד יעשה. עי' סוגי' (פו), דיש שתצא, ויש שלא תצא, ויש שהולד ממזר - לר"מ. וצ"ב ההבדל בין סוגי הפסולים. ער"מ פ"י מגירושין - כל מקום שאמרנו וגו'. אפילו במקום שלא תצא, בעינן גט שני. והיא תחת בעלה ... " דמדרבנן אשת איש היא עדיין, אלא שלא אסרוה כאשה שזינתה תחת בעלה שאסורה לבעלה ולבועלה - והיינו תצא מזה ומזה, לענין אי' לבועל לא החמירו באישותה דידה. ותצא - לא רק איסור אישות, אלא אף לענין איסור לבועל. (והולד ממזר מורה, דאיכא ערוה. דאפי' למ"ד שאין קידושין תופסין ביבמה לשוק, מכ"מ אין הולד ממזר, דאף דיש עלי' זיקת אישות המונעת תפיסת קידושין, מכ"מ ערוה איננה, וממזרות תלוי' בערוה. ואף ה"נ ס"ל, דאף דהויא א"א מדרבנן, בהא פליגי ר"מ ורבנן - אי הכניסו א"א זו לכלל ערוה א"ל. ואינו מבורר...ועמש"כ מזה בס' בעקבי הצאן (סי' ל"א). וכן הביא מו"ר רא"י מעבד ועכו"ם הבא על בת ישראל, ואפי' על א"א, דאין הולד ממזר, דאין זה אי' ערוה, מדליכא תפיסת קידושין. ועי' ארץ הצבי (עמ' קי"ב). ד"ע.) אפי' לר"מ ליכא ממזרות בשניות, דעיקר היותם ערוה הוא מדרבנן. אך הכא א"א היתח, אלא שהתירה הגט ופקעה האישות. ומדרבנן אמרו דלא יועיל הגט להוציאה מערותה ומא"א שהיתה לפני נתינת הגט. ואפשר לפרש דבהא פליגי ר"מ ורבנן, דאי' בספ"ב דקידושין, שהמקדש בחולין בעזרה למ"ד לאו דאורייתא - מקודשת; ובפסחים (ד). המקדש בחטי קורדנייתא - אינה מקודשת. אף שהוא שעות דרבנן, דהתם הוי כבר חצות מדרבנן. אך בחולין בעזרה, ליכא התם כלל שום חלות - שם מן - התורה שיכנס תחתיה זה האיסור. ודומה לזה - שניות, דאינה ערוה כלל מן התורה. ובא"א דרבנן - ס"ל לר"מ, דבכלל א"א הכניסוה, והשם דאורייתא הוא. ולרבנן - כל היכא דליכא איסור דאורייתא, ליכא ממזרות, אעפ"י שהשם הוי דאורייתא. וכל היכא דאמרינן לא תצא, פשיטא דליכא למימר שהולד ממזר. דאם ליכא אי' לבועל, הרי דאין אישותה גמורה, והיאך תהי' ממזרות.

עיי': אענ"ד; כל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה; שרטוט בסת"ם; עציץ נקוב. -

עגמ' כתובות (כא): בגמ' דענ"ד בדרבנן. כגון בקיום שטרות, ומשמע דאף לקבל את ערותו של

עצמו אמרינן כן, ולא דוקא לענין לפסוק אח"כ עפ"י בירור של עצמו. וכ"כ שמה הריטב"א. אך הרמב"ן פליג אס' זאת בכל תוקף (עיי"ש בשט"מ) וס"ל דזה א"א להיות, אפילו בדרבנן, והגמ' ר"ל שיצרפו עוד שנים להיחיד, או ביחיד מומחה שיכול לקבל עדות כב"ד. על ס' זו המחודשת של הרמב"ן פליג הרמב"ם וס"ל (הל' סנהדרין פ"ה) דאעפ"י שיחיד מומחה יכול להורות, אין ההודאה בפניו הודאה - ובפשוטו נל"פ דפליגי בגדר דין יחיד מומחה שדן יחיד. דלהרמב"ן ב"ד הוא, אף לענין מעשי בית דין, ולהרמב"ם - איננו ב"ד, אלא שיש לו הכח להורות. אך פי'

מו"ר בדרך אחרת. דלרמב"ן, הא דקבלת עדות בעיא בי"ד, אינו דין מיוחד בפ"ע - דקב"ע חשיבא **מעשה כ"ד**, אלא דקב"ע היא תחילת המשא - ומתן, וכמו דבעינן ב"ד בעד הגמ"ד, כמו כן בעינן בעד המו"מ, ואף בעד הקב"ע, וז"פ. עי' רמב"ן עה"ת עפ"י ב' או ג' עדים ... דלרס"ג סגי בב"ד של ג' לקב"ע אף בדיני נפשות, ולרמב"ן בעינן כ"ג. וה"ט, כנ"ל [ועי' ארץ הצבי עמ' (רלא-רלב) בזה]. ודעת הרמב"ם כנראה, דאף דמודה לרמב"ן בפרט זה - דלא כרס"ג, [עמש"כ בזה רבינו במאמרו בדין קב"ע בדנ"פ שנדפס בקובץ חידו"ת]. מכ"מ ס"ל דדין נוסף יש בקב"ע, דבעינן בי"ד של ג', מפני **שקב"ע** כמעשה ב"ד. ולא רק קב"ע, אלא אף **הודאת בעל - דין**, הודאת בע"ד כק' עדים דמי, ובעינן שתהי' ההודאה בדוקא **כפני כ"ד** בכדי להחשב כהודאה, ולא רק דבלא בי"ד יכול לטעון משטה הייתי כך, אלא דבעינן ב"ד **לקבל** הודאת הבע"ד, וכמו **בעדות**. (זה תימא, דהיאך מועילה לפי"ז אמירת אתם עדי. ד"ע.) (ולפי"ז הרויח ר', דאף להרמב"ן אין היחיד - מומחה **כ"ד** אלא **מורה** בלבד. ד"ע)

והנה, בסוגי' דידן, להרמב"ן פשיטא דצל"פ כנ"ל, דלא בעינן הכא **קבלת** נאמנות שלו **ככ"ד**, דאילו כן לא הי' מועיל הא דענ"ד בדרבנן. אך להריטב"א אכתי יש מקום לעיין אי ר"ל סוגיין דענ"ד לענין הוראתו עפ"י גירור עצמו, או דר"ל אף לענין זה - דקבלת עדות של עצמו. וז"פ **דעות** של עצמו ליכא למימר, **דעות** ליכא הכא כלל, מדמכשרינן אף קו"פ. אך נאמנות יש, וזהו מקום העיון, אי בעיא קבלת נאמנות הלזו בי"ד או לא. ועי' מחלוקת הר"מ והראב"ד (בהל' רוצח) אי אמרינן בעד פסול כ"מ שהאמינה תורה ע"א וגו'. דלהר"מ, א"א כן אלא **בעדות**, ולראב"ד - אפילו **בנאמנות** (דפסולים, פשיטא דלאו **בתורת עדות** הם באים לבי"ד). ועחי' הריטב"א (לפנינו) דאפשר דמשמע דלדידיה' הא דענ"ד בסוגיין, היינו בין לענין קבלת נאמנות של עצמו, ובין לענין הוראה עפ"י עדות של עצמו. גם הוכחנו מסוגיין דעיקר קיום שטר בכ"מ הוא לא כתיבת האשרתא דדייני, דהיינו **אך לראי'** על קיום הב"ד, אך הקיום הוא בפסק הבי"ד מיד בקבלת העדות שמסכימים לסמוך על זה השטר. ורא' לזה עוד מההוא גמ' דכתובות, בג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם, שהשנים הנשארים יכולים לכתוב הקיום. הרי דסגי בשנים - לראי' אמעשה הבי"ד. ולא בעינן שכל הג', דאין כתיבת הקיום **עצמו** של מעשה הבי"ד, אלא **ראייה** על הקיום בלבד.

בזה"ז נותנים פטור לאשה, במקום שתתפוס את השטר. דאף דליכא שטר **ראי'** מדעת המתחייב בגו"ק, כנ"ל כמה פעמים, מכ"מ **מעשה כ"ד** לראייה איכא. ובאמת זה צ"ע. דבשלמא לפי חומרת הנוב"י (הנ"ל), דנתינת הגט בעיא בי"ד, והוא מעשה בי"ד, שפיר שייך לומר שהבי"ד כותבים **מעשה כ"ד**, והוא מועיל לראי' אמעשה נתינת הגט. אך, לעיקרא דדינא דלא בעינן בי"ד כל עיקר לנתינת ומסירת הגט, דאין התגרשות בגדר **מעשה כ"ד**, א"כ, היאך שייך לומר שיכתבו הבי"ד אזה המעשה - כתב **דמעשה כ"ד**, ומה עניין הבי"ד לזה המעשה, שיברר הכתב שלהם את המעשה, אתמהה ... - (וקר' זו שאל מו"ר לאביו נ"ע ...) [ועי' בית יצחק שנת תשנ"ו עמ' ל, ומה שכתבתי שמה הי' עפ"י זכרון. וטעיתי במש"כ, שדבר זה אמר רבינו לאביו, ולא להיפך].

באענ"ד - בדאורייתא, יל"ע אי ר"ל שא"י לפסוק עפ"י עדות עצמו; או דר"ל דהשם עד שעל הגברא

פוסלו לדיינות, כמו דאיכא כמה וכמה פסולי גברא לדיינות. ועפ"י זאת החקירה יל"ע בבאו ד' עדים לב"ד, והוא הי' אחד מהם, אם יוכל אח"כ להיות דין בד"ת זה. דלפי הסברא הראשונה, פשיטא שיוכל להורות, דלאו על עדות עצמו צריך הוא לסמוך, אלא יש עוד עדות דשנים אחרים, שאפשר לו לסמוך עליהם. משא"כ לפי ההסבר האחרון, דיל"ע. די"ל דהיי' פסול, מאחר שכבר חל עלי' שם עד. או י"ל דיכשר עדיין, דלא הביאה עדותו לשום צורך או תכלית, מאחר דאפילו בלאו איהו היו שם שנים אחרים. ומד' התוס' סנהדרין (ט). מוכח דהדיא דפסול אפילו בכה"ג,

וזה מכריח כהצד השני, א) מדבקשו לכתחילה לומר (כרשב"ם) דאפילו עד **הרואה** אנ"ד, אעפ"י שבודאי איננו סומך בהוראתו זו אעדות עצמו, שהרי לא העיד עדיין. ואף למסקנא, דהוכיחו התוס' דבעינן דוקא עד **המעיד**, מכ"מ נשאר עצם הס' במקומה, דגדר החסרון בזה הוא, ד"עד" הוא פסול גברא לדיינות. (ב) התוס' שמה דימו בעיית אענ"ד בעד הרואה או המעיד, לבעיית קו"פ בעד הרואה או עד המעיד. ולכאורה לפי הצד הא' בהבנת דינא דאענ"ד, ליכא כלל שייכות זל"ז. (וכ"כ התוס' ב"ב קיד., דלא שייכי אהדדי כל עיקר. הר"א ח"ר.) א"ו דהתוס' ס"ל כהצד השני הנ"ל בבעייתנו. -

בענין תצא ולא תצא. שי' הרי"ף בתשובה דדוקא בג' גטין לא תצא, אבל בשאר פסולי דרבנן - תצא.

ושי' הרמב"ם, דבכל פסולי דרבנן לא תצא - וג' גטין ל"ד, אלא הה"נ לכל שאר פסולי דרבנן לבר מלא אמר בפ"נ ובפ"ג, דבהא תצא. והסבר זה החילוק להר"מ, דתצא ר"ל שאישות דילה כ"כ חזקה עד כדי כך, שפועלת אפילו לאיסורים ולדינים **צדדיים המסתעפים** תמיד מהאישות - דאסורה לבעול. וס"ל להר"מ, דדוקא בל"א בפ"ג ובפ"ג, דבהא חששו חכמים לפסול **דאורייתא**, או מזוייף או שלא לשמה. ומה"ט גזרו שאם ל"א בפ"ג תהי' האישות הנשאר עליו כ"כ חזקה, לפעול אפילו דינים צדדיים המסתעפים מאישות, ולא רק לענין להצריכה גט שני מפני שעדיין לא נתגרשה, ושעדין א"א היא. דזה הוי דינא אפילו בגוונא דלא תצא, שצריכה גט שני, עבר"מ. - ועגמ' (פו:) דלמ"ד תצא בג' גיטין פסולים, היינו דוקא באין לה בנים. אבל ביש לה בנים לא תצא. (כפרש"י - שלא להוציא לעז ממזרות על בניה. ר"ל, דביש לה בנים, פשיטא דאין בניה ממזרים, וכפסק המשנה. וא"כ, היאך נפסוק תרתי - דסתרי, שתצא אבל אין בניה ממזרים. הלא ממנ"פ הוא, או שעדיין האישות עליה חזקה היא לפעול אף בנוגע להדינים הצדדיים המסתעפים מאישות בעלמא - ממזרות וגם אסורה לבעולה - ; או דאין אישותה חזקה כ"כ לגרום לעניינים הצדדיים הללו. אבל פשרה אין לנו לעשות. אבל גט שני עדיין צריכה, לכאורה, דליכא בהכי תרתי - דסתרי בפסק הבי"ד. דא"כ בכל אופן דלא תצא מדוע לא נאמר דאיכא תרתי - דסתרי, דא"א היא להצריכה גט שני, אבל לא לאוסרה על בועלה באיסור טומאה. א"ו דיל"ח, דאישות יש עליה לענין שא"א היא עדיין אבל לא לענין הדינים המסתעפים מאישות בעלמא. אך הרמב"ם הלא פסק דבכלל לא תצא, בהנהגו' דמתניתין, כריו"ח דלא כרב. ואעפ"כ תפס חילוקו של רב דמחלק בין יש לה בנים לאין לה, לענין אם צריכה גט שני. והיינו, דס"ל, דאע"ג דזה לא מיקרי תרתי - דסתרי מה דצריכה גט שני אבל אינה אסורה על הבעול, מכ"מ אילו היינו פוסקים שצריכה גט שני ואין בניה ממזרים, זה הי' כבר תרתי - דסתרי. ומאחר דבעינן לפסוק **דאין** בניה ממזרים, וכמשנה דידן, ממילא מוכרחים אנו לפסוק ג"כ שא"צ גט שני, בכדי שלא לפסוק תרתי - דסתרי אהדדי.

תור"ה יטלנו. לאחר נתינה פשיטא דאינו נאמן. דכבר פקעה שליחותו. אבל בקודם, נסתפקו התוספות.

(עמש"כ בזה לעיל.) ונל"פ, דאמירת דפ"ג ובפ"ג היינו קיום הגט. אך אין הב"ד כותבים אשורתא, אלא מסכימים שכשר הדבר שינתן הגט. והיינו באומר כן השליח תומ"י לפני הנתינה, ותיכף לאמירתו הוא נותן הגט - עפ"י הסכמת הבי"ד. אבל הכא, באומר לפני נתינה הגט, ואין שם קיום הגט הקיים ועומד, דאין הבי"ד כותבים מאומה, היאך נאמר - **אח"כ** - בשעת נתינת הגט ומסירתו, שהוא מקוים. דקיום דפ"ג אינו שייך להיות מועיל אלא בנעשה תומ"י סמוך למסירת הגט, שנמצא שהקיום הוא בשעת מעשה - עם המסירה. אך לפי"ז, אכתי צ"ע בשליח ראשון העושה ש"ש ואומר בפ"ג לפני מסירת הגט (ליד האשה, דמה לי במסירתו ליד השליח השני, הלא אין זו המסירה הכורתת ...). ונל"ת, דאף בכה"ג בעינן שיאמר השליח שני שליח ב"ד אני, וא"כ, בצירוף הפ"ג דהשתא והאמירה

של שליח ב"ד אני דלאח"ז, יש לנו קיום. (ולפי"ז בעינן שיאמר שליח ב"ד אני **כפני כ"ד** אח"כ, מאחר דאז נגמר הקיום.) ודו"ק. -

... שיטה אחת לשמה שוב א"צ. דכל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה. וד"ן יל"ה בב' פנים: או דס"ל דבכדי לפעול כתיבה לשמה, לא בעינן שיכוון לשמה בכל רגע ורגע דשעת כתיבתו ממש, אלא סגי במחשב כן במקצת הראשונה של הכתיבה, וע"י כן נפעל הלשמה אכל הכתיבה כולה; או יל"פ דאיה"נ דבעינן שיכוון תמיד, אלא שזוהי ראי', מדחישב בתחילה, מסתמא חישוב לשמה אף אח"כ כל זמן המשך הכתיבה. ונראה, דבהא פליגי ב' הפי' שברש"י בקן קולמסא וקן מגילתא. דלפירוש קמא, בעכצל"פ כפי' הב' הנ"ל, דבאמת לא חלה כונת ומחשבת לשמה אתיקון הקלף ואתיקון הקולמוס, אלא **אנתיבה** דוקא, וליכא למימר דסגי במקצת לשמה בתחילת המעשה, דהא לא היתה שמה חלות לשמה כל עיקר. אך לפי' השני י"ל, דגדר הלכה זו היא כפי' הא' דלעיל, דבמקצת מחשבת לשמה מיקריא הכתיבה כולה לשמה, אך היינו דוקא היכא דהיתה עכ"פ מקצת לשמה, והיינו דוקא בשעת כתיבה, דאשעת תקון הקולמוס או הקלף פשיטא דליכא כלל חלות אפילו במחשב לשמה.

והנה בחידוש הגמ' דאפילו קן קולמוסא, לפי' א' שפרש"י זה גופא קמ"ל - חידוש נפלא - דאפילו

היתה מחשבת הלשמה בשעה שלא הי' לה משמעות או חלות של כלום, אפ"ה סגי בהכי לענין לומר כל העושה וגו'. אך לפי' השני צל"פ שחידוש הגמ' הי', דלא בעינן עדות **ראייה** בעד אמירת בפ"נ, וסגי אפילו בעדות **דשמיעה**, דהיינו - עדות **דידיעה**. ובאמת משמע הכי מראיית הגמרא אח"כ מל' הברייתא, אפילו הוא בבית וסופר בעלייה, דמשמע להגמ' להוכיח מזה דסגי בעדות דידיעה אף שאינה עדות ראי'. וק' לפירוש הראשון שברש"י, מנ"ל להגמ' דזה נכלל בחידוש דין דקן קולמוסא. הלא אפשר לומר דאף דסגי בעדות אתיקון הקלף לשמה, מכ"מ בעינן שתהי' עדות **דראייה**, ודלא סגי בעדות דידיעה שע"י שמיעה בלבד. ונל"פ בפשטות, דהיכא דסגי בעדות אתיקון הקלף לשמה, דצל"פ לפי"ז בגדר כל העושה וגו' דר"ל - אומדנא, כנ"ל, א"כ סגי בעדות אאומדנא, ובע"כ צל"פ דסגי בעדות **דידיעה**, דראיית אומדנא אין לה חלות שם של **ראייה**, דראייה בניגוד לדיעה ר"ל **ראייה המעשה**, ופשיטא דזה חסר בראיית האומדנא, דהיינו - ראיית תיקון הקלף. - [ועי' בס' ארץ הצכי (סי' י"ח ובמיוחד עמ, קכ"ח).]

:ו

ואי עברת אהנית. עחה"ר לדרך ג' ע"א. האי קולא הוא חומרא הוא ... חד, אתי בעל מערער ופסיל ליה.

ונאמרו בו ג' פי'. לרש"י ר"ל פסול ממש, דהוי כחד לגבי חד והשיבו בגמ' דדוקא השליח נאמן ולא הבעל, דשליח מידק דייק. ר"ל, דמתחילה הי' סבור הגמ' דמן התורה לא בעינן בירור זה דאמירת בפ"נ ובפ"נ, ומדרבנן הצריכוהו אך בתורת ע"א דנאמן באי', וא"כ כל ע"א צ"ל נאמן, ול"ד השליח. ותשובת הגמ' היתה, דלאו ע"א נאמן באי' הוא, אלא דבר שבערוה, אלא דע"א נאמן אפילו בדבר - שבערוה היכא דדייק טפי. וזו הנאמנות המיוחדת והמיוחדת דע"א בדבר שבערוה הויא דוקא בשליח, ולא באחר. ואילה"ק אד' רש"י, מדוע כ' דלס"ד הגמ' הי' זה נחשב כחד לגבי חד, הלא הבעל הי' צ"ל נאמן טפי, דיש נאמנות מיוחדת לבעל השטר. דז"א. דהנאמנות המיוחדת אשר לבעל השטר הויא דוקא היכא דטוען מזוייף, או אמנה או שהשטר שלא מדעת המתחייב, כלומר - טענה הפוסלת בשטרות דבכה"ת כולה - דהוא מכחיש היותו בעל זה השטר. אך בטוען שלא לשמה (דגמרא זה **ארכה** קאי.), דאין זה חסרון דבשאר שטרות, ומיוחד הוא זה הפסול לגטי נשים, - א"כ בטענתו זו, איננו מכחיש היותו בעל השטר, אלא שהוא רוצה להעיד על פסלות השטר. וא"כ רק **ע"א** הוא, אבל אין לו הנאמנות המיוחדת של בעל השטר. ובטוען שעדי

השטר פסולים הם, זה ג"כ היא טענה הפוסלת בשאר שטרות, ובכה"ג אית לי' נאמנות מחודשת דבעל השטר, מפני שבחתימת עדים פשוטים דחסרה דעת המתחייב. דעת המתחייב דשטר היינו דוקא היכא דנעשה כדת וכדין. וכל שטר הפסול מאיזה טעם שיהא בהל' שטרות, פסול ג"כ מה"ט - דחשיב כחסר דעת המתחייב.

- אך הר"י (בתוס') הביין, שאפילו לפי ס"ד הגמ', לא הי' ס' לפסול הגט עפ"י נאמנות הבעל להיותו כחד לגבי חד, דאפי' בס"ד הגמ', כבר ידעו דאמירת בפ"נ היא בגדר דבר שבערוה. אך חשש הגמ' הי' שיאמינו ההמון להלעז. אך הגט עכ"פ יהי' כשר. והשיבו בגמ', דמתוך שהכל יודעים שהשליח מדייק היטב בשליחותו ובאמירתו, לא יאמינו לו לבעל. אך הפי' הא' שבתוס' צ"ב. דלא הי' ס' לומר שיהא הבעל **נאמן** לפסול הגט. הרי דר"ל - דאף בס"ד הגמ' הי' ענין אמירת בפ"נ ובפ"נ בגדר דבר שבערוה, אשר דוקא ע"א דשליח האמינו ולא שאר ע"א, ומה"ט פשיטא להגמ' שלא יהא נאמן הבעל להכחיש השליח. אבל אעפ"כ הי' ס' לפסול הגט מחמת הלעז. וזה צ"ב. (ואפשר דס"ל כדעת השב שמעתתא - בהבנתו בר"מ הל' סנהדרין - דחזקת רובא דליתא קמן, המיוסדת אע"א עדיפא טפי מהע"א עצמו. וה"נ הוי הלעז כמו חזקה שהכל תופסים שכי"ה - שלא נתגרשה כדן. וקול וחזקה כזה בודאי מועילים אפילו בדבר שבערוה כמו שמועילים למכות ולעונשין - עגמ' קידושין פ' ע"א. ד"ע. ור' ל"ה ...)

ונל"פ עפ"י הקדמת משל, בהא דקיי"ל, דכ"מ שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים. ופליגי הר"מ והראב"ד (הל' רוצח) אי אמרים כן אף בפסולים, או דוקא בכשרים. והק' הגר"ח, דאם נאמר כן אף בפסולים, כד' הראב"ד, מה ר"ל כב' - הלא ב' פסולים אינם **עדות**, והיאך עדיפא מחד פסול. (ל"ה קו' זו על נכון. עיי"ש ברמב"ם ...) וכן צ"ה - מהו החילוק בין באו בב"א לבין באו בזא"ז, ע"י מזה ברש"י ותוס' לסוטה (לא:). והסביר בזה הגר"ח, דבאמת בהנהו ג' עניינים, הי' לנו להצריך ב' עדים, מעיקרא דדינא. אך חידשה תורה דע"א נאמן לומר ראיתי ההורג, או לומר שזינתה, או שחידשו חכמים שע"א נאמן לומר דמת בעלה. ודוקא לצד זה הוא דנאמן. אבל לאידך גיסא, אינו נאמן כלל, דע"א לא מהימן בדבר שבערוה, וכן - ע"א אינו נאמן בדיני נפשות. [נוכ"ה בש"ך ליו"ד ובחי' הגר"ח על הרמב"ם]. אך לפי"ז צ"ע, מדוע בבאו בב"א כן נאמן הע"א השני, הלא אין נאמנות לע"א בדבשב"ע אלא כה"ג - לומר דמת בעלה. וצ"פ, דאיה"נ דאין הע"א השני **נאמן**. אך, אף דאינו **נאמן**, יש לו **כח הכחשה** לעכב ע"י הבי"ד מלקבל עדותו של השני. אך היינו דוקא - כמובן - בבאו בב"א - שעדיין לא קיבלו הבי"ד את עדותו. אבל בבאו בזא"ז, וכבר קיבלו ב"ד את עדות הע"א האומר שמת בעלה, א"א להכחיש את עדותו אלא א"כ יהיה זה העד השני **נאמן** בעדותו, ואינו נאמן, דלא האמינה תורה ע"א בשום דבר - שבערוה, אלא לומר מת בעלה בלבד, וזה מבואר. וה"נ נל"פ בכונת התוס' בבאורם לקו' הגמ', דאף שלא יהא הבעל **נאמן**, דע"א הוא, וענין ביורר לשמה דהגט ע"י אמירת בפ"נ ובפ"נ הוא נקרא דבשב"ע - , מכ"מ כח הכחשה הי' סבור הגמ' שיהיה לו. (אף דהכא מיירי בזא"ז, וכבר קיבלו הבי"ד עדותו של השליח. וצ"ע ... ודו"ק. ר'). וזה חידשו למסקנא, דלא רק דלית לי' נאמנות, אלא, שאף כח הכחשה חסר לו. (אך לפי"ז לא ר"ל התוס' לעז, וצ"ע בל' ...)

השמטות: (ב') תוד"ה לפי שאין. יל"ת, דלא חששו אלא לפסולי גט דלא שייכי בשאר שטרות. אבל שינה שמו ושמה, או נכתב ביום ונחתם בלילה - דהוי השטר מוקדם, דכה"ג פוסל בכל שאר שטרות, לא תיקנו תקנה מיוחדת לחשוש לזה בגט. (דהשטר מעיד על כשרות עצמו - בהל' שטרות. ומדרבנן - שלא יעיד על כשרות עצמו לענין פסולי דלא שייכי **בהל' שטרות** אלא מיוחדים הם בהל' גטין. ד"ע בכונת מו"ר.) ולפי"ז נשאר ק' מפסול מחובר. ולולא הגמ' המפורש (ט: - בין לרבה בין לרבה הא איכא מחובר.) הי' מקום לומר דפסול מחובר הוא לא פסול מחודש בפ"ע, אלא דכל גט הנכתב על מחובר, דמחוסר הוא מעשה קציצה, כשלא לשמה הוא נחשב, ובכלל בפ"נ הוא - לרבה. אך מהתם משמע להדיא דחשיב כפסול בפ"ע. והסבר הדבר לומר דהוי פסול דשלא

לשמה, דלשמה ר"ל - שמה שהוא עושה עכשיו יועיל לענין גירושין. ולא מיקריא לשמה - אא"כ מעשה הכתיבה מצורפת לנתינת ומסירת הגט. אבל בהיה הפסק מעשה בנתיים, א"א לומר שיש המשכיות בין הכתיבה והנתינה, והיאך נאמר שכתב הגט **לשם תכלית** מסירתו, ומה ענין זל"ז. (עי' ס' ארץ הצבי (עמ' קע"ב).] - ועתוס' (ד). ד"ה וחתמו, דאף דלר"מ בעינן כתיבה לכתחילה בתלוש, אשלא לשמה לא קפדינן - אפילו לכתחילה. והסבירו הענין בטעם לחלק. ונראה, דאילו היו ב' פסולים נפרדים, לא הי' קשה להו כל כך.

תוס' (ד) ד"ה מודה ר"א. אילו הקשו התוס', היאך שייך לחתום לר"א שלא לשמה ולהיות מזוייף מתוכו, הלא **חמיר** הוא חתימה שלא לשמה, דאינה מועילה לענין הגירושין כלל, אילו כן הק', לא הי' להם תירוק. אך נראה שאחרת הקשו. דהתוס' ס"ל דיכול להיות שטר ראי' אגו"ק, אעפ"י שאין אותו השטר משמש כשטר קנין, (מדס"ל לר"א דע"מ דוקא כרתי, ואפ"ה מהני ע"ח לראייה, אף דב' שטרות נפרדים הם - למרות היותם נוגעים אהדדי, בזה ששניהם נכתבו על חתיכת נייר אחד: דיש שטר ראי' בהכתב וע"ח; ויש גם שטר שני - שטר קנין - דהיינו, הכתב והע"מ. וכ"כ תוס' ב"מ (יא. ד"ה) להדיא, שאפשר לכתוב גט שני לראי', אעפ"י שלא נעשו הגירושין על ידו.) אך נראה ברור, דאפילו לדידהו, היינו דוקא בנכתב השטר ראי' של הגו"ק בטרם עשותו הקנין, אבל לאחר שכבר עשה קנין, נר' דא"א בשום אופן להחשיבו כדעת המתחייב עוד לצוות לכתוב שטר, דאין לו עוד שייכות. ועכ"פ, זוהי שי' התוס'. ובזה הקשו התוס', דהא דשונה גט משאר שטרות במאי דבעי כתיבה לשמה, היינו דוקא בגט **דלקנין**, אשר ע"י מתהווה ההתגרשות. אך בגט **דלראי'**, אין לחלק בין גט לשאר שטרות, ולא בעינן **לשמה** - וזו היתה קו' התוס'. דאיך שייך כתיבה **לשמה**, בשטר **ראי'** על גו"ק. דענין לשמה אינו שייך אלא בקנין ההתגרשות.

(ג: תוד"ה ר"א. קו' התוס' מפליאה, ות' - עפ"י דיוק בל' המשנה. הלא בפשוטו יל"ת ע"פ ס', דכך לי ע"מ בלא ע"ח כלל, כמו בע"מ עם ע"ח פסולים. והיינו הך. ונל"פ דהו"א, דלא ס"ל לר"א דע"מ כרתי אא"כ יש שמה עכ"פ חפצא דשטר, כשי' ר' יהודה בגט, וכפסק הרמב"ם בשטרי מלוה (עפ"י ההסבר דילן, עמש"כ מזה לעיל), ובעד חפצא דהשטר בעינן ע"ח. דלומר דע"מ בלחודייהו כרתי שטרא, מוזר הוא באמת, דהיאך יכולים הם לפעול ע"י נייר שנכתב בו דברים בעלמא, שיתהפך הנייר להחשב לשטר, אתמהה. אך לפי"ז יהי' מוזר, דמנ"פ הוא: אם יש ע"ח, אזי לא בעינן ע"מ. (מסתמא ר"ל ר' בשטרי ממון לפי חזרת התוס' ד'. סוף ד"ה דקיי"ל.) ואם ליכא ע"ח, לא יועילו ע"מ. וא"כ, מתי ס"ל לר"א דע"מ כרתי. וי"ל דאכתי איכא נפק"מ. דפשיטא דבעינן כתיבת השטר - דהיינו (בשאר שטרות) חתימת העדים, מדעת המתחייב. ובשטר קנין, בעינן שיחתמו בכונה לשם קנין. ואילו יחתמו בתורת שטר ראי', עפ"י דעת המתחייב דשטר **ראי'**, לא יועיל זה לענין להשתמש בו בתור שטר קנין, דלענין שטר קנין, הרי נכתב שלא מדעת המתחייב. (עי' מאירי לגמ' גטין כ"ט., דהבדל עקרוני יש בין דעת המתחייב דשטר ראי' לשל שטר קנין. ונל"פ בכונתו, **דלשטר** קנין בעינן דעת המתחייב **על זה השטר הפרטי**, בעוד שלשטר ראי', סגי בדעת **אשטר בעלמא**. ועתוס' סנהדרין (כט:) בביאור הגמ' ב"ק (צח:), (עי' בס' ארץ הצבי (עמ' ר').] - דהתם בע"כ מיירי בשטרי ראי'. וכולא פלוגתא דרשב"ג ורבנן במ"מ או מקפיד - ר"פ ג"פ - צל"פ דמיירי בשטר קנין. ובאמת הי' נל"פ בההוא גמ' דגטין (כט.) דהפירוש להיפוך הוא. דלמ"ד מילי, אין זה שייך לשאר שטרות, דלא בעו ציווי הבעל, וסגי בהו בדעת המתחייב. ולמ"ד קפידא, פסול אף בשאר שטרות. אך לא נמצא שיפרש אחד מן הראשונים ככה. (ד"ע.) וא"כ, ככה"ג יהי' נפק"מ (בדאורייתא) בדינא דר' אליעזר דע"מ כרתי, ככה"ג - שכבר נכתב השטר מדעת המתחייב דראי', ואיכא עכ"פ **חפצא דשטרא** - לאשוויי שטר קנין. ואף הי"נ הי' ס"ד התוס' לפרש כן בהנהו גטין פסולים דע"א ודכת"י, דמה"ת הוה חפצא דשטרא, והא דפסלוהו מדרבנן היינו - לא שהפקיעו

השם שטר ממנו, אלא שפסלוהו לגרש בו. ולכך הו"א, דדוקא בכה"ג ס"ל לר"א דע"מ כרתי לאשוויי להאי שטרא - שטר המועיל לקנין. ותו' התוס' שדיוק הגמ' הי' מל' המשנה. -

(ו: תוד"ה א"ר יצחק. ראשיתך מצער הי'. נל"ת דשאני התם, שברכו שיתקיים בו ברכת זה המקרא, כמו שנתקיים בו תחילת הפסוק. וא"כ ציטט המקרא בתורת מקרא - וברכה הנזכרת בתנ"כ, ולא סתם בתורת צחות לשון. ויסוד הר' אליהו בזה מוצק הוא, דלא מקרי מקרא מחמת היות הלשון שוה ללשון המקרא (correspondence of words), אלא דבעינן שיתכון הכותב לכתבו **בתורת מקרא**.

בסוף ד': ויריעה שאינה מסורגלת פסולה. היינו ד' שרטוטין וגומר. - וצ"ע, מדוע יהי' דין זה מעכב בדעבד, הלא לא נאמר בס"ת אלא בכתיבת מקרא - אפילו בתוך אגרת - לשם מקרא. וצל"פ דמאחר שהיתה הכתיבה באיסור, א"א לומר שתהא חשובה כתיבה כשירה לשמה **להכשיר**. אך לפי"ז צ"ע ד' התוס' סוטה (יז:), שכ', דלולא הגזה"כ דבספר היית מכשיר בדיעבד, אף דלכתחילה אסור לכתוב כה"ג - בלא שרטוט. וצ"ע, דהכא פסלינן בדעבד - מצד הס' - מכת דינו של ר' יצחק, אף שלא נאמר בפרט לענין **כתיבת ס"ת**, אלא שדין כללי הוא שנאמר לענין **כתיבת מקראות**. ונל"ח, דס"ת בעיא תחילה קדושת כה"ק בכדי שיוכל להיות לו **ע"ג זו** הקדושה - ג"כ קדושת ס"ת. אבל במגילת סוטה, ליכא כלל קדושת כה"ק. והרא"י, דאינה מטמאה את הידים. [ע"י תוס' סוטה י"ז רע"ב סוף ד"ה לא על הלוח, עפ"י הירושלמי, וכן ער"מ.]. ובזה הוא דמחלקי התוס' עפ"י ס', דדינא דר' יצחק מעכב בדעבד בס"ת - דבעינן בי' קדושת כתיב - הקודש, והיכא דהיתה הכתיבה באיסור, א"א להיות חלות קדושה. אבל במגילת סוטה, דאינה ענין להתפסת קדושת כה"ק בה כלל, מדוע נימא שיעכב השירטוט בדעבד לולא הגזה"כ. אבל אף לאחר גזה"כ נסתפקו התוס', דמאחר שהצורך לשרטוט הוא לא מצד קדושת המגילה, אלא מצד הדין ספר, דחפצא דספר בעי שרטוט, אכתי יש מקום לסתפק בשרטוט המגילה לאחר הכתיבה. והק' רעק"א על ספק התוס', דמוכח מק' הגמ' דמנחות (ל"ב רע"ב) דבלא שרטוט בשעת כתיבה, תו לא יוכל לשרטט אח"כ. ונל"ת דיל"ח בין ס"ת למגילת סוטה. דבס"ת פשיטא דלא יועיל, דכבר היתה הכתיבה באיסור, ולא פעלה לחדש הכשר הס"ת. וא"כ, היאך נאמר שאח"כ ע"י השרטוט יתכשר הס"ת, הלא בעינן לשמה בכתיבה, כל', שיתקדש הס"ת ע"י **מעשה הכתיבה**, ולא ע"י שום מעשה אחר. אבל בכתיבת מגילת סוטה, ליכא למימר כן, דאף דבעיא כתיבה לשמה, זה לא ר"ל אלא לשם האשה הזאת בפרט, למעוטי לשם אשה אחרת. אבל **לשם הכשר** לא בעינן, דאין הכונת - לשמה באה לפסול ולחדש שום מצב חדש (- כגון של קדושה) בזאת המגילה! (דהא אין למגילת סוטה שום קדושה, וכנ"ל). וע"כ נסתפקו התוס' בשרטוט **לאחר** הכתיבה, **דוקא** במגילת סוטה ולא בס"ת.

סוטה (יז: תוד"ה כתבה אגרת .. דאין לו לשרטט תפילין. כל', שאסור. ולפי"ז י"ל דיהיו פסולים משורטטים אפילו במקום שרצה הסופר לשרטט לשם ייפוי הכתב, ודלא כד' התוס' שלפנינו (גטין ו:), דהלל"מ דתפילין רק **פוטרי** משרטוט, אך לא אוסר. - [וע"י ס' נפש הרב (עמ' ק"ו)].

בסוף הד' הק', למה בעיא מגילת סוטה שרטוט מטעם גזה"כ דספר, דכך הוא חפצא דספר. וס"ת דהוי ג"כ **ספר** לא בעי שרטוט - לשי' הר"ח והר"ת, דלא כרש"י. ונל"ת, עפ"י החילוק הנ"ל. דבס"ת, מאחר שיש"ל קדושת כה"ק, זה גופא **שיש בו קדושת** הכ"ד ספרים מחשיבו **לספר**. אבל במגילת סוטה, אין בה קדושת כה"ק - מדאינה מטמאה אה"י, בע"כ בעיא שרטוט, דבלא"ה לא יהי' עליו **שם ספר**.

אך ש' הר"ת, דס"ת לא בעי שרטוט, דעת יחיד היא. ושי' הרמב"ם כרש"י, (עפ"א מהל' סת"מ) דרק תפילין א"צ שרטוט, מפני שהם מחופים. וטעם זה מתשו' הגאונים הוא, מפני שנתפרין ונכרכין וכו' וכו'. וצ"ע, הלא הלל"מ א"צ הסברה. וכנראה דס"ל, דלא הי' הלל"מ בפרט אתפילין שא"צ שרטוט, אלא שנוסח ההלכה המקובלת הי' באופן זה, שהי' מובן ממילא ממנו דתפילין א"צ לשרטוט. והסבר חילוק זה של הרמב"ם והגאונים י"ל בב' פנים: א) דקדושת ס"ת וכן קדושת מזוזה היא קדושת פרשיות. משא"כ קדושת תפילין, דאין התפילין שלמים אלא בג' חלקיו: פרשיות, בתים, ורצועות. ובכתיבה אין הקדושה נגמרת עדיין. ומאחר שכן ניתן לחלק, דלא נאמר דין שרטוט בכתיבת כה"ק אלא היכא שהקדושה נגמרת וחלה תומ"י ע"י הכתיבה לבדה. ב) יל"ח, דס"ת, מלבד מאי דאית בה קדושת ס"ת, עוד יש בה ניתן - לקריאה. דמצוה ללמוד ממנה, ואסור לומר דברים שבכתב - בע"פ, אלא מתוך הכתב (גטין ס.). וקריאה בס"ת היא קריאה **מתוך הכתב**. וכן בקריאה מתוך חומש. דאף דלקדושת **"ס"ת"** בעינן כל חמשת הספרים, לקדושת "ספר" מכה"ק סגי בחומש אחד. (עיי"ש בגמ' גטין.) ולא נסתפקו אלא באי כותבין מגילה לתינוק להתלמד, כלומר, לכתוב פרשה, דהיינו - פחות מספר שלם. וקיי"ל דאין כותבין. [ועיי' ש"ך ליו"ד הל' ס"ת]. - ומעתה יל"ע בפרשיות שבתו"מ, דפשיטא דמותר לכותבן פרשיות יחידות, אי ה"נ מותר לקרוא מתוכן. או דאין להן ניתן דקריאה, וחשיב הקורא מהן כקורא דברים שבכתב בע"פ. ואפשר דס"ל להר"מ והגאונים לחלק בזה בין מזוזה לתפילין. דמזוזה מאחר דליכא דין חיפוי, [[דמצד **כיבוד ספרים** נכון שלא להניח המזוזה פתוחה וגלוייה שלא תתקלקל. אבל אין זה פרט **בהל' מזוזה**]]. [אך עיי' בס' נפש הרב (עמ' ר"מ)].

ומדין מזוזה יכול הי' לקבעה אפילו באופן שתהי' הפרשה לצד חוץ באופן שיוכלו הכל לקרותה, א"כ י"ל די"ל ניתן דקריאה. ומותר לקרוא הימנה. וה"נ לשי' הר"מ, דבשעת הדחק קורא קה"ת אף מן החומשים (לא ר"ל חומשים שלנו, אלא חומשין שבגמ'), אף ה"נ י"ל דיכולים לצאת י"ח קה"ת בקריאה מתוך מזוזה ג"כ. אבל בתפילין, מאחר דיש הלל"מ דהפרשיות נכרכות ומכוסות ונתפרות, אזי ההלכה אומרת דבעינן שיהא א"א לקרא הפרשיות הללו, א"כ י"ל דזה פועל דאין לפרשיות הללו ניתן דקריאה, ואסור לקרוא מתוכן, כאומר דברים שבכתב בע"פ. וא"כ יל"ח בדין שרטוט, דלא מחייבין בשרטוט אלא שע"י הכתיבה יהי' להכתב ניתן של קריאה, וזהו אך בס"ת ומזוזה, ולא בתפילין.

(העתק מכ' הרא"ה:)

יו"ד קכ"ז בש"ך - שי' הרמב"ן. דהא דאין ע"א נאמן כנגד חזקה, היינו דוקא כנגד חז"א, אבל לאסור כנגד חזקת היתר, שפיר נאמן. ונל"פ דה"ט, דחז"א יכולה לפעול **הכרעת** ספק, אבל חזקת היתר אינה כן, אלא שבכחה למנוע לידת הספק. והיכא דבא ע"א, בודאי איכא לידת הספק, ושוב לא יועיל החזקת - היתר. וראי' לחילוק זה, דבש"ך (סי' נ') הביא מחלוקת תוס' והרשב"א בהא דמתירין בספקא דאורייתא במקום "חזקת היתר", אי היינו דוקא בספק הקרוב לודאי היתר, או אף בספק השקול. דיש מצריכים דוקא ספק הקרוב לודאי היתר. וה"ט, דחזקת היתר א"י להכריע בספק שנולד באמת (אילו הי' באמת ספק השקול), אלא שיכולה למנוע לידת הספק. אך בס"ס, דפשיטא דהספק הזה **נוטה להיתר**, אפ"ה נחלקו הרמ"א והש"כ אי מתירין על פיו כנגד חזקת איסור. כלומר, שמעינן מזה דחזקת **איסור** יכולה **להכריע**, אפילו בספק הנוטה לצד היתר. ושונה בזה מחזקת **היתר**, שא"י להכריע אפי' בספק השקול (להרשב"א) וכ"ש בספק הנוטה לצד השני (לכו"ע, ואפילו לתוס' יבמות לא). [אך אין זה ענין לכאן, דהתם בטריפות ר"ל חזקת רובא דל"ק, ולא ר"ל - חזקת הגוף. (ד"ע). ועיי' קובץ הערות לתוס' יבמות (ל):].

וה"ט דע"א לא מהימן כנגד חז"א (לבעיית הגמ' יבמות פ"ח). די"ל דע"א אין לו כח הכחשה, להכחיש החז"א, וחז"א שפיר עומדת כנגדו. אבל חזקת היתר אינה עומדת כנגד הע"א, שהרי אין בכח חז"א אלא למנוע לידת הספק ולא להכריע, כנ"ל, וכל היכא דאיכא ע"א - בודאי יש שם לידת ספק הבלתי - נמנעת מלהולד.

וכל זה הוא דוקא לדעת הרמב"ן. אך לשי' התוס' קידושין, בין כנגד חז"א ובין כנגד חז"א, אין הע"א נאמן. דאף חז"א בכחה **להכריע**, ולא רק למנוע לידת הספק. (כן פירש הש"ך בכונת התוס' במש"כ דע"א לא מהימן לאיסור.)

בש"ך הביא מחלוקת בגדר נאמנות דבידו, אם הוא מטעם מיגו, או מטעם בעלים. והנה לרבא דנאמן כל שהיה בידו פעם אחת, אעפ"י שאינו עוד בידו עכשיו, בעכצ"פ דהויא נאמנות דבעלים, דאילו מיגו למפרע פשיטא דל"א, וז"ב. ובאמת ק' לפי שיטת הרמב"ן, דע"א פשיטא דמהימן כנגד חזקת היתר, וא"כ הק' - מדוע אין הע"א נאמן (בלי בידו) בההוא סוגיא דקידושין. והסביר הרמב"ן, דהתם איכא רובא דליתא קמן, דכל פועל בודאי עושה פעולתו באמונה כדבעי, וזהיר היטב בטהרות שבהם הוא עוסק. כל', וע"א לא מהימן כנגד רובא דליתא קמן (עי' מזה בשיעורי מו"ר ליו"ד הל' נדה בענין אמתלא בע"א וב' עדים. ד"ע). אך צ"ע לפי"ד, דאפי' היכא דחשיב דבידו מחשיבו **כבעלים**, מכ"מ - היאך יש נאמנות דבעלים כנגד רובא דל"ק? וצ"פ דלדידי' נאמנות דבידו היינו - מיגו, ומיגו במקום רובא דל"ק שפיר מועיל. אך לפי"ז קשה טובא שי' רבא, דהיאך מועיל מיגו למפרע?

ז:

במחלוקת ר' ירמיה ור' נחמן בר יצחק, דלר' ירמיה בעיית בפ"נ בגטין תלוי' בבעיית חיובי תו"מ, ואילו לרנב"י - תו"מ תלוי ביניקה מקרקע א"י, בעוד שאמירת בפ"נ תלוי' **במקום** א"י. וכבר הקשו כן בתוס' ד"ה הא ר"י אשי' ר' ירמיה, דהלא הנותן גט בעליה א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ. וצ"ל פ' לר' ירמיה כשתקנו בפ"נ ובפ"נ לא תיקנו כן אלא בא"י החייב בתו"מ. (עיין תשובת רשב"א סימן אלף ק"ע - שפירש דשאני ספינה ממובלעות, שבספינה אתי לאחלופי בשאר ספינות בחו"ל. אבא.) וצ"ע מתנא הסובר דאף מובלעות וסמוכות דינם כא"י לענין בפ"נ, הלא אין שם חיוב תו"מ - בתורת א"י - וצ"ל פ' דלא נחלקו ר' ירמיה ור"נ בר יצחק אלא לתנא הסובר דלא חילקו במדינת הים. ולר' ירמיה נמי צ"ל בין גט לבין תו"מ - בעליה כנ"ל - דבגט תלוי הכל **במקום** א"י, ובתו"מ - **ביניקה** מקרקע א"י. אך בעומד בעלי', חשיב כעומד על קרקע ארץ ישראל. אבל בעומד על הספינה שבים, ומים מפסיקים - לא חשיב אפילו **במקום** א"י. ולר' ירמיה, הה"נ בגט הנכתב באירון על גבי א"י, דדינו כחו"ל לענין אמירת בפ"נ - כמו בכותב בספינה.

תורה עציץ נקוב. בסוף דבריהם הסבירו, דכל שיכול להתחייב בתו"מ אילו ינקב, אפילו לא ניקב עדיין - דינו **במקום** א"י. ובגט, לר' נחמן בר יצחק - הכל תלוי **במקום** א"י, וא"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ.

בהא דעציץ נקוב חייב בתו"מ, יל"פ דאף שגדלה התבואה בכלי, וכלי ומחובר הם תרתי דסתרי, אפי"ה חייב בתו"מ, אף שגדלה התבואה **בחלוש**. או יל"פ דה"ט, דאף דבעינן גידול תבואה במחובר, מאחר שהכלי **מנוקב**, בטל מיני' שם כלי, וחשיב באמת כמחובר. ונראה לפשוט חקירה זו מהא הנחלקו רש"י ותוס' בעציץ של חרס או של עץ, הי מינייהו לא בעי נקיבה. הרי דהכל תלוי ביניקה, אפילו לא יתבטל מעל העציץ השם כלי מחמת היותו נקוב. וכן מבואר בשבת (פא.). דג, מדות הן בכלי חרס, ובכדי לבטל מעליו השם כלי לענין טהרה בעינן שיעור יותר גדול מהשיעור של נקיבת העציץ לענין חיובי תו"מ. ועפי"ז מובן שפיר הדין דביכורים שהביאו התוס', דגדל בעציץ (אפי' נקוב) ובעליי' - אינו חייב בביכורים, דלא כתו"מ, דלחיוב ביכורים בעינן **מחובר** ממש, ולא סגי **ביניקה** מקרקע א"י, ער"מ הל' ביכורים, דילפינן מגזה"כ דמארצך.

אך זה קשה, דבסוגיין חילקו לענין חיובי תו"מ בין עציץ לספינה, דספינה עשוי' לברוח, ומיא כארעא סמיכתא, משא"כ אור, שי"ל שהוא **כמפטיק**. הרי דאף לתו"מ בעינן מחובר, ולא סגי ביניקה, והדק"ל - מ"ש ביכורים מחיוב תו"מ. וכן ער"מ הל' טומאת אוכלין פ"ב ה"ט, דעציץ נקוב הנקוב כשיעור להתחייב בתו"מ - אינו מקבל טו"א, שדינו כמחובר כנ"ל [ועי' בקובץ חידו"ת, מאמר בזה מהגרמ"ס]. ונל"פ, דאף דלענין תו"מ סגי בנקב בכדי שיצא בו שורש קטן לבטל השם כלי מעל העציץ, ולהשוותו **כמחובר**, מכ"מ בדין ביכורים, בעינן כשיעור הכי גדול - כמוציא רימון - להפקיע מעליו השם כלי, להשוותו כמחובר.

ח.

ככיבוש יחיד, נחלקו רש"י ותוס' בגדרו. לרש"י ר"ל - שלא כבשו המלך בעד כל ישראל, ולא הי' הכיבוש ע"י כל ישראל. לתוס', שפירשו עפ"י הספרי - דר"ל, שכבשו מחו"ל טרם כבשו כל א"י. אך צ"ע בשיטת הרמב"ם, דמפרש כרש"י (בריש הל' תרומות כ' עפ"י רוב ישראל, ובפ"ה ה"ו ממלכים פירש - ע"פ ב"ד הגדול. ונל"פ דהיינו הך. דלפעמים סנהדרין הגדולה לא פוסקים בתור חכמי המסורה, אלא בתור באי - כח כלל ישראל, והסכמתם משקפת דעת רוב ישראל - עפ"י דין. עי' בקובץ חידו"ת, בדרשת מו"ר לג' שבט, בענין קידוש החודש עפ"י ב"ד הגדול), אך מוסיף לומר כהספרי, דמה"ט דלא נתקדשה סוריא מדאורייתא, מפני שנכבשה בטרם כבש דוד כל א"י. וצ"ב, היאך צירף ב' טעמים נפרדים אלו אהדדי. ונל"פ, דס"ל דהא בהא תליא. דכיבוש רבים ר"ל - מלך שכבש עפ"י ב"ד הגדול, ר"ל - **ברשות** ב"ד הגדול, והר"מ פסק (בהל' מלכים) שאין המלך נלחם תחילה אלא מלחמת **מצוה**, ואח"כ מלחמת **הרשות**. ומאחר שלא כבש דוד עדיין את כל א"י, לא היו הב"ד הגדול יכולין להתירו להלחם בחו"ל. וממילא הי' הכיבוש נידון ככיבוש יחיד, דעיקר נקודת החילוק שבין כ"י וכ"ר היינו - דבכ"ר איכא **רשות** מבי"ד הגדול בעד המלחמה.

וצ"ע לתוס', דלאחר כיבוש כל א"י אפילו יחיד יכול לקדש ע"י כיבוש עצמו הפרטי והיחיד, וה"נ מסתברא, דלאו דוקא כיבוש בכח ובתוקף ע"י מלחמה - בלי דעת מקנה, אלא מסתמא אפילו קנין - מדעת המקנה - ג"כ יקרא כיבוש. (וראי' לזה מפסק הרמב"ם, דאין קנין לנכרי להפקיע וגו'. ועי"כ בחזר ישראל וקנה מן העכו"ם, אין זה כיבוש יחיד, וחייב הקרקע בתו"מ. ושמענין מיני' - דרך אגב - דקנין קרקע נמי נקרא כיבוש, לולא החסרון דכ"י לאו שמי' כיבוש. ומסתמא ס"ל לתוס' נמי הכי.) והק' הגר"מ נ"ע, דא"כ, וכי כל הקונה בית בנוא יארק, יתקדש הקרקע בקדושת א"י, אתמהה. (ואפשר לחלק, דדוקא בא"י עצמו יש לדון קנין מדעת מקנה ככיבוש, משא"כ בנוגע לכיבוש קרקע מחו"ל. - הרר"א ח"ר. וס' זו ניתנת להאמר. מו"ר.) ונל"ת, דהנחה אחת מסתמא בעו

חכמי התוס', דא"א לא"י להיות למקוטעין (islands) - זעיר שם זעיר שם. דבעינן שתהא כל א"י מצורפת לעצמה. (contiguous) [ועי' בס' נפש הרב (עמ' פ"ג)]. (ועוד שמעינן מההוא פסק שברמב"ם, דס"ל דגדר יש קנין לנכרי להפקיע ר"ל שמפקיע **קדושת הארץ**, ולא רק **שפוט הפירות** מחיובי תו"מ. דאילו לאו הכי, לא הי' לו להרמב"ם בעיאי של כיבוש יחיד בציור שלו, אפילו הי' פוסק כאידך מ"ד, דיש קנין לנכרי להפקיע.)

אך כל עיקר סוגיין מתמיה, הלא קדושה ראשונה לא קידשה לע"ל, ומה לנו במה שהי' בימי דוד, אין לנו עכשיו אלא מה שהי' בימי בית שני. וממנ"פ - אם כבשו מלכי החשמונאים בסור"י, אזי אותו החלק מסתמא נתקדש. ואותו החלק שלא כבשו - פשיטא דלא נתקדש. וצ"ע, מדוע פלפלו בסוגיין בענין כיבוש **דוד**. ופי' בה הגר"ח ז"ל [וכ"ה בחי' על הש"ס שמפי השמועה], דאיתא בירושלמי, עה"פ והטיבך והרבך מאבותיך, דמקרא זה לא איירי בימות המשיח אלא בקדושת עזרא, דאבותיכם לא נתחייבו בתו"מ אלא לאחר כיבוש וחלוקה, ואתם מיד כשנכנסתם נתחייבתם, אפילו כשעדיין היה עליהם עול מלכויות. וער"מ פ"ו מבית הבחירה הט"ז שכתב כן, דקדושה א' היתה ע"י כיבוש, ובעת התבטל הכיבוש, נתבטלה הקדושה. אבל קדושה שניי' היתה ע"י חזקה, והיא קיימת. ועפי"ז יש לומר, דמלכי חשמונאים לא היו מלכים עפ"י דין, מפני שכהנים היו, ערמב"ן עה"פ לא יסור שבט מיהודה, וממילא **כיבוש** שלהם לא הי' מקדש, כי לקידוש ע"י כיבוש בעינן **מלך**, ולא היה. אך עדיין י"ל דנתקדשה סוריא ע"י **חזקה**, אך זה יהי' תלוי בכיבושו של דוד, אם נתקדשה סוריא אז א"ל. ומה"ט עוסקת סוגייתנו בכיבוש יחיד דדוד בסור"י. [עי' בס' ארץ הצבי (עמ' ר"א)].

ת"ר. בג' דרכים שוותה סוריא וגו'. לענין חיוב תו"מ, יש ב' אופני חיובים מדרבנן: יש שחייבים בתורת חו"ל - כעמון ומואב - דהיינו, הארצות **הסמוכות** לארץ ישראל. ויש שחייבים בתורת א"י - כאלו מקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל. וברמב"ם משמע דהחיוב בתו"מ בסוריא הוא **בתורת א"י**, מדלא צירפה עם עמון ומואב.

וצל"ה בגמ' שלפנינו, החילוק שבין גושה לאוירה. דיש טומאת גושה בסוריא, אבל לא טומאת אוירה. דממנ"פ הוא. ונל"פ, דיש כמה וכמה הלכות התלויות בארץ ישראל אף שאינן ממצוות התלויות בארץ - דהיינו - **בקדושת הארץ**. וצל"פ דתלויים הם **בשם** ארץ ישראל, ול"ד **בקדושת א"י**. ער"מ רפ"י מהל' רוצח, דאין עגלה ערופה נוהגת אלא בא"י ובעבר הירדן. ואף שלא כבשו עולי בבל את עבר הירדן, צל"פ, דמאחר שהי' לו קדושה ראשונה, סגי בהם להחשיבה כא"י **בשמה**, אף כי לא **בקדושתה**. וכן ער"מ פ"ד מסנהדרין ה"ו, דאין סומכין אלא בארץ ישראל, וכל א"י שהחזיקו בה עולי מצרים ראוי' לסמיכה. וכמו"כ צל"פ כנ"ל. ואף לענין קה"ח ועיבור השנה צל"פ כן, דהנה בירושלמי הק' איחזקאל - היאך קידש חדשים ועיבר שנים בחו"ל. והשיבו, שלא הניח כמותו בא"י, כתרין הבבלי לענין ר"ע. והק' במנ"ח, הלא יחזקאל קידש חדשים בחו"ל **לאחר** החרבן, בעת שכבר נתבטלה קדושת הארץ, ולא היתה שמה א"י כלל, וא"כ - מה הקשו בירושלמי, והלא אפילו הי' עומד במקום א"י לא היה מרויח בזה, כי לא היתה אז עוד א"י - שהרי בטלה הקדושה. ונל"ת, דאף קידוש החדש בא"י הוא דין התלוי לא **בקדושת הארץ**, אלא **בשם א"י**, ואף שנתבטלה הקדושה בזמן החרבן הראשון, עדיין היה המקום נחשב לארץ ישראל בשמו. וז"פ וברור. [עי' בס' נפש הרב (עמ' פ)]. ומעתה נ"ל, דאף במקומות שהחזיקו עולי מצרים ולא

החזיקו עולי בבל, לא גזרו על גושה, דאף טומאת ארץ העמים אינה תלוי' **בקדושת הארץ**, אלא **בשם א"י**. (עיי' מזה במשל"מ) וכן מסתמא לא נאמר באותן המקומות דהמוכר עבדו להן כמוכר לחו"ל - לענין קנסא דיציאה לחירות.

ומעתה נל"פ בדיני סוריא דאף דקדושת א"י יש לה (מדרבנן), מכ"מ שם א"י אין לה. וע"כ, המוכר עבדו לסורי' יוצא לחירות, דלא כארצות שכבשום עולי מצרים, וכו'. אבל תו"מ תלוי' בקדושת הארץ. והקונה שדה בסוריא וכו', דיש בסורי' מצות יישוב א"י, דהנה נחלקו הרמב"ן והר"ר חיים כ"ץ בחיוב יישוב א"י, אם תלוי' היא במצוות התלויות בארץ (כן דעת הרח"כ, תוס' כתובות ק"י:), או שהיא מצוה בפ"ע. ואיה"נ דאף בארצות שכבשו עולי מצרים וכו', שחייבות בתו"מ מדרבנן - **בתורת א"י** (כנ"ל) - הה"נ שתיי' בהן מצות יישוב א"י, כמו בסוריא. (עוד זה יתירות הן על סוריא, דאילו בסוריא אין סומכין ואין מביאין עגלה ערופה ואין מקדשין אה"ח, דאין לה שם א"י, כנ"ל).

והא דמחלקינן בין עפרה לאוירה דסוריא, נל"פ, דבאמת לא שייך בה טומאת ארץ העמים, אך עוד טומאה יש - שמא לא ציינו בית הקברות דהתם, והיא טומאת גושה שיש בסוריא, ואינה מחמת היות סוריא כארץ העמים. (ול"ה, הלא טומאת ארץ העמים תלוי' בשם א"י, וזה חסר בסורי' כנ"ל, והול"ל שתטמא אף באוירה. אא"כ נאמר דמקום **המקודש בקדושת** א"י אין בה טומאת אה"ע, כמו שמקום **שהוא** א"י, אין בו טומאת ארץ העמים. ד"ע.) ואף אמירת בפ"ג ובפ"ג תלוי' **בשם א"י** ולא **בקדושת הארץ**. (דלא כר' ירמיה, בתחילת הסוגי' דנהרות ועציץ נקוב. ד"ע.)

ח:

תוס' ד"ה אע"ג. שיטת בעל העיטור, הובאה ברמ"א לאו"ח דאמירה לעכו"ם מותרת בכל מצוות. שיטת הר"מ פ"ו משבת ה"ט, דדוקא שבות דשבות מותרת במקום מצוה, וכ"כ הראשונים ע"ש בשם בה"ג. ושי' התוס' דאף זה אסור בכל המצוות, לבר ממילה. ונקודת המחלוקת בזה, דאי' במשנה דר"ה, דאסור לעבור אמלאכה דרבנן (אין עולין באילן ואין שטיין על פני הנהר וכו'). בעד קיום מצוה של תורה. ובגדר אי' אמירה לעכו"ם יל"ע, אי הוי האיסור מחמת שמלאכת הנכרי מצטרפת ומתיחסת להישאל המצווה אשר בשבילו נעשתה [דוגמת ענין יש שליחות לעכו"ם לחומרא. (ד"ע)]; או דנימא, שהאיסור הוא **האמירה והציווי** כשלעצמו. דאם נאמר כהצד הראשון, פשיטא דאין מקום מצוה יכול להתיר, כמו שאין מצוה מתרת האי' דשיטה ע"פ הנהר, במשנה דר"ה. ולדעת בה"ע צל"פ כהצד השני. בדעת הרמב"ם צל"ח בין אי' אמירה לעכו"ם באי' מלאכה דאורייתא, אשר גדרה כהצד הראשון, לבין אי' אמירה לעכו"ם במלאכה דרבנן, אשר גדרה כהצד השני. [אכן עי' מש"כ בס' בעקבי הצאן (עמ' ר"א)]. אך בשיטת התוס' יל"ע, דמדאסרו שבות דשבות במקום שאר מצוות, הר"ז מוכיח במקצת דס"ל דגדר אמירה לעכו"ם - אף במצוהו לעשות אך מלאכה דרבנן - היינו, שהמלאכה **מצטרפת** אל המצוה. וא"כ, היאך יש להתיר במקום מילה. וצל"פ, דכמו שמילה דוחה שבת, ה"נ מכשירי מילה דוחין לאי' זה. וא"כ, מדוע לא יהי' מותר אף אמירה לעכו"ם בדאורייתא, ומאי שנא זמ"ז?

בתוס' משמע דהוספה בשיעורים היא אי' דאורייתא (מדגורנין בפ"ק דחולין - שמא ירבה בשבילו) אף דהשיעור העיקרי הי' מותר מטעם פקו"נ. וצל"ה - מ"ש מהוספה בשיעורים ביו"ט, דמפני שהי' השיעור

העיקרי מותר מכה אוכל נפש, מותר אף להוסיף (גמ' ביצה). ונל"ח, דפקו"נ הוי **מתיר**, ואינו מתיר אלא השיעור שיש בו הצורך בעד פקו"נ. אבל א"נ ביו"ט אינו היתר, אלא דמלאכת או"נ אינה **מלאכה** ביו"ט, ומדאינה מלאכה בעד השיעור העיקרי, ממילא אינה מלאכה כלל וכלל [ע"י ארץ הצבי (עמ, ע"ד - ע"ה)]. - וראי' להגדרה זו דאו"נ, משיטת הרמב"ם. דכיבוי אסור אפי' בעד צורך אוכל נפש (דלא כשי' התוס' וחיודשי הרשב"א), דבעינן שיהא **אופי** המלאכה של א"נ, וכיבוי לעולם אינו נחשב **כמלאכה** אוכל - נפש. -

שי' בה"ג דאמירה לנכרי מותרת אף במלאכה דאורייתא - במקום מצות מילה. וכונתו, דאף דחשיבא אמירה לנכרי כאילו המלאכה מתייחסת להישראל המצוה בעצמו, וה"ט דאסור במקום שאר מצוות, מכ"מ, כמו דמילה דוחה שבת, כמו"כ מכשירי מילה דוחין למלאכות דשבת המצורפות ומתייחסות להישראל ע"י אמירה לעכו"ם. אך שיטת התוס' צל"ע, כנ"ל. -

עבד שהביא גטו. יל"פ דבעי עבד אמירת בפ"נ דוקא בכה"ג דאשה בעיא בפ"נ. (כד. או יל"פ בגמ', דס"ל דשטר האיסור א"צ קיום, כמו בגט אשה - ובא"י איירי - ולענין שטר ממון (דהמתנה) בעי קיום. אך רש"י פי' דבעינן קיום דבפ"נ אף בעד שטר האיסור. ונל"פ, דאל"כ - לא הי' כאן בעיא דפלגינן דיבורא. (רעק"א)

בעצמך ונכסי - ב' שטרות הן, ומצורפות רק בזה ששתיהן נכתבו על נייר אחד. אך בכל נכסי הוי שטר אחד. ופליגי אביי ורבא, אם אפשר לקבל עדות דבפ"נ בעד **חצי** השטר, דבכה"ג - הכל **שטר אחד** הוא. משא"כ בעצמך ונכסי - דב' שטרות נפרדות הן. - וצ"ע, מדוע הוי שטר **אחד** בכל נכסי, הלא מאי איכפתן לן במה דכולל הכל **בלשון אחת**, הלא מכ"מ יש לנו כאן ב' שטרות - שטר אי' ושטר ממון. וצל"פ דהכל נכלל בדעת מקנה אחת, אף דהאחד איסורא והאחד - ממונות, שהשחרור נגמר ע"י דעת מקנה דממון, ולא אמרינן דהויא דעת שיחרור דאיסורין הבלתי משתייך לדעת מקנה דממונות דנכסים.

שייר קרקע כ"ש. לתוס' י"ל שזה הי' כל מה שהי' לו, ולא הקנה בכל נכסי אלא העבד. וזה תלוי (לפי ס"ד הגמ') בבעיית פלגינן דיבורא. המפקיר עבדו - מפקיר קנין ממון. ואפילו לשמואל אינו מפקיר קנין איסור, אלא דס"ל דא"א להיות קנין איסור בלי קנין ממון. הרי דבעינן בעד הפקעת קנין איסור מעשה שחרור. וא"כ ק', היאך יוצא לחירות ע"י שטר שכתוב בו כל נכסי? הלא דעת הקנאת ממון היא, ולא דעת שיחרור דאיסורין? וצל"פ דהבדל יש בין גט אשה לבין שטר שחרור דעבד. דאף דדעת גירושין היא דעת איסורין בודאי, בשטר שחרור עבד, אפשר להיות ספירת דברים בלשון של הקנאת ממון. אך יל"ע, במקום שדעת המקנה שלו היא **רק** לענין שחרור בלבד, אי שייך להיות השטר כתוב בלי של הקנאת ממון, או דנימא דבכה"ג פשיטא דבעינן לשון של דעת שחרור (דעת דאיסורין). בלי עצמך ונכסי קנויים לך, חשיב כלי של שחרור, מדחילק ביניהם. ואף דהשתמש בלי **קנוי** לך, מכ"מ הויא דעת מקנה דאיסורין. אבל בכל נכסי, הוי הכל שטר **אחד**, דהכל הקנאה **אחת**, מפאת היות שמה אף דעת מקנה **אחת**, דהדעת מקנה היא ממונית ולא איסורית. ובהא פליגי ר"מ ור"ש. לר"מ, דוקא במקום דאיכא אף הקנאת ממון י"ל דתועיל דעת מקנה אף לשחרור. ור"ש ס"ל, דכמו שאילו הי' לו נכסים הי' מועילה לשון כזה בעד הספירת דברים, ה"נ מועיל אף במקום שמשחרר רק העבד בלבד, דמועילה דעת מקנה **ממונית**. דהכא משחרר הוא העבד

בתורת כל נכסי ולא בתורת עבד, וס"ל לר"מ דמועיל שטר ממון בעד שחרור היכא דאיכא **חלות** ממון ע"י זה השטר. אבל היכא דליכא **חלות** ממון ע"י השטר, לא יועיל שטר ממון בעד שחרור. ונפק"מ בזה - במח' ריו"ח ור"א בע"מ בשאר שטרות, אי יועילו בשחרור עבד. אם יכתוב עצמן קנוי לך - הוי שטר שחרור, ושטר איסור, דינו כגט אשה. אבל במשחרר לו ע"י שטר ממון, יהי דינו כשאר שטרות, דשונה שטר שחרור דעבד מגט אשה, דהעבד באמת הוא ממונו של אדונו, ודלא כאשה, ובעבד שפיר שייך להיות שחרור ע"י שטר ממון, דלא כגט. - וכל לשון שיכתוב בשחרור העבד לעצמו נידון כשטר **איסור**, וכשטר **שחרור**, ולא כשטר ממון. (ואף במשחררו ע"י שטר ממון נצריך לשמה. ר'. וצע"ק, הלא בכל שחרור עבד יש שם חלות ממון - דהא אף קנין ממון שיש לו בעבדו הוא מפקיע ע"י השחרור, ומדוע מחלק ר' מאיר בזה, הלא יש תמיד חלות ממון. רא"ה. וצל"פ, דאף הקנין ממון שיש לו בעבדו בעינין שיפקיע ע"י שטר איסור. ר'). ומחלוקת רבא ואביי תלוי בזה, דיש שטר ממון - כל נכסי, בעד שחרור עבד, ואין בו חלות ממנות, שהרי לגבי הנכסים טענינן מזוייף, וליכא עדיין קיום. וזוהי מחלוקת ר"מ ור"ש - אם אפשר לשחרר עבד בשטר ממון היכא דליכא חלות ממונית. וזה ר"ל פלגינן דיבורא. -

לרש"י, לר"מ אינו משוחרר אפילו בדאיכא חלות קנין ממונית. ולר"ש - דוקא בשיור מסופק, שמא שייך אף העבד. וצל"פ, דלר"מ איכא חששא - שמא שייך אף העבד (מדנחית לשוירא), ואין להוכיח מדעתו אי ס"ל פלגינן או לא פלגינן. ורק מר"ש חזינן דס"ל דפלגינן, מדמועיל השטר שחרור אפילו במקום דלא קנה כלום לבר מהעבד בעצמו. (וזה ממש כפי' התוס', ר', אלא שצ"י אופן שאין לו כלום בנכסים בשייר שדה אחת - בלתי מסומנת. וזה ר"ל הרא"ש, דצל"פ לרש"י דלית לי' אף מטלטלין. ד"ע.) ושיטת רש"י בשדה שאינה מסויימת, נל"פ - יל"ע ביש לראובן בעין ביד שמעון, המעורב בין כמה וכמה אחרים, ולא ידעינן איזה שייך לראובן, אם מחוייב שמעון לתת לו עכ"פ בעין אחר תחתיו, די"ל דאינו מחוייב לתת לו אפילו הפחות שבכולם, דכל זמן דאיכא **בעין**, ליכא כלל **שעבוד**. עמש"כ בשיעורי ב"ק אסוגי' דיוחלט השור, בדלא ידעינן אי קטן הזיק אי גדול הזיק, במחלוקת הראשונים שמה. וזוהי באמת רש"י ותוס' דהכא. - בתערוכות ב' בעין, אם מחוייב המוחזק לתת לחברו לכל הפחות הפחות שבהם. ובקו' התוס' מב"ב, כבר תירצו ראשונים, דמיירי התם בנשתעבד מתחילה להקנות לו הפחות שבהם. (שהיי' ידוע בשעת מכירה איזה הי' הפחות. דאומדנא איכא דמסתמא מכר לו הפחות) אך ק', דבאמת הכא איכא חלות קנין בעד כל הקרקעות, אלא דאינו יכול להוציא כלום מחמת דינא דהממע"ה. ואף לר"מ מועיל בכה"ג שטר קנין בעד שחרור העבד.

ולפי הסבר זה, דאף רש"י מפרש דפלגינן דיבורא כהבנת התוס', א"כ אינו ענין לנאמנות כסוגיות דסנהדרין ויבמות, אלא בעיא בהל' ספירת דברים (הנוסח הנכתב) דשטר שחרור, וא"כ - אף בכל נכסי בא"י, ולא בעינין קיום כלל בעד שחרור העבד, ג"כ הי' צ"ל בעי' של פלגינן דיבורא. ואזלא לה תירוצו של הגרעק"א.

הלכה כר"מ. לתוס', הק' דמוכח דס"ל לר' נחמן דל"א פלג"ד. אך לרש"י צ"ע, דמנ"ל דס"ל לר"מ דלא פלג"ד. וצל"פ דכן הקשו, דממילא ליכא כלל ראי' לפסקו של רבא, מדלא פסקינן כר"ש. לרש"י ב' בעיות הן: (א) אי איכא אומדנא שאפשר שרצה אף לשייר העבד. והוא ספק באומדנא דדעת המקנה; (ב) אפשר שאין שטר ממון מועיל לשחרור (בלבד), אפילו במקום דליכא בעיית חסרון דעת מקנה. ול' התוס' מבטל דיבורו ר"ל, ע"ז שנשאר השטר ממון הזה אך ורק בעד שחרור בלבד. (וערש"י ד"ה התם, דמשמע דפירש בס"ד הגמ' דטעמי' דר"מ הי' מחמת דלא

פלג"ד. וצ"ע עפ"י הנ"ל. צ"פ). ובסוף ד"ה הלכה כר"מ הוכיחו דלרש"י צ"ל דבשייר כל נכסיו חוץ מהעבר, דרש"י יפרש דלר"מ יצא לחירות, הרי דס"ל לר"מ דפלגינן דיבורא, והוא היפוך הגמ', דמשמע דעכ"פ לא ידעינן היאך ס"ל לר"מ. אא"כ נאמר דב' חסרונות הן לדעת רש"י: בשייר מקצת נכסיו, יש חסרון אומדנא דדעת שחרור. ובשייר כל נכסיו לבד מהעבר דליכא בעיית דעת מקנה, לא יצא לחירות מחמת **דלא** פלג"ד, דא"א להיות שטר שחרור בספ"ד של ממונות היכא דליכא חלות ממונות. (וליכא חלות ממונות אזה העבר, דאין בדעתו להפקיע הקנין - ממון בלבד, אלא לשחרר העבר כולו לגמרי. ר.). וזה ר"ל רש"י ד"ה התם, דב' הלכות אלו אמר ר"מ.

רש"י ד"ה התם. משמע דיש חזרה בגמ', דלא ר"ל הגמ' דב' סברות הן בשיטת ר"מ, אלא הלכה אחת -

כרות גיטא. וחזר ופי' כרות גיטא מדנחית לשיורא, כפי' הנ"ל. וצ"ב. ונל"פ עפ"י שיטת הרי"ף, דחסרון דכרות גיטא הוא מחמת דשטר השחרור משמש בתור שטר רא' בעד האדון ג"כ. והק' הגרעק"א משטר שחרור בצאי והתקדשי בו. (מ.) כרות גיטא - משיחה בידו; ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם. הא' - במעשה הנתינה, הב' - בתנאים; ולפנינו - בספירת דברים של הגט. ג' אופני כריתות הן. ועוד רביעית - **בחלות** הקנין - חוץ מפלוני, ורש"י כנראה ס"ל דמעשה ליכא תו חששא באומדנא של דעת המקנה. ונל"פ, דביארנו ששטר **ממון** היא זה. ועשה **שיור** בקנין הממון, הרי יש לנו שיור בשטר שחרור העבר, כי הכל שטר **אחד** הוא, אעפ"י שאין השיור פוגע בעד עצמו, מכ"מ פוגע הוא בדעת המקנה דשטר השחרור, שהרי הכל שטר **אחד**, בדעת מקנה **אחת**. (ומה"ט יש להלן סוגי' בתנאי הנכתב בגט עצמו, דלפעמים הוא בטל, מחמת דשיור שבספ"ד של הגט פועל חסרון בכרות גיטא. ואין זה החסרון מחמת כרות גיטא דחלות הגט, שהרי במתנה בע"פ הוי שפיר גט. אלא ודאי דיש דין מיוחד של כרות גיטא **בספ"ד של הגט**. ר.). וצ"ע מדוע חשיב כה"ג **שיור**, הלא אין זה אלא אופן לברר מה כלול במתנתו, ודמי ממש לכותב בשטר עצמו ושותף א' ב' וג' קנויים לך. (הר"א ח"ר). וצ"ל דהעבר נכלל בשטר רק מחמת הלשון "דכלל" - עראב"ד על הרי"ף - ואין להחשיב זה כשטר שנכתב בו שדה פלוני ופלוני ועצמן, דא"כ לא ה' שחרור עצמו בתורת שטר ממון, וה' שטר שונה לגמרי. מו"ר ...) וכנל"פ בכונת התוס'. אך ל' רש"י, דהא נחת לשיורא, צע"ק.

ער"מ רפ"ז מהל' עבדים. בעיית פלגינן דיבורא ה' אך בלי כל נכסי. והר"מ פסל כרות גיטא אפילו

בעצמן ונכסי. (ער"ן דזה תלוי במחלוקת תוס' והרי"ף) ולהרי"ף נל"פ דחסרון דכרות גיטא דסוגיין הוא חסרון בנתינת הגט, כמו בגט בידה ומשיחה בידו, דדמי כאילו טוען האדון בפני ב"ד שיחזירו לו השטר בעד ראיית עצמו. ול' הר"מ - ולא ישאר לאדון **כו** זכות, בו ר"ל - **כגט**.

לקצה"ח לא בעינן הקנאת הנייר אלו נתינתו. ואמר כן באיסורי הנאה. אבל אילו ישאר הנייר של הבעל,

פשיטא דאיכא חסרון דכריתית, כדאי' בגמ' (כ:): הר"ז גיטן והנייר שלי. והוא כרות גיטא **בנתינה**.

ברמב"ם משמע דהא דפלגינן דיבורא בעצמן ונכסי ר"ל, דלגבי עצמו א"צ אפילו לומר בפ"נ ובפ"נ.

ר'חולקים הדיבור דקאמר הרמב"ם ר"ל דיבור **השטר**, ולא דיבורו של עצמו, דמירי בגט שחרור בא"י, ודלא כרעק"א, דבעיית סוגייתנו אינה בהל' נאמנות (כשאר סוגיות דפלג"ד), אלא בספ"ד דשטר שחרור - בנכתב בלשון של **שטר ממון**.

אך עתוס' סנהדרין (ט): - פירשו כרש"י (דלא כהצעת רעק"א ופי' הרמב"ם). ולא השוו ב' הסוגיות, אלא כונתם להקשות, דדרך אגב יש עוד בעיא נוספת בסוגיין - הלא העבד נאמן רק לחצאין - בעד קיום השטר לענין השחרור, ולא לענין הממון שבשטר, והיינו פלגינן נאמנות, והיינו מפני שהתוס' פי' כרש"י, דמירי באומר העבד בפ"נ. דאילו פירשו כהרמב"ם, לא הי' כאן כלל בעיא דפלגינן נאמנות.

ט.

הקשו מר"נ בשטר שכ"מ. וצ"ע, הלא כל בעיית פלג"ד הויה דוקא היכא דהכל שטר **אחד**, בדעת מקנה **אחת**, אבל הכא הקנאת הנכסים הוא לאחר **מיתה**, ושחרור העבד - דוקא **מחיים** (עתוס'), והיאך שייך להיות דעת הקנאה אחת אב' זמנים חלוקים. ועוד, דמתנת שכ"מ היא אופן הקנאה בפ"ע. אך נל"פ, דמכיון שהקנה בשטר, הויה בתורת מתנת בריא, מדלא הקנה בדיבור בעלמא. (ואפ"ה אומדנא איכא, ולפיכך - אם עמד, חוזר). ומה"ט, הכל שטר אחד בהקנאה אחת. וכן משמע בר"מ - כתוס', דהכל הויה אומדנא, מדכ' ה' זו בהל' עבדים, ולא בהל' זכיי' ומתנה, דהתם כתב כל דיני דברי שכ"מ.

ומהגר"מ שמע מו"ר בשם הגר"ח, דל"א בטלה מקצתה בשטר, דהויה ה' דוקא במעשה **הגדה**, ושטר הויה נאמנות בלי הגדה. ואין זה דין **בנאמנות**. ופלוגתא היא בשטרות - בגדר דעת המתחייב, היכא שנתבטל מקצת דעת המתחייב, אם חשבינן כאילו עדיין נשאר דעת המתחייב בעד החלק האחר של השטר.

עחי' רמב"ן מהירושלמי, בר"מ פי"ד ה"ז מעדות, ותוס' סנהדרין (ט) וגמ' מכות ספ"ק.

(וכל דיני גט שחרור יש לשטר זה - אף כי נכתב בתורת שטר ממון בדעת מקנה דממונות ולא בדעת משחרר דאיסורין. בין לענין צורך לשמה, ובין לענין נתינה לעבד בע"כ. ובנוגע למה שהקשינו, מדוע לא יהי' בכל כה"ג חלות ממונות לענין קנין הממון דהעבד עצמו, אין זה כלום, דבשטר שחרור אין האדון מקנה את העבד לעצמו, דזה נמנע, אלא שמשחררו. ודוקא במפקיר עבדו יש ענין של הפקעת קנין ממון בלי הפקעת קנין איסור - **שמפקיר** הממונות, אבל להקנות א"ע לעצמו, זהו דבר שא"א. מו"ר.) ועפ"ז מתורצת קו' האב"מ הידועה, משטר שחרור שנכתב שלא לשמה. (העולם.)

סנהדרין (ט): - וכי ס"ל לר' יוסף דאדם נפסל בעבירה ע"פ עדות של עצמו, אתמהה. (ער"מ רפי"ד מהל' עדות) ויותר הי' נל"פ דדוקא היכא שהכל נכלל בעדות אחת, דס"ל דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ורבי לא פליגי איסור זה, אלא זה תירץ הראב"ד בפירושו הידוע - דהבדל יש בין סתם קרוב למעיד על עצמו. ור' יוסף ס"ל דאף עדות בעל - דבר כקרוב היא, דהיא מעשה עדות אלא שפסולה היא. ולרבי - אינה כלל עדות. ולדעת הראב"ד מח' היא בגדר עדות בע"ד - והלשון **פלג"ד**, לאו דוקא הוא. ולרבי - בע"ד חשיב **העדר הגדה**.

ועוד יל"פ בשיטת רבא, דלק"מ מדין בטלה מקצתה, דבאמת ב' עדיות נפרדות הן, ובאמת צ"ע מה הוקשה לו להראב"ד, ומאי ס"ל לרב יוסף ממנ"פ הוא - הלא ב' **עדיות** הן? ובשיטת רב יוסף (לשאר ראשונים) צל"פ, דס"ל דסתירה יש בהגדתו - אף כי ב' עדיות נפרדות הן, דהוא בעצמו אומר על עצמו שפסול הוא לעדות, ואיכא תרתי - דסתרי. וסתירה מיני' ובי' מבטלת נאמנות. (ודעת הראב"ד - בע"כ - שהכל **הגדה אחת**). [עי' ס' ארץ הצבי (עמ' רל"ז)].

עתוס', די"ל פלג"ד בב' אופנים - או לומר שרבע ותו לא מידי; או לומר שרבעני - אבל אין מקבלין אמרו לרצוני. עספ"ק דמכות, שהעדים היו קרובים לערב ואמרו שלא פרע, וחייב הלוה ולא הערב. ואמירתם שלא פרע היא עדות **אחת**, ולגבי האי מהימנין להו, ולגבי היאך לא מהימנין - והיינו פלגינן **נאמנות**. דבודאי עדות **אחת** היא. והרמב"ן כ' דבכה"ג אמרינן פלג"ד. עב"ב (קלד): גירשתי את אשתי אתמול - אי פלגינן נאמנות דליכא נאמנות דבידו אלא מכאן ולהבא, ובזינתה אתמול נחלקו אמוראים אי י"ל בכה"ג פלג"ד. והיינו - פלגינן נאמנות. ואף בעבד שהביא גטו וכתוב בו כל נכסי, וחשיב כמקוים לענין העבד ולא לענין הנכסים. והיינו, דמוכח מסוגיין דלכו"ע אמרינן פלגינן **נאמנות** - אבל בפלוני רבעני לרצוני ובהרגתי יש ב' עדיות: שמת בעלה ושאני רוצח; וכן בסנהדרין - שהוא רובע, ואני נרבע, וב' עדיות הן כלולות בהגדה אחת, והן סותרין זא"ז. ורבא ס"ל פלגינן דיבורא. (ור' יוסף ס"ל דאיכא סתירה ולא פלגינן) ופלגינן נאמנות - מחלוקת (בב"ב. ור' אמר שב' דיעות הן בתוס' ...)

ע"ד קו' התוס' מגמ' כתובות (יח:): - יל"ח, דבנד"ד אף דהכל שטר אחד, מכ"מ יש לו נאמנות אשטר לענין עצמו - שחרור, ולא לענין הנכסים. אבל באנוסים מחמת ממון ר"ל - **שלא** היו אנוסים, וא"כ, אם נאמר בכה"ג פלג"ד, נצטרך להשים מאמר בפייהם - בעדם - שאנוסים היו, בעוד שהם בעצמם לא אמרו ד"ז כל עיקר. - כן תירצו בכתובות, דמחמת ממון הוי פירושא דאנוסים. וזה שתי' תוס' לפנינו, לחלק בין חד גופא לתרי גופא - דל"א פלגינן **נאמנות**. וזוהי כונת התוס', דאם נאמר אפי' בחד גופא, דהיינו פל' נאמנות, ואינו נאמן לגבי עצמו אף כי נאמן הוא לגמרי לענין הרובע, אלא דס"ל דאין לומר פל' נאמנ' אלא במקום שאפשר לתרץ להגן בעדו - שהי' לאונסו. אבל זה שכתבו - רבע אחר, זה ר"ל דב' עדיות הן בפ"ע, ואין מקבלין העדות האחת. אם הכל עדות אחת, ר"ל - שא"א להעיד על רובע אם לא יקבלו עדות אף על נרבע, מאחר דא"א להיות רובע בלי נרבע. ר"ל - אם הכל עדות אחת, יש לב"ד לקבל כל מאי דאפשר ולדחות רק מה שצריכים לדחות - בכדי לומר פלגינן נאמנ' - דהיינו, לרצוני. משא"כ אם ב' עדיות הן, שאז יש לדחות כל העדות שעל הנרבע. ולא ר"ל התוס' שב"ד אומרים בעד העדים אחר או לאונסו. אלא ר"ל שאין מקבלים חלק זה מעדותם. -

הראשונים הקשו אפרש"י ספ"ק דמכות, שעדי הלואה היו והיו קרובים לערב ולא ללוה. וצ"ע, דאפילו לרב יוסף דלא פלגינן דיבורא, יקשה לן, הלא ב' עדיות נפרדות הן. ודוקא הכא ברובע ונרבע י"ל שהכל עדות אחת, אבל עדות הלואה ועדות ערבות - ב' עדיות נפרדות הן. ואפילו רב יוסף לא קאמר אלא היכא דאיכא תרתי - דסתרי בהגדתו עצמו, אבל הכא - ליכא סתירה. זה הק' הרמב"ן. והסביר דמיירי בעדי פרעון, שהלוה טוען שפרע, והעדים מעידים עליו שלא פרע. או אפשר שהם מעידים שפרע (במקום שטר), ומן הערב הול"ל שיוכל לגבות, אף כי אינו גובה מן הלוה עצמו. וזה נמנע, שיוכל לגבות מן הערב ולא מן הלוה, ותרתי - דסתרי כזה אף רבא מודה בו. דזה א"א להיות - שיגבה מן הערב במקום שהלוה פטור (עפ"י דין), וממילא אין מקבלין עדות כה"ג כל עיקר.

בפלוני רבע שורי - ליכא תרתי דסתרי בעדותו מיני' ובי', ואף רב יוסף יודה בכה"ג דחייב הפלוני עפ"י עדותו. וכן בפלוני רבע אחי, יודה רב יוסף (לבר מלשי' הראב"ד). וקושיית הגמ' (ו.) היינו הך אפלוני בא על אשתי, לא ר"ל דכמו"כ פליג רב יוסף בהא, אלא ר"ל - דמדרבא שמעינן דאף הכא נקבל העדות על השני ולא על הקרוב, דלא אמרינן בטלה מקצתה בב' עדיות. וא"כ צ"ע - מה הוכיחו התוס' מזה לענין בעיא דידהו בפלגינן דיבורא או נאמנות, הלא הכא פשיטא דפלגינן דיבורא. דב' עדיות חלוקות הן לגמרי זמ"ז ... - וכנראה דס"ל דאף בכה"ג איכא סתירה. ואינו מובן. - וצל"פ דס"ל דבעינן בעדות אמעשה עבירה שתכלול העדות אף עדות **אחתיכת האיסור** ג"כ. והכא אינו נאמן על החתיכה - על אשתו. ואף **דסתירה** ליכא, מכ"מ הלא עדותן חסרה היא בירור אחתיכת האיסור מחמת **שאינ העדים נאמנים** על חתיכת האיסור. ובאשתו י"ל שבא עלי', אבל לא הי' ברצון אלא באונס. אבל בשורו - אי אפשר לומר כן. והרי מוכח מזה דלא בעינן (לרבא) שיעיד אף על חתיכת האיסור. וזה תלוי במחלוקת רבא ורב יוסף, דלרב יוסף לא יהא נאמן במעיד פלוני בא על אשתי. דס"ל לר' יוסף דא"א להיות עדות שלא יבררו חתיכת האיסור. וצ"ע לפי"ז, דהו"ל לרב יוסף למימר - שחסרה העדות חתיכת האיסור (דהנרבע), ומדוע אמר לרצונו רשע הוא והתורה אמרה וגו'. ודמ"א כה"ג לתרתי - דסתרי.

ואף לרבא בעינן בירור חתיכת האיסור. (ואם יאמר פלוני רבע - במשמעו שרבע מישוהו, ובהכי סגי לכו"ע.) אלא דס"ל לרב יוסף דבבירור מי הי' הנרבע, ואינו נאמן עליו - תו א"א לומר שרבע אחר, דשוב א"א להיות נרבע אחר מבלעדו לר' יוסף. אבל לרבא, אפי' בבירור את עצמו עדיין י"ל רבע מישוהו, ובהכי סגי.

ראיית התוס' מפז"ב (כה.) צ"ע. הלא אף התם אפשר לומר שלוח בשוגג.

בא על אחותו. ס' לרבא. אבל לא לרב יוסף. כנ"ל. ומשל התוס' הלזה מפליא הוא. דלס' דפלגינן נאמנות ר"ל דדוחים המועט ההכרחי, ותמיד הוי ההכרח רק לרצונו, וסגי באמירת לאונסי. אבל הכא, הלא לאסור אשה לבעלה כהן נמי בעינן ב' עדים, ואין הקרוב נאמן, ומן ההכרח הוא לדחות אף חלק זה, שלא אחותו היתה הזונה בזה כל עיקר. דמש"כ תוס' לאונסו לאו דוקא, אלא ר"ל - המועט ההכרחי. והכא, אף דחיית מה שאמר אחותי - הכרחי הוא.

היינו אפילו בלא פלגינן. צ"ב. ונל"פ, דאף ר' יוסף יודה דבפלוני רבעני לאונסי אבל אתמול אכלתי חלב, דבכה"ג מקבלים עדותם. דב' הגדות נפרדות הן. דליכא סתירה אלא בחד מעשה - אף כי ב' עדיות נפרדות הן, דמכ"מ הוא הי' חתיכת האיסור בעד מעשה העבירה של הלה.

אם נאמר לתוס' שהכל הגדה אחת, היאך לא אמרינן בטלה מקצתה. וצל"ח דהיינו דוקא קו"פ **בעדים**, אבל לא בבטלה מקצת ההגדה. וצ"ע מפ' מרובה בעדות דגניבה וטו"מ. - (עי' נאות יעקב ש"ל תשו' בענין פל"ד ופל"ג.)

לראב"ד (פי"ב מעדות -) למסקנא, אין פסול בע"ד בנוגע לשוורו. ר"ל, לענין **מיחת** השור פסול הוא ולא בתורת בעל דבר. אבל אילו לענין הפסד ממון עצמו בהריגת השור, פשיטא דחשיב הבעלים כבע"ד. ובאמת צ"ע בכלל, מדוע פסולים הבעלים להמית את שור של עצמם. (וזהו קו' התוס')

מת בעלה נאמן להתירה ואינו נאמן לירושה. ומה הק' התוס' בגמ' דבפ"נ, הלא הוא הוא.

בסברת ר' יוסף יל"פ בב' פנים: או דס"ל דוקא היכא דהעד סותר את דברי עצמו שאומר שאף הוא פסול לעדות, אבל מודה ר' יוסף באומר פלוני בא על אשתי; או דככל מקום שאינו נאמן על חצי עדותו, פסול אף החלק הראשון. דלפי הצד הא', הגמ' דגטין הוא אף לר' יוסף; ולצד הב' - דוקא לרבא אתיא.

אף במה שהק' התוס' משוורו, דחייב אף באונס, לק"מ. דבכדי לפטור השור דוחים אף זה לומר שרבע שור אחר. כמו שתי' לקו' תוס' מאחותו נשואה לכהן. -

ערעור דחד לא מהני. דעדי השטר מעידים שבהכשר נעשה השטר, ואין דבריו של אחד במקום שנים. דאין לו די - נאמנות. אך הבעל שיכול לערער - היינו לא בתורת **נאמנות**, אלא בתורת בעל השטר. והלקוחות (עתוס', ומסתמא לא פליג הבבלי על סברת הירושלמי) - מערערים בתורת בעלי - דברים. והבעל אף דהוי בע"ד - לענין כתובה, היכא דמחלה כתובתה, או שילמה בעודה תחתו, עדיין יוכל לערער, בתורת בעל - השטר, אף כי אינו אז בעל - דבר. עתוס' כתובות (כח) דהיכא דיש ערעור בעל השטר בעינן קיום מדאו'. וברמב"ם משמע, דוקא בגט לתוס' ערעור תלוי בבע"ד, ואף ערעור לקוחות יהי מה"ת. ולהר"מ - דדוקא בגט, הרי דערעור המבטל כח השטר הוא דאינו תלוי **בבע"ד**, אלא בבעל השטר, ובגט דוקא יש מושג שונה פרטי כזה, דאם נאמר דבעינן שליחות פשיטא דהוי בעל השטר, ובפרט לשיטת הר"מ דאפשר לבטל הגט אפילו לאחר חתימת העדים, הרי דהוי בעלות דשטר מחודשת בסוג בפ"ע. ולדידי', אף דערעור הבעל מצריך קיום הגט מדאו', מכ"מ ערעור דלקוחות מסתמא לא יצריך קיום מה"ת, לפי ההסבר הנ"ל בשי' הרמב"ם. אך אפשר דאפי' בלקוחות יסבור הר"מ דבעינן קיום מדאורייתא. והחילוק שבין גט לשאר שטרות אחרים הוא דבשאר שטרות יש נאמנות לתופס השטר לטעון שאין השטר מזויף, שתופס השטר הוא **בעל דבר**, ובתורת כן י"ל נאמנות. אך בבעל ואשה, אין האשה בעלת - דבר בענין הגירושין הללו, דאיסור הוא, וליכא מכחיש בגט. וההבדל הוא לא בטענת בעל - השטר, דהוא שוה בשניהם, אלא **בהכחשת** תופס השטר. (ואף בטענת לקוחות יהי צורך לקיום מן התורה, לפי"ז ההסבר. אך י"ל, דסוכ"ס - לענין לקוחות בע"ד הוא, דזה כבר ענין של ממונות ולא של אסור והיתר.) ומסתברא דב' הטעמים אמיתיים.

ואף דמועיל ערעור הלקוחות לענין כתובה, מכ"מ לא יועיל לענין להצריך קיום להתירה לשוק. (רא"ש.) דלענין הכריתות וההתגרשות אין הלקוחות בע"ד.

: ט

בפ"נ בעינן בשעת נתינת הגט, ואינה מתרת למפרע. ולר"מ כ' התוס' שאין אמירת בפ"נ מועלת לאחר נישואין, דאינה מתרת למפרע. אבל מפשטות המשנה משמע דקיום שפיר מתיר למפרע. וי"ל, דבאמת בפ"נ מועלת אפי' למפרע, אך בעינן שיאמר כן בשעת נתינה. וא"כ נצריך שיחזור ויטלנה הימנה וגו'. דאף דלאחר נתינה פקעה שליחותו, מאחר שמדרבנן היתה הנתינה נתינה פסולה, עדיין חשוב כשליח שעדיין לא קיים שליחותו. והנה, י"ל שביחזור ויטלנו מצרפין ב' הנתינות לפעול הגירושין - והיינו דוקא אליבא דרבנן. דמאחר דאין היתה נשואה לאחר יוצר איסור סוטה לבועל, שפיר אפשר לצרף את שתי הנתינות לר"מ, מאחר שכבר חל אי' סוטה, א"א לצרף ב' הנתינות, דלאחר שכבר חל אי' סוטה לבעלה א"א עוד להיות נתינה שני'.

אך יל"ח עוד, דבקיום השטר הוי **השטר מקויים**. אבל באמירת בפ"נ דליכא מעשה ב"ד בשטר, אין **השטר** מקויים. אלא שיש לשליח נאמנות של קיום. וראי', מדנאמן העבד לגבי עצמו ולא לגבי נכסים. ואילו הוי השטר חשיב כמקויים ע"י אמירת בפ"נ, היאך הוי אפשר לחלק כזה. ובקיום השטר דהשתא, חשיב השטר כשטר מקויים אפילו למפרע, אפילו לפני קבלת ב"ד עדות הקיום.

במש"כ בתחילה, דליכא נתינה שני' בנאסרה לבעלה, צ"ע, היאך מותרת לינשא לאחר מן השוק. וצל"פ דיש נתינה אחרת - לענין אחר. ודוקא לענין הבועל - שאליו נאסרה - הוא דלא חשיב כנתינה שני'.

תוד"ה אע"פ. לאו בני כריתות. עגמ' ותוס' (י:). לא ר"ל פסול **עדות**, אלא ר"ל פסול דלשמה, דאף הר"מ פסל עבד לכתיבת הגט, דכתיבה בעיא לשמה. וליכא למימר דאינו בתורת גו"ק הוי פסול בפ"ע, עגמ' (כג). שהק' ה"נ דכשר בגדול עו"ג בעכו"ם הכותב. ותי' דאדעתא דנפשי'. ואילו לשי' הר"מ דבעינן בר כריתות אף בכתיבת הגט, מאי ק"ל להגמ'. ופי' הגר"ח נ"ע, דבר כריתות אינו דין כמו בר זביחה בשחיטה, דהתם הוי תנאי בגברא העושה את מעשה השחיטה, אבל הכא הוי דין במי שפועל **הלשמה**, ובעו"ג הגדול פועל הלשמה, כמש"כ הרשב"א בחי' פ"ק דחולין בשם רבו, ולא שהגדול מלמדו. כל', באינו בר כריתות, ליכא לשמה. ובתוס' שלפנינו שחילקו בין ב' הפסולים (דלשמה ואינו בר - כריתות), אפשר לומר דס"ל דהוי פסול בפ"ע. ואפי"ה אינו פסול עדות, אלא פסול חתימה. עתוס' (כב:) דס"ל דלא הוי פסול כתיבה, וצ"ע החילוק הזה. ושיטת התוס' כנראה - דלא ס"ל כהגר"ח - דהגדול העו"ג מלמד להכותב, ובעינן לשמה של הכותב. (וכן מפורש בתחילת ד' דהתם. ד"ע.) או י"ל דס"ל דאף דהגדול העו"ג פועל הלשמה, מכ"מ בעינן בר - כריתות, דאפילו לולא פסולא דלשמה הוי זה פסול בפ"ע. וכן משמע להדיא מתוס' שלפנינו, שחילקו ב' אלו לב' פסולים נפרדים. וכנראה דס"ל דב"כ שוה לבר זביחה דשחיטה, אף דשחיטה לא צריכה לשמה, דהוי דין בגברא **השוטה**, וה"נ הוי דין **ככותב**. [ועי' מש"כ בזה בקובץ "חזון נחום" עמ, מ"ז.]

לאו בני שליחות. דוקא בגט, דהוי דין בלשמה. דחתימת גט הוי ב ענינים: א) חתימת שטרות. וב) עשיית הגט, לר"מ דע"ח כרת. ואף דמצד הגדת עדות ל"צ לשליחות, כמו בכל שאר שטרות, מכ"מ בתורת חלק מהספירת דברים של הגט, ובתורת כתיבת ספי"ד של השטר הוא דבעו לשמה ודבעו שליחות. ובשאר שטרות סגי בדעת המתחייב. והיינו לר"מ. אך לר"א, אי בעינן שליחות בעד כתיבת התורף, עתוס' (כד:): שכתבו ב' דעות. וצ"ע לחלק, דאין זה דין בעדות (לר"מ) אלא דין בעשיית לשמה. ושוה חתימה לר"מ לכתיבה לר"א. ולדעת הרשב"א הנ"ל, דהגדול העו"ג פועל הלשמה, **הוא** צ"ל שליח הבעל, והוא **גדול**, ושפיר נעשה שליח. כן יל"ת לפי הסבר הגר"ח, ודלא כתחילת התוס' (כב:). ול' התוס' - לא לשם עדות ולא לשם שליחות, וציטטו מהגמ' (י:), משמע דלא צריכים שליחות אף לחתימה לר"מ, אלא שדין הוא בעדות. ומחלוקת היא בתוס', ודעת התוס' שלפנינו כדיעה שני' שמה (כב:). והק' מו"ר לאביו נ"ע, היאך שייך שליחות **אעדות**. והשיבו, דבגט, שאינו נכתב **לאחר** מעשה הגירושין, אלא שהחתימה היא היא הגדתו, והראי' וההגדה בב"א באות, ויש הגדת השטר לפני מעשה הגירושין, ואז נמצא אח"כ שעדי הגט מעידים על מעשה הגירושין - **על מה שיהי**, ולזה שייך שליחות, שיהיו לעדים אח"כ. דאילו עדות שכבר ראו א"א להיות שליחות מצד בעל הדבר לזה. והשליחות היא לא על ההגדה אלא על **מעשה החתימה**. הרמב"ן, הק' ג"כ קו' התוס', והוכיח דלא בעינן שליחות לכתיבת הגט כד' התוס'. וצ"ע, דלדידי' לק"מ, כנ"ל בשם הגר"ח, דהשליחות היא בעד הלשמה. וכנראה דס"ל דבעינן שליחות אף בעד **מעשה הכתיבה**. והעיקר כד' הגר"ח, דהשליחות היא אך בעד הלשמה.

בגמ' משמע דעדים שא"י לחתום מקרעין וגו' פסול אך מדרבנן - דמיחזי כמזוייף - ופסול בשאר שטרות, ובגטי נשים הקילו משום עיגונא (יט:). וברמב"ם כ' (פ"א מגירושין הכ"ג) דהיינו דוקא בדאיכא ע"מ. ומשמע דלסמוך אע"ח הללו פסול אף בגט גופא. דמשמע דהוי פסול דאורייתא. וכן פסק הר"מ פכ"ד ה"ו ממלוה ולוה דהשטר פסול. ושאר ראשונים ס"ל דהוי אי' בלבד, אבל השטר עצמו כשר. עיי"ש במ"מ. וכנראה דס"ל דהוי פסול דאורייתא בע"ח כאלו. וס' הרמב"ם נל"פ עפ"י קושיית הירושלמי שהביאו התוס', דכתב ראשון הוא זה, דליכא **כת"י** דידי העדים. והירושלמי רק הקשה - לפירוש התוס' - דא"כ א"א לקיימו. ושטר שאינו ראוי לקיום אינו שטר. דבעינן **כת"י** בחתימת עדים. עגמ' (פ"ז:): דרב צייר כורא, ושמואל צייר חרותא, ול"ד השם, אלא **חת"י** הוא העיקר, ולא האותיות. וער"מ דגט כה"ג כשר לראי'. אף דליכא ע"ח, מכ"מ התירוה לינשא - בלי עדים כשרים. בפשוטו הי' מקום לפרש בקו' הירושלמי - מה תעשה זאת האשה כשיערער הבעל. אך הרמב"ם כנראה פירש דהקו' היתה דבחתימת עדים לא סגי **באותיות**, אלא בעינן חת"י. הנה הר"מ פסק בדיו ע"ג סיקרא דחייב בשבת, ובכתב עג"כ לס"ת ולגט לא חלק, ומשמע דפסול מדאורייתא. ונל"ח, דבשבת בעינן מעשה כתיבה לחייב, ובתיקון שע"י כתב עליון סגי להחשיבו ככתב. אבל בגט ובס"ת, בעינן **כת"י**. ואפשר לפרש דזה ר"ל הגמ', דמורה ר"י - דמיחזי כמנומר, דמשום הידור מצוה בעינן כת"י. וזה מוכח מדין ספר העזרה. (שאו עזרא כתבו, או מרע"ה). דאם המקדש כתב הוא, צ"ע לחלק ביניהם. אך אם **כת"י הסופר** הוא המקדש, אפשר לייחס זה הספר למרע"ה, וזה לשאר בני - אדם. דהחת"י של הסופר הפרטי הוא חשוב בעד קידוש הס"ת [עני' דרשת רבינו (שנדפסה בקובץ בית יוסף שאול חלק ד', שנת תשנ"ד, עמ' ע"ג) שרמזו לשיעור זה: בשיעורינו בהלכה ביררנו את שיטת הרמב"ם...]. ובעדות דין זה דסת"ם מסתברא מאוד, מכח הגמ' דרב צייר כוורא ושמואל צייר חרותא, דאין שם דין כתב או אותיות, אלא סימן ניכר שלו שהוא כת"י.

עתוס' שהק' מדין עפמ"ע. וער"מ שפסל באמת מדאורייתא, ורק הכשיר בגט אשה מפני שיש שם ע"מ. ויל"פ הפסול, דמאחר שא"י מה כתוב בהשטר, אינם כלל עדים. וצ"ע בב' המעידים בפניהם על כתב הגט, מדוע יהי' שטר פסול מן התורה, וכטענת התוס' באמת, דהשנים מבררים להם מה הם מעידים, ובשעת חתימתם אז יודעים הם מה הם מעידים. וכן באימתי' עלייהו - דחזקה זו מבררת להם מה הם מעידים ע"י חתימתם. וחילוק ברור הוא, לכאורה. דאף ידיעת העדים באה שלא ע"י ראייה - אלא ע"י נאמנות, הוו עדים כשרים. ודעת הרמב"ם כנראה, שא"א לחתום בכח ידיעת נאמנות. ושיטה מחודשת היא לדעת הרמב"ם, שאינו חסרון דעד מפי עד, כתוס', אלא דא"א לחתום אא"כ יש לו ידיעת - עצמו שמתוך הכתב; ולתוס' - אפשר להיות ידעת כתב הגט עפ"י נאמנות דבע"פ. - וער"מ פכ"ד ממלוה ולוה שפסק הר"מ דראש ב"ד קורין לפניו. וצ"ל דהוא תקנה מיוחדת, דאילו בתורת שטר בעינין קריאה ממש. ובראב"ד פירש דקאי הרמב"ם אשטרי ב"ד, ולא אסתם שטרות דעלמא. והיא תקנה בפ"ע, דשטר מעשה ב"ד הוא סוג שטר רפ"ע.

ולדעת הר"מ, דין הוא בדעת המתחייב, דליכא אא"כ קראו הם בעצמם את השטר, ויודעים תוכן השטר עפ"י ידיעת עצמם ולא עפ"י מה ששמעו מאחרים.

ולתוס' דבעינין ב' עדים, מסתמא ר"ל שיעידו בפני ב"ד. ואפי' בכה"ג לא יועיל לשיטת הרמב"ם הנ"ל. - (עי' תורת גיטין לרד"ק ס"ז ע"א. ד"ע.)

בד' שכ"מ ככור"מ וכר'. ב' חי' הם: א) בלי מעשה קנין הוא קונה. ב) שיש קנין לאח"מ. ובאמת נל"פ דהלכה אחת היא. דליכא מעשה קנין לאח"מ. אבל אילו הי' באפשרי להיות הקנאה בלא קנין, הי' שפיר שייך להיות אף לאחר מיתה. ובשכ"מ רק הוצרכו לתקן שיקנה בלי קנין, וממילא נשאר שיש קנין אף לאחר - מיתה.

גט לאח"מ: א) בגמ' דידן מיירי בנתינה לאח"מ. ב) חלות לאח"מ (במשנה עב.) אף שהיתה הנתינה מחיים. וברוצה שיחול הגט **עם** מיתתו, עגמ' (עג:): ובראשונים, שיחול **שעה אחת** לפני מיתתו, משמע שעם מיתתו לא שייך להיות גט, דדמי לגט לאחר מיתה. ועגמ' (עה:): בתקנת שמואל, וציטטו הר"מ כל' הגמ'. וק', והלא אין גט לאח"מ. והסביר הגר"ח דאם מת ר"ל שיחול **עם מיתתו** בשעה אחת בשעה ממש. וקור' הגמ' (עג:): והא אין גט לאח"מ ר"ל - באופן שניסח התנאי שיתקיים לאח"מ.

והא איכא מחובר. משמע דהוי פסול בפ"ע ואינו נכלל בפסול דשלא לשמה. ודלא כס' דילן לומר, דבעינין שיכתוב לשמה, שתצטרף הכתיבה להגירושין, ובמחוסר מעשה ליכא צירוף. אך יל"ת, דהגמ' ר"ל היכא שהי' הגט מחובר אף בשעת נתינה. ובירושלמי נתמעט מגזה"כ דספר. ואין זה ענין למחוסר מעשה ולחסרון

דלשמה. ואפשר דזה ר"ל הגמ' (דלא כפרש"י) - וזה בודאי הוי פסול בפ"ע. ואין כותבין במחובר לקרקע כולל ב' הלכות, כנ"ל.

ערש"י ד"ה ה"ג. דא"א להיות קידושין הכשרים מדאורייתא ובטלים מדרבנן. (והק' בחלקת יואב מגר, דצריך טבילה שני מדרבנן. ע"י בגליון.) קידושין פועלים שנים: א) אי' אכו"ע. ב) היתר לבעלה. [עמש"כ בס' ארץ הצבי עמ' ק"ה, סימן ט"ו שמה.] ובמקום שנאמר שאינן קי' מדרבנן, צ"ל דאסורה לבעלה, אבל לא יאמרו מדרבנן שמתרת אף לכו"ע. ובעיא זו צ"ל תלוי' בבעיא אחרת: אם ההיתר לבעלה תלוי בזה שהיא אסורה אכו"ע, או שב' ענינים נפרדים הם זמ"ז. דרש"י הסביר דא"א לבטל קידושין מדרבנן, מחמת שא"א להיות היתר א"א מדרבנן. וצל"פ דס"ל דהא בהא תליא, דאל"כ מה הביא - דאנן מיבעיא לן לענין ליאסר מדרבנן אפילו לבעלה ע"י קידושין הפסולים מדרבנן.

ובנידון זה, יל"ע באי' ארוסה לבעלה אי הוי אי' של תורה או אך מדרבנן. עשט"מ ריש כתובות דיש דיעה א' הסוברת דהוא איסור של תורה. עיין ר"מ הל' אישות - לישא אשה בכתובה וקידושין. ועיי"ש בר"מ, דיש משמעות דאיכא איסור עשה עד לאחר נישואין. [ע"י מסורה חבורת יו"ד עמ' מ"ג. ושוה מסורה חוברת י"ב, עמ' ס"ח אות ל"ה.] ומש"כ (רפ"י) דארוסה אסורה לבעלה **מד"ס**, נל"פ, דקודם אירוסין חשיבא כביאת זנות, ולאחר אירוסין קודם נישואין (ואירוסין הוו מצוה, ערפ"ב דקידושין, דמצוה בו וכו', מה שלא מצינו בגט, דאין בגט אלא **מתיר** ולא **מצוה**. ועל קידושין יש ברכה, משא"כ בגירושין.) עדיין לא קיים המצוה בשלמותה, דאף החופה היא גמר מצות הליקוחין. ומדיש חופה מן התורה, שהיא מתרת לבעלה מבלי להיותה אוסרת אכו"ע, הה"נ דמסתמא י"ל דלא תלו הא בהא אף בשעת אירוסין. ורש"י כנראה ס"ל דלא כן. ולרש"י צל"ח בין חופה לקידושין, דחופה הויא מתיר אפי' מבלי להיות אוסר, אבל בקידושין **ההיתר** תלוי **בהאיסור**. [עתוס' קידושין (ב):] ד"ה דאסר לה, דמשמע דהאי' הוי' תוצאה מהייחוד אליו. (הר"א ח"ר.) אך יל"פ כונתם דר"ל ענין אחר לגמרי, דליכא הקדש להדיוט, ומה"ט לא שייך להיות הקדש בטלית, עיי"ש בדבריהם, אבל במקודשת לי דאישות, יש הקדש להדיוט, דהתם הוי זה ההדיוט **הבעל**. והשוה זיקת ייבום, דיש איסור מבלי להיות היתר.

ובענין טבילת גרות, שהק' ממנו בחלקת יואב, נ"ל דיש בגירות גם הכשר וגם קיום מצוה. ער"מ פ"א ממילה - גר שנכנס לקהל ישראל חייב במילה תחילה. וצ"ע, דמהכשרי הגירות היא, ולא מצוה. ומשמע דאיכא חובת מילה לבא להתגייר - שימול ויטבול. וראי' ממ"ד דטבול ולא מל דהוי גר, אך לכתחילה בעינן מילה. וצל"פ דהוי **חובה**, אך אינה **מהכשר** דגירות. אבל מחובת גירות פשיטא דהויא. ופשיטא דהכי הוי לענין קרבן דגר, דהויא חובה אף דאינו חלק **מהכשר** הגירות. וה"נ י"ל בטבילת גר בחציצה הפסולה מדרבנן, דאף דהכשר גירות היתה כבר, מכ"מ לא קיים עדיין **חובת** הגירות שלו. [וע"י מסורה חוברת ו', עמ' ל"ו.]

עזה"ר לחולין (יב): שחילק בין שחיטה לגט, דבגט אפשר להעווע"ג לעשות הלשמה אף שאחר עושה הכתיבה. אבל בשחיטה בעינן שיכוון השוחט. דבגט, הלשמה אינה נעשית ע"י הסופר בתורת עושה הכתיבה

[כקו' התוס' - היאך מצינו ביטול בס"ת שנכתב לשמה, ואף שמה בס"ת יודה הרמב"ן לתוס' דרמי לשחיטה, דבעינן מחשבת לשמה מצד הסופר הכותב.] ובגט דוקא, כשי' הרמב"ם דאפשר להיות ביטול הגט ע"י הבעל אפילו לאחר שנכתב, הרי שהלשמה נעשה ע"י **הבעל**, והוא ענין בפ"ע - חידוש הלשמה, ואינו ענין ללשמה דס"ת ולכונת שחיטה.

התוס' (כב.) הק' דחש"ו אינן בני כריתות. ותי' שיכול לגדל. והק' מגוי - שיכול להתגייר. ותי', דכקטן שנולד. ודו"ק. ונל"ת, דבאמת קטן הוי בר - אישות, אלא שאינו יכול לעשות מעשה הקידושין, מפני שאין לו דעת. והראי' מקטנה שיכולה להתקדש ע"י אביה. וכן הוה שיטת רש"י בייבום דקטן בקידושין (יט:), וכן נסתפקו שמה לענין אב מייעד לבנו קטן. ואם למשל יקדש בהיותו פקח ואח"כ יתחרש, לא בטלו הקידושין (יבמות ר"פ חרש), משא"כ בקידוש בהיותו ישראל ונהפך לעכו"ם (אילו הוי באפשרי), דבכה"ג הוי האישות מתבטלת.

י.

תקנתא דעדי הגט חותמין זה שלא בפני זה שתקנו לפסול עדות מיוחדת. דמה"ת הוי פסול רק במקום שיש הגדה, דבעינן צירוף כת, ובשטר לא בעינן צירוף כת, דהשטר מצרפם, דבין כה וכה לא היתה שמה **דאייה**, דהראיה תהיה **אח"כ** - בעת מסירתו. - (ואפשר דה"ט, דע"א בשטר לאו כלום היא, ובשטר קנין פשיטא דלאו כלום, וא"כ בעת חתימת הע"א עדיין ליכא שטר וליכא ע"א עד שיחתום השני, ותמיד באים ב' העדים בבת אחת.) אך צ"ע, דאפי' בחותמים זה בפני זה - היאך מסתלק פסולא דעדות מיוחדת, דלא שייך ענין זה כלל לשום שטר. וא"כ י"ל דהוי פסול בפ"ע. דחתימת הגט הויא א) הגדת עדות כחתימת שאר שטרות (וב) כתיבת הגט, דחתימת ע"ח הויא חלק מספיד דהגט. ואפשר דהוי חסרון **כחתיבת** הגט. ונפק"מ לעדי תנאי - לשאר עדים לבר מב' קמייתא. דר"ת ס"ל דדין זה בפני זה נאמר רק אב' קמייתא. ושאר ראשונים פליגי כנראה. שי' הר"ת פשוטה, דס"ל דאינם עדים, ואין חתימתם מהווה חלק **מכתיבת הגט**, אלא **תנאי**. אך לשאר ראשונים הרי מפורש יוצא דהוי דין בכתיבה, וס"ל דשאר העדים הוו חלק מכתיבת הגט.

והתוס' כ' דעדי קידושין זה שלא בפני זה. וצ"ע לחלק, הלא מקשינן הוי' ליציאה. והול"ל שדין זה ינהוג אף בשטרי קידושין. ונ"ל, דאלו הוי פסול זה בכתיבת הגט, הוי צריך להיות נוהג אף בכתיבת שטר קידושין, דוכתב נלמד לקידושין מכח ההיקש. ובע"כ צ"ל דהוי פסול בעדות (עדות מיוחדת), ופשיטא דהבדל יש בין שטר קידושין לבין שטר גירושין, ויש לחלק בין **עדי** שטר זה **לעדי** שטר זה.

... וכן בערכאות ... דליכא למיחש וכו'. ודלא כטעם רש"י דבאמת איכא חששא וא"א הוי' לחכמים לפסול הקידושין. ותוס' ס"ל דאפשר להפריד בין **האוסר** לבין **המתיר**.

בענין תי' מזמן צ"ע, ועתוס' יבמות (לא:): שתי' דלא היתה תקנה אחת לשני שטרות הללו, משא"כ תקנת בפ"נ - דזה תלוי בלשמה, דילפינן בלה לה מאשה, ודין אחד ותקנה אחת לשני השטרות הוא.

בשליחות בע"כ. בגט ובעבד, שיכול ליתן בע"כ, ה"ט דחוזר, דאין חבין וכו', ועדיין לא נתקיימה קבלת הגט ע"י העבד או האשה. אבל בקידושין, אפילו תהי' זכות להאשה (דלא כפרש"י) מכ"מ לא נאמר זכין בכה"ג, דחסרה דעת מקנה דידה, ול"א זכין בנוגע לדעת מקנה (לרוב פוסקים), [ועי' מזה בס' בעקבי הצאן (סי' ל)]. וב' **טעמים** נפרדים הם לדין זה - דלא שייך לומר דשוו. ובגט, אילו הי' זכות, איה"נ שיכולים הם לזכות בהגט בעדה, עגמ' יבמות (ק"ח:). כנל"פ בכונת רש"י. והתוס' לא כן הבינו בכונתו. ובאמת אפשר לומר דכד' ר"ל הר"ח (הובא בתוס'). ועתוס', דהו"א דבגט ושטר שחרור שיכול ליתנם אפילו בע"כ, הו"א דחבין לאדם אפילו שלבפ"נ. דאין חבין הייתי מגביל דוקא לקבלת מתנה היכא דלא ניחא ליי', דלדידי' גופא א"א להקנות בע"כ. קמ"ל הגמ' דאף בכה"ג אמרינן דאין חבין וגו'. ר"ל, דב' הלכות הן בזכין: דבזכות לא בעינן דעתו, ובחובה - בעינן דעתו; ועוד, דבעינן מעשה בעד הקנין, ונתחדש בזכין דמעשה קנין הזוכה מועיל בעד הקונה. ומה"ט ס"ל לרש"י ותוס' דזכיי' מטעם שליחות - לענין מעשה הקנין, דלענין הדעת פשיטא דאצ"ל בי' שליחות. ובגט ושטר שחרור החסרון הוא מצד זה הדין השני, דאף דלא בעינן דעתה, מכ"מ בעינן **מעשה** דידה. ובמקום חוב לא נתחדש ד"ז דנימא דמעשה של אחר נידון כמעשה דידה. וז"פ. - ובקידושין ישנם לב' החסרונות, דליכא מעשה וגם ליכא דעת, דדוקא בדעת **זוכה** אמרינן זכין, ולא בדעת **מקנה**.

רש"י הסביר דה"ט דחוזר בשטר קידושין. דחוב הוא לה. ומשמע דלולא טעם זה, הו"א זכין אף בנוגע לדעת מקנה. ודלא כנ"ל. אך ה"ט דל"א זכין ברוב ציורי קידושין, דליכא **דעת** וגם ליכא מעשה דידה דקבלת כסף הקידושין, כל' - חסרון **מעשה** דידה. ובגט, דלא בעינן דעתה, ליכא אלא חסרון דמעשה **קבלה** דידה. בגט יש אך חסרון אחד, ובקידושין - ב' חסרונות. (מדבעינן דעת האשה בשטר קידושין, זהו גופא ראי' שהאשה פועלת בתורת **דעת מקנה** בקידושין. והוא פשוט.)

(ט:) רש"י ד"ה יחזור. מל' מבואר דס"ל דזכיי' מטעם שליחות. ובאמת צ"ע להחולקים ארש"י היאך שייך להיות מעשה קנין ע"י אחר שלא בתורת שליחות. דלענין **דעת** מסתברא דלא בעינן שליחות, כנ"ל. [ועיין תוס' סנהדרין (ס"ח:)] ושיעורי רבינו שמה, הובאו הדברים בבית יצחק שנת תש"נ, עמ' נ"ב-נ"ג]. אך לענין **המעשה**, מסתברא דעת רש"י. -

ד"ה לא יתנו. שי' מפליאה. דמגמ' יבמות ממזכה גט לאשתו במקום יבם מוכח להדיא שכבר מת, ונתגרשה בקבלת הזוכה.

מכ"מ אין שם גירושין עד שיקבל העבד את השטר בעצמו. דתן כזכי כמהיום ולאחר למ"ד, דליכא חזרה, אך גמר הגירושין הוי לאחר מיתה (ל"ה), וערי"ף (דף ה ע"א).

י:

היאך מכשירים עד חשוד עפ"י נאמנות דע"א. ונל"פ דחשוד אינו פסול גברא אלא חשש משקר. וראי' לזה, מדפסל אף לע"א נאמן באיסורים, היכא דלא שייך לומר שפסולי עדות פסולים. וצ"ל דיש חשש משקר הפוסל **בעדות**, וזה חידוש [ובזה נחלקו האחרונים אם פבול נוגע הוא מחשש משקר או מטעם בע"ד - עי' מש"כ

במסורה חוברת ז' עמ' ס"ג- כי יש סברא לומר דאליבא דחכמים דר"י (בסנהדרין כז:) הסוברים שלא נחשדו על כך, אין בכלל דבר כזה של פסול עדות מכה חשש משקר. ועי' מהרש"ל על דברי התוס' (סנהדרין נט: ד"ה לרצונו) די"ל דאף חכמים מודו לר"י בשונא גמור. ועי' שעורי רבינו לסנהדרין בזה (ד"ע). ובכדי לסלק החשד, סגי בע"א, דב' עדים בעינן להכשיר דוקא היכא דאיכא **פסול גברא**, אבל בחשד, סגי בע"א לסלקו, דאפילו בלא הע"א נמי הי' גברא הכשר לעדות. ומשל למהד"ד, בד"מ לא בעינן דו"ח, אא"כ הוא דין מרומה, ופוסלים עדות הכחשה בדו"ח זאת. ויל"פ, דבדין מרומה אוקמוה אדין דאורייתא, דכל עדיות בעו דו"ח. כן שמע מפי אביו הגר"מ נ"ע. א"נ יל"פ דב"ד יכולים לדחות עדות היכא דיש להם חששות. וא"א לומר כהסבר הראשון, שסילוק דין דו"ח אוניברסלי הוא, אפילו במקום ד"מ של דין מרומה. ובגמ' שלנו מוכח דאפשר לב"ד לדחות עדות מכה חשש שקר. והוא חידוש נפלא, דהיה מקום לומר דבנאמנות דב' עדים היא נאמנות שא"א לחשוד בו. וברמב"ם פי"א מעדות רק הביא דין חשוד בנוגע לע"א נאמן באי'. (עתוס' סנהדרין ט: ד"ה לרצוני). א"נ יל"פ דהכא הוי שטר, ושטר תמיד מעיד על עצמו שהוא כשר, ע' כתבות דבמעידים על עדי השטר שפסולים הם חשיב כתו"ת, דכל שטר מגיד על כשרותו של עצמו. [עי' בקונטרס השטרות הנדפס בס' ארץ הצבי, סי' כ"ג (עמ' קנ"ה)]. ואיה"נ דחשוד הוי פסול גברא, אך השטר מעיד שעד זה הכותי הוא כשר. ורק חומרא וחששא דרבנן הוא, ולהאי חששא סגי בע"א.

פ"ו ה"ו מהל' עבדים - והוא שיהיה כותי חבר. א"כ כשר אף בשאר שטרות. והוא פלא. וצל"פ בכונתו דאף כותי חבר הוי חשוד, ולא הקילו אלא בגט ושטר שחרור. ולא משמע הכי מן הגמ', דמשמע דסגי בכותי חבר להכשיר תמיד. ועוד צ"ע ברמב"ם, דאם הכותי חבר, אף בב' כותים יש להיות כשר? ומשמע ברמב"ם דבעינן **לידע ככיוון** שהכותי חבר הוא, ולא סגי בנאמנות דע"א דחתים לבסוף להכשיר הכותי, אא"כ יודעים בכירור שהוא חבר, ודלא כתירצונו הנ"ל. (וד' הרמב"ם מתמיהים בכלל) -

רש"י ד"ה גזירה. משמע דאפילו עדי תנאי בעינן שיחתמו זה בפני זה. -

בערכאות הקשו, דבשטרי מתנה היאך קנה, וצ"ע, אפשר שקנה בחזקה. ונל"פ, דבשטר כשר המגיד שדי קנוי' לך, השטר מעיד שהי' שמה קנין המועיל. אבל בשטר זה על המתנה, אף דמכשרינן דערכאות לראי', אין הכונה שיש לזה דין **"שטרי ראי"**, אלא **כראי' צדדית** בלבד הן ואומדנא הם, והיאך נאמר דסגי בנייר זה האומר שקנה המתנה, הלא מנא ידעינן היאך קנה ובמה קנה? דדוקא **"שטר ראי"** יש לנו לומר שבהכשר נעשה הקנין, אבל לא בשטר זה שאין לו דין "שטר". ואילו הי' נוסח זה השטר שקנה מקבל המתנה בקנין חזקה, בודאי היינו סומכים עליהם.

דינא דמלכותא. לא ר"ל שזה **מכשיר** השטר, אלא שכל שבדיני עכו"ם נעשה קנין, מחשבינן ל' כשלו.

ד"ה חספא. שהפסול מזוייף מתוכו נוהג אף בשטרי ממון. וצ"ע, דתוס' ביאורו (ד). דמזוייף מתוכו לא ר"ל כר"יף שיסמכו עליהם בלא ע"מ, אלא שיסמכו עליהם **לראייה**. והלא בשטרי ממון יש ראי' טובה בשטרי

ערכאות, ומה חשש יש שנסמוך עליה - הלא ראי' המועלת היא? ופי', דבשטרי מתנה **פסולים** הערכאות אף בתורת ראייה. דדוקא בשטר ראי' **בלחוד** הוי' ראי' בשל ערכאות. אבל בשטר שמשמש גם בתור ראי' וגם בתור קנין, לא האמינו לערכאות. ומחילוק זה מוכח דהכשירו שטר דערכאות **בתורת שטר** ולא בתור **ראי' צדדית**. דבאומדנאות וראיות צדדיות, א"א לחלק ולהפריד בין הדבקים, כנ"ל. ודוקא אם הכשירו בתורת שטר, אז י"ל, דהיכא דהוי השטר גם לראי' וגם לקנין, א"א הי' לחז"ל להכשירם בעד השטר ראי' ולא בעד השטר קנין שבו, הלא תרתי - דסתרי הוא בשטר אחד הוא. ומסתברא דלא כתוס', דרק **אומדנא הוי**.

ואפילו נאמר וגו'. (עמש"כ לעיל ד.) ותירוץ התוס' נל"פ דערכאות בשטרי ראי' אינן **שטר כשר** אלא ראי' צדדית ואומדנא שזה המעשה אמת, ובעינין שתהיה הודאת הבע"ד **מתוכו** של השטר, שלא יוכל להכחישו ולחזור בו מהודאתו - **מחמת** זה השטר עצמו.

דהשתא לא מהני וכו'. ר"ל בשטרי ראי' לא שייך ע"מ. וה"נ נפרש בע"ח בלבד, שנכללו ב' אופני השטרות בחדא כללא. וזה דחו מברייתא שבגמ', שנכללו ביחד, וכל חד כשר כדאית לי', זה בע"ח בלבד, וזה בע"מ.

אך בפשוטו נל"פ אחרת בכונת התוס', דס"ל דשטר של ערכאות עכו"ם אין לו הכשר שטר, אלא כאומדנא וראי' צדדית היא זו, ודוקא בשטר נאמר החידוש דין דמעיד אף על דברים העתידים להעשות, כל הנוגע להכשר השטר, משא"כ באומדנא, דלא אמרינן ביה הכי. וה"ט דאינם נאמנים בשטר קנין, דבעינין שנדע שהיו שמה ע"מ. וזה ר"ל התוס' אף בסוף דבריהם, דאפילו נאמר דלא מצריך ר"א ע"מ דוקא בשטרי קנין דממון, וסגי בע"ח ובהודאת בע"ד לקיים המסירה, היינו דוקא בע"ח שעל **'שטר'**, המעיד שהיתה מסירה מדעת המתחייב, דשטר יכול להעיד אף על העתידות, אבל לא בשטר דערכאות, דלית לי' הכשר שטר, כנ"ל, וזוהי פשטות כונת התוספות. -

רש"י ד"ה כריתה כתיבה.. הרי דלאו בני כריתות הוי דין אף בכתיבת הגט, ודלא כתוס' (כב:). עתוס' ד"ה והא, ויל"ת, דשטר אצ"ל דוקא **עדות** בכתב, אלא **ראי'** בכתב (עי' מש"כ מזה לעיל ובקונטרס השטרות אשר בס' ארץ הצבי.). וערכאות הוו שפיר ראייה, וא"כ באמת, אף דעכו"ם פסולים לעדות, מ"מ הי' צ"ל השטר כשר כאן מחמת **הראי'** שבכתב שבה. קמ"ל קו' הגמ' דעכ"פ לאו בני כריתות נינהו, ומה"ט פסול הגט. אך זה הפי' תימא, דבערכאות ליכא ראייה מגופו ומתוכו של השטר, וכחילוק הגר"ח עפ"י ס'. או יל"פ סברת' התוס' דהודאת בע"ד יכולה לקיים בשעת מסירת השטר כמו עדי מסירה, וה"נ בגט של ערכאות שיש **ראי'** עכ"פ - אפילו תהי' ראי' צדדית - שהיתה הודאת בע"ד בשעת מסירת הגט, ונאמר דס' הגמ' היתה דאפילו **בגו"ק** נמי אפשר לקיים עפ"י הודאת בע"ד דדוקא להעיד על המעשה קידושין לאחר שכבר נעשה ונגמר אמרינן דאין מאמינים להודאת בע"ד, אבל קודם המעשה להיות כמקיים בעד הדבר שבערוה, שפיר יוכל. ולזה הק' בגמ' מאינין בר כריתות, ולא הק' מפסולי עדות. דראי' עכ"פ איכא שהיתה שמה הודאת בע"ד המקיימת. אך לפי' זה לא תובן קו' הגמ' דבעינין ב"כ, דהלא אין הערכאות מקיימי הגט כאן, אלא הודאת בע"ד.

(כג.) אדעתא דנפשי'. והק' התוס' דנימא דלאו ב"כ נינהו. ותי' הגר"ח לדעת חה"ר, דהגדול העושה ג' הי' צ"ל ב"כ, זולת האי ס' דאמרינן דאדעתא דנפשי', וא"א לצרף כונת הגדול וכתובת הגוי. א"נ יל"פ דהיינו הך, דלאו ב"כ ר"ל שאינו כותב לשמה, וכסברת הגר"ח האחרת.

מסתברא דראיית ערכאות אינה כשירה בגט. אלא דוקא בממון. עגמ' כתובות ובר"מ (ר"פ כ"ד מהל' סנהדרין) דחותרין ד"מ עפ"י אומדנא לפעמים. כן מסתבר. רש"י (סוף דף י' ע"ב) למימסרינהו באפייהו. משמע כהר"ף. ולא חייש לשמא יסמכו על ע"ח לראי', כתוס' (ד.), דאין כאן תקלה כלל כך.

ער"מ פכ"ז ממלוה ולוה. במחלוקתו עם רבותיו בשטר של ערכאות לענין שעבודים. דלרבותיו וי שטר הלואה שטר קנין. ולדעת הרמב"ם - שטר **דאיהו**. [ע"י כל זה בקונטרס השטרות שבס' ארץ הצבי (עמ' קסז)]. אך אח"ז הוסיף לומר דלית להו קלא, ומה"ט ליכא משעבדים, אפילו נאמר דמתן מעות משעבד, דמכ"מ בעינן ראיית שטר בכדי לגבות ממשעבדי, ושטר הערכאות אינה ראיית שטר אלא כראייה צדדית ואין כאן הלואה בשטר, אף אם א"י לטעון להד"מ, וכמו בהלואה בע"פ, ר"ל - **כפני עדים**. ופי' הראב"ד במאי פליגי, דפשיטא דאינו נאמן הלוח לטעון להד"ם, דהשטר בודאי הוי ראייה. אך לענין פרעתי הוא דפליגי. ושיטת רבותיו, שהסכים ע"י הראב"ד, דהיכא דליכא משעבדי א"א לומר שאינו נאמן לומר פרעתי. ולהיפך, בכתובה ושאר מעשי ב"ד, דיש גביי' ממשעבדי אפי' בלי שטר, דשיטת הר"ף היא דבכתב בכת"י נאמן לומר פרעתי, ובמעשה ב"ד א"י לטעון פרעתי - אף דלית לה להאשה כתובה בידה, דהוא צריך שובר. וכאן ס"ל להר"ף דמחמת דליכא משעבדים בשטר של ערכאות, מה"ט נאמן לומר פרעתי. דב' הלכות הללו תלויות זב"ז, וה"ט דשטר הלואה אינו מגיד על ענין הפרעון, אך דין בפ"ע הוא, דאף דאינו **בספירת דברים** של השטר, מכ"מ דין הוא **כשטרי שעבוד** שהשטר מעיד על אי - הפרעון. דיל"ע בהבדל שבין מלוה בשטר למלוה בע"פ, דלהס' דהוי השטר שטר **קנין**, פשיטא דהחילוק מובן מאליו. אך אם נאמר דהוה שטר **דאי**, וההלואה היא המשעבדת, מדוע דוקא ע"י שטר? ונל"פ דמה"ט דמחלקינן בין קרקע למטלטלין, ה"נ מחלקינן בין מלוה בשטר לבין מלוה בע"פ. דקרקע הוה נכסי דאחראין וערבאין לתשלומי החוב, דבעינן נכסים שיש להם אחריות, כלשון המשנה דקידושין (כו.). [ע"י מסורה, חוברת ח' עמ' נו.]. וה"נ בשעבוד בכלל, דא"א להיות שעבוד אם הגביי' אינה לגמרי בידו של המלוה, והוא תלוי (בעד גבייתו) בטוב לבו של הלוח לפרוע [עיי"ש במסורה]. ומה"ט, היכא דליכא שטר, ויכול הלוח לטעון טענת פטור (פרעתי), ליכא שעבוד. דשעבוד היינו גבייה שאינה תלוי' בהכחשת והודאת הלוח. ומה"ט תיקנו שיהו שטרי הלואה גם כן כשטרי העדר - פרעון, בכדי להיות הגביי' בלתי - תלוי' כלל בהודאתו של הלוח. וזוהי שיטת הר"ף, דהא בהא תליא. ולכאורה הר"מ דס"ל דשטר ערכאות מועיל אף לענין שלא יוכל הלוח לטעון פרעתי, ק' בתרתי: א) דפסק כהר"ף בכת"י, פי"א ממלוה ולוה. וק"ו הוא, ומה כת"י דהוי שטר כשר מה"ת (אף בגט) מכ"מ מאחר דליכא שעבוד, נאמן בטענת פרעתי, הרי תלוי בשעבוד. וק"ו הוא לשטר ערכאות, דלא הוי שטר כלל מה"ת - כלומר, מאי שנא כת"י מערכאות. (וב ק', דבשלמא **כשטר** אפשר לומר דמעיד **השטר** אף על העתידות, שלא הי' שמה פרעון. [כמבואר בקונטרס השטרות]. אבל בערכאות ליכא כלל **שטר**, אלא ראי' צדדית וכאומדנא הוא. ועמ"מ שהק' על פסקי הר"מ שסותרים זא"ז. - והוא תי' דאינו דומה שטר גמור לכת"י, ותי' מפליא, דנהפוך הוא, כנ"ל, דערכאות לא הוי שטר וכת"י הוי שטר. וצ"ע. - ומגבינן בי' מבני חרי דסוגיין, להר"ף ר"ל דאינו נאמן לטעון להד"מ, ולהר"מ - אינו נאמן

אף אטענת פרעתי (עתוס' רי"ד שלפנינו). במסר שטר הלואה בפני ע"מ, ונאמר דשפיר חלים שעבודים ע"י שטר כזה שבע"מ, אפשר דאיה"נ דלשיטת הרי"ף לא יוכל הלוח לטעון פרוע, דטענת פרוע תלו' בשעבודים, כנ"ל.

יא.

נחתם בעכו"ם הדיוטות ונמסר בפני ע"מ ישראל גובה מבני חרי, והוא שנעשה כתיקון שטרות.

וצ"ב, ממנ"פ, אם זוכרים, מדוע בעינין השטר? ואם אינם זוכרים, היאך מועיל עפ"י הנייר הזה, הלא בכותב אדם עדותו על השטר וכו' דכתובות (כ). אין זה שטר, והיאך יש לנו עדות כאן? ופשיטא דלא ר"ל הר"מ דא"י לטעון פרעתי כאן, דדוקא בשטרי ערכאות ח"י הר"מ דין זה, ואף שמה שיטה פלאית היא ... והכא לא ר"ל אלא דליכא שע"נ, אע"פ שהביא הר"מ דבשטר שבכת"י שנמסר בפני ע"מ אפשר דחל שעבוד נכסים, אבל הכא, אינו כן. אך מדוע בעינין א"י להזדייף וכו'. וצל"פ כהר"ח (הובא בתוס' ג:) דע"י ע"מ ישראל ועכו"ם הדיוטות חשוב כשטר דערכאות, ויש לו כל הדינים. ואיה"נ דלהר"מ לא יוכל שוב לטעון פרוע. וכנראה דס"ל דהכשר דערכאות הוא בתורת שטר כשר, ומה"ט ס"ל להר"מ דליכא טענת פרעתי. דאילו ח"י אך כראי' צדדית ואומדנא, היאך ח"י עדיפא מעדות שבע"פ. וצ"ע בכתב בכת"י, הלא שטר הוא, ומדוע לא נאמר בו שמעיד על אי - הפרעון, כל זמן שהוא בידי המלוה.

ובשי' הר"מ (לחלק בין כת"י לערכאות) אפשר לפרש, דהודאת בע"ד מועלת לחדש שטר (ובגט אפשר לומר כצד האחר שברש"י, דהוא גזה"כ פרטית ומיוחדת), אף דאינו שטר קנין, דעכ"פ יש שם דעת המתחייב בעד התפסת ראייה בידי הלה. ומה"ט יכול נמי הבע"ד להודות בשטר על מעשה ההתחייבות שכבר קרה. אבל לענין לעשות שטר בנוגע לאי - טענת פרוע, היאך ח"י הוא בע"ד להודות עתה שלא פרע, דליכא על זה מעשה המחייב, וממילא ליכא מתחייב **והודאת בע"ד** לגבי זה הענין. דאינו יכול לעשות שטר אלא על מעשה של עצמו, והיינו דוקא לענין מעשה שהוא כבר עשה והי' בעל המעשה. בע"פ יכול להעיד אכל מילי, אבל בשטר, אינו נתפס בשטר אלא מה שכבר קרה, ודוקא בעדות אפשר לומר אף על העתיד, על אי - הפרעון. ואף לדיעה אחת שברש"י, דהודאת בע"ד יכולה לפעול ליצור שטר בגט, דהוא - הבע"ד - ח"י בעל המעשה - בעל הגירושין, אבל בענין פרעתי, אין הבע"ד בעל המעשה דאי - הפרעון, דהחיוב ממילא נשאר מאחר שלוה.

פט"ז הכ"ח מאישות - היכא דאיכא שעבוד דליכא טענת פרעתי, בזה מודה הר"מ לשיטת הרי"ף דפרעתי ושעבוד תרתי - דסתרי הן. אך לאידך גיסא ס"ל דאפשר להיות **שטר** המבטל טענת פרעתי, אף דליכא שע"נ. -

תוד"ה והא בעינין. לר"א. באמת נר' דאינו ענין לסוגיין. דמיירי הכא לענין שטרי ראי', והע"מ מעלים הע"ח העכו"ם השקרנים לדרגת ערכאות.

בגמ'. **ממשעבדי נמי.** ר"ל, דיש לנייר זה הכשר שטר, ולא ח"י כסתם אומדנא וראי' צדדית, דא"כ, היאך ח"י עדיף מב' עדים שבע"פ. ובתירוץ הגמ' יל"פ דראיית דשטר בעדים פסולים אינה מביאה לידי שע"נ. אך ק'

דמדוע לא יתחדש השע"נ ע"י הע"מ? ושי' רש"י (ג:) בל"א דבכל שטר הלואה בפני ע"מ יש שע"נ? ולהר"מ, ניחא, דדוקא בע"מ אשטר שהוא חתום בהכשר י"ל דיש שע"נ, ולא בחתום בעדים פסולים. ולשיטת רש"י צ"ע באמת. (וברש"י שלפנינו משמע דדוקא בע"ח יש לגבות ממשעבדי.)

וצל"ת, דלשי' הרי"ף דאו ע"ח או ע"מ כרתי לר"א, היכא דהיו ע"ח תו לא מיקרו הרואים את מסירת השטר ע"מ, דאינם לא מעלים ולא מורידים. דא"צ להם לראייה עכשיו. ואף דנפק"מ איכא, דלשעבוד אין הע"ח מועילים, כי עכו"ם הם, וליכא קלא, מכ"מ בנוגע לראיה, ע"ח לגמרי הם, ואין הע"מ מוסיפים בנדון זה. אך זה נסתר משיטת הרמב"ם בכת"י עם ע"מ דיש שעבוד נכסים. ובנדון ב' שטרות שדיברו בו הראשונים בנוגע לשיטת חכמי ספרד, התם שפיר אפשר להיות ע"מ אחר ע"ח, דמעידים לפני ע"ח, דע"ח אינם מעידים עד סוף היום, וע"מ רואים כבר רא' עכשיו. אך לפי"ז צ"ע כל עיקר פירושונו, דהלא תמיד יראו ע"מ לפני הע"ח. אך להרמב"ן לק"מ, דבכל מקרה של שטר אחד פשיטא דאף ע"ח מעידים תיכף ומיד אשעת תפיסה, ודוקא בעובדא דשני שטרות, אפשר לומר דמעידים ע"מ לפני הע"ח.

יא:

אבל שמות אחרני וגו'. ספק מזוייף מתוכו פסול. אף דפשיטא דמזוייף מתוכו בכה"ג הוי אך דרבנן, כמבואר בגמ', דלא כציור הרי"ף. וצ"ע, הלא ספיקא דרבנן לקולא? ואפשר דהוי ספק שיכול להתברר ... ועיין. ויל"ע לענין שאר פסולי דרבנן בגטין אי פוסלים בספק. כגון, ספק גט ישן, או ספק מוקדם, וכדו'. אפשר דהוי רקחומרא במזוייף מתוכו, ואפשר דשייך בכל פסולי גטין. ועיין.

פ"ז ה"ה מגירושין - שהשליח נאמן למרות השמות המורים על היות העדים עכו"ם. אבל במביא גט בא"י, לא השמיענו מה נדון בה.

ברמב"ם וברי"ף, דאף דע"ח כרתי, מכ"מ לכתחילה בעינן ע"מ, שהם העיקר. וק' לס' הנ"ל. וצל"פ דה"ט דלכתחילה, שמא יאבד השטר, ונרויח בזה שהיו שמה ע"מ. ולזה מועילים הם לרא' טפי מע"ח. אך אין זה כלום, דבשעתם אינם מעידים על יותר רא' מהע"ח. אבל מכ"מ כשרים יהיו להעיד על מסירת הגט, ל"ד בתורת ע"מ אלא בתורת עדי הגירושין.

במשנה - ואילו היתה זכות בגירושין הללו, היתה מגורשת - עגמ' יבמות (ק"ח): וזה ח"י, דהו"א

דדוקא בד"מ אפשר לומר זכין, אבל בגט אשה בעינן ונתן בידה, ואף קנין הגבהה לא מהני (ע"תוס', וענתה"מ סי' קפ"ח), אלא דוקא קנין יד (וחצר מטעם יד). ובשאר קניינים הוי כטלי גטך מע"ג קרקע, דליכא נתינה לידה. ואם נאמר דזכ"י מטעם שליחות, ניחא, דהוי כיד אשה. אבל לפי מה שהוכיחו הראשונים דזכ"י לאו מטעם שליחות מדקיי"ל זכין לקטן, הרי דאינו מדין שליחות. וצ"ל דעכ"פ אף מטעם שליחות הוא, ועוד נוסף ע"ז - דהוי גם כן דין בפני עצמו. ולשיטתם דזכ"י לאו מטעם שליחות, היינו, דהקנין שעושה הזוכה הוא עושה בתור קנין של עצמו,

והחלות באה בעד האחר. ולס' דזכייה מטעם שליחות, זה ר"ל, שאף מעשה הקנין מצורף להשני נע"י בס' בעקבי הצאן עמ' קצ"ג, אות ה'.] ובגט א"א לומר שיעשה זה מעשה קבלת הגט ותהי' חלות הגירושין לאחר, דזה א"א להיות חלות גירושין בלי מעשה של עצמה. ובפרט לס' הרב קצה"ח (ר' סק"ה) דלא בעינן הקנאת הנייר בגט אלא מעשה נתינה בלבד, ופשיטא דבעינן שיהא מעשה הנתינה לתוך ידה. (קטנה אינה יכולה למנות שליח לקבלת גטה. אבל זכין לקטנה. וכי נאמר במקום יבם דזכין אף בעד קטנה. פשיטא דלא, דבגט אשה פשיטא דצל"פ דזכייה מטעם שליחות, דבעינן שיהא יד המקבל **כידה**, והיינו שליחות. דהיינו שליחות בלא מינוי, וזהו דין זכין שבכאן.) בעבד ס"ל לרבנן דזכין. אף דיש ס' לומר דילפנין מלה לה דבעינן אף הל' נתינה (וטלי גטך מע"ג קרקע יהי' פסול). אך י"ל דלא ילפי' מלה לה אלא דיני הכשר הגט (עי' מזה בתו"ג ובשאר אחרונים.). ואם נתפוס דבעינן נתינה בדוקא, היאך אפשר להיות זכין בלי מעשה קבלה מצדו. א"ו צל"פ דזכין מטעם שליחות.

תוס' ד"ה בגיטי, הביאו מהירושלמי - משמע דס"ל דכל גט הוי חוב, וכל שחרור עבד הוי זכות עפ"י דין, דזכין לא שייך בגט, דבעינן ידו כידה. וזכין לאו מטעם שליחות. ואפי' לשי' הסוברים דזכין מטעם שליחות י"ל דאין זה שייך לגט אשה, דעכ"פ בעינן ידו כידה, וזה א"א להעשות ע"י שליחות בלא מינוי מדעת הממנה והמשלה. וכן אפשר לומר בהנהגה מצוות דשייך בהו שליחות ובעינן בהו שליחות; כגון במצות האב למול את בנו, ובדיקת חמץ וכדו', אם נתפוס כן, מסתמא לא נאמר בכל כה"ג זכין. וכן בגט אשה. וכן יל"פ בשי' ר' מאיר, בשטר שחרור דעבד, דבעינן נתינה **לידו**, ובכדי שנאמר שידו כידו בעינן שליחות - מדעת המשלה. ושי' החכמים, דטלי גטך מע"ג קרקע כשר בשחרור עבדים - בתורת שטר ממון, כמש"כ בסוגי' דפלגינן דיבורא, דשטר שחרור יכול להיות נכתב בלשון של דעת מקנה דממונות, ולא דוקא בתורת שטר איסורין, והראי' ע"ד הביאו (בירושלמי) מהא דיוכל למכור את עבדו בשטר ממון פשוט. ומח' הבבלי (ביבמות) והירור' (שלפנינו) היא, אי זכין מועלת בגט אשה, דלבבלי זכין מטעם שליחות יכול לפעול שיהא ידו כידה, אבל להירושלמי, ז"א, דאינו יכול לפעול שיהא כאתם גם אתם, ולא הוי השליח **כמותו**. ובשטר שחרור סגי בשליחות דממון, אף דאינו כידו, דלא בעינן ונתן בידו בגט שחרור, כנ"ל.

זכין ... במקום שחב לאחרים. לתוס', אפי' בעשאו שליח, דאין גביית חוב נתפסת בשליחות, דאינו **בעלים** אגביית חוב. אבל בלא חב לאחרים, אז הוא לבדו שייך לממון זה - מתוך שבע"ח הוא, וא"כ שפיר חשיב בעלים. אבל ביש כמה בע"ח, אין האחד מהם בעלים למנות שליח, ומינוי שליחות צ"ל מדעת בעלי המעשה. וכן במגביה מציאה לחברו, דדוקא במקום שיש דעת מקנה לזה האדם י"ל דיש לו זיקה לזה הממון, ושפיר יכול למנות שליח לקנות בעדו. אבל במגביה מציאה, איזו שייכות יש לו לזה הקונה עם הפקד הזה, ובאמת גרע הפקר מחוב, דבחוב עכ"פ יש לו שייכות לזה הממון - מכח החוב והשעבוד. ולמשל - בעומד ההפקד במקום שאחרים לא יוכלו בין כה וכה לזכות בו, מסתמא עדיין לא יוכל לזכות בעדו. ובעלי חובות - דוקא היכא דליכא בע"ח אחר, ואין הוא **הזוכה היחודי**, אז בכה"ג אינו בעלים למנות שליח (ענתה"מ ס' ק"ה וקפ"ח).

תור"ה ש"מ. דברי הגמ' מרפסין איגרא. דבגביית חוב וזכיי' מהפקד לא בעינן דעת מקנה ושפיר שייך להיות תפיסה. אך בשחרור עבדים פשיטא דבעינן דעת מקנה. עי' ר"ן. ונל"פ עפ"י שי' רש"י, דבעשאו שליח שפיר יכול לתפוס, דזכיית הפקר נתפסת בשליחות, אעפ"י שעתה אין לו שום זיקה כלשהו עם החפץ, דמאחר דאם יזכה יקנה, שפיר יכול למנות שליח על זה. אך בדין זכין, בהא פליגי אמוראי דגמ' - היכא דאין לו לזה שייכות פרטית עם

זה הממון, אם נאמר בכה"ג זכין, שמעשיו של זה יכולים לפעול חלות בעד השני, דמאי שייכות השני להכא? ומח' רש"י ותוס' היא דלתוס' שליחות אינה אלא על מה שיכול לעשות וזכות יש לו לעשותו, שכבר הוא בעלים, שיש בעדו דעת מקנה בעבור שיקנה הוא, ויש דין **בעלות** הנצרך בעד מינוי שליחות. ולרש"י, הבעלות תלוי' לגמרי באם יכול הוא בעצמו לעשות מעשה זה ולפעול חלות זו. ואם נאמר דלא אמרינן זכין במקום שחב לאחרים, הרי מוכח דזכי' ושליחות אינם שווים ממש כהדדי. ולס' דקנה ר"ל, דשויים ממש הם ב' הלכות הללו, דזכי' פועלת דחשוב ממש כידו, וכשליחות ממש. וזו היתה ראיית הגמ' ממתני' דידן, דמאחר דמועלת זכי' בעד שחרור העבד, אף דפשיטא דבעינן **יד העבד** בעד קבלת גטו (דלא כהירושלמי הנ"ל), ש"מ דזכי' פועל **שמעשה** שלו מצורף להשני שידו כידו וגו', ולא רק שהחלות חלה בעד השני, אכל המעשה נעשה ע"י אחר. ואפשר דזה ר"ל הר"ן. אך ק', דהוא עצמו תירץ אחר זה דחה לשיטת רש"י וס"ל כשיטת התוס', דאף בעשאו שליח לא מהני. ובכלל צל"ה המשך הסוגיא, כל האומר תנו כאומר זכו, דמה בכך, הלא אכתי בעינן **יד העבד**? ואף בס"ד הגמ' הי' סבורים לומר כן. ונל"פ עפ"י שי' הר"ן בב"מ, וכן פרש"י באמת לפנינו, דיכול להיות מינוי שליחות מדעת בעל הממון, דמה"ט אמרינן דזכי' מטעם שליחות בכל מתנה, אף דלכאורה חסר המינוי, די"ל דהמקנה ג"כ יכול למנות שליח היכא דהוי' זכות בעד המקבל. וזה ר"ל הגמ' שלפנינו, דבאמת בזכי' זו הויה שליחות דמינוי ממש. ודוקא במגביה מציאה לחברו ובתופס לבע"ח, דליכא התם דעת מקנה, שמה יש בעיית תפיסה לבע"ח במקום שחב לאחרים, שהיא זכי' בלי מינוי שליחות. (ואפי' מסכים הלוחה שהוא יתפוס בעד המלוה הוה, אין זה דעת מקנה. מו"ר. ר"ל, דזכיית פרעון הוי' דוקא ע"י **פרעון** ולא ע"י **הקנאה** כלל. ד"ע.) ובפרט זה מסכים הר"ן עם התוס', דהיכא דליכא דעת מקנה דא"א למקבל למנות שליח, דאין לו שייכות וזכות בממון זה.

בלא חב לאחרים, והלוחה רוצה להוציא ממנו, אין צל"פ שהוא **זוכה**, אלא אפי' לא קנה הלה, זה תופס בשל חברו (אף דעדיין הוי' שלו של הלוחה), דיש מצות השבת אבידה. ובחב לאחרים, ובע"ח האחרים מבקשים להוציא ממנו, אם לא קנה האחר, מחוייב זה התופס לתת להם. וצריכים לומר שזכה מכח דינא דזכין, וזה לא שייך לומר, דזכי' מטעם שליחות, ובשליחות בעינן שיהא שלוחו של בעל הממון, ובע"ח הבא להוציא פרעון חובו (בלי דעת מקנה, דלעולם ליכא, כנ"ל). אינו בעלים להיות לו בעדו שליח. ובסוגיין, אף בס"ד ידעו דתן כזכי'. וחידוש ריו"ח בסיום הגמ' היינו, דהכא לא דמי לתופס לבע"ח, דיש כאן מינוי ע"י בעל הממון. ענמק"י פ"ק דב"מ שציטט שיטה זו מהר"ן, דבעינן שלוחו של בעל הממון. לפי ס"ד הגמ' ב' הל' הן - שליחות, וזכי'. ולמסקנא, אף זכי' אינה אלא שליחות של מינוי ע"י בעל הממון, ויש מינוי ברוב מקומות מצד המקבל, והחילוק ביניהם הוא רק במיהו הממנה, אבל בב' ההלכות הוא שליחות גמורה שעל ידי מינוי.

ולדעת התוס' מייירי סוגיין במסכים הרב בהשחרור אך הוא התכוון שיהי' זה שליח להולכה, ולא פירש להדיא שאיננו רוצה שישתחרר עד שיגיע גט ליד העבד, וא"כ חשיב כיש כאן דעת מקנה בעד השחרור. ותיכף בקבלתו אומר השליח שרוצה להיות שליח לקבלה. וזה תלוי בבעיית תופס לבע"ח. - (והוא פי' פלאי).

שי' הרמב"ם בתן כזכי', דא"י לחזור בו אבל בעינן נתינה לעבד בחיי האדון. וצ"ב פשרה זו? דס"ל, דליכא נתינה לידו, דזכי' דין בפ"ע, ואפי' נאמר דמטעם שליחות הוא, מכ"מ אינו בכלל שליחות דידו כידו ופיו כפיו וכו'. ואפ"ה א"י לחזור בו. דדוקא בעד הקנין איסור בעינן נתינה לידו. אבל הקנין - ממון שיכול להפקע אף ע"י

הפקר, הכי נמי אמרינן בי' דיש להיות זכיי' להפקיע קנין – הממון, ומה"ט אינו יכול לחזור בו. אך קנין האיסור נשאר עדיין, דזכיי' אינה פועלת נתינה. (צ"ע מזכה. ד"ע.) ובזכה היא שליחות ע"י מינוי, שבעל הממון מינהו. ולהר"ן ליכא זכיי' אלא עפ"י מהלך זה. אך להר"מ יש עוד דין נוסף, דיש זכיי' אף בלי מינוי שמדעת המקנה, כגון בתן כזכיי', דר"ל - דלא איכפת לי' בהיות זה השלישי שליח קבלה, אבל אין שם שליח קבלה **שנתמנה**, שלא מינהו האדון.

ולהר"מ צ"ע תי' הגמ', דהלא איהו פסיק דתן כזכיי' היא זכיי' שלא בתורת שליחות דפיו כפיו וכו'. ולדידי' צ"פ דאיהו, דליכא זכיי' גמורה מכל וכל, אלא רק לענין **חורה**, אבל עדיין לא חל השחרור.

ד"ה התופס. לרש"י, כל שיכול הוא לעשות, יכול למנות שליח, דיכלתו היינו בעלותו. לתוס' - דוקא אם הוא היחידי בעשיי' זו מיקרי בעלים. ובתוס' הק', הלא זכיי' מטעם שליחות, והיינו הך, והיאך אפשר לחלק ביניהם. ונל"פ דתפיסת בע"ח עצמו, או שלוחו, **כהיתר** הוא. אבל בתפיסה ע"י זכין, היא התפיסה באיסור גזילה, והיאך יקנה בה ... (אך היאך שייך זה במציאה. ד"ע.) ואם נפרש בדעת רש"י עפ"י שיטת הר"ן, דזכיי' מטעם שליחות ר"ל מינוי דעת המקנה.

ריו"ח מחלק בין מציאה לבע"ח, עתוס', והי' אפשר לחלק דבחיוב יש בע"ח אחרים המעכבים,

ובמציאה דהוי' הפקר, ליכא כלל **מעכב** אחר(עש"ט"מ לכתובות (פד:)) שתי' כן בשם הרמב"ן. ועוד נראה לחלק, דבחיוב, בעינן פרעון, וקנין לא מעלה ולא מוריד, דבמקום שיש פרעון לא בעינן הקנאה, והיכא דאיכא הקנאה בלי פרעון (הגיע הממון לידי ולרשות המלוה) ליכא כלל אפי' הקנאה. ודוקא בקניינים, דבעו דעת קונה, (עודר בנכסי הגר וכו'). י"ל בו זכין, אבל בפרעון, דקיי"ל דאפי' בפרעון בע"כ שמי פרעון (עתוס' להלן ע"ה.), ולא שייך זכין אלא **בקנין הצריך דעת**. אבל לא בתפיסה, שכל עיקר עניינו הוא **תפיסה**, ואין שייך שיתפוס אחר בעד זה. וכן נפק"מ למשל בתקפו אחד לפנינו, דאילו יתפוס אחר (שלישי) בעדו, לא יהי' אלא כעומד באגם, דעדיין אין הלה מוחזק ותפוס בהממון או החפץ. וס"ל לתוס' דאפי' ע"י שליח א"א להיות המשלה מוחזק ותפוס בהממון עי"ז שהממון נמצא ברשותו של השליח. ולפי"ז אפי' בדליכא בע"ח אחריו, נמי הי' צ"ל כן, דלא קנה הלה ע"י זכיי' של זה, אלא דהתם הוי חשיב אבידה, כנ"ל. - ועויל"ח, דבכל זכין בעינן שתהא משמעות בעד הזוכה ג"כ, ודעתו פועלת שתהא החלות בעד המקבל. והיינו דוקא במציאה. דאף לגבי דידי' שפיר חשיב כמעשה קנין. אך בתופס לבע"ח, אין שם פרעון ותפיסה כלל לגבי עצמו. דאין הוא בע"ח כלל. דבקנין הוי המעשה קנין **שלו** ולא של המקבל, אם נאמר דלא ר"ל דהוי ידו כידו ממש, והיינו לשיטת ריו"ח. אך לר"ח ור' נחמן חסרון המשותף הוא, דליכא בעלים שיהי' בעדם שליח, דליכא כלל בעל הממון. ולריו"ח אין כאן חסרון דבעל הממון, דבעלים הוא, מאחר שאילו היה הוא עושה זה המעשה בעצמו, הי' זוכה.

ובסוגיין השוה ר' חסדא מגביה מציאה לתופס לבע"ח. ודחה הגמ' (אמימר ורב פפא) דלר"א ה"ט דקנה, מיגו דזכיי' לנפשי' (אף דעתה אינו יכול לזכות ממש, שעדיין עשיר הוא). וע"כ ל"ק רבנן - לא תלקט לפני וגו'. דבאמת מגביה מציאה בכל מקום קנה, ואף במגביה מציאה קנה, ובפיאה היא הלכה מיוחדת, דמחמת **האיסור** ליכא קנין. (או שעשיר לא ילקט, או **שבעל השדה** לא ילקט.) עתוס' שהק' מדינא דאעל"מ.

פ"כ ה"ב ממלוה ולוה - עיי"ש במגיד משנה בשם תשו' הרי"ף, דבמקום דלא חב לאחרים הי' צ"ל דלא קנה, ודוקא במקום הפסד, ותקנה הוא שהתקינו כדי שלא יהא הפסד למלוה. והיינו כהערתנו הנ"ל. - ולשון הרמב"ם - אבל אין עליו בע"ח אחרים **קנה לו**, ומשמע דהויא גבייה. ואם נתפוס דדוקא קאמר, צל"פ דה"ט דל"ק בחב לאחרני, דבאמת שייך זכין אף בתפיסה, אך ליכא **בעלות**, מאחר שיש שם אף אחרים, ואין הוא היחידי שיש לו זכות בכאן. אבל כשהוא הבע"ח היחידי, הוי שפיר בעלים לומר בעדו זכין לאדם וגו'.

פי"ז ה"ה מגזילה ואבידה - קנה חברו. פסק כחילוקו של ריו"ח. ואין לפרש טעם החסרון מחמת בעלות, אלא כהסברים האחרים. כנ"ל. וא"כ לא הו"ל לחלק בין חב לאחרים ללא חב, כנ"ל, וכשי' הרי"ף באמת. וק' סתירת ד' הרמב"ם, אא"כ נחלק ונאמר דבמציאה שפיר אפשר להיות שליחות דבעלים, דמיגו דזכי לנפשי' ר"ל שיכול הוא (השליח) לעשות זה המעשה בעד עצמו, וא"כ שפיר יכול להיות שליח על זה.

אפי' לס' דזכי' מטעם שליחות פי' דלא הוי ידו כידו, והנפק"מ בין הבנה זו לזכי' לאו מטעם שליחות, הוא לדין זכי' לקטן. אך צ"ע, למאי נפק"מ בגדר העניינים ?

תוד"ה ש"מ. וכן בחה"ר. ד' מפליאים. ונל"פ, דמינהו לש"ה, ואיכא דעת מקנה על השחרור, ולא דמי למתנה לאחר למ"ד, דהתם דוקא ליכא דעת תוך הזמן, אבל הכא לא פירש שום זמן, ואיכא אף עתה דעת מקנה. וצ"ע, מדוע אינו כבר משוחרר, עגמ' (דף כד) - דמחמת חסרון דלא חזרה וכו' לא מהני, ואילו נעשה לתופס השטר בעד העבד עכשיו תומ"י, מדוע לא יהי' משוחרר עתה מיד ? הלא מכח זכין יש כבר שליח העבד התופס את השטר. ונראה, דבעד שטרות לא סגי בקנין השטר, אלא בעינן תפיסת בעל השטר, ונפק"מ למקנה הנייר ע"י חליפין (עתוס' ב"ב ע"ז ע"א), דפשיטא דאף דקנה הנייר, מכ"מ ליכא תפיסת השטרולא קנה, ואף ה"נ, אא"כ אמרינן דתן כזכי, ואז מינהו הארון לשליח העבד, ואיכא אף תפיסת העבד. אבל בלא מינהו, ונעשה הזוכה תופס השטר מבלי דעת המקנה, וזה תלוי בתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, דתפיסת המלוה תמיד הויא בע"כ של הלוה, והבעיא בסוגיין היא - אי אף יש ענין זכי' לענין **תפיסה**, היכא דהויא **בע"כ** של המקנה ומבלי דעתו. ואף בשטר שחרור בסוגיין יש **תפיסת השטר** בלי **מסירת השטר**, שהרי לא הסכים המשחרר שיהיה זה זוכה ותופס בעד העבד, אך דעת מקנה איכא בעד ענין השחרור ולא בעד תפיסת השטר. ובל' הרשב"א דכל שמגלה בדעתו וכו' דאיכא הכא דעת מקנה, ומיהו וכו', דחסרה **מסירת השטר**. ובעיא זו אי אפשר להיות תפיסת השטר בלא מסירת השטר, תלוי' בתופס לבע"ח במקום שחב וגו'. ובעיא זו שייכת אף בממנה פ' לש"ה במקום יבם, והזוכה יעמיד את עצמו כשליח קבלה מטעם זכין, עפ"י הגמ' דיבמות. ותי' בגמ' דבאמת ליכא **תפיסה בע"כ** ע"י אחרים אלא ע"י בעל דבר בעצמו. והכא כל האומר וגו', ואיכא אף **מסירת השטר**, וליכא כלל תפיסה. ובמזכה גט במקום יבם, עדיין יל"ע, דאפשר דתפיסה בלא מסירה בכלל תלי גטך מעג"ק, מאחר שלא היתה הנתניה בתורת גירושין, שהרי צוהו הבעל שיעשה **הוא** את הנתנית - גירושין אח"כ, וחשב שזו הנתניה עכשיו היתה בתורת מסירת הגט לש"ה. ואף בשטר מוכר הי' לנו לחקור כן, דאמר תנו שטר זה לפלוני, והלה יזכה בתורת ש"ק, אפשר דפשיטא דליכא דעת מקנה, דאומדנא איכא דליכא דעת עד שיתן ממש לידיו של קונה. אבל בשחרור עבד, איכא דעת מקנה אף עתה, דעבד ליה ניח נפשי', וליכא קפידא וחסרון בדעת מקנה דקנין במנותו את זה הזוכה לש"ה, ושמעינן דלא בעינן דעת מקנה בשטר על נתינת השטר, אלא על **הקנין** בלבד.

תוד"ה כל. חילקו בשי' ריו"ח. יל"ח דהתם אמר כן הקונה, וכאן אמר כן המקנה. ועויל"ח, דהתם יכול לזכות המגביה בעד עצמו, אבל הכא אין הזוכה יכול לזכות בעד עצמו כלל, דרק שייכת אמירת התן דהמקנה כלפי העבד. (ויש לצרף ב' החילוקים גם יחד). ולפי"ז כונת התוס' לחלק באומדנא, דכן ר"ל. ודעת מקנה ר"ל, למעט אפשרות ויכולת השליח לזכות, ודוקא היכא דהוא א"א לקנות בעד עצמו אמרינן דתן כזכי. או אפשר לפרש דהלכה היא זו: דנל"פ דאף דתן כזכי ר"ל שלזה התכוין האומר באמרו תן, מכ"מ מאן יימר לן דכן כיון המקבל בשעת הגבתו את החפץ, שיקנהו הקונה תומ"י, הלא אם לאו למדן הוא, אפשר שכיוון שיקנה הקונה לאחר זמן - לכשיתנהו הוא להקנה ויעשה הקונה מעשה קנין, ואפ"ה נראה דקנה הלה תומ"י. דהיכא דאיכא דעת מקנה, ועשה השליח הזה מעשה קנין, ודעתו שלא תהי' חלות קנין עד לאחר זמן, שפיר פועלת דעת המקנה שיקנה תומ"י. ואף דברור דבנותן ליד קונה ומתנה הקונה שלא יקנה עד לאחר זמן, דלא קנה בע"כ. אבל בשליח המתנה כן, שלא יחול הקנין עד לאח"ז, היכא דאיכא דעת מקנה ודעת קונה שיחול הקנין תומ"י, דקנה. דאין קנין זה בע"כ של **הקונה**, שהוא אדרבא חפץ בו, אלא בע"כ של השליח, ואין הוא הבעלים להתנות על דעת על הזמן.

יג :

בתוס' הק' ל"ל מעמ"ש יאמר לו תנו. ויל"ת דנפק"מ באומר תנו. והק' לפנינו - דאף תן כזכי. ותי'. אך ק' אדרבא, דמעמ"ש צ"ל קנייה בלא מעשה קנין, ותן כזכי ר"ל שיעשה מעשה קנין. וא"כ - הרי הפקיע הקנאה זו מאופן של מעמ"ש. וצל"ת, דב' משמעיות יש במאמר תן, דאפשר לפרשו כזכי, ואפשר לפ' **כשה**. דאילו הי' אומר זכי, פשיטא דלא שייך בכה"ג קנין מעמ"ש, דהי' לו דעת מקנה בעד הקנאת מעשה קנין.

מיד ליד. צ"ב.

יד :

לא אמרינן מיגו. פלא הוא. הלא פרעון עדיין ליכא עד שיהיו המעות **ברשותו** של המלוה ותח"י, והיאך קנה המעות, הלא לא נתכוין הלוה סתם ליתן מתנה להמלוה. ב"הנח לפני" קונה המלוה מעות הפרעון אפילו בלי מעשה קנין, עי"ז שיש שם פרעון. וצ"ע, היאך שייך לומר הולך כזכי במלוה ולוה, הלא ליכא **פרעון**, ואין שייכות כלל **לקנין** הכא? לרב דלא ס"ל האי מיגו צל"פ דלגבי הלוה חשיב כפרעון, דכבר **יצא מרשותו**. אבל כלפי המלוה - עדיין לא היה שמה פרעון. (בכל גביי, בע"כ הוא נוטל, וליכא דעת מקנה, וא"א כלל לומר דפרעון תלוי בקנין, אלא ודאי דתמיד נקנים הדמים ע"י מעשה הפרעון בלי **מעשה קנין**.)

בחילוק הר"ת שבין בע"ח למתנה, דתן כזכי בחוב חשיב כדעת על הפרעון, שהרי מסכים הלוה להוציא הדמים מרשותו ומתח"י, שמאחר שמסכים על הנתינה להלה, אף בזה יש כבר הסכמת פרעון. אבל בהקנאה, תן ר"ל שיעשה הלה מעשה קנין, וזכה דוקא ר"ל שיעשה זה השלישי את מעשה הקנין, ודוקא בכה"ג חשיב כאיכא דעת מקנה. (וצ"ע עבד) בזכי בעינן מעשה קנין בחיוב מצד הזוכה, ובפרעון סגי בנתינת הנותן ומסירתו מרשותו. וזה ר"ל הגמ', דאפי' תן לאו כזכי איכא דעת מקנה, אך בתן כזכי עושה שיש **מסירת** השטר, ובלא תן כזכי, איכא **תפיסת** השטר בלי **מסירתו**. ותפיסה בשטר בע"כ ליכא. ולזה סגי בתנו כזכו, אף דאינו די בהכי לענין דעת מקנה בכהת"כ, אבל בעבד אפי' לס' דתן לאו כזכי - **איכא** דעת מקנה, - ותכ"ז מהני לענין שיחשב כתפיסת השטר מדעתו של

המקנה, שהרי לא מיחה להדיא. וראייתו מחוב, דלפרעון סגי במסירה מידו אף דליכא דעת על הקנין, דלא בעינן דעת קנין בחוב. ובעבד, בין כה וכה יש דעת מקנה.

בסוגי' דעשה עמי. אפי' לרשב"ג ליכא חיוב מזונות בדלא סיפק, אך יש כפי' על הצדקה. דאילו הי' חיוב מזונות, מדוע היו כופים לשחרר, היו יורדים לנכסיו לגבות החיוב ממון.

מקדיש ידי עבדו. דקל לפירותיו.

לוה ואוכל ועושה ופורע. פחות פחות. ומדוע לא יעשה כן לכתחילה? (עפנ"י) דפרעון יכול לעשות בפחות פחות, אבל היאך יקנה אוכל בעד פחות משו"פ, והחילוק פשוט הוא. (עיין מאירי)

פחות פחות. רש"י ק'. לתוס', חסרה דעת המקדיש. ערמב"ן דהל' היא, דפחות משו"פ לא חשיב מעשי ידי, והוא לא הקדיש אלא מעשי ידי עבדו. והלכה היא בשיעור קנין פירות דכהת"כ כולה, וכן בדקל לפירותיו.

ל' הר"מ צע"ק, שכ' - שיתר על פרנסתו קודש. והלא קיי"ל פ"ט ה"ז מעבדים דיכול לומר לעבד וגו', והול"ל דהכל קודש, אך עצה יש לו ללוות וכו'. ושיטה אחרת היא מרש"י, דאיתר מכדי פרנסתו חל ההקדש אפי' ע"י פחות פחות משו"פ. אבל אכדי פרנסתו - יש חילוק: בעושה פחות פחות לא חל ההקדש, וביותר - חל. והוא פלא !! -

מעשי ידי העבד שייכים לאדונו: א) ארעי אשבח, כדקל לפירותיו. ב) מה שקנה עבד וגו'. ונל"פ דס"ל כרמב"ן, דשיעור מעשה ידיים דארעי אשבח הוי שיעור שו"פ. אבל מה שקנה עבד פשיטא דשייך אף לפחות משו"פ. ודוקא לענין קנין ארעי אשבח אפשר לומר דיכול לומר עשה עמי. אבל בפחות משו"פ, דליכא קנין אלא מכח מה שקנה עבד וכו', י"ל דליכא זכי' בכדי פרנסתו. והחילוק בזה, דמכח דין דקל לפירותיו, פועל העבד כדקל וכקרקע - ולא בתור גברא - דהוה מעש"י האדון; אבל לס' דמה שקנה, מכ"מ המעש"י של העבד הם, ודרך העבד בא הקנין ולא דון, וא"כ בכדי פרנסתו לית לי' לאדון זכיי'. (דמעשה ידיים של אדם, הוי קנין אליי). אך צ"ע, דהקדשת ממונות דהוי שלו מכח מה שקנה עבד, זהו מקדיש דבר שלב"ל, ואפי' פחות משו"פ איתר מכדי פרנסתו - מדוע חל. ועכ"פ חזינן דס"ל דכה"ג חשיב דבר שבא לעולם. [עתוס' (סו.) ב' דיעות בדין דקל לדמיו, אי חשיב כה"ג כדקל לפירותיו. ואפשר דכל דאיכא בעין ליתא לחסרון דדשלב"ל. (ד"ע.) דחסרון זה הוא לא בחלות הבלתי - אפשרית, אלא בדעת מקנה, כדמשמע מפ' מי שמת - דעתו קרוב אצל בנו, ומקנה אפילו לעובר. ד"ע.]

ונל"פ, דאף דפחות משו"פ לית בי' קנין בתורת פחות משו"פ (מדין ארעי אשבח), מ"מ קנה בתורת מקצת פרוטה מדין זה, דהא חזי לאיצטרופי. אבל שעבוד בע"ח מפקיע אפשרות הצירוף, וממילא ליכא קנין בתורת ארעי אשבח, אלא בתורת פחות משו"פ - מדין מה שקנה עבד, ובזכיי' זו אמרינן דא"י לומר עשה עמי, דלית לי' לאדון זכי' בעבד בכדי פרנסתו. (לאח"ז, כשיעשה עוד פחות משו"פ, יצטרפו ב' חצאי הפרוטה ביחד להיותם שו"פ.

ודוקא שעבודא דבע"ח מונע זה הצירוף. ולפיכך צריך ללוות, ואינו יכול לעשות פחות פחות לכתחילה, וזהו התירוץ ההלכתי לקושיית הפנ"י. אך צ"ע מדוע לא ילוה אף ביתר מכדי פרנסתן, ויעשה פחות פחות, ושעבוד הבע"ח יעכב הצירוף, ויהי קנין האדון מדין מה שקנה בלבד, ודבר שלב"ל הוא, והדק"ל. ואפשר לתרץ, דבשעת הקדשה עדיין לא היתה שמה הלואה, ולא הי' בכלל באפשרי, ובמציאות להיות מעש"י של פחות משו"פ, שכל פחות הי' חזי לאיצטרופי לעוד חצי פרוטה, ולהיות של האדון מדין ארעי אשבח (דחל אשו"פ). אך בשעת הלואה (שלאחר הקדשת האדון) נתהוו ענין מעש"י דפחות משו"פ. ואין העבד רשאי וזכאי ללוות ולשעבד מעש"י אלא בעד בכדי פרנסתו. ההלואה משנה את קנין האדון במעש"י דפחות משו"פ מקנין דארעי אשבח להיותו קנין דמה שקנה עבד וכו', ואין העבד רשאי לשעבד הנכסים (לפעול כנ"ל, שהשעבוד מבטל הצירוף, כנ"ל). בעד יותר מכדי פרנסתו.

(א) בארעי אשבח - אין העבד המזכה להרב, וחשיבי **כמעש"י של האדון**; משא"כ בקנין מה שקנה וכו', דהעבד הוא **המזכה** להרב. (ב) "יכול לומר" רק לענין ארעי אשבח. אבל לענין מה שקנה "א"י לומר". (ג) פחות משו"פ - כרמב"ן. ליכא ארעי אשבח בפחות משו"פ, אבל מה שקנה איכא. כנ"ל.

ובפי' הרמב"ן דפחות פחות לא קדיש מחמת דהוי דבר שאינו שלו של האדון, דליכא ארעי אשבח, ק', דמכ"מ יהי' שלו מדין מה שקנה עבד וכו'. (דיל"ת דהוי דשלב"ל).

רפואתו דיד', העדפה. דאומרים מה שקנה לענין ריפוי. ואין החיוב לאדון באופן ישיר, אלא **דדך העבד**, דחיובי **חבלה** תמיד הם לנחבל. וכשיעור רפואתו יכול לעכב שלא יזכה בו האדון על ידו. וכן לענין מזונות לענין קנין האדון אשר מכח מה שקנה.

לכאורה היתה קו' הגמ' (יב סע"א), היאך מקדיש דבר שאינו שלו. ומוכח דא"י לומר וכו' ר"ל דאין לאדון זכי' בעד השיעור דפרנסתו. (אך זה תימא, לחלק בזכ"י דארעי אשבח.) (אא"כ נאמר לגבי השיעור דכדי פרנסתו, אינו כעבד אלא כבן חורין. עתוס' ד"ה ומר סבר, מ"ש בשם הגר"מ פיינשטיין, [וכעת נדפס בס' דברות משה לגיטין פ"א סי' י' סוף ענף ד'].) ועפ"ז שפיר מובן מדוע בלא סיפק יכול לומר, ואינו חייב במזונות, דל"ד עבד לאשה, דבאשה יש **חיוב מזונות**, אבל לא בעבד, כנ"ל. אך זה תי', כנ"ל, ונל"פ דתמיד יש לו לאדון זכי', וקו' הגמ' מהקדש צ"ע - דהלא הקדש מפקיע מידי שעבוד. ובאמת יש חיוב מזונות, ול"ד לאשה בלא סיפק, דבאשה יש חיוב מזונות מוחלט, אלא שיכול לומר (בסיפק) צאי מעש"י, דאמירתו זאת דצאי היינו נתינתו דמי מזונות לה, והיינו פרעונו. ובלא סיפק, הרי לא פרע לה כל דמי החיוב מזונות שיש עליו. אך בע"כ, החיוב תלוי בלקיחת המעש"י. דבמעוכב גט שחרור פשיטא דליכא מזונות, דדוקא ע"י קנין - ממון יש קנין מעש"י, וזהו **המחייב** במזונות. ובאומר צאי - מפקיע המחייב בהפקעתו זכיותו במעשי ידיו אפי' בלא סיפק, ואינו דומה לאשה, וז"פ.

יב:

תוד"ה רפואתו. לתירוץ השני ס"ל דהמחייב בחבלה הוי העבד - הנחבל, ולא האדון באופן ישיר. דאילו כן, היאך אפשר להיותו **חייב לעצמו** - אתמהה! ולתי' הראשון, הוי החיוב לאדון, באופן ישיר. ולהכי א"א להיותו חייב כלל. אך בחבלו בו אחרים, ה"ט דמחוייב הרב ליתנו לעבדו לרפואתו, דאף אם ירצה הנחבל ממש שלא

לרפאות א"ע, אין **החובל** מחוייב לשלם לו דמי ריפוי, אף שהחוב הוא **לשלם דמי ריפוי** ולא **לרפא**, מכ"מ בלא ריפא א"ע בו, מחוייב להחזיר הדמים להחובל. (the money is earmarked)

רש"י ד"ה ורפואתו. ההעדפה הוי' שלו מדין צער. ובלא נצטער חייב להחזיר. ול' הגמ', מ"ד צערא דידי' הוא. וכן הביא הר"מ, שציערו בצער, פ"ד ה"י מחובל. ונל"פ, דאילו טעו ב"ד באומד שלהם, פשיטא שמחוייב להחזיר השאר לחובל. וב"ד משערים תמיד בריפוי הכי קל, שלא יצטער הנחבל בריפוי. והם השתמשו בריפוי שיש בו צער - בריפוי אחר. אבל אומד הב"ד לא היה בטעות.

בגמ'. **מ"ד צערא דידי' הוא.** פי', דהמחייב הוא העבד ולא האדון, כפי' שני שבתוס', ולכך יכול לעכב בעד עצמו. והו"א דזכי' זו לעבד הוא על **דמי ריפוי**, קמ"ל שהזכי' היא אך בעד **הריפוי**. ולא בעד **דמי ריפוי** ואף רש"י לא ר"ל שהעדפה זו הויא אך מדין צער ולא מדין ריפוי, אלא שהוקשה לו לרש"י, מדוע לא יהי' עוד חוב צער, ויהי' הצער לעבד. וצל"ת דצער הוי לאדון. וכן לכל צער.

תוד"ה וכ"ת. ומה בכך. שמאחר שיכול לשחררו בע"כ, לא הוי חוב. והק' תוס', מ"ש מגירושין. וצל"פ, **דעצמה** של גירושין הוי חוב. אך גופה של שחרור הוי זכות, אלא דמשום נימוקים אחרים ועניינים צדדיים יש שמה חובה, שיש **גרמת חובה**. בגט דעת מקנה של חובה, לזה אין מועיל ס' דיכול לעשות המעשה אפילו בע"כ. אבל בדעת זכות (שחרור) אלא שיש **בתוצאות** חובה, מאחר שאף הוא בעצמו יכול לעשות בע"כ, בכה"ג מסלקת ס' זו את ענין החוב שיש בחלות מצד התוצאות, דבלאו הכי נמי יכול לפעול תוצאות הללו. (בחה"ר חילק בצווח בין זכות גמור, לבין סתם זכות). ואף צ"ע הגמ' דיבמות, במזכה גט לאשתו במקום יבם, הלא עצמם של הגירושין הם מעשה חובה, ומאי איכפת לן בתוצאות דזכות. וחזינן דב' אופני זכין יש: א) דעת מקנה (במתנה) דזכות. ב) תוצאות של זכות, אף כי הדעת מקנה גופא (עפ"י דין) הוי' **דחובה**. ולכאורה חזינן דזכין לאדם תלוי תמיד **בתוצאות**, ולא בטיב **הדעת - מקנה**. אך הבדל יש, לענין אילו היה יכול לפעול תוצאות הללו בלא איהו. - והרשב"א מחלק, דאם דעת מקנה זכות (וגם תוצאות) עומד וצווח לא יועיל, דזכין אפי' בע"כ. ודוקא בדעת מקנה חובה ותוצאות של זכות יכול לצווח אח"כ. ערשב"א לקידושין (כג). דשונא מתנות יחי', ורק מצד התוצאות הוי' זכות. אך שחרור הוא זכות גמור. וק' מגר קטן דקיי"ל הגדילו יכלים למחות. וחילק דגירות תמיד בעיא דעת, משא"כ שחרור עבד - דא"צ דעת (בנותן לו בעצמו). [ועי' בס' בעקבי הצאן (עמ' קצ"ח).]

בעינן דעת לא רק בעד מעשה הקנין אלא אף בעד חלות הקנין. ולפיכך יכולים לחזור בהם (קידושין נט) תוך למ"ד, דעדיין ליכא חלות, ובעינן דעת בעד החלות. בעינן דעת הזוכה (בזכין) בעד המעשה, ודעת המקבל - בעד החלות. ולפיכך בצווח לא קנה, דהוא דומי' דחוזר בו תוך למ"ד. אך בשחרור עבד, לא בעינן דעת העבד בעד החלות ולא בעד המעשה אלא בעד מינוי השליחות, להחשב כידו. וזה יכול להעשות ע"י זכין. וצווח מפקיע דעת דחלות, ולא שנתגלה למפרע שלא הי' בכאן זכות ושלא אמרנו כאן זכין, ולא היה אפילו **מעשה**. דלרשב"א איכא באמת מעשה, אך ליכא חלות, דחסרה דעת בעד החלות. ולראשונים דפליגי אדעת הרשב"א, ס"ל דנתגלה שלא הי'

בכלל זכות, ושלא הי' כלל מעשה קנין. - אבל במזכה גט לאשתו במקום יבם, פשיטא דצווחת מועיל, דלא הוי' זכות אלא מטעם התוצאות, ולא מחמת עצם הדעת מקנה. ובצווחת, הרי נתגלה דלא היתה בזה זכות.

יג.

תוס' ד"ה האומר. שיטת רש"י (ט: הרי"ף והרמב"ם, דיל"ח בין אומר זכה לאומר תן, דהוי' כזכי. דבאומר זכה הוי' הזוכה כשליח שנתמנה ע"י בעל הממון (המקנה), ושליח שע"י מינוי הוי' ידו כידו ופיו כפיו, ושפיר איכא נתינה לידו של העבד. אבל באומר תנו, אף דתן כזכי, מכ"מ ליכא הכא מינוי שליחות ע"י בעל הממון. אלא שיש דעת מקנה שלו דאומר דלא איכפת ליה להמקנה אם יזכה זה הזוכה בעד העבד, אך זוהי שליחות שלא ע"י מינוי, ואף דשפיר מועלת מעשה דידי' בכדי לפעול חלות בעד העבד, אבל לא דחשיב כמעשה של העבד. וליכא נתינה לידו. ובעינן בעד הפקעת הקנין איסור נתינה לתוך ידו של העבד, ולא בעד הפקעת קנין הממון. (דאל"כ, היאך נבין מאי דא"י לחזור בו.) דהנה חקרו האחרונים אי בעינן בשטר שחרור דעבדים נתינה, או דכשר השחרור אף ע"י טלי גטך מע"ג קרקע. עתוס' שלפנינו - אלא מראהו לו, דס"ל דאף בטלי גיטך השחרור חל, ואף לענין איסורים. ולשיטת הרמב"ם יל"ח כנ"ל. ואף דבפשוטו משמע, דאף דדוקא גט אשה דאיסורין בעי לשמה, וכן גט איסורין דשטר שחרור, אבל לא שטרי ממון, מכ"מ א"א לשחרר הקנין ממון דהעבד ע"י שטר שחרור שנכתב שלא לשמה, בתורת שטר ממון. (דא"כ, למ"ד המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור, אטו נימא דפרח ל"י דין לשמה בשטר שחרור של עבד. ע"י בס' אבני מילואים.) וצל"ח, דלענין **החפצא דהשטר**, בעינן שיהא ראוי אף בעד קנין האיסור. אבל לענין **קניית השטר**, יל"ח, דטלי גטך פסול בנוגע לאיסורין, וכשר לענין ממונות דהעבד.

ד"ה תנו. דלא תקנו מעמ"ש בשטר. בפשוטו הי' נל"פ דלא מהנו שאר קניינים בגט אשה, עחה"ר (עז:). דפליג ארש"י לענין אגב, ומסתמא הה"נ לשאר קניינים לבר מיד וחצר, דבעינן נתינת הבעל, וטלי גטך לא מהני, ודוקא ביד וחצר, שאין האשה צריכה לעשות שום מעשה קנין בקו"ע, איכא למימר שקניינה הוי' המשך מנתינת הבעל. אך היכא דעושה האשה מעשה קנין בקו"ע, היאך נאמר שיש המשך מנתינתו למעשה קנין דידה, דליכא שייכות כלל ביניהם, דלא הועילה נתינת הבעל להגבהה או למשיכה דידה שתקנה, דהמשיכה וההגבהה היתה דים. (כעין זה עיין בס' אור שמח פ"א ה"ד מגירושין, ומש"כ בספר ארץ הצבי (עמ' קפ"ג.) ד"ע.) אך לפי"ז, לא ינהוג טעם זה בגט שחרור לפי שיטת התוס' עצמם, דס"ל (בדיבור דלעיל) דטלי גטך כשר ביה. ובע"כ צל"פ אחרת, ונל"פ דס"ל לתוס' דבעד קנייה ע"י שטר בעינן **תפיסת השטר**, ולזה לא סגי בקניית הנייר שעליו נכתב, אלא בעינן תפיסה ממש, כלומר, קנין שיש בו תפיסה. ולפי"ז, ל"ד מעמ"ש באו למעט, אלא כל קנין שבמטלטלין שאין בו תפיסה. והה"נ לסודר. (עתוס' ב"ב ע"ז א' שכ"כ בשם ר' יהודאי גאון, וברשב"ם לק"נ ע"ב ד"ה אמר נכסי לפלניא, דמשמע דפליג אתוס' ד"ע.) והה"נ לאגב. ואף דמשמע בסוגי' דג' שטרות הן (ב"ב עז) דאגב קונה בשטרות, יל"פ דהיינו דוקא בשטר **של אותה הקרקע**, דבעלמא קיי"ל דאין המוכר מחוייב להעמיד שטר ראייה בידיו של הלוקח. אבל היכא דכבר נכתב, והיה בדעתו למסור לו, וכבר קנה הלוקח את השדה באיזה קנין אחר, ככה"ג אמרינן שהמוכר מחוייב למסור לו השטר. אבל לא ר"ל הגמ' שקונה השטר ע"י קנין אגב. (ערא"ש לאותה סוגי'.) ולכאורה תימה לפירוש מו"ר מפסק הרמב"ם פ"ו ממכירה, דאגב מהני לקנות שטרות אפילו הוו שט"ח, הרי דלאו דוקא ר"ל הגמ' השטר ראייה של אותה הקרקע. ות"י מו"ר, דהר"מ ס"ל דאגב קונה **בחובות**, וממילא - מאחר שהי' מלוה בשטר, מחוייב המלוה לתת לזה הקונה את השטר, מאחר שהוא -הלוקח- הוי' עתה **בעל החוב**. (ועתו"מ ס"י ס"ו ס"ט,

דמשמע לכאורה דאין צורך למסור השטר לזה שקנה החוב א"כ קנה אף היות החוב מלוה בשטר. ולכאורה היינו דלא כתיורין מור"ב דעת הרמב"ם. ד"ע) אך מדויק לשון התוס' משמע דר"ל דקנין מעמ"ש לא תיקנו בשטרות, אבל שאר קניינים שפיר היו מועילים. וחסרון מיוחד הוא בקנין מעמ"ש, ודלא כהסבר הנ"ל. ובאמת בעיא זו, אי סגי בעד קניית השטר באיזה קנין שיהי', או דבעינן דוקא קנין שיש בו תפיסת השטר, לכאורה הי' צ"ל תלויה במחלוקת האמוראים אי ס"ל לר"א בשאר שטרות דתסגי בע"מ, או דבעינן בהו ע"ח, מאחר דכתיב למען יעמדו ימים רבים. (דף כב:) כלומר, דבעד שטר **ראיה**, פשיטא דבעינן ע"ח בדוקא, ולא סגי בע"מ. ופליגי אמוראי אם אפשר להכשיר שטר לענין קנין שאינו שייך כלל להיות שטר בעד **ראיה**. ולכאורה ה"נ בנד"ד. דשאר קניינים שאין בהם תפיסת השטר פשיטא דלא מהנו בעד שטר **ראיה**, שהרי אין הראיה בידו. אך כל עיקר חקירתנו הוא לענין שטר קנין. ובפשוטו הי' צ"ל קניית השטר קנין תלוי' בקנין הנייר של השטר, באיזה מעשה קנין שיהי', ולא דוקא בקנין של תפיסת השטר. אך אפשר דלא מהני בשטרי קניין ג"כ שאר קניינים, משום דבעינן שיהו ראויים לשמש כשטרי ראיה. ועוד אפשר לחלק, דאפילו נפסול שאר שטרות בע"מ, מכ"מ אפשר דמועילים שאר קניינים בעד שטרי קנין. דדוקא בעד **החפצא דהשטר** בעינן אף בשטרי קנין שיהיו ראויים לשמש כשטרי ראיה. אבל בנוגע **לקניית השטר** אפשר לחלק, שיהי' שטר קנין אעפ"י שאינו ראוי לשמש כשטר ראיה. ועכ"פ משמע מל' התוס' דהוי חסרון פרטי בקנין מעמ"ש. ובר"ן הסביר ד"ז (ה' סע"א בדפי הרי"ף) דבדבר שגופו ממון איכא למימר דמינו דמצי זכי לנפשיה וגו'. כלומר, דהר"ת חידש (בתוס' י"ג: ד"ה במעמד) דאין מעמ"ש קונה בעד מקבל גוי, ולא ע"י נפקד גוי, דאין זכיי' לעכו"ם. הרי דס"ל דאינה הקנאה פשוטה בדעת מקנה בלחוד (כהן הן הדברים וגו') אלא שיש כאן מעשה קנין, שהנפקד זוכה בעד המקבל. ועל כן הצריך הר"ן שיהא דוקא דבר שגופו ממון, שאפשר להיות שייכות להנפקד בו - ושתהיה משמעות לזכייה בעד עצמו בזה החפץ. אבל בנוגע לגט אשה ולשטר שחרור, הכתובים דוקא בעד המקבל (השלישי), ואין לזה הנפקד בהם שייכות של כלום (לענין שיזכה בהם **בעד עצמו**), פשיטא דאינו יכול לזכות בעד אחרים. (ול"ה, מאי שנא ממזכה גט לאשתו במקום יבם, ומכל מזכה שטר שחרור לעבדו ע"י אחרים ... ד"ע).

יג:

בגמ' - מסתברא מילתיה דרב בפקדון וכו'. התוס' כ' (כתובות פה:) דמכירת שטרות, ר"ל, מכירת חובות, חלה אך מדרבנן. ויל"פ בזה ב' פנים: או דכל קנין בעי מעשה קנין - משיכה הגבהה וכדו', ובחוב - דהוי דבר שאין בו ממש, כלומר א"א לעשות איזה מעשה קנין שיהי'. ולפי"ז, בהקדש, דלא בעינן מעשה קנין אלא **אמירתו** (בלבד) לגבוה כמסירתו להדיוט דמי, וקני, י"ל דיקנה אף בחוב - מדאורייתא. או יל"פ דה"ט דליכא מסירת חובות מן התורה, דאין המלוה **בעלים** על החוב למכרו. ולפי"ז, אף להקדש לא יוכל להקנות ע"י אמירה, דהלא סוכ"ס חסרה לו דעת בעלים להקנות. והנה, אם נתפוס כהצד השני, אזי אתי שפיר סלקא דעתך הסוגי' דלפנינו, דאף דבמעמ"ש ליכא **מעשה קנין**, מכ"מ בעינן **שיהא בעלים** שתהי' לו דעת מקנה, וזה חסר במלוה. אך לפי הס' הראשונה, צ"ע. ובאמת מחלוקת הראשונים היא, עגמ' ב"ק (לו:) שהקנה חוב לצדקה ע"י מעמ"ש, ותמהו כל הראשונים, למה ליה מעמ"ש, באמירתו לגבוה סגי לצדקה, כמו בהקדש. ותי' התוס' דא"א כלל להקנות חוב, דהוי דבר שלא ב"ל, ואיננו **בעלים** עליו. והר"ח ס"ל שמה, דאיה"נ דנקנה ע"י אמירתו לגבוה, אך הוצרכו לקנין מעמ"ש שיחשב כאילו הגיע ליד גזבר, שלא יוכל שוב להחליף הפרוטה באחרת אח"כ. ומגמ' שלפנינו צ"ע לס' הר"ח. אא"כ נתרץ דס"ל כשיטת הר"ת הנ"ל, דשאני מעמ"ש מקנין דאמירתו לגבוה, דבאמירתו לגבוה איכא הקנאה בדעת מקנה בלחוד (בלי מעשה קנין). אך במעמ"ש יש שם מעשה קנין שהנפקד תופס בעד המקבל. (כנ"ל.) וא"כ הי' ס"ד הגמ' דאי אפשר להיות מעשה קנין על הלואה. אך להתוס' (ב"ק) אין הכרח לזה, וג"כ לא הוכרחו לומר דע"י

מעמ"ש חשיב כבר כהגיע ליד גזבר, די"ל דמעמ"ש הוי' הקנאה גרידתא. אך להר"ח, דס"ל דחשיב כהגיע ליד גזבר, צל"פ דלא הוי' סתם הקנאה, אלא כפרעון. ועתוס' ד"ה תנהו, ויל"פ שיטת הר"ת בב' פנים, עמש"כ בזה להלן. והנה בנוגע לתירוץ התוס' אגמ' דפ' החובל, יש במשמעות ד' התוס' בב' המקומות, ב' תירוצים נפרדים: א) דכל חוב תוך זמנו א"א להיות בו מעמ"ש; ב) דאף דכחוב תו"ז יש מעמ"ש, בכתובה, דאפשר שלא תבוא לעולם לידי גביי', ליכא מעמ"ש. ונל"פ עפ"י הדרך הנ"ל, דגדר מעמ"ש היינו, דחשיב כפרעון (בחוב ההלואה) וכחשבה (בפקדון) בנוגע לנותן, אף כי לא לגבי המקבל. שהנפקד (או הלוח) התופס בעד המקבל, זהו גופא הפרעון, כמו בתנם ע"ג הסלע, או בזרוק לים. ואין להחשיב תפיסתו כפרעון אא"כ כבר הגיע זמן הפרעון. (ל"ה). ולראשונים דס"ל, דאפילו בתו"ז יש מעמ"ש - לבר מבכתובה, צל"פ דלא ס"ל כנ"ל דמעמ"ש **כפרעון**, אלא דהיא הקנאה (או קנין) בלבד. וה"ט דליכא מעמ"ש בכתובה, דצורת הקנין דמעמ"ש היינו שהנותן **מצוה** להנפקד - תנהו לפ'. ובחוב שאפשר שלא יבוא לעולם לידי גבייה, לא שייכא להיות ציווי, וחסרה כל צורתה של הקנין. ועל זה הדרך יל"פ דאף ה"ט דהשי' הסוברת דבכל חוב תו"ז ליכא מעמ"ש, דמאחר שאין לו עדיין זכות תביעה עד שיגיע זמן הפרעון, ליכא צוואת הנותן, דהיאך יצוה - הלא אין לו כלל זכות תביעה. ולאידך ס' י"ל, דמאחר דעכ"פ בודאי תהי' לו זכות גביי' זו לאח"ז, אף עכשיו שייך שיצוה להנפקד או להלוה למי יתן החוב, לכשיגיע זמן הפרעון.

יל"ע באחד שהקנה חוב לחברו במעמ"ש והלך הלוה ופרע למלוה ולא למקבל, אי נפטר א"ל. די"ל שיהי' תלוי בביעא הנ"ל. אי במעמ"ש יש קנין בלחוד, או דחשיב כפרעון. דאי הוי כפרעון, לא יוכל לפרוע עוה"פ להנותן; אבל אי הוי קנין, י"ל דהוי עתה פרעונו פרעון. ובעיית המחילה לאחר מעמ"ש (מחלוקת התוס' והרמב"ן במלחמות) ג"כ תלוי' בזה, אם הנותן עדיין חשיב כבעלים על זה החוב.

ע"י שו"ע חו"מ (סי' ס"ו סכ"ג): חזר ומחלו מחול. יל"פ בזה ג' טעמים (עקצה"ח): א) להר"מ ה"ט, דמכירת שטרות דרבנן. וכ"כ תוס' בכתובות (פה: ב) להר"ת (הובאו ד' בר"ן ורא"ש שמה) דאף דחלה המכירה אשעבוד **הונכסים**, מכ"מ שעבוד **הגוף** אינו עובר להקונה. ועדיין הוי שעה"ג להמלוה, ובאם מחל זה השעבוד, פקע ממילא שעה"ג, דנכסיהן דאיניש אינן ערביין ואחראין לוי', ובנפטר הלוה נפטר אף הערב. ג) סברת הראב"ד, דבמכירת שט"ח אין הקונה אלא כמורשה, שיש לו זכות גבייה בלבד, אבל השעבודים לא עברו כל עיקר [ע"י באורן בסוף חלק א' מהס' שיעורים לזכר אבא מרי ז"ל (עמ' ר"ס)].

ע"י חו"מ סי' קכ"ו. בע"י במעמ"ש אי הויא הקנאה גרידתא, או שהנפקד זוכה בעד המקבל. ואי הויא זכ"י ולא רק הקנאה, יל"ע אי ר"ל דהוי קנין, שעובר החוב מהנותן להמקבל, או שחשיב כפרעון החוב שלו, ואמימר ור' אשי חשבו בתחילת הסוגי' דפקע החיוב אל הנותן לגמרי, ולס' בההיא הנאה הוי כזקיפת מלוה, כל', פרעון ע"י קבלת התחייבות חדשה.

אין מעילה בערכין עד שהגיע ליד גזבר, וכן בצדקה, שמותר לשנות הסלע עד שיגיע ליד גבאי. דהוי מין וסוג הקדש וצדקה מיוחד בפ"ע. ובהקנאה שע"י מעמ"ש כ' בתוס' ב"ק (לו: ב) בשם הר"ח, דהוי כהגיע לידו, דלא הוי' רק קנין, אלא כפרעון (מאחר שאף תנם ע"ג הסלע חשיב פרעון לגבי הנותן ולא לגבי המקבל, דעדיין לא

נפרע אליו, דלא הוי חיוב מחדש עכשיו, אלא המשך החיוב דמלפנים. ולגבי זה נפרע ולא לגבי אידך. וכעין שיטת רב בתן מנה לפ' שאני חייב לו, ועמש"כ לעיל.)

סכ"ב. ב' דיעות בעכו"ם. לר"ת הנפקד חשיב כעושה מעשה הקנין בעד המקבל, ועכו"ם לאו בר זכי' (באו הנפקד או המקבל הוי עכו"ם.). ולרי"ף - מסתמא הויא אך הקנאה גרידתא בלי **מעשה קנין**. לר"ת - תפיסת הנפקד הויא מעשה קנין בעד המקבל. עי' ס"א, דחזרה תלוי' בתוכ"ד ולא בעסוקים באותו ענין. ועפ"י הסבר הגר"ח בקניו סודר יש להסביר החילוק שבין שאר קניינים לסודר, דדעת מקנה המעכבת א"א לחזור אלא תוכ"ד, משא"כ בדעת מקנה הפועלת בעד החלות. ודעת זו - חזרתה תלוי' בעסוקים באותו ענין, וכן בגו"ק מצינו שיעור זה (קידושין ו.). ומדוע פסק השו"ע בהחלט שאין לחזור במעמ"ש בעסוקים באותו ענין. להרי"ף יש להשוות קנין זה לק"ס. דיל"ח, דאף החזרה צריכה להיות במעמ"ש, ולאחר שכבר ציוה, ליכא תו מעמ"ש - לאחר כדי דיבור, וחזרה הויא הל' מיוחדת (כדמוכח מסוגי' דעדות בפ' מרובה) ולא סתם שעקר לגמרי מעשיו דמעיקרא.

ב' דיעות בעכו"ם. יל"פ שי' הרי"ף הוויא הקנאה בדעת מקנה, ואין הנפקד זוכה בעד המקבל. או יל"פ דס"ל, דמאחר דאפשר להיות קנין מעמ"ש בעל כרחו של הנפקד, ושליחות זו נעשית בע"כ של השליח (דהנפקד מחוייב לעשות כרצון המפקיד, לתפוס בעד אחר), יש זכי' גם לעכו"ם וגם ע"י עכו"ם. אך לדעת הש"ך (ס"ק כ"ח) דבעינן מדעת הנפקד, פשיטא דהנפקד זוכה בעד המקבל, ופשיטא דליתא בעכו"ם. או שמא יש לחלק, דסברת הרש"ך היא, דגדר מעמ"ש היינו בנפקד התופס בעד המקבל, והכא ליכא, ולא מהטעם הנ"ל, שהוא זוכה בעדו. ול' הש"ך הכי משמע - וכן משמע לישנא דמעמ"ש וגר'.

בחילוק שביו תוכ"ד לבין עסוקין באותו ענין: עיין ברמב"ם פ"ה מעבדים - ק"ס בשחרור עבד. דהקנאה לא תוציא לחירות, דבעינן השתתפות העבד ג"כ - כיד האשה בגט, דבעינן מעשה קנין, ולא סגי בהקנאה מדעת בלחוד. וכן בפכ"ט ממכירה - פליג לשי'. דבפעוטות תיקנו היכא דהמעשה קנין הוי' ע"י המוכר **וגם ע"י הלוקח**. אבל בהקנאה דמדעת מוכר - הקטן - בלחוד, כזה לא תיקנו. וכן במח' רש"י ותוס' בק"ס בקידושין, אי לא מהני **מדינא**, או מחמת דליכא דעת דידה. [עיי"ש בשיעורי רבנו עמ"ס קידושין]. וכן מהא דס"ל ללוי דקונים בכליו של מוכר, שאין הלוקח עושה מעשה הקנין. וכן מהא דמהני ק"ס ליצור התחייבות, ולא רק להקנאת בעין, ש"מ שאין סודר מעשה קנין פשוט (מהגר"ח ז"ל). [עי' מסורה, חוברת ב', עמ' מג-מו].

נדרים (פ"ז). - ליכא חזרה תוכ"ד בגירושין. והר"מ פ"ו הט"ז הביאו לענין ביטול הגט ולא לענין חזרה מהגירושין. וצ"ע.

ש"ך ס"ק צ"ט ואמרי ברוך. מח' תוס' וריטב"א ב"מ (עא): בעכו"ם המקנה לישראל ע"י זכי', אי יש חסרון דאין שליחות וזכי' לעכו"ם, דלתוס' בעינן שלוחו של בעל הממון. ובשי' הר"ת יל"ת דס"ל כהריטב"א. א"נ יל"ת דמעמ"ש קונה ע"י שיש פרעון (במלוה) ויש השבה (בפקדון), שתפיסת הנפקד כתפיסה בעד השלישי, כנתנם ע"ג הסלע וכזרוק לים וכדין ערב, דשפיר חשיבא השבה ומיקרי שפיר פרעון. וכל כה"ג לא בעינן **שליחות**. וליתא לחסרון דהתוס' פ' איזהו נשך. (אבל כל זמן שעדיין לא נתן ממש המעות להערב, להיות תפיסת

הנפקד כתפיסת המקבל, זה בעי שליחות ולהכי בעינן שלא יהא שום אחד מהם עכו"ם. וזה ל"ה, דא"כ הדק"ל, מדוע מהני במקנה עכו"ם. ד"ע.)

ס"כ. בשליחות דמקבל נחלקו, ובשליחות דנותן, פשיטא דלא מהני. אך שליחות דזכי' לכו"ע לא

מהני' זכיי', דבעינן שיהא הציווי במעמד המקבל, ודוקא בשליחות של מינוי הוי פיו כפיו ולא בזכיי', דהוי דינא רק דקניינו של הזוכה מועיל לפעול חלות בעד השלישי המקבל. (עמשכ"ל.) והמח' אי מהניא שליחות גמורה, דסוכ"ס אין השליח הזוכה אלא המקבל הוא הזוכה. ובהא פליגי, אי הוי קנין מעמ"ש כמעשה קנין, דלזה סגי בשלוחו נמי, או דבעינן שיהא המעמ"ש דוקא בפני הזוכה. ויסוד המח', דיש גזה"כ במדידת עגלה ערופה ויצאו זקניך - הם ולא שלוחם. והר"מ השמיט דין זה. דלדידי' הוי דין פשוט, דאילו הוי' הדין שב"ד הגדול מורדים, הוי' מקום לומר דמועלת שליחות, ולזה בעינן גזה"כ למעט. אך אי נימא דליכא דינא בעד המדידה, דהיא יכולה להעשות אף ע"י אחרים, אך הדין הוא שתהיה נעשית **בפני כ"ד הגדול**, לפי"ז, פשיטא דלא מהניא שליחות. והכי ס"ל להר"מ. (מהגר"מ, ז"ל) ומשל למהר"ד, לדין דאין גירות וקבלת עדות אלא בפני ג', ולא מהני למנות **אחד** להיות שליח בעד כל הג', דבעינן שיעשה **בנוכחות ג'**, ולזה לא מהניא כלל שליחות, דלא נתחדשה פ' שליחות אלא היכא דבעינן **מעשה דידיה** - ובהא פליגי, אי דינא דמעמ"ש היינו שיתקיים הציווי בפני הג' הללו, פשיטא דלא מהניא שליחות, אך אי נימא דיש כאן **מעשה** מצד כל הג', י"ל בזה שליחות. אי הויא הקנאה מודעת הנותן גרידתא, פשיטא דמאי דבעינן בפני ג' הוי דין דבעינן שיעשה **כמעמד** שלהם - נוכחותם. אך אי נימא דבעינן **פעולת שלשום**, דהנפקד עושה **תפיסה** והיא חשובה **כתפיסת המקבל**, אפשר שפיר לומר שע"י שליח המקבל יחשב כאילו השליח שלו תופס בעדו.

וענין שליח הנותן, לכאורה, צ"ע לאיזה הסבר שיהיה. ונל"פ, דבמעמ"ש בעינן **צואת** הנותן להנפקד, והיכא דאין ביד הנותן לתובעו לנפקד בב"ד, ליכא צואה. ובשליחות, בעינן הרשאה, דבלא"ה יטעון הנפקד לאו בעל דברים דידי את, וכדברי הרמב"ן ביישוב תמיהת הרז"ה (ב"ק ע'). וז"פ.

אם נאמר דגדר מעמ"ש היינו פרעון, שהנפקד תופס בעד השלישי, וכאילו הגיע לידו, וחשוב כתנם ע"ג הסלע וכדין ערב, א"כ, ניחא טפי היכי שייך להיות בע"כ של הנפקד, דפרעון חוב יכול להיות בע"כ של הלוח.

ובגדר בע"כ אפשר להיות בב' פנים: כשאינו רוצה לזכות בעד הלה, אלא שאומר שאם הלה רוצה, בע"כ יצטרך לתתו להמקבל, ככה"ג יל"פ דהחסרון הוי דליכא דעת השליח בעד הקנין. או יל"פ דמיירי במסרב לגמרי לתת להמקבל, אפילו לאחר צואת הנותן. וטעמא דמילתא דלא קנה (להש"ך), דליכא תפיסה בעד המקבל, שהרי **מסרב** לתתו לו.

(עתוס'). חזר ומחלו אינו מחול. יל"פ דבכומ"ס ליכא הקנאת החוב אלא הקנאת השטר, וממילא,

ע"ז שהוא עכשיו בעל השטר, רשאי לתבוע החוב. וזה בודאי הוי ההסבר למ"ד אותיות נקנות במסירה. דבגמ' אמרו כן אף לענין שטר מתנת קרקע, ולענין נאמנות השליש. (עי' בשיעורים לזכר אבא מרי) וי"ל דהיינו נמי טעמא אף למאן דמצריך כומ"ס, ובמעמ"ש איכא הקנאת החוב. א"נ, אפי' נאמר דאף דכתיבה ומסירה איכא הקנאת החוב, ומכ"מ יכול למחול. אפשר לומר דבמעמ"ש חשיב כפרעון - לגבי המלוה.

עש"ך סק"י. דהכס"מ תלה ב' בעיות זב"ז, אי יכול למחול, ואי יכול הנפקד להחזיר להנותן. והיינו כהפירוש הא'. דמחלו מחול יסודו בסברא דליכא הקנאת החוב. אך הש"ך הוכיח בשיטת הפוסקים דאינם תלויים זב"ז, והיינו כהסבר השני, דס"ל דבמעמ"ש חשיב כפרעון לגבי הנותן.

יג.

תוס' (יג.) ד"ה והא לא משך. הושלש מתחילה לכך. צ"ע, מדוע לא נימא דעכשיו הוא אמירתו וציוויו כהשלשה מחודשת וכי נאמר בזה חסרון דטלי גטך וכו'. א"ו דלא בעינן הושלש **מתחילה**, דתמיד הוי ציוויו כתחילת ההשלשה. ולכך חילקו התוס' דבעינן שיהא מדעת השליש. דאם מסכים, אז חשיבא כהשלשה מחודשת, ושפיר היתה תחילת ההשלשה לכך. אבל אם אינו מסכים, אז מסרב הוא בכל עסק ההשלשה מכל וכל.

ועוד אור"ת. עגמ' ב"ב (קמט.) אילו הי' מתנת שכ"א, דמדאורייתא אין הקנאה לאחר מיתה, ומדרבנן - יש (במתנת שכ"מ), למאי נפק"מ אי הוי ראוי ליורשו א"ל. אלא ודאי צריכים לפרש דענין מתנת שכ"מ אינה הקנאת הממון מכח דעת אחרת מקנה, אלא שע"י צוואתו אמרינן שיש קנין החל מאליו, שהמיתה מפלת הנכסים לפני הקונה הזה, כמו שמיתה מפלת לפני היורשים בכ"מ. ולא שתקנו חכמים שיש קנין לאח"מ. והר"ת צירף ס' זו אף למצוה לקיים, ותוס' ב"ב (קמט:) דחו סברא זאת, דמה ענין מצוה לקיים לזה. דלר"ת, אף במצוה לקיים הוי הפי', שהמיתה מפלת. אך חילוק יש, דבמתנת שכ"מ יש שמה קניינים, ושלו הוו הנכסים אף לקדש בהם את האשה. אך במצוה לקיים - דשייך אף בבריא, צל"פ דהוי עניינו רק שיש התחייבות (שפועלת **המיתה**) (דלהכי בעינן מיתה **המפלת**. ומשמע דהכל תלוי במוריש ולא ביורש, וכ"מ בפסק הר"מ לענין עכו"ם, והיא באמת מח' הרשב"א והרא"ה. ד"ע.) ושעבודים בלבד. אך לומר דהויא אך מצוה בעלמא, דוחק הוא. ולאידך ראשונים, דס"ל דכל היכא דאיתא וגו' אינו ענין למצוה לקיים, דמאחר דהויא אך שעבודים בלבד ולא קנייני בעין, לא שייך לומר ב' דמיתה **מפלת**, דאין מיתה מפלת אלא קנייני בעין.

בדברי שכ"מ ככוכמ"ס דמי, פשיטא דלא בעינן הושלש, דמתחילה אין המיתה מפלת נכסים הללו להיורשים אלא להקונה האחר. אך במצוה לקיים, הלא הבעין הוי של היורשים, והיאך תאמר מצוה לקיים, הלא יכול האב להיות בעל חסד בנכסי עצמו, אבל מדוע יהיו היורשים מחוייבים ליתן. זה הוקשה לו להר"ת. וחילק בין היכא דהוו היורשים מוחזקים או המקבל, והיכא דהוי ברשות השליש זה תלוי בדעת השליש, אם תופס בעד המקבל או שתופס בעד היורשים. (ולפי"ז לא בעינן כל הושלש **מתחילה** לשם כך. ד"ע.) ול"א מצוה לקיים וכו' אלא במקום שהמקבל הוי מוחזק.

בתוס' ב"ב הקשו מפלונית שפחתי. ובחידושי הרשב"א (שלפנינו) תי' דזכו בהם שמים. ועי' ספר הישר (סי' ז) שהוא תמיד תפוס בעצמו, וכדקיי"ל בגר שמת, דגדולים קנו עצמם בני חורין. ושאר ראשונים לא ניחא להו בתירוץ זה, דעבד מוחזק בעצמו רק כלפי **אחרים**, בגר שמת **ואין לו יורשים**. אבל כנגד היורשים בעצמם, שא"צ לשום מעשה קנין חדש, פשיטא דהיורשים חשיבי תפוסים ומוחזקים ולא העבד. וצ"ע לחלק בין עבד לשאר מילי, אלא ע"י חילוק הספר הישר. ונל"פ, דאף דהנחנו דמצוה לקיים ר"ל שעבודי ממון, מכ"מ אמרו ל' **מצוה**, להורות - שמתחילה יש מצוה, והיא הופכת להתחייבות. וה"ט דבעינן הושלש, בכדי שלא יהיו היורשים מוחזקים. דהיכא דהם מוחזקים, א"א לכופם, אך המצוה דמצוה לקיים עדיין איכא. ומחמת ההתחייבות לשחרר פקע אי' העשה

דלעולם בהם תעבודו. והיכא דאיכא ציור כזה, יש ממילא חיוב לשחרר. ועיין פ"י מעבדים ה"ד, דעדיין הויא שפחה, אך אסור ליורשים להשתבעד בה (דמצוה לקיים וגו'). באמר להם אל ישתעבדו בה, אבל אין כופין לשחרר. ואם אמר שחררוה, כופין על השחרור. שמעינן דדין מצוה לקיים נוהג אף בעניינים דלאו ממונות, דעיקר דין זה הוא באיסורין, וזהו ענין צוואות, אך בממונות הופכת המצוה להיות שעבודים, כמו שפריעת בע"ח מצוה הופכת להיות שעבודים בנוגע להיורשים. ודוקא בנוגע לנתינת בעין אמרינן דליכא כפיית ב"ד היכא דהיורשים מוחזקים. אבל בנוגע להאיסורין - שלא ישתעבדו בהעבד, עדיין איתא להאיסור, שלא לעבור על דברי המת, ומאחר שאסורים לשעבד בשפחה, ליתא להעשה דלעולם בהם תעבודו, ומותר להם לשחררה.

עוד חילקו, דל"א מצוה לקיים אלא באינו ראוי לינתן מחיים, או בציוה שיתנו לאחר מותו, אף כי ראוי לינתן מחיים. ולשיטתיה דהר"ת, דהמיתה מפלת, וליכא דעת מקנה, ניחא טובא, די"ל דדוקא היכא דציוה שיתנו **לאחר מותו**, או אפשר לומר דמיתתו תפיל. ולא כשלא היתה בציוויו ובאמירתו ובדעתו שום מחשבת הפלת **מיתה**, שהרי הוא כיוון - בהיותו עדיין בריא - שתהיה זכיית הממונות לקנות מחייו. והראשונים הדוחים ס' זו ס"ל דאינו ענין להפלת מיתה. אך נראה, דאפילו לא נאמר דענין מצוה לקיים ר"ל הפלת המיתה, מכ"מ ניחא סברת הר"ת הלזו, דלענין האיסורין של מצוה לקיים, מסתברא דלאו דוקא בהתכוין שיעשה כן **לאח"כ**. ואם נניח שחיובי ממון דמצוה לקיים נובעים מהמצוה והחובת - איסור, מסתמא ינהוג אף בכה"ג, בציוה שיעשה בחייו. אך אפשר דאין האיסורין הופכים להיות שעבודים אלא **במחייב היורשים** בציוויו, ובאומר מחיים וחושב שיעשה מחייו, הרי הוא **מחייב א"ע**, ולא את יורשיו, ובכל כה"ג אין האיסורין והמצוה מתהפכים לשעבודים והתחייבויות.

פה אל פה. דזכותי ממון דמצוה לקיים מיוסדים אמצוה, וליכא מצוה אלא במגלה דעתו ליורשים בישירות, ולא במגלה לאחרים שכן דעתו, ואינו **מצוה** ממש ליורשיו.

הרמב"ן תירץ אמעשה דאיסור גיורא, דא"א מצוה לקיים אלא בממון שירשו או שלקחו ממנו, אבל בגר שמת והוו נכסיו כהפקר, פשיטא דלא נאמר מצוה לקיים בממון של אחרים.

עוד חילק הרמב"ן, דבאומר תן ל"א מצוה וגו'. ויל"פ, דבלא ציווי ליכא חובה, וממילא ליכא זכותי ממון (הנובעים מהמצוה). א"נ, אפילו נאמר שהזכות אינה מסתעפת מהמצוה והאיסורין, אלא שעבוד והתחייבות בפנ"ע הוא, מכ"מ בעינן שיצוה **ויחייב היורשים** בכדי שנאמר מצוה לקיים וגו'.

הר"ן הקשה על שיטת הר"ת מהא דאיתא בתוספתא דב"ב, דאומרים מצוה לקיים אף בקרקע, אף דפשיטא דאין שם אחר המוחזק בהקרקע אלא היורשים, שחזקת מרא קמא להם. ויל"ת, דלא הצריך שיהי' המקבל המוחזק, אלא שלא יהיו היורשים מוחזקים, וזה ג"כ ליתא. דחזקת מ"ק הויא חזקה המועלת ל**כינוי** במקום שיש הכחשות וספקות. אבל הכא, פשיטא דליכא הכחשות, ומה תועיל חזקת מ"ק בנידון זה? וכשיקחו ב"ד הקרקע ויתנהו להמקבל, לא יהיו **מוציאים** מידי היורשים, דהכא הכל תלוי בחזקת תפיסה פשוטה ממש.

יד.

הנהו גינאי. עשו הקנין, כלומר, שאפילו לא יגבה המקבל מכת קנין מעמ"ש (כגון - אם ימחול הנותן, דלא כתוס' יג: אלא כרמב"ן; או מאיזה טעם אחר שיהיה). שעכשיו ע"י הק"ס הוא מקבל על עצמו בהתחייבות חדשה. אך ליכא למימר **שהגנה** לו החוב או המעות ע"י הק"ס, דאין מטבע נקנה בחליפין.

בתוס', דאין בע"ד יכול לחזור בו מהודאתו דמלפנים. יל"פ דמדין כיון שהגיד הוא. א"נ דיש אומדנא שאמירתו הראשונה היתה האמיתית, כמו שיש אומדנא כזו בע"א החוזר מדבריו הראשונים מבלי אמתלא, ע"י שיעורי יו"ד להל' נדה. ובפשוטו נל"פ הודאתו לחייב א"ע הייתה הודאה, אבל עכשיו **שטוען** לטובת עצמו, ליכא כלל הודאה, ופשיטא דלא דמי אלא לעדים שרוצים לחזור בהם לאחר שנפסלו לעדות, דליכא הגדת עדות שנייה. ומיגו לא מהניא, דהוי כמיגו במקום עדים. דאנן סהדי דאין אדם טועה בחשבונותיו, עתוס' ב"ב (קעה.). דמיגו היינו **נאמנות דבע"ד**, ואין בע"ד נאמן כנגד **עדות**. וזה מבואר.

ערי"ף דעדות עם טענתו דהשתא שטעה, יכולים לבטל הודאתו דמעיקרא. וצ"ע, דאילו בטען בלבדו לא סגי, דהודאתו דמעיקרא כיללה שהודה שאיננו טועה, ועדות כנגד הודאה דבע"ד אינה פוטרת אותו, והיאך יצטרפו יחד לפטרו? ובפשוטו ה' נל"פ דאין העדים **מכחישים** להודאת הבע"ד, אלא שמעידים שלא היתה בכאן הודאה כל עיקר כלל, אך לפי"ז, מדוע לא יהא הוא בעצמו נאמן לומר שטעה, אפילו בלא באו עדים אח"כ על זה? (והיוצא מד' הר"ח הללו, דבע"ד יכול לחזור מהודאתו לאחר שיבואו עדים ויעידו להיפך. והוא ח' נפלא.)

ערמב"ן. שהי' צ"ל נאמן הבע"ד במיגו שלו. וק', הלא הוי מיגו במקום עדים. והנה שמע מו"ר מאביו בשם הגר"ח, שאפי' בלי הגזה"כ דחוזר ומגיד לא היו יכולים העדים **לעקור** עדותם דלכתחילה, אלא שיהי' כתרי ותרי. וצ"ע מהגמ' מכות (ג.) דלא משמע הכי, אלא שהיו יכולים לחזור בהם תמיד, כמו עתה, דעדיין יכולים לחזור בהם תוכ"ד, דהוי"א שהכל **כעדות אחת** נמשכת, ולא כב' עדיות בפ"ע, כהבנת ר' חיים, נ"ע. וה"נ ס"ל לרמב"ן בהודאתו השני', דהויא **לזכותו**, דמכ"מ מקריא **הודאה** לענין חזרה מהודאתו הראשונה. וע"י מיגו נאמן לחזור, דמיגו כאמתלא, ובלאו מיגו יש אומדנא שמסתמא היה אמת מה שאמר בראשונה. אבל לתוס', מאי שייך חזרה אהודאת בע"ד, דאטו נימא דשייך חזרה אנטילת לולב או אישיבת סוכה, דמה שייך שיחזור בו. וה"נ בנאמנות דהודאת בע"ד, ודוקא בעדות שיש שם דיני הגדה - מפ"כ, וקבלת עדות בפני ב"ד, וכדו', שייך ענין חזרה דתוכ"ד.

הלואה בקנין אי יכול לטעון פרעתי, מחלוקת הרמב"ן והגאונים. בשי' הגאונים יל"פ דמאחר שיכול ה' המלוה לכתוב לו שטר, ה' לו להלוה לתבוע שובר ממנו - בעת שפרעו, אילו פרעו באמת. כן יל"פ עפ"י "סברא של בעל הבית". אך נל"פ אחרת, טענת פרעתי אי תלוי בשעבוד - מחלוקת הראשונים (בכתב בכתי' וכן במעשי ב"ד), וכן יל"פ בהלואה בקניין. דאיכא שעבוד אך ליכא ראיית שטר, והיא אותה המח' דהתם. (מהו מניעת טענת פרעתי - **חפצא** דשטרא שביד המלוה, או **חיובי** שטר?) ולכאורה צודקים הסוברים שהכל תלוי בחפצא דראיית שטר, דמדוע יהי' זה תלוי **בחיובי שטר**. ונל"פ עפ"י הל' שטר נאמנות (ער"מ פט"ו ה"ג-ד) שיכול להתחייב א"ע

ולא רק לענין ממונות, אלא אף בנוגע לנאמנות, שיכול להתחייב א"ע ולהתנות שלא יהי' הוא עצמו נאמן באיזה טענות פרטיות מסוימות. ונל"פ דהבדל יש בין ההתחייבות דמלוה בע"פ לבין ההתחייבות דמלוה שבשטר, והראי' - ממשעבדים. וה"ט דמלוה הכתובה בתורה וגו', דהתחייבות שהתורה מטלת על האדם, היא התחייבות גמורה ושלמה [ע"י ס' ארץ הצבי (עמ' רכ"ג, הערה ג)]. ודוקא בהתחייבות דמדעת עצמו יל"ח, דלפעמים אינו מקבל על עצמו אלא התחייבות מקוטעת. ועפ"י ההקדמה יל"פ דה"ט דלא מהימן למטען פרוע במלוה בשטר, דיש התחייבות מדעת הלוה על זה - שלא ישתמש באיזה נאמנויות מסוימות. ובכתב בכת"י, מאחר דלא מהני זה השטר ליצור שעבודים, ה"נ לא יועיל לבטל נאמנותו בעד טענת פרוע. הרמב"ן לא ניחא ל"י בדמיון התוס' גמ' דידן להווא דב"ב (קעה). דהתם לא יועיל מיגו לסלק הודאת בע"ד, דאין היורשים אותם הבע"ד, ולא שייך התם חזרה, כמש"ל. דעת הרמב"ן דהמחאה שלא בעדים באמת הווא הודאה, אך יש לו מיגו דטענת להד"ם. ובהמחאה בעדים תוך זמנו, דליכא מיגו דלהד"מ ולא מיגו דפרוע, ס"ל לרמב"ן דיש מיגו למלוה, שיכול למחול. כל', שהמלוה חשיב כבעל דבר. אך אינו מיגו **דנאמנות**, דהיאך יוכל המלוה לעקור הודאת הלוה, א"ו צל"פ שע"י המיגו חשיב המלוה (הנותן) עדיין כבעל דבר, לענין שיהא נאמן בהודאתו, שלא יהא אך המרא - דארעא הבע"ד. דבפשוטו דברי הרמב"ן מתמיהים, דמיגו היינו דוקא היכא דאית ל"י ב' **טענות**, שהנאמנות שהיתה לו בעד טענה הא' מועלת בעד טענה הב' ג"כ. אבל הכא, אם יהיה מוחל, מעשה היזק הוא (וכבר עסקו הראשונים בחזר ומחלו אי חייב המוחל מדינא דגרמי). ומאי שייך הכא מיגו. אלא ודאי דאינו מיגו דנאמנות, אלא שמסלק עיכוב המרא - דארעא, שלא נקרא חב לאחרני בהודאת הגינאי, מאחר שבין כה וכה יכולים הגינאי להפסיד להמרא - דארעא. ובאמת האשה (פ"ק דב"מ) והגינאי הם הבע"ד האמיתיים, דהם בעלי זה החוב, שהם היו המלוים. אך הוי ציור דחב לאחרני, וע"י מיגו דיכולת ואפשרות דמחילה יש סילוק עיכוב זה. וסוג מיגו מחדש בפ"ע הוא זה. - לרמב"ן קנו מיני' בכדי שאפי' ימחול לו יתחייב המלוה לפרוע למרא דארעא. (ולר"ת דלא מהני' מחילה במעמ"ש צ"ב, מדוע קנו מיני'?) וליכא ככה"ג מיגו (הנ"ל, המחודש), דאכתי יתחייב המלוה, והוא איננו בע"ד להודות על פטורו של הגנן.

ובל' הרמב"ן. ובמקום שמרי ארעא מודה שהיתה בזה טעות, הלה פטור - שפטור הלוה מלשלם למ"א. ואף להחזיר להמלוה פטור, דלאחר מעמ"ש ס"ל להרי"ף דאין המלוה חוזר וגובה, ולדידהו - דלא הודו על הטעות - היתה בזה מעמ"ש. ודין זה אמת... אך יותר נל"פ שהיו הגנאי מחוייבים טסקא למרא דארעא, ופרעו חוב זה שלהם ע"י מעמ"ש. והמרא דארעא מודה שטעה הלוה, ושלא היתה בזה מעמ"ש. אך המלוה טוען שלא טעה הלוה, ושהיתה בזה מעמ"ש, ושהוא פרע כבר החיוב טסקא דירי'. וזה ר"ל הרמב"ן.

בראב"ד, אי בעינן אתם עדי בהודאה שבמעמ"ש, דבאמת הי' קנין, וכן הסיק לבסוף עפ"י ל' הרי"ף. והוכיח דבקנין א"א לטעון משטה אני כך ממודה בשטר או במקבל קנין. ואינו ענין להכא, דשטר וקנין מחדשים התחייבות חדשה, שאפילו אין בהודאתו כלום, מכ"מ יתחייב עתה ע"י הקבלת קנין או ע"י השטר. אבל הכא הקנין הוא מיוסד על הודאתו, ומאחר שיאמר משטה וכו' בנוגע לעקירת הודאתו, ממילא יעקר אף הקנין שהי' מיוסד עליה. והדמיון מפליא! ואף בדמיון הרי"ף צ"ע, דאף דאפשר לומר דנאמן בטענת טעיתי כנגד הודאת עצמו, מכ"מ אינו נאמן כנגד עדות, ושטר היינו עדות. והיאך גמר משטר להודאת - עצמו. ובפשוטו הי' נל"פ ברי"ף דר"ל בשטר שבכת"י, דאינו נאמן (עכ"פ) לטעון להד"מ ע"י טענת טעיתי, ולמד משטר כזה להודאת עצמו. אך הרמב"ד הבין ברי"ף דקאי אכל שטרי דעלמא, מדלא פירש להדיא בכתב בכת"י, וקאי לא אהודאת עצמו אלא אמעמ"ש שע"י

הודאת עצמו, דמעמ"ש **קנין**. (וצ"ע, דבסוגיין הי' באמת קנין, ואפשר דמה"ט לא היה יכול לחזור בו. אבל מחמת מעמ"ש - ליכא ראי' מהרי"ף. י"פ.) וצל"פ דהקנין אינה התחייבות חדשה, דא"כ יצטרך לפרוע ב' פעמים. א"ו צל"פ, שהקבלת קנין מחזקת את קבלת התחייבותו, דסתם קנין לכתובה עומד, ואצ"ל כתובו. ומאחר שהיתה כאן דעת המתחייב הראוי לכתובת השטר, תו לא יוכל הלה לטעון משטה אני בך. כן הבין הראב"ד בכל הלואה בקנין שא"צ אתם עדי לסלק טענת משטה. וחידוש הראב"ד דהה"נ למעמ"ש אפילו בלא קנין. וצל"פ דאף במעמ"ש אצ"ל כתובו, ויכולים העדים לכתוב שטר, והיכא דהודאתו כוללת דעת המתחייב של שטר, ליכא תו טענת השטאה. אך צל"ה, במה שונה קנין מעמ"ש משאר קניינים. וצל"ח, דשאר קניינים הם דעת מקנה, וק"ס יכול לפעול אף **להתחייבויות**. וכן **להתחייב** בעד שטר. (ב"ב מ.) ובמעמ"ש נמי, דליכא מעשה קנין אלא הקנאה בלחוד, בכה"ג מחשבינן ל' לדיבורו כדעת גמורה ושלמה הכי - אפשרי, וכאילו היתה דעת מקנה וגם דעת התחייבות. אך צ"ע, דבהן הן הדברים הנקנים באמירה איבעי' בגמ' (כתובות קב) אי ניתנו להכתב א"ל ניתנו להכתב. ופי' מקצת ראשונים (תוס') דזהו הספק, אי בעינן ציווי דעת המתחייב א"ל, דמאחר שהתחייבות באה שלא מכח קנין אלא מכח אמירה, אפשר להעמיס בדעתו דאמירתו היתה בדעת הכי חזקה והכי - גדולה. ועיין רמב"ם פ"י מזוכי' ומתנה הי"ז - שהרמב"ם הבין דלא כתוס', דזה פשיטא דא"א לכתוב בלי ציווי פרטי מדעת המתחייב, ובעיית הגמ' היתה, אם **אפשר** לכתוב שטר היכא שבאו החיובים ע"י אמירה בלי קנין. והראב"ד השיגו, דדבריו מעורבכים. והראב"ד מפרש כתוס'. ויל"פ דלשיטתו אזיל. (פכ"ג מאשיות הי"ג)

ואילה"ק היאך ניתן להכתב במעמ"ש, שיתהפך החוב להיות מלוה בשטר מעכשיו, הלא **הלואה** היתה המשעבר, ודעתו דהשתא אינה דעת חידוש התחייבות אלא דעת הקנאה. די"ל דלא ר"ל הראב"ד אלא שיהי' שטר לענין שלא יוכל לטעון פרעתי, ושלא יוכל הלוה לטעון להד"מ.

מל' הראב"ד בזכ"י ומתנה - כיון **שהוא** פסק, משמע דרק הרמב"ם פוסק דלא ניתן להכתב, אבל לדידי' באמת ניתן ליכתב, וכן צל"פ בכונתו בהשגה שלפניו.

ר"מ פט"ז ממלוה ולוה ה"ד - חיוב **גומי** על הזוכה - אבל לא ר"ל חיוב של **הלואה**, וב' מיני חיובים נפרדים הם, דהלוה חייב מחיובי **הלואה**. כן כתב הראב"ד בכונתו.

בהלואה ואמר תנו (דהוי כזכי) אם בא לחזור אינו חוזר, דלגבי הלוה חשיב כאילו הזוכה תופס בעד המלוה. והיינו **פרעון**, וזה פועל קנין המעות בעד המלוה. וכונת הלוה שרוצה לחזור בו, שרוצה שיהא עדיין **שלו** ולא של המלוה. אבל בפקדון צ"ב, מה ר"ל השומר בכונתו לחזור בו - הלא אפילו יחזור בו לא יהי' **שלו** של השומר להשתמש בו, אלא יאריך זמן שמירתו על הפקדו, ומאי איסור איכא בדבר זה - להחזיר לו הפקדון להיותו עדיין שומר עליו. ועוד, וכי מה עושה הזוכה בעד המפקיד. הלא כבר הוי שלו. וצל"פ דיש תפיסת המפקיד, וזה תלוי באם הוי חובה או זכות (אין רצוני וגו'; הוחזק כפרן.), ואם הויא תפיסת המפקיד, יש כאן השבה, לא לגבי פטור חיובי השומר, אלא בעד הפקעת השמירה, שלא יוכל להיות עוד שומר עליו. אך צ"ע - מדוע אינו יכול לחזור בו. וצל"פ דאין רצונו להיות פקדונו בידו, ואף דהשומר הראשון הוי כרגיל להפקיד אצלו, ובכ"מ אי' דליתא לזה האי', צ"ל דהוחזק כפרן, וממילא אומרים אין רצוני בהיפוך הכא, שמקפיד שלא יהי' בידי השומר. אך בחה"ר כ' דהה"נ

דהיו יכולים לתרוץ בגמ' שזה הזוכה רגיל המפקיד להפקיד אצלו. אך לפי"ז צ"ע, מדוע אסור לו לזוכה להחזיר החפץ להשומר הראשון, הלא פשיטא שהוא הוי רגיל להפקיד אצלו, ובב"מ איתא דמותר. וצל"פ, דזה ההיתר מסירה לשמירת אחרים הוי היתר מיוחד של שומר בדוקא, וזכות זו של הפקדה ניתנת דוקא לשומר שמסר לו הבעלים. דאטו נימא שרשאי אחד ליכנס בביתו של חברו וליטול כל ממונו ולהפקידו בידי מי שהלה רגיל להפקיד אצלו. פשיטא דדין זה הוי דוקא היכא דהיתה מסירת בעלים. ואף בשומר אבידה, שאיננו שומר שמינוהו בעלים, אינו רשאי למסור החפץ לאחרים. ובתירוצו השני (שאף התוס' כ"כ בד"ה לסוף). כגון שמינוהו הבעל ליקח הפקדון בעדו, צ"ע, מדוע א"י להחזיר הפקדון להשומר, הלא השומר רגיל להפקיד אצלו (ולא הוחזק כפרן), וזה השליח נתמנה לשומר ע"י הבעלים, ומדוע לא יוכל לחזור ולמסור הפקדון לאחר. וצל"פ דבכה"ג איה"ע דליכא **איסור** להחזיר, אך **אינו מחוייב** להחזירו לו.

ל' הרמב"ם (פ"א ה"ו משכירות) הואיל וחייב באחריותו צ"ע, דהול"ל מחמת דבכה"ג הוי חובה, ואין חבין לאדם, וליכא תפיסת המלוה (ע"י זה השליח שרוצה לזכות בעדו). וסברת שמואל הלזו נאמרה לענין היכא דהויא זכות בתפיסת השליח. והרמב"ם הלא פוסק כרב. (ע"י לחם משנה). ובפשוטו נראה, דהר"מ הוכרח להזכיר איזה טענה שתהי' לו להשומר שיוכל לתבוע להוציא מידיו של זה התופס, דבלא"ה איננו בעל - דבר לטעון להכריח להתופס להחזיר הפקדון אצלו, וז"פ וברור (ולא נתכוין הרמב"ם להזכיר סברת **מינו** של שמואל).

הרוגו הורגים. שפיר עבדת. בכה"ר, ופטורים, דחשיב אונס. ויל"ע, דאדם המזיק חייב אף באונס, ודוקא

שומר פטור. ולכאורה נשא ונתן ביד הוי חיוב מזיק ולא חיוב פשיעה דשומר, ומדוע פטורים הכא. באונס גמור במזיק פליגי תוס' והרמב"ן. אבל אפילו לתוס' אכתי ק', דהתם בישן הוא מתחילה, והביאו הכלים אצלו, הי' מעשיו במתעסק - ולא ידע בשעת מעשה מה היה עושה. אבל בעושה מדעתו הגמורה והשלמה עפ"י הפחדת אחרים להמיתו, פשיטא דזה תלוי בסוגי' דפ' הכונס (ס:): במציל עצמו בממון חברו. ער"מ וראב"ד פ"ח מחובל ומזיק, אי חייב בנו"נ ביד בייחודוהו בפירושו. דהראב"ד ס"ל דפקו"נ פוטר מתשלומין, כמו שמתיר איסורים. והר"מ ס"ל דחייב. אבל בהראה פטור באנסוהו, דהראה באמת אינו אפילו גרמי, דליכא מעשה. וחייב בפ"ע הוא, מחמת **שמוסר** הוא. (ותקנה מיוחדת היא שיהא מוסר חייב כגרמי). ובעינן שיעשה **הגברא** למסור (ויהיה פסול לשחיתה ולכתיבת סת"ם - והוא חלות שם שעל הגברא). ובעושה באונס, אינו אין לו דין **מסור**, וכאמור. אך ברשב"א ור"ן דיברו מל' פשיעת שמירה, ולא בל' של מזיק דגרמי. וצ"ע, מדוע יהי' כאן חיוב מזיק וזה לא יפטור ממנו אפילו באונס. (אא"כ נאמר דס"ל דליכא חיובי מזיק לגבי שומר, וע"י שעורי מו"ר לב"ק ר"פ המניח).

עראב"ד - הואיל וייחודוהו לו בפירושו. וצ"ע, מדוע לא יפטור אפילו בלא ייחוד, כל שהוצרך לו בעד

הצלתו עצמו. הלא לדידי' פקו"נ פוטר מחיובי מזיק? ובעכצל"פ דאף לדידי' אין פקו"נ פוטר מחיובי מזיק, אך בייחוד חשיב כאילו האנס לקחו בעצמו, והישראל שנו"נ ביד אינו אלא עושה כמעשה קוף בעלמא. אך צ"ע, דא"כ, מדוע הזכיר ענין פקו"נ כלל. וצל"פ, דאילו ייחד האנס בית חבירו ואמר לשני שישרפו, ואם לאו, ישרפהו הוא בעצמו, בכה"ג, פשיטא שחייב השורף ולא המשלח. דליכא אונס. ואף דהי' ייחוד. דעכ"פ הוי **כמעשה דידי'**. אבל בפקו"נ, אז אינו עושה מעשה היזק כלל.

(יג:) המזכה לעובר ל"ק, יל"פ דעובר איננו גברא שיכול להיות בעלים אממון, כמו מת; או יל"פ דאף דהוי גברא שיכול להיות בעלים על ממון, מכ"מ ל"א ב'י זכין לאדם שלב"פ, להיות הזוכה כשלוחו של העובר. ונקפ"מ לירושה. ודעת הר"י מגאש (ב"ב) דעובר אינו יורש בעד עצמו, אלא רק בעד משמוש - להנחיל לאחרים בקבר. וביאר הגר"ח בדעתו דהוי בפרשת נחלות, אך אינו יכול להיות **בעלים** אממון. ואם חי הוא, וליכא משמוש, דחי או שיוורש בעד עצמו או שאינו שייך כלל להנחלה, ליכא ירושה. אבל אם מת הוא, אז אין פרשת ירושה צריכה לנהוג כאן בתורת בעלות דממון, וא"כ - שפיר הוי המת יורש - לענין משמוש. ועגמ' (יד.) בתוס', דל"א דברי שכ"מ בעד נולדים, אף דהוי זכי' שאין בה זכין לאדם שלב"פ, ואפ"ה לא קנה העובר. (ל"ה, דנולד אפשר דר"ל שאף עובר איננו עדיין.) ומזה מוכח, דעובר אינו יכול להיות **בעלים** אממון.

לר"א דבעינן קנין במתנת שכ"מ, נל"פ דאף לדידי' יש דין מחודש של דברי שכ"מ, דהיינו - שתקינו שיהא **קנין לאח"מ**, ולרבנן, אם קנין הוא מחיים לאחר למ"ד, א"כ, היאך אפשר להיות קנין לאחר מיתה, הלא זהו מקנה דבר שאינו שלו. א"ו דא"צ קנין, דאינו הקנאה לאחר למ"ד, **קנין מחיים וחלות** לאח"מ, אלא כירושה שוויה רבנן. והיינו דלא כתוס' (ד"ה הא), אך כן יל"פ בשי' הר"ן, **דהמיתה** מפלת ולא מעשה הקנין במקנה לאחר למ"ד, אפשר דיש ירושה, דזכות שהי' לו למקבל מחיים הוא מוריש. אבל בדברי שכ"מ, אין לו בו מחיים כלום, והיאך יוריש לבניו. אך לתוס' - צ"ע שי' הרבנן. להר"ן, בהא פליגי ר"א ורבנן. לר"א - הקנאה מחיים לאח"מ; ולרבנן - כירושה. וה"ט דאיסור גיורא, וכל דליתא בירושה וגו'. אך לתוס', צ"ע דינא דאיסור גיורא, ואף צ"ע - מדוע פליגי רבנן עלי' דר"א, אך זו הקו' האחרונה יל"ת כדברי הראשונים, דמשום טירוף הדעת הוא, שמא ימות בטרם יקנו ממנו.

ול' הר"מ זכה הכל כשימות, משמע דלא ס"ל כתוס'. דלתוס', דנתפס בירושה, צל"פ שיש זכיי' בהחפצא כבר מחיים. ודברי התוס' ב"ב (עז) דלא כשי' דהכא, שכ', דה"ט דאין היורש מוחל בהקנה שט"ח ע"י ד' שכ"מ ככוכמס"ד, דהמקבל הוא היורש ככה"ג ולא הלה, דכירושה שוויה רבנן ר"ל, **שירושה** היא ולא **הקנאה**. בב"ב חידשו, דמתנת שכ"מ **מפקיעה** ירושה. וזה מוכרח, דאל"כ, היאך תיקנו שתהא הקנאה לאח"מ. וזכיי'תו לאח"מ היא, ולא **ממנו**, דאין זכי' **מן המת** (אלא יורשיו).

יד:

תוד"ה הא. ב' ח"י: א) מקנה לאחר ל' ומת הקונה. שנתפס החפץ בירושה. ב) דברי שכ"מ כמקנה לאחר ל'. ומסתמא לא פליגי הר"ן אחידוש הא' אלא על השני.

מחלו מחול ל"א במתנת שכ"מ. בחסרון מכירת חוב, יש ב' טעמים, כנ"ל (ממח' הראשונים ב"ק לו:), וד' תוס', דאף באמירתו לגבוה אין להקדיש חוב. ולשיטתם הוכרחו לפרש כנ"ל. אך אם נפרש דלא כשי', וע"י כומ"ס אינו **מקנה החוב** אלא עושה הלה **לבעל השטר**, [ע"י] בס' שעורים לזכר אבא מרי ז"ל, ח"א, עמ' רס"ז ולהלן.] אבל בד' שכ"מ, שיש הקנאה בלי מעשה קנין, שפיר אפשר להקנות אף עצם החוב, וא"כ, דינו כמעמ"ש להר"ת, דליכא מחילה, מה"ט - מפני **שעצם החוב** נקנה להלה.

[נח' התוס' הא', דיש דין ירושה לא רק אחלות קנין, אלא אף אמצעה קניינים, שיקנו בעד היורשים של הקונה כשיגיע סוף הלי' יום. ובכונת הר"ן י"ל דאיסוד זה הוא דפליג, דאין ירושה אלא **אחלות** קנין. א"נ, כנ"ל, דפליג אתוס' בגדר קנין דמתנת שכ"מ. מפשטות ל' הרא"ש בצטטו ד' התוס' משמע דמפרש שיטתם, דמתנת שכ"מ קונה למפרע - לאחר שימות הנותן. אך נל"פ כנ"ל. דחשיב כמעשה קנין עכשיו, **והחלות** בלבד הוא לאחר זמן. ואף בכונת הרא"ש נל"פ כן. דלמפרע יתגלה שהי' כבר מעשה קנין מחיי המקבל. - בהקנה לאחר ל', ומת הנותן בתוך הזמן, פשיטא דלא קנה הלה, דבעינן שיהא עדיין בעלים בשעת **חלות** ההקנאה ג"כ. מכ' רא"ה. וכן הוא בס' מתנה אפרים. (ד"ע)]

בקצה"ח (רס"י ר"ג) הבין ד' תוס' כפשוטם, דר' שכ"מ קונה למפרע. והק', דאי' בב"ב, דבמקנה לאחר ואחריו לפלוני, אין הראשון יכול להקנות לאחר ע"י ד' שכ"מ, דאינו קונה עד לאח"מ, ואז כבר זכה בו הפלוני. ותי', דעיקר הזכ"י הוי' לאח"מ, אבל אז - לאחר שכבר זכה, חלה הזכ"י למפרע.

הערות לרפ"ק. (כד.) רש"י ד"ה איגרשה לה. צ"ע, דלדידי', במגרש לאחר ל', דבעינן שיהא השטר קיים אז - בסוף הזמן, הלא עדיין הוי' השטר שטר קנין, ולפי הסברו של רש"י - מה הוקשה להגמ', הלא יל"פ דבכה"ג בעינן שתאמר האשה בפ"נ ובפ"נ. וד' רש"י מפליאים. ודעת רש"י, דאין דין אמירת בפ"נ ובפ"נ אלא אשטר קנין, והכא, כבר נתגרשה, וכבר פקע היותו שטר קנין (שט"ח שנמחל שעבודו וכו', עה"ר לגטין פד:), וכן בשליח קבלה, דלא תיקנו נאמנות (והצורך לה) דבפ"נ אלא להכשיר שטר להיותו שליח קבלה. אך מסוף ד' רש"י הכא - ולא שליח היא, יל"פ אחרת, דאין דין בפ"נ אלא **אשליח**, ולא אבע"ד, ושליח קבלה כבעל - דבר הוא, וכאילו הוא האשה. יחזור ויטלנו וכו', דבעינן נתינה מחדש, שלא הי' **קנין** בעת הנתינה הראשונה. דאילו כבר חל הקנין (הגירושין), היאך הי' שייך ענין אמירת בפ"נ. אך עויל"פ דבעינן נתינה מחדש בכדי שיהי' עדיין **שליח**. ואם לא יהי' שליח (בעת אמירתו), לא יהי' נאמן.

ע"י רמב"ם פ"ו מגירושין ה"ד, שטר שאינו מקויים בטל, ומקויים פסול בשליח רשע. היאך מועיל הקיום לענין נאמנות השליח על היותו השליח. הרי דס"ל להרמב"ם דגט תמיד בעי קיום מדאו', אפילו בלא, בלא ערעור הבעל. ואם יאמר שהבעל מסרו לו, זהו גופא הוי' הקיום. ואם השליח רשע - בעי הגט קיום מדאורייתא, דאין נאמנות להשליח לקיים הגט. בדליכא ערעור, סגי בקיום של הבעל מסרו לי; במקום ערעור - בעינן קיום של יודע אני שאינו מזויף. (דהיינו בפ"נ ובפ"נ.) (ונאמנות דהבעל מסרו לי, דמסתמא לא יהי' חשוד להכשילה בידי שמים וכו', כמ"ש הראשונים בשם הירוש'). ערפ"ז מהל' גירושין - כיון שהבעל נתנו לו, וכן אומר השליח, וזהו קיום הגט - היכא דליכא ערעור הבעל. אבל היכא דהגט מקויים, א"צ לנאמנות על היותו השליח אלא מדרבנן. דמדאורייתא, הגדת השטר כוללת הגדה על היות זה התופס השליח. [נומאי תמיד בעינן נאמנות השליח (במקום שאינו מקויים) דבעינן שיקיים הגט, דכל גט בעי קיום מה"ת.] והיינו כד' הראב"ד פ"ג הט"ו מאישות, דהשטר מעיד אף על השליחות. והדק"ל, דמנ"ל להר"מ דשליח הולכה בקידושין א"צ שני עדים לקיום הדבר. וצל"פ דס"ל דאין זה אלא **כראייה** צדדית, ולא כעדות ישירה על היותו השליח, ובעדות **לקיום** הדבר בעינן עדות ישירה. הגט בעד השליח - הולכה הוא כשר אך בעד רא'י ולא בעד קנין וקיום. (אילו היינו מצריכים עדות לקיום הדבר בעד מינוי השליחות.)

(סד.) ש"ק נאמן כשליש, ולא כבעל השטר, ואין אומרים שהוא כמו האשה. לרש"י, נאמנותו מחמת מיגו, ר"ל, שבידו הוא למסרו לאשה. ולתוס' - נאמנות מחודשת מחמת הימני, אף שאינו עוד בידו, והמחלוקת בין האמוראים, אי נאמנות זו המחודשת נאמרה אך בד"מ או אף בגטין. ואילו היתה נאמנות הש"ק כהגדת השטר, היאך הי' שייך לומר שיש חילוק בין ממון לגטין. ובתוד"ה בעל נאמן הק' מכל שליח הולכה. כנראה דס"ל דאף נאמנותו הוא אינה עדות ברורה על היותו השליח, וכן פירש הרי"ף (בתשו'), דכולא סוגי דפ' האומר מיירי בש"ה ולא בש"ק כל עיקר. אך הראב"ד בודאי יחלוק על זה, דנאמנות הש"ה הגדת עדות היא על שליחותו. והתוס' והרי"ף ס"ל להדיא דלא כהראב"ד (הנ"ל).

אילו טענה האשה בפני מסר הבעל הגט לשלוחי, הי' תפיסת השליח כתפיסת האשה, ופשיטא שהיתה האשה נאמנת. וכולא סוגי מיירי באינה יודעת, דליכא הגדת השטר אלא ע"י תפיסת בעל השטר, וליכא **תפיסת** השטר אלא במקום שיש **טענת** בעל השטר, ובאינה יודעת הריחסר כל זה.

טו.

פ"ב דגטין

דלא לייתי לאיחלופי. ולפיכך הצריך אף רבא עדות אהכשר הגט (כדס"ל לרבה), ולא סגי בעדות אחתימות ככל שאר קיום שטרות.

בתוס'. הק' הפנ"י, מדוע באמת פסול למ"ד כ"ס ועד כשר. ונראה, דבשאר שטרות כו"ע מודו דכתב סופר וע"א פסול, דליכא דין כתיבה בשאר שטרות. וא"כ במקיים ע"א וכ"ס, אין זה קיום המועיל בשאר שטרות, ומשום איחלופי בעינן נמי שיהא קיום השליח באמרו בפני נכתב קיום השטר המועיל בכהת"כ) ולא רק קיום הגט. (ל"ה, מה ענין זה לאיחלופי. ועוד, דלהלן אגמ' דאני הוא עד השני, הסברנו להיפוך לגמרי. ד"ע.) א"נ יל"פ, דכבר ביארנו דאין הסופר נחשב כע"א אלא במקום שיש שם עוד ע"א החתום. וכשאומר השליח בפנ"כ, ליכא אפי' ע"א עד שיאמר בפנ"ח, ואז באים ב' העדים. ומתחילה, באמרו בפנ"כ - עדיין הי' חסר עדות אהיות הסופר ע"א, עד לאחר שאמר בפנ"ח. ולא יוכל לומר בפנ"ח ובפנ"כ, דאף דלא בעינן כסדרן בעדות הלזו, מכ"מ, בעינן שיוכל לומר כסדרן. (ודו"ק.) ולפי"ז, כ"ס וע"א אינו כשר בגט חו"ל.

בגמ'. או כולו בקיום הגט וכו'. נל"פ, דאף רבא מצריך שיעיד השליח אהכשר הגט, כנ"ל, וא"כ - באינו מעיד על חתימת עד השני, הרי לא העיד על הכשרו. אך לשי' רש"י (ג.) דאף השליח יכול לומר ידעתי, והלא מכ"מ יכולים להיות פסולים, בחתמו שלא לשמה, א"ו דסגי **בעדות על קיום** של החתימות. ועדות של הכשר לא בעינן אלא בעד הכתיבה. וזה הקשה רבא - מי איכא מידי וכו'.

(תוד"ה או כולו. דלא דייק. דלא כפי' הנ"ל.)

אך לתוס' (ג.) בשם הר"ר משולם, דידעתי פסול בשליח, ובעינין שיעיד השליח על **הכשר החתימות**, ולא סגי במעיד **לקיימם**, א"כ, מה הקשה רבא עלי' דר"ח?

בנתקיים בחותמיו ולא בעינין בפ"נ, אי ר"ל דא"צ בפ"נ, או דבכה"ג חשיב כאילו היתה אמירת בפ"נ.

וכן יל"ע (עגמ' ד-ה.) בנתן ול"א בפ"נ ואח"כ נתקיים, אם בעינין נתינה שני' או לא. וברמב"ם - ואח"כ ינתן לה. (עפ"ז מגירושין הי"ז וי"ח) דלפי' הא', לא בעינין נתינה שני', משא"כ לצד השני'. ואם נאמר כהצד הא', דשטר המקויים א"צ בפ"נ (ואין קיום למחצה - על חתימה אחת בלבד, אלא או שיהי' **השטר** כולו מקויים, או בלתי - מקויים), הלא בקיימו חתימה אחת בלבד, אין **השטר** מקויים עדיין, ובעינין אמירת בפ"נ, והרי לא השלים אמירתו. אבל אם נאמר כהצד הב', י"ל דקיום דב' עדים פועלים בפ"נ בעד המחצה, ונאמנות השליח - בעד מחצה, וכאילו הי' אמירת בפ"נ בשלימות, שנשלמה ונגמרה כל התקנת חכמים. וזה ר"ל ר' חסדא, או כולו בקיום הגט (ואז **א"צ** בפ"נ), או כולו בתק"ח (בתורת תקנת אמירת בפ"נ), דאין הקיום כמילוי התק"ח דבפ"נ. מתקיף לי' רבא, מדוע נאמר שב' עדים המקיימים רק פועלים שלא נצריך קיום, הול"ל ג"כ שיש על ידיהם **קיום התק"ח**. ומחלוקת עם ר"ח - בחקירתנו הנ"ל. וס"ל לרבא דבכה"ג יש **כולו בתק"ח**. ולא דס"ל דחציו בתק"ח וחציו בקיום הגט, כשר. ומה"ט פסל רבא מטעם נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא, דהעדים והשליח פועלים ענין אחד - של קיום התק"ח, ולא שכל אחד פועל ענין אחר בפ"ע, כשי'. אך עצם זה הדין מפליא הוא, וברש"י לפנינו - דגזו"כ הוא. וצ"ע, דכל ענין קיום שטרות **אך מרובנן** הוא, והיאך יהי' פסול מטעם גזו"כ **של תורה**. ועוד צל"ע בגדר **חצי**, דאטו ב' המעידים שראובן חייב מנה לשמעון, מוציאים נ' עפ"י ע"א ונ' עפ"י עד השני, פשיטא דמוציאים ק' עפ"י ב' עדים. ודוקא בקיום שטרות, כל עדות אכל חתימה הוי' עדות בפ"ע, ומה"ט ליכא חסרון דחצי דבר. דבכל שאר עדות, כל עד אומר ממש כמו העד השני. משא"כ בקיום שטרות, שיש ב' הגדות נפרדות, הא' - על חתימה האחת, והב' - על החתימה האחרת, אך **צירוף** יש ביניהם, דסוכ"ס **שטר אחד** הם מקיימים. וב' הגדות הם, ואפ"ה הם מהווים **כת אחת**. אך בב' מעידים על חת"י ע"א, מצורפים הם, וגם **הגדה אחת** לשניהם יש. (ע"א נאמן לומר זה כת"י, דהשטר מצרפם. ואיכא שפיר **ב' עדים**.) זה כת"י, אבל אינו זוכר ענין השטר, ער"מ הל' עדות (פ"ח ה"ד) דלא נתקיים השטר.... וכל שאינו דן כן לא ידע בד"מ בין מימינו לשמאלו. הרי דס"ל דכל קיום שטרות כעדות על המעשה, ובא"א לייחס עדותם למנה שבשטר - ליכא עדות דכת"י. אבל באחרים המקיימים (ב' עדים), אז א"צ לייחס העדות לתוכן השטר, אלא להחתימות בלבד. ובהשגות, ויש מי שאין מורים כן וכו', דאף בכת"י הוא זה, דבעינין שיצרף השטר בכדי שיהיו **ב' עדים** ולא רק ע"א, אבל א"צ לייחס עדותם לעצם המעשה.

מחלוקת רבא ורבא אשי, דלרבא - אף קיום (של עדות) חשיב כמילוי תק"ח דבפ"נ (ולא דבכה"ג א"צ.).

ויכול להיות קיום התקנה ע"י נאמנות שליח או ע"י נאמנות דעדות. אבל אדם אחד אינו יכול לשמש גם בתור עד וגם בתור שליח, היכא דבעינין לצרף נאמנויות הללו ביחד. וכן נל"פ בעיקר דינא דנכי רבעא דממונא, דהאומר זה כת"י - להרמב"ם, הויא עדותו אעצם המעשה. אך בעד המעיד על חת"י השני, הוא מעיד על **חתימות** (בלבד), ולצרף אליו האומר זה כת"י - שיעיד הוא ג"כ בתור עד של החתימה (בלבד) א"א, דא"א לחד גברא לשמש בעדות אחת (היכא דבעינין לצרף הכל ביחד) גם בתור מעיד על החיוב וגם בתור מעיד על החתימות. אך עדיין צ"ע הל' המוזרה שבגמ' - נכי רבעא דממונא. מה הלשון אומרת? (בב' מעידים אחת"י ע"א והוא אומר זה כת"י על החתימה השני', פשיטא

דכשר, אף דבעינן לצרף הכל, דאינו משמש אלא בתור **עד חיוב**, ואין החסרון **בצינוף** אלא בהיות חד גברא משמש בב' פנים שונים.)

זה שהעיד זה כת"י - עד **חיוב** הוא, וממילא, אף הגדתו אכת"י חברו, נמי הויא הגדת **חיוב**. אבל העד השני על החתימה האחרת אינו מעיד על **חיוב** אלא על חתימה, וליכא צירוף ביניהם, דהאחד מעיד אחיוב והשני אחתימות. (צ"ע, כנ"ל. ד"ע.) וכן צל"פ בל' הגמ' נכי רבעא דמונא, דחתימה אחת נתקיימה ע"י עדות אחיוב, ואף החתימה השני' - הע"א העיד אחיוב, והעד השני - אחתימות, והיינו, שג' רבעי עדות זו היו עדות אחיוב, וא"א לצרף עדות אחיוב עם עדות דחתימות (יל"ח - בקו' הנ"ל, דעדות בעלי **הגדה אחת משוחפת** בעינן שיהו מסוג אחד. אך לצרף הגדות שונות, זה אפשר אפי' שונות אף בסוגם, כמו בשונים זמ"ז בתוכנם. וז"פ. ד"ע) ואף בסוגיין נל"פ בשיטת רבא, דכשמעיד ידעתי על החתימה השני', כוללת הגדתו עדות אף על **הכשר הגט**, ולא רק שעדות **קיום** היא. וליכא צירוף בינו ובין הע"א השני - שמעיד רק אחתימות. וצ"ע, מאי ס"ל לר' אשי, לחלק בין סוגיין לההוא דכתובות. וכנראה, דדוקא התם אפשר לומר שכל מה שאמר זה - הגדה אחת היא, ואף עדותו אחתימת חברו עדות **חיוב** היא ולא עדות **דחתימות** (בלבד); אבל בסוגיין, שמה שאמר בפ"נ ה' בתורת **שליח**, ומה שאמר מכיר אני וכו', זהו בתורת **עדות**, ואין הכרח לומר שמחמת שנאמנותו דשליחות היתה אהכשר הגט, שאף נאמנותו שבתורת עדות יהי' אהכשר הגט. (ועייל"ח בפשיטות, דהתם הלא יודע הוא מענין החיוב, ושפיר אפשר לייחס עדותו אחת"י העד השני **להחיוב**; אבל הכא, כשאומר מכיר אני חת"י העד השני, היאך אפשר לומר בזה שיש הגדה **אהכשר** אותה החתימה וז"פ. ד"ע)

אלא אמר ר' אשי, אני הוא עד השני. שיטתו מפליאה, דזה גרע מכל שאר שי' האמוראים, דזהו ממש בפ"נ. עתוס'. ומרש"י משמע דמפרש, דנוסחא דבפ"נ צ"ל שונה מהנוסח המועיל בעד קיום דשאר שטרות. וצ"ע, דהא אף נוסחא דבפ"נ מועיל אף בשאר שטרות. וצל"פ, דבפ"נ לא יועיל באמת לשאר שטרות, דליכא אלא ע"א. אך צ"ע, דאף באומר זה כת"י נמי, בעינן עוד עדות בעד החתימה השני'. אך צל"ח, דעכ"פ בעד חתימתו הוא לא בעינן שום עדות נוספת. אבל באמירת בפ"נ, בעינן עוד ע"א אף בעד **זאת החתימה גופה**.

בקצה"ח (סי' מ"ו ס"ק י"א) פ"י הגמ' שלפנינו, דל"א עדים החתומים בעוד השטר תחת יד העדים. וה"נ, מאחר שהשליח ה' אחד מן העדים, ונאמנות דבפ"נ היינו דוקא היכא דמן התורה אומרים עדים החתומים וכו', דבלא"ה לא סגי בע"א. וביאורו מפליא. דהיינו דוקא כל זמן שלא נמסר לבעל הדבר. אבל לאחר שנמסר לבעד, וחזר הוא ומסרו לשלוחו שלו, אפילו היה אותו השליח אחד מן העדים, פשיטא דעדיין אומרים דעדים החתומים וגו'. והרב נתה"מ פירש אחרת, עי' תו"ג לפנינו, דבעינן הגדת הגט על ענין השליחות. כשיטת הראב"ד (הנ"ל) ובהוא אחד מן העדים, היאך יעיד על עצמו. וזה ר"ל הירושלמי - שהוא נוגע. כל', שהוא מעיד על עצמו, וזה א"א (ויש לדון על הנחתו זאת, דמעיקרא לא חתם בכדי להעיד על היותו השליח. ורק שאומרים שאח"כ, מאחר שכבר נתהוה השטר, **השטר** מעיד בעד השליח, אעפ"י שהוא סייע בהתהוות השטר. ודוקא בעדות שבע"פ אין השליח יכול להעיד על עצמו, ולא בעדות שבכתב.) אבל אילו ה' הגט מקוים, ה' סגי בהכי, כדמוכח מן הגמ', אעפ"י שהי' השליח העד. והרי סוף כל סוף הוא מעיד על עצמו. ופי', דיש לו מיגו (דאי בעי שתיק, ולא יגלה לנו שהוא אחד מן העדים.) אבל איה"נ, דהיכא דידוע לב"ד (מבלעדי הודאתו הוא) שהוא חתם על הגט, לא יהיה הגט כשר, דאזל ליה מיגויו. אך צ"ע, דאפילו בדליכא קיום, והוא אומר בפ"נ וכו', ואני הוא וכו', מדוע לא נאמר שעדיין יש לו מיגו, דאי

בעי אומר בפ"נ ובפ"נ (ולא יגלה שהוא אחד מן העדים). ותי', דלא תקנו מיגו אבפ"נ, אלא שהאמינו עצם אמירה זו עצמה, וטפי לא.

ובקיצור, מה שאמר רב אשי היינו, דאף דע"א נאמן לומר בפ"נ, ואף בע"ד עצמו נאמן (האשה עצמה וגו') וכל פסולי עדות נאמנים לומר בפ"נ, מכ"מ אין אדם נאמן לומר עדות על עצמו. דאין זה פסול בהגברא (של העד), אלא בעצמה של הגדתו, ובתוכן שלה, דכל כה"ג אינה כלל הגדה, וכעין הסבר הראב"ד הידוע בהבדל שבין פלגינן דיבורא לבין קו"פ, דעדות על מעשה של עצמו אינה כלל בגדר עדות. ובסוגי' דפ"ק (ה:): הצריכו ב"ד בעד קבלת נאמנות דבפ"נ, אף דליכא מעשה ב"ד - (קיום), שהרי אינם כותבים שום הנפק, אפ"ה בעינן ב"ד ככל **קבלת עדות**. והקשינו, דליכא עדות, שהרי בע"ד נאמן, וכן פסולים, ומאי **עדות** היא זו. וצל"ח, דאף דלא בעינן שיהא הגברא עד כשר, מכ"מ בעינן שיהא **תוכן** הגדתו ועדותו כהגדה של עדות, הראוי' להאמר ע"י ב' עדים כשרים. וזה ר"ל הירושלמי, דהוי נוגע בעדותו, ר"ל, שעדות על עצמו אינה כלל **הגדה**, וזה לא יתכן בנאמנות דבפ"נ ובפ"נ. וזה ר"ל רב אשי, ול' הגמ' - או כולו וכו' ר"ל, דבעדות אקיום שטרות - נהפוך הוא, שיכול להעיד זה כת"י - שאפשר להיות עדות על מעשה של עצמו, אבל בעינן ב' עדות, ובעינן שיהי' שניהם כשרים להעיד. וכוונת הגמ', או כולו וכו', דעדות על מעשה של עצמו לא יתכן אלא בעדות של קיום שטרות, והכא הלא נאמנותו באה בתורת תק"ח, ולא בתורת קיום השטר. (לכאורה לפי"ז צ"ל דס"ל לר' אשי כר' חסדא, דהיכא דאיכא קיום, לא תיקנו להצריך אמירת בפ"נ, ודלא כרבא, עמשכ"ל. והא דנקט רב אשי אני הוא - רבוחא אשמעינן, דאף דזה הוי ממש ג"כ בפנ"ח - דהוי פסול. אבל איה"נ דפוסל רב אשי אף בצירורו של ר' חסדא - בשנים מעידים על חת"י העד השני, דפסול. ד"ע.)

יז.

נכתב ביום ונחתם ביום כשר. פשיטא, הלא זהו כל שטר, דא"א לכתוב ולחתום השטר בב"א כהרף - עין? ונל"פ דקמ"ל, דאף דנכתב בשעה אחת ונחתם בשעה אחרת, דג"כ כשר. אך לפי מאי דקיי"ל דאין כותבין שעות אלא בירושלים, א"כ הדק"ל, דמאחר שחטיבת הזמן שבו אנו משתמשים לשער הזמן הוא "יום" ולא "שעה", אזי פשיטא דיהי' הגט כשר אף בכה"ג, שהרי ליכא הקדמה בזמן. אך נל"פ דאמר מתני' אפי' בירושלים, או בכתבו בו בזמן את השמה, דפשיטא דאין השטר נפסל בכך, דאין זה איסור אלא ר"ל הגמ' דחוק לירושלים א"צ לזה, ובכה"ג חדית לן מתני' דאין הקדמה פוסלת, וזה כבר הוי חידוש, ובאמת צ"ע בדין זה.

פסול מוקדם נוהג לא רק בגט אלא אף בשאר שטרות. והוא פסול דרבנן, דילמא סותר למטרף לקוחות שלא כדין. והנה בשאר שטרות מבואר בגמ' (פ"ק דב"מ) דקפדינן שלא יקדים הזמן להנתינה. ובגט, לא מצינו במתני' אלא מוקדם - בשינוי זמן שבין כתיבה לחתימה. ובגמ' הק' אמוקדם דחתימה ונתינה, ותי' דלא מקדים וכו'. (יח.) ול"פ בב' פנים. או דברוב פעמים לא יעשה כן הבעל, אבל איה"נ שאם יעשה ככה, יפסל הגט; או דר"ל דאפילו יעשה ככה, לא קפדינן **אמוקדם דנתינה** בגט - דלא כשאר שטרות. והיא מח' הרשב"א (עט:): והרמב"ם (עשו"ע ובהגר"א לאה"ע) ולהרמב"ם, ב' הגדרות נפרדות הן לפסול. מוקדם דגט ודשאר שטרות, ולא שחלוקים אך בשיעוריהם. דהנה בחתמו בזמן מוקדם, חתמו בשקר, שהרי עדות בכתב נמי עדות הויא, ועוברים תומ"י איסור לא תענה וכו'. משא"כ בחתמו ביום הכתיבה, ואח"כ היתה הנתינה ביום אחר, ומעתה אמרינן דעדים החתומים עה"ש וגו' דישי ראיתי עדות דהשטר אף על זה - שהיתה הנתינה באותו היום הנכתב בשטר (עטוס' יז: שהוכיחו כן - דלא

כד' רש"י - מכח הגמ' דב"מ). בכה"ג, אף דאיכא שקר **כראיית השטר**, מכ"מ ליכא שקר במעשה העדים, שהרי בשעתם - בעת חתמם על השטר פשיטא שלא עברו אלאו דלא תענה. וס"ל להרמב"ם, דגדר מוקדם בגט היינו **עדות בשקר** וגדר מוקדם בשאר שטרות היינו **ראיית השטר בשקר**.

והנה הר"מ פסק (פ"א הכ"ה, ופ"י ה"ב) דגט מוקדם דפסול מדרבנן, ואם נשאת לא תצא, ככל שאר פסולי דרבנן (כמתני' וגמ' פו). לבר מלא אמר בפ"ג - דרק התם תצא (עמשכ"ל מזה). ואחרים פליגי עלי, ופוסלים גט מוקדם לחלוטין, אף לענין דיעבד. (וי"א דהולד ממזר ג"כ. עי' טאה"ע סי' קכ"ז ע"ש הרמ"ה) ומקור הספק, נל"פ, אם פסול מוקדם הוא פסול בשטר או פסול פרטי מיוחד לגט. דדוקא בפסולי **גט** יל"ח בין דיעבד לבין לכתחילה. אך בפסולי שטרות, אל"ח כזה, וראוי לפסול אף בדיעבד ולגמרי. ובאמת נל"פ דזה תלוי בעי' ריו"ח ור"ל בטעם תקנת זמן. דלריו"ח שתוקן מפני זנות (או ממזרות או מחזיר גרשיתו - עתוס' יח). הוא תקנה מיוחדת **לאישות**. ופסול פרטי ומיוחד **בגט** משא"כ לר"ל, דתוקן מפני פירי, דהיינו הפסד דממונות, וה"ט דפסול מוקדם בכל שאר שטרות נמי. וא"כ י"ל, דפסול **שטר** הוא. ובאמת י"ל דהרמב"ם פוסק הכל לשי', דפוסק כריו"ח ומה"ט ס"ל דהוי פסול **גט** ולא פסול **שטר**, ולכן פסק דאם נשאת לא תצא. ובאמת חילוק זה מוכרח הוא ברמב"ם, שחילק בין המושג דמוקדם בגט ומוקדם בשאר שטרות.

תוד"ה ור"ש ... וא"ת. דאף לר"ש יש פסול מוקדם בגט אשה, אך ס"ל דבנכתב ביום ונחתם בלילה, מאחר שהזמן שבו הוא זמן **הכתיבה**, שפיר הוא הזמן הנכון. דטעמא דתקנת זמן משום פירי הוא, וס"ל דאבד פירוטיו משעת כתיבת הגט, ולא שהכשיר מוקדם, אלא דס"ל דכל כה"ג **לאו מוקדם** הוי. וג' שיטות הן בזמן איבוד זכות הבעל בפירות: לר"ש - עד שעת כתיבה; לר"ל אליבא דרבנן - עד שעת חתימה; ולרבנן לפי"ד ריו"ח - עד שעת נתינה. ומזונות אבדה משעת חלות הגירושין, עתוס' ד"ה מפני מה. שי' ר"ש דבכתיבת השטר הוא נעשה לשטר, דס"ל כר"א (עתוס' ד"ה ר"ש) דע"מ כרתי, וא"צ לע"ח. ולרבנן לר"ל ה' אפשר לפרש דס"ל כר"מ, דלא נתהוה השטר לשטר עד שעת חתימה, ואיבוד הפירות תלוי בהתהוות השטר לר"ל לכו"ע. אך - לריו"ח (לרבנן) יל"ע, אי משוה זכות פירות לזכות מזונות, דכל זכויות והתחייבויות דאישות פקעי משעת **חלות הגירושין**, או דאף לדידי' תלוי איבוד הפירות בהתהוות השטר, אך ס"ל דלא מיקרי שטר עד שעת מסירתו, דכל זמן שאין הלה **תופס** את השטר, חשיב כאילו ליכא כלל שטר, דזה ר"ל שי' ר"א דע"מ **כרתי**, שהם הפועלים **שיחשב לשטר**. ושי' ר"ש, דלר"א, בכתיבה בלחוד נתהוה השטר. ואף בשי' ר"ל לרבנן ה' טפי נל"פ דאף אינהו ס"ל כר"א (ודלא כר"מ), אך ביסוד זה פליגי, דלא מתהוה השטר בכתיבת הספי"ד בעלמא עד שעת חתימה. [אך צ"ע - מה הועילה לזה החתימה? ובשלמא לשיטת הר"ף והרמב"ם, דלר"א - אף ע"מ וגם ע"ח כרתי, ניחא, דשפיר מתהוה השטר ע"י ע"ח. אך לשי' התוס' - מה נעשה? אך התוס' ס"ל (בד"ה ר"ש) דעסוקים בא"ע מהני אף בגט, [דלא כשיטת הרמב"ם לחלק בין שאר שטרות לגט], והרי דהתהוות השטר אף לרבנן ע"י כתיבה היא - וממש כשי' ר"ש, אלא דמצריך אף קלא. (ד"ע) - אך ריו"ח פליג (בעיקרא דמילתא, וביסודו) דלא מתהוה השטר עד שעת נתינה, דהיינו, עד שיהא הלה **תופס** בו (כן יל"פ). א"נ יש להסביר דס"ל דלר"א אין השטר **מתהוה לשטר** עד שיהא עליו ע"מ, דזה ר"ל ע"מ **כרתי** שמהוים השטר. כן פי' מו"ר לפני זה. וב' הסברים נפרדים הם, ולכאורה נ"ל דהיינו בעיא דע"מ בשאר שטרות, שדייק הגר"ח מל' הר"מ דא"צ לע"מ לקיום הדבר (דהשטר) אלא בגו"ק ולא בשאר דממונות. ד"ע.) והנפק"מ בין ב' הבנות הללו בשיטת ריו"ח יהי' במגרש לאחר למ"ד, אם אבד זכות פירות תומ"י בשעת מסירה, דאיכא התהוות

של שטר (או ע"י תפיסת הלה; או ע"י הע"מ הכורחים אותו לשטר), או דנימא שלא אבד זכות פירות עד שעת חלות הגירושיין, דהיינו לאחר למ"ד.

תור"ה מפני מה. מיגו וכו'. משמע מד' דבלאו מיגו זה, היינו מאמינים לבעלה לקבוע זמן הגירושיין. (כל', אילו ידענו שכבר נתגרשה, ולא היתה יכולה לטעון לא נתגרשתי עדיין.) וזה תימא, דהלא כל נאמנותו של הבעל לומר גירשתי את אשתי היינו מחמת שבידו לגרשה, ובנוגע ללמפרע, פשיטא דמאחר דלאו בידו, דאינו נאמן. ונראה מתוס', דדוקא לומר שנתגרשה חשיב זה דבר שבערוה דבעינן ב' עדים, וסגי בבידו לזה (לפי חד מ"ד בסוגיית הגמ' ב"ב.) ובידו למפרע ל"א. אבל בנוגע לקביעות זמן הגירושיין - היכא דבלא"ה ידעינן דגרשה היא אשתו, לזה - כנראה, לא בעינן ב' עדים, דלא מיחשב כדבר שבערוה. ונר', דבשלמא לשי' הר"ן, דאינן דבש"ע צריך ב' עדים אלא להוציא מחזקה קדומה (דחד קו' היא - ב: - בגמ'. עיי"ש בשיעורים), פשיטא. אך נראה דאפי' להחולקים עליו, נמי לק"מ. דהכא הרי פנוי' היא לפנינו, ומסייעת חזקתה דהשתא להבעל בטענתם להקדים זמן הגירושיין. (ל"ה.) ולכאורה מעיקרא לק"מ, דיש כאן ספק אם חייב הוא לפרוע לה בעד מזונותיה אל, והבעל מוחזק - שעדיין לא שילם, ובכל ספק בממונות, פשיטא לן דהממע"ה. וה"נ כן. אך הוקשה לו למור', דהכא תלוים הממונות בבעיית האישות, ובעינן בירור על הגירושיין, ואינן הבעל נאמן למפרע בדבשב"ע. וכמדומני שכ"א ר'. ול"ה)

לתירוץ השני ס"ל לתוס' דאינן הבעל נאמן באשתו מכחישתו. וצ"ע, דבידו לגרשה, והיא אך כע"א, וכמו שבידו נאמן בדבר שבערוה כמו ב' עדים, הרי דכב' עדים דמי, ה"נ נימא במכחיש לו להבידו אך ע"א, דאינן דבריו של אחד במקום שנים, וה"נ - במקום בידו. והמבואר מד' התוס' הללו, דנאמנות דבידו היינו בתורת ע"א נאמן באי', ולא סוג נאמנות מיוחדת בפ"ע הוא. אלא דסתם ע"א לא מהימן בדבשב"ע אא"כ יש לו גם בידו. אבל עכשיו שבידו הוא, נאמן בתורת ע"א. ומאחר שכן, יכול הוא להיות מוכחש ע"י ע"א (אשתו מכחישתו), אף כי אין להע"א בידו. דבידו נצרך אך בעד הנאמנות, ולא בכדי להיות ע"א. וע"א שפיר יכול להכחיש ע"א. ובאמת צ"ע הגדרה זאת בנדון ע"א שבידו - בדבשב"ע. ולכאורה אין להשוות גדר בידו זה לגדר בידו דאיסורים - הפועל האומר נטמאו טהרותיך. דהנה לשי' התוס' קידושיין (סה) אין ע"א נאמן באיסורים אלא להיתרא. ולאיסורא, דוקא בעלים נאמנים. וע"י בידו, חשוב הפועל כבעלים. דבעלים לא ר"ל הבעלים הממוניים, אלא ר"ל זה שבידו לטמאות את הטהרות. ומה"ט מהני אף מיגו למפרע, כל', אף דאינו עדיין בידו של הפועל, מאחר שהי' פעם אחת בידו, הי' אז ל"בעלים" על אלו הטהרות. אך אין זה ענין לנדון דידן, דנאמנות דבעלים ג"כ לא מהני לדבשב"ע, ודוקא בעינן נאמנות דכ' עדים. וראי' פשוטה לזה, מדפשיטא לגמ' בב"ב דבידו לא מהימן בעד למפרע, אף דבידו למפרע מהימן באי', כנ"ל. וז"ב. ואף לפי הבנת הרמב"ן - ענין בפנ"ע הוא - הבידו באו"ה. דלדידי' ע"א נאמן נוהג בין לאסור בין להתיר. אך פועל לא מהימן לומר נטמאו טהרותיך דיש רובא דל"ק המתנגדת לאמירתו זאת, דחזקה על הפועל היא דלא מרע פעולתו. ודוקא היכא דיש ג"כ בידו או מהימן - למרות החזקה. אך הבידו אינו סוג נאמנות בפ"ע, אלא שמסלק את ההכחשה שמכח הרובא דליתיה קמן; ונשאר בפשיטות ע"א נאמן באי'. אך במקום דבר שבערוה, בעינן לומר שהבידו הוא מקור הנאמנות, ולא שרק סותר להרובא דל"ק המכחש לנאמנות הע"א. ובודאי שב' סוגי בידו נפרדים הם זמ"ז. -

עדי מסירה שיעידו בפני ב"ד. ויקבלו ב"ד את עדותו, וקבלת עדות בעיא ב"ד, וא"כ ממילא יכולים אח"כ הבי"ד לכתוב מעשה ב"ד על זה. אך ק' מנהגנו (דאין הגט נשאר בידי האשה, כדי שלא יעיינו בו רבים ויבואם להוציא לעז עליו, והוא חרם קדום) ליתן להאשה פטור, דהיינו מעשה ב"ד. דבשלמא לשי' הרנוב"י [עפ"י ד' רש"י ריש מס' סנהדרין - דכל דתקון רבנן. ועיי"ש במהר"מ ש"ף ובגליוני הש"ס. ור' דחה, דמאונין הוו תמיד כע"כ

דבעל, ואף גט המעושה בישראל בעי ב"ד, ע"י סוגיית גיטין (פח:) - לפנייהם ולא לפני הדיוטות וגו'. ולזה הדבר כיון רש"י. דכל נתינת הגט בעיא ב"ד (ומה"ט אין מסדרין גט לכתחילה בלילה, ערמ"א לאה"ע) ניחא. אך, מעיקרא דינא, דמוכח מגמ' (ה): דדוקא בעד אמירת בפ"נ בעינן ב"ד, ולא בעד נתינת הגט גופא - צ"ע, היאך אפשר להיות מעשה ב"ד. וכי אפשר להיות מעשה ב"ד על מעשה הלואה או על רציחה שראו הב"ד - אתמהא, דאין הבי"ד בכה"ג פוסלים **בתור בי"ד** אלא **בתור עדים**, אא"כ יקיימו את הגט, דקיום שטרות בעי בי"ד כמו כל קבלת עדות, ואז, מאחר שנשתתפו הב"ד בהמעשה, שפיר יוכלו לכתוב ע"ז מעשה ב"ד לראי'. ונראה, דלכך דקדקו התוס' לומר שיבואו ע"מ ויעידו בפני ב"ד, דאילו תביא גטה בפני ב"ד, לא יוכלו לכתוב מעשה ב"ד, דראיית הב"ד את הגט אינה בתור **בי"ד** אלא ככל שאר עדים דעלמא. (אך יש לדחות, דתביא גטה לאחר כמה ימים משכבר היתה המסירה, ותריצה מעשה ב"ד להוכיח על זמן המסירה שהי' לפני חודש או יותר, ובכה"ג קאמרי, התוס' שתביא את עדי המסירה. העולם.)

או עדים שהיום נתגרשה וגו'. ומשמע שכתבו העדים את השטר בלי ב"ד וגם בלי דעת המתחייב של

הבעל. וצ"ע, דהוי אך מפ"כ והי' צ"ל פסול. ובפשוטו יל"פ תוס' לשי' בכתובות (כ) שכתבו בשם הר"ת, דאיגרת כשרה (אלא דיל"ע אם הי' כשר בתורת שטר, או בתורת עדות שבכתב, ונפק"מ - לנפסלו העדים בטרם קראו ב"ד זאת האגרת). אך ע"י גמ' ב"ק (צ"ח רע"ב) - אי דאיכא סהדי וגו'. והק' בתוס' ב' קו' נפרדות: (א) עד מפ"ע; (ב) מפ"כ - דליכא דעת המתחייב. בנוגע לקו' זו השני' ציינו למס' כתובות דף כ', אך צ"ע, היאך יפרש הר"י בגמ' דב"ק. ואפשר לתרץ דר"ל הגמ' - שאם העדים הראשונים שחתמו על השטר הזה הראשון העיקרי שנשרף - עדיין כאן, **שהם** יכתבו עוד הפעם שטר אחר, דשפיר איכא דעת המתחייב לגבי דידהו. (וממילא תו לק"מ מעמפ"ע.) אך בביאור זה כבר נפגש בבעיית עשו עדים שליחותן, דאי' בגטין (סג): דפסול, ומשמע מל' הגמ' ב"ב (קע"א). דפסול זה שייך אף בשאר שטרות, אם לא נדחה, עיי"ש בתוס' ובתשו' הרא"ש. ולר' נר' לחלק, דפסול זה לא איתמר אלא בגט בלבד. א"נ יל"ת אההוא גמ' דהגוזול קמא דכבר הי' שמה שטר, ועדים שניים הללו ראו אותו השטר, דכל זה נכלל (ע"פ דין) בדעת המתחייב שעל השטר הראשון, דשטר אינו יכול להתקיים לעולם, וממילא י"ל, שכל שטר הבא למלא את מקום חסרונו של זה השטר הראשון נכלל בדעת המתחייב של הלוח שיחתמוהו עדי. (עתוס' סנהדרין (כט):) סד"ה הודה). [ע"י ס' ארץ הצבי (עמ' ר).] ועפ"ז המהלך, אפשר לפרש כונת התוס' אף לפנינו - שלא עפ"י שי' הר"ת, דיל"ע בכל גט, דעל ידו נפקעים הקידושין והאישות, וגם נפקעים זכויות מזונות וכו', אם הגט הוא אך שטר איסורין, וממילא, מדמגורשת היא, **ממילא** אין לה עוד מזונות; או דנימא דהגט הוי נמי שטר מזונות - לפעול הפקעת זכויות דמזון ג"כ. (מתחילה חקר ר' ככה, וחשב שזה הספק נוגע לשי' הראב"ד בגט מאוחר - פ"א הכ"ה מגירושין.) די"ל דס"ל לתוס' דהגט הוי ג"כ שטר על המזונות, ומאחר שכבר היתה דעת המתחייב בעד שטר ראשון (- דהיינו, הגט), אף זה השטר השני, שהאשה מבקשת מאת עדי הגירושין לכתוב, נכלל בדעת המתחייב העיקרית. (ד"ע. ומיאן ר' במקצת מלקבלו)

... ואפי' למ"ד עדי בחתומיו זכין לו. והי' צריך העבד לזכות במעש"י משעת חתימה, ומדליכא זמן

הוא יאבד זכות זאת - שלא כדן עד שעת נתינת השטר אליו, שרק מאז ולהלן יוכל להביא גטו לב"ד, לעשות מעשה ב"ד בנוגע לזמן שיהי' לו מעשי ידי עצמו. לזה תי', דלומר עדי בחתומיו בעינן שיהא מוכח מתוכו, ואיה"נ דאין לו מעש"י עצמו בכה"ג, שנכתב שטר שחרורו בלי זמן - עד שעת נתינה. דס"ל לאביי כר"א דע"מ כרתי, ולא בעינן שיהא מוכח מתוכו בכדי לקנות משעת נתינה ולהלן, אלא רק בעד הקנין דלמפרע דמשעת חתימה עפ"י עדי

בחתומיו זכ"ל. וק', דמשמע מד' התוס' דלר"מ גט שאין בו זמן פסול מדאו', וזה נמנע, דלא שמענו ככה בכלל ש"ס. וצל"ת כס' הרמב"ן (פ"ו), ועמשכ"ל (ד.).

ברו"ה (לדף פו) הביא בשם הר"ר אפרים (תלמיד הרי"ף) דאפי' לר"א, דכשר גט לכתחילה בע"מ

בלא ע"ח, מכ"מ נפסל באין בו זמן, אף דאין הזמן מועיל כלל לראי'. והסברנו (ד). שהוא חלק מהספ"ד של הגט כמו שמות למקצת ראשונים (עהג"א פ"ד), וכמו כתיבת ודין וכו' (גמ' פ"ה:). דמלבד סיפור המעשה, שהוא עיקרו של כל שטר, בעינן נמי עוד דיוקים מסויימים מטעם הגזוה"כ הפרטית דספ"ד. (עגמ' כא: - במח' ר' יוסי הגלילי ורבנן). כן הסביר הגר"ח, דזוהי הל' פרטית בגט אשה. ונראה ברור, דבהקדים הזמן בגט בלי ע"ח, דליכא כלל **ראיית שטר**, לא שייך לומר בזה דיש כאן עדות **כשקר** ולפסול מה"ט את השטר כמו בפסול מוקדם שבכל השטרות, ולא מיפסל אלא מטעם אין בו זמן, וזה הוי פסול **גט** ולא פסול **שטר**, ופשיטא דאם נשאת לא תצא, כדקי"ל (פ"ו:).

שטרות המוקדמים לא מיפסלי אלא מדרבנן, והא דלא מיקרו **עדות שקר**, דאף **הזמן שקר**, מכ"מ **סיפור המעשה** אמת הוא, וכנראה, דל"א בשטר בטלה מקצתה וגו'. אך עיי' אריכות בתוס' גטין (יח:), מזה, אי אמרינן קו"פ בשטרות כמו בעדות שבע"פ. ועתוס' ב"מ (עב). סוד"ה שטר, מדוע לא מיפסלי העדים בעבירה בחתמם אשטר מוקדם.

בתור"ה ר"ל ... דאין רשאי לגרש בו וגו'. והראב"ד (פ"א הכ"ה) חולק ע"ז, ומכשיר מדרבנן לאלתר.

ואף הר"מ לא פסל גט מאוחר אלא מדרבנן, משום שמה יחפה וכו', כל', שיגרשה בגט מאוחר, והיא כבר זינתה לפני כן, ותביא גטה לב"ד - והזמן שבו היינו לאחר שנה, וכבר מגורשת היא בודאי, שהרי הגט כבר בידה, והרי שאין הזמן זמן התגרשות, וא"כ הוי כאין בו זמן, דפסול אך מדרבנן. אבל מה"ת, מגורשת היא **מיד**. ויסוד מח' תוס' והר"מ והראב"ד בזה הוא דהגדת עדות דבשטר נר' דאינה מתחלת עד שעת הזמן הכתוב בו. אך מלבד מאי דאיכא **עדות** בכל שטר, יש ג"כ ראיות צדדיות הבניות על היות זה האדם תפוס בהשטר, כגון על שליחות דהולכה לשי' הר"מ (פ"ג מאישות), וכגון שלא פרע בשטרך בידי מ"ב, עשמכ"ל (ב:). ונר', דראי' צדדית זו ישנה כבר משעת תפיסת האשה הגט, אף דלא מטי עדיין זמני' דכתיבא ביה. והכי ס"ל להר"מ והראב"ד, ועוד ס"ל **דבראיית** הגט **הצדדית** הלזו סגי להיותה מגורשת, אף דליכא הגדת עדות מפורשת. ובשיטת התוס' נל"פ דס"ל דמאחר דלא התחילה כלל **עדות** זה השטר, ליכא נמי **ראיה צדדית** הבנוי' על אותו השטר.

עכ"פ, תירוץ התוס' היינו, דמאחר דאינו יכול לגרש בזה הגט עד הזמן הכתוב בו, ליכא כלל **כתיבה** שנאמר שאבד הבעל זכות פירות דילי', דלא מיקריא כתיבה אא"כ יש שם גט שראוי לגרש בו. וצ"ע, דא"כ - היאך היא מתגרשת בגט זה - אפילו לאחר שכבר הגיע הזמן הכתוב בו. הלא ליכא אז נתינה, ומיפסיל מטעם טלי גטך מעג"ק. ול"ד להנהו דפ' הזורק (עח). דקיי"ל כרבי, דהתם היתה נתינת הגט, אלא שהיה חסרה **התורת גירושין** בשעת מעשה, או בנותן גט ואומר שתגרשי בו לאחר ל', דהתם איכא נתינת **גט** השתא, דחשיב שפיר שטר אף עתה תומ"י, דאילו הו' רוצה, היה יכול לעשות בו הקנין עתה תומ"י. אך בנדון התוס', דס"ל לר"י דא"י לגרש בו כלל עד לאחר הגעת הזמן הכתוב בו בגט, הרי דס"ל דעד אז ליכא כלל שטרא, וא"כ - לא היתה מתחילה נתינת **גט** אלא נתינת **ניירא בעלמא**. והי' צ"ל פסול מטעם טלי גטך מעג"ק? והי' מקום לתרוץ דלא ר"ל התוס' **דא"א** לגרש בו עתה, אלא דמסתמא כונתו הכי הויא, בנותן לה גט סתם, שלא תתגרש בו עד לאחר למ"ד. אבל אילו אמר שתתגרש

בו תומ"י - היא מגורשת, דשפיר מיקרי **שטר** אף עתה, וא"כ - שפיר איכא עתה נתינת **הגט**. אך לפי"ז לא יובן, מדוע לא אבד הבעל פירות עד הזמן הכתוב בגט, הלא שפיר היתה בזה כתיבת **גט** עתה בשעתה. א"ו דתי"ה הר"י הוא לא **כאומדנאות** דשעת נתינת הגט, אלא **בהלכות קנייני שטרות**. וצע"ג בזה.

ודעת הראב"ד דהגט כשר ומגורשת בו (אף מדרבנן) תומ"י, אלא דאין הבעל מפסיד פירותיו עד הזמן הכתוב בו. ולפיכך חשיב כיש בו זמן, דהזמן שבו היינו הזמן הנכון של איבוד הפירות. אך ק', דאנן קיי"ל כריו"ח, דתקנו זמן מפני שמא יחפה, ופטורה מזנות תומ"י, שהרי חלו הגירושין בטרם הגיע הזמן הכתוב בו, ומדוע כשר הגט, הלא איכא למיחש שמא תזנה ויגרשה בגט מאוחר, ותביא הגט לב"ד, ולא ידעו זמן הגירושין, שהרי כבר מגורשת היא, וזמן הגט עדיין לא הגיע, והרי שאין הזמן שבגט זמן ההתגרשות, והוי ממש כאין בו זמן, וכמו דס"ל באמת להר"מ כנ"ל. (דלא כד' המ"מ בשיטת הרמב"ם. ד"ע.) ונל"פ דס"ל להראב"ד דאיפוך דקאמר הגמ' (יז): לא קאי אפולגתא דריו"ח ור"ל דמאימתי מוציאין לפירות וכו', אלא דיש להפך המח' העיקרית דמפני מה וגו', ונמצא דפוסק כס' ר"ל, דתקנת זמן בגט היינו משום פירי. (אך עי' אב"מ שתירץ אחרת בזה. ד"ע.)

ועראב"ד, דה"ט דאינו מאבד זכות פירות עד שעת הזמן הכתוב בגט, דכמי שהתנה עמה הוא וגו'. וצ"ע, דמסתמא לא ר"ל תנאי פשוט, דליכא הכא משפטי התנאים דכפילות וכו'. א"ו צ"ל דהוי כשיר, דמגשרה לגמרי, אך לענין אחד עדיין כאשתו היא - שיאכל פירותיה עד ל' יום. ועל זה הק' הרשב"א, דוהי בעיא דלא איפשיטא (פ"ה). - חוץ מירושתך וגו', תיקו, אי חלים כה"ג הגירושין, דאפשר דליכא כרות גיטה בכה"ג, והיאך תפס הראב"ד לדבר פשוט דחל הגט, אלא שעדיין יש לו פירות עד ל' יום? ואין לחלק בין למ"ד יום דלא מיקרי שיר, ודוקא בשיר דלעולם איכא ספקא, דז"א. דחוץ מפלוני למ"ד יום פשיטא דחשיב שיר. (כן השיב מו"ר לש"כ, ועצה"ר לקידושין רפ"ג. ד"ע.) ודוקא בכריתות דאופני תנאים יל"ח בין לזמן לבין אגידא גבי' לעולם, עגמ' (כא:) - ובכדי ליישב קו' הח"ר הלזו, צריכים להגדיר החסרון דכריתות בשיר דחוץ מפלוני, וכולא סוגי' (דדף פ"ה.). דהנה איתא במשנה דשיר דח"כ לאו שירא הוא, ובין כה וכה ליכא תפיסת קי'. ואף דהוי שיר **כהאישות**, דאם תזנה עם אותו הערוה תעבור גם משום ח"כ דהערוה וגם משום אשת - איש, מכ"מ לא איכפת לן בשיר באישות. ודוקא אשיר דתפיסת קידושין קפדינן, דגירושין אינם באים להפקיע האישות אלא לאפשר תפיסת קידושי אחרים. (וזה חי' נפלא, לא שמענוהו בלתי סוגי' זו.) ודוקא עפ"י הגדרה הזאת המחודשת והבנה שונה זו שבגדר גירושין יש להבין את דין המשנה דפ' המגרש. אך עפ"י צ"ע טובא בעיית הגמ' חוץ מזנותך מהו. דאילו הי' חסרון דכרות גיטא בשיר **כאישות**, ה"נ הי' מקום לומר דשיר, דלענין זנות חשיבא כאשת איש. אבל מאחר שהוכחנו מן המשנה דליתא להגדרה זו כלל, והכא הא לא חסר מידי לענין תפיסת קידושי אחרים, במאי נסתפקו? ונל"פ, דקידושין תמיד פועל תרתי: (א) שאוסרה אכו"ע כהקדש. (ב) שמתירה לבעלה, (דמתחילה הי' איסור קדשה, למשל - לדעת הרמב"ם ריש הל' אישות) אך לא מצינו שיוכלו הקידושין להתיר אלא **אי זנות דקדשה**. אך בהיכי תמצא זה, שגירש הראשון חוץ מזנותך, ואם תזנה איכא אי' **אשת איש**, נמצא שקידושי שני באים להתיר **אי א"א**, וזה לא מצינו. וזה הי' מקום הספק שבגמ', דהא בכה"ג נוגע השיר שבגירושי הראשון לתפיסת קידושי השני. (ל"ה על נכון אי ר"ל ר' שספק הגמ' הי' אם תפסי קידושי שני, ולפי"ז אין הספק בשירי כריתות אלא בהיתר דקידושין; או דזה פשיטא דתפסי קידושי שני, דקידושין שפיר יכולים להתיר אי' א"א כמו אי' קדשה, אך הכא הרי שירו הוא בגירושין נוגע לתפיסת קידושי אחרים, שהיו מסוג שונה ומוזר. ודו"ק. ד"ע.) וכן יל"פ בחוץ משלכ"ד, הכל כנ"ל, דקידושי דאחריני באים להתיר לא' רק **אי קדשה** אלא אף **אי א"א** - דבזינתה בשלכ"ד היתה נחשבת כא"א שזינתה. ובחוץ מהפטר

נדרין צל"פ, דאף כשיקדשנה שני עדיין יהי בעלה הראשון זכאי בהפרת נדריה, ונמצא שאישות דהשני מקוטעת היא ובלתי - שלמה, דאין לו בעלות דהפרה. וכן בחוץ מתרומתך, לפרש"י, שאישות הבעל השני תהי חצי - אישות, והרי יש בשוורו עיכוב ומניעה לחלות אישות שלמה דאחרני, ודמי' למניעת תפיסת הקידושין מכל וכל. וכן בחוץ מירושתך, דיהי חסר דין זה באישות דהבעל השני, ולא יהיו קידושין גמורים ושלמים. (ובחוץ מקידושין בשטר, פשוט וקל להבין הספק, דיש מניעת אופן אחד של תפיסת קידושין.) ונל"פ בג' בעיות הללו דתרומה, ירושה, והפרת נדרים, דבכתובות (נו). אי' כולא סוגי' דמקדש ע"מ שאין לה עליו שאר וכסות, אי בדבר שבממון אמרי' דתנאי קיים, או דאף בזה אמרינן דהוי מתנה עמש"כ בתורה. ומוכרח מסוגי' זו דיש צורך לדעת המתחייב בפ"ע בעד שאר ובעד כסות, מלבד דעת המתחייב הנצרכת בעד עצם תפיסת הקידושין. ואין חיובי שאר וכסות מילי דממילא, דמאחר שחלה האישות, דאימא ממילא להנהו חיובים. (כ"נ דעת הר"ה ר"פ הכותב, ובמלחמות דחה שיטתו מכח הגמ' דב"מ, ע"מ בלא תשמיטני בשביעית, דז"פ דשמיטת כספים אינה דין בעצם שעת ההלואה, אלא הפקעה מן הצד, והלכה דממילא. ד"ע.) (עי' שיעורי רבנו לקידושין דף ט"ת.) ונל"פ, דספק הגמ' פ' המגרש היה בנוגע לירושה, הפרת נדרים, ואכילת תרומה (ולכאורה אין זה ספק אחד, אלא דבכל חד וחד איכא לספוקי בפ"ע.) אי הוו דינים הללו **דינים דממילא**, דעי"ז שיש אישות ישנם ממילא, או דחשיבי כחלק מדעת המתחייב של הבעל בשעת קידושין, דקידושין פועלים ליצור אישות, וגם פועלים זכות הפרת נדרים וגו'. דלא איפכת לן בשוורא דכרות גיטא אלא בעיכוב ובמניעת תפיסת קידושי אחרים בנוגע למה **שמעשה הקידושין** צריך לפעול ולחדש, אבל בנוגע למידי דחלים ממילא מחמת אישות דבעל השני, בהא לא איכפת לן, אפילו אם לא יחולו **מחמת** שוורו של הבעל הראשון בשעת גירושיו. ומעתה נל"פ דס"ל להראב"ד דזכייית הבעל בפירות אינה חלק עצמי ממעשה הקידושין, ודאיכא **דעת המתחייב** על פירות בשעת הקידושין, אלא דהוא **דין דממילא**. ובכל דינים דממילא, אף ששוורו של גיורשי הקמא יפעלו שתהי' אישות דבעל בתרא מקוטעת, מכ"מ לא איכפת לן בזה. (כ"פ מו"ר.) וק', דמאחר דס"ל להראב"ד (כנ"ל) דפירות הויא זכות התלו' באישות, ודין דממילא הוי, א"כ, היאך שייך לומר שתהיה מגורשת מבעלה תומ"י, ועדיין יהי' לבעל זכות פירות עד ל' יום, הלא מאחר שפירות זכות התלו' באישות היא, מאחר שכבר פקעה האישות, הי' צ"ל אף זכות זו פקעה. ולא שמענו מהגמ' (פ"ה) אלא דליכא חסרון דכריתות בזכות דתלו' באישות והחל ממילא בלי דעת המתחייב פרטית ומיוחדת בעדה, אבל לא שמענו שבמגרש בשוור שזכה עדיין יהיה להבעל קמא זאת הזכות. ולכאורה זה א"א, כנ"ל. (כן הק' מ"ש) ונר', דבראב"ד כ' דאף כתובה אין לה עד לאחר ל"י. ונל"פ דלשי' אזיל. דאף דכתובה ופירות תלויים באישות והוו דינים דממילא, מכ"מ כ' בהשגותיו לרי"ף (דף פ"ו), כהבנת מו"ר; ואינו מוכרח כלל, עמשכ"ל (ד').]] דהגט משמש כשטר קנין בעד חיוב הכתובה. וה"נ יאמר מסתמא בעד הפקעת זכות דפירות, דאף דהזכות חל ממילא ע"י התהוות האישות, הפקעת הזכות בעיא שטר קנין, והיינו - הגט, ובכתוב בו זמן, הוי כמגרש לאחר ל' בעד הפקעת זכויות הללו. דעד ל"י עדיין אשתו היא לענין פירות ולענין כתובה. (ולכאורה החילוק הזה האחרון פשוט ומבואר הוא, ול"ה מדוע הוצרך מו"ר לסמוך אפי' בד' הראב"ד על הרי"ף. ד"ע.)

: ז

תורה עד שעת ... אלמא דוקא בגט הנמצא דאיתרע בנפילה וגו'. דבכל גטין, יש הגדת השטר לא רק על מה שראו העדים שקרה לפני חתימתם, אלא אף על העתידות, וזה החידוש דין רצה לומר, עדים החתומים עה"ש וגו', וא"כ, אף דלא ידעי ע"ח בשעת **חתימתם** מתי תהי' **המסירה**, מכ"מ השטר מעיד שהי' המסירה בהקדם האפשרי. דהיינו, באותו היום ממש, ובזמן הכתוב בו. אבל ליתא להגדת השטר תמיד אא"כ יש ג"כ תפיסת בעל -

השטר, ובנפילה, שנתבטלה תפיסת בעה"ש, ליחא אף להגדה דזמן הגירושין, וזה ר"ל איתרע בנפילה. (עמשכ"ל דף ב'). ושי' רש"י, כנראה, דאין השטר מעיד על העתידות (לומר שמסתמא בהכשר נעשה) אלא בנוגע לדברים, דבלעדם הוי השטר פסול לגמרי, אבל בנוגע להקדמת זמן המסירה להיותו ממש ביום החתימה, על זה ליכא הגדת השטר, דאפילו היתה המסירה באיחור הזמן, הגט עדיין כשר. וס"ל לרש"י כשי' הרמב"ם, דליכא פסול מוקדם בגט אלא בנוגע לכתובה וחתימה, ולא בין חתימה לנתינה. ושיטת התוס' כנראה, דאמרינן מסתמא בהכשר נעשה אפילו לענין הקדמת זמן הקנין, כמו שביארנו בנוגע להסוגי' דכתובות (צד), דנכלל בהגדת השטר שיקנה המקסימום של כל מאי דאפשר, לומר, שיקנה שטר זה הכל, ולא רק המחצה (בישוב קו' הרד"ה לפ"ו, עמשכ"ל דף ד'). - וה"נ נימא כן. שנכלל בהגדת השטר, שפעל זה השטר קנין (הגירושין) בהקדם הכי אפשרי, ושפעל הקנין בעד **יותר זמן**. אך עוד אפשר לומר בכונת התוס' באופן אחר, דאינהו ס"ל כשי' החת"ר, דיש פסול מוקדם בנוגע לנתינה, ובנמסר ביום אחר (ולא באותו יום שנחתם) הוי השטר **פסול**, וא"כ שפיר מעיד על זה הגט - שנמסר באותו הזמן שכ' בו, דכל היכא דכשרות הגט או השטר תלוי באותו הדבר, פשיטא שהשטר מעיד עליו - דמסתמא הכל בהכשר נעשה. אך נראה מוכרח הפי' הא' בשי' התוס', דאף לתוס' דס"ל כרשב"א, מכ"מ אפשר להתכשר בנמסר לאח"כ החתימה היכא דנמסר **ע"י שליח**, ואין הגדת הגט שנמסר ביומו מוכרח עוד בעד היותו כשר. או צל"פ כפי' הא' (כן הכריח הר"א ח"ר, וקיבלו מו"ר).

[שטר שאין בו זמן כשר, לבר מגט. והק' בנמוק"י - מדוע לא יהא כעדות בלי דרישה וחקירה, שהרי השטר שאין בו זמן הוי ממש כאומר איני יודע בנוגע לזמן ומקום, דפסול. ותי' בזה הגר"ח, דדו"ח הוה הל' בנוגע **לקבלת העדות בכ"ד** היכא דבעינן **מעשה קב"ע**, אך בשטר נתחדש דיש עדות מבלי שיקבלוהו בכ"ד, וממילא א"צ לדו"ח].

בתוד"ה ער שעת נתינה תפסו, דהגט מעיד שנמסר בהקדם הכי - אפשרי. אך בבא ממדה"י ואיכא קלא, וידעי סהדי מתי היתה המסירה באמת, אז ליכא למיחש למידי. וצ"ע, דמאחר שזמן המסירה נכלל בתוך הגדת השטר עפ"י כללא דהכל בהכשר נעשה, היאך אפשר להאמין לעדות דבע"פ שלאח"כ, הלא זהו ממש תרי ותרי, וכההיא דמס' כתובות (י"ט ס"ב)? וצל"ת כמו שחילקו בשי' הר"מ, דאף דס"ל (פי"ד ממלוה ולוה ופ"ד מטוען ונטען) דשטרך בידי מאי בעי ר"ל כאילו יש הגדת עדות בשטר על זה שלא פרע, ומכ"מ מהני שובר לומר שכבר פרע, ולא מיחשב כתו"ת, דכל זמן דליכא הוכחת עדות היפכית, אז שפיר אמרי' דהשטר כולל בתוך עדותו שהכל בהכשר נעשה ושעדיין לא פרע. אבל לאחר שבאו עדים לומר להיפך, אז פסקה הגדת השטר הנוספת הלזו. וה"נ י"ל בנוגע להקדמת זמן מסירת הגט, דכל - זמן דליכא הוכחת עדות להיפך, שפיר אמרינן דהשטר כולל בהגדתו שהי' מסירתו בהקדם הכי - אפשרי. אבל לאחר שבאו עדות דבע"פ ואיחרו את זמן המסירה, אז נעשה השטר כאילם, ואינו מגיד עוד. - (ועפ"ז המהלך נ"ל דצל"ת לקו' הגר"ח בחיבורו פ"ה מעדות. ד"ע.)

בגמ'. ג' גיטין פסולים וכו', מה הועילו חכ' וגו'. צ"ע, מדוע לא הקשו כן אכל פסולי דרבנן, דלא מיפסל אלא לכתחילה, ובדיעבד קיי"ל דלא תצא. ומדוע הק' כן בדוקא אגט שאין בו זמן בסוגי' דזמן הכא?

גזייה לזמן וכו'. ברמב"ם (פ"א הכ"ו) הכשיר בכה"ג אפילו לכתחילה. ובראב"ד השיגו שמה. ואף בשי' הר"מ צל"פ דלא הכשיר בכ' בו זמן וחתכו לפני חתימת העדים, דא"כ - הוי כאילו לא נכתב בו כלל, אלא בע"כ ר"ל

דדין זמן נאמר בנוגע לחתימת עדים, ולא בעד מסירת הגט. דבשעת חתימה מתהווה השטר, וכאילו נחקרה אז עדותן בב"ד, ונפק"מ, דאפילו ימותו או יפסלו לאחר מכן, - השטר עדיין כשר, עתוס' כתובות (דף כ') ובמש"כ לעיל (לדף ד'). ומה"ט ס"ל להרמב"ם דדוקא בשעת חתימת עדים, כלומר, בשעת שנעשים הם כאילו נחקרה עדותן בב"ד, בעינן שיהיה שמה זמן, דמדרבנן הצריכו דו"ח לגט אשה. אבל לאחר שכבר הגידו עדותן, פשיטא דתו לא איכפת לן אם לא תשאר הדו"ח (בעד הזמן) קיים. בגט שאין בו זמן פסלו חכמים אף בדיעבד, והצריכוהו גט שני, אבל בחסרו מן הגט את המקום, משמע בר"מ דכשר, דדוקא שינוי המקום פסלו, ולא בחיסרו המקום. וכ"כ בשו"ת בית הלוי (ח"ג ריש סי' ו.) דאינו יודע בדו"ח דזמן ומקום פסול מחמת שהעדות מקוטעת ובלתי שלמה. וכונת הגמ' סנהדרין (מא:): דא"י פסול דהוי' עדות שאאילה"ז, לא ר"ל דה"ט דזה הפסול, אלא דעפ"י גדרי הזמה ידעינן מהו הנקרא חלק עיקרי ועצמי מן העדות, ומהו ענין חצוני לה, ודוקא בחסר מגופה של עדות פסלינן בהעדות [ועי' בקונטרס סנהדרי קטנה, עמ' י"ד.]. וה"נ ג"ל בעדות דשטר הגט. ונל"ח בין זמן למקום, דזמן הוי חלק עיקרי מהעדות, דנפק"מ לפירות ולזנות. אבל באיזה מקום הוי הגירושין, בזה לא נפק"מ כלל. דמה לי בנוא יארק ומ"ל בבאסטון, הגירושין כשרים וחלים בכ"מ שיהי'. וא"כ מקום אינו כלל חלק מהגדת העדות, וכאילו יעידו על איזה מין בגד הבעל הוי לבוש בשעת הגירושין, בגד ארוך או קצר, דאין זה נכלל בתוך הגדת העדות שלהם, מאחר שאין נפק"מ בדבר זה. ובאמת צ"ע מה"ט - מדוע פסול בשינוי במקום; וגם - מדוע תיקנו אפילו לכתחילה לכתוב המקום בגט. וצל"פ, דהוא חלק מהשמות, ראובן בן יעקב ממקום פלוני. ושינה שם המקום, הוי כשינוי בשם המגרש או המתגרשת. אך הא תינח מקום האשה ומקום הבעל, אך מדוע בשינה מקום הסופר והעדים מיפסלו, דאין בזה משום שינוי שם הבעל או האשה, וצל"פ, דעכ"פ חשיב כשינה הספירת דברים להיותו מוסב אנתינת גט שונה, וכאילו אינו מגיד על זה הגט הנכון. אך צ"ע, מדוע תיקנוהו לכתחילה. (ולא זכרתי דברי רבנו בזה. ועתוס' רי"ד וברא"ש לדף פ' ע"א. ועוד אפשר לומר דהוי חלק מהזמן - בשנת כו"כ למנין שאנו מונין כאן. דלפי"ד הרא"ש לא בעינן אלא מקום העדים, דוק בלשונו, ובתוס' הדגישו אף מקום הסופר, ואפשר דמה"ט הוא. ד"ע, ודו"ק.)

וכביאור זה מתבאר להדיא בדברי הרמב"ם, עיין רפ"א הט"ו שהביא תקנת ר"ג (דלא כתוס' ג'): דהיא אך עצ"ט, עיי"ש בח"ר). שיהיו העדים חותמים על הגט. ובהכ"ד, שיפרשו שמותיהם בחתימותיהם, ושיחתמו זה בפני זה. וכנראה דס"ל דזה הוי דין הכשר בצירוף עדי החתימה, ובלא חתמו זה בפני זה - לא מצטרפי. (כ"א מו"ר. ולכאורה ר"ל דס"ל כשי' הר"ת והר"י משולם, ודלא כד' רש"י והר"ר אלחנן (פ"ב א'). עיי' שיעורי מו"ר לדף י' רע"ב. ולא ידעתי מקום המשמעות והדיוק בד' הרמב"ם) זכ"נ תיקנו זמן. משמע דאף זמן הוי תקנה בנוגע לחתימת העדים. ואולי כתב גט בלא ע"ח, ומסרו בפני ע"מ, אפילו אין בו זמן, כשר לכתחילה, דתקנת זמן לא היתה בעד הספיד של הגט (כדעת הר"ר אפרים - פ"ו), אלא בעד הדרישה והחקירה של עדי החתימה. והשוה ל' ההגהמ"י כאן (אות ג') דמשמע, דבגט בע"מ בלא ע"ח לא בעינן זמן (דלא כהר"ר אפרים), - וכמשמעות ד' הרמב"ם הללו. ומה"ט ס"ל להר"מ דליכא כלל בעיית מוקדם דנתינה אלא דוקא מוקדם דחתימה, ודלא כשי' הרשב"א והתוס', דלא בעינן אלא זמן החתימה ובשעת החתימה, בכדי שיהיו העדים (בשעת העשותם לעדים) דרושים וחקורים בנוגע להזמן. ועגמ', דאף בזמן דשבוע, שנה, חודש, ושבת נמי כשר, דמהני הזמן לשבוע דלקמי' ולשבוע דבתריה. דאף ביומא, לא ידעינן אי בצפרא אי בפניא. וצ"ע משל זה, דהבדל והרחק גדול יש בין ז' שנים לבין כ"ד שעות, ובפשיטות יל"ח ביניהם, דאשעי לא קפדינן, אבל איומי הכי נמי דישי להקפיד. ועפ"י הסבר דידן בשיטת הרמב"ם הכל מבואר, דדין זמן בגט אשה הוי בגדר דו"ח מדרבנן, ובדו"ח הא בעינן באיזה שעה וכו' עד באיזה שבוע, (רפ"ה דסנהדרין). ואין כותבים שעות אלא בירושלים, הא בשאר מקומות מתחילים הדו"ח בשטרות מיום, והרי חסר חקירה אחת, ואפ"ה

לא מיקרי אין בו זמן. הרי דסגי **במקצת** דו"ח דזמן, ולא בעינין **לכולהו**. וה"נ בכתב בו רק באיזה שבוע נמי סגי, דעכ"פ יש בו **מקצת** דו"ח. אך בכתב בו באיזה יובל או באיזה אחידה של ק' - שנה, שיהי' הגט פסול כאין בו זמן, דאף **מקצת דו"ח** ליכא בכה"ג. ועפ"ז מובן מדוע כילל הרמב"ם ב' דינים אלו בהל' אחת (הכ"ו) - בחתך הזמן ובכ' בו שבוע וכו', דלכאורה אינם שייכים אהדדי כלל וכלל, אלא רק שנזכרו בגמ' בסמוך זא"ז, אך אין דרכו לסדר ההלכות עפ"י מקומם שבגמ'. אך עפ"י הנ"ל הוא מובן, דיסוד ב' ההל' אחד הוא, דדין זמן הוי בעד דו"ח דע"ח - ובשעת חתימתם, וסגי **במקצת** דו"ח. (ובירושלים דכותבים אף שעות, דמצרכי **כל** החקירות דזמן, יש לעיין בדין השטר בהשמיט. מקצתם ועמשכ"ל בענין מוקדם דשעות. העולם.)

יח.

לא מקדים איניש וגו'. ובעשה כן בדיעבד פליגי הרמב"ם והרשב"א (במוקדם דנתינה). עמשכ"ל מזה.

תוד"ה הנהו. עתוס' (יז:): ד"ה גזייה. ועתוס' (יז:): ד"ה משום. דבאין בו זמן יש חזקה כנגד חזקה, חזקת כשרות (שזינתה **לאחר** גירושין) וחזקת א"א, שלא נעשית לגרושה עד הזמן האחרון הכי אפשרי, (כל', וזינתה בעודה אשת איש), ודמי ממש למקוה שנמדד ונמצא חסר, דלגברא יש חזקת טומאה, ולמקוה חזקת מלאה. אך התם איכא תרתי - לריעותא, דהרי חסר לפניך, דחזקת המקוה א"א להימשך עד השתא ממש אלא לאחרה בכל מאי דאפשר, משא"כ חזקת טומאה של הגברא, אפשר לה להימשך אפילו עד עכשיו ממש. ומה"ט מטמאינין ליי, דאף דיש ענין חזקה לאחר השינוי במצב בכל מאי דאפשר, אף שלא יימשך המצב הקדום ההוא עד השתא ממש (עתוס' נדה ב': ד"ה דאיכא.), מכ"מ, החזקה האחרת גוברת, היכא דאיכא סתירה בין ב' מיני חזקה האלו. וה"נ בנד"ד, החזקת כשרות אפשר להמשיך אף להבא, משא"כ החזקת א"א, דהרי היא גרושה לפניך. וא"כ גוברת החזקת - כשרות לברר שזינתה **לאחר** גירושיה. כלומר, דהכא איכא תרתי - לריעותא **לקולא** (עפנ"י). [ולכאורה י"ל דחזקת כשרות היינו **לזכא**, וחזקת א"א - אך **חזקה**, ורובא וחזקה רובא עדיף. (ד"ע)] ושיטת רש"י צ"ע.

בתוס' ... למה תקנו זמן. וי"ל וגו'. כל', דתקנת זמן היתה כפולה, (א) זמן הכתיבה והחתימה; (ב) זמן הנתינה. הזמן דכו"ח בעינין שיהא בתוך הגט וחלק מהגדת השטר; בעוד שהזמן דהמסירה בעינין שיהא נודע לנו, או ע"י הגט, או ע"י הקלא - דעדות דבע"פ נמי סגי לזה הזמן. אך מסתברא דעדות דבע"פ לא יועיל לענין הזמן דכו"ח. (דהתוס' מודו ליי' להר"מ בפרט הזה, דיש דין זה "זמן החתימה" בפ"ע.) אך עתוס' (יז:): ד"ה עד, דהק', דבכל נכתב ביום ונחתם בלילה יהא כשר, דהא אית ליי' קלא, ותיי' - דליכא קלא. ובאמת קו' צ"ע"ג. דאפי' אית ליי' קלא - היאך יתכשר? הלא בקלא ועדות דבע"פ לא סגי להשלים ידיעת הזמן, אלא רק בנוגע לזמן המסירה ליד האשה; אבל לענין זמן החתימה, היאך יועיל לזה קלא, הלא חסר מעצמה ומגופה של העדות?

והל' משעת כתיבה. (ערא"ש). ובתוס' רי"ד פ"י דמשעת כתיבה אינו מתייחד עמה, דא"כ יהי' חשש פסולא דגט ישן, וממילא - מדלא נתייחד, ליכא למיחש למידי אף בעד הבחנה. וכן ברמב"ם (פ"א מגירושין הי"ט) שהרי אינה מתייחד עמה משכתבו לה. וק', דמ"ש מארוסה והי' בעלה בבית האסורים, דאמרינן לא פלוג רבנן, עגמ' יבמות (מא. - דלא קיי"ל כר' יהודה) (מב: - עקרה וזקנה, מח' ר' מאיר ור' יהודה). וענין אי' הבחנה בכלל, ער"מ שמה, פ"א הי"ח - לא תנשא ולא תתארס. וגזרת חכמים היא, שאפילו אשה שאינה ראוי' לילד וגו'. כלומר, מעיקרא

דדינא [י"א' דהבחנת גורת דאו', וי"ח. ואפשר דאף הבחנת גרושה דאורייתא, כמו בגיורת, לדעת הסוברים ככה שמה ועי' מש"כ בשם רבנו בס' ארץ הצבי (עמ' ק"ח בהערה)]. האיסור הוא תשמיש, לגרום לידת הספק על הולד, אך מדרבנן אסור אף נישואין ואף אירוסין, דהללו מיקרי כבר "לידת ספק". אבל היינו דוקא בבת ספק. אך בזקנה ועקרה וארוסה שנתגרשה, דאפילו תבעל ליכא למיחש למידי, צל"פ דהוא איסור נישואין בפ"ע (הל' כ'), ולא רק מחמת דע"י הנישואין יש שמה לידת הספק. דזה ליכא, דהא לאו בת - ספק היא כלל. ומעתה ק' טובא, מ"ש גט משעת כתיבה משאר ארוסות? ובכלל יל"ע, מה ר"ל הגמ' משעת כתיבה, מיום הכתיבה, או **מומן** הגט. ונפק"מ ללא נחתם ביום כתיבתו ולית בי' בגיטא חתימות כלל, דליכא כלל זמן, דהא ליכא כלל ראייה בזה הגט. ונל"פ עפ"י הגמ' (ע"ט): דפליגי אמוראי בגט ישן אם נתגרשה תנשא, או שאם נשאת לא תצא. וצ"ע, מ"ש גט ישן משאר פסולי דרבנן (פ"ו). דאמרינן דלא תנשא, אבל לא תצא. והכי קיי"ל - דהבדל יש ביניהם. ונל"פ, דסברת ר"ש בסוגיין היא דאיבוד זכות פירות בא תומ"י מכיון שנתן עיניו לגרשה. דהא דאישות פועלת זכויות בשביל הבעל, שהוא אוכל פירות כל זמן היותם נשואים זל"ז, מדרבנן אמרינן דלענין זכות פירות פקעה האישות משעת כתיבת הגט. וה"נ יל"פ לענין גט ישן. דבעינן **אישות** להתיר האיסור קדשות, ומזמן כתיבת הגט, אסור כבר מדרבנן לבוא על אשתו. כל', מלבד פסול הגט יש עוד כרוך בענין זה איסור ביאה. ולפי מאי דקיי"ל כל"א דשמואל (ע"ט): אין בגט ישן פסול גט כלל, אלא אי' תשמיש **בלחוד**, ולכך, לא יתן גט זה לכתחילה, שהרי ע"י נתינתו יתגלה שעבר למפרע אי' תשמיש זה דרבנן, שהרי אסרו חכמים לבוא עליה לאחר כתיבת גטה שבה הוא מגרשה. אבל לא פסלו כלל הגט, ואף לכתחילה, ואם נתגרשה, ונמצא שכבר עבר אי' תשמיש מדרבנן, מה נוכל לעשות, אבל תנשא בו - אף לכתחילה. (ואם לא יגרשה בגט זה, יצא שלמפרע לא עבר אי' תשמיש הלזה, דהא עדיין לא נכתב הגט - **שבו גירשה**) וה"נ יל"פ כנ"ל לענין פירות, דמדרבנן כבר פקעה האישות לענין היתר לבעלה ותשמיש. וא"כ, פשיטא דיש להתחיל צ' יום דהבחנה מיום הכתיבה, דהיינו יום פסיקת האישות לענין היתרה לבעלה. ולא דמי לעקרה, וזקנה, וכדו', דהתם אף דבהכי תמצא ליכא למיחש למידי, אך עפ"י דין מותרת היתה לבעלה, ועדיין האישות היתה קיימת. אך צ"ע מארוסה, דאף היא **אסורה** לבעלה. (ובפשוטו יל"ח, דהתם לא אמרו מדרבנן דפקעה **כבר** האישות, אלא דאף דיש אישות, מכ"מ - אסורה היא לבעלה. אבל כאן, שעת כתיבת הגט היינו שעת סיום והפקעת האישות מדרבנן, ודמי' ממש לשעת גירושין ומיתת הבעל. ד"ע. ור' תי"ח) דיל"ח, דבארוסה אין אי' מוחלט, שהרי כל זמן שירצה יכול לבוא עליה לשם נישואין, ופשיטא דזה התשמיש יהי' בהיתר. (אך ל"ה. דאף ה"נ, אם ימנע מלגרשה - עכ"פ בגט זה - יצא שלמפרע לא היה כאן איסור כלל. העולם.) [ועי' בס' ארץ הצבי בקונטרס לשמה בגיטין (עמ' קעד-קעח)].

בסוגיין דשמיטת כתובה, יש ג' בעיות: א) מדוע לרב לא סגי בזקיפת מלוה, כמו בהקפת החנות,

במתני' דרפ"י דשביעית. ב) לשמואל, היאך מועלת פגימה בכתובה, מאי דלא מהניא בהקפת החנות. - ובקיצור - מאי שנת כתובה משכר שכיר והקפת החנות. וג) מדוע תהי' העמדה בדין זקיפת מלוה. ועתוס' רי"ד (לפנינו) דכולא סוגיין באלמנה מיירי, דאית לה מזוני כל זמן שעדיין לא גבתה כתובתה. ובאופן דלא מיקריא נגישה, ליכא השמטת שביעית, כגון במלוה חברו לעשר שנים, דלא קרינא בי' לא יגוש, דליכא עדיין זכות גבייה. וה"נ במלוה על המשכון, למאי דס"ל לר' יצחק דבע"ח קונה משכון (גטין ל"ז א'), דחשיב החוב **כפרוע** כבר. וה"נ מפרש התוס' רי"ד בסוגיין, דמאחר דאית לה מזונות, אף שיכולה היא לתבוע כתובה כל זמן שתמצא, לא מיקריא כה"ג הגשה, וממילא לא משמטא שביעית. ובאמת אילו היתה הברירה בידי היתומים לפרוע לה כתובתה או לזונה, פשיטא דלא היה זה נקרא נגישה, דהא אם ירצו שלא לפרעה, רשאים לדחות זמן הפרעון. אך זה חידש התוס' רי"ד, דאף דאין

הברירה בידי המחוייב אלא בידי **הבע"ח**, דהיינו "המלוה" (= האשה), מכ"מ לא מיקריא נגישה, מאחר שאין חיוב הכתובה מוחלט. ובאמת חידוש גדול נכלל בד' התוס' רי"ד הללו, דלולא ה"ט היתה שמיטה משמטת אף חיוב כתובה, דכתובה כשאר כל החובות הוא, ולא כשכר שכיר. וכן עפרש"י, דלא משמטא מחמת דמעשה ב"ד היא, ומשמע דבלא"ה לא היינו מחלקים לומר דהוי כשכר שכיר וכהקפת החנות. ובתוס' הקשו שאף תוס' כתובה הי' צ"ל כהקפת החנות, וזה צ"ע באמת, דהלא תוספת היא חיוב החל מדעת המתחייב, ודמי ממש להלוואה. אלא שבהלוואה נותן הלה מעות וע"י כך מתחייב זה, וכאן בתוספת כתובה דמי לחייב אני לך מנה בשטר, דמקבל על עצמו התחייבות שלא בחליפי איזה ענין אחר. ומשמע מד' התוס', דבחייב אני לך מנה בשטר אין שביעית משמטתו [עי' מהר"ם שי"ף], ורש"י ותוס' רי"ד פליגי אזה. ובאמת צ"ע בכלל בגדר מלוה, דדוקא ב' נוהגת שמיטת כספים. דכשלא לר' יוסי דס"ל דשמיטה משמטת אף שכר שכיר, ובתוס' פ"י (לפנינו) דהה"נ דפליגי בהקפת החנות, אך מסתמא לא פלוג באונס וקנס ומפתה שבכרייתא שבסוגיין, דלא משמטא בהו שביעית, דמלוה לדידי' היינו כל חיוב ממון שחל מדעת המתחייב. אך לרבנן דפליגי עלי' דר' יוסי, צ"ב גדר מלוה, דאף בשכר שכיר והקפת החנות יש דעת המתחייב, ואף באה התחייבותו תחת וחלף ובעד איזה ענין שהלה נותן לו, (הפעולה או המקח שקנה מאת החנוני), אלא שלא באה תחת מתן **מעות**, וצ"ע. אך נראה ברור דנכלל באונס ומפתה דברייתא דסוגיין הוי אף חיוב מזיק, שלא חל מדעת המתחייב. ואין לחלק ולומר דדוקא בקנס לא משמטא שביעית, (ובאמת כן משמע לי שפי' הרמב"ם פ"ט משמיטה ויובל הי"ב: **קנסות** של וכו'. ועיי' להלן בענין העמדה בדין כזקיפת מלוה. ד"ע), דחיובי קנס אינם נגמרים עד העמדה בדין, ונפק"מ למודה בקנס שמיפטר, ונפק"מ לירושה (עתוס' ב"ק ע"ב), ומאחר שעדיין לא נגמר החיוב, הר"ז דומה למלוה את חבורו לעשה שנים (העולם), ז"א. דברייתא ר"ל כל חיוב שלא בא מדעת המתחייב, כלי', כל מלוה הכתובה בתורה. (עתוס' קידושין דף י"ג רע"ב.) [עי' בס' ארץ הצבי (עמ' רכז בהערה)]. ועיי' רמב"ם פ"ט משביעית ה"ז, דהא דשביעית משמטת את השבועה, היינו דוקא בשבועה שעל ממון שהשביעית משמטת. ומאחר דליאת לחיוב הממון, דכבר שמטתי שביעית, ממילא ליאת להחיוב שבועה, דאין השבועות מצוות המוטלות אקרקפתא דגברא לקיים, אלא במקום שיש חיוב ממון - שמה אפשר להיות חיוב שבועה. אבל שבועה על ממון שאין השמיטה משמטת, כגון שבועת השומריין והשותפין, י"ל דאין השביעית משמטת, דאין הממון נשמט. ולפי"ז ס"ל להר"מ, דלא נתחדש בדין שביעית שמשמטת את השבועה (ספ"ז דגמ' שבועות) אלא דאף ממון שיש עליו כפירה מצד המחוייב נמי נשמט הוא. ומשמע דרך אגב מד' הר"מ הללו, דחיובי מזיק אינם נשמטים. (לא ידעתי מאי משמעו...) ולדעת הראב"ד (אם נימא דפליג, ועיי' כס"מ) יש דין מיוחד בפ"ע, דשביעית משמטת את השבועה, ולא מחמת שהממון שעליו להשבע נשמט, ולא מחמת שהשבועה נידונה כמלוה, דלא גרע מהקפת החנות ושכר שכיר, אלא דין בפ"ע הוא, ולא בכלל דין שמיטת **כספים** הוא, אלא דין בפ"ע של שמיטת **שבועות** הוא. (בגמ' דרשוהו מזה **דבר** השמיטה, והר"מ סוף ה"ו דרשו ממקרא אחר, עיי"ש בכס"מ. ואפשר דמדרשת הגמ' משמע כהראב"ד, דהוא דין שמיטה **כפ"ע**, ומדרשת הרמב"ם - לא יגוש, מ"מ, משמע דהכל **דין אחד**, וכנ"ל. והר"מ לשי' אזיל. ד"ע.) ובגדר מלוה לרבנן צ"ע עדיין, ועכ"פ ידוע לנו דפליגי רש"י ותוס' בחייב אני לך מנה בשטר אי משמט א"ל. ואף בזקיפת מלוה אהקפת החנות שפיר משמטת שביעית, אף שלא נתן לו הלה מעות בעד התחייבות זו, דיל"ח, דמכ"מ שמה נתן לו הלה פטור והפקעת החיוב הישן, דזקיפת מלוה היינו פרעון חוב ע"י קבלת התחייבות חדשה [כ"ה באבנ"ז חירו"ד סי' רב, עיי"ש באורך]. [צ"ע הגדרה זו מסוגיית ב"ק ק"ט, ד"ע]. ובעד הפטור מחיובו הישן קיבל על עצמו זה החיוב החדש, אך בזקיפת מלוה נחלקו הראשונים אי בעינן קנין א"ל. כלומר, דגדר זקי"מ היינו, כנ"ל, פרעון חוב ע"י התחייבות. ובהא פליגי, הי מינייהו קדים י"א דע"י ההתחייבות נפרע החוב, ובעינן קבלת קנין בכדי לחדש ההתחייבות המחודשת הזאת. וי"א, דהחוב החדש חל ממילא, עיי"ז שנפרע החוב הישן

והעיקרי. וזקיפת המלוה מתחלת מביטול והפקעת החוב הישן, ומכח זה נמשך ממילא התחייבותו של הלה בחיוב מחודש מעתה. וכנראה דס"ל לתוס' כהצד השני. דאילו להצד הראשון, שזקי"מ מתחלת מקבלת קנין בעד ההתחייבות המחודשת, א"כ הרי זקי"פ שוה ממש בכל פרטיו וענייניו לחייב אני לך מנה בשטר, ובכל כה"ג ס"ל להתוס' דלא משמטא בי' שביעית. א"ו דס"ל דהכא בזקי"פ מתחילה יש הפקעת החיוב הראשון והעיקרי, וממילא נמשך מזה התחייבותו של הלה תחת וחלף ביטול החוב ההוא הראשון, אשר על כן דומה כל זקי"מ להלוואה, ולא לתוס' כתובה ולחייב אני לך מנה בשטר.

ועכ"פ, ה"ט דאין שביעית משמטת כתובת אלמנה, דאית לה מזונות מנכסי יתומים כל זמן שתוצה, ולא מיקריא נגישה כל זמן שיש לה ברירה אחרת במקום גבייה ואין החיוב ממון מוחלט לגמרי. ומה"ט נמי לא מהני הכא רק זקי"מ דמכ"מ עדיין יש לה זכות מזונות. וזה באמת חידוש גדול, דאף דעפ"י דין **כבר נפרעה כתובתה** ע"י הזקי"פ - מכ"מ עדיין אוכלת מזונות מנכסי יתומים, דאין זו פרעון בפ"מ אלא פרעון דיניי בלבד. וכן ס"ל לרב, דבפוגמת נמי לא משמטא שביעית, דאף דנפרעה מקצת כתובתה, עדיין אית לה מזוני, כרבנן דר' שמעון (כתובות צז:). דאפילו דנפרעה מקצת כתובתה עדיין אית לה מזונות. (תימא, דז"א. דהתם פליגי **במכרה** מקצת כתובתה. אבל בנפרעה מקצת פשיטא דלית לה כלום, עגמ' גטין ל"ה ע"א - אמר שמואל **התובעת** כתובתה בב"ד אין לה מזונות. (ד"ע)) אלא דס"ל לרב, דבנפרעה מקצת כתובתה ועדיין תובעת השאר בב"ד בעת שמיטת שביעית, אז נשמטת הכתובה. דבכה"ג דאיכא תרתי, פגימה וגם זקי"מ - דהיינו העמדה בדין (אשר פירש בתוס' רי"ד דזה ר"ל תביעה בדין). אז תו לית לה מזונות, והויא שפיר נגישה, ומשמטת שביעית. דכל פוגמת כתובתה מאבדת מזונות, אלא שיש לה לחזור בה מלתבוע שאר כתובתה, ואז שוב יהי' לה זכות אכילת מזונות. וזו, שלא חזרה בה, ועדיין בתביעתה וטענתה עומדת בעת שמיטת שביעית, ובאותה שעה הרי לא היה לה זכות מזונות, הוי חוב כתובתה ככל שאר חובות, ומשמטת שביעית אותה. אך לפי"ז יל"ע - מדוע פליג שמואל. (וגם צע"ג, מדוע יש שמיטת כספים בפגמה וזקפה; בעוד שבכל אחד מאלו בלבד לא סגי לאבד זכות מזונותיה ... העולם.) על כן נל"פ אחרת, דזכות מזונותיה אינה פועלת שלא יחשב כנגישה הכא, אלא דכל זמן שיש לה מזונות, חשיב ככתובה בחיי בעלה. דחיי בעלה היינו כל זמן דאית לה מזוני, דלית לה למיתבע מזוני. וכתובה בחיי בעלה פשיטא דלא משמטא שביעית, דכל בעיית סוגיין היינו דוקא במת בעלה לפני זמן שמיטת שביעית, דגרע טפי מסתם מלוה תוך זמנו, דבי' דיעות הן אי משמטא בי' שביעית (בפ"ק דמס' מכות). דהתם עכ"פ יש שם זכות גבייה בעד לאחר זמן, אבל הכא בכתובה, ליכא כלל זכות גביי' עד לאחר מות בעלה (או עד לאחר שיגרשה). אבל ז"פ, דחלים השעבודים מזמן ההתחנתות. אלא שחיוב מזור ובסוג בפ"ע הוא, דיש שמה חיוב ממון וחלות שעבודים תומ"י משעת נישואין; ואין שם זכות גבייה עד שעת גירושין. [וכד' הראב"ד לך פ"ו, שהגט הוי שטר קנין בעד הכתובה, לעשותה כשאר סתם חיובי ממון דעלמא, דאית לי' לבעל החוב אף זכות גבייה ג"כ.... ונראה דה"ט דאין כתובה משמטת, דכל זמן דאית לה לאלמנה מזונות, אין לה זכות גבייה בעד זה החוב (עמשכ"ל (י"ג):) בנדון מעמ"ש בכתובה בחיי בעלה ובשאר חובות תו"ז, דהבדל גדול יש ביניהם, כנ"ל. מו"ר], וחוב שאין בו זכות גבייה אין שביעית משמטתו, דלא קרינא בי' כלל לא יגוש. ולהכי בעינן העמדה בדין, דהיינו - תביעה (ואפשר דדוקא ר"ל **גמ"ד** לפרש"י, דמד' תוס' רי"ד משמע דר"ל תביעה בלחוד. אך אפשר שאף רש"י כן מפרש ...) , דאז חשיב כמיתת בעלה, דמעתי חשיבא הכתובה כחוב הניתן לגבייה. ואף דכל משך הזמן משעת מיתת בעלה עד שעת תביעתה היתה יכולה לתבוע את כתובתה - אילו רצתה לעשות כן, מכ"מ הי' נחשב כל הזמן שהוא ככתובה בחיי בעלה, וכחוב שלא ניתן לגבייה, שאין השביעית משמטתו. אך ס"ל לרב, דלא סגי בהכי, דעדיין לא משמטא שביעית לחיוב כתובה, **דמעשה כ"ד** הוא, כפרש"י, ולהכי בעינן פגימה.

דחיוב כתובה מטעם התקנה היינו מאתיים - לא פחות ולא יותר. ובנפרעה מקצתו, תו ליכא חיוב מאתיים, וא"א לקראו עוד מעשה ב"ד דחיוב כתובה, אלא דמעטה, לאחר הפגימה, נחשב כחיוב שונה ומחודש בפ"ע, שמתהפך החיוב כתובה דמעשה ב"ד להיות סתם חוב מעטה, וכל סתם חוב נשמט הוא בשביעית. כנל"פ בפרש"י בשיטת רב, דב' בעיות הן בשמיטת שטר כתובה - א) דליכא עדיין זכות גביי' (בחיי בעלה או כל זמן אכילת מזונות, דכחיי בעלה דמי); וב) דהוי' מעשה ב"ד. (ברש"י ד"ה ותזקוף - משם כתובה. כצ"ל.) ושמואל ס"ל דסגי בחדא מינייהו, דבפגימה בלחוד נפקא מתורת מעשה ב"ד, כנ"ל, והויא המותר כשאר סתם חובות דעלמא. (ורב פליג ע"ז וס"ל, דע"י פגימה עדיין נחשב השאר ככתובה בחיי בעלה, ולא כשאר חובות סתמיות. דאף דלא תיקנו כתובה בפחות מר' לבתולה, שאני הכא - דמעיקרא הי' באמת החיוב מאתיים, אלא שקצתו נפרע, ואין זה דומה לכתובה מקוטעת **כעיקר חיובה**.) ואף בזקיפת מלוה נמי סגי לשנות החיוב לסתם חוב, כמו דמהניא זקי"מ בשכר שכיר לשנות החיוב ממעשה ב"ד לסתם חוב אשר נידון כמלוה לענין שמיטת שביעית. וכן פסק הרמב"ם - כשמואל, דכתובה אינה משמטת מחמת שמעשה ב"ד הוא, שהרי הביא בעיא דסוגיין בגרושה (פ"ט הי"ג) דלית לה מזונות כלל, וס"ל דכשמתהפכת מחיוב דמעשה ב"ד להיותה כסתם חוב דעלמא, אז משמטת. וזה אפשר או ע"י זקיפ"מ, כמו בשכר שכיר והקפת החנות; או ע"י פגימה, דזה אפשר אך בכתובה, דליכא חיוב דמעשה ב"ד לכתובה בפחותה ממאתיים לבתולה, ומשפגמה, נתהפכה הכתובה להיות כסתם חובות דעלמא. אך לפי"ד הרמב"ם, דסוגיין מיירי בגרושה, היאך יפרש דלרב לא סגי בזקי"מ, ומ"ש כתובה משכר שכיר והקפת החנות, כנ"ל, והוא פלא.

ועי' ר"מ הי"ב, דמשמע מדבריו דהעמדה בדין כזקי"מ שייכא דוקא בקנסות, דהעמדה בדין משנה את עצם החיוב מקנס לממון. (כתובות מ"ב ע"א) אבל בשכר שכיר בעינן זקי"מ ממש, פשוטו כמשמעו. (עב"י לחור"מ סי' ס"ז במחודש ז. ד"ע.) דדוקא בקנס, מתהפך החיוב להיות מעטה כסתם חוב דעלמא, דא"א לקראו עוד חיוב אונס או חיוב מוציא ש"ר, דאין החיוב קנס מעטה, א"ו שנתהפך ע"י העמדה בדין להיות כסתם חוב ממון, וכמלוה נדון לענין שביעית. וכעין זה ממש יש התהפכות טיב החיוב בכתובה ע"י פגימה אף בלי זקי"מ ממשית, וכן המשיל רבנו שני דינים אלו אהדדי. - (רוב השיעור הזה לא הי' ברור אצלי ...)

[עסוקים באותו ענין. עתוס' (י"ז סע"א) דמיירי בגט (דלא כהרמב"ם, עי' בכתבים לעיל בהערה. ד"ע.) וצירפוהו בגמ' לכתובה, די"ל דאף לפי מאן דפליג עלי' דשמואל, הנישואין הם המחייבים והמשעבדים, על התנאי שיהי' קלא. אבל בשאר שטרי הלואה, אפשר דלא מהני עסוקים בא"ע, דשטרי קנין הם, עמשכ"ל (ג:). אך הר"מ פסקו לענין שטרי הלואה. וער"ן (לסוגיין) דמיירי הגמ' דוקא בשטרי הלואה, שכבר הי' מתן המעות ביום, דאיכא למימר **שהמלוה** הוא הפועל השעבוד לכשיהי' קלא, וסגי בקלא דעסוקים בא"ע. אבל היכא דהוא מתחייב א"ע בזה השטר גופא, פשיטא דכל כה"ג הוי מוקדם ופסול. דבכה"ג הוי שטרא - שטר **קנין**, ולא רק שטר **ראיה**. אך משמע מדבריו דשטרי הלואה הוו שטרי ראיה, וערש"י (ג:) דב' דיעות הן. ואפשר דתרתיה איתנהו בי', דאפשר לחדש שעבוד נכסים או ע"י שטר קנין בע"מ (כפי' אחד ברש"י), או ע"י שטרי ראיה שתשעבד המלוה בעת בוא הקלא, כגון הא דסגי בעסוקים בא"ע. ובש"י הר"מ, שהתפלא עליו הר"ן, אפשר לומר, דלא קאמר אלא **שלא יפסל** השטר, אבל איה"נ דלא יגבה ממשעבדי אלא מיום מסירתו. אך ליכא למיחש להפסד לקוחות, דכל כה"ג קלא איכא, וידעו הכל שלא חל השעבוד בזמן הכתוב בשטר, העולם. ור' רק הסכים למקצת הסברות האלו.]

השמטה: רש"י (יז) ד"ה מפני מה. כיון דלאו שטרא דגוביינא הוא. ומשמע דבשטרא דגוביינא ניחא

מדוע **תיקנו** זמן. וז"א, דליכא כלל תקנת זמן בשטר אחר לבר מגט - אלא בשטרי עבדים (עגמ' יבמות לא:), ואילו בשטרי הלוואה - א"א לגבות מלקוחות אא"כ יביא ראי' שכבר היה השטר ההוא בידו בטרם קנה הלה את השדה, אבל א"צ שיהיה הזמן נכתב בתוכו של השטר, ואילו בגטין, שיש **תקנת** זמן, הגט פסול (אף בדעבד) אם נכתב ונמסר בלא זמן. וצ"ע לשון רש"י.

(י"ח: רש"י ד"ה שמה פייס. ובא עליה. גזרה שמה יאמרו גיטה קודם לבנה. (עגמ' ע"ט:)) ופשיטא

דאפילו בנתייחד עמה בלחוד פסלינן ל' לגיטא לכתחילה, דחיישינן שמה בעל באותו ייחוד. אך יל"ע, ביודע הבעל בעצמו שלא בא עליה ורק נתייחד עמה, אם בכה"ג אסור לו לגרשה בזה הגט. דאפשר דדוקא ע"י ביאה ממש נפסל הגט. ואפשר **שייחוד** בלחוד פוסל הגט - עפ"י דין.

בתוד"ה שמה פייס. ואור"ת ... גט שנתתי בטל הוא. ר"ל, סילוק ציווי הבעל....הא קיי"ל כר' נחמן וגו'. עיי"ש בתוס' (לב: ד"ה רב ששת) שהק' לדעת רב ששת, מ"ש גט מס"ת, דפשיטא דא"י לחזור ולבטל הלשמה שלו לאחר שכבר נכתב. ונל"ת דחילוק יש, דבגט, עדיין חשיב הבעל בעלים עד שעת נתינת הגט. אך בס"ת, לאחר שגמר הסופר כתיבתו הרי הוא כאחר וכחיצוני לגמרי. וכמו שאחד מן השוק א"י לבטל הלשמה של הסופר בשעת כתיבתו, אף ה"נ אין הסופר בעצמו יכול לבטל הלשמה של הס"ת לאחר שגמר כתיבתו הספר, ואפשר דזה ר"ל התוס' בתירוצם. אך נל"פ בלשונם אחרת, שהרי כ': דכל זמן שלא הגיע ליד האשה לא חשיב גמר מעשה. כלומר, דאף דמחשבת הלשמה היתה בשעת מעשה דכתיבה, מ"מ החלות - לשמה בהגט אינה עד שעת נתינה. משא"כ בהס"ת, דגם המחשבה וגם חלות הכשר הלשמה באים תרוויהו תומ"י בשעת הכתיבה. ומאחר שעדיין לא חלה הלשמה, ס"ל לר' ששת דיכול לבטל הגט. דכה"ג קיי"ל המקדש לאחר למ"ד, דיכולים שניהם לחזור תוך למ"ד, דאתי דיבור ומבטל דיבור, דאף דכבר נעשה מעשה הקידושין, מאחר שעדיין לא חלו הקידושין, ובעינן דעת אף בעד **החלות** ולא רק בעד **המעשה**, ממילא שפיר יכולים לחזור בהם. ובאמת צ"ע שיטת ר"ל דלא אתי דיבור ומבטל מעשה, דמדוע לא נצריך דעת בעד החלות? (ומ"ש רצה לפרש דלכו"ע, היכא דהיתה כבר דעת בעד המעשה דלא בעינן דעת בעד החלות, דהיא באה ממילא. אך בהא פליגי ריו"ח ור"ל, אי איכא מעשה עד לאחר למ"ד, או דנימא, דעד הזמן ההוא לא מיקרי מעשה, ור' קיבלו. והשוה ד' התוס' גטין ס"ה רע"ב, דבמגרש לאחר ל' ליכא אפילו ריח הגט. הרי דלא מיקרי מעשה גירושין עד הגעת הזמן, וה"נ השוה ביאור הר"מ פ"ב מגניבה הי"א בדברי הגמ' ב"ק ס"ח ע"א פרט לשהקנה ל' יום, דר"ל שהקנה לאחר למ"ד והוכר הגנב תוך הזמן. דאף דקיי"ל דלא בעינן אהנו מעשיו, דהיינו, דסגי **במעשה** מכירה אף דליכא חלות מכירה **וחלות** קנין, מ"מ בכה"ג פטור הגנב, דלא מיקרי אפילו מעשה מכירה עד הגעת הזמן. ועמש"כ בנדון ברירה במעכשיו, נדפס בהפרדס, שנה מ"ה, חוברת א'. ד"ע.) ובתוד"ה התם פירשו ב' כוונות בשיטת רב נחמן, או דס"ל דא"א לבטל הלשמה של הגט לאחר כתיבתו; או דס"ל דאומדנא הוא דלא לזה נתכוון, אבל איה"נ דאם ירצה, דשפיר יוכל לבטלו - עד זמן נתינת הגט. וער"מ פ"ו מגירושין הכ"א, דס"ל דיש ביטול לגט לאחר כתיבתו, אם ידוע בבירור שלזה נתכוין. אך יל"ע לדידן אם אפשר לבטל הגט בין נתינה לחלות. כלומר, מתי חל הכשר דלשמה, בשעת מעשה הנתינה, או בשעת חלות הגירושין. דהנה הסברנו בדרך אפשר לעיל, בפסולא דמחוסר מעשה, דיל"פ דבעינן כתיבה לשמה, דהיינו לשם גירושין. ובכלל זה נמי, שתהא כתיבת הגט מצורפת לנתינתו, ואם יש מחוסר מעשה, הרי נתבטל זה הצירוף הנחוץ. וה"נ נל"פ בשי' רב ששת

ובפסק הרמב"ם אף אליבא דר' נחמן, דיש ביטול לשמה דהגט בין כתיבה לנתינה, דהלשמה חלה בשעת מעשה נתינה, דרק אז נתקיימה, דרק אז רואים אנו למעשה בפ"מ היאך היתה כתיבת הגט מצורפת לנתינתו. אבל בין נתינה לחלות מסתברא שלא יוכל הבעל לבטל הגט, דכבר חלה הלשמה. אך עתוס' לפנינו (יח:) שפי' שמא פייס דס"פ מי שאחזו דר"ל, ולא נתקיים התנאי, ודלא כרש"י. והק', דבשלמא לר"ת א"ש נאמנת עלי, דכך היה התנאי שלו, שאם - לפי דבריה - לא ישוב תוך הזמן ההוא יחול הגט, ושפיר מובן מדוע היא נאמנת. אבל לרש"י, דיש פסול ע"פ דין, גט ישן, היאך ייתקן זה ע"י נאמנות דידה. אך הניחו גמ' אחת בקושי' אף לשי' הר"ת, דהתם בדף ע"ו יש ב' תנאים: הא' באם והא' במעכשיו. ובשלמא ההוא דמעכשיו ליכא למיחש אלא לשמא פייס דביטול התנאי, ולזה שפיר מהניא נאמנות דידה, דכל זה הי' בכלל התנאי שלו. אך בתנאי דאם, מאחר שעדיין לא חל הגט, הלא עדיין איכא למיחש לשמא פייס דביטול הגט, דעד חלות הגט יכול לבטל, אף שעדיין נמסר. ולכאורה הי' נל"פ דר"ל חזרה מצדו מענין הגירושין לגמרי, כמו שיכולים לחזור בהם בקידושין לאחר למ"ד, כנ"ל. אך מל' התוס' משמע דלא חיישי לחזרה אלא לביטול הגט, וכשיטתם (ל"ב:): דלא כתחילת דבריהם לפנינו. ולפי"ז הרי ס"ל להדיא דיש ביטול הגט אפילו בין נתינה לחלות, ובאמת צ"ע בזה כנ"ל. - גם צ"ע בכלל בסוגיין לידע, מתי חיישינן לאיזה פסול ומתי לא, ומדוע לא נאמר דעדים החתומים עה"ש וגר', ועתוס' ד"ה חיישינן מזה - מדוע לא נאמר הכל בהכשר נעשה. ובהסבר הר"י בההוא גמ' דשמא פייס דלא יהי' אלא לעז וכו'. צל"ע, איזה פסול הוא זה לעז? ועתוס' לעיל (ג'). מזה. [ועי' תשו' הרא"ש (כלל מ"ה אות י"ב)].

עתוס' (ל"ב:) שסיימו לומר דיש ביטול הגט בין כתיבה לחתימה, אך לא בין כתיבה לנתינה. ולכאורה הי' נל"פ אליבא דר"מ הסובר דע"ח כרתי, דעדיין לא נגמר הכשר הגט עד שעת חתימה, וממילא י"ל שעדיין לא חל הלשמה. אך לדידיה ק', דהלא עדיין לא נכתב כלום מהגט שיחול עליו ביטול, דאפילו מצאו באשפה וכו', דלא בעינן לשמה **אלא** בעד החתימה ולא בעד הכתיבה? א"ו צל"פ ד' התוס' אליבא דר"א, דיש צורך למחשבת לשמה בעד **כתיבת** הגט. ונאמר לשיטתם, שעדיין לא חל הכשר הגט עד שעת ע"ח, דלדידי' דע"מ כרתי, היינו, שע"י ע"מ מתהוה שטר כשר, שהם כורתים הכשר **הגט**, ולא רק הכשר **הגירושין**. וכל גט שנכתב ולא נחתם - עדיין לא חל הכשר דידי', ועדיין יוכל הבעל לבטל הלשמה שלו. אך קשה, דזה לא יתכן אלא לדעת חכמי ספרד, דלר"א אף ע"מ, אבל איה"נ דע"ח כרתי. אבל לשי' הר"ת גופא ולדעת תוס', זה לא יתכן! (ודוחק לאוקמי' אליבא דר' יהודה - עגמ' ד').

ברמב"ם (פ"ט הל' כ"ה מגירושין) דייחוד בין ציווי הבעל לבין כתיבה פוסל הגט מן התורה. ואין זה ענין לגטה קודם לבנה, אלא דס"ל כנראה, דהייחוד מבטל את ציווי הבעל, ונשאר הגט כנכתב בלא ציווי. ומה"ט מיאן הגר"מ נ"ע מלקבל עצתו של הראב"א (הקונסרביוטיבי) עפשטיין - (מבוסטון) שהציע בשנת 1935 עצה לסלק את בעיית עגונות, שיצוה הבעל תיכף לאחר התחנות, שיכתבו גט לאשתו אם לא יבוא לביתו משך איזה זמן קצוב, דלשי' הר"מ הגט הזה פסול בתורת ודאי מן התורה מחמת הייחוד שהיה בין ציווי לכתיבה. והוא חידוש עצום, דיש גט ישן דאורייתא, ובאמת צע"ג. גם צ"ע, היאך יליף דין זה בק"ו מגט ישן דהוא פסול דרבנן מספק, ומשמע מל' דיליף לי' מק"ו מלן עמה בפונדקי, דהתם אין הענין **שהגט** נפסל אלא שיש חשש לקידושין מחדש, מחמת דאין אדם עושה וגר'. ובעיית נישואין אזרחיים (civil marriages) בזה"ז - אי בעו גט א"ל, אי אית' להאי אומדנא או לא, ער"מ פ"י מגירושין הי"ט ופ"ד מנחלות ה"ו ובהשגות שמה: בגמרא לא מצאנו בה עיקר דבר זה, אבל קצת

הגאונים מפולפלים חלקו וגו'. דהוא הנידון ההיסטורי דכוסתנאי וירושת משרת הריש גלותא ע"י בניו משפחתו וכו'. - ולפלא שלא העירו האחרונים בזה הדיון הארוך והגדול עד למאוד!

שונות: עגמ' (פד): בענין כתב תנאי בגט לפני התורף, דיש סברא לומר דהגט פסול אפילו בנתקיים התנאי, ונל"פ דה"ט, דבעינן כתיבת הגט לשמה, דהיינו - לשם גירושין. ומחשבת לשמה מסופקת - דהיינו, אם יתקיים התנאי יחול הלשמה וכו', כה"ג לא מיקרי לשמה. כ"א מו"ר בשם אביו הגר"מ, נ"ע. -

עתוס' (יז) ד"ה ר"ל. דאין ראוי לגרש בגט זה עד הזמן הכתוב בו. והקשינו, דהיאך מגורשת האשה ע"י הנתינה דהשתא, הלא היינו ממש ט"ג מעג"ק, דבשעת מסירת הנייר עדיין לא הי' גט, דהזמן הוי חלק מהספירת דברים, (ע"י מש"כ בהסבר שיטת הר' אפרים לדף פ"ו, בשיעורי דף ד'). ועד שיגיע הזמן הכתוב בגט, לא חל עדיין הספיד של הגט. ודעת הראב"ד דכשר לגרש בו אף עתה - בטרם הגיע זמנו. אך משמע מלשונו (פ"א הכ"ה) דדוקא בעדי מסירה מכשיר תומ"י, שכ', או שנתנו לה בעדים. (מ"ש. ואינה ראי' כלל וכלל, דמצריך שמה עדים לכירור הדבר להתיירה, דאילו בלי עדי מסירה לראי' או שיראו הבי"ד את הגט בידה, היאך תחזור ותינשא - הלא לית לה ראי' שנתגרשה. וז"פ וברור. ד"ע.) ונל"פ, דלדידי' אין הבעל יכול לגרש בגט זה בע"ח בלבד, אעפ"י שהראב"ד מסכים עם שיטת הרי"ף והרמב"ם דאף דקיי"ל כר"א, מכ"מ סגי בע"ח בלחוד, דהכא ליכא ע"ח עד הזמן הכתוב בשטר, **דראיית** השטר מתחלת מהזמן הכתוב בו. אך בהא פליג אתוס' וס"ל דאין הזמן חלק עצמי מהספיד של הגט, והספיד שפיר חלה מעכשיו, ושפיר יוכל לגרש במסירתו בפני ע"מ, אעפ"י שיש גם ענין של שקר בהגט - דהיינו, הזמן המאוחר. (וכזה הסכים ר', אך לא הי' בידו בשעת מעשה ספר הרמב"ם לעיין בלשון הראב"ד.)

כריתות (ד) שאני עד"ז ... בראייה. פרש"י תמוה, ע"י מלחמות לסנהדרין (ס"ה). ונל"פ, דחייב עד זומם הוא לא מחמת מעשה העבירה, אלא מפאת השם עד זומם שחל על הגברא. וזה ר"ל הגמ', דאין בו מעשה. והשוה ממש ל' הר"מ פ"כ מעדות ה"ד, ולק"מ קו' הראב"ד ממגדף, דאין בו מעשה לא ר"ל דמחייב ע"י דיבור בלחוד, אלא ר"ל - שחייבו ועונשו הם מחמת השם עד"ז שחל על הגברא. השוה שי' רבא דעד"ז מכאן ולהבא נפסל, ובע"כ צל"פ כנ"ל. (ע"י שיעורי מו"ר לסנהדרין דף ט' ויו"ד.) [ועמש"כ ביאור שיטת רבא באופן אחר לגמרי במאמרי בדיון ספק טומאה בטומאת ראי', שנדפס בהפרס, שנה נ"א, חוברת ב.]

ר"ח אדר, תשכ"ד:

כפ"ז הכ"ג מאישות ס"ל להר"מ ולהראב"ד, עפ"י סוגיית כתובות (עיי"ש במ"מ, דהרשב"א פליג על זה). דיש ענין של מחילת התנאי, שיהי' המעשה קיים אפילו בלא יתקיים התנאי. ולהר"מ אפשר למחול התנאי אפילו בינו לבינה, ולדעת הראב"ד, בעינן לזה עדות לקיום הדבר. (מלפנים פי' בזה מו"ר דלשי' אזלי, ער"מ וראב"ד פ"ג מאישות ה"טו ועמש"כ בס' ארץ הצבי (סי' כ"ה), אך נל"פ אחרת) וכן ברמב"ם פ"ט מגירושין ה"ט, דיש ענין מחילת התנאי הפועל לאידך גיסא, שלא תחול החלות אפילו יתקיים התנאי. והראב"ד פליג ע"ז (וכן ע"י בר"ן סוף פרק מי שאחזו). דכונת הגמ' בשמא פייס היינו - ביטול הגט. ואף דמיירי התם במעכשיו (ער"ן שמה בשם תשו')

הרי"ף, שתמה מאוד על דיעה זו), הרי ס"ל דאפשר להיות ביטול הגט בין נתינה לקיום התנאי, אפילו בתנאי דמעכשיו. וזה חי' כפול ומכופל. (בנידון חקירתנו בשיטת הר"מ, אם אפשר להיות ביטול הגט בין נתינה לחלות, לכאורה משמע מפשטות ל' הר"מ רפ"ח מגירושין שיכול לבטל הגט. רא"ה. אך יש לדחות, דהתם ל"ד ר"ל ביטול הגט, אלא חזרה קאמר, דקיי"ל כריו"ח, דאית דיבור ומבטל דיבור. מו"ר.) והשוה שיטת בעל העיטור, דיש גם חזרה בין נתינה לקיום התנאי, אפילו בתנאי דמעכשיו. (עצה"ר לר"ף ע"ו ע"א.) והיא שיטה דחוי' ופלאית!! - ולכאורה חי' נל"פ במח' הר"מ והראב"ד בפ"ז מאישות, דפליגי בגדר מחילת התנאי. דלהר"מ מחילתו משנה את מעשה הקידושין דמעיקרא מהיותו מעשה על - תנאי, להיותו עתה מעשה סתם. שמחילתו דהשתא **עוקרת** התנאי. אבל להראב"ד, זה א"א, לשנות את מעשה הקידושין לאחר שכבר נעשית על התנאי. ואיהו ס"ל דענין מחילת התנאי היינו, דיש עתה מעשה קידושין מחדש. אלא דנתחדש לן בזה, דלא בעינן כסף חדש, וסגי בנתינת הכסף דמעיקרא, שאפשר לצרף דעת ומעשה הקידושין שלו של עכשיו עם כספו דמעיקרא להוות קידושין. ומה"ט הצריך הראב"ד עדות לקיום הדבר עתה, דמחילת התנאי ר"ל - מעשה קידושין מחדש. ולהר"מ - עקירת התנאי היא, וא"צ לזה עדות לקיום הדבר. וגם יל"ע - לפי"ז ההסבר - בשי" הרמב"ם, מאימתי תהי' מקודשת - מעכשיו או למפרע משעת קידושין ומתן מעות. (וכמדומה למו"ר שעפי"ז המהלך שמע ר' מאביו, נ"ע) אך נל"פ עוד בשי" הר"מ, דאף לדידי' א"א לשנות מעשה קידושין ע"ת להיות עתה מעשה קידושין סתם, אלא דס"ל דעי' מחילת התנאי מיחשב כאילו נתקיים התנאי, דמחילתו היינו גופא קיום התנאי, ואם יאמר למשל ע"מ שירדו גשמים, פשיטא דלא בעינן עדות לקיום הדבר לראות היאך הגשמים יורדים. וה"נ לא שגא. ודעת הראב"ד דזה א"א, וכנ"ל. והרמב"ם לשי' אויל. דעפ"י הסוגי' דכתובות, שלמד ממנה אפשרות למחילת התנאי שתחשב כקיום התנאי, ה"נ ס"ל דיש מחילה החשובה תמיד כאילו נתבטל התנאי, בפ"ט מגירושין ה"ט. ולהראב"ד - זה א"א. דדוקא מחילה לקיים החלות יש, דהיא חשובה ונידונית כמעשה קידושין מחדש, ובידו של המקדש **להשלים** הקידושין דמעיקרא, אך היאך יבטלם? דהא עניינים אלו של מחילת התנאי בכדי שיחשב כמקיים או כמבוטל בין יעשה זה שהתנאי בידו כה או כה, הוא אפשרי אפילו לאחר שכבר נעשה מעשה במעכשיו. (עי' מגיד משנה בשם הרמב"ן.) ולידע מתי תחשב מחילת התנאי כקיום, ומתי תחשב כביטול, נראה לחלק בפשיטות, דזה תלוי במי חי' המוחל. דתמיד יש מתנה לטובת עצמו, ויש שני שמחוייב לעשות פעולת קיום התנאי. ולכל אחד ואחד מהם יש זכות תלויה בידו. למתנה יש זכות, שהמעשה יבטל אם לא יתקיים התנאי; ולמחוייב יש זכות, שבידו למנוע החלות ע"י אי פעולתו ואי קיומו התנאי. ועל כן, אם ימחול המתנה (והמקבל), אזי ר"ל מחילתו, שאין לו עוד זכותו הלזו, ואפילו לא יתקיים התנאי, יהי' המעשה חל. ואם המחוייב לפעול קיום התנאי הוא המוחל, אזי את זכותו **הוא** מחל, לומר, שאפילו יתקיים התנאי יחשב כלא נתקיים. ועי' מגיד משנה שחילק בין סוגי התנאים בשם הרי"ף בתשובה. וכזה נל"פ בדבריו, דבתנאי דאם אעבור מכנגד פניך, אזי בידה הוא למחול התנאי ולפעול שיהיה תמיד כמבוטל, ואפילו לא יבוא, שהרי ההתראות היא פעולה גם בה וגם בו, דשניהם כרוכים כאן בהפגישה. ונמצא שעליה לקיים התנאי - שלא להפגש ולהתראות עמו (- גם עליה וגם עליו ככה"ג - דבכל פגישה יש ב' צדדים.) וא"כ, במחילתה היא התנאי, הרי זאת אומרת שלעולם יחשב כלא נתקיים התנאי. ויש לחשוש שאין גטה גט, ועדיין אשת איש היא. ובתנאי דעי"מ שתתני לי ר' זוז ומחל הוא, זה ר"ל שאפילו לא תתן הכסף, עדיין תהא מגורשת ויחול הגט. ואפי' לא ניהוש שמא פייס, לא נפיק מיני' חורבא. דינהגו בחומרא ולא בקולא, עיי"ש בדבריו. וזה הנל"פ בכונת שיטתו. אך עיי"ש עוד בל' הרמב"ן, אם רצו שניהם, וגו' אפשר לבטל מדעת שניהם עכ"ל. וזהו דלא כשיטת הרי"ף והר"מ, דסגי במחילתה בלחוד. ונל"פ, דבגט אין בכח האשה להטיל תנאי [כמבואר בגמ' ב"מ (סו.)] מאחר שמתגרשת היא אפילו בעל כרחה [ואף בקידושין יל"ע. (ער"מ רפ"ו מאישות - ... בין שיהיה מן האשה.) דאף דבעינן התם דעתה בתור דעת מקנה, מכ"מ אין היא

עושה את מעשה הקידושין, דבעינן כי יקח ולא כי תוקח ולא כי תלקח. וא"כ, אף דהיא דעת מקנה, מכ"מ איננה בעלת המעשה. ובוה יש לחקור בחידוש התורה דהטלת תנאים, אי בעינן דוקא בעל המעשה, או דסגי בזה שדעתו מעכבת. מו"ר. וא"כ, דהבעל הוא תמיד בעל התנאי בגטין, אפשר דס"ל לרמב"ן דאי אפשר לה למחול התנאי. (בכיוון שיהא תמיד נידון כמבוטל) אלא בצירוף עם דעת הבעל (שהוא בעל התנאי) על זה. אבל לכאורה זה פשיטא, דבמחילת התנאי דאיך גיסא, שרוצה הבעל שיהא הגט (או הקידושין) חל אפילו לא יתקיים התנאי, כל', שיהא תמיד נחשב כמקויים, דבכה"ג לא יצריך הרמב"ן הסכמת שניהם, אלא בודאי יהי' די במחילת הבעל בלחוד.

בענין מה שהנחנו בתימא ד' התוס' לחלק בענין ביטול הגט בין לפני חתימה לבין לאחר חתימה, נל"פ דס"ל דבעינן שיהא **בעל** השטר בכדי לבטל. וז"פ דבכתב השטר ומסרו כבר, דתו לא מיקרי בעל השטר. ואף בכתב וחתם ועדיין לא מסר, אף דבעינן דעתו עוד בעד המסירה, אין דעת זו נצרכת באיזה גדר בהלכות **שטרות**, אלא פשוט, מדין דעת מקנה דכל קניינים דעלמא. ודוקא לפני החתימה, דעדיין בעינן דעתו של המתחייב בעד החתימה, דוקא אז הוא דמיקרי עדיין בעל השטר. זוהי שיטת התוס'. ודעת הר"מ נמי נל"פ דס"ל, דלא סגי בדעת מקנה בעד מסירת השטר בכדי לבטל הלשמה של הגט, אלא דס"ל דדעת מקנה דגט נמי הויא דין **דעת של שטרות**, ומחמת זה חשיב עוד **כבעל השטר**. ובענין שטר קידושין יל"ע, אי ה"נ ס"ל להר"מ דאפשר לבטל הלשמה בין כתיבה לנתינה. די"ל דדוקא בגירושין, דאינן נגמרים אלא ע"י שטר, בהם י"ל דכל זמן דחסר עוד דעת מקנה בעד מסירת השטר חשיב בעל השטר, דהדעת המצטרפת בעד הנתינה היא הלכה **בדעת שטרות**. אך בקידושין, שאפשר לעשותם אף ע"י כסף, ושטר הוא אך אופן אחד של עשיית קידושין, יל"ח ולומר דכאן אין המסירה צריכה דעת - שטרות אלא דעת מקנה בלבד. ובין כתיבה לנתינה בגט אשה שוה ממש לבין קניית הטבעת ובין מסירתה להאשה, דלא שייך ענין של ביטול, דאין המקדש **בעלים** על זה השטר. (He used up his בעלות by lending his דעת to all aspects of the שטר it was needed for)

יח:

אמר לעשרה. כולם משום עדים. א"א לשנות דין התורה אף לר"ל (אך עיי' שיעורי מו"ר רפ"ג דסנהדרין. ד"ע.), ופשיטא דרק ב' עדים הוו עפ"י דין, דתו ל"צ. אך נל"פ, דכך הי' תנאו, לא רק שיחתמו יו"ד על הגט, אלא **שיחתמו כעדים**. שכך היא קפידתו. (והמח' **באומדנאות** הוא. ד"ע.) מכאן ועד יו"ד ימים וכו'. למ"ד משום עדים, ר"ל, דתנאי זה כתנאי דאם הוא, דעד שיחתמו כולם לא יתהווה השטר ולא יופיע בכשרותו (כלומר, דמסוגי' זו מוכח להדיא שאפשר להטיל תנאים בדעת המתחייב שלו). ולמ"ד משום תנאי, כתנאי דמעכשיו הוא. דאך ב' הוו ממש עדים, ובחתמו בי תרי ביומי' הרי הזמן הכתוב בהגט, הוא זמן כשרותו, וחתימת השאר הויא אך כשאר תנאים, דחל עכ"פ הכשר הגט למפרע. בנפק"מ דנמצא אחד מהם קו"פ הי' נל"פ בפשיטות, דמה"ט פסול לריש לקיש, שהרי לא נתקיים התנאי. דאיהו קפיד איו"ד חותמים שיהיו כשרים לעדים, וליכא. אך רש"י לא כן פירש. והראה מקום לסוגיית נמצא אחד מהם קו"פ, וכן הוא כל עסק התוס', בנידון קו"פ בשטרות. הרי שלא כן פירשו בסוגיין. דאף לר"ל - אילו משום קיום התנאי הי' מועיל אף בפסולים, אבל פסול השטר מדין קו"פ הוא. כלומר, דבכדי לומר פסול דקו"פ בעינן שיהא צירוף בין כל העדים, או ע"י ראייתם כאחד המעשה ביחד; או ע"י הגדתם כל אחד ואחד תוכ"ד של חברו. ערש"י ותוס' פ"ק דמכות. בעדים החתומים על השטר, בכדי לפסול מטעם

קו"פ בעינין ישבו כולם לחתום כאחד. (עי' רמב"ם פ"ה מעדות ה"ו.) וה"נ הי' דעת המתחייב מצרפם להיותם כולם חשובים לכת אחת. היינו לר"ל, דיש דעת המתחייב שיחתמו כולם **כעדים**. אך לריו"ח, ליכא דעת המתחייב בעד חתימת עדות אלא אשנים, והשאר אך כתנאי בעלמא הם. וערש"י ד"ה ועד עשרה, דחתמו השאר קודם הנתינה. וצ"ע, דלריו"ח הי' צ"ל כשר אפי' חתמו לאחר מכאן, ואפילו נתקיים התנאי לאחר מיתת הבעל, ערמב"ן במלחמות לדרך יו"ד: ונל"פ דזה הי' כלול בתוך תנאו, שיחתמו **על הגט**, ולאחר נתינתו, תו לא מיקרי "גט".

ענין קו"פ צע"ג לענין עדות דשטר, דאין החסרון דקו"פ **כנאמנות** הכשרים, אלא בהגדתם, או בקבלת הבי"ד את עדותם, והלא בשטר ליכא לא הגדת עדות, ולא קבלת העדות ע"י בי"ד, אלא נאמנות דע"ח בלבד, וזה צע"ג, עחי' הגר"ח. עוד הוקשה לו בד' הרמב"ם, דמבואר מד', דאילו היו עדי השטר לפנינו ואמרו שחתמו כאחד, או אילו באו עדים אחרים ואמרו כן, שהי' השטר נפסל מטעם קו"פ. ובדלא ידעינן, כשר השטר מספק, ומוציאים ממון על הספק. ובעכצ"פ - כמש"כ בתוס' - דכל היכא דלא ידעינן, אמרינן דהכל בהכשר נעשה, ושאינן כאן בזה השטרא קו"פ, כמו שהשטר מעיד על עצמו שעדיו כשרים הם, דחזקה היא דאינו חותם עה"ש אא"כ נעשה גדול, וכו'. וא"כ הוא, היאך נאמנים העדים שבע"פ לפסול השטר בהגדתם שישבו כולם לחתום כאחד, הלא הו"ל תרי ותרי. ובהם עצמם המעידים בע"פ - אותם החתומים עה"ש - הו"ל חוזר ומגיד? עגמ' כתובות (יח:). ועיי' הי' הגר"ח על הר"מ.

רש"י ד"ה אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא, ויכשירו קרוב. כלומר, לב' עדים ראשונים. והוא תימא, דאטו בע"ה עסקינן. עגמ' סו"פ הזורק (פא:). ועיי' רמב"ם (פ"ט מגירושין הכ"ז) שפירש, דאתי לאחלופי להכשיר קו"פ בשאר שטרות, ושמה פסול קו"פ. (כל', שמא יטעו העולם לסבור כטענת הגר"ח, דקו"פ אינו שייך לפסול בשטר אלא דוקא בעדות שבע"פ. מו"ר.) דאילו בגט גופא, לא פסיל קו"פ, מדינא. ונל"פ בהסבר זה החילוק, דדוקא בשטר **ראייה** ישנו לפסול זה, ולא בשטר **קנין**, וגט, שטר קנין הוא. ואעפ"י שאפשר להאשה להשתמש בהגט לראייה, היינו דוקא לאחר שכבר היה מתחילה שטר קנין. אבל לכתחילה, בשעת חתימת העדים, אין שם אלא שטר קנין, ואין העדים חותמים אלא לשם שטר קנין. (ועוד, דעדיין לא הי' מסירת השטר ולא חלו הגירושין, והיאך נאמר שבחתימתו מתהווה לפנינו שטר ראי' ? ודוקא בשטרי ממון אפשר לומר, דמאחר שהודאת בע"ד כק' עדים דמי, **שכבר עתה** חותמים הם על שטר **ראייה**. ועיי' בר"ן.) אבל בשטרי ממון איכא תמיד שטר **ראייה**. דאפילו במוכר שדה לחברו בשטר, ופשיטא דהוי השטר שטר קנין, עכ"פ נידון כשטר ראייה, ונפסל מדינא בנמצא אחד מעדיו קו"פ. דבמכירה יש חיוב עלי' דהמוכר להמציא לו לידיו של הלוקח והקונה ראיית שטר לאשר ולקיים המקח והשדה בידו הוא. וא"כ, הוי באמת כל שטרי קנין ג"כ שטר **ראייה**. ודוקא בשטר ראייה שייך לומר קו"פ, **שמעידים** על הנעשה. דאילו בעדות החתומים אך לקנין, אין עיקר תפקידם **להעיד**, אלא לקיים ולהוות ולחדש את השטר. וסיוס ל' הר"מ, מפני שע"מ הם העיקר, לא ר"ל לאפוקי משיטת ר"מ, אלא רצה להביא **ראייה** לסברתו זו דגט הוי בעיקרו שטר קנין ואינו ענין כלל לשטר ראי', מדמכשירין בע"מ בלחוד. וה"ט דמ"ד (כב:) לא הכשיר ר"א אלא בגטין ולא בשאר שטרות. דבשטרי ממון יש חובה על המוכר להעמיד שטר לראייה בידי הלוקח - כנ"ל בשיעורים.

דעת הר"ת מתחילה היתה דקו"פ באמצע או בסוף פשיטא דכשר בשטרות, וכן בגט. ודוקא בגט פסל בראשונים קו"פ לחד מ"ד אליבא דריו"ח, אבל בשאר שטרות אפילו בתחילה כשר. **ונמצאו הראשונים** פסולים, דגרסי' בב"ב (קסב:), היינו אפילו ראשונים, וכ"ש באמצעיים ואחרונים. וכן הבין הרמב"ם (פ"ו מעדות ה"ז) לשון

ראשונים שבגמרא. והר"י הקשה לו להר"ת, דהלא א"כ, אפשר שיקיימו השטר בב' פסולים, ויוציאו ממון שלא עפ"י דין. כלומר, עפ"י עדות פסולה. (עתוס' גיטין ד., עפ"י יבמות ל"א:) ולכאורה ה"י יכול לומר, דהוי שטר שא"א לקיימו. וכבר כ' בזה התוס' בשם הירושלמי (ט: ד"ה מקרעין) דכה"ג פסול. אך בפשיטות יש לחדש דלא דמו כלל. דהתם חסר בעצם אופן חתימתם. והתם הוי דינא, דבעינן כתב - ידו בעד חתימת עדי השטר. אבל שטר שא"א לקיימו לא מצינו שיהא פסול. (לכאורה ר"ל, דהכא הוי שפיר אפשר לקיימו, אם יקיימו כל החתומים עה"ש, דהכשרים חתמו בכת"י של עצמם, וחתימתם אפשרית להתקיים. ד"ע. אבל לא הבנתי כן בד' מו"ר) ובכונת קושיית הר"י, יל"פ בב' פנים: א) דהוי מזוייף מתוכו, דאפשר לבוא (עי"ז השטר) לידי הוצאת ממון עפ"י עדות פסולים; ב) דכל העדים שעל השטר מצורפים הם זל"ז, והוי קו"פ. אך מדהמשך הר"י לטעון, דא"א להצריך קיום כל עדי השטר וכי, הרי מוכח להדיא דלא מטעם קו"פ טען עלי' דר"ת, אלא מכח פסולא דמזוייף מתוכו. דפסול קו"פ לא ה"י מסתלק ע"י קיום כל העדים, אלא אדרבא, זה גופא שמקיימים כולם, ומצריכים (עפ"י דין) קיום כולם - זה גופא ה"י צ"ל למצרף אותם לכת אחת. א"ו שטען מפאת פסולא דמזוייף מתוכו. ולבסוף הודה לו הר"ת, ולא הכשיר קו"פ אלא בתחילה, דאז יש לתלות שחתם אך לכבוד - ולא לשום עדות. אבל קו"פ באמצע או בסוף - פסול. ומפורש בתוס' שלפנינו, דה"ט דפוסל - מפני קו"פ. וצ"ע, דהר"י טען עליו מפאת דינא דמזוייף מתוכו, ומכח קושייתו חזר בו, ופסל מטעם קו"פ, שהוא פסול חמור יותר מטענת הר"י עליו. ועתוס' ב"ב (קסג. - בסוף הדיבור) דחזר בו הר"ת ופסל מטעם מזוייף מתוכו, וכהר"י. אך התוס' שלפנינו צ"ב. ונל"פ דה"ט דהוי קו"פ, דמלבד המצרף דישבו כולם לחתום כאחד, עוד יש מצרף אחר - אם **צורת השטר** מוכחת שחתמו כולם בתור עדים. (ולר"ל יש עוד מצרף שלישי בשטר: דעת המתחייב של בעל השטר, שציוה לכולם שיחתמו.) והיינו, דמאחר שמקיימים את השטר תמיד מעדים שמלמטה, הרי זה מוכיח שאף הם הוו חלק מהשטר ומגופו של השטר הם, ולא סתם שנמצא חתימת ידיהם (autograph) על אותו הנייר שעליו הגט, אלא שהם חלק - עצמי מהגט, **ושזה חתי"י**. (signature) וא"כ, זה גופא שצורת השטר מראה שעדים הם עליו - מצרף אותם לשאר החותמים להחשב הכל ככת אחת, ולהפסל בקו"פ. ודוקא בחתמו תחילה - ואין לפנייהם עד כשר, ככה"ג דאמרין דאין צורת השטר מוכחת על היותם **עדים** על סיפור המעשה, שהרי אפשר שחתמו אך לכבוד בעלמא, או למילוי בעלמא. ושיטת הר"ת בחזרה היא כשיטת בה"ג.

(בחתמו הפסולים בשטר תחילה, פשיטא דמצורפים הם להשטר, ומיחשבו כגופו של השטר, שאין העדים הכשרים נחתמים אלא **למטה** מן הפסולים. אבל בחתמו הקו"פ באמצע או בסוף, וכבר ה"י השטר כשר ע"י ב' הכשרים שחתמו בתחילה, היאך נפסול זה השטר ע"י קו"פ מכח הפסול החתום באחרונה, הלא אפשר לומר בפשיטות, שאין חתימתו הוא מצטרפת להשטר. וע"ז הוכיח הר"י, מדמקיימים את השטר בין מקמאי בין מבתראי, ש"מ שכל החתומים מתחת השטר מצורפים אליו ונחשבים כעדים עליו לפסול בקו"פ. מו"ר.)

וער"ן, שכ' לחלק בפסול קו"פ בין גטין לשאר שטרות, דבגט לא ראו כלום, והיאך ינהוג זה הפסול. אך בשאר שטרות דממון, דאמרין בהו הודאת בע"ד ק' עדים דמי, ובשמעם ובראותם דעת המתחייב אכתיבת השטר, שהיא היא - הודאת בע"ד, הרי כבר ראו את **המעשה** שעליהם הם מעידים, ול"א קו"פ אלא **במצורפים בראייה**. (ודוק בל' הר"ן. אך לא נתברר אצלי דזה ר"ל רבנו.)

י.ט.

תוד"ה דיו. שי' הר"ת דדיו של ס"ת בעי שמן. (עי' הגהמ"י) ושי' הר"מ, שזה אך לכתחילה. אבל דיו (לעכב) הוי דוקא שחור, ותו לא.

אבר שחור שיחור וגו'. צ"ע מדוע פרטו כל הני, הלא אף חקיקה כשירה בגט ולא בעינן כלל דיו? ופשיטא דכל כתיבה המתקיימת מועילה לגט.

על עלה של זית ... עתוס' (כא רע"ב), והר"מ פליג בזה.

דיו ע"ג סיקרא חייב ב'. דכתב תחתון נמחק, וכתב עליון כתב, אע"פ שאין זה כותב בכתיב של עצמו. משא"כ בסיקרא ע"ג דיו. ובתוס' פי' דהכל תלוי בתיקון, וצ"ע - דיש בנ"א שנח להם טפי מראה הסיקרא. ונל"פ בא"א, דעפ"י דין יש ב' מיני כתיבה: כתיבת סת"מ, דבעיא דוקא דיו (שחור); וכתיבה בכהת"כ, ולזה מהני אף בסיקרא. ובדיו ע"ג סיקרא, יש בכ"ע יותר כתב משהי' בכתב התחתון מתחילה. משא"כ בסיקרא ע"ג דיו, שאין בסיקרא אלא כתב דכהת"כ, וזה כבר הי' כלול בכתב התחתון. ולפי"ז - לפי דעת הר"ת דדיו של ס"ת בעי שמן (להגהמ"י - ובתוס' שלפנינו משמע להיפך ממש. ד"ע.), א"כ לא יתחייב בדיו ע"ג סיקרא אא"כ השחור העליון יש בו גם שמן. - אך בסיקרא ע"ג דיו מיקרי מוחק. דבכל כתב יש א' תמונת האותיות (the characters); וגם - ב' צבע שלהם. בדיו ע"ג סיקרא מיקרי כותב, מחמת שינוי הצבע, אף בסיקרא ע"ג דיו - שנעלם הצבע של הכתב התחתון, כה"ג מיקרי' מחיקה. ובפולוגתא, אי הוי מוחק להתחייב א"ל, ערש"י ותוס'. רש"י פי' דפליגי בשלא על מנת לכתוב, דלחד מאן דאמר לא מיקרי מקלקל (בזה המוחק), היינו מפני שלא נעלם הכתב התחתון מכל וכל. (דמקלקל ומתקן תלוי בעצמה של המלאכה, ומשל מו"ר - לאחד שכתב ע"ג שטר ובא אחר ומוחק, שהמוחק תיקן השטר, אבל עפ"י דין הוא נקרא מקלקל, דעצמה של מחיקה היינו מקלקל. ודלא כשיטת הרפ"מ ג.) ומפרש רש"י - אחדא לישנא - דלא מיקריא מחיקה מקלקל (בכל אופן) אלא א"כ נעלם האות בצורתו מכל וכל. (the character) וב' אופני מוחק הם. ולמ"ד מקלקל הוא ס"ל, דאף בכה"ג הוי' מלאכת מוחק מקלקל. (אפי' כשינוי צבע בלחוד.) ומה שפירש"י, **והו"ל** כמוחק שלא ע"מ לכתוב, משמע שאפי' יתכוון לזה לא יתחייב. ושונה ממוחק ממש. דדוקא במחיקה דהסרת והעלמת הכתב, אפשר לומר שכונת ע"מ לתקן יחייבוהו. דבעינן מוחק ע"מ לכתוב **במקומו**, כלומר - תחת זה המחק וחליפיו (instead of it), והכא עדיין תקיים צורת הכתב התחתון, אפילו לאחר שיכתוב כ"ע על גביו. ואף דמחשבה כזו הוי' ע"מ לעשות מעשה ומלאכת כתיבה, לא די בזה לרש"י, דבעינן **שיאפשר** הכתיבה ע"י מחיקתו דהשתא, והכא ליכא הכשרת **כתב**, אף דיש אפשרות עוד **לכתיבה** שניה. (השוה שי' הרא"ש במחק שעוה, עפ"י התוספתא. ד"ע.) ותוס' פליגי עלי' דרש"י, דלכו"ע כל מחיקה נקראת מקלקל, אף דליכא **העלמת האות** אלא **חילוף צבעו** בלחוד. אך בהא פליגי - בכיון לכתוב ע"ג פעם שנית, אם חלה כונה כזו להיקראות מחיקתו דהשתא ע"מ לכתוב. וחד מ"ד ס"ל כרש"י. (מ"ד מקלקל הוא.) מוחק ב' אותיות ע"מ לכתוב - יל"ע אם השיעור ב' אותיות הוא במלאכת המחיקה או במלאכת הכתיבה שאליו הוא מתכוין. ונפק"מ לרש"י למ"ד מוחק כזה חייב. (דליכא קלקול.) עגמ' שבת. ובתוס': תהי' כתיבה עליונה רשומה ניכר טפי. (עתוס' שבת ל"א: וצ"ד.)

וכי מפני שאנו מדמיין. ערש"י, והרמב"ם חייב בתורת ודאי. ונל"פ לדידי' דל' מדמיין היינו, דאין לדמות עדות לשבת. דאפשר דעדות בעיא כת"י של עצמו (their individual handwriting) - שיהיה ראוי לקיום, כלי' הירושלמי (עתוס' ט:). ולפי פירוש זה, אפילו בדיו ע"ג רוק נמי לא יכשר, דעדות בעו כת"י של עצמם.

תור"ה דיו ע"ג דיו. בכ"ע המתקן הדבר תלוי, או תיקון בה"ת או בהלכה. ולפי פירושו דלעיל, א"א ליישב ככה. דלשמה אינה סוג כתב שונה המהווה סוג בפ"ע. ולענין קו' התוס', באמת יל"ח בין שבת לכהת"כ, דתמיד דיו עג"ד הוי כ"ע כתב, חוץ משבת, דליכא מלמ"ח. ורק בשבת פטרו ריו"ח ור"ל לפנינו. (דאין החידוש שבכתב דשבת אלא בהתהוות אותיות מחדש). ואף להיפך יש לחלק, דבכהת"כ, דבעינן חפצא דכתב, בכתב עג"כ ליכא **כתב חדש**. משא"כ בשבת, דאין אנו מקפידים אלא על **מעשה** כתיבה, והא איכא. ועפ"ז החילוק הראשון, יל"ת קו' התוס' מהגמ' (כ.). אך הגמ' שבת (קד:) כתוס'. וער"מ פ"ג מגירושי' ה"ד, דכעג"כ בגט פסול, בתחתון שלא לשמה. ולא הכשיר אפילו בדיו ע"ג סיקרא. ומשמע דכה"ג לא מיחייב אלא בשבת, כחילוקנו ה'. וראי' לזה, די"א (ער"ן ורשב"א סוף הבונה) דחק תוכות חייב בשבת, אף דלא מיקרי' כתיבה לגט (כ.). דבגט בעינן כתב, וליכא. משא"כ בשבת, דסגי **במעשה** כתיבה.

נגדי' ר"כ. דמיחזי כשיקרא.

וברמב"ם הכשיר בגט - בדאיכא ע"מ. ומשמע דברליכא ע"מ, הוי **פסול דאורייתא**. וכן בשאר שטרות. (ודעת שאר ראשונים דהשטר עכ"פ כשר. עהה"ר). דליכא חתימה בכל היכא דליכא חת"י של עצמם. ולא הכשירו בגט אלא לענין שלא יחשב כמזוייף מתוכו. כ"ע כתב א"ל. לענין חתימת עדים בכלל צ"ע, דרב צייר כוורא (לקמן פז:), ובע"כ צל"פ דהבעיא שמה היינו - דבעינן בעדים חת"י של עצמם הניכרת כשל עצמם בדוקא ובפרטות. ולכך אפילו בכתב תחתון של רוק - שעפ"י דין אינו כתב, וליכא חסרון דכעג"כ, מכ"מ פסול מה"ט. משא"כ בגט, דלא בעינן כת"י של הסופר (דדוחק לחדש חידוש נפלא כזה, דבעינן כת"י של הסופר בגט, כמ"ש במ"א ...) , אך פסול מטעם כעג"כ דאינו כתב, והיינו דוקא ע"ג **כ"ת**.

עמהר"ם שיף ע"ד התוס', דכעג"כ הוי כתב מחמת שחשיב כהמשך מהכתב התחתון והראשון. דמדוע יקרא הכא כתב - באמת הי' מכבר כתב מתחת. א"ו דמצרפים הכתיבה הראשונה לזה המתקן. אך צ"ע, דבשלמא בשבת ניחא, דאפשר לו להתחייב ע"י צירוף מעשיו של אחרים. אך בגט - היאך יחשב כלשמה, אם כתב מצורף הוא (composite), הלא חציו נכתב שלא לשמה, אא"כ נאמר דסגי במקצת לשמה.

תיגמה אקריאה. ערש"י. ובחה"ר בשם הר"ח פי' להיפך. וערמב"ם, שאסר גם קריאה וגם קריעה בשאר שטרות. אך משמע שחילק, דקריעה בשאר שטרות פסול אף בדעבר (כנ"ל) - ומסתמא מה"ת; משא"כ בקראו אחרים בעדם, דזה אסור לכתחילה וכשר בדעבר. וכחילוקו של רש"י בנוגע ללכתחילה, כן פי' הר"מ לענין בדיעבר. ושי' רש"י, דעל קריאת אחרים תמיד יש לסמוך, שהע"ח יודעים (עפ"י חזקה שהאחרים אינם משקרים להם בנוגע למה שכתוב בהשטר) על מה הם חותמים. משא"כ בנוגע לקריעה, דאו מה"ת או מדרבנן פסולה חתימה כזו. וברמב"ם ה' גירושין משמע דכשר בקראו אחרים לפנייהם אך מפני עדי המסירה. **ומשמע** במלוה ולוה שהכשיר

בדיעבד בקראו אחרים להם. וצ"ע - ונל"פ דחזקה זו (שהאחרים לא ישקרו להם) די' בחזקה זו בדיני ממונות אבל לא בנוגע לערוה ולגיטין. והראי', שאפילו חזקה דרב נחמן וספרי דדיינא לא הזכיר הר"מ בהלכות גירושין, להכשיר לחתום העדים אפילו בלא קראו בעצמם.

י.ט:

רש"י ד"ה ר' יהודה. בין בעדות ובין במעשה ב"ד. וכן דעת הרמב"ם פכ"ד ממלוה ולוה ה"ז, והראב"ד השיגו, דדוקא בשטר של מעשה ב"ד - שמה יש ענין שייכות לזה הספרי דדיינא ולדיין. ומסתברא דעת הראב"ד, דתקנה מיוחדת היא בשטר מעשה ב"ד. ולשון הר"מ - והיה יודע ענין השטר. אבל לסמוך על הסופר לגמרי - במקום שא"י כלל את הענין - אינו סומך על חזקה זו. ובכונתו נראה, דדוקא בציוה הראש ב"ד להסופר שיכתוב את השטר. ובלא ציוה, ליכא כלל אומדנא וחזקה זו. ובשטרא פרסאה - שיכול לסמוך על קריאת הסופר שלו - היינו דוקא במכיר בו שזה הנייר כתוב עליו שטר. וא"כ, אף בחותם הוא עליו כעד, יל"פ דלא בעינן **ציווי** הוא, אלא שתהא אומדנא דמוכח שזהו השטר שיש לסופר דעת המתחייב לחתום בו, ובשטרא פרסאה - שזהו שטרא. אבל בלא החזקה של קריאת האחר, לא מהני' האומדנא דמוכח, דלעדות בעינן תמיד **ראי'** ממש, ובגמל האחר בין הגמלים אינם מעידים, אלא לש"י רב אחא. אך לפי"ז תמוה, היאך מועיל בקראו לפניו, ואפשר דה"ט דפסל הר"מ - אפילו בסופר הדיינים קורא לפנייהם בגט, דעכ"פ ליכא ראיית המעשה. וקולא מיוחדת היא במקום שיש עדי מסירה, ואין פוסלין גט זה מחמת מזוייף מתוכו. ולפי"ז צל"פ דאף בשאר שטרות **יפטל**, עתוס' (ט): דלא הוי עמפ"ע, אילו היתה קריאת האחרים בתורת **חזקה** ה"י די בע"א. אך התוס' הצריכו **ב' עדים** שיקראו, וא"כ מדוע לא הצריכו קבלת זאת העדות **כפני כ"ד**. (בהנהו ב' עכו"ם מסל"ת זה שלא בפנ"ז מדוע בעינן שנים מאחר שחזקת מסל"ת כאן. הרב י"ב.) עיין תורת גיטין, דלא בעינן קבלת עדות (כפני ב"ד) אלא במקום שצריכים לפסוק על פיהם, אבל לא בעדות בדבר שבאיסור כנגד חזקת א"י, דמסתמא לא בעינן בפני ב"ד. (ויש לעיין בזה עדיין. מו"ר. ועי' משוכב נתיבות לחו"מ סי' ל"ח ס"ק ב.) וכן בנד"ד, שלא יפסקו הבי"ד עפ"י עדי הקריאה אלא עפ"י עדי החתימה. אך י"ל עוד, דיש עפ"י דין ראיית עדות והגדת עדות, וב' זמני עדות הן. והראי': א) תחילתו וסופו בכשרות; ב) צירוף קו"פ בראי', אפי' לא היתה הגדתם תוכ"ד זל"ז, לש"י תוס' (מכות ו.). ונל"פ, **דראיית** העדות אצל בפני ב"ד, אלא **הגדת** העדות בלבד. והיכא שיש הגדה על ראי' שהיתה **לפני זה** - אז בעינן בי"ד בעד ההגדה. אבל במקום שיש ראייה שהיא היא הגדה, דהכא קריאת השטר היינו ראייתם וגם הגדתם, ולא בעינן ב"ד הכא. והסבר התוס' דלא חשיב עמפ"ע, דאין העדים הראשונים מעידים על המעשה, שע"ח ראו את המעשה בעצמם, אלא שאין בחתימתם הגדת עדות א"כ יודעים מה שכתוב בהשטר, אך ע"י עדות האחרים יודעים החותמים את הכתוב בשטר, וא"כ בחתימתם, הם - יש ממילא הגדת עדות על המעשה. ע"י סיוע עדות א', יש ברור לעדות ב', המאפשר להם להגיד עדות של עצמם - אשר הם עליו עדי ראייה ממש. - עתוס' (סז). ד"ה אמרו, ותי' ברור, דעדי המעשה הם, שהרי ראו ציווי הבעל. אך עראב"ד שמה (לב, לג.) - ציווי שלא בפניו (נוהג הוא בא"י - מפני תקנת עגונות - דלא כהרמב"ן.) אינו דומה לאומר אמרו, דבעי' היא זו, אם מינוי שליחות הוי ענין הנתפס בשליחות. ואין ציווי העדים הראשונים חשיב ציווי אלא בצירוף מינוי שליחות דידהו, והע"ח הרי לא ראו המינוי שליחות הראשונים - וא"כ לא ראו כל המעשה, והוי עמפ"ע. (אך תמוה, מדוע הק' הראב"ד - היאך יכתוב **הסופר** לשמה. בשלמא בע"ח - ק' מדין עמפ"ע. ר'). בנוגע לנתינת גט, מעשה השליח הוא המעשה, ומצורף הוא למשלח, ואין כאן צירוף מינוי השליח עם קיום השליחות ע"י השליח, אלא מעשה נתינה שלו בלחוד הוא כל כולו של המעשה. אך בציווי הבעל, אין הציווי דיבור בלחוד, אלא מינוי השליח עם "דיבור" השליח הכל חשוב **ציווי אחד**. וקו' הראב"ד מסופר נל"פ דס"ל דבעינן מינוי

(אציוויי הבעל) בפניו. ובפניו לא ר"ל במעמדו, אלא **שידע** הוא בבירור (עפ"י דין) שיש מינוי הבעל. ולמשל - אם יכתוב סופר גט לאשה, ולמחר יתגלה שמינהו הבעל לכך, אך בשעת כתיבה עדיין לא ידע, פשיטא דזה פסול, דבעינן שידע בבירור בשעת כתיבה וחתימה שנתמנה הוא. וזה הק' הראב"ד אסופר, דאין לו בירור על היותו המתמנה. ואין זה שוה לקו' הראב"ד בנוגע לחתימת העדים - דהתם בעיית עמפ"ע היא; ובסופר - מינוי **שלא בפניו**. אך אין זה במשמע כונתו בסוף דבריו, ובאמת צ"ע קו' מסופר. וכנר', דהק' אעמפ"ע בנוגע לע"ח, ות"י דאין השטר מגיד עד שעת מסירתו. ובתחילה הי' סבור דבעינן שיעידו אף אציוויי הבעל, וממילא בעינן שיראו הציווי, וזה כולל אף מינוי דקמאי. ולבסוף הסיק דלא בעינן שידעו בבירור (עפ"י ראיית עצמם) שיש ציווי הבעל להם לחתום, אלא כל שהי' ציווי להם - אף דלא ידעו, חתימתם כשרה. ולבסוף כ', דבעינן שימסור הבעל או עדות קמאי. (ולבסוף הסיק כתוס', דאמירת העדות הא' והשלושים הא' - היינו ראיית המעשה. וכתוס'). אך צ"ע סיוס ד' הראב"ד. דמשמע מד', דעדיין ס"ל דבעינן בעד ראיית המעשה דע"ח שיראו את מינוי הבעל השלוחים הראשונים, ואם ימסרו האחרונים, יהי' חסרון דעמפ"ע. ומחמת שהבעל או השלוחים הא' נותנים, **לפיכך** חשיב כאילו יש כלול בהשטר ג"כ ראיית מינוי השלוחים הא', שמדין מסתמא בהכשר נעשה השטר מעיד על כל שיתרחש נמי, ובשעת מסירה **ע"י הבעל** יש הודאת בע"ד שהיתה דעת המתחייב גמורה, בין אמסירת הגט ובין אמינוי שלוחים קמאי, וא"כ הרי ראו את כל המעשה. שמשערים את תוכן העדות כשעת התחלת הגדתו, דהיינו שעת מסירת השטר. אך צ"ע במסרו השלוחים הראשונים, היאך נשלמת ראיית הע"פ? אא"כ יסבור כתוס', וא"כ לק"מ כל העסק, ופשיטא דהווי עדי המעשה עי"ז ששמעו מהשלוחים הא' **ציוויים**? וצל"פ, דהיכא שמינה שליח גם להולכה וגם לציווי, די לע"ח שיראו ציווי השלוחים הא', וכת"י התוס'. אך במינה שליח אך לציווי, זה השליח חיצוני הוא לגמרי, ובעינן שיראו הע"ח גם הציווי של השליח הא' וגם מינויו ע"י הבעל. ודו"ק.

ובשי' הרמב"ם דקריאה פסולה אף מה"ת, יל"פ דס"ל דבעינן עדות בפני ב"ד, ודלא כחילוק התוס'; או יל"פ דמצריך קריאה ממש ע"י ע"ח קודם שיחתמו, ולא מהניא נאמנות בכדי שיוכלו הע"ח לחתום. וכן מפורש בר"מ - והוא שיכירו הכתב והלשון של הגט. ואף בשאר שטרות פסול - בקראו אחרים לפניו. וקריאת ספרי דדיני קולא הוא בשאר שטרות, וכמו שדייקנו בשיטת הראב"ד.

גי' התוס' רי"ד - ומגבינן בי' מבני חרי.

שמה במי מילין כתבו. משמע דכ"ז שלא נבלעו האותיות הוי גט כשר, ולאחר שנבלעו - אז פסול. ולאחר שחוזר ונראה, בודאי יהי' פסול, דכתב שבא יש מאין שלא ע"י כתיבה נקרא שלא לשמה. אך ק', מאחר שסוף זה הכתב להבלע, הוי כתב שא"י להתקיים. וצל"ת דלזה מועיל מאי דיכול להפליטו. אך כל זמן שהאותיות בלועות, פסול הגט - אעפ"י שיכול להפליטו. דאפשרות של פליטה אינה פועלת לחדש כתב במקום שאינו שם, אבל אפשרות זו פועלת להחשיב כתב להיות נקרא יכול להתקיים. ואף שאח"כ לא יהיה לגט זה כשרות, בהא לא איכפת לן. דלא בעינן **לשמה** המתקיים, אלא **כתב** המתקיים. והרא"י, דדין זה נאמר אף לענין מלאכת כתיבה **כשבת**.

אם נכשיר קריאה לאחר הנתינה (עתוס' בסוף ד'), יל"ע אי דוקא בקריאה דע"מ פועלת שראו ויודעים הם שראו נתינת גט; או דלא בעינן שידעו הם בעצמם את הגט, ואף ראיית אחרים נמי כשירה. ובלא נקרא הוי אך

ספק בבירור הדבר, אם הי' זה הנייר גט א"ל. משא"כ לצד הא' י"ל דהוי חסרון בעדות **לקיום** הדבר, ולפי"ז ליכא כלל ספק גירושין, וכל ספק הוי חסרון דנתנו בינו לבינה, והיאך הוי ספק בקרוב לו וקרוב לה (עח). אא"כ נפרש דמייירי בתרי ותרי. וכן לענין קידושי כסף יל"ע בספק קידושין, דאפשר דכל ספק מבטל עדות לקיום הדבר, ומה"ט נהגו מסדרי קידושין להראות הטבעת לעדי הקיום, וכן הי' מנהג הגר"ח לגלות פני הכלה בכדי שיראו עדי הקיום. או י"ל דהוי דין מיוחד בעדות **דמסירת שטרות**, ולא בכל עדות שלקיום הדבר. ובתוס' - **קודם** נתינה, משמע דבעינן קריאה **לקיום הדבר**. דאילו לבירור, מדוע יחסר בקראו **אחר** הנתינה? אך י"ל דחיישינן - כמו בבדיקת השוחט, דילמא מישתלי. אך אין זה במשמע ד' התוס'.

ואין לומר דנפק"מ בחיקרתנו הנ"ל (בכסף קידושין - וספק) לענין שאר שטרות, דלכאורה ז"פ דע"מ דשטרות כרתי ומקיימים החפצא דהשטר, ופשיטא דבכל שטרות לא יהי' אפי' ספק, אלא יהי' פסול בתורת ודאי, דליכא ע"מ.

בתוס' וי"ל ... אם נשאת לא תצא. דבלא קראו לא מיפסול גיטא אלא מדרבנן. והתירוץ השני של התוס' היינו כתחילת ד' התוס'. קראה (ר"ל, העדים). ובמרדכי בשם מהר"מ, דקריאה שלאחר נתינה אינה מועלת, דבעינן ידיעת העדים בשעת גירושין. דדין זה הוי בנוגע **לקיום הדבר**. ומסתמא כן דעת התוס' ג"כ. אלא דס"ל דמהניא ידיעה למפרע נמי. (אך עיין מרדכי, שהכשיר אף בדיעת תוכ"ד, כמו בפ"נ ובפ"ג. וזה צ"ע"ג, עמש"כ לעיל ה:.) וכל סוגיתנו איירי בלא קראו הגט. אך בלא שמעו אמירת הבעל הר"ז גיטך, או הר"ז כסף קידושין, פשיטא דליכא עדות לקיום הדבר, שהרי רק ראו מסירת נייר או מסירת טבעת, ולא ראו **מעשה קידושין** - דהיינו **דעת** שלו. (וכן כ' בחה"ר פ"ק דקידושין אגמ' דאמרה היא ונתן הוא ...)

ער"מ פ"א הי"ט והכ"א מגירושין - דהוי ספק גירושין. (ואף הוא הכשיר בקריאה אח"כ.) הרי דס"ל דקריאה היינו בעד **בידור** ולא בעד **קיום**. ואף הר"מ יודה בלא שמעו הר"ז גיטך שלא ראו כלום. אך אפשר לפרש דלשי' אזיל, וחיישינן שמא היו ע"ח על הגט, אך לא משמע כן.

כ.

אי משום כריתות. תמוה, הלא לא כ' בתורה שמגרש הוא את אשתו בזה הגט. ומדוע הק' משמות ומשלא לשמה? הלא עיקר הספיק"ד חסרה בכאן? כל גט נכתב בל' ראשון - אנא פ' ב"פ וכו'. ולכאורה הי' צ"ל פסול בנכתב בל' גוף שלישי. ואי בעינן שליחות לכתוב הגט, מסתמא דבר ברור הוא ד"ז. ואפי' לחד דיעה בתוס' (כ"ב:) דסגי בציווי הבעל בלא שליחות, נמי הי' צ"ל נכתב לשון בגט ולא בשטרות, דגט נכתב על לשון הבעל, דסוכ"ס הלשמה ממנו באה. ומה"ט נהגו לכתוב "עד" בגט הבעל, משא"כ שטרות, שנכתבים על לשון העדים. ומגמ' זה משמע דנכתב בגוף שלישי כשר, דבס"ת פ' גירושין נכתב בגוף שלישי - על **פלוני**.

דילמא אקדים ויהיב לי וגו'. תימא, דהסופר כותב לשם קדושת ס"ת, והיאך אפשר ע"י מינוי שליחות דבעל לפעול שתחשב כתיבתו **כלשם גירושין**. הלא אין שליחות פועלת אלא במקום שלולא המינוי היה המעשה ולא כלום. והיינו כללא דהתוס' רי"ד (ריש פ"ב דקידושין) דאין שליחות במצוות שבגופו, שהמצוה נתקיימה ע"י

השליח - אפילו לא היו שלוחו של חברו. (אך יל"ח, דהכא **בתורת גט** לא היה כלום לולא השליחות דהשתא. ואינו נר' למו"ר.) וע"ק, כי מצא בה ערות דבר, הלא היינו תנאי בתורף דפסול (פד.). אא"כ נאמר כרמב"ן, דאין תנאי בספק בעבר. [ע"י מסורה חוברת ב', עמ' מ'.]

(ער"ן אגמ' דלא קראו פסול, אף שאמר הבעל שהי' גט ובעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן, דהיינו דוקא באומר שגירשה כדין. אבל במסר בפני ע"מ, אין להם לסמוך בעדותם על אדם. דעדות לקיום שטר בעינן שלא יסמכו על חזקות חיצוניות. אך צ"ע, מדוע סומך תמיד אקריאת ספרי דדייני? וצ"ע. העולם.)

בנוגע לשמות ג' שי' יש: א) להר"מ, גט בטל דוקא בשינה. אך בחסרים השמות, רק פסול מטעם תקנת ר"ג. (ב) בר"ן, מדין ספי"ד של גט בעינן שמות, ושונה בזה משאר שטרות. (ג) ולר' יואל (שבמרדכי) הדבר תלוי במחלוקת ר"מ ור"א, דלר"מ בעינן מוכח מתוכו, ואין תפיסת השטר משלמת הוכחה זה - (וכ"כ בתוס' שלפנינו.) ולפי"ז הי' צ"ל כן בכל שטרות, ול"ד בגט. (משא"כ לדעת הר"ן הנ"ל.) וזה חידוש נפלא, דאי' בגמ', אני לויתי ממך, אפילו מריש גלותא משמע, ולא בעינן שמות. כל', בשאר שטרות התפיסה משלמת הוכחת השטר, משא"כ בגט. וחילוק זה צ"ב. ובפשוטו נל"ח, דחתימה אגט שאינו מוכח מתוכו אלא ע"י צירוף תפיסת בעל השטר, היינו - דבשעת חתימה הוי' עדיין שלא לשמה, דכל הכשר הבא מאליו נקרא שלא לשמה. ובגט, בעינן לר"מ חתימה לשמה. משא"כ בשאר שטרות, דלא בעינן לשמה.

הר"מ פסל שינה שמו ושמה מה"ת, וזה הפסול נוהג הוא בכל השטרות, דאין זה סיפור המעשה הנכון. משא"כ בלא כתב שמות, לא פסלו אלא מדרבנן. אף במקום דסמכינן אע"ח (דאיהו ס"ל הרי"ף בנוגע להסבר ע"מ כרתי), דתפיסת השטר משלמת הספי"ד. ובכל ספק ככהן ולוי או בכינוי, או בשם שנשתקע - אין לכתבו, שאם ישנו בטעות - איכא למיחש לפסול **של תורה**; משא"כ בלא כ' לכל הנהו.

תוס' (יט) ד"ה דיו. ג' מיני דיו הם, עהגהמיי' פ"ו מסת"ם. דדיו אשכנזי יש (דק); דיו צרפתי - דהיינו, דיו עב, שניכר ע"י מישוש האצבע הכתב ע"ג הקלף; ור"ת הכשיר דוקא ביש בו שמן. עיי"ש. - וצ"ע בר"מ, מדוע הצריך לכתחילה דיו יבש וקשה (ואפשר אף עם שמן - בדוקא - לכתחילה), והיאך חילק בהלל"מ בין לכתחילה לבין דיעבד? ולא הזכיר שמה שיהא בזה משום זה קלי ואנוהו, ולא מדין דיו של הלל"מ.

הא באברא הא במיא דאברא. ופרש"י, דבאברא פסול, דבעינן כנראה דיו לח (liquid). אך צ"ע. דבשלמא בס"ת אפשר להבין מדוע בעינן **דיו**, דכן היא הלל"מ, ואפי' להר"מ דדיו רק ממעט אינו שחור מכ"מ דיו בעינן. משא"כ בגט, דאף חקיקה כשירה, מדוע יהי' פסול באבר? ועלח"ם, שהר"מ מפרש להיפך מרש"י, ופוסל הגט במיא דאברא, דלא הוי מתקיים. וערש"י ותוס' (ט): מקרעין, דאין כאן כתיבה גמורה אלא שרושמין קצת. ויל"פ, שאין עושין האות גמורה בצורתה, אלא מקצתה בלבד - אך אין זה במשמעות ד' התוס', ועיי' דברייהם, שדימוהו לכתב בדיו ע"ג סיקרא, דדוקא התם הי' ספק בגמ' (מפני שאנו מדמין), משא"כ בכתב ע"ג סריטה,

דפשיטא דבכה"ג כתב עליון חשיב שפיר כתב. דבסיקרא ודיו - שניהם מין כתב - דתרווייהו דיו הם. אבל בכתב ע"ג סריטה, אין הסריטה כתב העומד בפ"ע - עפ"י רוב - אלא תמיד הוא בתורת הכנה לחיפוי כתב על גביו. ובכל כה"ג שפיר אמרינן דכ"ע כתב. ולפי"ז יל"פ ג"כ בפרש"י הא באברא וגו', דאף דאיה"ג דאברא הוי כתב המועיל לגט, מכ"מ דיו ע"ג אברא, יש כ"ע שהוא כתב, כמו בדיו ע"ג סריטה. אך מל' רש"י - אינו כתב, לא משמע הכי, ומשמע דפסול לגמרי, ועתוס' רי"ד לפנינו שהקשה כך אשי' רש"י. ופי' במקרעין, שהקרע הוא בנייר אחר, ובחילוק הגמ' - הא באברא וגו', פירש כהרמב"ם, **היפוך** פירוש רש"י. וצל"פ לדעת רש"י, דכך היא ההל' הנלמדת ממקרא דירמי' ואני כותב על הספר בדיו, דכתב היינו דוקא בדיו. וחקיקה - היינו פרשה בפנ"ע; וכן כתובת קעקע - פרשה בפ"ע. וההבדל בזה הוא, דהיכא **דאפשר** לכתוב בדיו על זה הקלף - אז חקיקה וכתבת קעקע לא הוו כתב בכה"ג; משא"כ באבנים ובמתכת. ואפשר לחלק בזה בין שבת לגט, דרש"י פירש בשבת, דכתב באברא חייב, דהתם סגי **כמעשה כתיבה**; משא"כ בגט, דבעינן **חפצא דכתב**, והראי' מחילוק הר"ן לענין ח"ת, ובכה"ג בעינן **דיו**. ולדעת רש"י, במקרע ע"ג העור, לא יהי' כתב זה מועיל בגט, ודלא כהר"מ (פ"ז מגירושין), ובשו"ע הביא ב' הדיעות בזה.

עגמ' ריש זבחים, דסתמן לשמן, משא"כ בכתיבת גט אשה. ובפשוטו הו"ל להגמ' לחלק, דבגט בעינן לשמה **להכשיר**, משא"כ בקרבן, דדוקא שלא לשמן הוי **פוסל** בקרבן. אך משמע דמפרש הגמ', דבסתמא נמי איכא לשמן. דאף בקדשים בעינן לשמה בעד הכשר, אבל יש עוד אופן להעמיס לשמן כמעשה זה, או ע"י מחשבת עושה המעשה, או ע"י שהחפצא שבו ועליו נעשה המעשה הזה מוכיח הלשמה, ע"י שיש חלות שם בהחפצא שקיום מצותו הוא להעשות בו מעשה זה, דכל קרבן **עומד להקרבה**. והוא אופן אוביקטיבי להעמיס הכשר לשמה בקרבן. ובגט - ליכא חפצא. (כנ"ל.) וכן יל"פ בגמ' עירובין שהביאו התוס', דבסתם כשר הס"ת לסוטה, משא"כ כ' רחל שפסול ללאה. דבסת"ת יש שם חפצא עם חלות שם. (ל"ה, דהלא אין קיום מצותו של הס"ת להימחק בעד השקאת סוטה.) דכל הספרים נכתבים בקנקנתום חוץ מפ' סוטה, ופליגי תנאי אי ר"ל רק פ' סוטה שבמקדש, או אף פ' סוטה שבסת"ת. וזה תלוי במח', אם מוחקין לה מן התורה. ותמהו בתוס', מדוע נפסול הס"ת מחמת שלא יוכל להשתמש בס"ת בעד השקאת סוטה. וכי מה נאמר בזה"ז - דליכא כלל השקאת סוטה, ואפ"ה פסל ר' אחא בר יאשיה? או צל"פ דלתנא זה בעינן שתהא פ' סוטה שבסת"ת ראויה למחיקת סוטה. ופליגי תנאי אי מיקריא פ' סוטה שבסת"ת פ' סוטה א"ל. דיש פסול כתיבה ופסול דיו (- קנקנתום) בנוגע לפ' סוטה. הרי דיש (עפ"י דין) חפצא של פרשת סוטה. [ע"י בס' בעקבי הצאן (עמ' ח').] ואין להשוות פ' סוטה לגט, דבפ' סוטה בעינן שיכתוב **פ' מן התורה** - כמו בכתיבת ס"ת ממש, עיין ברמב"ם - דמצריך עור בהמה טהורה, וכדו', משא"כ בגט, דאין הנוסח שבמקרא הספ"ד היחידי, ולא בעינן בגט כל הכשרי ס"ת, הרי שאין לומר שפ' כריתות שבתורה חפצא של גט. אך צ"ע, מדוע נאמר סתמן לשמן קאי בנוגע ללשם סוטה זו בפרט, הלא אין הפ' סוטה שבתורה מתייחסת לאיזו אשה בפרט? במצה שמורה, יש שכ' דסתמן לשמן קאי. ועפ"י אלו, אינו ענין להכא, דאין המצה חפצא שיש בה חלות - שם של מצה אשר קיום מצותה להיאכל. אך התוס' כ' דסתמן לשמן בנוגע למילה, וצ"ע. (עתוס' ע"ז.) [עיין מסורה חוברת ט"ז, עמ' כ"ז.]

אך התוס' חילקו בפנים אחרים. דבגט, הלשמה באה מציווי **הבעל**. משא"כ בסוטה, דהלשמה באה **מהסופר** - ול"ד מבעלים. ול"א סתמא לשמן אלא במקום דלא בעינן ציווי הבעל, דזה ר"ל דבעינן שתהא מחשבת הסופר מצורפת להבעל, וזה חסר בכל "סתמן וכו'". אך צ"ע ל' התוס' - הכהן אינו מקפיד. וצ"ע, מאן יימר לן שהס"ת נכתב ע"י כהן. אפשר שכתבו ישראל? ובאמת ער"מ פ"ד ה"ט מהל' סוטה, שמגילת סוטה פסולה בנכתבה ע"י ישראל או קטן. והיאך מוחקין לה מן התורה, אא"כ נכתב הס"ת בעזרה בעוד הכהן לבוש בגדי כהונה? וק' כל ענין הסוגי' דעירובין? הרי, דהצרכת כהן הוא לא מדין עבודה (או דומה לה), אלא בעד הדין של לשמה. ומאחר

דמוחקין לה מן התורה - דסתמן לשמן כנ"ל, ממילא לא בעינן כהן, דכבר איכא הלשמה, שנקבע באופן אוביקטיבי ע"י חפצא של פרשת - סוטה. אבל ל' התוס' עדיין צ"ע. ועוד, מה ענין הקפדת הכהן. ונל"פ, דביקשו לחלק מן גט למגילת סוטה. והצרכת כהן לפ' סוטה היינו בעד מחשבת לשמה, והיכא דהוי' **סתמא** לשמה, ולא בעינן **מחשבת** לשמה, **ממילא** לא בעינן כהן. אבל בגט, הבעל נצרך בעד הכשר הלשמה, ולא רק בעד **מחשבת** לשמה, וראי' פשוטה, מביטול הגט, דשונה גט מס"ת, כמש"כ שמה בתוס'. וא"כ, אף בסתמן לשמן, היינו צריכים לבעל, בעד הכשר הלשמה. וא"כ, מזה החילוק הוכיחו דא"א לומר סתמן לשמן, דסוכ"ס בעינן שיבוא הכשר הלשמה **מן הבעל**. וזה חסר בסתמא....

התוס' כ' במילה סתמא וכו'. (לקמן כג.) ואפשר לומר דיש שם ג"כ חלות - שם בן - ברית, השהו שי' ר"ת (פסחים ו.) לברך להכניסו **לאחר** המילה, כמו ברכת אירוסין, שבשניהם באה הברכה על החלות - שם המתהוה. ולפי"ז הי' צ"ל דנאמר סתמן לשמן אף בס"ת, שיש חפצא שיש בו חלות - שם. עי' ח"י הגר"ח, דעיבוד עורות בעי לשמה משא"כ בכתיבה. דבעיבוד ליכא עדיין חפצא המוכיח (באופן אוביקטיבי) על היות מעשה העיבוד נעשה לשמה. עתוס' פ' השולח (מ"ה סע"ב).

מעביר עליו קולמוס. וכתב עליון כתב הוא. ולכאורה, הוא מוחק הכתב תחתון? ועובר משום לא תעשון? וצל"פ, דשם שלא לשמה אין בו קדושת שם. אך ער"מ פ"א מהל' סת"ם הט"ו, שכ' ששמות צריכים לשמה **בנוגע לס"ת**. ומשמע דשלא בס"ת שפיר מיקרי שם אפילו בלא לשמה. וא"כ הדק"ל. ואפשר לתרץ דדוקא **כשבת** יש מלאכת מחיקה. אבל בנוגע לאי' לא תעשון, אינו עובר אא"כ **מאבד** הוא את השם **ומשחיתו**. ועייל"ת, דאפילו תהי' מחיקה אף בשמות - מכ"מ הכא מותר, דהכא הוי' **ע"מ לתקן**. וזה מותר - והיא מח' הראשונים. דבשאר כה"ק פשיטא דמותר למחוק ע"מ לתקן, **ובשמות** הוא דפליגי. שהרי פשיטא שהי' מותר להורדוס להרוס המקדש ע"מ לבנות. ועי' הגהמ"י בדיון נפל דיו ע"ג אותיות של השם, אם מותר למחוק ע"מ לתקן. ואף בר"מ משמע שאסור (בשמות). עפ"ו מהל' יסה"ת, כל הסותר אבן אחת **דרך השחתה**, כה"ק אסור **לשורפם** או **לאבדם**. כל **המוחק** אות אחת. (ואינה ראייה ברורה מל'). ובהגהמ"י (אות א) בשם רא"מ, כתירון הא'. וצ"ע, הלא הוא עצמו (באות ב') התיר ע"מ לתקן אף בשמות (כדמוכח מן הציון), ומה הוקשה לו בגמ' שלפנינו? - ויל"ת, דע"מ לתקן **להשם** מותר, ולא בע"מ **לתקן הס"ת**, ואילו הי' שם שלא בכונה קדוש קדו' השם, אלא שהי' חסרה קדושת ס"ת, ועכשיו ע"י מחיקתו הוא מוסיף בקדו' הס"ת, ואין זה ע"מ לתקן.

והגר"ח היה רגיל לומר דשם בעי לשמה, דכל השמות (אפי' השם הוי' - במעשה דפסל מיכה) משתמשים בהם בין לשם ובין לע"ז, והקובע קדושת השם הוא לא מקום מוצאו בתוך הפסוק, אלא בכונת הכותבו. ואם יכתוב שם חול לשם קדו' השם, יפסל הס"ת, שהרי זו כתיבה אחרת. עי' טור, שלכתחילה בעינן **דיבור** בעד לשמה דס"ת, עתוס' ס"פ המפקיד, במחשבה אי בעיא אמירה. והק' הב"י, מדוע לא הצריך אמירה בכונת קדושת השם? ותי' הגר"ח, דשם א"צ לשמה בעד קדושתה, אלא בכדי לידע אם זה השם שם קודש או שם חולין. ובעינן שתקבע מחשבת הגברא **פירוש** זה השם, דאין שם מתקדש מאליו. דבגט וס"ת ומחיקת מגילת סוטה יש פסוקים המחייבים לשמה. משא"כ בשמות, דליכא גזה"כ. ומילתא דבטעמא הוא, שאין זה דין של "לשמה", אלא - שבכדי לקבוע פי' בלבד הוא. (מלמד מו"ר ציוהו בילדותו לכתוב פסוקים במחברתו מס' בראשית, ולא הבין ר' מש"כ, ופסק הגר"ח - כששאל ממנו הגר"מ, נ"ע - דלא בעינן להו גניזה, דליכא כלל קדושת השם, שהרי לא נכתבו השמות לשמן.)

זה קלי ואנוהו. היאך מעכב ד"ז בדיעבד? ובכלל צ"ע, מה ענין נוי מצוה כאן? עגמ' (נד:): דמיחזי כמנומר. ולרבנן - אף בשם אחד, ישנו לזה הפסול. ולר"י, דוקא **בהרבה** שמות. והדרשה - זה קלי ואנוהו. שיש דין מיוחד של ואנוהו בנוגע ל**קידוש השם** (ערש"י שלא נר' כן מל'), ונפרד הוא מדין נוי מצוה דכל שאר מצוות, דאילו בשאר מצוות אינו אלא לכתחילה, ערש"י ותוס' ר"פ לולב הגזול, וד' רש"י באמת מפליאים.

ובאמת הי' נל"פ דזהו מקור הדין של לשמה בקידוש שמות (אשר שאל ע"ז הגר"ח, ובנה חידושו על יסוד האי מילתא, דליכא גזה"כ בעד לשמה בשמות.), דואנוהו דשמות היינו ע"י מחשבת לשמה. אך צ"ע, מדוע פסול בכתב עליון כתב? ונל"פ, דאפילו נאמר דכ"ע כתב, ר"ל דיש כאן כתב מורכב (composite) מכ"ע וגם מכ"ת, ובעינין לשמה בכ"ע להחשיב את כל זה הכתב להיקרא נכתב לשמה. ולגט סגי בהכי - משא"כ בשמות דס"ת. **דשלא לשמה, פוסל בס"ת.** משא"כ בגט, דלשמה מכשירו לגט - וכ"ע הנכתב לשמה פועל הכשר זה בעד זה הכתב המורכב. ונלמד מזה קלי ואנוהו, ור"ל - ואקדשהו **בכתיבה לשמה**. דבגט וס"ת דין לשמה דין **הכשר** הוא; משא"כ בשמות - דהכונה אינה בעד הכשר, אלא בעד קביעות פירוש השם. אך לפי"ז צ"ע הגמ' דמיחזי כמנומר (נד:), היאך יל"ח בין שם אחד לכמה שמות? עגמ' סוכה (ל"ה:): דחזוית בב' וג' מקומות פסול. דהיינו מקום גבוה ושינוי מראה משאר האתרוג, ובכמה מקומות. ונוי מעכב, ופוסל אף בדיעבד. ובגמ' מנחות פסלו ס"ת המנומר, שאין לתקן ביש בו טעויות בכמה מקומות. ואף דלא מיירי **בשמות** כלל. וצ"ע, מנלן פסול זה המחודש?

בכתב ע"ג כתב, יש ג' שי' להל': (א) שי' תוס' (דשבת וחתומת גט וכל כתיבות דכהת"כ שווים; והכל תלוי **בהשביח** בכתב העליון). (ב) רמב"ן, דוקא בשבת פטור בדיו עג"ד. (ג) הרמב"ם (**בשבת** חייב בדיו ע"ג סיקרא, ובכהת"כ - פסול). דכ"ע כתב היינו דוקא **כמעשה כתיבה**, משא"כ בנוגע לחפצא של כתב, שהוא תלוי בגופן של אותיות, והכתב התחתון עדיין קיים אף עתה בנוגע לגופן של אותיות נמי. ודוקא בנוגע למלאכת כתיבה (שא"צ בעד זה **חפצא של כתב**) אפל"ח, דתלוי בצבע ולא בגופן של אותיות.

ע"י עירובין (י"ג). דסתמן לשמן ומוחקין מה"ת, ואפ"ה מרחל ללאה פסולה המגילה. דבסתמן לשמן ליכא לשם אשה זו אלא לשם השקאה. אך אינתיק פוסל, כמו בקדשים. ולאידך אמורא, ל"א סתמן לשמן קאי במגילת סוטה. אבל זה ברור, דלכו"ע לא בעינן לשם אשה זו בסוטה. דדוקא בגט, שנכתב על לשון הבעל, ויש שמות הבעל והאשה וכו', משא"כ במגילת סוטה, שהיא פ' מן התורה, ומה שייך לומר **לשם אשה זו**? ועתוס' (רע"ב) דלשמה דפ' סוטה בעינן לשווי' פרשת סוטה, דס"ת אינו נכתב לשם אלות, ולית ב"י שם פ' סוטה. השוה ל' הר"ם, דכותבין מה שהשביעה, דכותבין **השבועות** ולא הפרשה, ובפ"ד ה"ז פסל בנכתב בטרם קיבלה השבועה. וא"כ ק', היאך מוחקין לה מה"ת, וצ"ל דלמ"ד זה כותבין **פרשה**; אך לאידך מ"ד, דאיהו פליג עלי' בזה - כותבין החפצא של שבועה. ונל"פ בל' תוס': כתיבה לשם אלה. ולדידן, בעינן לשמה במגילת סוטה - כמו בגט (כל' הרמב"ם), דבעינן אף לשמה דאשה זו, דבעינן שיכתוב **שבועה שלה**. עתוס' (כד:): ד"ה לאיזו שארצה, דאורי"י שאף למ"ד יש ברירה פסול הגט הזה, דבעינן לה ולא לה ולחברתה, שחברתה הוי פוסל. ודין זה שוה לסוטה, דאף דמוחקין מה"ת - דסתמן לשמה, ולא בעינן לשמה של האשה, ואפ"ה פסול מרחל ללאה, דחברתה הוי **פוסל**. והיא השיטה הא' בעירובין לחלק. רנב"י פליג וס"ל, דמאחר דליכא דין לשמה של אשה זו, ה"נ ליכא **פוסל** דחברתה. ולא

בעינן לשמה, אלא שתהיה פרשת סוטה. וקיי"ל דלא כב' אמוראים אלו, דמצרכינן אף לשם אשה זו, דבעינן שיכתוב את **שבועתה**, ולא שיכתוב **פ'** סוטה.

עתוס' (ע"א), שחילקו בין גט לפ' סוטה. ובתחילה לא הסבירוהו, ומשמע כחילוקנו, דבגט ליכא חפצא שנאמר שמוכיח על הלשמה של עצמו; משא"כ בפרשת סוטה. ולבסוף חילקו בפנים אחרים. ובאמצע כ' סברא לומר, דציווי הבעל אינו אלא מדרבנן! גם משמע מתוס' דלא בעינן כתיבת כהן לפ' סוטה, אלא שתהיה הכתיבה **בציווי**, ואפילו מצוה לישראל כשר. וזה חידוש. וזה הכהן שמה לבעל בגט, שעליו לתת ציוויו. בסתמן לשמן וכר' יל"ע אם החפצא קובע ומחדש הלשמה, א"ד שהגברא במעשיו מחדש הלשמה, אף כי לא ע"י מחשבה חיובית. ומשמע מתוס' כהצד השני, ודלא כדפירשנו לעיל כמה פעמים - כהצד הראשון. ונפק"מ בזה, להיכא שנעשתה הפעולה ע"י גברא שאינו בר הכי לחידוש לשמה, כקטן....

עתוס' סוטה (כ.) שהק' שבימי ר"מ לא השקו סוטות, ומדוע ה"י אסור להטיל קנקנתום, וכבר תירצנו, דקנקנתום הוי פסול בכתיבת פ' סוטה, ולמ"ד מוחקין, אף הפ' בנשא מיקרי' פ' סוטה, ופסולה לא רק בפ' סוטה, אלא אף **בס"ת**. וכן תירצו לבסוף. ולחדא דיעה בתוס', כולה סוגי' מיירי בנכתבה פ' נשוא בין השבעה למחיקה. ודו"ק. והעיקר כתי' דלעיל, דיינו של רבא דבעינן סדר היינו דוקא לפום מאי דפסקינן להלכה דבעינן לשמה, ולפני שבועתה היא - ליכא לשמה, דאינה סוטה עדיין. (עפ"י דין - לענין זה). ועתוס' שחילקו, דלמ"ד בעינן לשמה, וה"ט דאין מוחקין מה"ת, מטילין קנקנתום; משא"כ למ"ד דלא בעינן לשמה, אף דבין כה וכה פסולה הפ', דלא נכתבה על הסדר (דומיא דדין סדר ביוה"כ דילפי' מחוקה), אפ"ה אסור להטיל בו קנקנתום. דהבדל יש בין שלא לשמה לבין שלא על הסדר, דשלא לשמה פועל דליכא כלל פרשת סוטה; משא"כ שלא על הסדר - דאיכא שפיר פרשת סוטה, אך חסר **הכשרו** למחיקה, ואין איסור הטלת קנקנתום תלוי' בפרשת סוטה **הכשריה** למחיקה, אלא לפ' סוטה - אף בעד הכשר ס"ת.

והכא איהי קא כתבא. שנותנת שכר הסופר. ופסול הגט, דהסופר מקנה הנייר לבעל הזווי. ובעינן שיהא הנייר **שלה**, דספר מקנה כתיב. ות' בגמ', ודילמא אקנויי אקני וכו', שמה שנותנת משלה הוא בעד הבעל, ונידון כאילו נתן הוא הכסף, והיינו דינא דעבד כנעני (פ"ק דקידושין). אך לא כן פירש"י - ויל"ע בדין ספר המקנה, אי בעינן שיהא משל הבעל - בחיוב; או שלא יהא של האשה. (דין שלילי) אי גט בעי קנין וזכייה, ובעינן הקנאה על הנייר, פשיטא דיש דין חיובי כאן, דבעינן שיהי' משל הבעל בכדי להקנותו לה. משא"כ לדעת האבני מילואים (סי' כח ס"ק נ"ט), דיל"ע לפי"ד בחקירה זו. דאפשר דלא מיקריא "נתינה" היכא שיכול מי שהו אחר ליקח הנייר בחזרה ממנה. ואף לדעת הא"מ דלא בעינן הקנאה וסגי במעשה נתינה, מכ"מ בנייר שלי פסלו בגמ', ומסתמא מה"ט הוא - דלא מיקריא בכה"ג נתינה, היכא שיכול לתבוע הנייר (שעליו נכתב השטר) בחזרה. ואפשר דדוקא ביכול **הוא** לחזור ולתבוע הנייר ממנה, או אפשר אפילו אם יוכל שלישי לתבוע הנייר ממנה. ונפק"מ - לאומר הר"ז גטך והנייר **של ואובן**. - וכן להא"מ, אם הנייר משל האשה, ליכא נתינה, מכיון שבין כה וכה יכולה היתה לתובעו בדין ליתנו לה, דאפילו נתן מדעתו, אין זו נתינה. הקצה"ח (סי' ר' סק"ה) למד מאיסורי הנאה דלית בהו זכי', דגט א"צ הקנאה. וכן למדו מגירושין בע"כ. עב"ק (מה). מכרו אינו מכור. אך לר"ת, דס"ל דשוה"נ מותר בהנאה מחיים. ופי' התוס'

לדידך (סנהדרין פ) דדין בפ"ע הוא זה, שלא יפקיעו את דינו, ודין זה נאמר **בנסקלים**, ולא באיס"ה [כל זה נדפס במסורה, חוברת ה', עמ' נח-נט.]. ובשאר שטרות על איס"ה פסל, דדוקא בגט לא בעינן הקנאה. ובשטר קידושין כ' הרמ"א ב' דיעות בכתבו על איס"ה, ועיי' א"מ, דה"ט, דקידושין אינן בע"כ, ובעינן **שחקנה** הנייר, וליכא הקנאה באיס"ה.

רש"י ד"ה אנדוכתרי. אם אין אותיות הכתב מדובקים היטב לקלף שתחתיו, דבעינן צירוף בין הספיי"ד והקלף (the background).

ד"ה הא דחק תוכות. אינו כתב. צ"ע, דח"ת הוי גורם ולא עשה מעשה הכתיבה, אבל מנ"ל דאינו כתב, דבגט פשיטא דבעינן **מעשה כתיבה**, דאילו בא הכתב מאליו, הלא חסר הלשמה? ובד"ה הא דחק ירכות סיים לומר, זו היא **כתיבה**. וצ"ע. - [ועיי' מזה בס' תפארת יעקב. (ד"ע)]

בציץ פסלו ח"ת, וצ"ע, דלא בעינן מעשה כתיבה, ומסתמא סגי בכתיב? הרי דח"ת לא מיקרי **כתב כלל**. ערש"י ד"ה והא, שסיים במקרא **דמכתב** וגו', דבעינן כתב, וליכא. דח"ת אינו אפילו **כתב**. אך יל"פ, דל' הציץ היינו קודש להוי', ושם בלא כונה אינה קדושה בקדושת השם, וזה הק' הגמ' - לא מתיבת "קודש", אלא מהשם, דהיאך הוי שם. ועויל"פ בגמ', עפ"י ד' המלחמות פ"ק דסוכה, דכל כלי קודש בעו עשיי' **לשמה**. וכן פרש"י ר"פ תרומה, ועשו לי מקדש - לי לשמי. ובדליכא **מעשה** כתיבה, היאך יפעול הלשמה. אך ער"מ פ"א ה"כ מבית הבחירה, אין עושין כל הכלים מתחילתם אלא לשם הקודש. ואם נעשו מתחילתם להדיוט, אין עושים אותם לגבוה וכו' (מתוספתא דמגילה). ומשמע מדיוק ל', דאין כאן דין לשמה **בחיוב**, אלא שאם נעשה **שלא לשמה** - שאז יהיו פסולים. אבל יהי נפק"מ בנעשו **מאליהם**. דג"כ אינו לשם הדיוט, והיינו כעין ח"ת. וכנראה דמח' הרמב"ם והרמב"ן היא זו. ול' הר"מ ריש הל' בית הבחירה, מ"ע לעשות בית לד' וגו'. ותיבת לד' משמעה, שאם יבנו ביהמ"ק לעבודת הקרבנות, וגם תהי' רשות להדיוט להשתמש בו, שלא יהי' בזה קיום מצות בנין המקדש, דבעינן שיהי' הבית מיוחד בדוקא לד'. וכן השוה מח' ר"י ורבנן פ' בני העיר, אם יש קדושת ביהכ"נ ברחובות של עיר, דקיי"ל דליכא קדו'. דבעד קדושת ביהכ"נ נמי בעינן שיהא **מיוחד** בדוקא לצרכי גבוה. ומה"ט, המתפלל בביתו - אף דיש שם ס"ת בארון וכו', אינו קדוש בקדושת ביהכ"נ, דאינו מיוחד דוקא לגבוה. ובאמת זוהי ההל' דנעשו לשם הדיוט. אך הרמב"ן הביין דבעינן עשיי' לשמה.

והא בעינן מכתב וליכא. משמע דאינו **כתב**. עגמ' שבת (קד): דנטלי' לגגי' דחית חייב, ונחלקו שמה הרשב"א והר"ן אי ח"ת חייב בשבת, או דכה"ג לא חשיב ח"ת. ולדיעה הא' צל"פ, דבגט בעינן **כתיבה**, אבל בשבת סגי במעשה הגורם **לכתב**, אך לא בעינן מעשה **כתיבה**. והדיעה השני' סוברת, דעכ"פ היתה כאן פעם אחת צורת האות ע"י מעשה כתיבה, ואף דמיתקן עתה שלא ע"י כתיבה, מכ"מ מה שנשאר נעשה לאות - לפנים - ע"י כתיבה. השוה ש"י הסמ"ק (בהגר"א לאו"ח ל"ב אות מ"ז) בנפלה טיפת דיו במ"ם, והוא מפליא, דעתה **ליכא כלל אות**, וכבר הלכה לה כתיבה קמייתא. וחיי"ת וזייני"ן אינו כ"כ תמוה, דעכ"פ איכא אות אף עתה, אלא שנשתנתה מצורתה להיותה אות אחרת. ובאמת יל"פ אחרת בההוא גמרא, **דעפ"י דין** צורת חיי"ת צריכה להיות ב' זייני"ן עם חטוטר

על גביהן. (במדרש: ככתר המונח על ראשו של מלך.) ולכן, **דוקא** התם ליכא משום ח"ת, דאכתי שם זיינין עלי' דהחיות - עפ"י דין!

כ:

נתקבלה גטה וכו'. לאביי (פסחים ל') דלמפרע הוא גובה, היאך יכשר, הלא נמצא שלא היה מעולם ספר המקנה, דתמיד הי' שלה. אך אפשר דרבא לשיטתו אזיל. ועו"ל דדוקא בקרקע פליגי. אך בפסחים צירפו לזה מטלטלין - במפקיד חמצו אצל נכרי. וערמב"ן במלחמות, דאין זו מסקנת הסוגי'. ואפשר דתלוי' בעיא זו באם יש מן התורה שעבוד על מטלטלין בתורת שע"נ, דלהר"מ ליתא, ולשאר ראשונים (רשב"א סוף ק"י) איתא. ועויל"ת, דל"א למפרע גובה בכתובה, דלא ניתנה ליגבות מחיים, וא"א להיות פרעון למפרע.

בחה"ר דחק לפרש שמחלה הכתובה על תנאי שיגרשה בגט זה. (דפרעון ר"ל שהמלוה נוטל, ולא שהלוה נותן לו. וא"כ הא ליכא **נחיתת** הגט, דבין כה וכה היתה יכולה ליקח זה הטס - או עכ"פ ממון אחר תחתיו.) וצ"ע לשי', מה הי' ספק הגמ' ? ואם לא נלמוד כוותי', צ"ע באמת מסקנת הגמרא. - ונל"פ להרשב"א, שבעיית הגמרא היתה במוחל לחברו חוב של ק' וזו על - תנאי שיתן לו הלה ק' וזו, או מיקרי' בכה"ג מחילה. שהרי סוכ"ס נוטל הוא את כל שוויות חובו. ואפשר דכל כה"ג חשיב **פרעון** ולא **מחילה**. וכן פירש בכנסי סלע זו ותתקדש לי, דאף דבין כה וכה נוטלת כל דמי החוב, ליכא הכא **פרעון** אלא **מחילה**. וצ"ע זה שהביא מקידושין, דהתם פשיטא דהויא מחילה בחנם, שאין לה תחת מחילתה כלום. דמקבלת המעות בתורת כסף קידושין - משא"כ הכא, שאינה מקבלת כסף ושוויות הטס (של הגט) בתורת איזה קנין אחר. וניתן אך ורק בכדי שתמחול. ואיכא למימר, דדוקא בכה"ג מספקא לן, ולא בההוא גמ' דקידושין. - ולהלכה, מח' הרשב"א ושאר ראשונים היא, בגט שניתן בתורת פרעון, אם כשר א"ל.

בנייר שלי. פרש"י, אותיות פורחות. ובדף ע"ה כ', לא יהיב לה ולא מידי, כמו פירושו שלפנינו. אך עוד יל"פ דהוי חסרון **דכריתות**, כמו במשיחה בידו. באנדוכתרי פסל רש"י, דבעינן צירוף בין כתב וספר, ופשיטא דחסר הצירוף הזה בנייר שלי. ולהסבר הגר"ח [דבעינן הקנאת הנייר להחשב כנתינת הגט], פשיטא טובא גמ' זה. - (כנ"ל) ע"מ שתחזירי וגו'. אפילו נפרש דיש חסרון **כריתות** בנייר שלי, חידשו בגמ' שעל תנאי לא איכפת לן בהא.

בין שיטה לשיטה וגו'. לפי דכריתות ניחא. עחה"ר. ולפרש"י צל"פ דהנייר הוא מצורף להכתב, והוא **המצורף** להכתב, ובעינן שיקנה אותו לה לגמרי. (ערשב"א דלא כרש"י.)

ספר אחד וגו'. תמוה. ער"ן, דעומד ליקצץ וכו'. ותימא, דהיינו עפ"י דרכו של ר"ש דכל העומד וגו'. ונראה, דחסרון דב' וג' ספרים מסתמא היינו דליכא ספי"ד באיזה נייר בלבדו. ופסול זה נוהג בכל השטרות. אך מדילפינן לי' מגזה"כ, מוכח דבנד"ד יש באמת צירוף בין כל הספי"ד, ול"ד לב' פיסות נייר הנפרדות ממש זמ"ז, ואפ"ה - מאחר שעפ"י דין ב' ספרים הם, פסול הגט מטעם גזה"כ. וחסרון זה הי' דוקא בגט ולא בשאר שטרי קנין. ודוקא בהלכות "ספר" דגט, ישנו לחסרון זה. דאין זו הלכה **בצירוף** סיפור המעשה, אלא **פוסל** בפ"ע הוא.

פ"ח הי"ד - בנייר שלי אינה מגורשת, דאין זה כריתות. דלא כפרש"י, והשמיט בעיית רב פפא.

תוד"ה ספר. ואור"י. אך רש"י לא כן פירש. (ואף מהר"ם משמע כרש"י.) ונל"ח בין מגילת סוטה לגט, דס"ת נכתב בדפין הרבה, דעפ"י דין יש ענין של **דפין** (בי"ה-ה שמ"ו. ד"ע.), משא"כ בגט, דליכא דף עפ"י דין, אלא פיסת הנייר היחידי בלבד. ומגילת סוטה דומה בזה לס"ת, שיש ענין של עמוד - עפ"י דין. וכ"ה ל' רש"י שמה - כדפין של ס"ת. אך צ"ע מראיית התוס' ממזוזה, שהיא ג"כ פרשה מן התורה. (עיי"ש ברש"י מנחות (לג.) שפי' ראי' וגו', שיש הפסק חלק, ביניהם.) (ד"ע)

והק' תוס' (סוטה יח.) על תי' הר"י מגלדי גלדי, דשנים וג' שופרות תלוי **בצורה**, ולא **במציאות** של ב' וג' במספר ממש. ותי', דבכל שנה גדל יותר, ואינו מובן ... - ואפשר לתרץ, דאף התוס' היו סבורים כרש"י, דב' עמודים מיקרי ב' ספרים, אך יש מצרף העושה שיהיו לאחד, הנוסח המושך, או הספיד הנמשכת. משא"כ בשופר, דליכא מצרף לתרווייהו. נתן לה ב' גטין, ול"ד למשנה (פו:), דתוס' מיירי בגרשה **בשניהם**, (עטו"א. ד"ע.) ולא ב' וג' כופרים. דבשור של שותפים **עפ"י דין** יהי צורך לכפרה המצורפת מב' כופרים. ובמחק שניהם למים, לא איכפת לן במחשבתו של כהן, דהלא סוכ"ס יש במים הללו ב' מחיקות, והרי השקאתו נעשית ע"י שניהם. (ל"ה.) וחי' התוס': דב' וג' הוי דין לא רק בנוגע לצירוף לאחד, אלא אף **לפסול**. ובאמת הראיה היא מסוגיא שלפנינו - מבין שיטה לשיטה, שהרי הי' הכל על נייר אחד, ואפ"ה פסול הגט.

[שיעור מ"ב, העתק מכ' רא"ה. סוף אדר, תשכ"ד.]

תוד"ה ע"מ שתחזירי. עתוס' קידושין (ו:): שהק' מת"כ, ותי' דיש אומדנא דמוכח. ולכאורה ר"ל, דלא בעינן ככה"ג לכל משפטי התנאים, דהיכא דיש אומדנא דמוכח - הוי' טעות. עראב"ד פ"ג ה"ח מזכיייה ומתנה שחילק בין טעות לתנאי, דבד"מ היא תמיד **טעות**; ובדעת גו"ק - דליכא אומד"מ, הוי אך **תנאי**. אך לפי"ז צ"ע, מה הקשו שוב התוס' - הא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד, הלא הם בעצמם חידשו דלא הוי הכא דין **תנאי** אלא דין טעות, ודין תנאי ומעשה בד"א הוא אחד ממשפטי **התנאים** כמו תנאי כפול. ונל"ת, דהנה איתא ביבמות (קו.) דכל מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, ולכך א"א להטיל תנאי בחליצה. ופסק הר"מ פ"ד מייבום וחליצה הכ"ד, דמ"מ חליצה **מוטעת** פסולה, כגון חלוץ לה ובכך אתה כונסה, או באמרו לו חלוץ לה....ואינה מפסדת עליך כלום.... ואם תרצה אח"כ לייבם, תייבם וכו'. שאף שהיתה ליבם כונת היתר בחליצה זו השני', מכ"מ **הטעות** ביטלתה. ובמגיד משנה כתב בשם הרשב"א דכה"ג הויא חליצה כשירה. ובהא פליגי - אי כללא דכל מילתא דליתא בשליחות איתמר אך בנוגע לחסרון **תנאי**, או אף בנוגע לחסרון **טעות**, דלהרמב"ם - עדיין ישנה לפ' טעות. ולהרשב"א - ליתא. וכעין שיטת הרשב"א שמה יל"פ בשיטת התוס' קידושין, דתנאי ומעשה בד"א הוי כללא בהל' **טעות**, ולא דוקא בהל' תנאי. ובאמת עתוס' כתובות (עד.) דכללא דאיתא בשליחות וגו' באמת הוא לא ממשפטי התנאים מכח גזה"כ, אלא ס' בעלמא היא. וממילא אפשר הי' לו להרשב"א לצרף ס' זו אף לדין **טעות**, ולא רק לצמצמה לפרשת **תנאי**. אך עויל"פ בשי' התוס' דלא כיונו לומר דע"י אומדנא דמוכח חשיבא הכא **טעות** ולא **תנאי**, אלא ר"ל, דאף דתמיד בעינן ת"כ, דמכלל הן אי אתה שומע לאו, הכא - במקום שיש אומדנא דמוכח (דדוקא היכא שיש אומד"ד

אפילו בלא דיבורו היא כההיא דב"ב קי"ז. נידון כטעות, וא"צ כלל למשפטי התנאים. אבל היכא שרק ע"י דיבור האדם נעשית האומ"ד - אז בעינין לכל משפטי התנאים, לבר מת"כ מת"כ. את זה העתקתי מכתבי י"ג. דמוכח, שפיר אמרינן מכלל הן וכו', וחשיב כאילו היה כאן ת"כ. אבל עדיין ס"ל לתוס' דבפ' תנאי הוא דהוי דין זה דמתנה ע"מ להחזיר, ולא בפ' טעות. [והענין מבואר יותר במסורה, חוברת ב' עמ' מ"א].

תור"ה ל"צ דמעורה. ב' אופני היקף גויל הם: א) נגיעת אותיות זל"ז. ב) כשאות מגיעה עד סוף הקלף. בגט, פשיטא דלא מיפסל בדין זה השני, דהוא אך דינא בסת"ם, היכא דבעינן דיו וקלף. אבל בדין הא' נחלקו ראשונים. ד"א דבנגיעת אותיות זל"ז הרי נפסדה ופקעה צורת האות. ולענין תגין ג"כ נחלקו ראשונים. במרדכי בשם הר"ב ממגנצא הצריך זיון לאותיות - אף בגט. אך אנן קי"ל דא"צ תגין, ואסור לתייג, שלא להוציא לעז וגו'. אך עגמ' שבת (קה). דמשמע דלשבת בעינן זיון, וא"כ דין הוא **בצורת האותיות** דכתב אשורית, ולא הלכה המוגבלת להכשר סת"ם, וא"כ הי' לנו להצריך תגין אף בגט הנכתב בכתב אשורית, (ועי' שיעורי מו"ר לשבת).

בבעיית רמי בר חמא בגודרות נל"פ דאף הוא ידע דלית להו חזקה, אך עדיין היה מסופק, דתמיד מועלת חזקה דהשתא (במטלטלין) טפי מחזקת מרא קמא, לבר מדברים העשויים להשאל ולהשכיר, וכן בגודרות - דליכא חזקה דהשתא המורה על בעלות - ממונית, אך יש כאן תפיסת השטר, ובזה נסתפק רמי בר חמא, היאך נדון בזה: ד"ל דמחמת שיש לו לזה תפיסת השטר, חשיבא נמי כתפיסה אף לגבי ממונות, לענין שיאבד המרא - קמא את חזקתו הוא; ועי"ל לאידך גיסא, דמאחר שאין לו לזה התופס עתה תפיסה של ממונות (לבטל החזקת מ"ק), ה"נ אמרינן דלית ליה אף חזקת תפיסת השטר. ופשטו בעייתו מדינא דר"ל, שאף הבעיין ידע היטב מזה הדין - לומר, שנוהג כאן ג"כ לענין שלא יחשב כלל כתופס בעד השטר. ובב"ש (סי' קכ"ד) כתב בשם הב"י, דלאחר ג"ש, דיש כבר חזקה לגודרות, כמ"ש בתור"ה ת"ש, אז שפיר מועיל זה השטר להאשה. ויש לומר, דזה אינו. דהבדל יש בין החזקה דהשתא במטלטלין, המועיל מיד מחמת חזקה, שכל מה שת"י אדם ה"ה שלו, דחזקת - מומן זו היא מחמת תפיסתו הוא, ושפיר י"ל דכל כה"ג חשיבא תפיסה בעד תפיסת השטר. אך בחזקת קרקע של ג' שנים, אין החזקה מחמת תפיסתו הוא אלא מחמת חסרון ערעור המרא - קמא; ומצד הסברא נ"ל, דכל כה"ג לא חשיבא לענין תפיסת שטרות.

ברמב"ם פ"ד מגירושין ה"ד פסק בבעיית רמי בר חמא, דהויא ספק מגורשת. ובמוחזקין בעבד שהוא **שלה** פסק דודאי מגורשת. וצ"ע, שהרי א"א לה להיות מגורשת בגט זה אא"כ הקנהו לבעלה, בכדי שיהא ספר המקנה. וא"כ - שוב הוי ממש ציור דמוחזקין בעד שהוא שלה כמו במוחזקין בעבד שהוא **שלו**, ובזה הלא פסק דהוי **ספק**, ואף שמה הי' צ"ל ספק. ובכלל צ"ע פסק הר"ם, הלא למסקנת הגמרא דלא הוי גט כלל, ומדוע פסק בו הר"ם דהוי ספק. ונראה דכן פירש המסקנא, דהוי כתרי - ותרי, דיש כאן תפיסת השטר כנגד חזקת מ"ק.

בתור"ה ת"ש, דממתני' לא שמעינן אלא עבדים, אבל עבד שכתוב על ידו שטר שוה לבהמה, וזה לא שמענו אלא מדינא דר"ל. כל', בעבדים **ליכא כלל תפיסה**. משא"כ בבהמה, דיש שמה תפיסה, אך חסר ה**בירור** של התפיסה. וכן בעבד שכתוב שטר על בשרו, יש שמה **תפיסת השטר**, אף כי ליכא כלל תפיסה - ממונית ...

רש"י ד"ה ה"ג. צריך לכתוב וגו'. צ"ע, דרין ספר המקנה היינו, דבעינן שיהא הנייר שלו, ויקנהו לקונה בכדי שתחשב הקנתו זו כמסירת השטר. וצ"ב ד' רש"י.

בד"ה אלא לאו. אין בדעתו של הנותן. נל"פ דר"ל, דאפילו בקני ע"מ להקנות (עגמ' נדרים מח:): סגי להחשב כספר המקנה, ולהכי איכא למיחש שתטעה האשה ותחשוב דכל קני ע"מ להקנות היינו אך שאילה, ואינה כלל הקנאה, ובשאילה אינה עוד ספר המקנה.

כא.

בגמ'. האשה כותבת את גיטה וגו'. שאין קיום הגט וגו'. לר"מ נל"פ כפשוטו, שיכולה לכתוב אף בלא ציווי הבעל, שרק ע"ח בעו לשמה, ובעד הכתיבה - אפילו מצאו באשפה כשר, ולא גרעה כתיבתה היא בלא ציווי הבעל ממצאו באשפה. אך לר"א צ"ע. (ונל"פ דר"ל, דבאמת היה לנו לחוש ולומר שלא יהיה הסופר פסול לעדות - ואשה בודאי פסולה, וכ"ש האשה עצמה - דהיינו המתגרשת - דכ"ס הוי עד באמת, ואף דיהיו עוד ב' חתימות, הלא בנמצא אחד מהם קו"פ עדותן בטלה. דקמ"ל ברייתא דלא חיישינן להכי, דאין קיום הגט אלא בחותמיו, **ולא ככ"ס**. אך לר"א, דע"מ כרתי, פשיטא דמיירי בכתבה בציווי הבעל, דבלא"ה מיפסיל מטעם שלא לשמה. הר"א ח"ר. ומסתמא ר"ל, דקו"פ ליכא, שבודאי לו נתכונה האשה לכתוב **כחורת עדות**, אך איכא למיחש לשמא יקיימו ב"ד זה הגט עפ"י כת"ס וע"א, קמ"ל דלא, דתמיד מקיימים עפ"י ב' ע"ח דמלמטה. ד"ע.) וער"מ פ"ד ה"ה מגירושין, שמפרש כנראה דה"ט דכשר **כחורת דאי** בהיו מוחזקים בטבלא שהוא שלה (עמשכ"ל מזה) דבאמת לא בעינן ספר מקנה. (זה תימא, דמכ"מ בהר"ז גטך והנייר שלי - ליכא נתינה, ואינה מגורשת; וה"נ בהיה הנייר שלה בטרם נתן לה הגט, עמשכ"ל מזה. ד"ע.) וכן מפרש דין זה הברייתא, האשה עצמה וגו', דמאחר דס"ל כהר"ף, דאף לר"א מועילים ע"ח לקנין לפעמים, על כן י"ל דלא בעינן ספר המקנה. כלומר, דהתוס' כ' דבשטר ראיי' לא בעינן ספר המקנה - דהתפסת הראיה בידי הלה היינו **מסירת** השטר; ודוקא בשטר קנין לר"א, דע"מ כרתי, דשטר היינו **ספירת** - **דנשים** הנמסר בפני עדים, בכה"ג הוא דאיכא למימר דהגדרת **מסירת** השטר היינו הקנתה הנייר שעליו נכתבו הספ"ד. וכן מפרש הר"מ בברייתא זאת, דאשה בעצמה כותבת את גטה - אף לר"א - על הנייר של עצמה, היכא דסמכין אע"ח בעד קנין השטר, דאין קיום הגט, ר"ל - כח קניינו - אלא בחותמיו, ובשטר ראיי' (וכ"כ בשטר - קנין לר"מ, ואף לר"א, שלדעת הר"ף ס"ל ג"כ כר"מ.) לא בעינן ספר המקנה. ולרש"י - דין ספר המקנה נאמר בנוגע **לכח הקנין** של השטר ולא בנוגע למהו הגדר של **מסירת** השטר. (כן הבנתי מל' הרשימות, אף שהוא קצת בשינוי) ולרש"י - לא יהיה דין ספר המקנה תלוי כלל בפלוגתא דר"א ור"מ. (ולפלא, שלא העירו הראשונים על הראי' לשיטת הר"ף - במחלוקתו עם תוספות - בכיבור שיטת ר"א, **דאף** ע"מ כרתי, לפי פירוש הרמב"ם בברייתא זו. מו"ר. מכתבי י"ג.)

ועיי"ש בר"מ פ"ד ה"ד (בסיפא): הא מוחזקים בעבד שהוא שלו, וגט חקוק על ידו (ולא הזכיר ע"ח, ומשמע דליכא) והוא יוצא מתח"י, והיא אומרת בעדים נמסר לי (אילו הי' על הגט ע"ח, לא היינו מצריכים ע"מ, ומשמע דליכא ע"ח; וגם מיירי, דליתנהו לע"מ קמן.) הר"ז ספק מגורשת, וכו', כנ"ל. ובאמת זהו חידוש נפלא. דאף דליכא לא ע"ח ולא ע"מ, מכ"מ מגורשת היא, לולא הבעיא דגודרות אין להם חזקה. ובודאי זה מן הנמנע. א"ו

צל"פ דמיירי בדאיכא על הגט ע"ח, אך ה"ט דכ' הר"מ שהיא אומרת שבע"מ נמסר לה, שהיא טוענת שהיו עדים היאך הקנה לה העבד הזה, ושהוא ממונה עתה. (ובדרך אפשר הציע מו"ר, עפ"י ד' הר"מ פ"ט מגירושיין הל' ל"ב, דס"ל להר"מ דעדות בעינן לבריור הדבר בשעת מינוי שליח להולכת הגט, השוה ד' בפ"ג מהל' אישות. ובמינהו שלא בפני עדים, דליכא אלא ע"א - דשליח נעשה עד, הר"ז ספק מגורשת. וצ"ע, מדוע הוי אפילו ספק, הלא בדבר שבערוה בעינן ב' עדים ואין לע"א אפילו נאמנות בעד לידת הספק. א"ו צל"פ דנאמנות מיוחדת היא שיש לו **לשליח** ליצור כאן לכה"פ ספק. (ל"ה. הלא זהו כל עצמו וגופו של הספק אם אדם זה נתמנה לש"ה או לא. ד"ע.) וה"נ ניתן להאמר בפ"ד ה"ד, דמיירי בנאמנות מחודשת שיש לה **לאשה המתגרשת**. אך זהו חידוש גדול, שלא שמענו בשום מקום. והנכון כנ"ל. מכי"ג.)

אמר רבא ... וכתב שטר מתנה על העבד, וכו'. (ע"תוס' ע"ז): דלא חשיב טלי גטך מעג"ק, כיון שבא

מרשותו לרשותה. אך צל"ה, מ"ש מכל ט"ג, שג"כ בא מרשותו לרשותה ואפ"ה פסול. ופירש הגר"ח, דר"ל, דאפילו נתן הבעל הגט לתוך איזה יד, ואח"כ - ע"י מעשיו **הוא** פעל לעשות שתהיה יד זה לידה - כגון שתפרה לגופה, וכדומה, דכל כה"ג לא היה נקרא ט"ג, אלא היה נחשב כנתינה דידיה, מאחר שע"י מעשיו נעשה זה היד, שבה מונח הגט - לידה דידיה. וה"נ בהקנאת החצר או העבד לאשתו, שע"י דעת מקנה שלו הוא דנעשה זה היד - שבה מונח הגט - לידה. (אבל איה"נ, אם יקנה לה החצר, ויתנה שלא תהא מגורשת עד שתטול היא בעצמה את הגט, שדוקא אז - בהגבתה הגט, תקנה את החצר, פשיטא דכל כה"ג לא הויא גיטא. מכי"ג.)

ומעשה היה בבריסק, שנתן אחד גט שהיה כרוך במעטפה, ורצה הדיין לפסלו, שלא הגיע הגט לידה עד שהוציאה היא בעצמה את הגט, וה"ז ממש כט"ג, ובתחילה רצה הגר"ח להכשיר, דדמי ממש לדינא דרבא, דמסתמא הקנה לאשה אף המעטפה, וכלי כחצר הוא. אך הסיק, דלא דמו אהדרי. דהכא בדין רבא, ליכא תפיסת הגט אלא ע"י שהקנה לה הבעל החצר, ונמצאת דעת - מקנה דידיה פועל שיהיה הגט תפוס בידה, ודעת - מקנה זו חשיבא שפיר כנתינה. אך בנדרון דעובדא דבריסק, הלא הגט ג"כ היה בידה - אפילו מבלי היות המעטפה קנויה לה לאשה, וא"כ, ליכא למימר שהקנאתו היא הנתינה שלו. אך כל עיקר הבעיא היה רק אם נתפוס דיש חסרון של **חציצה** בנוגע לקנין יד. דאילו לא פסלה חציצה בקנין יד, בפשיטות היתה מגורשת מתחילה - משעת נתינת הגט לידה - אף שהיה אז תוך המעטפה. (כ"מ מ' הכ'. ובנדרון לקיחה ע"י ד"א, ע"תוס' יומא נ"ח ע"א ד"ה מב"מ, דחציצה פוסלת במצות לקיחת לולב, משא"כ בלקח הלולב ע"י בית יד, דאז לקיחה ע"י ד"א - דרך כבוד - שמה לקיחה. ולכאורה יפלא, דהיה צ"ל להיפך, דיותר מסתבר לומר דטפי חשיבא לקיחה - היכא שהלולב **כידו** ממש. א"ו צל"ה כנ"ל - בעובדא דבריסק. דהיכא שיש שם לקיחה אפילו בלי זה האמצעי, שהלולב בידו ממש ואין האמצעי מסייע בלקיחתו, אזי מיקרי לקיחה עפ"י דין, ולכך פוסלת חציצה - דמיקרי **ד"א**. אבל היכא שהד"א מסייע בלקיחת הגברא, דהלולב לגמרי מחוצה לידו וליכא לקיחה אלא בסייוע זה הדבר האחר, אז לא חשיבא כלקיחה **ע"י ד"א**, אלא כידא אריכתא. כ"א מו"ר. ומסתמא ר"ל דמטעם לקיחה ע"י ד"א הוא דהיה סבור לומר **דחציצה** תבטל קנין יד. ד"ע.)

תוד"ה והלכתא בכפות. והר"מ פליג. בעיית חצר מהלכת, שאין תפיסתה מצורפת להבעלים. ולתוס'

בעינן כפות וגם ישן. דבכפות כל זמן שהוא נייעור, הרי בר - דעת הוא, וס"ל לתוס' דבר - דעת מופקע עפ"י דין

מהיותו משתמר לדעת בעליו בלחוד (exclusively) (דתפיסת בר - דעת לעולם היא לעצמו. מכי"ק.) ובישן בלחוד לא סגי, דבעינן בכדי לסלק חסרון דחצר המהלכת, שלא תהא החצר בר - הכי של הילוך. ובישן, הרי לכשיעור, יוכל ללכת בנקל. אבל בכפות, לא יוכל להיות לחצר המהלכת אלא בסיוע אחרים, שיתירוהו. והרמב"ם פליג וס"ל דחצר המהלכת משערין בדהשתא - אם הוא **עכשי** בר הכי של הילוך. וכן פליג וס"ל, דחסרון דאינה משתמרת אין זה **הלכה מיוחדת** שבר דעת מופקע מהיותו משתמר לאחרים. אלא **שבהיכי תמצא** יש חסרון פשוט, דמאחר שבר - דעת הוא, איננו משמר החפץ לאחרים. אך בכפות בלחוד סגי לפתרון בעיא זו ... - (אך צ"ה בשיטת הרמב"ם, מדוע פסל בישן - מדרבנן. ודוחק פירוש המ"מ. מכי"ק.)

אמר אביי, מכדי חצר וכו'. קו', דלפי הסבר הגר"ח הנתינה כאן היינו הדעת מקנה שפעלה שתהיה זאת היד לידה, וכבר היה הגט מונח בתוך היד. וע"ז הק' אביי, הלא לפעול שתהי' זאת היד לידה בעינן אף דעתה היא - דעת קונה, וא"כ - הלא היא **מסייעת** במעשה הנתינה, והי' צ"ל פסול מטעם ט"ג? (צ"ע מסוגיית ע"ח ע"א - כגון ששלפתו מאחוריו, ועיי"ש בגמ'. ד"ע.) (וכזה באמת רצה רבינו להוכיח בקו'. מכי"ג.) [ועי' ס' ארץ הצבי בתחילת סי' כ"ה.]

הק' רב שימי בר אשי לאביי מכל שליחות לקבלה. ולכאורה לק"מ - דהתם אין סיוע האשה במעשה נתינת הגט, אלא **בהכשר** היד, שפועלת שיד זה תחשב כידה, אבל אח"כ היא הנתינה לגמרי מצד הבעל. ודמייא מינוי שליחות לקניית קרקע חצרה. (הר"א ח"ר.) אך מדלא תי' כן בגמ', ש"מ דס"ל דאכתי הי' צ"ל חסרון. דיל"ע בענין שליחות אי ר"ל דקבלת השליח חשיבא כמעשה האשה, וכמו שאנו אומרים בחצרה מטעם ידה איתרבאי דחשיב כמעשה **דידה**; או דנימא דשאני שליחות מחצר, דבשליחות הוי מעשה השליח. (עי' לקח טוב סי' א'. ד"ע.) שאם בכל שליחות נידון כמעשה **דידה**, א"כ מינויה השליח המסייע לפעול הנתינה בודאי תחשב לט"ג, ויפסל הגט. אך אם נאמר דבשליחות הוי מעשה **השליח**, א"כ מינויה לא סייעה במעשה נתינת הגט, אלא **בהכשר** היד שלה, וכמו קניית הקרקע דמי. וזה השיב אביי - דשלוחה לא נתרבה מידה, דלא היא קבלה **דידה** אלא כמעשה קבלה **של השליח**, וממילא ליתא לחסרון דט"ג. (ל"ה ...) (ואב"א ... שכן אב וגו'. ר"ל, אפילו נניח שקבלת השליח נחשבת לקבלתה היא, מכ"מ דעתה בשעת מינוי השליח היא אך דעת **אשליחות**, ולא דעת על עצם קבלת הגט, ולהכי לית בי' משום ט"ג. (וכטענת הר"א ח"ר מעיקרא. כ"נ לכאור' ... ד"ע) (והוכיחו כן מדיש לה שליח, לפעמים אפילו בלא מינוי כלל. ול"ה ...) (ע"כ העתקתי.)

שיעור מ"ד. תחילת חודש ניסן. -

כא:

רש"י ד"ה לא אפשר. ואינו רשאי. יצא לחירות. משמע מד' רש"י שהשחרור דשן ועין תלוי **באיסור** חבלה. וצ"ע, דבר"מ מפרש דליכא איסור לא יוסיף פן יוסיף אלא בחובל בחברו דרך נציון או דרך בזיון (עיי"ש בגי'), ובסוף פ"ב דב"ק וכן בפ"ק דקידושין נחלקו ר"א וחכמים בושחתה אי בעינן עד שיתכוון לשחתה או עד שיתכוון לעין, אף דבודאי אין רבו הרופא עובר אאי' חבלה, שהרי נתכוין להטיב לו לעבדו. וצ"ע. גם צ"ע ברש"י, מדוע פירש בקו' הגמ' שר"ל דיש איסור בדבר, הול"ל דיצא העבד לחירות בראשי אברים, ותו לא יהיה שמה ספר

המקנה. (עי' רש"ש). ואין לומר דהיוצא בשן ועין בעי גט שחרור, דהיינו דוקא בעד קנין **האיסורים**, אך קנין **הממון** פקע כבר משעת הפלת עינו. - וגם יל"ע בכלל בד' רש"י הללו, דבנפלה יד עבדו משאר גופו, אפילו שלא ע"י משפטי שוע"י, הול"ל שאין היד שייך לאדון. וכן במת העבד, דמסתמא אין הגוף המת שייך להאדון, (ועפ"י יל"פ כונת הראב"ד פ"ט מגזילה בסוף השגתו. ד"ע.) דקנין האדון בעבדו היינו דוקא **כעבד** בתורת **גבאי**, ולא בתורת **חפצא**. ובמות העבד, דתו לא הוי גברא עוד, או בנפיל מעליו ידו, בודאי, אין להאדון בגופים אלו המתים שום קנין ממון. ומרש"י לא משמע הכי. וזה חידוש! -

מהמשה מתבאר שיש פסול מחוסר קציצה בגט. אך לא ידענו עדיין אם מחובר פסול א"ל. ומפשטות

הבבלי משמע דכשר, מדלא פליגי אביי ורבא בעציץ נקוב אלא בנוגע לחששא דרבנן. אך עח"ר בשם הירו', דפליג אבבלי - כנראה, ופסול מטעם ספר, מה ספר בתלוש וגו'. ובאמת צ"ע, מדוע בעינן לזה גזה"כ מיוחדת דספר לפסול גט המחובר, הלא היינו תמיד ט"ג, דהיאך תקנה הקרקע, אם לא ע"י קנין, ובכל קנין בעינן דעת **קונה** דידה. ול"ד לדינא דרבא (דעמוד א'), דהתם הקנין הוא **חצר**, דאיתרבא עם **יד**, שהגט מונח בתוך החצר. אבל בנכתב הגט על המחובר עצמו, ליכא למימר תו - חצר, ותמיד יהי' כרוך בקנין החצר - ט"ג, דנצריך תמיד דעת קונה דידה. (עי' אור שמח פ"א מגירושי ה"ו. ד"ע.) ונל"ת, דברין ט"ג נתחדש דבעינן שתהיה הנתינה - כל מאי דאפשר - מצד הבעל. ולכן, במטלטלין, שאפשר לו לעשותה לגמרי (עי' קנין יד בע"כ של אשה, בלי סיוע אפילו **מדעתה**) בעינן שיעשה הבעל את **כל** הנתינה. אך בקרקעות, שא"א לו לעשות בהם אלא דעת מקנה, בהכי סגי להחשב כנתינה. שהלא אין הקרקע נתפסת **כמעשה** נתינה. ועויל"ת, דאיצטריך לן גזיה"כ לעציץ נקוב המונח ע"ג יתירות, דקיי"ל (עגמ' שבת) דהוי כמחובר, דאף דשייך ב' מעשה נתינה לידה, מכ"מ פסול הגט (מטעם ספר). אך תירוץ זה לא שייך אא"כ נתפוס כדעת האב"מ, דלא בעינן הקנאה בגט, אלא מעשה נתינה גרידא. דאילו נצריך הקנאה, ופשיטא דעציץ נקוב הנידון כקרקע יהיה נקנה אך ורק בקניני קרקע ולא בקניני מטלטלין, לאפוקי קנין יד, וא"כ יצטרך הבעל להקנות לה העציץ באחד משאר דרכי הקנייה, ואף בהכי לא יתוקן שום דבר, שהרי ליכא כלל צירוף בין נתינת הגט לידה ובין **הקנאת** הגט אליה. והי' רגיל הגר"מ לפרש בבעיית האחרונים בשאר קניינים בגט, דאפילו הגבהה - שושה כמעט לגמרי ליד, לא מהניא. (ומה"ט הי' הגר"ח מפקפק במנהג הנזכר בשו"ע, שתגביה האשה את הגט בידיה לאחר שניתן לה, דממנ"פ - או שכבר נתגרשה ביד; או שלא יועיל עוד עתה קנין אחר, דהגבהה. ועוד היה רגיל לומר, דקנין הגבהה לא בעי **מעשה** הגבהה החפץ, אלא בעינן שיהא החפץ מוגבה בידו ג"ט מעג"ק או מע"ג השלחן. אבל אם כבר היו ידיו בתוך האויר, למעלה מג"ט מע"ג הקרקע, פשיטא שא"צ להגביהם עכשיו יותר ... והד' עתיקים.) דכל קנין (לבר מיד) יהיה פסול בגט מטעם ט"ג, דבעינן שיעשה **הבעל** כל הנתינה, ושיגרום הוא שתקנה האשה את הגט. ודוקא בקנין יד, שקונה תומ"י בנתינתו הגט לתוך ידה, מבלי שום סיוע שיהא מצדה, שייך למימר שיש כאן נתינה. (ומסתמא אף הגבהה, בהיו ידיה כבר מוגבהות, כנ"ל. ד"ע.) אבל ליתן העציץ נקוב לתוך ידה ביחד עם הקנאתו אליה ע"י כסף או שטר, בודאי ככה"ג ליכא צירוף בין הקנין והנתינה, ומיפסול מטעם ט"ג. - והעיקר בדעת הירושלמי, כתירוץ הא'.

[העתק מכר"א ה': **בתוד"ה על העלה**. ועי' מגיד משנה פ"ד ה"ז, שהר"מ לא פסק כהתוספתא, ולא

מצריך מתקיים בעד הנייר אלא בעד הדיו. ורק בהל' שבת פ"א ה"ו הצריך - על דבר שמתקיים הכתב עליו.

וכנראה, שהוא פטור פרטי בהל' שבת, מצד דין מלאכת מחשבת, דבעינן **מלאכה** המתקיימת, וזה כולל אף הקלף; ולא סגי בהל' כתב המתקיים, דהיינו דוקא **דין**.

בתוד"ה יצא זה. מח' הר"ת והר' שמואל בחותך שאר הנייר. לר"ת, כל מחוסר מעשה פוסל, אפילו אינו עוקר דבר ממקום גידולו. ולר' שמואל, דוקא בעוקר דבר מגידולו. ואפשר דפליגי אף בציור היפכי, במגביה עציץ נקוב ועושהו לאינו נקוב, דלר"ת - כשר, דליכא חסרון **מעשה**; ולר' שמואל פסול, שהרי הפסיק יניקת הגט ממקום גידולו. נמצא שהמיקל בחיתוך מחמיר כאן; וכן להיפך. { דלא מצריך כלל **מעשה קציצה**, וסגי בפסיקת יניקה ועקירת הגט ממקום גידולו לפסול. (מכ"ג. אך לפמש"כ בהערה אח"ז. ז"א. ד"ע.) ועתוס': וקמ"ל נמי דאע"פ שצריך וכו'. אבל לשי' הר"ר שמואל ז"א. וצל"פ שנותן לה בקנייני קרקע, ובלא פסקה היניקה. ולא מיפסיל מטעם ט"ג, שהרי עשה כל מה שהי' יכול לעשות בעד הנתינה, וכנ"ל. (מכ"ג.) } אך צ"ע, מדוע מודה הר"ת בחתך מקצת נייר בעלמא. (ובדוחק יל"פ לפי דעת הגר"ח, דבעינן בעד קנין יד דהגט שיהא כל כולו נתון בתוך ידה, ולא יהיה אף חלק ממנו יוצא לחוץ. דהחלק היוצא הוא אך **הגובה** ולא יד. וא"כ יל"פ דדוקא בקלף גדול, שא"א לכפלו כ"כ עד שיהי' די - קטן להנתן כולו לתוך ידה, אז נמצא שקציצתו פועלת לאפשר נתינת הגט, וזולת קציצתו - לא היה כלל באפשרות ליתן זה הגט, שדוקא בכה"ג פוסלת קציצה ולא בקלף קטן. ודוחק, מכ"ג. ונל"פ בכונת הר"ת, דבכל חיתוך אפשר לומר שנעשה מעשה להגט - שנחתך מן הנייר הנשאר; ואפשר לומר להיפך, שנעשה מעשה להנייר - שנחתך מן הגט. ולהכי ס"ל לר' שמואל, דדוקא בחותך הגט ממקום גידולו מיקרי מחוס"מ, דבכה"ג דוקא איכא למימר שנעשה המעשה חיתוך להגט, שהרי נפסקה יניקתו, ובודאי אמרי' **שהגט** נחתך מהפרה או מהקרקע. אך בנייר גדול, לעולם לא מיפסיל. ולר"ת, הכל תלוי - בנייר - בגודל הנייר. שאם הגט הרוב, אז אמרי' שמעט הנייר נחתך ממנו; ואם הנייר הנשאר הוא הרוב, אז אמרי' שמעט הגט נחתך ממנו. ולא מיפסיל במחוס"מ אלא בנעשה המעשה להגט או בהגט. וז"פ. ועחי' ריטב"א. ד"ע.)

והר"ר שמואל הביא ראי', מדלא נחלקו אב"י ורבא אלא בעלה של עציץ נקוב, אבל בשל עציץ שאינו נקוב - לכו"ע כשר, דליכא למיחש שמא יקטום, דמשמע בפשוטו, דלא מיפסיל בהכי. וצל"ה לדידיה, מ"ש קרן של פרה, דסגי בגידול אף דאינו מחובר לקרקע, מעציץ שאינו נקוב, דפשיטא דאף התם איכא גידול. וצל"פ, דמצנינו כעין חילוק זה אף בהל' קוצר במלאכת שבת, שדעת הרמב"ן (עפ"י הגמ' בכורות כד) דהתולש מבעל - חי עובר משום קוצר, אף דפשיטא דהתולש מעציץ שאינו - נקוב פטור בשבת.

(ול"ד נקט עלה של עציץ נקוב. אלא משום רבותא דאב"י נקטי'. צ"ע, מדוע חשיב טפי רבותא בנקוב מבאי"נ. הלא ר"ת פוסל קציצה אפילו בסתם נייר. ובעכצל"פ דטעמא דאב"י אינו שמחדש לו שיטה אחרת בהל' עציץ, אלא דלא חייש לשמא יקטום. ומ"ש אינו נקוב מנקוב? והוא פלא עצום ... מכ"ג.)

ור"י מייתי ראיה לפי' ר"ת, מדין עפר עיר הנדחת. שאין ד"ז מחמת היות העפר **מחובר** לקרקע, אלא מחמת שאף שמה יש דין של מחוס"מ. (והראיות לזה: א) דאף הבתים שורפים במקומם, אף שמחובר הם. דא"צ קיבוץ אל תוך העיר. ב) דבפלוגתא דתנאי דקורה (סנהדרין דף מ"ו) לא תלו הדבר בבעיית תלוש ולבסוף חיברו, דהיא בעיא במהו הנחשב עפ"י דין תלוש ומה נדון כמחובר; אך במחוסר קציצה וכו' הוי דין פרטי **במחוס"מ**, ואין עניינו **למחובר** בדוקא. - (ומפורש בתורה שיש לשרוף הבתים, דבית - אי הוי מחובר או תלוש - תלוי בפלוגתא דתלוש

ולבסוף חיברו. ש"מ דאין שם דין שאין שורפים **מחובר**. אלא שיש ב' חיובי שריפה: (א) העיר, והיינו - הבתים; (וב) השלל. ובנוגע לזה הדין השני יש תנאי, שלא יהא מחוסר - מעשה. מכ"ג.)

בר"ן בשם רה"ג, דס"ל כר"ת, אך מחלק בנוגע לנייר בין הי' בדעתו בשעת כתיבה על הגזיזה א"ל. ובקרבן של פרה וביד של עבד פסול בכל גוונא, אפילו לא הי' דעתו על הקציצה בשעת כתיבת הגט. וכנראה, דב' פסולים נפרדים הם במחוס"מ: (א) בנשתנה החפצא של הגט בין כתיבה לנתינה, כגון בהי' מתחילה כתוב על פרה ועתה הוי קרבן, וכן בכל פסיקת יניקה, שיש שינוי בעצם הדבר. (ב) מעשה קציצה פוסל, אך זהו פסול כתיבה, דלאחר שנכתב הגט בהכשר, תו לא אפשר למפסלה (אלא ע"י ביטול, וכשי' הרמב"ם.). ואם נפרש בפסול מחוסר מעשה דחשיב שלא לשמה (דלא כדמשמע מתוס' (ב':), ועי' מש"כ שמה), דלשמה דכתיבה היינו לשם נתינה דגירושין, ובמחוס"מ ליתא לצירוף הזה הנצרך [כאשר הבאנו בס' ארץ הצבי עמ' קע"ב.], א"כ שפיר מובן מדוע יש הבדל בין ב' אופני הפסול. דבנשתנה החפצא, פשיטא דלעולם ליכא צירוף. ובלא נשתנה, כגון - בחתיכת הנייר בלבד, בעינן בכדי להפסיק צירוף הכתיבה להנתינה, שתהא בדעתו בשעת כתיבה לקצו בינה לנתינה. (ולפי"ז ההסבר, ל"ה מדוע אמר מו"ר דהוי פסול **בכתיבה**. אא"כ ר"ל, דאיגלאי מילתא למפרע שנכתב שלא לשמה ד"ע. וי"א בכונת הרה"ג, דכל שהי' בדעתו בשעת כתיבה להפסיק בקציצה בטרם ינתן הגט, דכל כה"ג מיפסיל - אפילו לא קצץ לבסוף, דמכ"מ בשעת מעשה כתיבה לא הי' שייך מחשבת לשמה.) ע"כ העתקתי.]

[השמטה: עתוס' קידושין (סה:)] דלר"ת, ל"א ע"א נאמן וכו' להחמיר, אלא להקל. והרמב"ן פליג

אשי' ר"ת. ובשי' ר"ת יל"פ בב' פנים: (א) בש"ך (לקכ"ז) הבין דר"ל, שכנגד חזקת היתר אין ע"א נאמן, וכמו שאינו נאמן כנגד חזק"א. (ב) מבהגר"א (שמה) משמע דאף בסתמא - היכא דליכא חזקת היתר, נמי - אין הע"א נאמן לחומרא. ומסתמא ה"ט, דמקור הדין דע"א נאמן היינו מוספרה לה לעצמה, והתם נתחדש דוקא **לקולא**. והנה בדעת הרמב"ן, אי שי' ר"ת היינו כהצד השני, שפיר מובנת שי' הרמב"ן בפשיטות. אך לפי ההסבר הא' בדעת הר"ת, צל"פ דלהרמב"ן יש הבדל בין חזקת היתר לבין חזק"א. דחזקת היתר אינה פועלת אלא היכא שיכולה למנוע את כל עיקר לידת הספק; משא"כ בחזקת איסור, דיש לה כח **להכריע** לחומרא, אף במקום שיש כבר לידת הספק. (וראי' לחילוק זה, עש"ך ליו"ד סי' נ', ד"א דחזקת היתר בעיא תמיד רגליים לדבר לצד היתר, משא"כ בחזק"א, דיכולה לאסור בתורת ודאי אפילו בספק השקול.) והנה, יל"פ דבכל מקום שבא ע"א בצירוף של אי', בודאי יש לכה"פ לידת הספק. וכנגד חזקת אי', דיש לנו סתירה בין הבירורים, שהע"א אומר לקולא - להיתר, והחזקה - לאי', אמרי' דע"א לית ליה כח הכרעה וכח הכחשה, משא"כ חזק"א. אך חזקת היתר אינה כ"כ חזקה, שאינה פועלת אא"כ היא יכולה למנוע את כל עיקר לידת הספק, וזה פשיטא דאין אומרים - כנגד ע"א. ומה"ט ס"ל להרמב"ן דע"א שפיר נאמן אף כנגד חזקת היתר. והנה להרמב"ן, דכל ע"א נאמן בין לאסור ובין להתיר, מדוע הוצרכו בסוגי' דגיטין לנאמנות **דבדו**. ופי', דיש חזקת אומן דלא מרע אומנתי' - חזקת פועל שעושה מלאכתו באמונה, כנגד זה הע"א. (וע"א אינו נאמן כנגד רובא דליתא קמן. כ"מ משי'. והשוה ש"ש ואור שמה, ובמש"כ בהערות לסוף גטין אפסקי הרמב"ם בענין חזקה שע"ש. ד"ע.) ולכך בעינן בידו. אך אכתי צ"ע - מדוע נאמן. דאם בידו ר"ל נאמנות **דבעלים**, מסתמא, כמו שאינו נאמן ע"א נגד רובא דל"ק, ה"נ בעלים. א"ו ס"ל לרמב"ן דבדו היינו נאמנות שע"י מיגו. (עש"ך רס"י קכ"ז.) וזה צ"ע מדקיי"ל כרבא, דאף בידו למפרע מהימן ... בשם מו"ר.]

ניסן תשכ"ד

[שיעור מ"ה. העתק מכתבי ר' אלימלך העכט]

(כא): תוד"ה שלא תלכי. והרמב"ם חולק. עפ"ח הי"א - יין זה. אף דאפשר שישפך היין וישרף

הבשר. עיי"ש במ"מ וכן בהי"ד, אף שאפשר שימות אותו הפלוני קודם שתמות היא, אינו גט באומר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני, דליכא כריתות. ולתוס', כל כה"ג כשר, כל שיש אפשרות שלא תהי' אנידא גבי' לעולם, אפילו נתגלה שבמציאות היתה באמת אגודה אצלו כל ימיה. (השוה ת"י ליומא י"ג, דס"ל דבעינן שיחול הגט בודאות לפני מיתתה, דאף דמעכשיו ולאח"מ מועיל בנוגע לאין גט לאחר מיתת **הבעל**, לאחר מיתת **האשה** לא מהני, מכח סוגיין. והוא חי נפלא. ד"ע.) אך שיטת הרמב"ם, דבעינן שיהי' עצמו של התנאי מוגבל לזמן, ושאתר הזמן תהיה מותרת לאותו הדבר שהיתה תחילה אסורה אליו. (כל', דבע"מ שלא תשתי יין זה **לעולם** יש קיום התנאי בשוא"ת דידה - ומשך זמן הקיום צ"ל - לעולם. וא"כ, באבד היין או נשפך, ושוב א"א לה לשתות היין ולעבור על התנאי, אף קיומה דע"י שוא"ת לא חשיב כקיום. דלא מיקרי שוא"ת קיום א"כ יש בו מניעת פעולה אפשרית, והכא, כבר הי' נמנע ממנה לעבור על התנאי. מכי"ג. והשוה שיעורי מו"ר לקידושין (ה.). ד"ע.)

במשנה, יכול להזדייף. עתוס' (כב.) ד"ה מאן. דלר"מ בעינן מוכח מתוכו. ורש"י (כד: ד"ה ר"א -

איכא למיחש לזיופא.) פליג, וס"ל, דאף לר"מ כשר ביכול להזדייף, אלא דאיכא **חששות**. וכן היא שי' רש"י (כד:): בב' יוסף בן שמעון - במוכח מתוכו של **שמות**. ותוס' פליגי עלי' אף שמה. ובאמת ק' לשי' רש"י מסוגי' דכתובות (צד) דב' שטרות היוצאים ביום אחד, דלר"מ קנו תרוויהו מסוף היום, דעד אז ליכא מוכח מתוכו בנוגע לזמן הקנין. ולר"א - קנו מיד במסירה. דלרש"י, אף לר"מ לא בעינן מוכח מתוכו אלא מפני חששות, אבל איה"נ דהאחד שנמסר לו תחילה קנה באמת לפני חברו. וא"כ ק', דאף לר"מ הי' צ"ל הדין שודא.

וערש"י (כ"ב רע"ב) דה"ט דבעינן ב' ע"מ לר"א דילפי' דבר דבר מממון. ר"ל - מפני שדבר שבערוה בעי

ב' עדים לקיום הדבר. ומינה, דבכל שטרי ממון לא בעינן עדות לקיום הדבר בשעת מסירה. ותוס' (ד.) פליגי להדיא עלי' דרש"י, וס"ל דע"מ כרתי ר"ל דבעינן ב' עדים מכה **הל' שטרות**, ולא מחמת שכל גירושין הוו דשב"ע. והגר"ח ביאר בשיטת הרמב"ם כרש"י, שכ' בפ"א ה"א מגירושין דבעינן ע"מ מפני דבש"ע, ובהל' מכירה פ"א ה"ז לא הזכיר עדים כלל, ורק הזכירם עוה"פ בפ"ג מאישות ה"ג - בשטר קידושין, שהם (קידושין) ג"כ הוו דבש"ע ונכבר העיר על כך בס' אמרי משה.].

בגמ'. והוא ששייר מקום התורף. דלכתחילה פסלינן מחוס"מ אף בטופס. ולהלן (כו.) נחלקו ר"א

ות"ק אי פסלינן לכתחילה שלא לשמה בנוגע לטופס. ולא נחלקו במשנה דידן. ומשמע מזה דלא כמשכ"ל, דפסול מחוס"מ הוא לא אופן אחד של שלא לשמה, שהמעשה המפסיק מבטל הצירוף שצ"ל בין הכתיבה להנתינה, אלא שפסול בפ"ע הוא.

כב.

עציץ וזרעים של אחד. וכן במכר בעל הזרעים לבעל העציץ, משמע להדיא דאין קרקע (או מחובר לקרקע) נקנה בקנין חצר. (השוה פיהמ"ש להר"מ לב"ב פד: עפ"י מסקנת הגמ' פ"ז. - לך ויפה לך קרקע כ"ש וגו'. ד"ע.) אך עתוס' ב"ק (יב. ד"ה למה לי) דמשמע להדיא דעבד נקנה בחצר, היכא דהויה משתמרת, אף דכ' דקרקע אינו נקנה **כאגב**, מכ"מ משמע דס"ל דנקנה **בחצר**. וצל"ה מ"ש עבד מעציץ. וצל"פ דבאמת חצר שפיר קונה אף קרקע, אלא דבה"ת ליכא תפיסת החצר על קרקע או על מחובר לקרקע, שאינו עומד **בתוך** החצר, אלא מחובר אליו; משא"כ עבד. ומשל לחילוק זה מצינו בשיטת הר"ף (לב"ק צו:): דאף דעבד כמקרקעי, ואין נשבעים על העבדים, מכ"מ ס"ל דעבדים נגזלים, אף דקרקע בודאי אינה נגזלת (ב"ק קיז:), דס"ל, דאף דיש **שם קרקע** על העבד, מכ"מ אינו **מחובר לקרקע**. והא דקרקע אינה נגזלת ס"ל להר"ף דהיינו מחמת שבה"ת א"א לו להגנב לעשות עליו מעשה גזילה, מפני שאין הקרקע לעולם תפוס אצלו, משא"כ בעבדים.

(תוד"ה החזיק). בקידושין (כו.) והלכתא צבורים לא בעינן, אגב וקני בעינן. ופי' הר"מ פ"ג ממכירה ה"ח וט', דהא בהא תליין, דהיכא דאיכא צבורים לא בעינן אגב וקני; **והיכא דליכא** צבורים, אז בעינן אגב וקני. עיי"ש בהשגות, דתמיד בעינן אגב וקני. ושיט' הר"מ, דבעינן שיהיה צירוף בין המטלטלין והקרקע דאגבה נקנית אותם המטלטלין. והיינו, או ע"י היותם צבורים עליהם; או ע"י דיבורו - אגב וקני. ובשי' הראב"ד הי' מקום לומר דאגב וקני הוי דין בכח הקנין דאגב, ולא דבעינן ליה בכדי **לצרף** המטלטלין עם הקרקע. אך מד' התוס' דידן, אף דס"ל דלא כהר"מ, משמע דאגב וקני הוי דין בצירוף. ולהכי רצו לומר, דבעציץ וזרעים, תמיד איכא צירוף. ועוד המשיכו לומר בסוף דבריהם, דבשטר ראייה על הקרקע איכא טפי צירוף - להיות השטר נקנה אפילו בלא אמירת אגב וקני לצרפו, דבשטר יש צירוף **עפ"י דין**, שזה השטר עומד הוא לראיה על זה השדה שרק עתה הוא מוכר לו; אבל בעציץ וזרעים, הצירוף הוא אך מקרי, ובה"ת בלבד. מכתב י"ג.)

בסוגי' דבתר עיקרו או בתר נופו. ב' בעיות נפרדות הן: א) לענין שם מקום. ונפק"מ לרשויות דשבת (עפ"ק דשבת) ולענין ערי מקלט ואכילת מעשר שני בירושלים. (עגמ' מכות י"ד) ב) בעיא יש לענין הגידולים, איזה דין נטיל עליהם, ולא - לאיזה מקום הם שייכים. ומדלא צירפו בסוגי' דמכות סוגיין דגטין, משמע להדיא דאין ב' הבעיות הללו תלויות הא בהא. (ולענין ד"מ - בדין ארעי אשבח, דאיפליגו בי' ר"מ ור"י, כנראה יש עוד נקודה הנוגעת: בידו. (ליטול את עפרו; למלא את גינתו, וכו'). - מכ"י"ג.) (וסוגי' דמכות איירי אפי' בדאשורש, דלא כסוגיין. שם.)

בתוד"ה בתר נקבו אזלינן. חילקו בין נקבו לנופו. דיניקת **שורש** עדיפא מיניקת **דנוף**. והוכרחו לחילוקם זה מכח קו', דמ"ש נוף דעציץ שא"נ, מנוף במקום חיוב ועציץ נקוב במקום פטור. הלא עציץ נקוב במקו"פ דומה ממש לעציץ שא"נ - דהוא ג"כ **פטור**. ויל"ח ביניהם. דבעציץ שא"נ, שהעציץ אינו מחובר, מכ"מ הנוף היוצא מצדדי העציץ הוא שפיר חשיב כמחובר. אך בעציץ נקוב העומד בחו"ל והנוף נוטה לא", דדין חו"ל

הוא לא רק ששמה **ליכא חיוב** תו"מ - בשלילה והעדר, אלא **שבחיוב** יש שמה **פטור** מתו"מ (השוה שיעור מו"ר למס' חלה), וא"כ י"ל, שמחמת העיקר העומד בחו"ל, שאף הנוף לא יוכל להתחייב מחמת יניקתו מקרקע א"י, דכבר יש על גידולים אלו **פטור** של חו"ל. וכן להיפך בנקבו בארץ ונופו בחו"ל, אם נדון שהנוף הוא העיקר. וכנ"ל. - והנה יל"ע בדינא דעציץ שא"נ, אם הוא פועל שהגדל בתוכו חשיב בחו"ל, ולכן פטור מתו"מ, או שפועל שאין הגדל בתוכו נחשב **כגידולי קרקע**. ונפק"מ לערלה, דנוהג אף בחו"ל מהללמ"מ. וער"מ פ"י ממע"ש ונט"ר ה"ח, דנוטע בעציץ חייב בערלה, דלענין אילנות תמיד חשיב כנקוב, אף שאינו נקוב. ומשמע דלולא ה"ט, הי' פטור מערלה, אע"ג דערלה נוהגת גם בשל חו"ל. ש"מ, דעציץ לא מיקרי גידולי **קרקע**, ולא רק דלא הו"ו גידולי **א"י**. (ולכאורה ראי' פשוטה לזה מהל' שבת, אא"כ נחלק, דהתם מחמת דנטיעה שלכ"ד היא. ול"ה המשך דיבור זה ...)

שיעור מ"ו. (דף כ"ב ע"ב)

במח' ריו"ח ור"א בשי' ר"א בשאר שטרות, יל"פ דפליגי אך בשטרי מלוה, אי חשיבי שטרי ראי' או שטרי קנין. עמשכ"ל (ג:). או יל"פ דפליגי בכל שטרי קנין דממונות, דאפשר דמצריך תמיד ר"א שתהיה ראייה בשטר לכד מגו"ק, שראייה עליהן היא ענין חיצוני לגמרי.

(כג.) אדעתא דנפשי' עבד. רש"י פי' דלא ציית לן. ואין החילוק בין חש"ו לעכו"ם, אלא בין קטן לגדול. ומינה, דבעכו"ם קטן, שפיר יועיל בגדול עו"ג. דאפשר ללמדו לחשב לשמה, וכן לכוין בחליצה, וכן בשחיטה - אילו לימדוהו; אך פשיטא דלא מהני גדול עו"ג להקנאה ולדעת קידושין, דחש"ו אינם בני דעת עפ"י דין. אבל חליצה א"צ דעת, אלא כונת היתר; וכן לשמה א"צ דעת, אלא **מחשבה וכוונה**. אך בחידושי הרשב"א פ"ק דחולין (יב:) ציטט מרבו, דבגדול עו"ג בא הכשר הלשמה מהגדול ולא מהחש"ו הכותב. ובשחיטה א"א לצרף הכונה של הגדול הרואה עם מעשה הקטן השוחט, ורק בכתיבת הגט שייכת הצטרפות כזה. ולפי"ז צל"פ דעכו"ם אדעתא דנפשי', לא ר"ל, כרש"י שא"א ללמדו דלא ציית (he's disobedient), אלא ר"ל שהוא מופקע לגמרי מלשמה, אפי' בצירוף מחשבת גדול עו"ג. ומח' רש"י והרמב"ן בתרתי היא: א) אי בעינן דעת בעד יצירת לשמה בהגט; וב) אי בעינן לשמה דוקא של הכותב, או אף אפשר לצרף לשמה של אחר העו"ג.

עתוס' ד"ה והא לאו, דלא בעינן בר כריתות בעד **כתיבת** הגט. אך הר"מ פליג, שפסל בפ"ג מגירושין הט"ז את העבד מחמת שאינו בתורת גו"ק. כמו העכו"ם. אך צ"ע, דמדוע הוצרך לתת טעם אחר בפסול עכו"ם לכתובה, דאדעתא דנפשי' עביד. הול"ל בפשיטות דאינו ב"כ, כמש"כ בנוגע לעבד. והנה ער"מ שמה הט"ו, דמומר ואף מחלל שבת בפרהסיא, פסולים לכתוב את הגט, כעכו"ם. וכן שמה בהי"ט - בסיום הפרק, דאדעתא דנפשייהו עבדי. הרי דלא ס"ל כרש"י, דלשון זאת שבגמ' זה"ל בגמ' ר"ל אומדנא פסיכולוגית, דא"כ, מנ"ל להשוות מומר ומחלל שבת לעכו"ם. א"ו מפרש כרבו של הרשב"א, דעכו"ם מופקע **עפ"י דין** מלשמה, ואף **מציווף** לשמה של הישראל העו"ג. (עחי' הגר"ח בשם הדיין רש"ז. ד"ע). וא"כ נל"פ דזה ר"ל ג"כ הפסול דאינו בתורת, דכל שאינו בתורת איננו בר - הכי של יצירת לשמה. (דלא כתוס' לעיל ט:; שמנו שלא לשמה ואינו בתורת בב' פסולים נפרדים.) [ועמש"כ בזה בס' חזון נחום עמ' מ"ז].

ער"מ פ"ד מחליצה הט"ו דחליצה שלא בב"ד היא חליצה פסולה שלא הותרה לשוק, אך אסורה להתייבם עוד. ופסק הר"מ, שהה"נ בחלצה בינו לבינה. ובנמוק"י פליג. דדוקא בפני ב' עדים היא חליצה פסולה, שעכ"פ יכולה לפסול. אבל בינה לבינו, דליכא אף עדי קיום הדבר שבערוה, בודאי היא ולא כלום. ופי' הגר"ח (עיי"ש בחי') בשיטת הר"מ, דמד' התוס' (כב:) מוכח דחליצה א"צ דעת (אלא כונת היתר), ולא בעינן עדים לקיום הדבר אלא היכא דבעינן דעת, והיכא שאותה הדעת היא דעת **המחדשת** החלות ולא סתם דעת **המעכבת** בהקרא המעשה - מעשה (עפ"י דין). והשוה שיט' הראב"ד (בשטמ"ק לב"ב מ.). דסודר בעי עדות לקיום הדבר. (עי' שעורי מו"ר לסנהדרין ו. ד"ע.) ע"כ העתקתי.]

כב:

בתוס' (כב:) הק' דחש"ו לאו בני שליחות נינהו. ובאמרי משה תי' בשם הגר"ח, דלשי' הרשב"א פ"ק דחולין, שהגדול העו"ג מחדש הלשמה, לק"מ, דשליחות בעינן לא בעד עצם מעשה הכתיבה אלא בעד יצירת **חידוש הלשמה**. וכן עפ"י יל"ת קו' התוס' מאינו בתורת, דלפי ביאור הגר"ח בשי' הר"מ אינו בתורת רק פועל שא"א לזה הגברא ליצור לשמה. אבל הגדול (העע"ג) שפיר יכול לחדש לשמה.

וביקשו התוס' לדייק מל' הסוגי' (כ.) והכא איהי קא כתבא, דבעינן שליחות דבעל. ודחו, דכולא סוגי' דהתם מיירי לענין דינא דספר המקנה. שהסופר מקנה למי שמשלם לו. ולאחר תק"ח הק', היאך מתגרשת בספר **שלה**. ותי', ודלמא אקנויי אקני - שהקנו **הספר** לבעלה. ובאמת תמוה, היאך הבינו התוס' הגמ' דהתם בקו'. ונל"פ, שהיו סבורים לומר, דאחד שהוא פועל בעד חברו (ולאחר התחלת מלאכה הוא דיש כבר **קנין** על פעולתו), וכל מה שהוא עושה עתה הוי בעד חברו, שא"א לשני למנותו שליח בעדו הוא, שתחשב עשייתו כעשייתו הוא, שהרי כל עשיות דידי' הם אך ורק בעד זה שבעדו הוא פועל. וה"נ הק' בגמ', דמאחר שהאשה משלמת שכר הסופר, והסופר הוא פועל דילה, היאך ימנה הבעל לאותו הסופר - בנוגע לאותו המעשה (- כתיבת גט זה), שיהיה לשלוחו הוא. ובשלמא אי סגי בציווי הבעל בלחוד (בלי שליחות) לק"מ. ומקו' הגמ' מוכח דבעינן **שליחות** דוקא. ותי' ודילמא אקנויי אקני וגו', שמא הקנו **פעולת** הסופר להבעל, וממילא לא יהי' תו התרתי - דסתרי הנמנע שתהיה הפעולה לאחד והשליחות לשני.

בתוס'. והא לאו ב"כ נינהו ... ואם הגדיל ... ונר' דלא שייך ... שליחות ולא לשם עדות וכו'. באמת יש מקום לתרץ, דחש"ו חשיבי כבר ב"כ, וא"צ לפרש כתוס', דחשיבי ב"כ **על שם סופם**, דקטן אפשר להיות לו זיקת אישות, כגון בקטן הבא על יבמתו (ערש"י ותוס' לקידושין י"ט א'). וכן לצד אחד דבעיית הגמ' - אי מייעד אדם לבנו קטן. וכן בנוגע לשחיטה, דלתוס' (חולין ג:): פסול עכו"ם היינו מפני שאינו בר זביחה, צל"פ דחשיבי חש"ו שפיר כבני - זביחה, ודלא כדעת העט"ז שהובאה בש"כ ליו"ד (סי' א' ס"ק כ"ז), דאיתנהו **כטומאת** נבילה, אף דאינם מצוים **כאיסור** נבילה. [עי' בס' קובץ הערות מזה.] משא"כ עכו"ם, דגם הטומאה וגם האי' אינם שייכים אליו כלל. דאינו בתורת גו"ק לא ר"ל בדוקא שיכול הוא לעשות מעשה קידושין או שיכול לעשות מעשה גירושין,

אלא ר"ל - שהוא בר - הכי של זיקת אישות. וקטן באמת הוי בר - הכי, וכנ"ל. עוד חילק בזה מו"ר, דהחסרון בגו"ק בחש"ו הוא לא חסרון פרטי שמחמת ה' גו"ק, אלא חסרון של כהת"כ, דאין לקטן **דעת**, וממילא לא יוכל לקדש ולגרש. משא"כ בעכו"ם ועבד, דפשיטא דאית להו דעת, אלא דמצד הלכות אישות אמרינן דמופקעים הם מגו"ק. ודוקא בכה"ג הוא דאיתי לחסרון דלא ב"כ. והנה התוס' כ' דסגי באתי לכלל ב"כ. וצ"ע, מ"ש מחש"ו לכתובת סת"ם, עי' להלן (דף מ"ה:). ובפשוטו יל"ח דהתם בעינן לבר - קשירה אחד שמחוייב במצות תפילין ומקיימה, ואף אפיקורס נתמעט מה"ט - ולא בעינן למפסלי' מטעם מומר כעכו"ם, אלא פסול ישיר הוא, שאינו ב"ק. וכן קטן, דעדיין אינו מחוייב במצוה זו. דהיכא דבעינן בר - הכי **במצוות**, גדר הענין הוא-דבעינן **בר חיובא**. אך באי', כגון נבבילה, וכן בגו"ק, היאך נגדיר ב"כ אם לא שנאמר: שיש לאדם זה **שייכות** עם זה הענין. וא"כ שפיר יש לומר, דכל שיבוא לכלל כריתות, חשיב כבר ב"כ, דכבר יש לו שייכות לענין זה. (עי' שיעורי מו"ר ליו"ד, ולאור"ח ה' תפילין.) - לבסוף הסיקו התוס' דלא בעינן ב"כ בכתיבה, דלא כשי' הר"מ, שפוסל זה יהיה נוהג בנוגע עבד לכתובה מה"ט. דלהר"מ הפסול דאינו ב"כ ר"ל שא"י לכתוב לשמה. ולתוס' - ב' פסולים נפרדים הם ולא מצינו פסול בנוגע לכותב הגט. ודוקא במידי דשליחות ודעדות שייך לומר שיש פסולים, דאף דס"ל לתוס' הכא דלא בעינן שליחות לכתובת הגט, וכ"ש לחתימתו, ודלא כתוס' (ט:), מכ"מ פסלו ב"ג בעדות ולא רק בשליחות, כמפורש כן בגמ', דבעדות שייך שפיר פסול גברא כמו דשייך בשליחות. אבל לא מצינו פסול - גברא לענין כתיבת הגט. ובשם אביו הגר"מ, נ"ע, אמר מו"ר ד"א דבעינן שליחות לכתובת הגט אבל לא בעד חתימתו, דחתימת עדים היא **כעד עצמם וכתורת** עצמם; משא"כ כתיבת הגט, שהיא בעד הבעל, וכדכתיב, וכתב לה, שיכתוב הבעל בעצמו. ולא ידע רבינו מקום שיטה זאת. ובתור רא"י דלא שייך להיות פסול גברא בעד כתיבת הגט, הביאו התוס' ממילה. ובאמת ק', דהיה אפשר להם להביא רא"י להיפך, משחיטה, דאיתא התם פסול גברא דעכו"ם לשיטת התוס' בעצמם. אך נל"ח בפשיטות, דבשחיטה החסרון בעכו"ם הוא לא שא"י לעשות **מעשה שחיטה**, דאף התם אין שייך לומר דאיכא פסול גברא **אמעשה** השחיטה, כמו דלא שייך לומר כן **אמעשה** כתיבת הגט **ואמעשה** מילה. אך הענין בשחיטה הוא דעכו"ם מופקע מיצירת **היתר וחלות** שחיטה. אבל בכתיבת הגט ובמילה, ליכא אלא **מעשה** בלחוד. וצל"פ, דהתוס' לעיל (ט:) אולא אך לדיעה אחת בתוס' שלפנינו, דבעינן שליחות בעד כתיבת הגט. דמסתמא א"א לומר דאף דבעינן שליחות **לחתימות**, לא בעינן שליחות **לכתיבה**.

כ"ג.

בגמ'. לר' הונא מהני גדול עו"ג בחש"ו אפי' בדאורייתא, בעד התורף. ולר' יהודה אמר שמואל - לא מהני. לרמב"ן, בהא פליגי, אם אפשר לצרף הלשמה של אחד והכתיבה של אחר, או דבעינן שתהי' הלשמה מהכותב בעצמו. לרש"י יל"פ דס"ל לשמואל דחש"ו **מופקעים** מלשמה, ולא מהני לימוד הגדול, כמו דלא מהני גדול עו"ג (לכו"ע) בקניינים ובקידושי קטן. - ולפסק הלכה עאו"ח ס"א ס"ב ובדגמ"ר שמה, ועמג"א להל' פסח רס"י ת"ס, דיש סברא לומר דמהני גדול עו"ג אפילו באפיית **עכו"ם** מצות של מצוה. ויל"ח, דאף דקיי"ל בסוגיין דלא כרב הונא, דלא מהני גדול עו"ג בחלק הגט דמן התורה, מכ"מ בלשמה דמצות מהניא. חדא, יל"ח בין לשמה דגט לבין לשמה דמצות. דבגט לא מהני לימוד הגדול הע"ג להחש"ו, דקטן מופקע ממחשבת **לשמה**, כמו שעפ"י דין הוא מופקע מכל דין **דעת**, משא"כ בשימור לשמה של מצות מצוה, דהוא אך ורק דין **בה"ת**, שישמור האופה את המצות, וזה שפיר שייך אף בחש"ו, אלא דבעו לימוד. אבל לומר שלא יועיל אף לימוד, זה לא מסתבר כלל. ועוד יל"ח,

דבמצות של פסח לכו"ע פשיטא דמהניא מחשבת שימור של הגדול העו"ג, דלא בעינן עשיית דהמצות לשמה, אלא שיהי' **החפצא** של המצה **משומר**. ובאמת הי' צריך להיות זה כשר אפילו בנעשה מאליו נמי, אלא דמאליו הוא אי - אפשר. אבל, בכל מי שישמור המצות - יהי' מי שיהי' - אפילו הגדול העו"ג שלא האופה בעצמו, מסתברא דצ"ל מועיל. (וכה"ג כ' בחי' ריטב"א למס' פסחים. מ"ש.) וברא"ש לפסחים כ' דמהני גדול עו"ג אפילו בעכו"ם. ואילו לפירושא קמא, לא יובן, שהרי עכו"ם תמיד איננו מתלמד, דאדעתא דנפשי' קעביד. אך לפירושא בתרא הוא מובן שפיר, דהמצות מכ"מ משומרות הן. - אך עדיין לא הסברנו בכל זה היאך מהני גדול עו"ג עכו"ם בעיבוד העורות, ועיי"ש בפוסקים. -

ברש"י ד"ה מקום התורף. ולא בעי לאוקמי' בשגדול ע"ג. וברמב"ם פ"ג מגירושינ הי"ח הצריך אף בטופס דחש"ו גדול ע"ג, ופסל - אף שמה - עכו"ם ועבד. והוא תימא, שהרי כבר פסק בה"ז דמותר לכתוב טופס הגט שלא לשמה, כת"ק דר"א (כו.). וד' מתמיהים! - וצל"ת, דאף הת"ק לא הכשיר לגמרי שלא לשמה בטופס, אלא שחידש לומר, דיש להעמיס הכשר דלשמה בטופס ע"י כתיבת התורף לשמה. (השוה ל' הגמ' ורש"י כ"ג א'. העולם.) וס"ל להר"מ, דא"א להעמיס הכשר לשמה בהטופס אא"כ הי' הסופר בשעת כתיבת הטופס בר - הכי של לשמה. ועל כן פסל עכו"ם ועבד. (ועייל"פ ביתר שאת, דאף הת"ק דר"א לא הכשיר **שלא לשם גירושין** בטופס, אלא הכשיר שלא **לשמו** ושלא **לשמה**. אבל אכתי בעינן לש"ג. וזה א"א בעכו"ם ועבד. ד"ע והארכתי בזה במאמרי שבבית יצחק (שנת תשכ"ז, עמ' קל"ז) בדין ספירת דברים בגט. אך נראה דז"א, דבלא ציווי הבעל נר' דחסרה לא רק הלשמו ולשמה, אלא אף הלשם גי'. מו"ר.) (עמש"כ בנוגע לזה, רפ"ג. -)

בתור"ה נכרי. ותוכן תי', דסתמא בגט פסול ובמילה כשירה. והנה, אם נפרש דסתמן לשמן ר"ל, דכך חושב הגבירא בשעת מעשה, לא יובן היאך שייך לומר סתמן לשמן **בעכו"ם**, מאחר דאף במלמדים אותו לא יוכל לעשות לשמה, כמפורש בסוגיין. וכן לא יתכן לפרש סתמן לשמה דר"ל, דשלא לשמה הוי פוסל, אך לא בעינן הכשר חיובי דלשמה, דאין זה במשמע הסוגי' דע"ז. אך צל"ח לשי' התוס', דמפרשי בס' דסתמן לשמן דר"ל, **דהחפצא** מחשיב להעשי' ללשמה. (ר'. ואינו מובן עפ"י מש"כ למעלה מזה ...)

כל שתחילתו וסופו בדעת כשר. ואף שהי' שוטה השליח בינתים, לא פקעה השליחות. דאין זו הלכה ששוטה א"י להיות שליח. אך הל' היא **במינוי**, ששוטה איננו מתמנה לשליח. וכן בנשתטה המשלח בין מינוי לקיום השליחות, מבואר בגמ' (ע:): דלא נתבטלה השליחות. וצ"ע טובא ד' הר"י (כפי הנוסחא שלפנינו בתוס' ד"ה התם), דבנשתטה בין כתיבה לנתינה, אף דחזר ונשתפה הגט בטל. דהלא מ"ש שוטה לכו"ע מאחזו קורדייקוס לריו"ח, דהלא היינו פלוגתא דר"ל וריו"ח, ולריו"ח אחזו קורדייקוס חשוב ממש כשוטה. (ולר"ל - כישן. ע"ש בסוגיא.) וצל"פ בכונת הר"י, דלא ר"ל שנתבטלה **השליחות**, אלא דס"ל שנתבטל **הגט**, וכמו דס"ל להר"מ שיכול הבעל לבטל הלשמה של הגט בין כתיבה לנתינה, ה"נ ס"ל להתוס' דבחזר הבעל להיות גברא דלאו בר - הכי של מחשבת לשמה, שג"כ בכה"ג פקעה הלשמה של הגט. (הר"א ח"ר, והסכים ע"י מו"ר.)

והנה, בנתן השליח הגט בעוד הבעל שוטה, נחלקו הר"מ והטור, דלהר"מ פסולו אך מדרבנן, ולטור - פסול מה"ת. כל', דדעת הטור היא דא"א להיות **קיום השליחות** בשעה שהמשלח חש"ו. ולפי"ז א"ש נמי הסוגי' פ"ק דב"מ, דאם נאמר דחצר (דזכר) מטעם שלוחו איתרבאי, אין חצר לקטן. דלכאורה ק', דלא בעינן **מינוי** בשליחות

זאת. ומדוע יפסל. א"ו צ"ל דמשלח חש"ו א"י **למנות** שליח, וגם נתמעט מהיות בעדם קיום שליחות. אך לשיטת הר"מ, דיש קיום שליחות בעד שוטה (מה"ת), מ"ש קטן? (עי' שיעורי רבינו לסנהדרין (ס"ח:), וכבר נדפס בבית יצחק שנת תש"נ עמ' מ"ב) והנה לשיטת הטור, דכל זמן **שהמשלח** שוטה א"א להיות בעדו קיום השליחות, אפשר לפרש דהה"נ כל זמן **שהשליח** חש"ו - דא"א להיות אז קיום השליחות (דיש לנו להשוות דיני המשלח והשליח), ועפ"ז נל"פ במתני' דידן דה"ט דבעינן **סופו** בדעת, דאל"כ א"א להיות קיום השליחות. ואף בל"ז נמי מובן בפשיטות טעמא דמתני' דבעינן סופו בדעת, דהכא מיירי בשליח **להולכה** (אא"כ נפרש ל' המשנה דקאי בדוקא אשליח **להכאה**, עי' להלן מזה ... ד"ע.), ובשעת מסירת הגט פשיטא דבעינן שיתן השליח מדעתו, דבעינן אז דעת מקנה מצד הבעל או שלוחו בעד הגירושין. וז"פ. והנפק"מ בין ב' פ' הללו בדינא דמתני' יהי' במקרה שנשתטה שליח לקבלה ולא נשתפה עדיין בשעת מסירת הגט. דאם כפי' קמא, דדינא הכי בכל קיום שליחות דבעינן שיהיו גם השליח וגם המשלח בני - דעת, א"כ אינה מגורשת; משא"כ אם נאמר דה"ט דמתני', דבעי' **דעת** השליח בעד הגירושין, פשיטא דאין זה אמור אלא בשליח להולכה ולא בש"ק. -

תוד"ה נכרי. ואפשר לחדש, עפ"י ל' הגמ' דהכא, דבאמת היינו הך, והכל פסול אחד. דה"ט דנתמעט נכרי משליחות מקרא דמה אתם בני ברית, דהנכרי תמיד חשיב אינו בתורת. דאף דיש תפיסת אישות בין עכו"ם לעכו"ם, מכ"מ אינו בתורת אישות ישראל, דדאישות שלהם מסוג שונה היא; וכן בקנייני ממון. דלעמיתך בחדא ולעכו"ם בחדא (עי' גמ' רפ"ב דבכורות), שקנייניהם שונים משלנו הם; וכן בכל מילי. וכה"ג כ' בתוס' (לקמן סד:); דליכא מיעוט לקטן מהיותו שליח אלא דבכל מידי דלית' בדנפשי' אינו נעשה שליח עליו. וה"נ יל"פ בעכו"ם, אלא דתמיד חשוב כמידי דלית'. ועיי'.

תוד"ה וה"ה. תי' מבואר, דבאמת יש פסול גברא דסומא, בעדות דכה"כ. אבל בעדות דבפ"נ ובפ"ג, הלא כל הפסולים נאמנים. אלא דבהיה סומא בשעת כתיבה וחתימה, א"א לו להגיד בפ"נ. ועתוס' (ו').

רש"י ד"ה מהו שיעשה שליח. עבד של כל אדם. יל"פ דלמעוטי עבדו דידי' בעד שליחות קבלה, פשיטא דלא מהני, שהרי עדיין לא יצא הגט מיד הבעל, וחשיב כנותנו מידו הימנית לידו השמאלית. אך עתוס' רי"ד (בעמוד ב') דעבדו שלו להיות ש"ה, וכן עבדה דידה להיות ש"ק פשיטא דנעשים, דיד עבד כיד רבו. ואפשר שלזה כיון רש"י. ובאמת זה חידוש בדין יד עבד וגו', דלא הוי אותו הדין דמה שקנה, דר"ל - שחלות הקנין היא לאדון, ומה"ט החובל בע"כ של חברו משלם דמי החבלה לאדון. אלא דיד עבד וגו' ר"ל דין חדש בפ"ע, דקנין יד של העבד הוא **כמעשה קנין** יד של האדון. דלענין גירושין פשיטא דלא סגי בהיות האשה זוכה וקונה הגט באיזה קנין שיהא, אלא בעינן בדוקא קנין יד ונתן **בידה**. אבל אף לפירוש זה לא ר"ל דתמיד הוי העבד יד רבו, אלא עדיין בעינן מינוי שליחות. אך ר"ל, דבמינוי שליחות כה"ג ליתא לחסרון דב"כ. וה"ט, דאין המינוי כאן בעד העשות הגברא לשליח, דזה איכא בלי מינוי מטעם יד עבד וגו', אלא דלענין נתינת הגט פשיטא דבעינן שיתן הבעל **מדעתו**, ובנתן בעודו ישן - פשיטא דלא הוי גט. וה"נ בנתן עבדו בלי דעתו, דליכא דעת מקנה על הגירושין. וכן בש"ק נמי ר"ל כן, דאף דתמיד יכול להיות גירוי' אפילו בע"כ דאשה, היינו דוקא בקבלה **דידה**, או בנותן לתוך חצרה וחצרה מטעם ידה איתרביא. ופשיטא דלא ר"ל שיש שם **אחז** הקונה בקנין יד בעדה, אלא שזה קבלה דידה ממש, **וכידה דידה**. אבל

במקבלת גטה ע"י שלוחה, אף דאמרי' שלוחו של אדם כמותו, מכ"מ קבלת **אחרים** היא זו, ואפשר דבקבלת אחרים בעינן דוקא שתהי' שמה דעת האשה המתגרשת בעד הגירושין. (וזהו באמת בעיית הסוגי' דלעיל (כא.), ומסקנא דהתם שכן אב מקבל וכו', דאף בקבלת אחרים יכול לגרש בע"כ, דקבלת האב פשיטא שחשיבא קבלת אחרים.) ובלא"ה באמת הויא חקירה זו סתם בעיא בעלמא בלא נפק"מ, שהרי בין כה וכה, במינתה ש"ק וחזרה בה בטרם קיבל הגט, פשיטא דלא חלו הגירוי'. או משום דבעינן בקבלת אחרים דעת האשה ג"כ, או בפשיטות דאתי דיבור וכו' ופקעה השליחות ופרחה לה. אבל הכא כבר יש נפק"מ, דיד עבד וגוי ר"ל דיש כאן יד שלה. ואפ"ה מסתמא בעינן דעת האשה. אבל אין דעתה בעד מינוי הגברא דהעבד להיות ידו כידה, דא"כ הי' צ"ל החסרון דאינו ב"כ נוהג כאן. א"ו דידו כידה בין כה וכה, מהדין דיד עבד וגוי. ורק דבעינן מינוי' לא בתורת **מינוי שליחות**, אלא מפני שבכל קבלת **אחרים** בעדה בעינן דעת האשה בעד הגירושין. ובזה מיושבת קו' התוס' רי"ד מעבדה שאינו ישן ואינו כפות, דמדוע לא תהי' מגורשת - לא מטעם חצרה אלא מטעם יד עבד וגוי. דבפשיטות יל"ח ביניהם, דמטעם חצרה, מתגרשת היא אפילו בע"כ. אבל מטעם יד עבד וכו', בעינן דעתה, דקבלת אחרים היא. ודינא דרבא מיירי באינה מסכמת להגירושין.

ודרך אגב יש להעיר, בנתן גט ביד עבדה נייעור, חי' הר"מ ספ"ה מגירושין, דכיון שהגיע הגט לידה מגורשת, ומסתמא לא ר"ל - ע"י נתינה מחדש, אלא ר"ל - כשנתן העבד הגט ליד האשה. וק', הלא הוי ט"ג וכו', עמ"מ בשם הרשב"א. ובשי' הר"מ צ"פ, דחצר שאינה משתמרת (וכן בחצר המהלכת) אין החסרון בתפיסת החצר או בשם החצר, אלא דכל חצר כה"ג אינו **קונה**. אבל איה"נ דאיכא שפיר תפיסת החצר. וט"ג לא מיפסלא אלא בלא היתה נתינה לידה תומ"י, אבל במאי דלא קנתה תומ"י לא איכפת לן. והראי' מדקיי"ל (עח). בכנסי שט"ח זה, דסגי באומר לה אח"כ הא גטך, אף דמתחילה לא היתה שמה **הקנאת** הנייר, שהרי לא נתן בתורת גירושין. א"ו ש"מ, דסגי בנתינה לידה, אף דלא בא **הקנין** עד לאח"ז.

ברש"י ד"ה לקבל. והה"נ להולכה. והר"י מגאש פליג בזה. ועחי' הרמב"ן בהסבר החילוק, הובאו ד' ברו"ן. ונל"פ החילוק בב' פנים: א) עפ"י חילוק הר"מ פ"ג מאישות הט"ו, שפסק בנוגע לעדות לקיום הדבר דש"ה לא הויא דבר שבערוה, וש"ק הוי דבשב"ע. ומה"ט ס"ל להר"י מיגאש דחסרון דב"כ לא איתמר אלא לענין שליחות **דגויק**, אבל ש"ה כשליחות דעלמא היא. (וכ"ה ל' הרמב"ן, עיי"ש.) [ועי' מש"כ בזה באריכות בס' ארץ הצבי במאמר הדן בעדות לקיום הדבר בגוי'ק (עמ' קפ"ג)]. ובעצם חילוקו של הר"מ נל"פ דש"ק אינה אלא לענין אחד בלבד - לענין קבלת הגט. וזה המעשה הוא מעשה ערוה. ע"כ ס"ל דחשיבא שליחות זאת כדבר שבערוה. אבל בש"ה, אפילו בטרם נתן הגט לידה, כבר שליח הוא לענין שאר מילי, שהוא הוא תופס השטר, ויש לו נאמנות דשליח מחמת שיש לו תפיסת השטר. ואין נאמנות זו והיותו בעל השטר דבשב"ע, וי"ל דמאחר שכן אף לענין נתינת הגט - דהוי באמת מעשה ערוה, מכ"מ - כל כולה של זאת השליחות לא נעשתה אך ורק לענין מעשה הערוה, ושפיר י"ל דאין עצמה של השליחות דבשב"ע. אך צ"ע בש"ה דקידושי כסף, בפירש להדיא שלא יקדש **אלא** בכסף, הלא נמצא שאין בשליחותו אלא מעשה הערוה בלבד, דהיינו מעשה הקידושין, ומדוע לא הצריך הר"מ בכה"ג עדות לקיום הדבר. ויל"ת דעכ"פ חלוק ש"ה מש"ק. דבש"ק י"ל דאין שע"ש דחשיב מילי, משא"כ בש"ה. ואף דהא דאמרי' דש"ק חשיב מילי היינו דוקא בש"ק דגירושין, דאשה מתגרשת אפילו בע"כ, ונמצא שאין כאן שליחות **דבעלות** אלא שליחות **דמעשה**. אבל בש"ק דקידושין הלא הויא שפיר שליחות דבעלות, דקבלת קידושין ע"י האשה הלא בעיא

דעת האשה, וא"כ - שפיר הי' צ"ל הדין דשע"ש, ושוב ליכא לפלוגי בין ש"ה קידושין לש"ק קידושין. אלא דצל"ח, דמכ"מ בש"ה (כשנותן לו הכסף) לא חשיב מילי, משא"כ בש"ק, שאין במינויה אותו נתינת שום דבר מעשי גשמי, ודו"ק. ערמ"א לאה"ע. ומאחר דמלבד היותו שליח בעד עצם מעשה הערוה הוי נמי שליח לענין מינוי שליח אחר, מה"ט אין שליחותו נחשבת לדבר - שבערוה. ב) יל"פ בשי' הר"י ן' מגאש, שאין חילוקו ענין כלל לפסק הר"מ בשליחות, וס"ל דחסרון דאינו בתורת לא הוי **כשליחות** (דקבלה) אלא בקנין יד. דקנין יד דגירושין שונה מכל שאר ידות דעלמא, במאי דלהרב קצה"ח לא בעינן אלא נתינה ולא הקנאה, והקנאת השטר תמיד באה מאליה, ואף בעל - כרחא. והיא פרשה מחודשת של **יד**. וכל שאינו בתורת גו"ק, אין לו זה היד. וכן מדוייק סוף ל' הרמב"ן, וזה נראה עיקר בשי' הר"י ן' מגאש. ואף שכ' הרמב"ן בתחלת דבריו, דש"ה כשליחות **דעלמא**, ולכאורה ל' זה מורה שבא לחלק כנ"ל בחילוקו הראשון, נר' דז"א, אלא דרק רצה להכריח בזה, דחסרון דלאו ב"כ לא נאמר **כשליחות** דגו"ק, אלא ביד, וכנ"ל, דבאמת ליכא פרשה מחודשת בשליחות דגו"ק, והיא נכללת בפ' שליחות דעלמא. והיאך נחלק ככה ונאמר דכל שאינו ב"כ אינו נעשה לשליח בשליחות דגו"ק. א"ו צל"פ, דהחסרון הוא **כיד** ולא **כשליחות**.

תוד"ה ממי וגו'. צ"ב מאי קאמרי, דאי לענין בירור הדבר, פשיטא דבעינן לידע שזה היה הבעל ושווהי האשה. ואי לומר דבעינן שידע השליח בשעת מעשה ממש, ושלא יועיל בנתן הגט על הספק, ונודע לו אח"כ שזו היתה האשה, הלא ז"א. דקיי"ל דאפילו לר"א נותן שניהם לזו ושניהם לזו, דלא בעינן נתינה לשמה, ר"ל - שידע בשעת המסירה ידיעה ודאית שע"י זה הגט הוא מגרשה. (גמ' פו:): וצ"ע ד' התוס'. (אך אף התם - פו: - צ"ע, דהלא עדי המסירה אינם יודעים בבירור בשעת נתינת הגט, שע"י זאת הנתינה היא מתגרשת. וא"כ, היאך הוו עדות לקיום הדבר, עמשכ"ל בתוס' יט: ד"ה צריכי. ד"ע)

כג:

בגמ'. מכלל דעבד כשר. וצ"ע ראי' זו לפי"ד הר"ן מיגאש. ע' ר"ן. (ואפשר לתרץ דשליח הובאה דמי לש"ק בפסול דלאו ב"כ, ומתני' מיירי בשליח **הובאה**, כל', ד"ע. אך נעייין נא בזה. דהר"ן פי' בענין שליח הובאה, דאינו אלא ש"ק לאחר למ"ד. וא"כ פשיטא דדמי ממש לש"ק. אך שיטתו ליתא בשי' הר"מ, שפסק דשליח הבאה א"צ עדות לקיום הדבר, כמו ש"ה. (ופשיטא דאין לפרש שהוא ש"ה שהאשה ממנה, דזה הביאור נסתר ונפרך מיניה וביה.) ומדכ' הר"מ דא"צ עדות לקיום הדבר הרי לפי' הא' א"א לומר דש"ק לענין ב"כ. ואף לפי' הב' ג"כ נראה דא"א לומר כן, דמדאינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה, ש"מ דעדיין לא הגיע **לידה**, וא"כ אין לשליח הבאה זאת היד המחודשת דפ' גירושין, וא"כ לא שייך למיפסלי' מטעם לאו ב"כ. ר'. ואין נקודה זאת האחרונה מוכרחת, לכאורה. העולם.)

רש"י ד"ה הא במלתא דאיתיה. שאסור לאכול טבל. הוא תימא, דעבד וכן גוי ג"כ אסורים לבוא על אשת - איש. ואין זה האיסור מחשיבם לב"כ. א"ו צל"פ שאיתי' בדנפשי', שיכול הוא להפריש תו"מ משל פירות עצמו. וכסיום דברי רש"י. ותחילת ד' תמוהים באמת.

ד"ה - שתרמו. אין קנין לנכרי. ובתוס' פ', דאפי' תימא י"ק, מכ"מ משכ"ל בגדלה התבואה שליש ביד ישראל וכו'. והנה הר"מ פי' דיי"ק להפקיע ר"ל שנפקעת קדושת הארץ, ופטור **קרקע** הוא, דכחול"ל דמי. ואם לפי"ז, פשיטא שלא יובנו ד' רש"י, דאף ישראל א"י להפריש על הגדל בחו"ל. א"ו מוכח דס"ל לרש"י דיי"ק וכו' הוי פטור **פירות** ולא הפקעת קדושת הארץ. אך אכתי ק' דבריו, ולכאורה בעינן לאתווי לד' התוס'. דיי"ק ר"ל שיש פטור על הפירות, ולית' בדנפשי' ר"ל - כציור התוס', דאפילו היכא דאיכא חיוב על הפירות, אין הפלאת העכו"ם יכולה לפעול חידוש השם תרומה והיתר הטבל. וצ"ע ד' רש"י, דמה ענין זל"ז. וכנראה דס"ל, דהא בהא תליא. דאם י"ק, זה ר"ל שעכו"ם הוי **פטור** מחיובי תו"מ, וא"כ - ס"ל לרש"י - א"א לומר שתהא הפלאתו יכולה לקדש תרומה ולהתיר טבל. אבל אם אין קנין, שאינו **פטור** מתו"מ, א"כ מסתמא שפיר יוכל להפריש תרומה, והוי שפיר איתא בדנפשי'. אך והקשה לו לרש"י, דאפשר דבכלל לא נתחדשה פ' הפלאה בעכו"ם [ע"י ריש פרק בתרא דנזיר (סא)]. ובמשל"מ פ"י הל' מלכים דף ק"ב עמוד ג' ד"ה שוב ראיתי, ולזה ציטט דנודרים נו"נ כישראל, אף דקדושת קרבנות ג"כ חלה ע"י הפלאה ודבור פה.

מה אתם ישראל ... בני ברית. והחילוק בין ב' הלימודים - לעבד. דאף דלא הוי ישראל, מכ"מ הוי בן ברית, ופרש"י - שהרי חייב הוא במצוות. כל', ישראל משמעו קדושת ישראל גמורה ושלמה ולהקרא חלק מהקהל, וזה חסר בעבד, ומה"ט קיי"ל דאין קידושי העבד תופסין בישראלית, דלענין אישות כעכו"ם גמור הוא. ולזה צריך טבילה שני' לאחר שחרורו להשלים גירותו, להיות לו קדושת ישראל גמורה, אבל קדושת ישראל המחייב במצוות, זה יש לו לעבד בשלמותה. ואף דפטור ממקצת המצוות, אין זה מורה כעכו"ם הוא לגבי אותן המצוות, אלא **דפטור** מיוחד הוא זה, כמו אשה במ"ע שהז"ג, דפשיטא שדרגת קדושת ישראל שלה שוה לשל איש. **ופטור** מיוחד הוא לה מצוות פרטיות. וכן בחש"ו, דאף **דפטורים** מכל המצוות, אין קדושת ישראל שלהם חסרה אף כלדהו. (ע"י שיעורי מו"ר ריש יו"ד מזה, שיש מקום לחלק בין עבד לאשה. וע"י מסורה חוברת ה', עמ' נ"ה, ובשיעורי רבינו ר"פ שבועות העדות.) ונפק"מ בזה, לשי' ר"ת, דאף דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג, מכ"מ מברכות, דקים המצוה עכ"פ אית להו. דהיינו דוקא מחמת שיש להן קדושת ישראל גמורה, וכישראלים הם אף לענין מצוות אלו, אלא שפטורות. וס"ל לר"ת, דברכה תלוי' **בקים** המצוה ולא **בחיובו** בה. ונראה לפי"ד דאף עבד יברך אמ"ע שהז"ג, מה"ט. (ע"ש.) ובאמת, בלתי - מסתבר הוא לומר דלהתחייב ברוב מצוות סגי בקדושת ישראל שמדרגה אחת; ובכדי להתחייב בשאר כל המצוות בעינן קדו"י שבמדרגה ובמעלה עליונה מזו, דמסתמא קדו"י אחת היא המחייבת בכל המצוות, אלא שלפעמים יש פטורים מסויימים לאנשים פרטיים ממצוות מיוחדות, וכנ"ל. - ומה"ט נמי מובן מדוע בטבילה שני' דעבד א"צ קבלת עול מצוות, שכבר היתה זאת לו בטבילתו לגירות דעבודתו. (ער"מ פי"ג מאי' ביאה הי"ב.) ולכאורה ק' הלא אז לא קיבל על עצמו מ"ע שהז"ג. אך נראה לומר עפ"י הנ"ל, דבין שחרורו לטבילה שני' שלו, (אפילו נתפוס שהיא מה"ת, כדמשמע מפשטות ל' הר"מ, ודלא כשיטת הנמוק"י - עיי"ש במ"מ ובחי' הגר"ח.) למקצת דברים יהיה כישראל גמור, ולמקצת דברים יהי' עדיין כעבד. דלענין מ"ע שהז"ג, שבאמת כבר היתה לו קדושת ישראל לענין מצוות, אלא שעבודתו **פטורה** ממקצת מצוות - כנ"ל - א"כ, בהפקע עבודתו, פקע פטורו, ומעתה חייב הוא בכל המצוות. אך בנוגע לתפיסת קידושין בישראלית, דלענין זה הי' דינו כעכו"ם עדיין, שחסר הי' בקדו"י דידי' לענין זיקת - אישות, לזה בודאי בעינן עד שיטבול שנית, וכקו' תוס'. (יבמות מ"ז: ודלא כתי' הגר"ח. ד"ע.) כל', דמעיקרא הי' גירות בעד קדו"י המחייבת במצוות, ונתקדש אז בחלק קדו"י זה - לגמרי.

וממילא בשחרורו, שוב א"צ עוה"פ קבלת עול מצוות, שכבר נתקדש בקדו"י המחייבת בכל המצוות, וזה מבואר. -
(עי' שיעורי קידושין ו:). (בנוגע לאין לי עסק כך בעבד ובקרקע, בתי הר"ת).

ואם לחשך וכו' עובר ירך אמו. בתחילת הסוגי' הבינו דלאו ירך אמו הוא, אלא כגוף בפ"ע הוא, וקבלת האם כקבלת עבד אחר בעדו דמי; ולבסוף הסיקו דאין זה אלא כמשחרר חצי עבדו. והנה לפי ס"ד הסוגי' ק"ל, היאך קיבלה האם את שטר השחרור, הלא העובר בודאי לא מינה אותה לשליח בעדו. ואפילו נניח דעבד מקבל גט שחרור אפילו מיד רבו שלו בעד חברו, מכ"מ היינו דוקא במינהו אותו האחר לשליח. ולכאורה הי' מקום לומר בפשיטות, דלרבנן דר"מ זכות הוא לעבד וגו', מציא זכי' בעדו אפי' בלא מינוי. אך ק', דמדוע לא תלו בגמ' ברייתא זו בפלוגתא דר"מ ורבנן לפי ס"ד הסוגי'. (אך עי' כתובות י"א א' ותוס' גטין י"ג א' ד"ה עבדא.) והנל"פ בזה דשי' התוס' פ"ק דכתובות, דזכיי' מטעם שליחות ואין שליחות לקטן. וממילא אין הזכיר בעד הקטן אלא מדרבנן, וממילא יוצא, דגר קטן דמטבילין אותו ע"ד ב"ד הוי אך גר **מדרבנן**. והק' רעק"א, דביבמות (צז:), איתא, דב' אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה, חייבים כרת על אשת אחיו של חברו. וצ"ע לתוס', דבכלל, היכי משכחת לה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה. דבשלמא למ"ד עובר ירך אמו, ניחא. דהכל הוי גוף אחד בשעת הגירות. ודעת האם שפיר הויא דעת הגר. אבל מה נעשה למ"ד עובר **לאו** ירך אמו, וחשבינן לי' כב' מעשי גירות נפרדים, ואשר על כן הקשו בגמ' (יבמות דע"ח) דליהוי גופה כחציצה בפני העובר, דליכא התם דעת העובר על הגירות. וצ"ל דלא בעינן דעתו מדינא דזכין. וק', דאם זה אך מדרבנן, היאך יש ח"כ מדרבנן. (עי' גטין נ"ה.) ותי' ע"ז הגר"ח [השוה שיעורי מו"ר לקידו' (כא:), ועי' תוס' רי"ד ליבמות (מז:)] דאפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו, ושגוף בפ"ע דמי, ובעינן מחמת זה טבילה בפ"ע לעובר, מכ"מ **גברא אחד** הוא [עי' מסורה חוברת ד' עמ' מ"ג. ויסוד זה כבר נמצא בחי, הגר"ז לתמורה, בס' מקדש דוד ובס' קה"י]. ושפיר הויא דעת האם דעת המתגייר, אלא דהוי גברא עם ב' גופים, אשר כל גוף בפ"ע בעי טבילה בפ"ע. וא"צ להשתמש בדין זכין, אשר דעת התוס' שהוא אך מדרבנן בקטנים, אלא בנתגייר גברא שהוא בר - הכי של דעת בפ"ע, שכבר נולד. אבל בעובר המתגייר, פשיטא שדעת אמו היא דעתו על הגירות. וה"נ בסוגיין א"צ לומר זכין, ואין השחרור הזה של העובר - אפילו לפי ס"ד הגמ' - תלוי' כלל בפלוגתא דר"מ ורבנן.

ער"מ פ"ז מעבדים ה"ה, ובהשגת הר"א - ק' רישא אסיפא. ואין לתרץ דעובר ירך אמו אמרינן, אבל אין האם ירך העובר, דאין זה כלום. דחסרון דמשחרר **חצי** עבדו הוא ל"ד בחצי או פחות, אלא אפילו במשחרר רוב העבד ומשייר אך מקצת הגוף בעבדות. ומאחר דעובר ירך אמו, א"כ תרווייהו כחד גופא חשיבי, וא"כ מ"ש משחרר העובר בלבד או משחרר האם בלבד? והנל"פ בזה, דחסרון דחצי עבד הוא לא בשיוור **שגופו** של העבד, אלא **בקנין העבדות** (וראי' ליסוד זה נ"ל מיבמות (גב:), ד"ע), ובוה מחלק הר"מ, דיש לו לאדון קנין על השפחה אפילו בלי היות לו קנין בהעובר, שהרי כבר היתה השפחה קנוי' לו בטרם נתעברה, וקניינו בה אינו תלוי בקניינו בהולד, וא"כ, במשחררה בלבד, הרי הוא משחרר כל קנין העבדות שיש לו בה. אך המשחרר העובר בלבד, הרי אין כאן אלא שחרור חצי קנין - עבדות, שהרי קנין האדון בעובר וכולד הוא אך ורק מכת ומחמת קניינו בהאם. דכתיב, האשה וילדיה תהי' לאדניה. ובמשחרר חצי עבד דעלמא, יש לו קנין בכל גופו של עבד בתורת **גברא שלם** ולא בתורת חפצא גדול (השוה מש"כ בד' רש"י כ"א רע"ב. ד"ע.) וקניינו ביד זאת תלוי' בהיות לו קנין עבדות אף בידו

השני, שהכל חלק מחד גברא, **זכתור גברא** הוא קנוי לו. (בשם הגר"ח. ועי' בסוף ס' אישים ושיטות תי' אחר בשם הגר"ר ברוך בער, ז"ל.) - ובכלל, בענין שי' הר"מ בבעיית עובר ירך אמו וכו' יש כו"כ סתירות בפסקיו, ואין שי' ידועה לנו על נכון ... -

תור"ה ונעשה. ובר"ן תי' דגטו וחציו באים כאחד. ונראה, דאילו היתה קו' התוס' שבדיני ממונות הוי היד קנינו של האדון, והיאך תקנה בעד משהו אחר, היתה זאת קו' שאין עליה תשובה. (ומדוע לא הקשו כן, צ"ע ... ר'). אך כנראה, הקשו, דמה שקנה עבד קנה רבו, ואין קנין לעבד בלא רבו, כל', דאין קנין היד של העבד יכול לקנות אלא בעד רבו. ועל זה תירץ הר"ן, דאין שם הלכה כזאת, דאין יד של עבד יכולה לפעול בעד קנין יד אלא בעד האדון, אלא דכך היא ההל', דאין עבד יכול לזכות בשום דבר ע"י קנין יד. אבל בן חורין שפיר מצי זכי באיזה דבר ע"י ידו של עבד, דלא נפקעה **היד** מהיות יד של קנין, אלא נפקע **העבד** מקנות ביד. (ל"ה, דלכאורה הי' צ"ל נפק"מ ג"כ לאידך גיסא, בעבד הקונה ע"י ידו של בן חורין. ולפי הר"ן הי' צ"ל הדין **שלא** יקנה. ועגמ' קידושין כ"ג ע"א בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו, דיש בעיא דמה שקנה, אבל אין שם בעיא בנותן ע"י אחרים. הרי דיש לעבד קנין יד, אלא **שידו** מופקעת מקנין, היפך ד'. ד"ע) אבל כאן, שיד העבד קונה בעד חציו העומד להשתחרר, וכללא ד"באים כאחד" מורה דכבר חשיב העבד המשתחרר כמשתחרר כבר לענין זכיותו בשטר שחרורו, וא"כ, הר"ז דומה ממש לעבד הזוכה בעד בן חורין, דיש לו לבן חורין קנין יד, ויד העבד לא נתמעט מהיותו יד. אך אילה"ק לפי"ז, מדוע לא יועיל אף בכל עבד המקבל גט מיד רבו שלו בעד חברו העבד, וזהו גופא דינו של ריו"ח, דכל כה"ג לא מהני. די"ל דהתם יש חסרון כריתות, דחשיב כאגידא גבי', מאחר שהגט נמצא ביד שהוא שלו של האדון בדיני - ממונות, וטפי גרע ממשיחה בידו. אך לפי"ז הדק"ל - מדוע ליכא חסרון דאגידא גבי' ולא כרות גיטא אף בכל משחרר חצי עבדו. (ול"ה על נכון תירוץ מו"ר. ולכאורה הי' מקום לפרש דזה גופא ר"ל סוגיין, דלרבי לית לי' האי דינא דריו"ח, ומוכרח הוא לחלוק עליו, מכח דינו דכל משחרר חצי עבדו. וערש"י ד"ה וחד אמר. פירוש הדבר. דבאמת יל"פ דהוא פירש והסבר בפ"ע. דלראשון התירוץ פשוט הוא, דרבי בע"כ פליג עלי' דריו"ח, מדס"ל בעלמא דיש שחרור לחצי עבד, ולא איכפת לן בקו' התוס', וא"כ הי"נ לית לן למיחש לדינא דריו"ח גופא, ואתיא ברייתא כפשטא, אפילו נתפוס דעובר **לאו** ירך אמו. ולאידך מ"ד, אין התירוץ עפ"י משל ושוויון ב' הלכות אלו אהרדי, אלא דבאמת הוי היינו הך, דסבר רבי כמ"ד ירך אמו, וברייתא הויא ציור **ממשי** של משחרר חצי עבד. ד"ע.)

במשנה: שהכתב מוכיח. לראב"ד - דלא בעינן נאמנות השליח כלל. ולהר"מ (פ"ג מאישות, עמשכ"ל

מזה, ועחי' הגר"ח.) - שיש הוכחה וראי' מהיות השטר נמצא בידו - שיש לו להשליח להיות נאמן בדיבורו. ועגמ' (כד.) - שהכתב מוכיח (בארץ). שהכתב **והפה** מוכיח (בחול' - דבעינן אף אמירת בפ"נ). והיא ראי' ברורה לדעת הראב"ד. דאילו לשיטת הר"מ, אף בא"י בעינן לאתויי **לנאמנות** השליח, וכנ"ל. וצע"ג. -

השמטה: ואילה"ק בר"מ פ"ז מעבדים ה"ה היאך זה יכול להיות שהאם בת חורין לגמרי, ובשעת לידה - הולד היוצא ממעיה - הוי עבד, הלא תרתי - דסתרי הוא זה (מ"ש.) [עמהרש"ל ומהרש"א ליבמות (טז:)]. (מ"ש.) דז"א. דהלא מצינו כה"ג למ"ד עובר לאו ירך אמו, דלולא טעמא דהיינו רבית', הייתי אומר שהאם ישראלית והולד

- עכו"ם. דקדושת ישראל תלוי' בשעת הריון העובר ולא בשעת לידתו. (מו"ר. ולדעת הנמוקי"א אף לפי טעמא דהיינו רבתי' אכתי הוי הולד נכרי עד אח"כ, דלית לן ע"י היינו רבתי' אלא **טבילה**. ד"ע.)

(פסחים ס - בלשמה ושלא לשמה, למד רבא דכשר מדכל פסח שלא בזמנו הוי תמיד סתמא לשמה)

וכו'. ורב אדא בר אהבה דחי דילמא שאני היכא דאמר מהיכא דל"א. ופליגי בגרר סתמא לשמן קאי אי הוי דין אחד עם לשמן דאומר להדיא, ור"ל - אומדנא **כמחשבת הגבירא**; או דר"ל דסוג לשמה בפ"ע הוא, שהגבירא א"צ לחשוב כלל לשמה כאן **שהחפצא** יש לו ניתן, והוא מחשיב את הפעולה הנעשית אליו - כמצותו - כעשוי לשמה. כל', לשמה אוביקטיבית במקום הלשמה הסוביקטיבית הרגילה תמיד. ד"ע.)

כד.

גמ'. מכי מטי גיטה לידה איגרשא לה וגו'. ופרש"י, דא"צ שוב לומר בפ"נ. והשוה ד' הר"ן ריש

מס', ומש"כ שמה. אך בחה"ר פי', וכן דעת הראב"ד (בהשגותיו לפי"ב מגירושין ה"ב, וכן בפ"ו מעבדים ה"ז), דכונת הגמ' לומר, דמאחר שהיא **בע"ד** ולא **סתם שליח**, שאינה נאמנת לומר עוד בפ"נ, ועל כן בעיא קיום גמור. ודעת הרמב"ם כפרש"י, ועי' דבריו ספ"ז מגירושין, שהאריך להסביר מדוע גט א"צ קיום שלא בפניו. ולבסוף כ' שאין דיני האיסורים כדיני הממונות. ומשמע דר"ל כהסבר הר"ן ריש המס'. דה"ט דבעי כל שטר קיום שלבפ"נ, דטענינן אנן מזוייף בעד הבע"ד, ובגט דהוא ענין או"ה, וליכא באמת בע"ד שנטעון בעדו, תו ל"צ קיום. [ודלא כתוס' שהוצרכו לכתוב דמשום עיגונא הקילו חכמים.] והר"מ פסק כן עוד בפ"ב מגירושין, ושמה השיגו הראב"ד, וצ"ע באמת - מ"ט לא השיגו בספ"ז. ולכאורה צ"ע השגת הראב"ד, דלכאורה ר"ל שגט שוה לכל שטר, שתמיד בעינן קיום בהוציא תופס השטר את השטר שלא בפני בעל השטר. ולכאורה זה תימא, דהוא נגד המשנה דריש גטין, דבא"י א"צ שיאמר בפ"נ, וא"צ קיום עד שעת ערעור הבעל. ובפשוטו הי' נל"ת, דפי' הראב"ד לסוגיין קאי דוקא בגט בחו"ל, ומתני' דריש גטין - אגט דא"י. וס"ל, דבגט חו"ל היו ב' דרגות בתקנת חז"ל: א) שמתחילה הצריכו קיום לכל גט הבא ממדה"י; וב') ואח"ז **הקילו** לומר דשליח יש לו נאמנות דבפ"נ, וא"צ לקיום במקום בפ"נ. (דלא כשי' רש"י והרמב"ם, דתקנת בפ"נ היתה **חומרא**, שגט שע"י שליח בעי בפ"נ, ולא **קולא**.) אבל בהביאה האשה עצמה את גטה אין לה זאת הנאמנות המחודשת של שליח, וממילא קיימא מילתא אתקנה קמייתא, דבעינן קיום גמור ממש. וסוגיין דידן מיירי בגט **חו"ל**. אך במשנה ראשונה מיירי בגט **שבא"י**, ומעולם לא תיקנו להצריכו קיום, וא"כ עד שעת ערעור - נאמנת האשה בתפיסתה, וכדין תורה. אך לא משמע כן דעת הראב"ד, דמסתמת ד' משמע דמצריך קיום בכה"ג, אפילו בגט שבא"י. וכנראה דס"ל להראב"ד, דתקנה ראשונה (ל"ד ראשונה **בזמן**, **שקדמה** לתקנת בפ"נ, אלא ראשונה בהבנת הענינים ...) היתה להצריך קיום בעד כל גט, כמו לכל שטרות דעלמא. דאילו לשיטת הר"מ א"צ קיום לגט, דלא טענינן באו"ה, כנ"ל. והצורך לקיום בגט חו"ל הוא דין פרטי ומיוחד לגטי נשים, ומה"ט מהניא נאמנות דשליח לומר בפ"נ. דאילו הי' הצורך לקיום בגטי נשים מצד הדין הכללי שכל שטרות צריכים קיום, לא הי' מועילה נאמנות השליח לומר בפ"נ. ודעת הראב"ד אינה כן, אלא דבעינן קיום בכל גט מצד **הלי' שטרות**. אלא שבגט שע"י שליח בא"י, בשעה שהשליח אומר הבעל מסר לי הגט למסרו לאשתו, הרי יש בזה די

קיום (קולא מדרבנן), ובגט שע"י שליח מחו"ל הצריכו קיום טפי - שיאמר בפ"נ ובפ"נ, וע"י כן יודע אני שאינו מזויף, ולא סגי באמרו הבעל מסרו לי, שידיעתנו על הכשר הגט הוא מכת האומדנא שמסתמא לא ימסור לו הבעל גט פסול, דאינו חשוד לקלקלה. ואין להקשות - מאחר דבין בזה ובין בזה יש קיום הגט, מ"ש דלאחר בפ"נ תו לא מהימן בעל, כדלעיל בסוגיין, ובגט בא"י נאמן הבעל בערעורו. דבקיום הבעל מסרו לי, הרי ידיעתנו שזה הגט נכתב בכשרות באה מכה מעשה הבעל, ולא מקורית היא בשליח עצמו. וא"כ - דוקא שמה, שנאמנות השליח ממנו היא, נאמן הוא - מקור כל הנאמנות - לערער על פסול הגט בטענתו. (כה"ג ע"י ש"ך ליו"ד סוף סי' קפ"ה. ד"ע) ועראב"ד ספ"ו מעבדים, שהק' על פרש"י והרמב"ם בגמ' - וכי היכן מצינו שקרא עליו ערער שיגבה בו בלא קיום. ולק"מ, דרש"י מפרש דמיירי בלא בא הבעל לערער. וכן הבין הראב"ד בעצמו: ואם יאמר שא"צ קיום **עד** שיערער עליו וכו'. ועל זה טען לבסוף - והשכל מורה שאף אם לא יערער, אין להתיר א"א וא"י עבד בלא קיום הגט. והוא כמשכ"ל, דס"ל להראב"ד דכל שטר בעי קיום, אף גט ושטר שחרור דעבד. אך משמע מלשונו קצת דלא כפירושנו, ושאינן הצורך לקיום מפני הדין דכל שטרות דעלמא. ונל"פ, דכך הקשה על הרמב"ם: דמאחר שאם יבוא הבעל ויערער יהי' השטר צריך קיום, כל' - שלא תהיה עדות זאת נאמנת, א"כ - אף עתה אין לעדות השטר נאמנות, דא"א להאמין לעדות שסופם להתבטל נאמנותם. ואף דכל עדות יכולה להפסיד נאמנותה ע"י הזמה או ע"י הכחשת עדות אחרת, ואין זה חשיב כחסרון בהחלט נאמנותם, מכ"מ שא"ה, דע"י ערעור הבעל נצריך קיום מפני שגט שקרא עליו ערעור בעי קיום, ולא מפני שהבעל יהי' **נאמן** להכחיש נאמנות השטר כמות שהוא עכשיו. כל', שהגט יכול להפסיד נאמנותו בתורת שטר אפילו מבלי היות עליו **נאמנות** של הכחשה, ול"ד להכחשת עדות או הזמה, דהתם בעינן נאמנות אחרת לבטל נאמנות זה השטר. וכן, מה"ט לק"מ שי' הראב"ד מכל גט בא"י הנשלח ע"י שליח, דבכה"ג פשיטא דמודה הראב"ד דלא בעינן קיום שלא בפניו, כנ"ל ממתני' דריש גטין, - דהלא אף שמה כשיערער הבעל נצריך קיום, וה"נ - מדוע לא נצריך קיום אף בטרם ערער בעל. דבפשוטו יש לחלק, דהתם כבר יש קיום, כנ"ל - ע"י אמירת השליח בפ"נ שהוא כולל אמרו הבעל מסרו לי, אלא דערעור הבעל מבטל נאמנות השליח, כל' - ע"י שיש לבעל **נאמנות** להכחיש נאמנות השליח. וזה דמי להכחשת או הזמת עדים, אשר מחמת אפשרות הפסד נאמנות ע"י הכחשה של נאמנות, אין זה מחשיב לזאת הנאמנות דהשתא בלתי - החלטתית. ודוקא בגט שמביאה האשה בעצמה שאין עליו כלל קיום, ואז כשיערער הבעל יהי' צריך לקיום לא מחמת נאמנות הבעל אלא מפני שיש על הגט ערעור. כל', ונמצא שזה הגט יפסיד נאמנותו מאליו שלא ע"י הכחשת נאמנות מן החוץ. וראי' לזה, דערעור הבעל מצריך קיום אפילו שלא מחמת שהוא **נאמן** בערעורו, מדהק' בפ"ק (ט). אילימא ערעור דחד, והאמר ריו"ח אין ערעור וגו'. ולכאורה תמוה, דהו"ל להקשות בפשיטות טפי, דאין ע"א נאמן בדבר שבערוה, כדכתי' - לא יקום ע"א באיש וגו', או מג"ש דדבר דבר (סוף המס'). א"ו צל"פ, דהא דרשב"ע בעי ב' עדים היינו בכדי **להיות נאמן** בנוגע להמעשה שעליו הוא מגיד, אבל להצריך קיום בעד הגט, א"צ להכחשה של נאמנות אלא **לערעור**. ולזה מהני אף ע"א אף דהוי' דבשב"ע. ולזה הק', הלא ערעור בעי תמיד ב' עדים, **בתורת ערעור**. (וצ"ע, הלא שמה קאי אמתני' דמיירי בגט **שע"י שליח**, וא"כ תמיד בעינן שיהיה הערעור שיצריך קיום בתורת הכחשה **של נאמנות**, וכנ"ל. ד"ע.)

בגמ'. אלא בפני בי"ד פלוני. גירושין לאחר למ"ד. ולפי"ד רב הונא, כל זמן שלא נתגרשה עדיין, לא

הויא האשה תופסת בזה הגט בתורת **בע"ד**. אך הק' עליו ס"ס כי מטית התם וגו', ולא ר"ל דאיה"נ, שהנחת ר"ה צודקת, אך תומ"י בבואה לא יהיה לה פנאי לומר בפ"נ עד שיחולו הגירושין. ואז תהי' שוב תופסת בהגט בתורת בע"ד. דא"כ בפשיטות היו יכולים לתרץ, שהתנה שלא תתגרש עד י' רגעים לאחר שתבוא לבי"ד, ושפיר יהי' לה

פנאי. אך נל"פ קו' זו, שזה רק **ראי'** לומר שבכל גט לאח"ז יש כבר נתינה **להבע"ד**, וכבר היא חשובה כבע"ד, אלא שעדיין לא חל. (דאם לא נדון אותה כבע"ד יהי' באמת ט"ג מעג"ק בכל גירושין לאחר למ"ד.) וכן פרש"י קו' הגמ' - ולאו שליח היא. כל', אלא **בע"ד**, אפילו בטרם חלו הגירושין. ולזה תי' - אתנחי' אארעא, שעדיין לא היתה בכה"ג הנתינה, וא"כ, עדיין אין אשה זו **בע"ד**. והק' מדין ט"ג, ותי' הוי ש"ק. כל', שלא תהי' הנתינה עד אז, ועדיין **ש"ה** היא עד אז, ואינה תופסת הגט **בתורת בע"ד**. וצ"ע, מדוע אמר לה שתקבל בתורת ש"ק ולא בתורת עצמה, שהלא היא היא האשה עצמה. (ערש"ש.) ונראה, דע"ז תהי' הק' בגמ', דלא חזרה שליחות אצל הבעל. ר"ל, דמיד שנתמנה אחד להיות ש"ק, פקעה תומ"י שליחותו ההולכה, דש"ה וש"ק הם **תרת' - דסתרי**. (השוה מש"כ בד' התוס' כ"ב: דפועל א"י להעשות שליח בעד אחר. ולזה הסכים רבינו. מ"ש ....) ונמצא של"ד שליחות זו לשליחות דכהת"כ, דתמיד נפקעת ונגמרת השליחות בקיום השליחות ובעשיית המעשה. וכאן נגמרה ונסתיימה ע"י מינוי ש"ק. ואף דהם ממש בב"א, שמיד כשנעשה לש"ק, תומ"י חל הגט, שהרי נמצא הוא ביד ש"ק. מכ"מ עפ"י דין מיחשב כנגמרה השליחות שלא ע"י קיומה. וזה נר' דר"ל רש"י, שהשליח צריך לומר למשלחו - עשיתי שליחותך. כל', שנסתיימה ופקעה שליחותו ע"י עשייתו, וכאן פקעה השליחות ע"י המינוי להיות ש"ק. ועייל"פ דמאחר שנפסקה שליחות דהולכה לפני הקבלה, אלא תומ"י בשעת התמנות לש"ק, א"כ לא הי' זה השליח ש"ה במשך כל זמן נתינת הגט, אלא בתחילת הנתינה בלבד, דבסוף הנתינה כבר פקעה שליחותו דהולכה. (מסתמא ר"ל דאף קבלת האשה או הש"ק הוא כגמר הנתינה. וכבר פקעה שליחות דהולכה בין נתינה לקבלה. ד"ע.) אך אפילו לא נפרש כן, אלא שפקעה שליחות דהולכה עם קיום השליחות ושהי' ש"ה כל זמן הנתינה, מכ"מ יל"פ כנ"ל, דבעינן שתגמר ותפסק כל שליחות ע"י קיומה ולא ע"י איזה ענין אחר. ובריטב"א פי' דלא חזרה רק ר"ל דהוי ט"ג מעג"ק. ובאמת צ"ע לרש"י ותוס' (עד"ה והא, ובקו' לא פי' כן. ופרש"י שלפנינו שוה לפי' תוס', לכאורה. מו"ר.) מדוע לא פסלו ג"כ מה"ט. והי' מקום לפרש דאיה"נ, דחדא ועוד קאמרי, וטעמא דלא חזרה הוא פסול יותר מקיף, הנוהג בכל שליחות דעלמא, אפילו דלאו דגטין. אך צ"ע מהגמ' סג', דלכמה אמוראי כשר בלא חזרה, מדוע לא יהי' ט"ג. (עיי' רש"י לפנינו. וצ"ב.) ונל"פ, דבנתינה בעינן כל מאי דאפשר שיהי' נעשה מצד הבעל במסירת זה הגט, השוה מה שפי' למעלה בענין דרשת הירו' מה ספר בתלוש לפסול גט המחובר, ולא פסלוהו מטעם ט"ג (כפי' האור שמח), דדוקא במטלטלין בעינן נתינה מיד ליד, ובגט המחובר הי' די לנתינה דידי' בדעת מקנה שלו על זה הקרקע [כאשר ביארנו בכונת התוס' לקמן (עז:)]. וה"נ נל"פ בלא חזרה וגו', דמאחר דא"א להיות נתינה, אף עצם תפיסתו בגט והתהפכותו לש"ק - היינו הנתינה. (ואין לפרש דבעינן תמיד שיסכים השליח לקבל המינוי, **ודעתו** בעד קבלת מינוי הש"ק היינו הנתינה, דאין דעת זאת בתורת ש"ה (דנימא שקיים בזה את שליחותו לעשות את נתינת הגט) אלא בתורת אדם דעלמא. וז"ב.) - ונל"פ, דה"ט דקאמר בסוגיין הוי ש"ק, ולא קאמר קבלי את גטך - בתורת האשה עצמה, דזה פשיטא לכו"ע דש"ה ובע"ד הם תרת' - דסתרי. אך התרצן היה סבור לומר דש"ה וש"ק אינם תרת' - דסתרי, ולזה הק' - דלא חזרה וגו', דאין זה נכון, ושיש סתירה אף בין ש"ה וש"ק. אך צ"ע, דמשמע מל' הגמ' שהבעל מינה את האשה לש"ק, ולכאורה יפלא, דתמיד בעינן שיהי' ש"ק ממונה מצד האשה. וצ"ל"פ, דחי' הוא בגט אשה, דמאחר שיכול הבעל לגרש בע"כ של אשה, יכול אף למנות שליח בעדה לקבל הגט. אך נראה, דהיינו דוקא שיכול למנותה - האשה בעצמה - להיות ש"ק של עצמה. (וזה בכלל צ"ע בעלמא, היאך יכול אדם להיות עושה בעד עצמו **בתורת שליח** ולא **בתורת בע"ד**. ר.) אבל פשיטא שא"י למנות אחר בעד ש"ק דידיה. (עי')

מתני' יא: כל', שמאחר שיכול ליתן לה הגט בע"כ, אף יכול ליתנו לה בע"כ בתורת היותה ש"ק. (ובנוגע לטענת הריטב"א, דל חסרון דלא חזרה וגו' מהכא, בלא"ה הי' צ"ל הגט פסול מטעם ט"ג, הי' מקום לפרש, דמאחר שקבלתה כאן הגט הוא ע"י ש"ק, והבעל מינה ש"ק זה, נמצא שדעתו איפשרה הנתינה. ודמי לדינו של רבא בנתן גט בחצרו והקנתה לאשתו, שדעת מקנה שלו פעלה שימצא הגט ברשותה. אך תי' זה לא יעלה ארוכה לסוגיית הגמ' דף סג: ר').

אי שליח לקבלה וגו'. (ואף היא א"י לקבל הגט בעצמה, והיאך תוכל למנות שליח לעשות הקבלה בעצמה, הלא מילתא דאיהו לא מצוי עביד וכו' כנזיר יב: דלק"מ דליכא הכא חסרון **דבעלות**, אלא חסרון **כה"ת**. ר').

למ"ד משום חצרה הבאה לה לאחר מכן. ערש"י ותוס'. ולכולהו פירושי תמיהא מילתא, מהי

ההשואה בין שני הצדדים ...

תורה אימר. (ועמהרש"א) עדיף טפי. וצ"ע, הלא דוקא **השליח** נאמן לומר בפ"נ, וכאן אין האשה נותנת הגט אלא ש"ה שני, והיאך יכולה היא לומר בשעה ההיא. ומוכח מסוגיין - עפ"י הערת התוס' - דעדיין נקראת האשה שליח אעפ"י שכבר מינתה שליח שני, ואין מינוי הש"ר מתבטל במנותו ש"ש. ואילו הי' מינוי ש"ש חשוב **נקיום השליחות** של הש"ר, הי' מינויו מתבטל. וש"מ, דאינו בתורת קיום שליחות, אלא עפ"י בעלותו, דשליח הוי תמיד **כבעלים** לעשות המעשה, ומחמת היותו בעלים יכול הוא למנות ג"כ שליח. (דלא כמש"כ ה': בתורה יטלנו. ד"ע.) ונפק"מ בזה להיכא דמת ש"ש, שעדיין יכול הש"ר לקיים השליחות, וכד' הרמ"ה (הובאו ד' בש"ג דט"ו רע"א). אך עדיין צ"ע, דלכאורה בעינן שיאמר בפ"נ בשעת קיום שליחותו הוא, והכא אין האשה (- השליח) מקיימת שליחותה הדולכה, אלא השל"ש. אך עגמ' כט: דנחלקו אמוראים במת של"ר אי מצוי של"ש לקיים השליחות אל'. ולמ"ד דכולהו שלוחי דש"ר, א"ש, דבשעת קיום הש"ש שליחותו, היינו קיום שליחות **דש"ר, וע"י** - נעשה המעשה ע"י הבעל. וא"ש נמי גמ' דידן, דשפיר הויא הכא שעת קיום שליחות דש"ר ג"כ. אך לפי מאי דקיי"ל דכולהו שלוחי דבעל, וש"ר רק עושה **המינוי**, אבל לבסוף אין שם קיום שליחות דידי', א"כ היאך תאמר כאן בפ"נ בשעת מסירת הש"ש את הגט. ונצטרך לומר דלא בעינן שעת קיום השליחות, אלא שיאמר **השליח** בשעת גירושין, ותו לא. אך עוד נל"פ דבהא כו"ע ל"פ, דכל זמן שהש"ר עדיין בחיים, שיש כאן גם קיום שליחות דידי' ע"י עשיית הש"ש. ולא נחלקו אמוראי אלא בזה - אם ש"ר שעושה ש"ש הוא אך ורק בזה הדרך - שיש קיום שליחות הא' **וע"י** חשיב כעשיית הבעלים; או דיכול להיות **אף** בלי זה, שהש"ר יש לו כח למנות ש"ש, שעושה - ישיר - בעד הבעלים.

תורה וכי מטית. עגמ' (כט:): דיש שליחות למנות שליח. וזה ח"י, אך מפרש"י משמע דשליח זה א"י לעשות שליח, ודוקא בשליח שיכול לעשות המעשה ששליחותו היא בנוגע לדעת מקנה, שייך לומר דשע"ש. אבל לא בשליח שנתמנה אך ורק בעד מינוי שליחות. ובריטב"א טען כן ארש"י, מדוע לא נאמר אף כאן דשע"ש.

ולכאורה ש'י רש"י היא עפ"י סוגיית הגמ' (ס"ו) דמילי לא מימסרן לשליח, כל' - דא"א במילי שע"ש. ולרש"י גדר מילי היינו, כנראה, כל שליחות שאינה בעד דעת מקנה. ובכלל זה תהי' שליחות לבדיקת חמץ (אי בעיא שליחות), ולקרוב, וכן למילה (לש' המחבר), וכדו'. ולריטב"א דוקא בכתיבת הגט מיקרי מילי. וצ"ב, מ"ש משאר שליחות. ולחד דיעה בתוס' (כב:) דכתיבת הגט בעיא ציווי הבעל בעד לשמה, אבל אינה ענין לשליחות, פשיטא, דמובן החילוק דהיאך נאמר דשע"ש, הלא הסופר הא' לא הי' באמת שליח, דהיינו "בעלים" - שיכול למנות שליח שני. אך לאידך דיעה, צ"ע - מ"ש כתיבת הגט ממינוי שליחות. ונל"פ בפשיטות, דכל המחלוקת אי בעינן שליחות א"ל, היינו - אי תיבת וכתב קאי אבעל או אסופר, [עיי"ש בלשון התוס'], אך הא פשיטא דבעינן שיבוא הלשמה מכח הבעל, והיינו לכו"ע. ומה"ט בעינן ציווי הבעל לכו"ע, עתוס'. וא"כ, אפילו נאמר דיש שליחות, ואפי' נניח דשע"ש, ושפיר הוי השליח השני שלוחו של הבעל, מכ"מ אינו יכול לכתוב לשמה, שהרי לא שמע ציווי הבעל, ואין הלשמה בכתיבתו באה מכח **הבעל** אלא מכח הש"ר, וזה פשיטא דלא מהני. - וצירור זה הוא היפך מצירור התוס', דתוס' מיירי בדאיכא לשמה אך ליכא שליחות (גדול עו"ג דקטן), ובכה"ג איכא שליחות החסרה לשמה. - ומכח ה"ט פליג הריטב"א אפרש"י, ופי' החסרון בההיא סוגי', דשליח זה א"י לומר בפ"נ. כל', דשליח **לגירושין** נאמן באמירת בפ"נ, ולא שליח למינוי. אך הק' אדנפשי' מסוגיין, דאין אשה זו שליח לגי' אלא למינוי בלבד. ולשון תירוצו צ"ב. ואפשר דר"ל, דהתם ליכא אפי' שליחות למינוי, דבאמת הי' שמה מינוי אבא בר מינוימי לש"ה שלא בפניו, וזה האמצעי הי' אך כעכו"ם המביא גט בבי - דואר מש"ר לש"ש (עי' מזה ברא"ש). ואינו כלל **שליח** עפ"י דין. אבל איה"נ דשליח למינוי ג"כ נאמן באמירת בפ"נ, והיינו סוגי' דידן. (ד"ע) אך לפי"ז צ"ע, מדוע אמרו שמה דהוי שליח **שלא ניתן לגי'**, דמשמע דשליח הוא לאיזה ענין אך לא למעשה גירושין, הול"ל דאינו כלל שליח!

אא"כ נאמר דס"ל להריטב"א כשי' הגאונים, דאף הובלת הגט מידי הבעל לידי השליח להולכה בעיא שליחות. ולזה הי' זה האמצעי שליח. ונחלק בין שליח להובלה שאינו נאמן לומר בפ"נ לבין שליח למינוי, שנאמן, כבגמ' דידן. (מור"ר. ול"ה החילוק ...) - אך התוס' פי' כרש"י, דסוגי' דשליח שלא ניתן לגי' ר"ל דאין שע"ש במינוי. וממילא בעינן שיעשה המעשה ממש כמו שנצטוו מהבעל שמינהו, וכאן שינה משליחותו. ועיי"ש במשנה, שהש"ש אומר שליח ב"ד אני. ויל"ע אי ר"ל שהש"ר ממנה לב"ד שלוחים, **והם** ממנים לזה השליח האחר. או שהש"ר ישיר ממנה להש"ש. ולכאורה ל' המשנה מורה קצת כהצד הא', אך בפשיטות יל"פ כהצד השני. ואילו נפרש כהצד הראשון, הי' מובן בפשיטות ענין הגמ' דהתם (כט:), דר"ל - דאין שע"ש במינוי. אך מאחר שפי' כהצד השני צ"פ בנוסף לסברא זאת, דכה"ג מיקרי שינוי בשליחותו. וכנ"ל בתוס'. - והתוס' בקו' הבינו, כנראה, דכונת הגמ' דהתם היינו, **דא"א להיות** שליח למינוי.

פ' כל הגט -

תוד"ה יתר מכן. וי"ל דלהתלמד דהכא וכו'. דהתם בעינן לשם קדושת פ' סוטה, ובכותב ס"ת לשם ס"ת, הרי נכלל בלשמה זאת אף כתיבת פ' סוטה לשם פ' סוטה. ועוד יש הל' במגילת סוטה, דשלא לשמה עיי"ז שנכתבה לשם אשה אחרת פוסל המגילה. אך בגט בעינן לשמה **דגירושין** (דליכא פרשת גירושין בגט, דנימא דבעינן לשם **פרשת גט**), ופשיטא דבכותב **סתמא** דפסול הגט. ועוד נל"ת לעצם קו' התוס', מ"ש דבגט טפי

פשיטא דבעינן לשם גירושין מהא דבעינן לשמו ולשמה, ובמגילת סוטה הסברא הפוכה היא, דבגט, הא דבעינן לשמו ולשמה היינו מחמת דינא דבעינן לשם גירושין, דמוסיף ע"ז גילתה תורה דבעינן לשם גירושין **הללו**. ואילו לא הי' צורך ללשמה דגירושין הי' לא הי' צורך ללשמו וללשמה דידהו. אך במגילת סוטה, אפילו לא הי' צורך בחיוב ללשמה, מכ"מ הי' פוסל טפי לשם אשה אחרת, דחשוב שמה ענין הניתוק, דכתיב וכתב הכהן את **האלות האלה** בספר, שאין ההלכה מצריכה שיכתוב הכהן את **פרשת הסוטה**, אלא שיכתוב אתהשבועה שאמרה הסוטה, ולפיכך כתב עד שלא השביעה פסולה מגילתה. (ר"מ פ"ד מסוטה ה"ז). וז"ל הר"מ פ"ג ה"ח (שמה): וכתב כל הדברים **שהשביע אותה** אות באות מלה במלה, וגו'. ולפיכך, בכותב המגילה לשם סוטה אחרת, יש שמה ניתוק ופסול, כלי', דכבר לא נחשב ככתיבת שבועה היא, אלא ככתיבת שבועות חברתה, וכאילו אין זה הנוסח והטופס הנכון. (אף דאליבא דאמת כל הסוטות נשבעות בחדא לישנא, כלי' הכתוב). אבל בגט, אילו לא הי' פסול דשלא לשם גירושין, הי' לא היה פסול בניתוק. -

... בריש זבחים וגו'. דדוקא מהתם שמעינן בנכתב לשם גירושין, אך לא הי' ניתוק לשם בעל אחר או אשה אחרת, אלא סתמא, דאף בכה"ג פסול. ומהגמ' דהתם שמעינן דלשם גירושין אפשר הסופר לחדש אפילו שלא בציווי הבעל. ודוקא מחמת הלשמה והלשמו בעינן ציווי. (עמשכ"ל כג. בפסקי הר"מ בנוגע ללשמה בטופס, וכבר נדפס בבית יצחק שמשנת תשכ"ז, במאמרי בנדון ספירת דברים בגט. ד"ע.)

כד:

תור"ה לאיזו. יל"פ, דלא פסל אלא באיזה שארצה, דהיתה בשעת כתיבה אף מחשבה על האחרת, ויש בזה פסול דלה ולא לה ולחברתה. (עגמ' פ"ז). אבל בביררה אחרת, כגון לאשה זו אם תקניטני למחר (לפי הס' דכל תולה בדעת אחרים חשיבא ברירה). דלא היתה שמה מחשבת אשה אחרת, אפשר דלמ"ד יש ברירה דיהי' כשר. [ע"י מזה בס' תפארת יעקב.] או יל"פ בכונתם דר"ל דל"א יש ברירה לומר שהיתה מחשבת לשמה, אף בכה"ג. ואם כזה הצד יל"ע בדין זה בנוגע לשאר כונות דלשמה, כגון במעבד עורות לשם סת"ם, דר"ל - לאיזה שירצה הסופר לכתוב אח"כ, דלדין פשיטא דפסול, דאין ברירה, ומעובד לשם מזוזה פסול לס"ת, דמעלין בקודש וכו', משא"כ להיפך. (ע"י שיעורי מו"ר להל' תפילין). וע"י תשו' רעק"א סי' ב', ויש להעיר כנ"ל, דאפילו למ"ד יש ברירה אף בדאורייתא, אפשר דפוסל הר"י.

בגמ'. שני יוסף ב"ש ... מוציאין שט"ח על אחרים. אף דלא מוכח מתוכו מי הוא המלוה, דתפסת השטר משלמת את המוכח מתוכו שבו. וה"נ דכשר שט"ח שכ' בו: אני לויתי ממך, עיי"ש בסוגי' דב"ב (קעב.:). דא"צ לשמות בשאר שטרות.... ולא אחר יכול להוציא עליהן. תימא, הלא אף בנוגע להאשה יש ב', ותפסת השטר משלמת הגדת העדות לומר שהיא היא האשה המתגרשת, וא"כ, הלא בעלה הוא הוא המגרש. ואין זה דומה ללווה ב"ש, וליכא סימן בתוך השטר, דזה דומה **לאני** לויתי ממך בלי חתימה, שא"י מי הוא "אני". וער"ן, וצ"ע תי'.

וברש"י פי' שהשליכו לאיבוד מדעת, ולקחתו זו, שהיא רוצה להתגרש. וע"ז פליג הר"ן, דא"כ נחשוש כן אף בכל סתם גט, בדליכא אלא חד יב"ש במתא. ולכן פי', דחיישינן שמא היב"ש השני מסר לה הגט במתכוין, וכן פרש"י בעצמו בסד"ה בע"מ - ומסרו לזו, אשת חברו. כל', דתפיסת השטר רק מועילה לברר מי הוא עתה בעל השטר, **וכעד** מי הוא מעיד עדותו. אבל אינה יכולה לברר מי היה **מוסר** השטר. וצ"ע עוד ... -

רש"י ד"ה ה"נ. חיישינן. ובתוס' פסלו לר"מ היכא דלא מוכח השטר מתוכו. וכן נחלקו עוד בכתב שיכול להזדייף. עתוס' (כב.) ד"ה מאן חכמים. ועחי' רמב"ן (הובא בר"ן) דיל"ח בין שניהם, דאף דר"מ יפסול ביכול להזדייף אפילו לקנין, בב' יב"ש יהי' חסרון אך **בראיית** השטר, אך לא בכח קנין שלו. דתפיסת השטר משלמת המוכח מתוכו שלו בנוגע למי הוא בעל השטר. אך לכאורה זה צ"ע, דהלא הוכחנו לעיל מהגמ' דאין תפיסת השטר מועילה לברר מי היה מוסר השטר? ומ"ש קנין מראי' ? (העולם.)

שמואל חי' שכמו שיש חליצה פסולה שפוסלת, ה"נ יש גט פסול הפוסל. וריו"ח ס"ל למסקנא, דאף אחרון אינו פוסל. ויל"פ דפליג בגדר ריח הגט, דאינו שייך כלל לשלא לשמה, דשמואל ס"ל דהוי גט אלא שחסר הכשר בעד חלות הגירושין, וריו"ח ס"ל דשלא לשמה לא מיקרי חפצא דגט. אך בעצם הנחתו של שמואל, די ש כמה עניינים בגיטין פסולים, דדמו לחליצה פסולה, בהא י"ל דמודה ריו"ח. אך עויל"פ דפליג בעצם הנחתו, וס"ל דכל ענין גט פסול אינו בנמצא חוץ מחוץ מפ', דזה מפורש במקרא. ונראה, דנחלקו בזה הר"מ והראב"ד רפ"ח מהל' גירושין, דהר"מ כ' להדיא כהצד השני, והראב"ד השיגו שיש מקומות הרבה שאין מוכיח לפסלות הגט ויאמרו גרושה הותרה לכהן. כל', דס"ל להראב"ד דיש ריח הגט הנוהג בעוד מקומות לבר מחוץ מפלוני. אך צ"ע גדרו. דא"א לומר כפשוטו לשונו, כל היכא דלא מוכחא מילתא דפסול, דאף שלא לשמו אינו מוכיח, ואפ"ה קיי"ל כריו"ח, דאינו פוסל. ועוד נחלקו שמה בגדר ריח הגט, אי ר"ל דע"י מעשה גירושין בלי הכשר וחלות גירושין יש על האשה שם ופסול גרושה, ובה סגי לאוסרה לכהן, כמו שיש שם זונה האוסרה לכהן; או דר"ל, דלענין כהונה אמרינן שחלו הגירושין, ופקעה מקצת האישות שלה. שלפי"ז הצד השני יצא עוד נפק"מ, דמאחר שלענין כהונים פעל גט זה להפקיע מקצת אישותה, א"כ י"ל דאף קידושי אחרים תופסים בה, באותה מקצת פנויות שיש בה. וכ"כ הראב"ד בסיום השגתו שמה. ונראה דלשי' אזלי בב' מח' הללו. דבחליצה פסולה פשיטא דגדרו היינו דע"י זאת החליצה פקעה מקצת הזיקה, ובהפקע הזיקה נשאר עליה אי' אשת אחיו. ודעת הראב"ד דריו"ח מודה בעיקר לשמואל (ורק חולק בפרטים, באיזה ציור יש לומר דפוסל הגט, ובאיזה מקום אינו פוסל.), דמשוה גט לחליצה, וא"כ צל"פ דהגט מפקיע מקצת האישות, לענין ליאסר לכהונה. אך הר"מ מפרש דריו"ח פליג ביסוד זה אשמואל, דלא שייך להיות ענין של גט פסול כמו שיש חליצה פסולה, וא"כ אפי' בריח הגט דאסרינן לה לכהונה (כמפורש בריש פרק בתרא דגיטין), מכ"מ אין גדרו **שחלו הגירושין** לענין כהונה, אלא שיש עליה **שם גרושה** ליאסר לכהן. והנה הר"מ כ' דריח הגט הוי אך מדבריהם. ובמ"מ העיר, דמפשטות ל' הסוגי' משמע דהוא אי' דאר'. [ועתשו' שאג"א החדשות בזה ס"י ב'.] ולכאורה נראה, דאם הוא אי' דאורייתא, שא"א לומר דפקעה מקצת האישות לענין כהונה, דזה א"א להיות גדר של דין של תורה. אלא שצל"פ שיש עליה שם גרושה אף שלא חלו הגירושין.

כה.

בסוגי דברירה. באמת משמע מסוגיין, דחסרון דברירה היינו דא"א להיות דעת מסופקת. דהא אביי מחלק בין תולה בד"ע ובין תולה בד"א, והוא כעין שי' רש"י והר"י בחילוק תנאי וברירה (עגמ' סנהדרין כ"ד - כ"ה). תולה בדעת אחרים, שאין בידו כלל לברר היאך יצא הענין לבסוף, פשיטא דגומר בדעתו לכל מה שיארע. משא"כ בתולה בד"ע, דיש חסרון דסמיכת דעת. ונמצא דהחסרון למ"ד אין ברירה היא כעין החסרון דאסמכתא (למ"ד לא קניא). ולפי"ז יש לדון בסברת הגרעק"א בתשו', דרצה לפסול קלפים שיעבדם לשם סת"ם וגטין - לאיזה שירצה הסופר אח"כ, דכל כה"ג פסול מטעם א"ב, כדקיי"ל בדאורייתא, דיל"ע בזה. דאפשר דליתא לחסרון זה דסמיכת דעת אלא במקום דבעינן **דעת מקנה**, כגון בגט, דהלשמה באה ע"י ציווי הבעל שהוא הדעת - מקנה והדעת - המתחייב, וכן במינוי על הפסח, שעניינו הקנאה לאחרים. משא"כ בלשמה דעיבוד העורות, דבעיא כונה, אך לא דעת בעלים ודעת הקנאה. (ואף בעירוכי תחומין י"ל דבעינן דעת **דבעלות**. ר'). ועפי"ז ההקדמה יש לחלק, דלכאורה ב' הלכות נפרדות של ברירה הן, כדברי התוס' (בע"ב ד"ה דברי ר"מ), דברוב מקומות ענין ברירה היינו ספק בדעת מקנה. ועוד יש ברירה באחים שחלקו, דאין חלוקת ירושה ענין לדעת כל עיקר, אלא דהתם בעיא אחרת היא, דלריו"ח דמחזירין זל"ז ביובל, פליגי בפירושו רש"י והרמב"ם. רש"י פ"י לפנינו (ע"י חכמת שלמה) דהקרקע חוזר לתפיסת הבית וחולקים עוה"פ; והרמב"ם פ"י (פ"א משיטה ויובל ה"כ) לא תבטל חלוקתם. (בקונטרס דברירה שבס' מלבושי יו"ט האריך הדיבור בביאור מחלוקת זו דרש"י והר"מ). ומחלוקתם, דלהר"מ, אף למ"ד א"ב - מכ"מ יש שמה חלות שם **חלוקה**, אלא שלמ"ד י"ב, כל אחד ואחד יורש - בעצמו וכשלעצמו - חלק בנכסים בירושה. ולמ"ד א"ב, אין שום אחד מהם יורש חלקו אלא עי"ז שהוא נותן תחתיו וחליפיו בהקנאה חלק שוה לאחיו שירש ג"כ עמו. כל', לכו"ע כל יורש נוטל בתורת **ירושה**, אך פליגי אי נוטל בתור יורש כשלעצמו, או שנוטל בתורת ירושה עי"ז שמקנה גם לאחיו חלקים שוים לחלקו שלו. ולרש"י, דהחזרת יובל ר"ל - שמפילים עוה"פ גורל, בהא פליגי, דלמ"ד אין ברירה, אין שמה כלל דין חלוקה לומר שזה ירש חלק זה, וזה חלק זה, ודוקא למ"ד י"ב י"ל דכל או"א נוטל בתורת ירושה. ולמ"ד א"ב, אין בחלוקה שום הלי' של ירושה, אלא שהיא כמקח וממכר ממש. ולפיכך פשיטא דיש החזרה ביובל להיורש האמיתי, דהיינו - לתפוסת הבית. ולהר"מ, אין דין החזרה כ"כ פשוט כמו לדעת רש"י, אלא צל"פ, דמאחר דלית לי' לדידיה (בתורת ירושה) אלא עי"ז שהקנה לאחיו חלקו שלו השווה לשל עצמו, ואף לחברו לית לי' חלקו - בתורת ירושה - אלא עי"ז שהקנה לו לזה חלקו חליפי דידי', א"כ כל או"א נוטל בתורת ירושה וגם בתורת הקנאת אחיו אליו. ולפיכך, בעד זה הענין השני, בעינן החזרת שדה דידיה לחברו ביובל, ואף החזרת שדה חברו אליו. ולכאורה נראה ברור, דענין זה דברירה אינו שייך כלל לברירה דדעת, הנ"ל, בדעת מקנה **שעל הספק**. ועגמ' נדרים ריש פרק השותפין (מה:-מו.) דאיפליגו תנאי דהתם בברירה, בשותפים שהדירו הנאה זמ"ז, אי אמרינן דזה נכנס לתוך שלו וז"נ לת"ש, או דאמרינן דשותף המשתמש בדבר שי"ל בשותפות עם האחר, משתמש בחלקו וגם בחלק חברו. ותלו מח' זו בבעיית ברירה. ולכאורה בעיא ג' היא זו: דענין שותפות היינו, דמה ששייך לזה אינו שייך לזה וכו'. (ערש"י לב"ק צ. - ד"ע) אך פשיטא דכל אחד רשאי להשתמש בכל החפץ. ובהא יל"ע, אי יש לכל אחד מהם קנין לתשמישים בכלול, וע"כ מותר לו להשתמש בכלול; או דיש לו אך קנין לתשמישים בחציו, אלא שחברו מרשהו תמיד להשתמש אף בקניינו וממונו דידי'. ובעיא זו

בגדר שותפות, פשיטא דאינו ענין כלל לענין ברירה דדעת. אך אפשר דזה תלוי בברירה דחלוקה. דלמ"ד י"ב, וכל או"א נוטל בתורת של עצמו ולא מפני שהוא מקנה לחברו חלק תחת חלקו שלו, וכו', א"כ אפשר דאף בעודם שותפים ביחד, ג"כ יש לכל או"א קנין הגוף לתשמישים בכולו. אך למ"ד א"ב, וא"א לשום אחד מהשותפים ליטול בתורת של עצמו וכשלעצמו אלא ע"ז שהוא מקנה לחברו, בזה יכול הוא לקנות, א"כ י"ל, דאף בעודם שותפים לית לי' אלא קנין לתשמישים בחצי הדבר. דהא קא חזינן שאין קניינו עתה בזה הדבר יכול להשתנות להיות לקנין גמור פרטי (מבלי להיותו בתפוסת הבית, כשותפות) אלא ע"י הקנאות נוספות שיתחדשו לאחר מכן. ודוק ... - ומאחר שברירנו, דענין ברירה דדעת לחוד וענין ברירה דירושה לחוד, וכחילוק הברור שכ' בתוס', נראה פשוט מדוע הוצרך ריו"ח לומר דינו ב"פ. ועגמ' בצריכותא: דבעינן לה לשמה. אבל התם וכו'. ולכאורה ר"ל כחילוק התוס' (כד: ד"ה לאיזו שארצה). אך לפי"ז צ"ב, מדוע סיימו בל' הגמ' - מכר הוא דא"ר ליהדר ביובל, אבל ירושה ומתנה לא. דהול"ל בפשיטות, אבל בכל מקום לבד מדין לשמה קיי"ל דיש ברירה. (ול' הגמ' מורה כפשוטו, דהו"א כשיטת ר"מ - בכורות נ"ד: - והו"א דאף דיש הקנאה בחלוקת יורשים, מכ"מ אינה **מכר** אלא **מתנה**. ד"ע. אך לפי"ז עדיין תימה, מדוע אמרו בגמ' בתחילה, דשפיר מובן דין משנתנו, דבעינן לה לשמה. הלא הו"ל להגמ' להוסיף ולומר, ואין ברירה ועל כן חסר הלשמה. ואפשר דאיה"נ, דזה ר"ל.) עוד חילקו בגמ' ... דלחומרא וגו'. (צ"ע, דהול"ל להיפך, דהממע"ה, ע"י מלבושי יו"ט.) כתחילה. ונל"פ, דהו"א, דאף דבכחה"כ י"ב, מכ"מ מחזירין זל"ז, שהרי בטרם חילקו הי' הנכסים בקנין של תפוסת הבית, ואח"כ הפך להיות הממון של קנין פרטי **של יחיד**. והו"א דאף שינוי דסוג בעלות כזה צריך להיות מוחזר ביובל, ולא רק שינוי בעלות דמכירה לאחר. קמ"ל **דככל מקום** ס"ל דאין ברירה.

תוד"ה א"ב. לאו דאורייתא. וא"צ למינני. והק' הר"ן (נדרים לו.), דהלא מלבד מאי דקיי"ל דאין אדם י"ח באכילת ק"פ שאינו מנוי עליו, דבעינן שיאכל **מפסחו**, ולא סגי לן באוכל כזית מפסח, יש ג"כ **אי** הכרוך בדין מינוי, שאסור לאכול מפסח שאינו מנוי עליו. והכי מוכח מכמה סוגיות במס' פסחים. (למשל, עגמ' עו: בסוגי' דריחא מילתא - מפני תערובת טעמים. ד"ע.) ודלא כדיעה אחת (ע"י בפ"י הראב"ד להספרא) דליכא בזה איסורא. וא"כ ק', היאך ספינן לי' לקטן איסורא בידים? ותי', דליכא אי' אלא להאכיל לגברא דהוא בר - הכי של מינוי. אך קטן, דאינו מתמנה (למ"ד לאו דאורייתא) לית בי' אי' דשלא למנוייו. והתוס' (פסחים פח. ד"ה שה לבית) תי', דאף דאיכא אי', מכ"מ מאחר דאיכא חינוך מצוה שרי. וד' תמוהים. דאפילו נניח כדעתם בזה, דב' הל' הן בחינוך: א) חינוך דקיום המצוה, והיינו כספ"ג דר"ה וספ"ג דסוכה, במקום שיש לו לקטן קיום המצוה, שהרי מברך הוא ברכה על מזונו, או שמניח תפילין, וכו'. ונתחדש בזה, דמותר אף לגדול לחנכו ע"י אמירתו הוא הברכה (ר"ה כט:), אף דלכאורה יש בזה משום ברכה לבטלה, צל"פ, או דמשום מצות חינוך יש **היתר** לאי' הזה, או דבכה"ג לא מקרי ברכה **לבטלה**. ואפשר להמציא נפק"מ בין ב' פ'י' אלו, כדלהלן ... - ב) דאפילו במקום שלא יקיים הקטן מצוה בעשייתו דהשתא, כגון למ"ד שה לב"א ל"ד, והרי אינו ממונה עה"פ, מכ"מ יש כאן ענין - כדי **לזרז** במצוות, דהיינו - להתרגל בקיומי מצוות, אפילו ע"י מעשים שאין בהם בעצמם משום קיומי המצוות. וזה ההבדל שבין חינוך לזירוז. דחינוך היינו חינוך דקיום המצוה; וזירוז - היינו חינוך של לימוד והרגל **בעשיית** המצוות (technical aspects). אך מכ"מ לא מסתבר כלל שיהי' ענין של חינוך היכא דאיכא **איסורא** במילתא. וד' התוס' מפליאים. דמילתא דפשיטא היא שאסור ליתן לחינוך אתרוג פסול בכדי לברך עליו בסוכות משום מצות

חינוך, דמלבד מאי דאינו יוצא בו, ואין שמה כלל קיום מצוה, בנוסף לזה יש גם **איטורא** בדבר. (עי' שע"ת לאור"ח (ו) ונשאל ממור"ר ע"ד הנהוג במדינה זאת שנערים קטנים מתפללים יחד (junior congregation) ואומרים ברכו קדיש קדושה וקה"ת, וכדו', בלי יו"ד גדולים, אי מותר כה"ג משום חינוך. (י. ה.) ופשיטא דלית בזה משום חינוך דקיום המצוה, שהרי ליכא עשרה. אך יל"ע בנוגע לחינוך דלימוד. ונ"פ דאסור. [עי' בס' נפש הרב, עמ' קי"ג].

דאסור לומר דבר שבקדושה בלי מנין, ובמקום אי' ליכא חינוך של לימוד. ואף דהתיר בספ"ג דר"ה אי' ברכה לבטלה, י"ל דלא התירו אי' אמירת דבר שבקדושה בלא יו"ד. ועויל"ח, דאין הפי' שמה **שהחירו** אי' זה, אלא דבכה"ג - במקום חינוך לא מיחשיב **כלבטלה**, וכנ"ל. וא"כ, פשיטא דיה' אסור בכה"ג, דאי' מיהא איכא. ונראה דבעינן שיהיו שמה י' גדולים. (וכ"פ במעיו"ט לברכות פ"ה אות ש'. ד"ע.) ויש לנהוג, דלחינוך יתפללו קטנים עד ישתבח, ואז יתפלל גדול, דבעינן שתי שערות לפרוס על השמע (עגמ' מגילה כ"ד.). ולענין קה"ת, יש להקל - בכה"ג, מטעם חינוך - בין לענין העליות ובין לענין הקורא, לפסוק כפשוטו המשנה דמגילה (כ"ד.).

בגמ'. ר' מרשיא הביא ראי' דבתולה בד"ע לית לי' לר"י ברירה מברייתא דהלוקח יין. ובאמת הסוגי' מפליאה. דרש"י פי' (בע"ב ד"ה ור"י ור"י, שהוא עצמו מוציא את היין וגו'). שהוא עושה אח"כ מעשה ההפרשה. ולפירושו נראה פשוט, דאילו הי' מתנה בע"ש ב' לוגין שאשתו עתידה להפריש - מדעתה ידידה - דאף ר"י ור"י היו מודים דכה"ג שפיר דמי, דבתולה בד"א אית להו ברירה. והוא תימה, דא"כ, הו"ל לתנא לאדכורי עצה זו דמהניא לכו"ע. ובפשוטו משמע, דאף בכה"ג לא מהני' לר"י ולר"י. ועוד צ"ע דהחילוק בברירה בין תולה בד"ע לתולה בד"א שייך דוקא בברירה דדעת מקנה עה"ס, וכנ"ל, דכה"ג דמיא לאסמכתא. אך הכא, בחסרון ברירה דהפרשת תומ", נראה פשוט דזוהי בעי' בפנ"ע דברירה, שהרי כאן אין שמה ספק כלל על ההפרשה, ובודאי יש שמה דעת על ההפרשה. אך הספק היינו - **על מה תחול הקריאת** - שם שלו דהשתא. דהחפצא אינו מבורר עד לאח"ז. וב' מיני ברירה נפרדים הם, הא', ברירה **דדעת**, והב' - ברירה **דחפצא**. ואפילו נחלק בין ד"ע ובין ד"א, היינו דוקא בברירה דדעת, ולא בברירה דחפצא. וצ"ע, היאך הביא ר' מרשיא ראי' מכאן לחילוקן של אביי, דהלא בין באיזה שתצא תחילה ובין באיזו שארצה יש שמה בעיית ברירה **דדעת** אם תחול הלשמה לאשה זו א"ל. וכן - אם תחול לאשה זו - א"ל. והגמ' מפליא לפי פירש"י! ולולא פרש"י הי' נל"פ, דזהו גופא כונת אביי, דתולה בד"ע ר"ל - ברירה **דחפצא**; ותולה כד"א - ברירה דדעת. דלית לי' לר"י ברירה דחפצא לומר דאיגלאי מילתא למפרע שזה הי' החפצא שעליו היתה החלות. אך ברירה דדעת, כל' - בדעת מסופקת (אי לצד הן אי לצד לאו) - אית לי'. דזה ילפי' מפ' תנאי, דדעת **מסופקת** חשיבא שפיר **דעת**. וכנראה, דכן מחלק אביי בין לאיזו שתצא מפתח תחילה ובין לאיזו שארצה. דלאיזו שארצה, בודאי יחול לשמה, אך הספק הוא - **איזה** לשמה תחול, והיינו ממש **דעת ודאית** על לשמה, אך ברירה **דחפצא**. אך בלאיזו שתצא תחילה, אף הדעת בספק היא, דשמה לא תצא שום אחת מהן מן הפתח. וא"כ דעת מסופקת היא. שמה ללאה, ושמה לא; שמה לרחל, ושמה לא. וכל כה"ג חשיבא **תנאי** ולא **ברירה**.

מה היא באותם הימים וגו'. והיינו ברירה. ופרש"י. ואין זה כשאר תנאים ... דאין בידו ... והתנאי יתקיים מאליו. כל', בכל ברירה יש בעיא דדעת מסופקת, וכמו באסמכתא. וליכא סמיכת דעת. אך היכא דהספק נכנס בגדר תנאי, אז חי' תורה דכל כה"ג שפיר חשיבא דעת, ולית בזה פלוגתא. ופליגי היכא דאין הספק נכנס בפרשת תנאים של תורה. וחילק רש"י, דתנאי היינו היכא דהספק תלוי בידו. והק' ברמב"ן מע"מ שתתן לי ר' זווי. וצל"פ, דאף הספק התלוי בידי הקונה ג"כ נכנס בפ' תנאי. אך ספק התלוי בידי אחר, שאינו לא המתנה ולא הקונה, לא חשיב תנאי. ותלוי בפלוגתא דברירה. וכגון ע"מ שירדו גשמים. (עתוס' מגמ' עירובין). כל', דבתנאי אין הפירוש שהדעת מסופקת ותלויה, ואם הי' כך וכך, נתברר שהיתה כאן דעת, ואם לא הי' כך - יתברר שלא הי' כאן דעת [נזאת כונת הגמ' פרק שני דכתובות דתנאי מילתא אחריתא, כמו שהביא בס' ברכת שמואל בשם הגר"ח (ב"מ סי' ל"ז) ובתשו' אבנ"ז (חחר"מ סי' נ"א מחודש ג') מתשובת הרא"ש כלל מ"ו אות ב']. (ד"ע). אך הפי' הוא דיש ענין של קיום התנאי **המקיים את המעשה**. ויש **חלות שם** קיום התנאי. שהמעשה ביחד עם קיום התנאי מהווים את החלות. ואילה"ק - מדוע לא בעינן ב' עדים לקיום הדבר בשעת קיום התנאי, כמו בשעת עשיית המעשה, דיש לומר, דקיום התנאי א"צ דעת המקיים. דלא איבעי לן בנתינה בע"כ בקיום התנאי אלא מחמת הלשון של נתינה וגדר נתינה בכהת"כ, אך מצד קיום התנאי, לא בעינן **דעת**. וכל היכא דא"צ המעשה המקיים דבר שבערוה לדעת, ה"נ א"צ לעדי קיום. (השוה חי' הגר"ח להל' חליצה, ביישוב קו' התוס' קידושין ס"ו). וראי' לזה, דיש חלות - שם קיום התנאי, ושקיום התנאי מקיים המעשה, ולא רק שמברר שהיתה שמה דעת, והמעשה עומד ככל שאר מעשה בלתי - מותנה, מדאי' בגמ' נדרים דיש אונס בגיטין מה"ת מקרא דלנערה ל"ת דבר, דאונס רחמנא פטרי'. (כ"ז א'). ומפורש יותר ברש"י ריש כתובות.) דדוחק לומר דלא לזה נתכוין שיתקיים התנאי באונס והוא אומדנא בדעתו, דא"כ א"צ לגזה"כ דלנערה וגו'. א"ו משמע להדיא דקיום התנאי מקיים המעשה, ומעשה באונס אינו פועל שום חלות בכה"ת כולה. (ואגב, יש מכאן סתירה לד' הגר"ח, שהי' רגיל תמיד לומר דאונס הוי פוטר ולא **מתיר**, דהמעשה עדיין חשיב מעשה עבירה אלא דליכא עלי' עונשין. דכאן לא מיירי סוגיין לענין עונשין, ובטל הגט (מה"ת) מטעם אונס, ש"מ דהמעשה לא חשוב כמעשה. וא"כ, ה"נ הי' צ"ל **מתיר**. (כן העיר מו"ר לאביו הגר"מ, נ"ע.)) ועוד ראי' להנחתנו דיש - עפ"י דין - חלות שם קיום התנאי, משי' הרי"ף בביטול התנאי, דאפילו יקיימו לא יהא חשיב כמקיים. (ער"ן לגמ' עו:.) דזה לא שייך להיות אא"כ יש שמה הלכה של **קיום התנאי**, ולא סתם, דע"י קיום התנאי מתגלה ומתברר שהיתה לו דעת מלכתחילה. ומעתה נל"ח, דבתנאי, דיש שמה קיום התנאי המקיים המעשה, ליכא חסרון דדעת מסופקת, שהרי קיום התנאי הוא כחלק עצמי מהמעשה היוצר את החלות. משא"כ במקום דליכא חלות - שם קיום - התנאי, דבכה"ג הוי תנאי **הקובע** ותנאי **המברר** דעתו. ולא תנאי **המקיים**, וא"כ, יש בעיא של דעת מסופקת. ובזה מחלק רש"י, דלא מיקרי תנאי **המקיים** אלא במקום שקיום התנאי תלוי בידי המתנה (או הקונה. רמב"ן הנ"ל). ולא בתלוי בידי אחרים. ועחי' רמב"ן דאף הוא ס"ל כחילוקו של רש"י, אלא שיש לו גדרים שונים במקצת בזה: ... ואיכא דמפרשי ... דהא מעכשיו חייל ... שעה אחת קודם מיתה ... וגו'. ס"ל, דבתנאי דמעכשיו לא חשיב כלל ברירה. ונראה, דלשי' אזיל. דהנה פליגי חכמי ספרד וחכמי אשכנז בתנאי דמעכשיו אי בעינן לכל משפטי התנאים א"ל. (ערי"ף ונו"כ לדרך ע"ו) דלחכמי ספרד, בתנאי דאם, קיום התנאי מקיים המעשה, ובתנאי דמעכשיו המעשה דהשתא פועל החלות, אלא שביטול התנאי יכול לבטל את המעשה, וכל

כה"ג, דיש ענין ביטול מעשה, חשיב כטעות ולא כתנאי, וא"צ לכל משפטי התנאים [ועי' מסורה חוברת ב', עמ' מ"ב]. ודעת חכמי אשכנז, דאף בתנאי דמעכשיו, ג"כ - קיום התנאי מקיים המעשה, אלא שמקיימו ופועל **לחלות למפרע**, ולא רק מכאן ולהבא. אך מכ"מ, עדיין יש שמה ענין של **קיום** התנאי. ולחכמי ספרד ליכא כלל חלות - שם **קיום** - התנאי בתנאי **דמעכשיו**. והנה בענין ברירה דדעת, יש רק בעיא במקום שיש דעת מסופקת, כל', שאח"כ נצטרך לומר שיש **קיום** התנאי (ל"ד, אלא ר"ל **מילוי** התנאי. עמשכ"ל). המברר שיש כאן חלות. אך במעכשיו, דאין שמה אלא ענין **ביטול** התנאי המבטל המעשה, הרי ליכא דעת **מסופקת** כל עיקר. והרמב"ן אזיל בזה לשו'. (אך צ"ע, דברמב"ן לס"פ מי שאחזו העיר דיש ענין של ביטול התנאי דשיטת הר"ף, אפילו בתנאי **דמעכשיו**. וצ"ע, דכל כה"ג בודאי ליכא חלות - שם **קיום** התנאי שיוכל לבטל. ד"ע.) וע"כ פי' איכא דמפרשי הללו שברמב"ן דלא כרש"י. דלרש"י הראי' דיי"ב היא מהא דחייל גיטא. ולא הביאו שיטת ר"י אלא להורות שנזכר שמו ג"כ שמה, הרי שמסכים להדין העיקרי, דשפיר חייל גיטא. (וז"ל רש"י: אלמא לא פליג ברישא, וגו'). ולי"א אלו, ליכא ראייה כלל מעצם הדין ההוא דהגט חל, **אלא כדוקא** משיטת ר"י הפרטית, דחייל גיטא שעה אחת סמוך למיתה. דהרי שקיום וחלות הגט תלוי בקיום התנאי, דאילו אמר שיחול הגט ביום פלוני, היינו ממש כמו מעכשיו, דאין החלות תלוי בקיום התנאי. אך מאחר שאמר - שעה אחת לפני מותי - הרי שהחלות תלוי בקיום התנאי. ובתנאי דאם מתי, אין שמה חלות - שם **קיום התנאי**. ואף דס"ל לרמב"ן (עפ"י הירו'). דאפילו בע"מ שירדו גשמים לא חשיבא ברירה אלא תנאי, דאף ירידת גשמים חשיבא כקיום התנאי, אף דאינו לא מעשה המתנה ולא מעשה הקונה, מכ"מ יל"ח דס"ל דירידת הגשמים מצטרפת להקונה להחשב כקיום התנאי ידידי. ותו לא חשיב כקיום התנאי ע"י **אחרים**, אלא דכל שע"י אחרים מצטרף להקונה להחשב כקיום התנאי **דידי**, כאילו הוא בעצמו קיימו. (ופליג ביסוד זה אשי' רש"י.) אך בתנאי דאם מתי, הרי פשיטא דא"א לייחס המיתה (שהוא מעשה של אחרים - מעשיו של מי שחייו ומותו תלויים בידו, כד' רש"י.) אל המת. דהיאך נאמר דאית לי' **למת קיום תנאי**. דזה מן נמנע. וכן ס"ל לרמב"ן דע"מ שירצה (פלוני), דקיום התנאי אינו מעשה ברור, אלא רצון ומצב רוח, דכל כה"ג לא מיקרי חלות שם **קיום התנאי**. וא"כ, בתנאי **הקובע** שאינו תנאי **המקיים**, דהיינו - תנאי של רצון, או שלאחר מיתה, שאינו מעכשיו, חשיבא כדעת מסופקת, ותליא בדין י"ב. -

בלוקח יין אוסרים ר"י ור"י. ולפי תחילת הסוגי' טעמייהו משום דא"ב, ולא מחמת ספיקא דשמא יבקע הנאד. ויל"ע בכונתם אי ר"ל דמאחר דא"ב, הוי טבל ממש, דלא חל כלל וכלל. או דר"ל, דשפיר חל, אך לא ידעינן על איזה ב' לוגין דיין, והוי כשותה מדומע - כל', תערובת של תרומה עם חולין. ול' רש"י בחולין (י"ד סע"א) וחיוב שמא תרומה שתה, כפי' הב' הנ"ל. וכ"ד התוס' לעירובין (ל"ז: ד"ה אלא מעתה) בשם מהר"י, דודאי היתה אחת מהן תרומה. אך לפי' הא' שבתוס' שמה פירשו, דלא הויה תרומה, כפי' הא' הנ"ל. והנה, אם נפרש שהחסרון בביררה היינו **דדעת** מסופקת (היכא דלא נכנס בגדר פרשת תנאים) אינה דעת, א"כ פשיטא דהיינו צריכים לפרש דלא חל כלל, והוי כשותה טבל ממש. וק' לאביי, דמחלק בין תולה בד"ע וכו', דס"ל דהחסרון בביררה היינו **כדעת**, היאך שייך להיות מח' כזאת בתוס'. אך ברור דצל"פ דלא פליגי אלא לפי' הס' דהחסרון בביררה היינו ברירת **החפצא**. דל"א הוברר הדבר למפרע שעל זה החפצא חל המעשה. ועפ"י דהנ"ל, לק"מ. דבלוקח יין אינו ענין כלל לביררה **דדעת** אלא רק לביררה **דהחפצא**.

עי' הלי' הרמב"ן לנדרים (כ"ז) ובמלחמות לפ' מי שאחזו (ל"ח סע"א בס"ש). שנתן כללי אסמכתא: (א) דוקא בד"מ ולא בגו"ק. (ב) דוקא בתולה בד"ע ולא בתולה בד"א. (כשי' רש"י לסנהדרין כ"ד:): עיי"ש שיש חילוקים בגדר זה. (ג) דוקא במקום שקיום התנאי הוא ע"י שוא"ת. ולא היכא דקיום התנאי במעשה. והנה הק' הבית הלוי, לשי' הר"מ (פי"א ממכירה הט"ז) דהמחייב עצמו בסכום ממון שאינו קצוב הוי אסמכתא, ולא נשתעבד, היאך נתחייבו ישראל בשמירת כל המצוות בשעה שאמרו נעשה ונשמע, הלא עדיין לא ידעו במה היו משתעבדים? ועפ"י הכלל הא' של הרמב"ן ניחא, דליכא חסרון דאסמכתא באו"ה, וקבלת התורה בודאי היתה כענין של או"ה. ועוד תי', דחייבנו במצוות הוא לא דמי לשעבוד לסכום ממון, אלא שאנו עבדי ה', ויש לו קנין בנו לענין עשיית מעשי המצוות. ובכה"ג, שהקנה את עצמו לעבדות, פשיטא דלא שייכא חסרון דסכום שאינו קצוב של הר"מ. (עי' בס' ב"ה לפ' יתרו, דף כ"א ע"ג.) (ער"ן לקידושין ע"ח: בשם הרמב"ן. ונל"ת, דיל"ח בין הקנאה להתחייבות. ד"ע עפ"י ד' הרב)

עראב"ד רפ"י מגירושין בענין ריח הגט, דשייך כל היכא דלא מוכחא פסלות הגט. וצ"ב כונתו. ועי' השגתו לפ"א הי"ד, דס"ל דיש ריח הגט בכתב סופר וע"א. - אפשר דלשמואל אם נשאת הולד כשר, ולרב, אפי' ריח גט אין בו. אין השכל מורה כן. וצ"ע, מה טענה היא זו שלא להרחיק המחלוקת לקצוות. ונראה, דס"ל, דכל היכא דיש תנא אחד (או אפילו שיטת אמורא) המכשיר בגט, א"כ, אף דלא קיי"ל כוותי', מכ"מ לענין כהונה מחמירין כוותי' להחשיבו כגט. וה"ט דריח הגט בחוץ מפלוני, דעכ"פ ישנה לשי' ר"א דכל כה"ג הגט כשר וחלים הגירושין. ולכן אף לדין דקיי"ל כרבנן, מכ"מ לכהונה פוסקים כחומרת היחיד. ולפי"ז, פשיטא דדין זה הוי אך מדרבנן. וראי' מדלא השיג הראב"ד אד' הר"מ רפ"י בכתבו שמה שהוא אך מדרבנן. [אכן ראייה מכרחת אינה, דרבנן בעצמו אמר דשתיקת הראב"ד אינה מורה בהכרח על הודאתו והסכמתו לדעת הרמב"ם. (ד"ע) וצל"פ, דוהי כונת הראב"ד שאין מוכיח הפסלות הגט, דעכ"פ יש שמה מחלוקת. וכה"ג מצינו בכללי תרתי לריעותא בטריפות, דבטריפות הכשירה להל' נגד דיעה אחת האוסרת, מכ"מ חשיבא כריעותא להצטרף לעוד ריעותא אחרת לאסור.

כו.

במשנה. ומשמע דא"צ להניח מקום המקום. ועגמ' (פ.) דהגט נפסל בשינה המקומות. אך לא מצינו שיפסל בהשמיטם לגמרי. דלא כזמן, דפסול מדרבנן בהשמיטו. וכן בשמות, לרוב ראשונים לכד מר' יואל (שבמרדכי). ונל"פ דה"ט דא"צ להניחו ולכתבו לשמה, דמאחר דאינו מעכב (אפילו מדרבנן) בהשמיטו, נמצא שאינו מכשיר הגט, אפילו בכתבו בתוכו, וא"כ - לא שייך להיות נכתב לשמה (מדינא), דהיאך יכוון ל"שם גירושין, כלומר, שע"י כתיבתו זאת **הוא מאפשר** את הגירושין, הלא זה אינו אמת, דהא אף בלי כתיבתו זאת היו הגירושין אפשריים בזה הגט. אך ק' לס' זאת, (א) משי' הר"ר יואל הנ"ל. (ב) מהתוס' (ד.), דס"ל לר"ת דלר"א אין ע"ח ולא כלום, ואפ"ה בחתמו שלא לשמה פסול הגט, הרי דשייך לשמה ושלא לשמה (מדינא) אף בע"ח, אף דאינם מעכבים. (אך ז"פ דיש צורך לכתיבה לשמה אף אטופס - מתקנתא, אך לא מדינא - אף דאין הטופס מעכב.)

בגמ'. אמר שמואל. ער"ן לנדרים (ה:): שהק', מדוע לא הצריך שמואל שיכתוב אף ודין לשמה, מאחר דס"ל כר"י. ובבהגר"א (לאה"ע סי' כ"ז אות כ"ב) תי' בשם הרא"מ, דלענין הוכחה (שיהיו ידים מוכיחות) א"צ לשמה. ר"ל: א) ד"ודין... בעד ידים מוכיחות א"צ שיהיה חלק מנוסחת השטר קנין. ב) דיכול להיות בגט ב' חלקים: הא' - שטר **קנין**; והב' - שטר **ראיה**. ג) בשטר **ראי' דגירושין** א"צ כתיבה לשמה. (עמשכ"ל ע"ד התוס' ד. ד"ה מודה ר"א.) [בענין ההנחה הא', נ"ל דפליגי בב' דיעות שבתוס' קידושין ה:ו. והן שתי דיעות שבר"ן לנדרים ו. ד"ה ורבא, אי הוכחה **מן החוץ** חשיבא כמוכיחות א"ל. וד"ז תלוי בב' הגי' ריש נזיר. (ד"ע)]

תורה וצריך. ער"ן ורמב"ן (לדף פה) דגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם, ר"ל, דבעינן שיכתוב כך בנוסחת הגט. ומהר"מ משמע דמפרש אחרת, ור"ל דגופו של גט ר"ל, דזהו **פשוט** הגט, אבל א"צ לכתוב ל' זאת, שכ' פ"א ה"ד: הרי את משולחת, ה"א מגורשת, ... הרי את מותרת לכל אדם, וכיו"ב הענין, ה"ז מגורשת. וגופו של גט, הרי את מותרת לכל אדם. דא"א לפרש דר"ל, דלא סגי בנוסחת הרי את מגורשת והרי את משולחת, שהרי כ' מתחילה דכל כה"ג שפיר דמי. וגם דוחק לומר דלכתחילה מצריך לשון מעולה כזה. אלא נל"פ כנ"ל. ושי' הרמב"ן, דלא סגי בלשון **הקנין** - הרי את מגורשת ממני, אלא בעינן **לשון ההיתר**. וצ"ע, דמ"ש מקידושין, דלכאורה פשיטא מילתא דסגי בשטר שכתוב בו הרי את אשתי, ולא מסתבר לומר שיהא צריך לכתוב עוד - והרי את אסורה אכו"ע כהקדש. ונל"ח, דבקידושין, דהוי באמת מעשה קנין (דילפי' קידושי כסף משדה עפרון), סגי בלשון מעשה - הקנין, אשר הוא היוצר לתוצאות של אי' אכו"ע. אך בגירושין, דליכא שמה מעשה קנין, דאין הבעל **מקנה** אשתו לעצמה, ולא מפקירה, אלא שמגרשה, ואין שמה אלא **מעשה המתיר**, אף דאנו תמיד מדברים ע"ד דעת מקנה של הבעל, ודעת המתחייב שלו לענין השטר (של הגט), מכ"מ א"א לעשות גירושין אלא כך - בתורת מעשה **המתיר**. ונראה, דאף בקידושין אפשר ג"כ לעשות כן, לעשותם בתורת מעשה האוסר, דבלשון הרי את **מקודשת** לי, ליכא ל' **קנין**, אלא ל' אי' (אכו"ע כהקדש) בלבד, (כהערת התוס' ריש מס' קידושין). ואפשר דזה ר"ל הגמ', דזוהי לישראל דרבנן שתיקנו **שיצטרך** בקידושין ל' של **אי'** כמו דבעינן בגט ל' של **היתר**, ושלא יהיה די **כלי של קנין לבד**. ושתקנה היא זו להשתמש בדוקא בל' כזו, ולא סתם שהוסיפו עוד לשון המועילה.

השמטה: (כד): בגמ' מוכח דבעינן ג' מיני לשמה בגט: לשם גי', לשמו ולשמה. ואף בשטר קדושין בעינן לשמה, עגמ' לעיל פ"ק (י'). וער"מ פ"ג מאישות ה"ד, וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדשת - כגט. והשמיט **לשמו**. ובשלמא השמטתו לשם קידושין, ניחא, דאם בעינן לשמה - פשיטא דבעינן לשם קידושין. אך צ"ע השמטתו "לשמו". ונראה, דבודאי בעינן אף לשמו בקי', שהרי סיים לומר - כגט. אך פשיטא היא בקי', ולכן לא הוצרך כלל לכותבו. משא"כ בגט, ששמה הוי חידוש, ולכן הוצרך הר"מ לפרטו. והחילוק בזה - דבשטר קידושין, שעדיין אין שמה זיקה דינית כלשהיא בין האיש והאשה, אם יכתוב השטר אך לשם קי' ולשמה, הרי עדיין חסר **הלשמו**, ובלא לשמו ולשמה - חשיב כאילו חסר הלשם קידושין, דלא סגי בכונת לשם קי' **בעלמא**, אלא בעינן לשם קידושין **הללו** הפרטיים, [עמש"כ בבית יצחק, שנת תשכ"ז, עמ' קל"ט]. ופשיטא דבעינן לשמו. על זה כ' הר"מ, דבעינן לשם האשה, דזה מורה דלא די בלשם קי' בעלמא, אלא בעינן לשם קי' הללו, וממילא פשיטא

דבעינן אף לשמו. אך בגט, שאשה זו כבר מקודשת היא לבעלה, הי' מקום לומר דתסגי בלשם גטיין ולשמה, כל' - לשם גירושין דידה, דזה כולל ממילא לשם הבעל, יהי' מי שיהי', דפשיטא שא"א להיות שמה אופן גירושין אחר, דפשיטא שרק הבעל יכול לגרשה. והו"א, דתסגי בחושב לשם האשה, דכלול בזה יש כונת גירושין הללו לגמרי. קמ"ל, דלא סגי בהכי. ובעינן אף לשם הבעל - בפרט. משא"כ בשטר קידושין, דפשיטא דלא די בלשם האשה בלבד, שהרי אשה זו יכולה להתקדש לכל מי שתרצה, ואין בכונת לשמה כונת לשמו, עד שיפרט בכונתו ... -

שיעור נ"א מפי השמועה ... -

במשנה. לשמה. והק' בתו"ג, דלחדא דיעה שבתוס' (כב:): דכתיבת גט בעיא שליחות, ל"ל למפסל

משום שלא לשמה, הו"ל למפסל מפני שכתב בלי ציווי הבעל, דהיינו - בטרם הי' עדיין שלוחו. ולפי דרכו של הגר"ח ניהא, דהצורך לשליחות הוא בכדי לחדש הכשר הלשמה בהגט, ולא סתם בעד מעשה הכתיבה. אך אם לא נפרש כמותו, יקשה. ועיי"ש מה שתירץ. ובהמשך דבריו כתב, דהא דסתמא שלא לשמן בגטי נשים היינו משום דסתם אשה לאו לגירושין קיימא (עגמ' ריש מס' זבחים), היינו דוקא בלא מינה הסופר לכתוב לו גט. אבל במינה סופר ואז כתב הסופר גט סתמא, אז אמרי' דסתמא לשמן, והגט כשר. ותי' זה נראה דתלוי בב' פי' בהוא גמ', דאי ר"ל הגמ' דסתמא שלל"ש - מכח האומדנא, א"כ ניתן להיאמר כד'. אך אי ר"ל הגמ', דליכא **חפצא** לחדש הלשמה, ובעינן כונת העושה, משא"כ בכל קרבן, א"כ לא יתכן חילוק זה כלל. -

תוד"ה חוץ. ובחה"ר הק', דתמיד מקשינן גט שחרור לגט אשה מג"ש דלה לה. ונל"פ, דלשמה אינו

שייך כלל לטופס, דאינו מעכב. (כנ"ל לענין מקום). ואפילו מדרבנן. וצל"פ גזירה דר"א ודר"י במתני' דגזרו שלא לכתוב טופס לפני תורף, וכך אנו עושים אף היום בגיטי דידן. שהתורף בא תחילה בנוסח הגט - **ואחריו** הטופס - ואילו הי' דין זה דמדרבנן בלשמה להצריך לשמה אטופס, הי' באמת ק' טובא תמיהת הרשב"א. אך מאחר דהוא דין מסוים בפ"ע, ולא צורך **ללשמה**, א"כ ניתן לחלק בין ב' השטרות. אך עדיין צ"ע - **מדוע** חילקו. אבל אילה"ק עור, **היאך שייך לחלק**.

הר"מ פוסק כת"ק דמתני', ואפ"ה פוסל עבד ועכו"ם לטופס. וצל"פ (כנ"ל בהערה. והוא דלא כפי' הנ"ל

בשיטת התוס' בגדר גזירה זו).

בגמ'. אף מקום ה"א מותרת וכו'. וה"ט דלא תני לי' במתניתין, דלשון הקנין בשאר שטרות א"צ

להניח. דטעמא דצריך שיניח אף בש"ש דלא בעו לשמה, היינו מחמת דאל"כ מיחזי כשיקרא (ויש לעיין בזה ... (ד"ע)), וליכא מיחזי כשיקרא אלא א"כ כתובים בשטר השמות וכו'. אבל ל' מחר שדהו הכתוב מכבר לא מיחזי כשיקרא, כל זמן שאין בטופס שמות המקנה והקונה וציוני השדה, וכו'. דאין הדין דבעינן שישמיט בשאר שטרות **התורף**, אלא רק אותו החלק דמיחזי כשיקרא. - וראי' נוספה לזה, דתנן במתני' שצריך להניח מקום המעות אפי'

בשטרי **מקח**, אף דפשיטא דהתם אין זה חלק מהתורף (ל"ה). דהלא שטר מקח הוא שטר **דאי** על דמי המכירה, ונפק"מ בזה לענין אחריות המכירה. וא"כ, פשיטא דהמענות הוו חלק **מהתורף**. ד"ע.)

... בכתובות (יח): אנוסים היינו מחמת ממון. אין אדם משים עצמו רשע. הרי דיש עבירה אעפ"י שכתב השטר בלי דעת המתחייב, והיתה עדותו פסולה, מכ"מ יש בזה איסורא דעדות שקר.

בתור"ה חוץ. בענין לשמה בשטר שחרור, ער"מ פ"ו מעבדים ה"ה - צריכים כתיבה לשם המשחרר עצמו. ונראה דצ"ל המשוחרר, כל, העבד (עיי"ש בר"מ לעם). אבל א"צ לשמו דאדון דידי. ושונה בפרט זה מגט ומשטר קידושין. ויל"פ החילוק בג' פנים: או דבאישות יש בעלים, וזיקה יש בין הבעל והאשה; משא"כ בעבדות, דיכולה להיות עבדות אף בלי אדון, כגון גר המפקיר עבדו ומת, וכדו'. ואפילו למ"ד המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור, דא"א להיות עבדות בלי אדון, דבעינן **"וכל עבד איש"**, מכ"מ שאני, דבקידושין, הבעל הוי בעלים על **האישות**. משא"כ בעבד, דזה אך תנאי בקיום העבדות, אך אין האדון **בעלים על העבדות** אלא **על העבד**. ובגט שחרור הוא מפקיע **העבדות**, ולזה אין לו כל זיקה שנצריך **לשמו** בכתבת השטר. ואפילו נאמר דשפיר הוי האדון בעלים אף על **העבדות**, מכ"מ מאחר שיכול הוא למכור את העבד לאחר, ולעשות אותו האחר לבעלים עליו ועל זאת העבדות, [משא"כ בבעלות דאישות], א"כ מוכח דבעלותו **הוא** אינה הגורמת בלבדה not that (indispensable) וא"כ אין זיקתו כ"כ גדולה להעבדות שנצריך כתיבה לשמו. - [עי' בס' ארץ הצבי (עמ' קע"ד) מזה. וכמדומה לי שמש"כ שמה היה עפ"י זכרון ובטעות, והחלפתי הערת רבינו בקשר לשטר קידושין בהערתו בנוגע לשטר שחרור.]

בתור"ה וצריך. לר"ן ורמב"ן בעינן כתיבת וה"א מותרת וכו'. אעפ"י שכתב כבר ה"א מגורשת ממני, מגזה"כ דספ"ד. [עי' בית יצחק, שנת תשכ"ז, עמ' קל"ז, בד"ה וביישוב]. ויל"ע אי בעינן ספ"ד אך בעד **כתיבת נוסח** הגט, או אף בעד **התו"ג** דאמירה בשעת מסירתו הגט. ועתוס' (עח. ד"ה אינו גט) שהר"י הצריך אף בשעת נתינה. וי"ח. (עבהגר"א לאה"ע קל"ו סק"ג). ערש"י לקידושין (ו' רע"ב) ל"א כלום ... אם **כתב** לשון זה בגט וכו'. משמע דפליג אתוס', ולא מצריך אמירת הרי את מותרת בשעת גירושין בעד הדין דבעינן שיתננו לה בתו"ג, אלא דוקא בעד נוסח הגט הכתוב. (והר"מ פליג בכלל, עי' מש"כ למעלה. ועבהגר"א ... ד"ע.)

כו:

ומעגן ומותיב לה. ופרש"י - כשהיא מגורשת. וצ"ע מדוע חשובה עגונה בכה"ג. ועצה"ר, דחיישינן שמא יזרקוהו ספק קרוב לו ספק קרוב לה ... (וערשב"א לדף ל"ג א)

ביבמות (נ"ב): - ולאשה בעלמא אין גט, מפני שאין בידו לגרשה. ופי' הר"מ פ"ג מגירושין ה"ו, דחשיב כנכתב שלא לשמה. וק', דלכאורה הול"ל דפסול מטעם יותר מקיף, השייך אף בשאר שטרות, דעדיין הוי

דשלב"ל, וחסרה **דעת המחייב** בעד הכתיבה. דאף דכותבין שטר למוכר אעפ"י שאין לוקח עמו, היינו דוקא על קרקע שיש לו כבר. אך לא על קרקע שעדיין לא קנה. ומוכח מד' הר"מ הללו, דא"צ דעת המתחייב גט, ורק בעיני ציווי הבעל מדין לשמה. וזה ח"י! ...**לכתיבת** הגט א"צ דעה"מ, דליכא התחייבות בכתיבה, אך **חתימת** הגט פשיטא דבעי דעה"מ ככל שאר שטרות דעלמא.]

אינו גט. מח' רש"י ותוס'. ושי' הר"מ (פ"ג ה"ה-ו') כרש"י, והראב"ד (שמה בהשגות) ס"ל לחלק כר"ת, בין כתב בגט הזמן דהשתא לבין כתב הזמן דלאחר הנישואין. ובשי' ר"ת, דבכה"ג הגט פסול אף בדעבד, נל"פ עפ"י שי' הרמב"ם פ"ט מגירושין הכ"ה, דייחוד בין ציווי הבעל לכתיבה מבטל הלשמה של הגט, וה"נ ס"ל לר"ת, דביאה בין כתיבה לנתינה מבטל הלשמה. דתרווייהו ס"ל **דמעשה אישות** מבטל ומפקיע הלשמה, ובהא פליגי, דלתוס' - דוקא ביאה, ולהר"מ - אף ייחוד בלחוד. דא"א לפרש כפשוטו בר"ת, **דהפוסל** בכה"ג הוי החשש דגיטה קודם לבנה, דלא מציינו **פוסל** כזה. א"ו דזהו החשש, ומפני זה הכניסוהו חכמים תחת פסולא דשלא לשמה. ואילה"ק, לפי"ז, מדוע לא יפסל אף בכתב בו הזמן שלאח"כ - דמאחר דס"ל לתוס' (י"ז סע"א) דלא חלו הגירושין עד הזמן הכתוב בו, עדיין לא הוי גיטא עד הזמן ההוא (עמש"כ שמה בתוס', דלפי"ז ק', דהו"ל ט"ג מעג"ק. ר'. ולכאורה ע"ק דהוי הכתיבה **שלא לשמה**. ד"ע.) א"כ - עדיין לא חל הכשר הלשמה עד הזמן הכתוב בו, וא"כ א"א לפוסלו עתה מטעם שבטל הלשמה שלו, שהלא עדיין לא חל בו הלשמה. אך להראב"ד ק', דאיהו קא מכשיר הגט מעת מסירתו. (פ"א הל' כ"ה.) ובעכצ"ל דלא יפרש כנ"ל, דפסלוהו חכמים מטעם שלא לשמה. אלא דס"ל כפשוטו, דבזמן דעכשיו, איכא חששא דגטה קודם לבנה; משא"כ בזמן דאחר הנישואין. והנה בגמ' צל"פ, דלאחר שתיקנו זמן בגטין או מטעם פירי או מטעם זנות, כל', או מצד חששות של **מזון**, או מטעם חששות של אור"ה (עמשכ"ל בסוגיית זמן - דף י"ז.), ממילא נוגע הזמן להגט. ובשינה הזמן כגון בגט מוקדם, הר"ז פסול מטעם עדות **שקר**. וראיה לדבר, מדס"ל להרא"ש דגט מוקדם פסול מה"ת והולד ממזור. דאין החשש הפסד לקוחות **הפוסל**, אלא שזהו הטעם מדוע הזמן נוגע (relevant) בנוסח הגט, **וממילא** - בשינה בו הזמן, חשיב **כשקר** בשטר. ולפיכך, בכתב בשמות החכם והגאון הנפלא וכו', כשר הגט, אעפ"י שאותו שעליו כ' כן ע"ה גמור היה, (עי' שי"ג לפ"ט דגטין. ד"ע.), דאין זה נוגע כלל וכלל להגט, ולכך לא שייך **השינוי** בו להחשב **כשקר**. ולזה הק' בגמ', דלמ"ד משום פירי, מה שייך זמן בגט ארוסה, ומה איכפת לן אפילו אם ישנה הזמן, דאין זה אלא כככותב הרה"ג לע"ה, דלא מיפסיל גיטא בהכי. ותי', משום שמא יאמרו וכו'. וצ"ע. דאכתי אין זה טעם מספיק, לכאורה, להחשיב הזמן לחלק הנוגע להגט. דאין זה חשש של **ממונות** ולא של **אור"ה**. ונל"פ דר"ל הגמ', דבשינה להקדים בגט ארוסה, פסול הגט **כאין בו זמן**. (עי' משנה - דף פ"ו.) ואפי' הרא"ש יודה דבכה"ג לא מיפסיל גיטא מן התורה במוקדם. דטעמא דשמא יאמרו די הוא להצריך זמנו של הגט על נכון, אבל אינו מספיק - לכאורה - להחשיב הזמן הנכתב מעתה כחלק עצמי **הנוגע** לזה הגט, אשר בשינוי יפסל הגט מחמת שקרותו. ומה"ט צ"ב שי' הראב"ד (במאי דס"ל כהר"ת), דלפעמים פוסל ה"ט אף בדעבד. (ל"ה.) לכאורה פשיטא דפסול אף בדעבד ככל גט שאין בו זמן, דמוקדם היינו ממש אין בו הזמן הנכון...)

תוד"ה לכשאכנסנה. ואור"ת וגו'. והחי' הוי, אף דכ' לארוסתו, ומעשה הגירושין הוא בעת שהיא כבר נשואה אליו. ואף דדיניהם חלוקים הם, מכ"מ לא חשיב כשינוי בגברא, דאף לאחר נישואין עדיין היא חשיבא כאותו הגברא שהיתה מאורסת אליו.

בד"ה וליתא. עתוס' כתובות (כ"א): בשם הר"י מדנפ"ר, דלכתחילה ודאי חיישינן למיחזי כשיקרא. והנה בחתונה המנהג למלא כל השמות והסכומים בכתובה אפילו לפני ציווי המקדש לכתוב שטר, אך ל' וקנינא מיני' אין כותבים עד לאחר הקנין, דסתם קנין לכתובה עומד, וכאילו היתה שמה דעת המתחייב בעד הכתיבה. ומנהג זה צ"ב. דאם לחוש לשי' הר"י מדנפ"רא, הו"ל לקבל קנין לפני כתיבת התורף כולו. א"ו דלא חיישינן להכי. וא"כ, אף מקום וקנינא מיני' מדוע אין כותבין לפני הקבלת קנין? ואיל"פ דטפי חיישינן למיחזי כשיקרא בנוגע לכתבתם מה שהם **בעצמם עשו**, ממה **שראו אחרים עושים**, דא"כ - ק' באשרתא דדייני, דאף שמה כותבים מה שעושים הם בעצמם (ואישרנוהו וקיימנוהו ...), ובגמרא השווציור זה לגט, שכ' על מעשה אחרים. סוף דבר, צ"ב המנהג ההוא ... -

בד"ה הנ"י. וא"ת, כשיניח מקום הזמן נמי וכו'. וי"ל ... א"נ וגו'. נל"ת עפ"י ד' דלעיל, דאין אנו מחויבים לדאוג מיד מפני הלקוחות שלא יפסידו, וכן אין לפסול גט מחמת לעז דשמא יאמרו. אך הנהו טעמי חשובים להצריך זמן בגט ולפסול הגט בשינה הזמן, מחמת **השקר** שבשטר. אבל בכה"ג - שיש חשש **בלי שקר**, שהרי הזמן נכון הוא - [דבשעת חתימה הדבר תלוי (שקר), ולא אח"כ, לאחר ימים ושנים - בזמן **קריאת השטר**], פשיטא דא"א לפסול זה הגט. [כמדומה לי שכאן מסתיים השיעור הנ"א שכתבתי מפי השמועה.]

השמטה: אפילו למ"ד י"ב בחלוקת יורשין, אין זה ר"ל דהוברר הדבר למפרע שבמות אביו הפילה המיתה זה החלק בפרט לו, וזה החלק לאחיו. דלפי"ז יצא, שבטלה למפרע ענין תפוסת הבית. ואין זה נכון. דאף למ"ד זה, אין הבירור של החלקים אלא מכאן ולהבא. ופליגי - אי י"ב א"ל - אם אפשר למיתה דאשתקד להפיל השתא א"ל. (ורצה ר' לומר, דאפשר שיהי' זה תלוי במח' די"ב דשותפין. דאם י"ב, ור"ל, דכל אחד אית לי' קנין **כנולחו** נכסי לתשמישים, א"כ שפיר י"ל דהמיתה מפלת בעדו אף לאח"ז חלקו המבורר ... ול"ה השייכות. ועמש"כ בזה במרמ"ק לביצה (לדף יו"ד ע"א), בעמ' למ"ד.) אבל אף למ"ד א"ב בחלוקת יורשין מכ"מ בתחילתה של א"י פשיטא שהי' י"ב לכו"ע [תוספות בכורות (נב): ד"ה אמר ועי' בשו"ת מלבושי יו"ט סוף חלק חו"מ דף פ"ה.] דהיה אז **או"ת** מלבד מה שהי' **גודל**. ופעלו האו"ת שתהי' ברירה אף למפרע, לומר שבטלה לגמרי מעיקרא הקנין של תפוסת הבית. ולהכי סגי (כפי לשון הגמ' בקושיא) בחד בר חד **עד יהושע בני**, ולא הצריכו שיהא חד בר חד עד אברהם אבינו, דבעת הפלת הנחלות **ע"י האו"ת** הי' בירור דלמפרע ממש, שביטל והפקיע הקנין דתפוח"ב. ועגמ' ב"ב (קו): מה להלן בגורל אף כאן. והק' - מה להלן בקלפי או"ת וגו'. וזה ר"ל הקו', דהיאך אפשר למילף מהתם, הלא שמה הי' גם בירור דלמפרע ממש ע"י שהי' החלוקה באו"ת, משא"כ בסתם חלוקה, דהיא אך בגורל, ואך מכאן ולהבא. וא"כ, דב' ענייני חלוקה נפרדים הם, היאך ילפינן להו מהדדי ... -

תוד"ה עשרה(כה). יש סדר להפרשת המעשרות, ואסור להקדים המאוחר וכו', דכתיב מלאתך וכו'. בנוגע לכל הפרשה, מנכין השיעור של הפרשה הקודמת, כמפורש בגמ' ט' מעש"ש. [אך לא ביכורים מתרומה, דאינו טובל, ואינו ענין להפרשות תו"מ הללו.] וב' הדיעות שבתוס' הן, כמה מנכין, מה **שמחיר** הכרי (השיעור הכי פחות, שמעכב, דמסתמא עכשיו שהפריש הרבה, **הכל מחיר**), או השיעור שנתפס בקריאת - שם הפרשה הקודמת.

במשנה (כ"ז) - מצאו בחפיסה וכו'. ועתוס' (כח). דפי' דסגי במכיר החפיסה בסימן (דהיינו

דמחזירין חמור בסימני אוכף. עב"מ כ"ז א'). או בט"ע בעד הגט עצמו. ור"ל - סימן מובהק בהכלי. אבל זה שאבד הגט בכלי לא הוי סי', ואפשר דחשיב כסי' אמצעי ומהני לממון אבל לא לגט. (ס' בתוס'). ועוד פי' בחי' המשנה, דאפילו אבד הגט בלחוד ונמצא בחפיסה, אם מכיר הגט בט"ע ה"ז כשר. (כלומר, דט"ע כנגד סימנים מועילים, שהרי זה שאבדו בלי חפיסה לכאורה היינו סימן. וצ"ע בד"מ בכה"ג, בט"ע כנגד סימנים, דלא נזכר כה"ג במס' ב"מ כ"ח א'). ועי' ר"מ (פ"ג ה"ט מגירושין) שהצריך תרתי - ט"ע בהגט וגם שנמצא בכלי שלו (ומשמע דאית לי' סימן - אמצעי לכה"פ - בו). וצ"ע, מדוע בעי תרתי. עחה"ר ור"ן ומ"מ - ואפל"פ דמייירי בסי' אמצעי, ולהכי לא סגי בסימנים, דהר"מ מחמיר להצריך סי' מובהק, כמפורש שמה בהל' י"א - נקב בצד אות פלוני, עפ"י הגמ' שלפנינו. אך עדיין קשה, מדוע לא סגי בט"ע דידי' בהגט, וכטענת התוס'. וערש"י (על הרי"ף), ר"ן, ומגיד - משנה, דמייירי בע"ה, ומצא **אחד** את הגט ולא זה השליח בעצמו, ואין ע"ה נאמן בט"ע במציאה, ע"כ בעינן סימן מובהק. אך צ"ע, דליכא סימן מובהק, כנ"ל, אלא סי' אמצעי. ומה צירוף הוא זה בין סי' אמצעי וט"ע דע"ה. (עתוס' יבמות ק"כ ע"א, ובאה"ע סי' י"ז בב"ש ס"ק ע"ז. ד"ע.) ונל"פ דע"ה אינו נאמן בט"ע, דחיישינן שמא משקר הוא, אך סי' (אמצעי) מסלק זה החשש. וצ"ע **בצירוף** זה. ועויל"ף אחרת בכונת הרמב"ם, דמייירי במצאו הוא בעצמו, ובאמת הי' צ"ל סגי בט"ע בלחוד, אך מייירי בט"ע **גרועה**, שהרי דקדק לומר ויש לו ט"ע בארכו ורחבו של **גט שהיה כרוך וכו'.** כל', דלית לי' ט"ע בכתב הגט, אלא באופן כריכתו בכלי שבו נאבד. וכאן חידש הרמב"ם, דט"ע גרועה ביחד עם סימן אמצעי מועילים. אך זה קשה מאוד להבין. ועוד נל"פ פי' ג' ברמב"ם, דלא הצריך כאן צירוף של סימן אמצעי להט"ע, אלא דרק ר"ל דלא סגי בסי' אמצעי בלחוד, ובעי ט"ע, אך פשיטא דבה בלחוד סגי, וכשיטת התוס'. אך לכאורה הא פשיטא מהל' י"א, שדקדק לומר נקב בצד אות פ', דהיינו - דבגט בעינן סימן מובהק. אלא נל"פ הכי בכונת הר"מ, דדוקא ט"ע בדליכא סימנים מכישים מהניא. אבל בנמצא הגט בכלי אחר או שלא בכלי לגמרי, אז - **לא** מהניא ט"ע, ופליג בזה אס' התוס'. ואפשר דפליגי נמי באבידה, בט"ע כנגד סי'. (ל"ה כל דיבור זה. דבסימן שבגופו של דבר האבוד שפיר יש מקום לדבר מט"ע וסי' המכחישים זא"ז. אבל בסימן זה שהי' הגט כרוך בכלי פלוני, או שלא הי' כרוך בכלי, דאין זה הסי' **בגופו** של הגט, אינו **מכחיש** לט"ע, דאפשר שנתנו אחר בזה הכלי, או אפשר שהסירו אחר מכלי דידי'. ד"ע.) ואפשר דאף התוס' מודו באבידה, דבט"ע כנגד סי' לא תועיל הט"ע. והיינו, דהנה הר"מ פוסק דסי' דאורייתא, כל' - אף בסימנים אמצעיים. עמ"מ וכס"מ פי"ג מגזילה ואבידה. ואעפ"כ הצריך בגט סימן מובהק (הל' י"א), וכן במת בעלה (פי"ג מגירושין הכ"א, וע' פ"ז מנחלות, ובכס"מ לפי"ג מגירושין). וזהו נגד הגמ', דמפורש דלס' דסימנים דאורייתא, אף באו"ה (גט, ומת בעלה) מהני. ונראה, דהר"מ הבין דרבא (ב"מ כ"ח רע"א) פליג. אתחילת הסוגי' דהתם וס"ל, דאיה"נ דסי' דאו' במציאה,

אבל אעפ"כ לא מהני באו"ה. דיל"ע בגדר דין זה דסימנים, אי הוו **כידור** על הענין הנידון, או דע"י הסימן יש נאמנות לטענת זה שאומר שהוא הוא בעל האבידה. (אע"פ שגם הוא לית לי ט"ע באבידה דידי, ואינו טוען **ככידור** שהוא שלו, ולכאורה אין כאן אלא טענת ספק - אפשר שהוא שלי, שהרי אני אבדתי כלי עם סימני פו"פ, מכ"מ, עפ"י דין חשבינן לאמירתו הסימנים **כטענה** שעליו הוא **נאמן** - וכאילו טוען **שזאת** האבידה שלו היא, מכח ראי' דסימנים.) וספק זה נראה לפשוט ממשנה ערוכה דמס' ב"מ (כח:) - והרמאי אע"פ שאמר סימניה לא יתן לו. הרי דע"י סימנים מהימנינן לי לטענת הבעל - דין. וברמאי, לית לי נאמנות לעולם. אך אילו הי' **כידור**, מדוע לא היינו מחזירים לרמאי. דפשיטא **דע"י עדים** מחזירים לו. דעדים היינו **כידור**, ואין אנו צריכים **להאמינו** לדידי' - להרמאי. (פי"ג ה"ג מגזילה ואבידה - עד שיביא עדים.) והנה, מאחר דברירנא דסי' לאו היינו בירור (כעדות) אלא, דעל ידיהם יש לו לבע"ד נאמנות בטענתו, פשיטא דלא מהני סי' בגט ובמת בעלה, דליכא התם (באו"ה) לא **כע"ד** ולא **טענה** (עמש"כ בשם הר"ן ריש המס'), וז"ב בשי' הרמב"ם. [עי' מסורה חוברת ז', עמ' נ"ח]. [אך, אעפ"כ סימן מובהק שפיר מהני אף בגט (הל' י"א, ובגמ' להדיא), דסי' מובהק (צל"פ) היינו **כידור**, וסי' אמצעי - נאמנות לטענת הבע"ד. ולפי"ז צ"ל דינא דמחזירים לרמאי בסי' מובהק. (דלא כהבנת המגיד משנה בהשגת הראב"ד פי"ג ה"ג מגזילה ואבידה. ועיי"ש באור שמח.) ונמצא שההבדל שבין סי' מובהק לסי' אמצעי הוא לא רק **כשיעורים** בלבד, אלא **כגוד דינם**, דזה **מכור**, וזה נותן נאמנות לטענת הבע"ד. -] הרי ברירנא דסימנים אינם ענין כלל לאו"ה. ואפשר לפרש, דאף לתוס' ט"ע לא מהניא בסתירה לסימנים. אך היינו דוקא במציאה, דיש שמה בע"ד הטוען שהוא שלו. אך בגט, דלא שייך כלל ענין סימנים, בין יהיו בין לא יהיו שמה הסימנים לא איפכת לן, וליכא כלל סתירה להט"ע (דסי' דאו"ה לא מעלה ולא מוריד, לא לראי' ולא לסתור ...). (ל"ה. הלא לפי"ד מור', דכה"ג - דתוס' - חשיב כסתירה והתנגדות בין הט"ע והסי', היאך מועילה הט"ע, הלא **הוא עצמו** מודה שהסי' מכישים. ול"ד להיכא **דאחר** נותן סימנים, די"ל דהוא אחר לא מהימן. אבל בהוא עצמו נותן סי', ואינם, הלא היינו גופא ממש כאילו אמר בפה מלא - שזה הגט אינו זה שאבד ממנו. אא"כ נניח דכל כה"ג - סימני אוכף - לא חשיב כסתירה לט"ע דידי' שבגוף הגט. כנ"ל. ועיי' ... -) ועיי' תו"ג דיש סברא לומר, דבגט שאבד, יש ב' בעיות: א) **כד"מ**, מי הוא בעל נייר זה השטר. ב) הכשר הגט - **כאו"ה**. וא"כ, לפי"ד הנ"ל י"ל, דמאחר דסי' אמצעי מהני מה"ת בד"מ (דמציאה) א"כ יועיל אף לענין או"ה. (ובאמת, אין ס' זו מוכרחת כלל, וא"נ. מור'). ואפשר דלזה כיון הר"מ, שכ' בהי"א שאמרו העדים סימן מובהק. והק' עליו הראב"ד - דאף השליח צ"ל נאמן בסי' (ועתוס' בזה.) ובפשוטו י"ל דאיה"נ. אך עויל"פ, דלא הצריך הר"מ סימן מובהק (הי"א) **אלא** לעדים. אבל בנתן הוא עצמו - בעל האבידה - סי' בהגט, אף סי' **אמצעי** מהני, וכנ"ל. אך היינו דוקא בנתן בעל הגט (שהוא בעל הנייר) הסי' האמצעי. ובא הר"מ - באמרו עדים, לאפוקי בע"ד, דברדידה סגי בסי' אמצעי. - אך, כל זה לא נהירא, לומר דמיגו דחשיב בעלים לגבי הד"מ ונאמן אף בסי' אמצעי, נאמן בו אף לענין אי' (דהכשר הגט). אך בט"ע הוא ניתן להאמר. דהנה קיי"ל (חולין צו. - הובא בחה"ר לסוגיין.) דקטלינן אט"ע ולא קטלינן אסימנים. כל', דסימנים היינו דין בנאמנות טענת בע"ד, משא"כ ט"ע - דהיינו הלכה בעדות דכה"כ. דכל עדות בנוי' אט"ע, דמנא ידע הע"א שבאי' שזוהי אותה החתיכה שהוא יודע באי' או בהיתרו, שמא אחרת היא. ופשיטא דאית לי ט"ע בגווי'. וכן במעידים ב' עדים בדנ"פ או בד"מ - שראובן חייב מנה לשמעון, או שהרג פלוני את הנפש, מנא ידעי דאיהו ניהו זה האיש שראו הם עושה המעשה המחייב. א"ו צל"פ דהיינו עפ"י ט"ע, דזוהי יסוד דינא דכל עדות בכה"כ.

משא"כ בסימנים, כנ"ל. (ולפי"ז בסימנים מובהקים צ"ל דינא דקטלינא אפומייהו, עיי"ש בתוס'. ועיין ... -) (עי' בפרמ"ג לשו"ע יו"ד בסוף סי' קי"א באורח). ובאמת מוכח מזה - בפשיטות - כד' הר"מ, דיש לע"ה ט"ע אלא שאינו נאמן. דהלא כל עדות דכה"ת כולה מיוסדת אגדר ט"ע. ולא מצינו שע"א נאמן באי' אינו נוהג בע"ה. וכן לא מצינו פסול ע"ה לעדות. א"ו, דכל היכא דנאמן כגון ע"א באי', וב' עדים בשאר דברים, ולא חיישינן לשיקרא דעדות, והחושד בכשרים - לוקה ... אך בבעל אבידה, שיש לחשוד בו שמא ישקר בעד הנאת עצמו, בכה"ג מחלקינן בין ע"ה לת"ח. (ובאמת יל"פ דה"ט דלא מפלגינן בע"א נאמן באי' וכן בעדות דעלמא, דלא חיישינן בט"ע דע"ה למשקר, שהרי אינו מעיד **לטובתו**. אך החילוק הנכון הוא כנ"ל, דהתם יש לו נאמנות, ולא חיישינן למשקר במקום שיש נאמנות, ואף אסור לעשות כן. אבל בבעל האבידה, דלית לי' נאמנות מיוחדת אלא דסימנים - בכה"ג מפלגינן בין ע"ה לת"ח **בט"ע**.) וא"כ באבד הגט מהשליח, אף דהוא ע"א, ודבר שבערוה בעי' ב' עדים, מאחר דאית לי' ט"ע ונאמן לגבי הממונות בזה (ואף בלא זה המיגו של התו"ג י"ל דבידוע ואתחזיק שהוא ניהו השליח אית לי' נאמנות גמורה - אף לגבי אי' דשב"ע - ככל שליח, והשוה שי' הרמב"ם פ"ג מאישות, דיש נאמנות מחודשת לשליח הגט. -) (בת"ח, כמבואר בגמ'; או בע"ה, במצורף לסי' אמצעי כרש"י על הרי"ף, וכנ"ל). ה"נ נאמן לגבי האי', דענין ט"ע שייך שפיר אף לאו"ה, (כנ"ל). אלא דבעינן **ב' עדים**. ומיגו (הנ"ל) של התו"ג מועיל לסלק זה החסרון. אך סימנים אינם שייכים כלל **לעדות**, וכמו ששבועה אינה כלל ענין לעדות אלא לנאמנות בע"ד בטענתו (ועתוס' פ"ב דקידושין, דהיכא דבעו סהדי שבועה - אפי' לא מצד הל' עדות אלא בכדי לסלק נגיעתם, זה **פוסל** עדותם!), א"כ היאך יועיל המיגו לפעול בזה, הלא עדיין ישאר "שלא בדרא דאונא", דעדות אינה נתפסת בבירור דסימנים, דהם **אינם** בירור, אלא **האמת טענה**.

יל"ע בגדר סימן מובהק דנקב בצד אות פ', אי ר"ל - ב' סימנים אמצעיים - דהיינו נקב ואות. או דר"ל - שעצם הסימן שונה, שהנקב הוא כזה וכזה. (עמשל"מ פי"ג הכ"א מגירושין; ברמ"א לאה"ע סי' י"ז סכ"ד. ובב"ש שמה ס"ק ע"ג.) ונראה, דפליגי בזה הר"מ והתוס'. דהתוס' כ', דבנמצא בדלוסקמא לא עדיף מסי' אמצעי. (אף בזה נסתפקו. עיי' בל'). ואעפ"כ כתבו, דבנתן סי' בו בדלוסקמא, מחזירין לו הגט והוא כשר. ולא כ' דבעינן סי' **מובהק**. וש"מ דס"ל דב' סימנים אמצעיים היינו פירושא דסימן מובהק דהגמ'. דהמעלה בנקב בצד אות פ' היא בזה שיש עוד סימן שני - **כאות**. (שיש נקב בגט זה; שלמעלה מאות פ' יש נקב - אותה הנקב. והיינו - סימן בנייר הגט, וסימן **כאות** פלוני.) אך מפשטות הר"מ לא משמע הכי. (ותימה לפי הבנת מו"ר, דהלא לחדא בתוס' אף סי' אמצעי לא הוי - זה שהגט הי' מונח בחפיסה, ואף במציאה לא מהני ולא מידי. ופשיטא דר"ל התוס' דאית לי' סי' **מובהק** בהכלי. ול"ה מי דחקו לר' ליכנס לזה ...)

כו.

בתוד"ה הא אמר תנו. וכן בד"ה בזמן שהבעל מודה. ענין נתינת גט שאינו שלה (שטר **שקר**!) לראי', וערמב"ן. והענין אינו מובן ...

במחלוקת רבה ור"ז, דלרבה תרתי בעינן (בכדי לפסול לאחר שיעור לאלתר), ולר"ז - אף בחדא מיפסיל, או שיירות מצויות או באתחזיק. כן הבינו כל הראשונים. (לבר מה"ה, שכ' דלא פסל ר"ז בדאחזיק בלחוד. ד"ע.) אבל בדלא אחזוק ואין השיירות מצויות - כשר לכ"ע, אפילו לאחר לאלתר. ונל"פ, דאם נפל השטר ואבד (מהשליח או מהבעל) הוא נפסל. אך בעינן נפילה שיש על - ידיה אבידת השטר. ובלא אחזוק ואין השיירות מצויות, פשיטא דליכא אפילו נפילה, דלא גרמה כאן אבידה, דמה"ת שזה שטר אחר. אך באתחזיק ב' יב"ש ושיירות מצויות, אז יש לידת הספק דכהת"כ - דשמא שטר אחר הוא זה, ומחמת נפילת השטר, הוא נפסל. השוה ד' התוס' ריש המס'. (מו"ר. ול"ה השייכות לכאן. דהתם ר"ל שנפילת השטר מבטלת תפיסת בעל השטר אותו. אבל כאן ענין אחר הוא לגמרי ... ד"ע.) כן ס"ל לרבה, דשיעור נפילה היינו עפ"י גדר ספק דכהת"כ. אך לר"ז, יש שיעור נפילה מיוחד **להל' שטרות**, דאף דליכא ספק השקול, והול"ל דכל כה"ג ליכא כלל לידת הספק, מכ"מ בחדא מנייהו מיקריא כבר נפילה, וקיי"ל דנפילה פוסלת הכשר השטר. (ועפ"ז אפשר ליישב קו' הראב"ד, דביבמות קטו: פסק הרי"ף כרבא, דלא חיישינן לתרי יצחק ר"ג, אף דשכיחי שיירות, עיי"ש בתוס', וכאן פסק הרי"ף - כר"ז לחומרא. דיל"ת, דשיטת ר"ז היא הלכה פרטית בשיעור נפילה **בהל' שטרות**, אבל שמה אינו שטר אלא עדות בכתב, דמקילינן ב' בעדות אשה. מדומני שכ"א מ"ש.)

כט.

חלה חנוך, חלה שאני, הולך את - שיעורים בקפידא **ושייור** במינוי שליחות להולכה. ובטעמא דמודה ר"מ באמר לב', פליגי אביי ורבא, אי אף התם הוי שייור בשליחות (משום קפידא), או דאף ר"מ מודה במילי. ובאמת יפלא, אם מודה דמילי למל"ש, היאך מכשיר בג', איזו מעלה יש **לכ"ד** לציווי הבעל בגט אשה. (ודוחק לומר עפ"י שי' התוס' עירובין י"ג רע"א, דיש לשמה אף בלא ציווי הבעל, אלא דמדרבנן פסול - שמא לא מכיין. **וכבי"ד** המסדר את הגט, ליכא למיחש ואוקמוה אדאורייתא. ד"ע. דשי' התוס' היא שי' דחוי'. מו"ר.)

עגמ' (סו:), דב' בעיות הן - א) מילי, ב) אומר אמרו. במילי יל"פ דבכהת"כ קיי"ל דשליח עושה שליח, וס"ל לר"י דל"א הכי בכתבת הגט. (יתבאר בסמוך מדוע.) אך לפי"ז צ"ע בתרתי: א) לחדא דיעה בתוס' (כב:) לא בעינן כלל **שליחות** לכתבת הגט, ומה ענין שע"ש להכא. ב) בשטר מתנה (כט.) פשיטא דלא שייך ענין שליחות, ואפ"ה פליגי רב ושמואל אי פוסל בו מילי א"ל. ובגדר אומר אמרו לכאורה בעיא אחרת היא - דא"א היינו שממנה זה הראשון שליח שימנה הוא שליח בעד הבעל, אבל אין זה הראשון שליח בעד כתיבת הגט עצמו שנאמר דהיינו שע"ש. והבעיא בזה, אי מינוי שליחות נתפס בשליחות. (עמש"כ במח' רש"י וריטב"א כט:.) ולכאורה ב' בעיות נפרדות הן ולא שייכי אהדדי כל עייקרא. אך עתוס' ד"ה מתני' מני - דלר"מ דמכשיר במילי כ"ש בא"א. וצ"ב ד'. וכן משמע בר"מ, דיש קשר וצירוף בין ב' הלכות אלו, שכ' בפ"ד מזכ"י ומתנה הי" - אין אדם יכול למסור דבריו לשליח. (זהו פי' "מילי" בלה"ק). כיצד. אמר לג' אמרו לפו"פ וכו'. וכן אם אמר לב' כתוב ... אינם יכולים לומר לסופר וגו'. וק' דהלא פתח במילי וצירי דוגמא דא"א. ולבסוף סיים לומר וכן פסול במילי. וד' מפליאים. ועי' עוד פ"ב מגירושין ה"ה, שפסל במילי. (השגת הראב"ד שמה אינה מובנת, על מה הוא משיג בכאן ...) ובה"ו פסל

בא"א מדרבנן. וכ' שהוא ספק פסול מה"ת. (צ"ב, מדוע כ' ומתיישבים בדבר זה הרבה, במה יש להתיישב, הלא בין כה וכה הגט אינו כשר להתירה. ולומר דנפק"מ לענין אם נשאת תצא, הול"ל - וספק אם הוא בטל מה"ת, ומדוע כ' להתיישב בדבר. אא"כ ר"ל הכי, שיש להתיישב לענין קולא דאם נשאת לא תצא, דאפשר שהגט פסול מדאורייתא. ועדיין צ"ב הל'. - ועגמ' (סז.) כשר ולא תעשה כן בישראל. דרש"י פי' דפסלוהו מדרבנן. והר"מ פי', כשר מה"ת, ולא תעשה - שמא פסול מה"ת, וחשיב סד"א. ר'. אך אינו מובן לפי"ז המשך הגמ' - **ואתם חתומי** - כשר ותנשא וגו'. ד"ע.) וצ"ע, דבשטר מתנה משמע דטפי פסול בא"א מבמילי, ובגט הענין להיפך, דטפי פסול במילי מבא"א. וצ"ב. ונראה, דבעיית מילי אינה פרט בהלכה דשע"ש, מכח הקו' הנ"ל, אלא דבשטר מתנה בעינן שיהיה נכתב מדעת המתחייב, ובגט בעינן לשמה, ומה"ט בעינן בתרווייהו **ציווי הבעל** - שיצוה לכתוב. ואם יאמר המתחייב שהוא רוצה בשטר, וב' עדים יכתבו אח"כ שטר שלא בידיעתו, על דעת עצמם, אך יתגלה לבסוף שכתבתם היתה **לאחר** שהסכים זה ואמר שרוצה הוא בשטר, דכל כה"ג חשיב מפ"כ, ולא יהיה לו דין שטר. דשטר בעי שיכתב עפ"י דעה"מ, ולא סגי בזה **שיש שמה** דעה"מ. (ובהג"א ובמאירי חילקו בזה בין שטרי קנין לשטרי ראי', דבשטרי ראי' איה"נ דסגי אם **יש שמה** דעה"מ, אף שלא נכתב **עפ"י**. והוא ק'. מו"ר. (עתוס' סנהדרין דף כט: ובשיעורי ר' שמה. והוא כשיטת המאירי.) ומה"ט מצרכינן **ציווי הבעל**, שתהיה הכתיבה עפ"י in) response to his דעה"מ.) ועפ"י"ז יל"ה סוגיית מילי, דלר"י בעינן שיהיה הציווי - ישיר - מן הבעל אל הסופר (או אל העדים בשטר מתנה), ובבא הציווי מהסופר הא' להסופר הב', חסר ה**ציווי** הנדרש שבין הדעה"מ (הבעל) והעדים (והסופר - בגט). (דין בצירוף הציווי להסופר בלשמה, מצינו במחלוקת הראשונים בציווי הבעל דפקח ע"י כתיבה, עצה"ר לרף ע"א ע"א.) אך י"ל, דהיינו דוקא במילי, אבל במינהו שליח לצוות לסופר (ומעתה י"ל דבכה"כ יש שליחות בעד מינוי שליחות, וכשיטת הריטב"א - כט:), אפשר דבכה"ג י"ל דשלוחו ש"א כמותו, וחשיב כאילו יש שמה ציווי ישיר מהבעל אל הסופר. ובכה"ג הוי ספק. אך היינו דוקא בנוגע לכתיבת הגט. דציווי הבעל בעינן בעד **לשמה** בלבד, וא"צ לדעה"מ בכתיבת הגט (עמשכ"ל מזה). אך בחתימת שטר מתנה, דבעינן ציווי מדין **דעה"מ**, י"ל דפשיטא לזה לא תועיל שליחות, שיחשב כציווי ישיר. דפשיטא, דאף דששא"כ, מכ"מ אין השליח המתחייב. ודוקא בגט, דהבעל פועל (וכאילו עושה מעשה) הכשר הלשמה שבגט (והראי', מדין ביטול הגט לשי' הר"מ.), אפשר דשליח ג"כ יכול לפעול לחדש הכשר הלשמה ע"י ציווי הוא בעד הבעל. - ומעתה, שפיר מובן הק"ו של התוס' בשי' ר"מ, וגם מובן מדוע כולל הר"מ פסולא דשטר מתנה באומר אמרו ביחד עם מילי, דשליחות אינה מועילה כלום בשאר שטרות בעד דעה"מ, ותמיד נשאר כמילי. אך בגט נסתפק בפרט זה - מן התורה. (ואף דחתימת הגט פשיטא דבעיא דעה"מ, כמו בשאר שטרות, ובנוגע לדעה"מ פשיטא דא"א פסול מה"ת כמו מילי, דאין השליח נהפך להיות ל"דעת המתחייב" ע"י היותו שליח, אילה"ק מדוע פסק הר"מ - פ"ב ה"ו - דאף א"א דחתימה הוי אך ספק בטל, **והול"ל** דבטל בתורת ודאי. די"ל דקיי"ל כר"א, דע"מ כרת, וא"צ כלל לע"ח מה"ת. ר'. אך לפי"ז ק' לאידך גיסא. היאך שייך להיות ספק בטל. הלא פשיטא דבכל ענין לא יהי יותר ממזוייף מתוכו, דהוא פסול דרבנן בלבד - לשי' הר"מ. אא"כ נאמר דמירי בדליכא ע"מ וסמכינן אע"ח, כשי' הר"מ - דלא כר"ת. וא"כ הדק"ל דהי' צ"ל בטל בתורת ודאי, כמו בשאר שטרות. אא"כ נאמר דלא שייך ענין דעה"מ כלל בגט, דארו"ה הוא, וליכא כלל מתחייב, אפילו לענין חתימת עדים. ועיין ... ד"ע.)

ע"כ ש"י תוס' והר"מ. אכן יש מן הראשונים שהבינו בדין מילי דר"ל, דאין שע"ש בכתיבת הגט. וצירפו ד"ז לעוד מקומות אחרים: א) לרמב"ן (הובאו ד' בר"ן לסוגיית ס"פ התקבל). ש"ק בגט הוי מילי. ונל"פ, דקבלת הגט יכולה להיות בע"כ, וא"צ לדעת המקבל. ב) ש"י הקדוש מדרוש" (הובאה דעתו במדרכי רפ"ב דקידושין). דשליח הולכת קדושין ג"כ הוי מילי, דדוקא בהולכת הגט שע"ש, דיכול לגרש בע"כ. תרוויהו ס"ל דשע"ש מבוסס על היות הש"ר כבעלים, ובעלותו היא לא מכח **מעשה המינוי**, דא"כ אין לחלק בין ציור זה לזה, דבכולם ה"י מינוי בעדו, אלא מכח **בעלותו על המעשה** (שבעבורו נתמנה לשליח). דש"ק אינה שליחות דבעלות, והרא"י - מדלא בעינן דעת בקבלת הגט, אלא שליחות דמעשה הקבלה בלבד. וכן מחלק הקדוש, דאינו כבעלים אא"כ אין קיום שליחותו תלוי כלל בדעת אחרים. (ובכתיבת גט, אף דא"צ השליח לסיוע מצד דעת דאחרני, מכ"מ ליכא התם הקנאה וגמר הדבר - ע"י מרדכי לדף ס"ו: - ופשיטא דאין בעלותו נראית בכתיבת גט, ושליחות **דמעשה** היא. ג) ברמ"א לאה"ע (ל"ה ס"ו) חילק בין מקדש בשטר למקדש בכסף. ונל"פ, דשליח המוליך בידו שטר חשיב עפ"י דין כבעל השטר, שהשטר מגיד עדות אף בעדו ועליו, הוה ש"י הראב"ד פ"ג מהל' אישות. משא"כ בכסף. ולפ"ז, דבכדי לומר דשע"ש ס"ל להרמ"א דבעינן שיהיה הש"ר **בעלים**, אך לא **בעל המעשה** בלחוד, אלא אף **בעל השטר**. אך ק"ל חילוקו בין נתן לו הבעל מכספו, לבין קדשה בכסף של עצמו. ד) ע"י ב"ש לסי' ל"ו סק"ד, שחילק בדעת המחבר בין ש"ה דשע"ש, לבין ש"ק. ואפשר לפרש עפ"י ש"י הרמב"ן הנ"ל, ובהסבר שונה, דשע"ש איתמר דוקא בדעת מקנה ולא בדעת קונה. ונפק"מ בזה לכל הקנאת מומן דעלמא, ג"כ -

באין השואל רשאי להשאל וכו', במינה שליח לגירושין וה"י ג"כ שליח דממון (שומר על הממון), פליגי רש"י ותוס' אם בעבור אי' זה הממוני מתבטלת השליחות מכל וכל א"ל. (ובפשוטו ה"י נל"פ בכונת התוס', דהשליחות מתבטלת מחמת קפידת הבעל, דהוי כמפרש אל תגרשה אלא בימין וגירשה בשמאל. וה"נ מוכח מדס"ל דבתן לה הגט וקח ממנה, אף ע"י שליח ש"ד. דבכה"ג ליכא קפידא בשליחות הגט. ופי' מו"ר, דבכה"ג ב' ענייני שליחות נפרדים הם זה מזה, השליחות דגירושין והשליחות דממונות, ופשיטא דבעבור אי' אין השואל וגוי אין השליחות דגירושין מתבטלת. אך ק', דלכאורה פשיטא דאף בכה"ג, אם לא יקבל כלל החפץ, דלא יחול הגט, דמסתמא תלה שליחות הגט בשליחות הממון. וא"כ, מדוע לא תתבטל השליחות של הגירושין. אך פי' מו"ר דבטול הימנה חפץ ואח"כ תן לה הגט, תלה שליחות הגט בקבלתו החפץ **בתורת שליח**, כל', בטרם קיים השליחות דהגט. אך בתן לה הגט ואח"כ טול הימנה חפץ פ', איה"נ דתלה שליחות הגט בקבלת החפץ, אך ל"צ בקבלתו אותה בתורת **ש"ה דגירושין**, שהרי משקיים שליחותו ע"י נתינת הגט, תו לא מיקרי **שליח דגירושין**. ודו"ק.)

אך צ"ע, לשיטת התוס', היאך שע"ש בשליח לגרש, הלא תמיד הוי שליח אף אממון, שהרי הגט בידו הוא, והוא מוליכה לה? ואפשר לומר, דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר שייך רק בשליח לקבל חפץ ולהחזירו לזה המקפיד. אבל בשליח להוליך החפץ לאחרים, שלא ישוב אותו החפץ עוד אליו, ל"א הכי. ונפק"מ, לנותן חפץ לפ' להקנותו לראובן, אם מותר לו למסרו לשליח שני. אך לכאורה יל"ע בזה, דהלא פשיטא דאיכא קפידא שמא יאבד הימנו בטרם ימסרנו להלה. ואפשר לומר דדוקא בגט, דאינו שוה כ"כ, ול"א אין רצוני אלא בדבר השוה דמים מרובים. ודו"ק, דלא מצינו בשום מקום דבכתב הגט ע"ג טבלא של זהב, דאין שע"ש בהולכת הגט. ואפשר לתרץ באופן ג', דאין רצוני וכו' הוי דינא דוקא בשומר, ושליח הגט להוליכו לאו שומר הוא. אבל איה"נ, דאם יקבל על

עצמו חיובי שמירה, דלא יוכל למסרו לשליח שני. אך עיי' רמב"ם פ"ה ה"ה משכירות, דאי' זה אינו נוהג בקרקע. וכ"ה בשו"ע חו"מ סי' שט"ז. והראב"ד פליג, עיי"ש השגתו. ואפשר לומר דה"ט, דאין שמירה בקרקעות, ואי' זה לא נאמר אלא בשומר, ולא בסתם בנ"א, ולא בשליח (דגט). אך להשי' החולקות וס' דנוהג אף בקרקע, שמעינן להדיא דלא כדברינו. א"כ נאמר עפ"י שי' הר"מ פ"ב משכירות ה"ג, דיש **שמירה** בקרקעות, אלא דליכא **חיובי שומרים**, ודוחק. אך נראה דאף בשי' הר"מ וסיעתו ליתא לפי'. שהרי למדו היתר זה דקרקע מספינה. עי' מגיד משנה, הרי דהכל תלוי ביכול השני להבריחם לגנבם ולהטמינם, ובקרקע ליכא **מסירה** לידי האחר, שהלא הקרקע תמיד עומדת בחזקת בעליה וברשותם, ואינה **כדי** הלה לעולם. -

רש"י ד"ה דכו"ע. יל"ע בפירושו בשי' ריו"ח, דאפשר דאף רש"י מודה לשי' התוס', דהיותו עובר אאי'

דאין רצוני וכו' מבטל ומפקיע לגמרי **השליחות**, אך שא"ה, דב' שליחויות נפרדות היו, הא' אממונות, והא' אגירושין. -

כט:

שליח ב"ד אני- יל"ע בכונת המשנה. אי ב"ד ממנין השליח, או רק שבוחרים בשליח, **והשי"ר** ממנה

אותו לשליח תחתיו. ועי' ל' הר"מ פ"ז ה"כ - **והן משלחין** אותו ביד שליח אחר. וכן שמה בהכ"ג, **והם יעמידו** שליח וכו'. והוא פלא. דהיאך רשאים הם למנות שליח לגירושין. (עי' קרני ראם על המהרש"א לדרך כ"ד ע"א. ד"ע.) ובפשוטו משמע כהצד האחר. דהשי"ר ממנה השי"ש - אלא שעושה כך **כפני** ב"ד. ועאה"ע סי' קמ"ד ס"ט ברמ"א, ובכהג"א שמה (אות ל"א) ועתוס' רי"ד להגמ', דחלה תוך ל' יום ב"ד ממנים ש"ש תחתיו, דאף דלא **חלה** השליחות עד לאחר למ"ד, מכ"מ **מעשה** מינוי השליחות הי' עתה, ובהכי סגי לדינא דשליח עושה שליח. ובאמת זה ח"י. וגם נתחדש בגמ', דאפשר להיות מינוי שליחות לאחר למ"ד. דבקניינים לאחר למ"ד מחלקינן בין כסף (קידושין נט.). ושטר שעדיין קיים (גטין עד.), לבין משיכה וסודר (כתובות פב.), דבכלתה קניינו לא קנה בקנין לאחר למ"ד. וזוכר מו"ר, בשאלו מפי דודו הגרי"ז נ"ע, בהפקר ויאוש לאחר למ"ד, והשיבו דייאוש פשיטא דליכא לאחר למ"ד, דאינה הקנאה, אלא מצב רוח ודעת הפועל שיהיה החפץ אבוד, וממילא הפקר. ובהפקר לאח"ז יל"ע, מצד בעיית כלתה קניינו. עתוס' פ' מרובה אסוגי' דצנועים דס"ל דיש הפקר לאחר למ"ד. [עי' מזה בס' ארץ הצבי עמ' רי"ד בהערה ד']. (אך ערמ"א לחו"מ) ועגמ' נדרים (כט.) שור זה עולה לאחר למ"ד יום, דיש הקדש לאחר למ"ד. ולכאורה יפלא, כנ"ל, הלא כבר כלתה קניינו? א"כ נאמר, דשאני הקדש דאמירתו לגבוה וכו' [עיי"ש בס' ארץ הצבי.]. אך זה ק', דמה בכך. הלא כמסירתו להדיוט דמי, אך לא עדיף מיני'. ואף במשיכה ממש (להדיוט) אמרינן, דבכלתה קניינו ל"ק. אך י"ל, **דכגזר** ליתא לחסרון זה, והקדש דהתפסת קדושת קרבן, כנדר הוא, דבנדר ל"א כלתה קניינו. (אפשר דר"ל ר'. דחילוק יש בין דעת הפלאה לבין דעת הקנאה. אך צ"ב טעמא דמילתא ד"ע.) ולפי"ז, הפקר לאחר למ"ד לא יועיל, דלא שייכא ה"ט בנדר, א"כ עפ"י ד' הר"מ התמוהים הידועים, עי' פ"ב מהל' נדרים. אך עוי"ל, דחסרון דכלתה קניינו ר"ל, דליכא **ציוף** בין מעשה הקנין דהשתא וההפצא, דאין מתחשבים בהפצא אלא בשעת הקנין. ולאחר למ"ד, דאיכא "הפצא", תו פרח ל' המעשה. אבל בכל מילי דחלים עי' **דעת** בלבד (הקדש הפקר, וכדו'). הרי' פשיטא דליתא לחסרון זה דצירוף. דהא לא בעינן שוב מעשה כלל וכלל. וא"כ

שפיר מועיל אף ההקנאה לאחר למ"ד ... - ונפק"מ בזה למינוי שליחות ג"כ אם ישנו לאחר למ"ד. וסוגיא דידן מפורש דשפיר חלה בכה"ג. (והשוה תוס' הרא"ש פ"ק דנדה, דיש הפרשת חלה לאחר למ"ד. ד"ע.) ובאמת צ"ע"ג ב' הנחות אלו שבגמ', דיל"ע בהו ... ואין לפרש דר"ל הגמ', שמאחר שנתמנה לשליח **לאחר למ"ד**, יכול הוא למנות עתה שליח שני - **לאחר למ"ד**. וכן נאמר בקונה שדה לאחר למ"ד שבעלים הוא למכרה לאחר **לאחר למ"ד**. דז"א, ואילה"ק מד' המשל"מ פ"ו ה"ג מגירושין ד"ה שוב ראיתי, שציטט מתשו' הרשב"א דיש ס' לומר (אח"כ דחאו מירושלמי מפורש) דהמקדש אשה לאחר למ"ד, יכול לגרשה אף עתה - לאחר למ"ד. דל"ד לנד"ד, דהתם ר"ל ענין אחר לגמרי. שכמו שגט מועיל להפקיע **אישות** (שכבר חלה), ה"נ יועיל לבטל **מעשה קידושין** (לענין - שלא יוכלו הקדושין לחול לאחר למ"ד), וחידושו לא הוי בקנין דלאחר למ"ד, דכבר יש בעלות בעד הקנאות דלאחר למ"ד, אלא רצה לחדש הלכה **בהל' גטין**. (ודו"ק בל' שמה, שיגרש **לאחר למ"ד**. ד"ע.) - ובאמת ד' הגמ' מפליאים, היאך סגי במעשה מינוי למנות שליח שני. ובתוס' רי"ד דייק מזה **דחב"ד** ממנים השליח השני ולא **הש"ר**. והוא מסתמא מכח הקושי הנ"ל. אך צ"ע, היאך תיקן קו' זו בדבריו הוא, ותקנתו קלקלתו, דאינו מובן - היאך חשיבי הב"ד **כבעלים** למנות שליח לגירושין? ובעיקר הא מילתא, דלמקצת דיעות הבי"ד ממנים הש"ש, אפשר דר"ל, דהשליח ראשון ממנה לבי"ד שלוחים, והם ממנים השליח כשליח שלישי. אך ז"א, דא"כ תמיד יהי השליח - בי"ד שליח **שלישי**. ונסתפקו בזה הגמ' (בתחילת הסוגיא) אי יש שליח ג'. א"ו דז"א. אך אכתי י"ל דהש"ר ממנה להבי"ד שלוחיו שימנו הם שליח בעדו, כלומר - אומר אמרו. ודוקא בכתיבת הגט פסלו אומר אמרו, ולא בשאר מינוי שליחות, עמשכ"ל מזה (דף כ"ד ודף כ"ט.) אך זה דוחק, דאף דנתחדש מגזה"כ דש"ר כבעלים למנות שליח לעשות **המעשה** שהיה הוא בעלים **לעשות**, מכ"מ לא שמענו שיהא כ"כ בעלים על מינוי השליחות הלזו, עד שיוכל למנות שליח למנות שליח בעדו. (מו"ר. ול"ה טעם החילוק ...)

במחלוקת רב אשי ומר בר ר"א. עמשכ"ל (כד): ועתה"ר, דאף רב אשי לא קאמר אלא בשלוחים שבא"י. אך בשלוחין דבחו"ל, **דכ"ד** ממנין השליח השני ולא **הש"ר**, לא איכפת לן במיתת הש"ר. והוא תימה, דמשמע מד' כדעת התוס' רי"ד, וכמשמעות ל' הר"מ. אך אפשר לישב דבריו, דס"ל דמינוי שליח ע"י ב"ד מיוסד אדין אומר אמרו. (דבעל. כאילו ציוה הבעל לש"ר למנות ש"ש בעדו, וא"כ הש"ר לא הי' בכה"ג שליח **המעשה**, ואין קיום השליחות מצטרף להבעל **על ידו ומחמתו**, אלא שהי' אך שליח למינוי, וקיום השליחות מצטרף באופן ישיר להבעל. וא"כ, לא איכפת לן במיתתו. מו"ר. אך נל"פ אחרת. דאף רב אשי ס"ל כמר בר ר"א, דיש קיום השליחות באופן ישיר מהש"ש להבעלים. אך בעינן שיהא **הממנה** בחיים מיתת הממנה בטלה השליחות. - אך זה דוחק - ובשליח בי"ד, הוי אומר אמרו דהשליח - ראשון לבי"ד, והם ממנים הש"ש תחתיו. וכל זמן שהם - הבי"ד - בחיים, עדיין קיימת שליחות הש"ש, אף דמת הש"ר. (ד"ע.) ול"נ לר', דדין אומר אמרו בודאי לא שייך לבעלות דשליח, וכנ"ל. ואת זה ל"ה.)

בעיית הגמ' אי אמרינן בשליח ב' שע"ש, צ"ע. דמ"ש מש"ר?

שליח ב"ד אני. המחבר בקמ"ב סוף ס"ט הצריך שתהא אמירה זו בפני ב"ד. הרי דס"ל דהיא קיום. (עמשכ"ל ע"ד התוס' (ה): וער"מ פ"ז הי"ט, דשליח שהוא עד נעשה דיין (באמירת בפ"נ), אא"כ הוא פסול לדון, (כסומא ואשה), ואז בעינן שיאמר בפ"נ בפני ג'. ובהל' כ', בשליח שני שאומר שליח ב"ד אני כ', שיאמר כן בפני **עדים**. ופי' במ"מ דהיינו מחמת דלכתחילה מצריך הר"מ ע"מ לדבר שבערוהו. ומשמע דא"צ לבי"ד. וכן משמע מהר"מ גופא, דאל"כ הו"ל לחלק בין שליח הכשר לדון, כנ"ל בהל' יט. ועכ"פ, מחלוקת הראשונים היא זו. ובתוס' רי"ד משמע דמפרש דזהו גופא הי' ספק הגמ', אי מינוי שליח ג' צ"ל בפני ב"ד א"ל, דהש"ש צריך שיאמר שליח - ב"ד אני, והי' ספק הגמ' אי חשיבא אמירה זו כגמר קיום הגט, או אך נאמנות בעלמא. דדוחק לומר דאמירת שליח - ב"ד אני דשליח אחרון בשעת מסירת הגט ליד האשה בעיא ב"ד, דהיא קיום, וכדעת השו"ע, ולא נחלקו אלא אמירת השלוחים האמצעיים. (העולם.) דהא אמירת שליח ב"ד אני של השליח אחרון מבוססת אמירות דכל השלוחים האמצעיים, והיאך אפשר לומר דדידי' הוי קיום השטר, ודידהו אך נאמנות, דהיאך אפשר להיות הפסק כזה בין תחילת הקיום (אמירת בפ"נ דש"ר) לגמרו. (מו"ר.) - ולדעת המ"מ צ"ל בפני הגמ' דהיה הספק אך בנוסח אמירת השליח האחרון, אי צ"ל בדוקא שליח **כ"ד** אני, או דסגי אפילו אם יאמר שלוחו של שליח - ב"ד אני. ומסקנת הגמ' היתה פסק בנוגע לנוסח אמירתו. אך אמירתו שפיר יכולה להיות שלא בפני ב"ד, דאינה קיום הגט.

לדעת מר בר"א צ"ע ד' התוס' (כד.), עיי"ש מש"כ. וצל"פ דס"ל דסגי בשליח האומר בשעת גירושין. אבל אילה"ק לפי"ז, במינה ב' שלוחין ונתן האחד את הגט שנאמר שיוכל השליח האחר לומר בפ"נ, דז"א. [ובאמת זה צ"ע בפרש"י (ב:): דאתוהו בי תרי. מו"ר. (ול"ה ...)]. דאין מינוי שליחות מינוי בגברא כמו מינוי כה"ג. וכל שנתמנה ולא בא לבסוף לידי קיום שליחותו, פשיטא דאינו נקרא אף "שליח". אבל בנידון דהגמ' ספ"ב אף שאין האשה עושה מעשה הגירושין, מכ"מ שליח מיקריא, דא"א לנתינת הגט להיות בלעדה, שהרי היא מינתה השליח השני שנתן עתה את הגט. ועיי"ש בכה"ר דפליג אתוס', ומצריך, כנראה, שאמירת בפ"נ תהי' ע"י השליח בשעת **קיום שליחותו דידיה**.

(לחדא ס' שבתוס' ה:; דיכול להיות קיום הגט ע"י בפ"נ אף לפני נתינתו, ק' לפי' תוס' רי"ד לסוגיין, מדוע הסיקו דבעינן גמר הקיום (דאמירת שליח ב"ד אני) בשעת נתינת הגט, ולא סגי באמירת הש"ר בפ"נ במקום שאמרו. (צ"ר) - דיל"ח בין היכא שהמקיים הוא הוא נותן הגט לאח"ז, לבין אחר הנותנו אח"כ. (מו"ר) ול"ה הקו', ול"ה הת'. דהיאך נדע אנו שהגט נתקיים במקום הש"ר. דלא האמינו עד מפי עד וע"א להגיד ככה"ג שכבר נתקיים הגט. ולכאורה פשיטא מילתא דא ... ד"ע.)

בעובדא דאבא ב"מ, הבעל מינהו שליח להולכה שלא בפניו. וערא"ש ספ"ב, דלר' חנינא גאון בעינן שליחות למסור הגט מיד הבעל ליד ש"ה, דלא סגי בנתינת השליח ליד האשה לסלק החסרון דט"ג מעג"ק, דבעינן שיבוא הגט **מידו לידה**, וכמו דלא מהניא שליחות במצוות שבגופו, כן ס"ל להגאונים הכא, דמכ"מ - יד השליח הלא אינו - סוכ"ס - יד הבעל. אלא ס"ל דלהכי בעינן שיתן הבעל להשליח והשליח לאשה, דבהכי חשיבא כנתינת הגט **מיד הבעל**. (עמש"כ מזה לעיל, בשם הגר"מ ז"ל, דלפי"ד רח"ג בעינן שתמיד יהיה השליח תופס הגט בידו,

בכדי שלא תתבטל נתינת הבעל ושלא תפסק אף לרגע קטן). ולפי"ד, שפיר מובן ל' הגמ', דמשמע דזה השליח הי' שליח עפי"ד דין, אלא שהי' שליח שלא ניתן לגי'. והראי' דהוי שליח, מדנאמן לומר בפ"נ ובפ"נ. (עחי' ריטב"א.) ואעפ"כ, אינו שליח לעשות הגירושין, אלא להמשיך נתינת הבעל, (וכה"ג ס"ל להרמב"ם בשליח הבאה.) וא"כ אין שליחותו בעד מעשה בעלות אלא בעד מעשה בעלמא בלחוד, ובכל כה"ג ל"א שע"ש. (כל', למנות ב"ד לשלוחים שיתנו הם לאבא ב"מ.) ול"ד להגמ' ספ"ב, דהתם באמת היתה האשה שליח **לגורש**, אלא שבהיכי - תמצא הי' זה א"א מחמת חסרון דלא חזרה שליחות וכו'. דאילו לא היתה שליח בעד הגירושין היאך יכולה היתה למנות שליח שני לעשות את הגירושין. א"ו כנ"ל. וא"כ, אינה בכלל שליח שלא ניתן וגו'. ונל"פ כן אף בד' התוס' דהתם, דלא ר"ל דחסרון דשליח שלא ניתן אינו אלא אומדן דעתא דבעל - במה הוא מקפיד, ובשינה משליחותו ל"א ששא"כ. אלא נראה כדפרי'. - אך לדעת שאר הראשונים, החולקים ארח"ג, מה ר"ל הגמ' דהוי זה האיש שליח. עתו"ג לקמ"א סל"ו שהק' כן, דמאחר דזה האיש אינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא, מ"ל קוף ראשון, מ"ל קוף שני. ופי', דלענין זה נעשה שליח, לומר בפ"נ. דלא האמינו באמירת בפ"נ אלא **השליח**. וא"כ, דוקא בגט הבא מחו"ל איתא לזה החסרון דשליח שלא ניתן וכו', דבכה"ג מודו כו"ע לרח"ג דבענין שיתן השליח בנתינה גמורה ליד הש"ה, דאל"כ, הרי איננו השליח והיאך יהיה נאמן באמירתו בפ"נ. (ודו"ק.)

תוך ל"י, עמשכ"ל בזה. (ול"ה הלא מפורש בגמ', שהב"ד יבחרו השליח שני - **לאחר** ל"י.)

ל.

במכרי כהונה. עי' מרדכי. וצ"ע. דאם חזר בו, לא קנה הלה והדק"ל בסוגיין. (ובאמת מפורש בב"ב קכ"ג. דכבר קנה עתה, וד' תוס' שמה כד' המרדכי, ותימה. ועיי"ש בשיטה בשם עליות הרר"י, והוא נגד סוגיין להדיא. דטעמא דמכרי כהונה א"צ לטעמא דעשו את שאינו זוכה וכו'. מ"פ.) א"ו דהפי' בדין מכרי כהונה, דתו ליכא לבעלים טובת הנאה. ומעשה בפדיון הבן שאיחר הכהן שאותה משפחה היתה רגילה לפדות תמיד אצלו, לבוא לביתם, ופדו ע"י כהן אחר, ונסתפק מו"ר אם יצאו א"ל, דאפשר דדין מכרי כהונה לא איתמר בחוב אלא בבעין (תשו' רעק"א סי' ר"ג. ד"ע.) או מסתמא ל"ש. ואם ליכא חילוק כפשטות הענין, ואין לאב תו"ה, לא יצא בנתינתו להכהן האחר. ופדו הבן עוה"פ, ונטר הכהן ההוא שנאה על מו"ר, שעלה בדעתו שפיסלו מו"ר לכהונה ושאינו ראוי לפדיון הבן. [עי' ס' נפש הרב, עמ' רמ"ה.]

ר' יוסי היא. לת"ק דר"י (עגמ' - נ"ט: וס"א.) **איסור** גזל יש, אך אינו ממונו של הלה. ולר"י - הוי ממונו. ונפק"מ להוציאו בדיינים, ולנשבע אם חייב בחומש וקרובן. ומתני' דידן כר"י. וצ"ע, דאפילו לרבנן דר"י נמי א"ש, דמפני דרכי שלום אסרו לכהנים אחרים ליטול את שלו, ונמצא שאין בעה"ב נוטל משל כל שבט כהונה לפרעון חובו, דבין כה וכה הם אסורים ליקח תרומה זאת. ומדוע דחקו לאוקמי' למתני' כר"י **בדוקא**. ונל"פ דא"י דרכי שלום לא נאמר אלא כדי שלא יקחו אחרים ויקח זה שיש לו השייכות והזכות בנכסים הללו. אך בנד"ד, לא נאמר שיהי' אסור לכל שאר הכהנים ליקח תרומתם בכדי שיגבה **בעה"ב** את חובו, דבעה"ב אינו נוטל התרומה **כתורת תרומה** (אפילו אם הוא בעצמו כהן), **אלא כתורת גביית חובו**. ואין תקנת דרכי שלום אלא בעד הכהן, אם

יטול הוא בעצמו לעצמו. אבל לא בעד הכהן כלפי שאר הכהנים, לענין שיגבה בעה"ב את חובו. (מו"ר. ועוד נל"פ, דרש"י פי' הקו' הגמ' ואע"ג דלא אתי לידיו, והיאך יצא ידו נתינה. כל', שלא קיים מצות נתינה. ועפ"י אי' גזל דדרכי שלום, לא הי' מתורץ זה, דאכתי לא הי' שמה נתינה דמצוה. משא"כ לר"י, דהמצוה היינו לשנות ממון הכלל וממון השבט להיותו עתה קניינו הפרטי של כהן יחידי, ואין הנתינה במתנות כהונה מצוה **דמעשה** כמו בגט, דט"ג פסול. וא"כ, בעשו את שאינו זוכה וכו', כבר יש שמה קיום מצות נתינה, דכבר הוו המתנות קנינו הפרטי והמיוחד של זה הכהן שלוח המעות. ד"ע. ור' אמר עפ"יז (באופן אחר קצת) דלרמב"ן ב' מצוות הן, הפרשת ת"מ, ונתינתם לכהנים וללויים. אך היינו דוקא במתנות שיש לבעלים בהם טו"ה (עגמ' נדרים פד:). דמצות נתינה היינו שיתעסק לראות שיקנה הכהן או הלוי המתנות מדעתו שלו. ומה"ט אף הרמב"ן מודה דליכא מצות נתינה בלקש"פ, דלית לבעלים בהו טו"ה. וה"נ במכרי כהונה, תו ליכא מצות נתינה, דלית לבעלים בהו טו"ה. (והוא קרוב להפ"י הנ"ל, **דכבר קיים** מצות נתינה בהו. ר').

אך בעיקר ד' רש"י יל"ע, מדוע פי' קו' הגמ' דר"ל - היאך קיים **המצוה**, הו"ל לפרש כפשוטו, דהיאך גובה בעה"ב מנכסים שאינם שלו של כהן זה הלוח. ונל"פ, דאילו מצד הל' ד"מ וגביית חוב, לא הוה מקשה הגמ' מירי. דמאחר שיש לכהן זה שלוח זכות בתרומות הללו - כמו כל שאר אחיו הכהנים - וטו"ה דמתנות כהונה לבעלים, הרי יכול המלוה הזה לפרוע (כן הניח מו"ר, דענין מתנות כהונה **כפרעון חוב**, והכהן **גובה** אותם מיד הבעלים, ועיי' יד אפרים ליו"ד סי' ס"א בשם הרקצה"ח סי' רמ"ג, דמתנות כהונה בגדר פרעון, שבאים "חלף עבודתכם באהל מועד." ד"ע.) מתנ"כ הללו לכהן זה עיי"ז שהוא פורע חובות זה הכהן, דהיינו - החוב הזה שהכהן חייב לו. דפרעון חוב אצ"ל בדוקא עיי' קנין. ואף בכה"ג חשיב פרעון. (כמו בתנ"ך ע"ג הסלע. עחו"מ רס"י ק"כ. ד"ע.) ומשל למהד"ד, לראובן שחייב לשמעון, ומשמעון חייב ללוי, שאפילו בלי שעבודא דר"נ נמי, אם יפרע ראובן ללוי חובו של שמעון, פשיטא דכה"ג חשיב כפרעון חובו של ראובן לשמעון. וה"נ הי' צ"ל דינא הכי בכל מתנות כהונה. ולהכי פרש"י שקו' הגמ' היתה **מצות** נתינה.

אין בעה"ב יכול לחזור בו בכהן, דמעיקרא שעבד נפשי' כל כך. אבל כהן בבעה"ב יכול לחזור בו. פי' בראב"ד ורשב"א, דאף דעשה תרומות הללו כאפותיקי מפורש, מכ"מ יכול לסלקו בזווי. (עחו"מ סי' קי"ז בסמ"ע סק"ו ובבהגר"א סק"ה.) עוד כ' בכה"ר, דכל זמן שלא בא לעולם יכול לחזור בו מהשעבוד, כמו במכר דשלב"ל לשי' ר"מ. (ערמ"א לחו"מ קי"ב ס"א, שהביא מחלוקת בזה.)

יל"ע, לדעת ר"ת בהסבר דינא דחזר ומחלו מחול, מה יהא הדין באפותיקי מפורש. כל', שלא יהא לך פרעון אלא מזה. דאפשר לומר דכל כה"ג איכא שע"נ בלא שעה"ג. או אפשר לומר - והכי מסתבר - דזה נמנע, שיהי' שעה"נ מבלי שיהי' תחילה שעה"ג שממנו יוצא שעבוד נכסים. [עי' אגר"מ יו"ד ח"ב סי' ס"ג ובתוס' קידושין (ח:)] ד"ה מנה, ובבאור האבני מילואים בדבריהם. (ד"ע.) ומדלא חילקו בזה הפוסקים בדעת ר"ת, ש"מ, דאף באפותיקי מפורש נמי איכא שעה"ג, אעפ"י שאין המלוה יכול לתובעו להלוה בדינא. -

(אך צ"ע, מדוע הביאו בגמ' מתני' דב"מ, הלא פשיטא דיכול לסלקו בזווי. אא"כ נאמר, דיש אפותיקי מפורש שא"א לסלקו בזווי. והיינו היכא דאיכא אפותיקי של קנין ולא רק אפותיקי של **שעבוד**, והיינו דוקא היכא דעשה המלוה על זה האפותיקי מעשה קנין. ובכל שעבוד דקרקעות, דקרקע נקנה בכסף, תמיד איכא באפותיקי מפורש אפותיקי של קנין, ול"י לסלקו בזווי. אך בסוגיין דהאפותיקי הי' מטלטלין, ואין כסף קונה בהם, עד שיקנה מלוה השעבוד - ול"ד ר"ל הגמ' עצמה של **הגבייה** ממש, אלא קנין על השעבוד שיהא האפותיקי של קנין ולא רק של **שעבוד** - א"כ לא יוכל לסלקו בזווי. ודוחק בפוסקים הנ"ל...)

אך צ"ע, היאך יש אפותיקי אמטלטלין, עב"ק (י"א:). אך נל"פ, דכמו שבע"ח קונה משכון מטלטלין, ויש שעבוד עליו, מחמת שהוא ת"י המלוה, וא"א לו ללוה להבריחם, ה"נ בתרומות הללו. דכל עיקר טעמא דליכא שעבוד אמטלטלין היינו מה"ט, דיכול להבריחם ואין להם אחריות. ודו"ק [ועי' בית יצחק שנת תשנ"ה, עמ' ל"ה]. אך לפי"ז, אם נבין דבאמת אפותיקי דתרומות הללו הוא עפ"י שעבוד של דאקני (כחה"ר), ולא עפ"י דינא דמיני', אפילו מן גלימא דעל כתפי', שמעינן מסוגיין, דמטלטלין דיתמי לא משתעבדי לבע"ח, אפילו באפותיקי כזה, אף דמשכון נגבה מיתמי. והנה במתני' תנן, מתו צריך ליטול רשות, ובברייתא שבגמ' מפריש וכו'. וכן ברמב"ם פ"ז ממעשר ה"ז, א"י להפריש וכו'. משמע שעדיין לא הופרשה התרומה, ועדיין לא זכה בה הכהן הלוה. אבל מה יהי' הדין בכבר הופרשה וזכה בה הכהן מחיים, ואח"כ, דבזה יל"ע אם יגבה מטלטלי דאפותיקי מהיתומים. דאפשר דאיה"נ דגובים. ודוקא במת לפני ההפרשה, שעדיין לא באה התרומה לעולם, ועדיין לא חל השעבוד עליה, דוקא אז א"י הבעה"ב לגבות מיתמי מבלי ליטול מהם רשות. - ועיין. -

ייאוש בחוב. מסוגיין משמע דפקע החוב ע"י הייאוש, ועקצה"ח (קסג). אך עראב"ד בהשגתו לרי"ף (בשורה האחרונה) דס"ל לחלק בין אפותיקי של קרקע לבין אפותיקי של מטלטלין. דאין ייאוש בקרקע. (עי' מזה בתוס' פ' לולב הגזול ע"ד הירו'). וזה החילוק יל"פ עפ"י החילוק הנ"ל, אם נתפוס דבאפותיקי מפורש ליכא שעה"ג, א"ש החילוק הנ"ל, דאין ייאוש מועיל כלל בחוב, דהיינו בשעה"ג, דפריעת בע"ח **מצוה** איננו נפקע ע"י ייאוש. אך ס' זו ק', כנ"ל. - ועוד יש לעורר בעיא אחרת. די"ל דה"ט דאין ייאוש בחוב (בשאר מקומות), דבמציאות ליכא התם ייאוש. דיש לו למלוה כמה וכמה אופנים ואפשרויות לגביית חובו, וכל כה"ג לא חשיב ייאוש, שהרי בטוח הוא בגביית חובו. אך בנד"ד, שהי' אפותיקי מפורש, ולא הי' כאן אלא אופן אחד של גבייה - מזה הקרקע, והוא נתייאש מזאת הגבייה, י"ל דבכה"ג שפיר פועל הייאוש. (אך לפי הטעם הא' שכ' דאין ייאוש בחוב, הוא ענין אחר בפ"ע, וכעין ד' המלחמות דאין ייאוש ברשות, שכל מקום שהאחד **מחוייב** להמציא איזה חפץ לחברו, דחשיב כאילו אותו הדבר ברשותו, ואין ייאוש מועיל בו לשווי' כאבוד. ד"ע.)

תוס' ב"מ (טו רע"ב) כ' די"ל לבע"ח שבח באפותיקי אפי' יותר מכדי ההלואה. (ורש"י ורז"ה חולקים). ונראה, דש"י התוס' לא נאמרה אלא באפותיקי של קנין, דאז י"ל ארעי' אשבח. אבל לא באפותיקי של **שעבוד**. אך, כבר כ' למעלה דכל אפותיקי של קרקע חשיב אפותיקי של קנין. אך משכ"ל ליתא. דעי' ב"מ (ק"י ע"ב) דפליגי אמוראי אי מצי לוקח לסלוקי למלוה בזווי א"ל. ולא פליגי אלא בסתם שעבוד. אבל באפותיקי כו"ע

מורדו דא"י לסלקו בזווי. אך הלוה בעצמו תמיד יכול לסלקו בזווי. וכן היתומים, ואפילו באפותיקי. ונל"פ דה"ט, דמש"כ שמתן מעות של הלוואה הם הם הכסף קנין לקנות האפותיקי להמלוה, ליתא, דבעינן בכסף קנין שינתן אך ורק בעד הקנין. ופשיטא דהמלוה מעות את האשה ואומר לה התקדשי לי בכסף הלוואה זו, דאינה מקודשת. וה"ג הכא. אך נל"פ, דתמיד **החוב משעבד** נכסי הלוה למלוה, דע"י שעה"ג חל ג"כ שע"ג. ובשו"י אפותיקי, פועל שעה"ג שעל הלוה שיחול אפותיקי **של קנין** - על זה הקרקע. אבל מאחר שלא בא זה האפי' ש"ק אלא ע"י ומכח השעה"ג, יכול לסלקו בזווי, וממילא פקע שעה"ג, ובהסתלק **סיבת** האש"ק, פקע המסובב, וז"פ. אך במטלטלין, דליכא שע"ג בעלמא עי"ז שהי' מתחילה שעה"ג, אא"כ ימשוך ויעשה מעשה קנין בפ"ע לקנות האש"ק, א"כ, אין הקנין הזה תלוי בשעה"ג - ולא יוכל לסלקו בזווי עוד. ועפ"י החשבון הנ"ל. ובהל' הלוקח נל"פ עפ"י ד' הראב"ד (לרי"ף) ר"פ הניזקין. דה"ט דאין נפרעין מנכסים משעבדים וגו', דאין נפרעין מן הערב תחילה, דלקוחות כערבות הם. כלי' עי"ז שקנה הלוקח הקרקע שהי' משועבד להלה, ואית לי' קלא - במלוה בשטר, יש **שעה"ג** על הלוקח לפרוע חובו של הלוה המוכר, כמו בכל ערב. אלא בערב בעלמא בעי שיקבל זאת ההתחייבות על עצמו מדעתו, והכא חל חוב הערבות ע"י לקיחתו בלחוד. אבל מאחר שהגבייה מהלוקח הוא עפ"י שעה"ג שעל הלוקח - כערב, יכול הוא לסלוקי בזווי, ועי"ז תפקע **סיבת** הגבייה ממנו. דהיינו - שעה"ג שיש עליו וממילא לא יוכל הלה לגבות. אבל באפותיקי דיש שמה **קנין**, ניהא גבייתו מהלוקח - אפילו שלא עפ"י ומכח שעה"ג שיש עליו, אלא מחמת שזה הקרקע קנוי לו למלוה. וממילא, אין צריכים לומר בכה"ג שחל שעה"ג על הלוקח, וממילא לא יוכל לסלוקי בזווי, שהרי אין הגבייה בכה"ג באה מסיבת שעה"ג. (משא"כ לגבי לוח עצמו, דמאחר שלא עשה המלוה מעשה קנין בפ"ע בכדי לפעול קנין זה האפו', אלא שחל הקנין ממילא עפ"י שעה"ג, הרי נמצא דשעה"ג דידי' הוא סיבת הכל, וא"כ יוכל לסלוקי בזווי. וכן לגבי יתומים צל"פ הכי, דהגבייה מהם הוא תמיד כמו מהלוה עצמו - עפ"י שיש שעה"ג עליהם, מדינא דברא כרעא דאבוה, או היאך שנסבירו ... , וממילא תמיד יכולים לסלוקי בזווי - אף באפותיקי, דתמיד מוטלת עליהם חוב אביהם. -)

ל:

שירשו קרקע וגו'. תוס' פי' אסיפא, אבל ברישא, שנוטל רשות, פשיטא דרשאי אפילו לא ירשו כלל. דמדוע לא יהא לוי רשאי לזכות במעשרות (ע"י לקיחתו עצמו או ע"י מכרי כהונה ולוי' או ע"י מזכה להם ע"י אחרים ...) ולינתו תומ"י לאחרים, בכדי לפרוע חובו של אחר, אפילו אינם חייבים לפרוע, הלא הלוי רשאי לעשות כל מה שירצה במעשר שלו. (וכן דעת רז"ה, כתוס'). ובמלחמות ובחה"ר פליגי ע"ז, וס"ל דאסור. כלומר, דהיכא דכבר **לקח** הלוי את המעשר, פשיטא דרשאי לעשות עמו כפי רצונו, ואף כנ"ל. אבל היכא דלא לקחו בעצמו, אלא דסמכינן אמזכה להם ע"י אחרים, או על פי מכרי כהונה, בכה"ג ס"ל לרמב"ן דחסרה מצות **נתינת** המתנות לכהן. שהרי אף שיש לכהן בהם **זכייה**, ונשתנו מהיותם מעיקרא ממון **השבת**, להיותם עתה **ממונו הפרטי** של זה הכהן במיוחד, מכ"מ אין די בזה בעד קיום מצות נתינה, דבעינן שימצאו לכהן בכדי שיוכל הלה להשתמש בו לצרכו, דאטו אם יזכה לכהן ע"י אחר ואז יזיק המתנות במזיד, נאמר דכבר קיים בזה מצות נתינה, פשיטא דלא. ודוקא בכבר נתנם ואז מזיקם עובר רק באי' מאבד תרומה שלא כמצותו. אבל באיבדו בטרם הגיעו ליד כהן, אעפ"י שכבר יזכה התרומה לכהן (ע"י אחר), פשיטא דאף לא קיים מצות נתינה לכהן. אך ברמב"ן הביא ממס' חולין, דבמקום

הדחק מותר אף בכה"ג, עפ"י הסכמת הכהן. ומשמע שהוא אך **מדרבנן** ולא מה"ת. (אך יש לדחות, דאף מה"ת ליכא בכה"ג קיום מצות נתינה). וה"ט דל"ד למאבד תרומה לאחר שזיכהו, דהכא הרי חשיב כעושה **לצורכו** של הכהן, שהרי **עפ"י צוואת הכהן** הוא עושה הכל, **ובערו** הוא עושה, וא"כ י"ל דשפיר איכא הקנאה וזיכוי אליו, וגם המצאת המתנות אליו ובערו. - ועכ"פ, הוא מח' אחת בין תוס' והרמב"ן (ואילה"ק אשי' רמב"ן מהגמ' דב"מ פ"ק, דאיכא קיום מצות נתינה בקנין אגב, אף דליכא צבורין, אף דליכא אלא הקנאה, ולא המצאת המתנות אל הכהן, די"ל דאיח"נ, דקיום המצוה יהיה תלוי במקרי העתיד. ואם סוכ"ס לא יגיעו מתנות הללו לעולם לידי כהן, איח"נ דיהיה דאיגלאי מילתא למפרע שלא היה בהקנאתם שום קיום מצות נתינה.)

התוס' פי' אסיפא, דלא תיקנו אלא בירשו קרקע. ופי' בזה, דראב"י פליג אמתי, וס"ל דאפילו בדליכא יורשין כלל, ג"כ יש תקנה. ולרמב"ן, ליכא הכא מח', ודכו"ע כראב"י. והנה, כבר ביארנו דתמיד יש שעה"ג על היתומים. אבל היינו דוקא אם ירשו קרקע מאביהם, וכשיעור שיווי הקרקע שירשו. אבל בלא ירשו, ליכא שעה"ג בפ"ע. כל', מעיקרא אמרי' דיש שעה"ג על הקרקע שירשו, ומכח שעה"ג הזו, חל שעה"ג. אבל מאחר דשעה"ג הזו בא ע"י שעה"ג, ואינו בא בפ"ע ובתורת עצמו, א"י לפעול עוד שעה"ג על נכסי היתומים עצמן. (יתומים שקנו קרקע לאח"מ אביהם, אין בע"ח גובה מהם.) ומפרש הרז"ה, דזוהי התקנה בהלוהו בפני ב"ד, דשעה"ג הזה יכול לפעול שעה"ג. ועוד תקנו, שאף נכסים הללו, שאינם באמת של היתומים - אלא של כל שבט לווי', ג"כ יהיו משועבדים בעד חוב היתומים. [וגם שיוכל המלוה לגבות מהם (אף דהם בגדר לקוחות) אפילו בטרם ילכו לגבות מיתמי (אף דהם כאן בגדר בע"ח עצמו)]. (ד"ע.) ולראב"י, לא תקנו שיהא שעה"ג יכול לפעול שעה"ג, אלא, דמעיקרא הטילו חוב זה אכל שבט כהונה ולווי', וכפרש"י וכסוגיית הגמ' - בחזקת עניי ישראל, וגו'. ולרמב"ן, אין שום תנא הס' כחשבון הנ"ל, דשעה"ג שעל קרקעות דיתמי פועל שעה"ג, הפועל אח"כ שעה"ג על התרומה שאינה שלהם. והיא מחלוקת שני'.

עוד כ' ברז"ה. דגדר התקנה בהלוהו בפני ב"ד, דחשיב כמלוה בשטר. ותמה עליו הרמב"ן, דיל"ח בין מעשה ב"ד, דאית ל' קלא, ובין מעשה **בפני ב"ד**, דמ"ל בפני ב' עדים, או בפני ג' עדים. ובפני ב"ד היינו - בפני ג' עדים. אך עוד תמה עליו, והוא העיקר - דהלא קיי"ל (סוף ב"ב) דאף מלוה ע"פ גובה מן היורשים. ונל"פ בכונת רז"ה, דבלקוחות ליכא שעה"ג אלא במלוה בשטר. (כנ"ל בביאור ד' ראב"ד ר"פ הניזקין.) וכן ביתמי. אך במלוה ע"פ הדין הוא שיכול לגבות עפ"י שעה"ג **אף דליכא שעה"ג**. ודלא כגבייה מלקוחות, דבעינן שיהי' מחמת שעה"ג שעל הלוקח, או שיהי' שעבוד כעין קנין (אפותקי **שיק**, וכנ"ל.). וא"כ, דליכא שעה"ג, פשיטא דלא יהי' עוד שעבוד על התרומה, דבעינן שיבוא זה השעבוד **בסיבת** שעה"ג שעל היתמי, וכנ"ל. ורמב"ן כנראה פליג בזה וס"ל דאף במלוה ע"פ שפיר איכא שעה"ג על היתומים, וא"צ להשוות יתומים ללקוחות לענין זה - והיא מחלוקת שלישית. (וא"ת היאך בא לכאן שעה"ג על קרקעות דיתמי, הלא עשה הכהן כאן אפותיקי מפורש, וזה פועל דליכא שעה"ג שאר קרקעותיו. מ"ש. ונל"פ עפ"י פסק הרמ"א לחו"מ קי"ז, דבאמר לא יהא לך פרעון אלא מזה ונמצאת שאינה שלו, דיש שעה"ג שאר נכסיו. וכ"ה בנד"ד, שהרי מעולם לא באה תרומה זו לרשותו של הלוקח, שהרי מת קודם שהפרישה הלה. ד"ע. וטעמא דמילתא, דאף בעשה אפותיקי מפורש ג"כ יש שמה שעה"ג וגם פריעת בע"ח מצוה, אלא דחשיב כפרוע כבר מחמת שזה הקרקע מיוחד לו למלוה, ואפי' נשדף השדה א"ל נסתחפה שדך,

דכאילו כבר גבה הלה דמי. אבל בנמצא שאינו שלו, הרי ליכא פרעון, וממילא נשאר חוב זה ככל חוב דעלמא. מו"ר). (ואילה"ק לד' הרמ"א מהגמ' ל ע"א, פשיטא, ל"צ דאקון וגו', דמשמע דהיכא דגרועה התבואה ונתקלקלה לגמרי דטפי פשיטא דפועל הייאוש להפקיע החוב. ולפי"ז, ה"י צ"ל להיפך. דהיכא דלבסוף נתגלה שלא זכה הכהן בתרומה, דחל שע"נ ושעה"ג כמו בכל חוב דעלמא. י"ב. דלדעת הקצצה"ח דייאוש מועיל בכל חוב, פשיטא דשפיר קאמר הגמ', דהוא מתייאש מן החוב, וממילא פקע לגמרי. ואפילו לפי, דדוקא באפותיקי מפורש מהני ייאוש - עפ"י ב' החילוקים הנ"ל, מכ"מ יל"פ דהגמ' ר"ל, שאף שתגדל התבואה, מכ"מ גרועה ומקולקלת היא, ותהי' מעט תרומה, לא כשיעור שהיה צ"ל. אבל איה"נ דשפיר איכא מקצת תרומה, אבל פחות מכמות שהיה צ"ל בשנה מתוקנת. מו"ר. והסכים לתי' הבי').

וכמעשה דקטינא דאביי. דגובה וחזור וגובה. ופי' רז"ה דאסיפא קאי. וגובה אפילו בלי רשות מהיורשים הרי דס"ל דהלכתא דא ר"ל דאף דהחוב ר' זון והקרקע נ', יש שעבוד לר' זון על זה הקרקע. שיכול להיות שע"נ על קרקע אפילו בעד יותר מכדי שוויו. (ואף יכול לפעול **שעה"ג** בעד יותר מכדי שוויו, בכדי לפעול עוד **שע"נ** על התרומה) - ג"כ, אף בעד יותר מכדי שוויו. ובמלחמות פליג וס"ל, דאילו בסיפא לא ה"י מועיל דינא דקטינא דאביי, אלא דרישא דוקא, עפ"י רשות היורשים. ונל"פ בכונת חילוקן, דהל' דקטינא דאביי לא ר"ל שיש שיעבוד על הקרקע בעד יותר מכדי שוויו, אלא דהיא עצ"ט בעד המלוה היאך לגבות את חובו. ומה"ט, אם יאמרו היתומים - הילך דמי מלא מחט (ל' רמב"ן), הרי סילקוהו למלוה לגמרי מזה הקרקע, שהרי בזה הם מפקיעים לגמרי את שעבודו, וכאילו קנו זה הקרקע מחדש עתה לאח"מ אביהם, ואיננו משתעבד לבע"ח, דמעיקרא לא היה על הקרקע שעבוד אלא כפי שיעור שוויו. אך הרמב"ן שפיר ס"ל דקטינא דאביי מצי קאי ארישא, דברישא מיירי ברשות היתומים, והי' צ"ל מותר בכל אופן. אלא דאסרינן, אך אסרינן, מטעם חסרון מצות נתינה. אבל במזכה להם ע"י אחר, ונוטל לעצמו בשביל חוב הלוי (בהניח קרקע), אז מותר, דחשיב כממציא ללוי **לצורכו ובעד עצמו**, שהרי נפטר הלוי ע"י כך מחובו **שלו**. ואף דבהניח מלא מחט ליכא שעבוד אלא כשיעור מלא מחט, מכ"מ, מאחר שעפ"י טעות יוכל המלוה לגבות את כל חובו - בחכמה ובערמה - מזה היורש, מוטב לו ליורש שיהיה החוב **כולו** פרוע לגמרי. וממילא, בנטילת המלוה כשיעור כל החוב, חשיב כנתינה ללוי **לצורכו**, שהרי צורך יש לו ללוי להפטר מזה המלוה לגמרי, שלא יוכל לחזור עליו עוה"פ בערמה, כההוא מעשה דקטינא דאביי.

ת"ר וגו'. רש"י ד"ה אין חושש דאימת קנייה וכו'. והק' בחה"ר, דאם ל"ק הלוי, היאך הוא יכול להפריש ממנו תרומת - מעשר. ותי' עפ"י הגמ' דב"מ (מט.) דבמתנה מועטת אסור לחזור בו לכו"ע, ולפיכך רשאי הלוי להפריש. והוא ג"כ צ"ב. ושמע מו"ר מפי אביו, נ"ע, דהגמ' ר"ל, דהאי' מחשיב לזה הכהן כמכירי כהונה. ואף דאיתא התם דנתנו לבן לוי אחר... תרעומות, ובמכירי קיי"ל דכבר קנה זה, והי' צ"ל חיוב על הלוי השני להחזיר לראשון, דממש גזל הוא. מכ"מ יל"ת דבמכירי באמת, כבר הוי שלו לגמרי, וא"א לשנות את זה. אבל במכירי שע"י האי' דמחוסרי אמנה, דהיינו איסורא דשארית ישראל לא יעשו עולה כדפרש"י התם, לא קנה אלא מחמת הרובא דליתא קמן, דמסתמא לא יעבור הבעה"ב על זה האי'. אבל בעבר ונתנם ללוי אחר, הרי איגלאי מילתא למפרע שזה הבעה"ב ממיעוטא הוא, דחוזרים בהם מדיבוריהם, א"כ אגלאי מילתא למפרע שלא ה"י הכהן הזה בגדר מכירי. אך רש"י להדיא לא ס"ל הכי, שהרי כ' שאין הלוי יכול למכור המעשר. והדק"ל, היאך הוא יכול להפריש ממנו

תרמ"ע על מק"א. ונל"פ, דלהלן בסוגי' מבואר דבעה"ב יכול להפריש תרמ"ע, אף דאינו שלו, דטו"ה י"ל, דסגי בהכי להחשיבו כבעלים. ונל"פ דס"ל לרש"י, דמעשר, אפי' טרם ניתן לאיזה לוי פרטי, מכ"מ הוי ממונו של כל השבט כולו, ואף זה הלוי אית לי' זכייה בגווי' - שאף הוא משבט לווי', וסגי בהכי להחשיבו כבעלים בעד הפרשת תר"מ, כמו שבעה"ב כבעלים. אך לפי"ז, מ"ש דנקט הגמ' שאמר לו בעה"ב לזה הלוי שיתן לו המעשר, אפי' לא אמר לו ג"כ הי' צ"ל כבעלים להפריש. ואפשר לומר דאיה"נ. אך אפשר לחלק. דבעה"ב אינו כבעלים אלא להפריש תרמ"ע על עצמו, דבין כה וכה יצטרך הלוי להפרישו, ואין בהפרשת בעה"ב הלזו שום הפסד לשבט לווי'. אך בבין לוי המפריש לכל המעשר כתרמ"ע להתיר את מעשרו אשר יש לו בתוך ביתו, הרי יש כאן הפסד לכל השבט כולו. ומאחר שאין זה הלוי הפרטי חשיב כבעלים אלא מחמת היותו חלק מהשבט כולו שהמעשר עתה הוי עדיין ממון השבט כולו, וא"כ, אם ישתמש זה הלוי הפרטי בבעלותו בכדי להפסיד להשבט, בעד זה איננו בעלים, שהרי כל בעלותו באה מחמת ומכח השבט כולו. ונר' לפי"ז, דלהפריש מיני' ובי' - איה"נ דס"ל לרש"י דרשאי כל בן לוי, וכנ"ל - וכמו שבעה"ב חשיב בעלים להפריש תרמ"ע. אך להפריש ממנו על מק"א, בעינן עד שאמר לו בעה"ב שלו יתן. וה"ט דמועילה אמירה והודעה זו, דיל"פ דמצות נתינה דמתנות כהונה ולוי' אצ"ל ביד ממש ובלי חציצה, כמו בנטילת לולב, אלא היינו - באומר לו ללוי - קח המתנות. כל', אם הם לפניו, והוא ממציאם אליו, וכמו בפרעון חוב, דסגי באומר לו המלוה, הנח ע"ג הסלע. ועי' קיום מצות נתינה נעשה שלו של הלוי. (כמו בפרעון, דעי"ז שפרע, קנה המלוה את המעות.) וא"כ, יל"פ, דכשאמר לו בעה"ב ללוי שיטול הוא את המתנות, הרי קיים בזה מצות נתינה, שהמתנות לפנייהם הם (כצ"פ), והמציאם אליו והרשהו ליקחם, ועי"כ קנה הלה. ועפי"ז המהלך אפשר להבין דין מכרי. דלא ר"ל סתם ככה דבעה"ב לית ליה תו טו"ה, אלא ר"ל, דבמכרי, אפילו לא אמר עדיין - חשוב כאילו כבר אמר ללוי שיקחם, וכבר קיים מצות נתינה, ועי"כ - קנה הלוי. ועפי"ז המהלך שפיר מובן חילוק רעק"א (בתשו' ר"ג) לומר דמכרי לא מהני בחוב (כפדיון הבן) אלא דוקא בחפצא שבעין. דבעינן שפיר איכא למימר שהיתה כבר נתינה. אבל בחוב, עד שיפרענו אינו נתון עדיין. - אך עפי"ז החשבון פשיטא דכבר הוי הלוי, כבעליו, ואף למכור לזה הישראל. אך רש"י לא כן פי'. (ומסתמא לפרש"י צ"ל"פ דעי' אמירה ללוי פרטי וייחוד, רשאי אף להפריש תרמ"ע על שלו דמק"א. דמאחר דאסור לחזור בו במתנה מועטת, ליכא כבר הפסד השבט בהפרשה זו. כ"א מו"ר ברש"י. וההסבר הנ"ל מסתמא אמר לדעת החה"ר.) [נתשו' בית אפרים שהאריך בדין מכרי כהונה ועי' בבית יצחק, תשמ"ה עמ' כ"ח.]

תורה וכי נחשדו. בתרומה גדולה וחלה הוי מוקף מה"ת; ובתרמ"ע - אך מדרבנן. וקולא דע"ש ויו"ט

הוא אך בנוגע לא"י דרבנן. ועכ"פ מפורש יוצא מד' התוס', דמוקף הוי דין דאורייתא (ועי' משל"מ פ"ג מתרומות הי"ז). וצ"ל, מ"ש תר"ג מתרומ"ע. ובראב"ד פי' דה"ט, דת"ג (וכן חלה) ניטלת באומדן, ולא יוכל לכוון כשיעור אלא מן המוקף. כלומר, דהפרשה באומדן לא ר"ל סתם השערה שרירותית, אלא עפ"י חשבון ושיעור מחשבתו מבלי למדוד ממש. ועפ"י דין בעינן שישער בהיות שניהם לפניו עפ"י - דאיינו דהשתא, ולא עפ"י זכרוננו שיעור הכרי שבמק"א. ולפי"ז ר"ל מוקף - בפניו בקירוב שיוכל לשער. ורש"י פי' דה"ט דמוקף, שידע שעדיין הוא קיים. ולכאורה ד"ז אך מדרבנן (דלא כתוס' כנ"ל), דמה"ת סמכינן אחזקה. עתוס' שהק' עליו מה"ט. ונל"פ דאף רש"י יוכל לפרש דהוי מה"ת. אלא, שכמו שלראב"ד דין מוקף הוי גדר בדין אומדן, כנ"ל, ה"נ ס"ל לרש"י דבעינן שידע בשעה הוא מפריש שהפרשתו זאת ודאית היא. (דין בדעת הפלאה של הפרשתו, שלא תהיה מסופקת, ולא סגי

אפילו בודאית עפ"י הכרעה של חזקה. ד"ע.) (וה"נ לא תועיל לזה נאמנות דאמירת אחרים לו שהכרי עדיין קיים. אא"כ **לזאה** הוא בעצמו שהוא קיים. מו"ר.) ועיי"ש עוד בראב"ד שחילק בדין מוקף דתרמ"ע (שהק' התוס' על הסתירות שבגמ'. והר"מ תי' כתי' השני של התוס', דהיא אך זהירות לת"ח בתרמ"ע.), דבעה"ב המפריש תרמ"ע על עצמו תורם אף שלא מן המוקף, ולוי המפריש תרמ"ע על מק"א, בעי מוקף. עיי"ש טעם הגזירה.

ובשיעור מוקף, כבר ביררנו שי' רש"י וראב"ד. (אך הראב"ד כ' בהשגה לפ"ג ה"כ - ממנו, **מן המחזור**. ומשמע דלא סגי בעומד בפניו ומשערו היטב באומד. ד"ע.) עי' ר"מ הי"ד - דס"ל דהוא תלוי בבתיים. ואפשר לפרש דר"ל - בפניו. אך עבהגרא"א ליו"ד סי' שכ"ה סק"ח, דבית **מצרפם**, ולא סגי בלפניו. ומה"ט כלי מפסיק זה הצירוף. ובחביות סתומות לא מהני אפילו קירבם אהדדי. אך צל"ה, איזה שיעור צירוף הוא זה - בית. ונל"פ דכל דחשיב מצרף לאיזה הלכה בתורה, סגי לצירוף דמוקף. ובית מצרף לחמץ לבי"ו ובי". (גמ' פסחים מה:;) - ער"מ ספ"ז מהל' בכורים דמוקף דחלה בעי נגיעה, (וכן משמע מהגמ' סוטה שציטט שמה.) וצל"ה, מ"ש דמוקף דחלה בעי נגיעה, ומוקף דתרומה סגי בשניהם לפניו. ונל"פ, דבתרומה ליכא שיעור בכדי להתחייב, וכל חטה וחטה חייבת בפ"ע - לאחר מירוחה. וא"כ, אפילו יגעו זב"ז ליכא צירוף. וא"כ למה נצריך נגיעה, וממילא סגי בשניהם לפניו. אך בחלה, דבעיא **שיעור** לחיובה, והמצרף היא תמיד היות הכל עיסה אחת, שפיר שייך לדבר שמה ע"ד נגיעה. שיש **ענין צירוף** בחלה, שע"י נגיעתם אהדדי נעשה הכל כעיסה אחת. ואף דבעושה עיסתו קבין פסק הר"מ (רפ"ז) כמ"ד דלא סגי **בנגיעה** ובעינן **נשיכה**, מכ"מ חזינן לכה"פ דיש ענין צירוף להחשב הכל כעיסה אחת, ולענין מוקף י"ל דסגי בנגיעה להחשב הכל כחדא עיסה. (וחילוק זה הוא דלא כהבנת מו"ר בבהגרא"א בשי' הרמב"ם בדין זה, דאף בתרומה בעינן צירוף, **זכית מצרפם**.) (ד"ע.) עוד חילק מו"ר, דהמחייב בחלה היינו עיסה, והוא לח בלח. ושמה יש ענין של נגיעה לצרף, שיש השתייכות ביניהם ע"י נגיעתם אהדדי. אך בתו"מ שהמחייב הוא פירות ותבואה, דהיינו - יבש ביבש, היאך שייך לומר דיש צירוף עי"ז שנוגעים זב"ז. ואף בתרומת יין ושמן, מכ"מ **המחייב** ה' בשעת מירוח **הפירות**. (ואף לד' הרמב"ן עה"ת, דמה"ת כל פירות האילן פטורים ואפילו ענבים ודיתים, אלא שייך ושמן חייבים בתו"מ, ושפיר הוי המחייב לח בלח, מכ"מ נל"ח כנ"ל.) ולפי"ז ההסבר יל"ע בלא הפריש חלתו עד לאחר אפייה אם יצריך אז הרמב"ם נגיעה א"ל. [עתוס' פסחים מ"ו ע"ב ד"ה הואיל הא', דעם נתינתם לסל בעינן נמי נגיעה. ומשמע דר"ל כן אף לאחר אפייה. (וכ"כ להדיא בנדה (ז.)) די"ל, דאף דהיה המחייב בעודו לח בלח, מכ"מ, הרי עתה - במצב של יבש ביבש, לא שייך צירוף ע"י נגיעה. כנל"פ בשי' הר"מ, לחלק בשיעור מוקף בין חלה לת"ג. -

ועתוס' נדה (ז.) ע"ד החקירה אי בעינן מוקף בשעת קריאת שם או דסגי בבאו שניהם **ממחייב** אחד. והסיקו מכח הגמ' דנדה, דבעינן מוקף אף בשעת הפרשה ממש. אך אח"כ כתבו ב' דעות, אי מוקף ר"ל נגיעה ממש, או אפשר דוקא נשיכה (כנ"ל, לענין צירוף), או דאף סל חשיב מוקף (בג"י התוס'). כלומר, דשיעור מוקף היינו, מה שנצרך לפעמים בכדי שיהיה הכל מחייב אחד. ובתרומה לא שייך להיות מחייב אחד בעד כמה חטים, דהיאך נאמר שהיה מירוח אחד על הכל, דאין לזה מובן.

לענין הפרשת תרמ"ע לפני הפרשת מעשר, עמשל"מ ומנ"ח. ומצד הס' נראה לומר דאין הכרי טבול לתרמ"ע עד שעת הפרשת המעשר ... -

לא.

תור"ה במחשבה. דלא בעינן ביטוי שפתיים. אף דהפרשת תרומה בגדר הפלאה. (והראיות לזה: א) ממופלא הסמוך לאיש; ב) משאלה בתרומה. וכן שאני הקדש. מגזה"כ דכל נדיב לב עולות. (שבועות כו:): והר"מ פי"ד הי"ב ממעה"ק הביא ד"ז דוקא בנוגע לקדשי מזבח (נדר וגם נדבה) ומשמע מל' (מנדרי קדשים ונדבותם, ולא כ' מנדרי הקדש). דאינו נוהג בקדשי בדק הבית (וכן משמע מדלא הביא ד"ז בהל' ערכין וחרמין, אלא במעה"ק). (הגר"מ בשם הגר"ח) [ועי' בס' זכר יצחק שג"כ כתב כן. ועי' לשון הקצות החושן רס"י י"ב. (ד"ע)] ונל"פ, דה"ט דחלוקים תרומה והקדש, דמלבד ההפלאה וענין הנדר שיש בהם, יש בהם ג"כ ענין של ממונות. דבהקדש הגברא משתעבד באמירתו (כמו במסירתו להדיוט), וכן בהפרשת תר"מ, משתנה הממונות להיות עתה של שבט כהונה ולוי'. אך לפי"ז הי' צ"ל דינא הכי אף בקדשי בדק הבית (דלא כדיוק הגר"ח בר"מ הנ"ל). וכן בצדקה (ב' דיעות ברמ"א ליו"ד רנ"ח סי"ג). ומדחילק הר"מ, ש"מ דס"ל דליתא להסבר הנ"ל, דדוקא בקדש מזבח ובתרומה דינא הכי, ומטעם גזה"כ. (אף הקמה בלב הוי' הקמה, ויש שאלה בהיקם, הרי דענין של דהפלאה היא. וצ"ע בסוגי' דשבועות כו ע"ב, מדוע לא תירצו דהו"ג' כתובים הבכ"א. ד"ע.) וד"ז דמחשבה, דא"צ דיבור, מובן חידוש. (בצדקה יש ס' פרטית לומר דל"א ב' דחישב סגי, דצדקה ילפי' מבפיך זו צדקה, ומשמעו דיבור דוקא. ר'). אך הדין השני, דלא בעינן **מעשה הפרשה** מן החולין הניתרים, צ"ע. דהלא מופרש ועומד הוא, ומה נרויח בהפרשת המתנות. ובשלמא בלח בלח (כמתנה ואומר ב' לוגים שאני עתיד וכו'). שהכל מעורב ביחד, הי' שפיר ס' להצריך מעשה הפרשה. אבל ביבש ביבש, אף הס"ד וההו"א אינו מובן ... - אך צ"ע, דהיאך מברכים על מצות הפרשת מתנות, מאחר דליכא כלל מעשה מצוה, דהכל יכול לעשות במחשבה בלחוד. (עבהגר"א לאור"ח סי' ח' סק"ב). אא"כ נאמר דמחשבתו גופא היא היא **המעשה**. - והנה התוס' הק' דמהגמ' דמדומע הי' צ"ל מותר להפריש תר"מ בשבת תמיד. ונל"פ, דהר"מ כ' דהפרשת תר"מ אסורה משום תיקון מנא, דהיינו - מכה בפטיש, וג"כ משום מקח וממכר. (פכ"ג הי"ד משבת). משא"כ במרים סאה ממדומע, דגזול השבט **אוסר** לאכול, אבל אין כאן הקנאת ממונות מחדש, שהרי כבר הי' מופרש והי' כבר של הכהנים, ואינו אלא מתיער את השאר ע"י בירור חלק אחד בעד הכהנים. נמצא דליכא אלא אי' מתקן מנא. ולא אי' מקח וממכר. והנה ממתני' דישב האחד על הפתח (שבת קו:): יד לדייק, דמלאכה **כשוא"ת** מותרת. (עיי"ש בשיעורים. וכן הוה מש"כ בשיעורי ב"ק בהסבר תירוצ' הנמוק"י לסוגיית אשו משום חציו). וזה ר"ל הגמ' דשבת במדומע, דליכא אי' מכה בפטיש במחשבה בלבד. אך בהפרשת תר"מ, יש גם אי' מקח וממכר, ושם תמיד אין המוכר עושה שום מעשה, אלא נותן את דעת המקנה שלו לזה הקנין, ואפ"ה אסור. הרי דהאי' מקח וממכר הוא תמיד כשוא"ת ובמחשבה. כנל"ת. [עי' בס' בעקבי הצאן, סי' ד' אות י"א. ולא זכרתי שכל זה שמעתי מרבינו]. אך אין זאת כונת התוס'. ונל"פ בכונתם, דב' אופני מכה בפטיש

יש: (עת"י ליבמות (מו: בדין נראה כמיקר. ד"ע) א) שמהוה ומחדש חפצא חדש שלא הי' שמה מתחילה; וב) שכבר הי' שם אותו החפצא, אלא שעתה הכשירו ותיקנו להשתמשות. ותחת זה הגדר הב' הי' הממעט ענבי ההדס ביו"ט. (סוכה לד:) ומה"ט ס"ל לראב"ש (לג:) דבאית ליה הושענא אחריתא מותר למעט ביו"ט, דאין בהכשר זה דמיעוט הענבים **חידוש חפצא** מחדש, (דאף מתחילה נמי היה **הדס**), אלא **הכשר** בלבד. ובדאית לי' אחריתא, וליכא נפק"מ מעשית בתוצאות זה ההכשר, ליכא אי'. גם תחת סוג זה יהיה המנער בגד חדש (שבת ריש דף קמ"ז), והרמב"ם פי' (פ"י הי"ח) שחיובו משום מכה בפטיש הוא. שאף שהי' שם בגד אף מעיקרא, עכשיו תיקנו והכשירו להשתמשות. ולכן, דוקא במקפיד אסור, שלולא הסיר לא הי' לובש זה הבגד. דלגבי ידיד', ליכא השתמשות עד שיתוקן ע"י הסרת הצמר הלבן הנתלה בה. ומעתה נל"פ דזהו ההבדל ג"כ שיש בין מפריש תו"מ ובין מרים סאה מהמדומע. דבהפרשת תרומה הוא מהוה ומחדש חפצא **דתרומה** וחפצא **דחולין** מהטבל שהיה מתחילה והוא חידוש חפצא. אך במעלה את המדומע, כבר יש שמה חולין, ואינו פועל חלות - שם תרומה על מה שהוא מרים, ואין שמה חידוש **בחלות-שם** שעל התבואה, אלא שפועל להתירה באכילה. ואי' זה נכנס רק תחת הסוג השני. ונר', דאילו היה אפשר לרבי - חסידי להראות מופת, שיסיר העפר או הטל שעל הבגד השחור שלא במעשי - ידיו, אלא בהבטה על הבגד בלבד, שכל כה"ג הי' מותר, וכנ"ל - דמלאכה בשוא"ת מותרת. אך בסוג הא', היא אסורה, דעצם **התהוות החפצא** מחדש חשיבא **כמעשה** - ועפי"ז מיושבת ג"כ הקו' מברכה, דמאחר שעצם התהוות החפצא חשיבא כמעשה, שפיר יש לברך על מצוה זו, כמו על שאר מעשי מצוות. (ולכאורה הי' מקום לתרץ, שאין הברכה על מעשה המצוה דהפרשת תו"מ, אלא על ההיתר הנפעל בתבואה. ולזה, לא בעינן מעשה. אך לפי"ז הי' צ"ל הברכה לאחר עשייתן, לפי שי' הרר"ת פ"ק דפסחים וס"פ ר"א דמילה. ד"ע.)

ל.

בסוגיית אונס בגטין. אונס פוטר ולא דלא חשיב מעשה, לדעת הגר"ח, ור' הק' עליו מכח סוגי' נדרים (כז.) דיש אונס בקיום התנאי ילפי' מלנערה ל"ת דבר. ודוחק לפרש דזו היתה דחיית הגמ', דקטלא שאני, ואח"כ הביאו ראי' ממתני', ור"ל - דיש עוד הלכה, **דאומנא איכא** שלא התכוין המתנה לקיום התנאי ע"י אונס (אך כ"פ בר"ן. ולכאורה היא מוכרח, דחלה בנו אינו אונס דכהת"כ. ד"ע.) - ונקודת העיקר, דקיום התנאי ע"י אונס לא חשיב כקיום בכדי לקיים המעשה. כ"ה בתנאי דאם לא באתי, שאי - ביאתו הי' באונס; וכן באי לא פייסנא לי', שאי-פיוסו היה ע"י אונס. והיינו דוקא בהיה קיום התנאי באונס, דאז אין קיום - התנאי הלזה יכול לפעול בעד חלות וקיום המעשה. אבל בלא נתקיים התנאי, והי' הביטול מחמת אונס, משמע מפשטות הבבלי, דכל כה"ג פשיטא דליכא חלות. אך בירושלמי (פ"ז ה"ו בגטין) הביאו מח' ריו"ח ור"ל בזה, ור"ל פליג וס"ל דאונס כמאן דעביד, והוא פלא. וצל"פ דס"ל, דלא בעינן בעד חלות המעשה שיהיה קיום התנאי, בחיוב, אלא שלא יבטל הוא את התנאי. וכל שהיה ביטול התנאי באונס, לא חשיב כאילו הוא ביטלו, וממילא נשאר המעשה קיים. והיא שיטה חדשה ... -

עתוס' (עג.) שציטטו פסק הירושלמי, ובר"מ פ"ט מגירושין (הי"ז-י"ח) שג"כ חילק בין אם מתי מחולי זה, דאינו גט בנשכו נחש; לבין אם לא אעמוד מחולי זה, דאז הוא ספק מגורשת. ואחרונים פי' דס"ל, דמחולי ר"ל

מחמת החולי, ובודאי לא נתקיים התנאי. אך באם לא אעמוד הוי ספק אם ר"ל שאמות **מחמת החולי**, או שלא אחי' ואתרפא ממנו. אך עוד יל"פ אחרת, שהר"מ פי' בחילוק הירושלמי אחרת, בין קיום התנאי שבקו"ע - **אם מתו** (מחולי זה), דאז יש טענת אונס בגטין, דאונס מבטל מעשה הקיום שלא יוכל לפעול חלות גירושין; לדין קיום תנאי **שבשוא"ת** - אם לא אעמוד (מחולי זה), דאז אין אונס מבטלו, דאין אונס בגטין. וכן יפרש בגמ' דאם לא באתי (מכאן ועד יב"ח ...) , דשמה ג"כ הי' קיום התנאי בשוא"ת, ובכה"ג ס"ל דאין אונס בגטין. והספק שבציורו - באם לא אעמוד, דבאמת שמה קיום התנאי הי' - **אם אמות**, דהיינו **קו"ע**, כמו בהי"ז, אלא שאופן ניסוחו התנאי היה בלשונות של שוא"ת. ובזה מסופק הר"מ, אי מיקרי כה"ג קו"ע (מחמת תוכן התנאי) או שוא"ת (מחמת **ניסוחו** של התנאי). ולפי"ז אפשר דאינו מחלק כתוס' והגאור' בין אונסא דלא שכיחא ... ואונס ביד"ש וכו'.

עגמ' ריש כתובות, דבנדון אונס בתנאי גיטין יל"ח בין אונסא דשכיחא לבין אונסא דל"ש. ור"ל, דבאונס בעבירה דפטורים, מסתברא דאעפ"י שהיתה אפשרות להחוטא להפטר מתוך האונס (כלומר לסלק סיבת האונס מעליו) לפני עשיית העבירה עצמה, מכ"מ הכל תלוי בשעת מעשה העבירה, ואם הוא אנוס אז, פטור. אך באונס בקיום התנאי י"ל, דמשערים אונסו משעת התנאה ועד שעת קיום התנאי. ובאונסא דשכיחא, דהו"ל לאתנויי בשעת התנאה דכה"ג לא יחשב כקיום התנאי, ולא התנה, הרי הוא בעצמו פשע בזה, ולא מיקרי אונס. כלומר, דלפעמים יש שיעורים שונים באונס, דאין משערים אך ורק שעת המעשה עצמו, אלא מקודם לכן מעט. והשוה דין תחילתו בפשיעה וסופו באונס בנזקין ובשומרין. וכן ער"מ פ"ה מיסה"ת סה"ד (ובמקצת כת"י ליתא) - אם יכול להשמט ... ואינו עושה ... עובר ע"ז **כמיד**, והוא נטרד מן העוה"ב ויורד למדרגה התחתונה של גיהנם. ומסתמא מיירי דמכ"מ בשעת מעשה אנוס היה, ואפ"ה משמע מדבריו דכה"ג לא חשיב אונס. (וצ"ע, מ"ש משאר עבירות, דהכא מתחשבים אף בזמן שקודם עשייתו מעשה העבירה ...) גם משמע מהר"מ הזה, דהמכניס עצמו למצב של פיק"ג, דאז אין האונס פוטרו. והשוה שי' רז"ה פ"ק דשבת בגמ' דאין מפליגין בספינה. אך יל"ח, דלא כ' הר"מ כן אלא בג' עבירות החמורות, דאין פיקו"ג מתיר בהם. אבל בשאר מקומות, אפשר דס"ל דמותר.

(והנה בחילוק התוס' (עג.) בין אונסא דלא שכיחא כלל לבין אונס דשול"ש, יל"פ דהכל תלוי באומדן דעתא דהמתנה, כדמשמע מהגמ', וה"ט דיש טענת אונס באונס דל"ש כלל. אך באונס דשכיחא יל"ע, אי ה"ט, דמדרבנן אמרינן דכל זה הי' כלול בדעתו בשעת התנאה. א"ד, דמדרבנן אמרינן דאין אונס מבטל קיום התנאי ... ל"ה ...)

השמטה: (דף כו:): עגמ' יבמות, שיל"ח בין כותב גט לארוסתו לגרשה לאחר נישואין, וכותב גט לאשה דעלמא לגרשה לאחר שיקדשה. והערנו לעיל, דאף בכותב לארוסתו ומגרשה לאחר נישואין י"ל דאירוסין ונישואין ב' מיני אישות שונות הן זמ"ז. או שאישות דאירוסין נגמרת ונשלמת בנישואין; או שפקעה ואישות אחרת חלה - אישות של נישואין. אך עכ"פ הי' מקום לומר דאף דבכה"ג דמי לעדיין אינה אשתו. קמ"ל הגמ' דז"א. דעיקר הגט היינו **להחירה לשוק**, ולא לבטל זיקת האישות שבינו לבינה. (עמש"כ בנוגע לסוגיית הגמ' פ"ה.) ולענין אי' לשוק, כך לי ארוסה כנשואה, דשניהם שוות באיסורן. ואף דזו מיתתה בחנק וזו בסקילה, והי' מקום

לומר שהשינוי בחיובי מיתה מורה על שינוי באופי האיסור לשוק, ז"א. דאף ארוסה גופא לפעמים דינה בחנק, כבעולה. הרי דהחיוב סקילה היא ענין בפנ"ע, בלתי מורה על אופי האי". אך עחי' רמב"ן (לכו:): שהביא י"מ דהא דהוי גט בכותב לארוסתו וכו', היינו דוקא לפסלה מן הכהונה. וכן מתפרשת בעיית רמי ב"ח - כתב ליבמתו מהו, שפסק הר"מ בה דהויא ספק מגורשת, והוא מרפסין איגרא. ולפי פירוש זה, דלא איבעי לי' אלא לענין ריח הגט, א"ש. אך ק' בסוגיין, מדוע הוצרכו לפסול כתוב גט לארוסתו וגו' מפני שמא יאמרו, הול"ל בפשיטות דאינו גט, שאישות אחרת היא. דאינו גט אלא לחומרא, לומר שנפסלת לכהונה. (ולכאורה משמע שאף אותם הי"א לא ס"ל הכי מטעמא דידן.) -

פ' השולח,

- אסרו חג השבועות, תשכ"ד. -

במשנה נתחדש שיש חילוק בין ביטול השליחות בפני השליח לבין שלא בפניו. דשלא בפניו בעי ב"ד. ולר"נ היינו ב' עדים. ופי' תוס' (לג. ד"ה רבי) וכן בחי' ריטב"א, דהיינו מחמת קיום דבר שבערוה, משא"כ בפניו א"צ לעדות. (תוס' ד"ה ולא אמרינן. אך בתוס' ל"ג. יש ב' דיעות בזה, כמו שהעירו במהרש"א ובקרני ראם ע"ד התוס' על המשנה.) וחילוק זה צ"ב. גם יל"ע, מדוע להר"מ (פ"ג מאישות) דלא מצריך עדות לקיום הדבר **במינוי** שליח הולכה, בעינן עדות **לביטולו**. ולכאורה ניחא אך לשי' הראב"ד, אבל מה נעשה למורינו הר"מ. ובפשוטו הי' מקום לפרש דאיח"נ, דהצרכת עדות לביטול השליח שלא בפניו היינו אך תקנה מדרבנן, כדמשמע מפשטות ל' התוס' (ד"ה מהו, ול"ב: ד"ה ור' נחמן). אך ק' להעמיס כן בכונת הר"מ, שהביא דין זה בפשיטות, ולא העיר עליו לומר דהיי' אך מדרבנן. גם צל"ה בסוגיין, דמאחר דפסקינן כר"נ, דחוזר ומגרש בו, א"כ הפי' בביטול דמתני' היינו - ביטול **השליחות** ולא ר"ל - ביטול **החפצא דהגט**. וא"כ ק', מדוע אמרו בסוגיא שמבטל לומר גט זה בטל, יהא חרס, לא יועיל, לא יתיר, לא יעזוב, וכו'. הי' לו להשתמש בלשונות המורות על ביטול **השליחות** ולא על ביטול **הגט** עצמו. אתמהה ... - כמו כן ער"מ פ"ו הכ"א, בפסקו חוזר ומגרש בו כר"נ, דלא **ביטלו** מתורת גט אלא מתורת שליח. דל' מפליא מאוד. דהול"ל דלא ביטל **הגט** אלא השליחות. ומשמע מל' ביטלו, דאף לפי מאי דקיי"ל כר"נ, דחוזר ומגרש בו, דיש כאן ביטול הגט. עוד צ"ב בר"מ, שפסק בהי"ח כרבי, דמבטלין לעדי חתימה זה שלא בפני זה, ומשמע (עיין בזה) דהשאר אינם בטלים, דל"א עדות שבטלה מקצתה וגו', כל' הגמרא. אך בשלוחי הולכה פסק דבטלה מקצתה וכו', שכל השלוחים נתמנו במינוי אחד. וסיים לומר, **בטל הגט**. והוא פלא. דהול"ל **דהשליחות** בטלה. ונל"פ, דידועה שי' הר"מ (הכ"א) דלפעמים אף ר"נ מודה דאינו חוזר ומגרש בו, דיש ענין של ביטול הגט. וכ"כ בתוד"ה התם (לב:), דתלוי ד"ז בלשונות שתי הסוגיות (דקידושין ודגטין). כל', דיכול לבטל הכשר הלשמה של הגט. כלומר, דלשמה דכתיבת הגט אינה פועלת לאיזה חלות-שם קסמית ומסתורית בזה הנייר, אלא שע"י כוונתו דשעת כתיבה הוא חושב **לצרף** כתיבתו למעשה הנתינה. (השוה משכ"ל בפסול מחוסר מעשה, ובקונטרס לשמה בגיטין בס' ארץ הצבי, עמ' ק"ע.) ובהחליט הבעל שלא לגרש בגט זה לעולם, הרי בדעתו ביטל הוא את כל

אפשרות הצירוף בין הכתיבה והנתינה, וממילא ליתא להלשמה הנצרכת. וכן, כנראה, מפרש הר"מ בביטול בסוגיין. דר"ל ביטול צירוף הכתיבה לנתינת זה השליח. ומעתה שפיר מובנת פלוגתא דר"ש ור' נחמן. דלר' ששת, מאחר שביטול **הלשמה** לענין נתינה אחת מיוחדת, ה"ג אמרינן דליכא שוב לשמה לשום נתינה. וזוהו פליג ר"ג וס"ל, דאפשר לבטל צירוף הכתיבה למעשה נתינה פרטית, ולא לענין שאר מעשי נתינה. (וחזור ומגרש בו - אפילו ע"י זה השליח, אם ימנהו פעם שני, דע"י מינוי מחדש חשיבא דשליחות מחודשת בפ"ע, ומעשה נתינה שונה לגמרי היא.) ולא דפליגי בה"ת - באומדן דעתא דידי, מה היתה כונתו - ביטול **השליחות** בלבד, או אף ביטול **הגט**. ומעתה שפיר מובנים כל לשונות הגמ', ואף לשונות הר"מ. ואף חילוק הרמב"ם מובן היטב, דבעדי חתימה ל"א בטלה מקצתה בטלה כולה, דהוא רק ביטול דעת המתחייב שלו וציווי הבעל שלו שציויה לזה הע"ח או הסופר, ולא את אשר ציויה לשאר העדים. אך בביטול דשליחות הולכה, ולא אמר לבטל **השליחות**, אלא אמר לבטל הגט לענין נתינת זה השליח, ככה"ג אמרינן, דמאחר שכל אלו השלוחים נתמנו ע"י דעת מינוי **אחת**, הגט בטל לענין כל הנתינות כולם. ומעתה נמי שפיר מובן מדוע מודה הר"מ דבעינן עדות לקיום הדבר בביטול השליחות ולא במינוי, דאין כאן ביטול **שליחות** אלא ביטול **הגט**, וזה (ענין הכשר לשמה) חשיב כדבר שבערוה. ואין להקשות לפי"ז מדוע לא נצריך תמיד ב' עדים לקיום דבשב"ע בשעת כתיבת הגט לשמה, דאם **ביטול** הלשמה בעי עדות לקיום הדבר, ה"ג התהוות הלשמה בעת כתיבה, דיל"ח, דהגר"ח כבר הסביר (בהל' ייבום וחליצה) דא"צ לעדות לקיום הדבר אלא במקום שיש צורך לדעת, ולא במידי דממילא, ואף לא היכא דסגי **בכונה** וא"צ לדין **דעת**. וה"ג ס"ל בלשמה דגט, דא"צ דעת אלא **כונה**. (אך עמש"כ בזה כג. - בגדול עוע"ג, במח' החה"ר פ"ק דחולין ורש"י ותוס'.) משא"כ ביטול הלשמה ע"י הבעל, זה כבר צריך **דעת**. - אך אכתי צל"ה, מ"ש בפניו דא"צ לעדות. ונל"פ עפ"י ד' תוס' לקידושין (נט: ד"ה לא), דאף דפליגי ריו"ח ור"ל אי אמרי' אתי דיבור ומבטל דיבור, ולפי הלישנא אחרינא שמה זה ר"ל אם המשלח יכול לבטל השליחות, היינו דוקא שלא בפניו. אבל בפניו, פשיטא שאפשר לבטל. (ד"ה לא קדשה) כל', דבעינן דעת לא רק בעד מינוי השליחות, אלא אף בעד קיומו. רא"י לדבר משיטת הטור, דבנשתתה המשלח בין מינוי השליח לנתינת הגט, דהגט בטל מה"ת. ואף להר"מ נמי ניחא, **דכחזו** בו להדיא מדעתו דמעיקרא, דלא מהני. וכמו דקיי"ל דבקדשה לאחר למ"ד, יכול לחזור בו תוך ל', דבעינן דעת אף בעד **החלות**, ולא רק בעד **מעשה** הקידושין. וה"ג כן. ובביטול **לפני** השליח, א"צ לקרוא לזה "ביטול", אלא **סילוק** דעתו בעד קיום השליחות. אך שלא בפניו, אז צריכים לבטל איזה דבר - או השליחות או הגט. ובביטול **הגט**, אז בעינן עדות לקיום הדבר אף לש"י הרמב"ם. ואף בביטול השליחות - מסתברא - לש"י הראב"ד. ומה"ט מודה ר"ל בביטול **כפניו**, דאין בזה הגילוי הדעת דהשתא שום **ביטול** מאיזה ענין קדום (ביטול **השליחות**, שכבר חלתה.) אלא סילוק והמנע דעתו בעד קיום השליחות. אך גדר הדין צ"ע, מנ"ל לתנא דמתני' דדוקא **כפניו** אפשר לפעול סילוק דעתו בעד קיום השליחות. וגם יש להעיר, דגדר בפניו לא ר"ל בעיניו, או למשמע אזנו, דמה נעשה בסומא וחרש, ואף לא ר"ל הודעה ישירה אליו, דהא תנן במתני' דאף באמר לאשה ג"כ נקרא בפניו. וצל"פ דגדרו היינו, היכא דיש ודאות ובירור (*logical certainty*) שיתודע לשליח ע"ד ביטול דעתו בעד קיום השליחות. והיכא דמבטל הבעל במקומו, ומשלח שליח **להודיע** לשליח, הרי אז סומך הבעל על חזקת שע"ש לידע בודאות שיתודע לשליח, ואין זאת הידיעה וזה הבירור מספיק, שהוא כבר תלוי על **אומדנאות** וחזקות **חיצוניות**. משא"כ באומר לשליח בעצמו בפניו, או לאשה - שהיא היא מקבלת את הגט מידו של השליח, ובודאי תאמר לו קודם שיתן שכבר סילק הבעל את דעתו מענין קיום השליחות, דכאן יש ודאות הגיונית. (ל"ה)

במשנה. והגיע בשליח. שהשליח ביטל השליחות ולא שהבעל ביטלה במקומו, והשליח הזה רק **הודיע**

לשליח הראשון ע"ד הביטול. דא"כ, מה ר"ל הגמ' - מ"ד לא אלימא שליחותא דבתרא וכו'. אך לפי פי' זה, שפיר מובן. דהו"א דאין ביטול שליחות נתפס בשליחות, קמ"ל. ובאמת צ"ע, מ"ש מאומר אמרו, דמספקא לן אי מינוי שליחות נתפס בשליחות (עי' דו"ח לרעק"א). (אא"כ נתרץ, דשאני כתיבת הגט, דבעינן ישירות בנוגע לצייווי הבעל, בכדי שיהי' **לשמה**. אבל איה"נ דמינוי שאר אופני שליחות נתפס שפיר בשליחות. אי"נ יל"ת, דהכא מבטל **הגט** ולא **השליחות**, וכו"ל. ד"ע.)

משהגיע לידה א"י לבטלו. ופי' בגמ'. דאף דרהיט בתרי'. ופי' תוס', דפלוגתא דאביי ורבא היינו

בדאיכא אומדנא דמוכח דרצונו לבטל השליחות. ולפי"ז תמיהא מילתא, מדוע פליג אביי ארבא, ומדוע קיי"ל כוותי' ביע"ל קג"מ, הלא בכהת"כ אמרינן דדברים שבלב הווין הדברים היכא דאיכא אומדנא דמוכח. אא"כ נאמר דתקנתא דרבנן היא בגטין, דאפקעינהו רבנן וגו', ואינו במשמע הגמרא. - והכא בריש פרקין מיירי היכא דליכא אומד"ד, אבל עשה כל מה שהי' יכול לעשות, והו"א דכל כה"ג חשיב דברים שבלב כדברים. ושפיר מיקריא **דעת**. קמ"ל דו"א. וב' דיעות הן בתוס', אם המסקנא הזאת היא מן התורה, או אך מדרבנן. כלי' - אי בעשה כל מה שהי' יכול לעשות הווין דברים מה"ת א"ל. ונקודת המח', בהא דקיי"ל בכל דוכתא דאומדנא דמוכח חשיבא דעת, אי היינו מחמת דע"י אומד"מ שוב חשיבי כדברים **שכפה**, שהרי דעתו וכוונתו גלויה לכל, וכאילו אמרם להדיא; או דהוויין דברים אף דעדיין הוו דברים **שבלב**, שבכה"ג שיש אומד"מ, מה הי' מועיל לו אמירתו יותר מן אי-אמירתו, ולא הי' מוטל עליו ככה"ג לברר דבריו שבלב יותר. וא"כ יש נפק"מ בין ב' הצדדים לעשה כל מה שהי' יכול לעשות היכא דליכא אומד"מ. דלפי' קמא, דברים **שבלב** לעולם **לאו** דברים. משא"כ לצד השני. והיא מח' יסודית. ולולא ד' התוס' הי' מקום לפרש דבהא גופא פליגי אביי ורבא, בגילוי דעתא בגיטא היכא דליכא אומד"מ, אבל עשה כל מה שהיה יכול לעשות. אך התוס' לא כן פי', וצ"ע כנ"ל.

השמטה: התפסה בעינן בדבר הנדור ולא בדבר האסור. והאומר כחלת אהרן וכתרומתו, מותר.

(נדרים יב.) ועיי"ש בר"ן ורא"ש שדחקו בפי' מ"ש מקרבן, דג"כ חל ע"י הפלאה, ויש שאלה אף לתרומה. ונל"ח, דלהתפסה בעינן שלא רק יהי' האי' חל ע"י הפלאה, אלא שעצמו של האיסור וגדרו ומהותו יהיה **אי נדר**. משא"כ בחזיר, שאי' **מאכ"א** הוא ולא אי' **נדר**. וכן זר האוכל תרומה, עובר איי' **תרומה** ולא איסור נדר, אעפ"י שחלה התרומה ע"י הפלאה. משא"כ בקרבנות דמלבד האי' **קדשים** שישנו, עוד יש אי' **נדר**, כמפורש במס' נדה (מ"ו סוף ע"א). וצ"ע, מדוע נסתבכו הראשונים בזה ... - [ועמ"ש"כ בחוברת מסורה, חוברת ה', עמ' נד-נה.]

לב:

תוד"ה מ"ש. יל"ח בין גט לס"ת. דבגט, אף לאחר שנכתב - כל זמן שלא ניתן עדיין, הבעל חשיב בעלים עליו, ויש לו שייכות אליו. משא"כ בס"ת, דמיד כשכתב הסופר אות אחת לשמה, הרי הוא - לגבי אותה

האות- כאחר מן השוק לגמרי, ואין לו כלל שייכות להס"ת. אך לא סגי בהכי להסביר היאך יכול לבטל הכשר הגט שכבר חל. וצל"ת, דעדיין לא חלה הלשמה. או עפ"י הדרך הנ"ל, דלשמה ר"ל צירוף הכתיבה להנתינה, ויכול הבעל לבטל זה הצירוף ע"י דעתו. א"נ יל"פ - ג"כ בזאת הדרך עצמה, דמעשה הכתיבה פועל **מעשה** בעד הכשר הלשמה, אך אינה **חלה** עד שעת נתינה. ובאמת זאת היא משמעות סוגיין, שהק' לאחר שפסקו כר' נחמן דחזור ומגרש בו - מ"ש מדרי"ח דיכולים לחזור בהם תוך למ"ד. ומשמעות הקו' היא דאף הכא בנוגע להכשר הלשמה נמי, לא חלה הלשמה עד שעת נתינת הגט. - גם נראה להוסיף עמשכ"ל, דאף לר"נ יש ביטול הגט לענין נתינה זו, דנראה, דאם יאמר כן לפני שיתן הוא בעצמו את הגט, שיהיה הגט בטל לגבי זאת הנתינה בלבד, דפשיטא דכשר. דלגבי ביטול הגט לענין נתינתו הוא, בעינן שיבטלו לגמרי ומכל וכל. וביטול כנ"ל, לענין נתינה אחת פרטית - אינה שייכת אלא בנותן את הגט ע"י השליח. דביארנו בתוס' **דחלות** הלשמה היינו בשעת נתינה, וזה ר"ל דפועלי ועושי הלשמה שנים הם: הסופר (בעת כתיבתו) ונותן הגט. והכא דהגט ניתן ע"י שליח, יכול הבעל לבטל הלשמה של הגט מלהיותו חל ע"י מעשיו **של השליח**. אבל לא בנותן הוא הגט בעצמו. (ל"ה פרט זה ...)

תור"ה התם. כפי' ר"ת אגמ' דשמא פייס. הענין הוא שמסלק דעת המתחייב שלו וציווי הבעל שלו, דהתם מיירי שעדיין לא חתמו. בשי' האחרונה שבתוס', דעד שעת חתימה יכול לבטל, זה ר"ל, דאז דוקא **חלה** הלשמה - בשעת גמרו של השטר. ואינו דומה לס"ת, שהלשמה חלה תומ"י בסיום זאת האות היחידה - אפילו בטרם נגמר כל סה"ת. אך צ"ע. דלחכמי אשכנז, דלר"א ע"מ דוקא כרתי, וע"ח רק הוו בתור שטר **דאי'** ולא בתורת שטר **קנין** על הכריתות, הלא כבר נגמר הגט לגמרי אף בטרם חתמו עליו. והוא פלא !! -

בגמ'. מח' ר"נ ור"ש בפרוזבול היא.. אי הויה **מסירת** שטרות לבי"ד **מעשה בי"ד**, ובעי בי"ד **למסור** להם, או דיכול למסור אף שלא בפני בי"ד, ובלבד שיהיו שמה ב' עדים על הקנתו ומסירתו חובותיו להב"ד, ולא שהוא מסור **לב' אלו - והם** הבי"ד. וה"ט דבעינן ב', לבירור הדבר. א"נ אפשר דבעינן להו לקיום הדבר, ע"י שט"מ לב"ב (מ). בשם הראב"ד, דלפעמים בעינן עדות לקיום הדבר אף בממונות. ושטר הפרוזבול הנכתב הוא נעשה **שלא** עפ"י דעת המתחייב, שהרי אין **הלוה** בא לבי"ד, אלא **המלוה**. ודומה לשטרי מחאה, דנכתבין שלא מדעת המתחייב - מתקנתא דרבנן. - עתוס' כתובות (כ:). (פסק הרמב"ם בפרוזבול צ"ע, אי בעי ג' או ב').

מסקנת הסוגי', דל' דיינים וחתמת עדים ש"ד בפרוזבול. ופי' הר"מ על זאת המשנה (בשביעית פ"י מ"ד) דכמו שעד נעשה דיין בדרבנן, ה"נ דיין נעשה עד. וכונתו שתומה. ונל"פ, דבאמת היה לנו להצריך חתימת כל ג' הדיינים, בכדי שיהי' חשיב כמעשה בי"ד. ורק הקילו בקיום שטרות (כב. - וחד ליתוהי) ובפרוזבול דרבנן, דמעשה בי"ד יכול להכתב בתור עדות. כל', דהדיינים יכולים לחתום לא רק בתורת **דיינים** (היינו, אם יחתמו כל הג'), אלא ג"כ בתורת עדות (אף אם יחתמו רק ב'). ונאמנות מיוחדת היא **לדיינים**. (ומשמע דפרוזבול בעי בי"ד בעד המסירה. ומסתמא מה"ט עורר ר' הספק בפסק הר"מ, כנ"ל. ד"ע.) אך ק' מהל' חליצה פ"ד הל"א, דשטר חליצה הוי דאו', ואפ"ה פסק דמעדיין עליו ג', או **כ' מן הג'**, או ג' שראו החליצה, אעפ"י שאינם הדיינים שחלצו בפניהם. ונל"ת, דשאני חליצה מגט ומכל אילין, דבחליצה לא שייך כלל ענין דעת המתחייב. וממילא אפשר לכתוב שפיר שטר אף בלי דעת המתחייב, ושטר בעלמא חתימתו בב' **עדים** - בתורת עדים, ולא דוקא בתורת דיינים. והוא כעין שי' ר"ת

בשטרי ראי', כנ"ל ריש המס'. ואף דהרמב"ם פליג אר"ת בשטרי ראי', נראה דהיינו דוקא מחמת ששייך בהו ענין של דעת המתחייב בהו, כמו בכל ממון, אלא שא"א להיות. וכן בשטרי ראי' אגטין לאחר שכבר ניתן הגט. דיש ענין דעת המתחייב בגטין, אך א"א בנידון כזה. אבל בשטרי **חליצה** דלא שייך כלל ענין דעת המתחייב, אף הר"מ יודה לשי' הר"ת. -

תוד"ה ור"נ. התוס' הוכיחו עפ"י צירופי שיטות, דאין מח' ר"נ ור"ש (אי ביטול בפני ב' חשיב ביטול בכי"ד) תלוי' במח' שבמס' סנהדרין בב' שדנו אי ד"ד א"ל. אך אעצם הס' לא הק'. והוא פלא. דהתם ל"ד שנים שדנו אלא ה"ה אחד. [כמבואר תוס' סנהד' (ה:)] וכי נאמר דלשמואל יש ביטול הגט שלב"פ בפני **יחיד**. אתמהה! ובפשוטו צל"ח, דאף דס"ל דיחיד דן ד"ת, דכתיב בצדק תשפוט, וכדרשת ר' אחא ברי' דר' איקא (ג.), היינו לומר דלפסוק בד"מ סגי **כהוראה** כמו באו"ה, או דיחיד הפוסק בד"מ מיקרי ג"כ **דין**, בהוספה על מאי דהוי' **כהוראה** דאו"ה. אך **ביד** פשיטא דלא הוי. [ער"מ ספ"ה מסנהדרין]. דגדר בי"ד תמיד היינו ג'. אך הרמב"ן חולק בזה (בשט"מ לכתובות כא:; עמשכ"ל ה:; וס"ל דיחיד מומחה הדין יחידי, יכול ג"כ לקבל עדות, דקבלת עדות א"צ לדין ב"ד בפני עצמו ובתורת עצמו, אלא לאותו הבי"ד שיכול לדון. ומד' התוס' שלפנינו משמע דאית להו שי' שלישית, דאף לדון ב' ל"ד, וכד' התוס' במס' סנהד', מכ"מ, להיות לב"ד לגבי קבלת עדות מצריך שמואל ב'. ובכתובות (כב. ד"ה ודילמא) וסנהדרין (ג. ד"ה לרבא) ס"ל כשיטת הר"מ הנ"ל, דאף שמואל מצריך ג' לקיום שטרות ולקבלת עדות. וד' דהכא יל"פ עפ"י שי' בסנהדרין (ה. ד"ה דן) דב' לשמואל יכולים לכוף. ומשמע, אבל לא אחד. דיש חלות - שם ב"ד של ב' לשמואל. דאחד יכול **לדין**, אך אינו ב"ד - מפני שהוא יחידי. אבל כל שיכולים לדון, ואינם יחיד, כמו ב', שפיר חשיבי ב"ד, לענין **כפיהה**. וכה"ג השוה שי' רשב"ג (ה' סע"ב) דפשרה בב', ויש מן הראשונים שהבינו דב' דוקא, (ודלא כמשמעות הסוגי' ו' ע"א), דב' נמי מיקרי ב"ד. אך תמיד בעינן ב"ד של ג', דאין ב"ד שקול. כל', בכדי שתהי' האפשרות להכריע עפ"י רוב. ובפשרה לא בעינן לתנאי זה, שהרי ל"א בתר רובא בפשרה, אלא בדין תורה דוקא. (תוס' סנהדרין ו. ד"ה ביצוע.) (ולכאורה כל הנ"ל הוא כפתור ופרח עפ"י שי' ר' יונתן - סנהדרין ג' רע"ב. אך ז"א. דא"כ, מדוע הוי הכי דוקא לשמואל. ד"ע.) וה"נ בכפיהה, דא"צ להכרעה, וסגי בב"ד שקול, וב' לשמואל שפיר חשיבי בי"ד. וה"ט דמחלקינן בין א' ב' וג'. דבב' יש בי"ד **הנמלך**. משא"כ ביחיד דהמלכה בעצמו לא חשיבא המלכה. ובג' איכא בי"ד **המכריע**.

לג.

בתוס' (לג. ד"ה רבי, א"נ ...) משמע דאף בעדות לקיום דבר שבערוה, סגי בעדות מיוחדת. ורק תקנתא דרבנן הוא, דלא תועיל. וכן נל"פ כונתן בד"ה ור"נ, דליכא סתירה בין ד' התוס' לב: ולג., דתרוויהו ס"ל דבעינן מן התורה עדות לקיום הדבר, אך **מדוכנן** בעינן שיהיו זה בפני זה. ועיי' מזה בירושלמי לסוטה פ"א ה"א, ולגטין פ' מי שאחזו ה"ד, (אמתני' דלא תתיחד, דף ע"ג סע"א, ועיי"ש ברי"ף ובר"ן.) וגי' הרב שאג"א (הובא בתשו' בית אפרים, ובית הלוי ח"ב) בירו', דלקידושין, דבעינן עדות לקיום דבר שבערוה, בעינן בב"א. (וד' הב"ח, הובאו בב"ש לאה"ע רס"י קל"ג כתוס' לפנינו) משא"כ בעדות לביורו הדבר, לומר שזינתה או שנסתרה, להיותה

אסורה כסוטה, בהא מצטרפין ע"א שחרית וע"א בין הערביים. והנה בעדות מיוחדת, דפסולה בדנ"פ, למדוהו מקרא דלא יומת עפ"י ע"א, דר"ל - אחד אחד, מכות (ו:), ומה"ט הק' אלא מעתה בדנ"פ תציל, והסיקו בק' (עיי"ש), דאין החסרון **בעדים**, אלא דאין **ני"ד** יכולים לדין עפ"י. ומה"ט נמי מכניסים לכיפה עפ"י עדות מיוחדת, סנהדרין (פא:), דבירור שפיר איכא אף בכה"ג, דאין החסרון בהעדות, וכאמור. [ועמש"כ במסורה, חוברת ח', עמ' ס' - ס"א]. אך יל"ע בזה. דב' מיני עדות מיוחדת הן: (א) ראוהו מב' חלונות (ספ"ק דמכות); (ב) הלואה אחר הלואה. (סנהדרין ל:). ובזה הציור השני גרע טפי, שהרי עדותן היא על ב' **מחייבים** נפרדים. ויל"ע בדנ"פ, בזה האופן הב', אי פסול אך מגזה"כ דלא יומת (הנזכרת במכות ו:), או דאף מבלי גזה"כ אמרי' דליכא בירור. דבשלמא ממון, שפיר שייך לומר דמצטרפי, דמ"מ תרווייהו מסהדי **אחיוב הגברא** במנה. אך בדנ"פ, ואף בקנסות כן הוא, דאין החיוב נגמר תומ"י ע"י המעשה, בעינן שיעידו לא על **חיוב הגברא**, דליכא עדיין, אלא על **המעשה המחייב** בלבד. ובכה"ג, פשיטא דליכא כלל עדות, והחסרון הוא **בתוכן עדותם**, ולא רק **בכח כ"ד** לדון עפ"י. ומלבד מאי דנפק"מ לדיני קנסות, כנ"ל, כמו"כ נפק"מ לכיפה, ער"מ פ"ד ה"ח מרוצח, שציטט מהגמ' דסנהדרין דעפ"י עדות מיוחדת מכניסים לכיפה, ופי': אלא ראוהו האחד **אחר** האחד. ולא פי', שראו מב' חלונות וכו'. ומשמע דר"ל, שראוהו הורג ב' בנ"א נפרדים, ואב' מעשי רציחה נפרדים העידו. אך יש ליישב בדוחק שראו רציחה אחת. אך ק' לציירו, דכמה זמן תשהה הרציחה, ובעינן שיראו היאך שהלה **מת**, ולא סגי ברואים היאך זה מכהו. ודוחק. (עי' בית הלוי, שהתעורר ע"ד הר"מ האלו). והנה בגו"ק, מלבד מאי דמספקא לי' להרב"י אי דינם כדנ"פ או כד"מ, ונפק"מ לעדות מיוחדת, ואף לדו"ח, ועוד, כן יל"ע - אפי' לצד דכד"מ הם, דמכ"מ י"ל דדמו עדות דבשב"ע לדיני קנסות, דאף דליכא גזה"כ, מכ"מ אפשר לומר - מצד הסברא - שלא תועיל עדות מיוחדת אשר מן הסוג השני. (לא זכרתי אם אמר כן מו"ר ...) וכן נראה פשוט, דלקיום הדבר בודאי לא תועיל, דהמקדש או המגרש בע"א, ולא כלום הוא. והיאך נצרך ב' מעשים שלא פעלו לכלום, לעשות מהם מעשה קידושין. אתמהא! (והציור הראשון היינו בע"א המעיד שקדשה שחרית בפני שנים; וע"א אחר מעיד שקידשה ערבית - בפני שנים. דהיא בעיית עדות מיוחדת **לכינוו** הדבר. ול"נ, דבשלמא בהלואה אחר הלואה או ברציחה אחר רציחה, יש מקור לדבר ולדון ע"ד עדות מיוחדת, דסוכ"ס כל מעשה בפנ"ע הי' ראוי להיות המחייב. אך בקידושין אחר קידושין, או בגירושין אחר גירושין, הלא זה העד המעיד על המעשה הא' הלא שולל ונוגד לגמרי עדותו של העד המעיד על המעשה הב', דאם כבר מקודשת היא, היאך יוכל שוב לקדש **את אשתו**, או - אם כבר מגורשת היא, היאך יוכל שוב לגרש אשה מן השוק שאינה אשתו. (ד"ע)

השמטה: ער"מ פ"ב ה"י מסנהדרין: אע"פ שאין ב"ד פחות מג', מותר לאחד לדון מה"ת שנא' וכו',

וב' שדנו אין ד"ר. והיא נגד הגמ', דהא בהא תליא. (עיי"ש באור שמח, והביא ר' רא"י לדבריו מהר"מ פכ"ב מסנהדרין ה"ו - **הדיוטות**, ע"י שיעורי מו"ר לסנהדרין.) ובקצה"ח ובנתבנות תי', דיחיד דן מה"ת, אך **הוראה** היא ולא פסק של **בית דין**.

תוד"ה ואפקעינהו. הק' דהויה ה"ס. ותי' או דאיכא רוב, או דאיכא חזקה. והנה מצינו ה"ס בג' עניינים

בש"ס: (א) בנותר. (ב) לגי' רש"י ותוס' (מכות טו:). - למ"ד בטלו ולא בטלו. (ג) בהכה זה וחזר והכה זה. (דף ט"ז

ע"א). בנותר, גופה של העבירה היא בשוא"ת, ועל כן אינה **נתפסת** בהתראה. דאילו ר"ל מחמת שעתה באמצע הלילה עדיין ספק הוא אם יעבור על האי, הי' צ"ל הדין דבמתרים בו בסוף הלילה ממש, דיהי' חשוב התראה ודאית, ולכו"ע יתחייב, ואין זה במשמע הגמ'. ובציור הב' הענין הוא, דלמ"ד בטלו חיוב, זה ר"ל שביטול העשה הוא **חלק מהמחייב**. (עגמ' טז, דאמרי' קלב"מ לפטור ממלקות של הלאו, אם הרג את אשתו. ועחי' רמב"ן שהעיר על כן.) וא"כ, בשעה שמתרים אותו בשעת עבורו על הלאו, עדיין **לא נגמרה העבירה** המחייבת. ואין להתרות אח"כ - בשעת ביטול העשה, דבעינן התראה בשעת עבירת הלאו. [ערש"י ותוס']. ולגי' הר"מ והרמב"ן, הגי' הפוכה, דריו"ח דס"ל דה"ס שמי' התראה ס"ל קיימו ולא קיימו; ור"ל דס"ל בטלו ול"ב, ס"ל דה"ס לאו שמי' התראה. כל', שמתרים אח"כ בשעת ביטול העשה. כל', ב' התראות, הא' בשעת עבירת הלאו, והב' - בשעת ביטול העשה. (ולכאורה ק', מה הועילה התראה קמייתא דשעת עבירת העשה לר"ל, הלא הוא ה"ס, ולר"ל - לאו שמה התראה. ואפשר דסגי' בחדא התראה, דשעת ביטול העשה. העולם.) ולהר"מ, למ"ד קיימו ולא קיימו הוא ה"ס. דהר"מ אינו מפרש לא קיימו כרש"י, אלא דר"ל - שנתבטל העשה (רפי"ג משחיטה), כגון שמתה האם מאליה. ולכך ס"ל, דעדיין לא נגמר החיוב עד שעת התבטלות העשה, ואפילו מאליו. ומה"ט, היא התראה דשעת עבירת הלאו ה"ס - ספק שמא **לא יחול החיוב**, אף דפשיטא שכבר נגמרה ונשלמה **העבירה**. ולגי' רש"י, למ"ד קיימו ול"ק, ה"ס לאו שמה התראה, אך חשיבא התראה **ודאית**. דכבר חל החיוב (ולא רק שכבר נגמרה העבירה), אלא דאם יקיים העשה, זה יפטור אותו מהחיוב. והנה לגי' רש"י ופירושו, אין כאן ענין של ספק עבירה או של ספק חיוב, אלא, דבעינן התראה בשעת **גמר** מעשה העבירה למ"ד ה"ס לאו שמה התראה, ושתהי' אז העבירה - אי' **לאו**. אך להר"מ מצינו כאן כבר, דלחד מ"ד דספק **עונש** חשיב כה"ס. ובהכה זה וכו' היינו ספק עבירה, והוא ק"ו מספק עונש. ולרש"י יל"ע בה"ת של ספק חיוב עונש, אך יש שמה כבר ודאי עבירה, אי בכה"ג יודה להר"מ, דכה"ג נמי חשיב ה"ס. (וחלק עליו במ"ד קיימו ול"ק, מפני שפירש אחרת לא קיימו. כנ"ל.) או דבעינן ודאות **בעבירה**, אבל ודאות העונש לא איכפת לן. ומסתברא, דאף לרש"י - בקיימו לבסוף, דזה פטור ממלקות לא רק מכאן ולהבא, אלא למפרע ממש. כל', דאיגלאי מילתא למפרע, שמעולם לא חייבה עבירה זו עונש של מלקות. ואעפ"כ, ס"ל לרש"י דלמ"ד קיימו ולא קיימו חשיבא התראה ודאית, ומשמע דאינו מדקדק על ודאות **העונש**, אלא על ודאות **העבירה**. ועיין. והנה בב' אופני ה"ס קמייתא, החסרון הוא באופי העבירה, דכה"ג אינה נתפסת בהתראה. אך בסוג הג', אין עבירה זו שונה משאר עבירות - בעצמותה, אלא דבה"ת זה חסרה היתה התרת עצמו למיתה. (ולכאורה זה תלוי אף בספק **עונש** ולא בספק **עבירה** בלבד. וגם לפי"ז צע"ג שי' רש"י פסחים ס"ג: ובשבועות ל"ז, דאף בספק למתרה היא ה"ס. ועתוס' שם ושם. ד"ע.) והתוס' שלפנינו בודאי כיוונו לזה הסוג השלישי של ה"ס - ספק עבירה. דפשיטא דחטא זנות דאשת איש היא בקו"ע, ועתה נגמרת כל העבירה, ואין כלל חסרון **כמעשה** העבירה עצמו.

עתוס' שבועות (ד' ד"ה אבל) דבשבועה שאוכל ככר זה ולא אכלו, פטור מב' טעמים, משלם דהויה

ה"ס, וגם לאו שאב"מ. אבל בזרקו לים והתרו בו לפני זריקתו, תו לא חשיב לאו שאב"מ, אך ה"ס עדיין חשיבא. ובחי' רמב"ן (למכות טו) ציטט מירושלמי להיפך, דעדיין חשיב לאו שאב"מ, אבל כבר הויה התראה ודאית. ומחלוקת כפולה היא, הא' בגדר אב"מ, והב' - בגדר ה"ס בנותר ובשבועה שאוכל ולא אכל. באב"מ פליגי אי ר"ל שהגברא לא עשה מעשה, או דר"ל, **שעצמה של העבירה** היא בשוא"ת. (השוה שי' הר"מ בקנה חמץ בפסח, ושיעורי מו"ר לשבת קו.) ובה"ס נותר בהא פליגי, אי חשיבא ה"ס מפני שלאו שבשוא"ת אינה נתפסת בהתראה,

וא"כ, ה"נ הכא. (כ"ה שי' תוס'). אך צ"ע. הלא תוס' ס"ל דחשיב לאו שיב"מ לענין מלקות. וצל"פ, דאעפ"כ - עצמה של העבירה היא בשוא'ת ומאחר שכן, אינה נתפסת בהתראה. ד"ע.) או דחשיבא ה"ס מפני שאם מתרה בו באמצע הלילה, הוי פשוט ספק - שמא יאכל הבשר לפני הבקר. כלומר, ספק אם יעבור, ספק אם לא יעבור. וכן בשבועה שאוכלנה ולא אכלה, משא"כ בזורקה לים, דהתם איכא ודאות בעבירה. ולרמב"ן, הסוג הא' של ה"ס (נותר) היינו ממש כמו הכה זה וחזר והכה זה. וצ"ע לדידי', היאך שייך לכאן ה"ס דקיימו ולא קיימו. דהוא דין **כסוג העבירה** שאינה נתפסת בהתראה. (לכאורה היינו דוקא לגי' רש"י ופי'. אך הרמב"ן דגריס כהרמב"ם, הרי מפרש אף ה"ס דקיימו ולא קיימו דר"ל - ספק בחלות החיוב. ושוו כל ג' אופני ה"ס - ד"ע.) אך ק' לתוס', היאך שייכים ב' הסוגים הראשונים, להכה זה וכו'. וגם, מדוע נקראו הסוגים הראשונים התראת **ספק**, דלכאורה הלי' ספק אינה הולמת.

ער"מ פט"ז מסנהדרין ה"ד, דבמלקות ה"ס שמה התראה. ובפ"ה משבועות ה"א וב' כתב, דהנשבע שיעשה או שלא יעשה פלוני כך וכך, לא היא שבועת שוא, דאפשר שיעשה, ולא דמי לכיין שיצאה שבועה מפיו לשוא יצאה. וא"כ, אין לדון ולומר שעצם **שבועתו** היא היתה העבירה. אך יש לדון בו מטעם שבועת שקר. דהיינו - בשעה שיעבור חברו על שבועתו של זה, יהי' זה שבועת שקר. ופסק הר"מ דאין לוקין עליו. ואין לפרש הטעם בזה דאף שנשבע שלא יעשה פלוני ועשה, מכ"מ פטור ממלקות דהוי לאו שאב"מ, שהרי **חברו** עשה אבל **לא הוא**, דז"א, דלאו שאב"מ לא ר"ל דבעינן שיעשה הוא מעשה בכדי ללקות אלא שהעבירה תתקיים ותעשה ע"י מעשה. וככה יוצא מפורש מד' הר"מ פ"ג מהל' ע"ז ה"ט, דהעושה ע"ז לעצמו ע"י אחרים ג"כ לוקה. והק' עליו, הלא לאו שאב"מ הוא. א"ו צל"ת כנ"ל. (עמש"כ בשיעורי מס' סנהדרין.) ומה"ט ק' הגהת הגר"א (ליו"ד רל"ו סק"ח) ברמב"ם זה. ונל"פ בגירסא שלפנינו, דאין לוקין על ה"ס אא"כ הי' לאו שבו מפורש בתורה, דהוא פלא, אטו לאו דשבועת שקר אינו מפורש ב' הדברות. אלא נל"פ דר"ל, דה"ס שמה התראה למלקות היכא דמתרה בשעת **גמר העבירה**, אלא שיש ספק בנוגע לחלות החיוב (לפי מאי דקיי"ל קיימו ול"ק.). אבל הכא, מתי יתרוהו. אם בשעת עשיית או אי - עשיית השני, הלא אין להתרותו אלא בשעה **שהוא** עושה. א"ו ר"ל הר"מ שהתירונו בו בשעת השבעו. אך אין **העבירה** נגמרת אז עד לאחר זמן, (ומה"ט היא הלאו אינו מפורש בתורה. **דשונה** היא משאר אי', שנגמרים עתה תומ"י במעשיו הוא, וזאת העבירה אינה נגמרת עד לאחר"ז - ובצירוף מעשי חברו. (not typical) שיעשה חברו (או לא יעשה) איזה מעשה. וכל כה"ג פוסק הר"מ דה"ס לאו שמה התראה. כ"א מו"ר בשם הגר"מ. נ"ע. (ל"ה. הלא בשבועת שקר אין השבועה העבירה כלל אלא היותו עובר אח"כ. ולא הוי' אפילו ה"ס, אלא ממש כהתראה שלא בשעת מעשה העבירה. וכנראה שר' תפס בזה, דשניהם מחייבים, השבועה וגם העבירה אח"כ. ד"ע. ועמש"כ בזה בס' ארץ הצבי, עמ' רס"ג.)

ילה"ק לשי' רמב"ן, דה"ס דנותר ודשבועה שאוכלנה ולא אכלה ה"ט, מפני שיש בשעת התראה רק ספק עבירה, אטו נימא דאם התרו בו ממש בסוף הלילה שילקה. אתמהה. ונל"ת, דהתראה תמיד מצורפת אך למעשה ולא לאי - עשייה. אבל אין זה מחמת ה"ס, אלא פשוט - שצריך **להתרותו שלא יעשה**, ולא **לזרוז** לעשות. (אך לפי"ז, טעמא דליכא מלקות בנותר הוא לא מחמת ה"ס, דאם ישליך הבשר לים, בודאי איכא התראה ודאית ולקי - להרמב"ן. אך טעמא דלא לקי היינו, דהתראה צריכה להצטרף **למעשה** ולא לאי - פעולה, וק' כולא סוגי', שפטרו

בנותר ממלקות מטעם ה"ס. ואפשר שלזה כיון ר' בקו' דלעיל.) והנה לרמב"ן, דכה"ג חשיבא התראה ודאית, צ"ע, הלא אין העבירה נגמרת תומ"י בשעת זריקתו לים, אלא בסוף היום, אלא שכבר ידוע עתה בבירור שסופו לעבור על זה הלאו בסוף היום. אך, מאחר שאין עתה גמר העבירה, היאך מועילה ההתראה דהשתא. הלא בעינן תמיד התראה תוכ"ד לעבירה. וצל"ת, דהעבירה נמשכת היא כל היום כולו, דאי-אכילתו כל היום זה הככר - היינו הלאו. ומעתה נל"פ, דלשיטת התוס' דכה"ג הוי ה"ס מחמת אופי העבירה, ולא מחמת הספק שבדבר, יל"פ דה"ט דשונה עבירה זו משאר עבירות, דנמשכת היא זמן ארוך, שהרי אי-אכילתו משך כל זמן היום (בככר) או כל משך זמן הלילה (בנותר) הוא הוא העבירה, וא"א לקבוע מינוט פרטי לגמר עשיית העבירה, ובכל כה"ג אין העבירה נתפסת בהתראה. (עיי' שיעורי ר' פ"ק דשבת.)

בטלה מקצתה בטלה כולה. לכאורה ר"ל הגמ', דזהו דין **בערות**. שמאחר שסילק הבעל את ציוויו מן האחד, הרי אותו העד כבר נפסל הוא מלחתום, ואף השאר בטלו. אך בעמוד ב' אמרי' הכי אף בש"ה. ועדיין הי' מקום לומר דכונת הגמ' כשי' הראב"ד, דמינוי ש"ה בעי עדות לקיום הדבר, ובטלה מקצתה נאמר בב' אופנים: א) בקו"פ - **בעדים**. ב) בטלה מקצתה של **הגדת** העדים. (בפ' מרובה.) והגמ' בע"א ר"ל כעין קו"פ, והגמ' בע"ב, כעין הסוג הבר'. אך הכא לא היתה הגדה, כי לא עדי **כיוור** היו שיגידו, אלא **ראיה** היתה של עדי **קיום** הדבר. והי' מקום לפרש דאף בזה אמרי' בטלה מקצתה - בכל כה"ג שמקצת מן המעשה שראו נתבטלה למפרע. ועוד נצטרך להוסיף בפירוש הזה ולומר, דמינוי כמה אנשים בציווי אחד, (- בשליחות של הולכת הגט), נחשב למינוי **אחד** ולא לכמה וכמה מינויים נפרדים, ומה"ט חשיבא הכל **כראייה** אחת של מעשה **אחד יחידי**. (ודרך אגב, עורר ר' בעיית שליח נעשה עד לענין עדות לקיום הדבר במינוי ש"ה, עי' ב"ש לסי' קמ"א סקי"א, ובתו"ג שמה - דלכאורה לענין התמנותו לש"ה הוא ניהו הבעל - דבר.) אך מלבד דכל דיבור זה מזור, נראה דמהגמ' מוכח דליתא. דלא רק לענין **עדי** חתימה אמרו כן בעמוד א', אלא אף לענין הסופר. ומה שייך לגבי דידי' בטלה מקצתה. ואף בנוגע לע"ח, היינו דוקא לר"מ, אבל לר"א - מה צורך בכלל לע"ח? (אבל אין לטעון דבעדות **לקיום** הדבר ליכא למימר בטלה מקצתה, דידועה מחלוקת התוס' והריטב"א בזה ...) א"ו נל"פ דלא ר"ל הגמ' **עדות** שבטלה מקצתה, אלא שהל' זו נאמרה בהל' שליחות, **דשליחות** שבטלה מקצתה כולה. וכן צל"פ בע"א, דהסופר וע"ח בעינן שיהיו **שלוחי** הבעל. (עתוס' כב:) ואפי' לאידך דיעה בתוס', מכ"מ י"ל דכך לי הדין בציווי הבעל, כמו בשליחות. אבל עדיין הנחת הגמ', דמינוי כמה בנ"א באמירה אחת חשיב **כמינוי אחד**. וזה צע"ג.

תוד"ה רבי סבר. בתי' הא'. דביטול השליח בפניו א"צ לעדי קיום לחד דיעה, אלא דוקא ביטול **שלכפ"נ**. ובבטלה מקצתה דבטלה כולה, הצריכו תוס' עדי קיום, דזה נידון כשלכפ"נ. והוא פלא, דהלא ביטול זה השליח **כפניו** הי', ופסלות שאר העדים הי' מחמת ההל' - דבטלה כולה, ולא מחמת **ביטולו**, ומדוע הצריכו עדים? (כן הק'). ופי' מור", דביטול בפניו דא"צ לעדים, היינו מחמת דא"צ **לביטול** אלא **דחזרה** היא מקיום השליחות, כנ"ל. אבל בחזרה בשליח אחד, א"א לומר **דבטלה** כולה, אא"כ **ביטול** זה - מתורת שליחות, וביטול הוי דבשב"ע, ובעי עדות לקיום הדבר. (ובחזרה ליכא דעת בעד קיום שליחות, אך עדיין נשאר זה האדם במינוי בתור שליח. ולפיכך א"א לומר בטלה מקצתה. ר'. ולפני שבוע העיר מור", דאם א"א לקיים השליחות - מחמת חזרה, או איזה

טעם שיהיה, - ממילא צל"פ דליתא **להשליחות** מכל וכל, דאין מינוי שליחות כמינוי כה"ג, אלא בכדי שיקיים אותה (...)

בטלו מבוטל וגוי. צ"ב כולא סוגי, דמה כח ב"ד יפה בביטול הגט ר"ל - תקנת ר"ג, אבל אין בביטול הגט שום מעשה ב"ד. וצע"ג צירוף הגמ' דין מה כח ב"ד יפה בביטול הגט למה כח ב"ד יפה דחלוקת יורשים ודשום הדיינים. וכבר עמדו בזה התוס' במקצת (לד. ד"ה התם).

לג:

מלתא דמתעביד באפי י' וכו' - התוס' פי' דר"ל דביטול שלבפ"נ לא מהני. ותמיד חשיב בפניו - בפני השליח. אבל בהיו יותר משליח אחד, וכולם שליחות **אחת**, כנ"ל, לא חשיב ביטול בפניו עד שיבטלו בפני כל היו"ד. (וקו' התוס' נל"פ, דה"ט דתקנת ביטול שליח שלבפ"נ שלא יועיל, שלא ידע, דמכ"מ אלו השנים ידעו, והי' צ"ל בטלה שליחות דידהו. ותי', דתקנו תקנה אחת, דלא יועיל **כשום פעם** ביטול שליחות שלבפ"נ. ד"ע. א"נ יל"פ בכונת תי', שז"ל: שלא יהא לו כח לבטל **כזה הגט** כלל, דמפרשי כהרמב"ם, שמבטל **הגט** לענין נתינה זאת שלו, והר"מ פוסק דבטלה כולה, דמאחר שהכשר לשמה של הגט פקע לגבי שליח אחד, פקע אף לגבי השאר, דא"א לחלק ביניהם. אבל התוס' ס"ל להיפך, דמאחר שעדיין ישנו להכשר דלשמה לגבי שליח **אחד**, נשאר הכשר זה לגבי **כל** השלוחים. רי'). אך רש"י פי' להדיא (ד"ה ואב"א) דאין דין זה דכל מילתא תלוי בתקנת ר"ג בדין ביטול השליחות **שלבפ"נ**, אלא דין בפ"ע הוא. כל', דבעינן עדות לקיום הדבר במינוי ש"ה, כהראב"ד. ומוסיף רש"י ע"ז, דבעינן אף עדות לקיום מינוי הסופר וע"ח. (ערמ"א לאה"ע קל"א ס"ז). ובאמר בפני ב', היו ב' מקיימי הדבר, אבל באמר בפני יו"ד, חשיבי כל העשרה **כעדי קיום**. ואם הי' קיום דבשב"ע ע"י מספר בנ"א, בעינן אותו המספר עצמו להיות עדי קיום על **ביטול** אותו דשב"ע. והוא דין אונוברסלי, נוהג בכל עדות לקיום הדבר. ואינו דין פרטי בגטין. (עתוס' ור"ן לנדרים ז' רע"ב. ד"ע.) אך תמיד א"א לבטל החלות אלא בשליחות. ובמקדש לאחר למ"ד, דקיי"ל דיכולים לחזור תוך למ"ד, נראה פשוט דלא בעינן עדות לקיום הדבר **כחזרה**, ודוקא **כביטול**, וכנ"ל. - ולפי"ז ר"ל מאמר הגמ' דמתעביד באפי יו"ד, שהם היו עדי הקיום, ולא נכלל השליח עצמו בעדי הקיום (דלא כד' הב"ש הנ"ל). ועפ"י ז' מיושבת תמיהת הגרעק"א, דלפי דברי הגמ' הללו הלא הי' צ"ל א"א לבטל שום שליח שלבפ"נ, דהלא כל שליחות היא מילתא דמתעביד באפי יחיד, ועכ"פ צריך לאותו היחיד למשלפיה. ועפ"י ביאורנו הנ"ל מיושב היטב. ועפ"י שיטת התוס' נמי לק"מ, דזהו עצמו זה הדין דר"ג התקין שלא לבטל שלבפ"נ. ובח"ה חקר בד"ז, אי ר"ל הגמ' דבעינן אותם העשרה, או דסתם עשרה בעינן, ואפילו אחריני. והנה לביאור התוס', פשיטא דר"ל הגמ' דבעינן אותם היו"ד דמעיקרא. אך לפירוש רש"י יש מקום לחקור בזה. - (ל"ה. דלכאורה פשיטא דלא בעינן אותם עדים ממש דמעיקרא.)

דלמא כריב"ק וכו'. עדות מיוחדת היינו בדליכא צירוף ביניהם בנוגע לראיית המעשה. ומגמ' זה מפורש יוצא שע"ח של גט הם עדי ראיית איזה מעשה, והיינו - דציווי הבעל, ודעתו לגירושין חשיב **המעשה** אשר הם רואים. דהי' מקום לחלק ולומר, דבעדי שטרות ממון שפיר י"ל דהוו אינהו עדי **המעשה**, שראו דעת המתחייב

של זה, והודאת בע"ד כק' עדים דמי, ושפיר י"ל דזהו ממש ראיית המעשה. אבל בגט, היאך אפשר לומר כן. ולכאורה לא חשיבי עדי ראיית המעשה. וכעין זה חילק באמת הר"ן לעיל (י"ח:): אבעיית קו"פ בשטרות, דהפסול בגט הוא רק גזירה אטו שאר שטרות, וקו"פ רק שייך בשטרי ממון, דאיכא ראיית המעשה (ששמעו דעהמ"ת ביחד) המצרפם יחד. ובגמ' זה מפורש להיפך. אא"כ נפרש בגמ' זה אחרת, דר"ל דאף עדות לקיום הדבר יכולה להתקיים ע"י עדות מיוחדת, וכשי' התוס' (בעמוד א'). (ובאמת הב"ח הביא ראייתו מגמ' זה. עב"ש רס"י קל"ג. וכונת ר' בזה, דאלו העדים הם עדי קיום בנוגע לציווי הבעל לסופר, ודבעינן אף לזה עדי קיום, וכד' הרמ"א הנ"ל. דאין לפרש דר"ל הגמ' דהם היו ע"ח ובעינן עדי קיום בציווי הבעל לעדי החתימה, דא"כ, אף עדות מיוחדת ליכא, דכל ע"א רק ראה ציוויו לעצמו, וליכא ב' עדים אכל עד חתימה. ד"ע.)

במה נח ב"ד יפה דשום הדיינים. נל"פ דר"ל, דכך הוא הדין - דאף **דטעות** מבטלת מעשה הדיוט, אין טעות מבטלת מעשה ביי"ד. ולרבי - שמה בכתובות, והכי פסיק ר"נ, והכי קיי"ל, דטעות מבטלת אף מעשה ב"ד. אך טעות היינו שתות או יותר. אבל בפחות משתות, אף לחכמים, קיימת השומא והמכירה. ובזה יש ב' דיעות בתוס' (ד"ה ב"ד) אי מחזיר הלה האונאה דפחות משתות א"ל. והנה במח' זו נל"פ, דפחות משתות דהיא מחילה, היינו דוקא במכרו הבעלים בעצמם. אבל במכרו ב"ד בעדם, הרי לא היתה בזה דעת בעד המחילה, ופשיטא דמחזיר הלה האונאה. ולאידך דיעה, לא בעינן מחילה בפחות משתות, אלא דטעות בדמי המכר שפחותה כ"כ, חשובה באמת כאילו הי' זה הדמים והמחיר הנכון והאמיתי. ומח' כזה מצינו בין הר"מ והראב"ד פכ"ט ממכירה, ביתומים קטנים שמכרו וטעו בפחות משתות, דלהר"מ ליכא החזרת אונאה בפחות משתות, דכך הם דמי המכר הנכונים, ולראב"ד - מחזיר, דיתמי לאו בני מחילה נינהו, ובעינן דעת מפורטת על המחילה. והשוה ד' החינוך (מצוה שלז) דליכא כלל **אי** אונאה בפחות משתות. הרי להדיא דס"ל כשי' הר"מ הנ"ל. ואפילו נתפוס דלא כוותי', דאיכא אי', אכתי י"ל כהר"מ, דמכ"מ **שינוי** איכא, דמה"ט **כשליח** שטעה, אפילו בכלשהו, חוזר, דאומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. הרי דחשיב **כמשנה** מהשליחות, ומסתברא דאיכא **איסורא** עכ"פ, שהרי במציאות נמצא שהלה נתאנה. אך צל"ה, דלכאורה שיעור שתות לקוח הוא מהל' אונאה, והתם קיי"ל דשתות קנה ומחזיר אונאה, ובשום הדיינים, בטלה המכירה לגמרי, ומ"ש. ונל"פ בפשיטות, דאונאה אינה מקח טעות, אפילו ביתר משתות. והרא"י, דאף בביטול מקח, רק זה שנתאנה יכול לחזור בו. דטעות לא מיקריא אלא בשינוי בעצמו של החפצא - חטים ונמצאו שעורים וכדו'. או במדה במשקל ובמנין, או לחדא דיעה בתוס' - בטעות בדמים יתר מפלגא. דמה"ט ס"ל דיש אונאה לקרקעות בכה"ג, אף דליתא לפ' **אונאה** בקרקעות, דכה"ג מיחשיב **טעות**. אבל סתם אונאה רגילה היא פרשה מחודשת בפ"ע, ואינה נכללת בפ' טעות. דהמוכר והלוקח הסכימו בדעתם על המכירה ועל דמיה. ודוקא בשומת ב"ד, שעצם המעשה אשר המה עושים פה הוא הוא - **השומא**, ואם יטעו בשוויות החפצא, הרי פשיטא דבכה"ג תבטל **טעות** מעשה זה המוטעה. משא"כ בדעת מקנה ודעת קונה על מכירה, שטעות בשווי' אינה פועלת **שעצמה של המכירה** תחשב לטעות. ועפי"ז החילוק נל"פ, דכל פחות משתות, אשר אין דרך בנ"א להקפיד על טעות פעוטה כזה, לא חשיבא טעות לבטל מעשה שומת הב"ד. אבל בשתות או יותר, אשר דרך בנ"א להקפיד כבר על שינוי גדול כזה, חשיב כבר כטעות לבטל השומא שלהם. וטעות דפחות משתות, אף דחשיבא **שינוי** לבטל שליחות, אינה **טעות** לבטל מעשה שומת הב"ד. והתוס' (לפינוני) פי' דאף בב"ד הי' חשיב טעות, דסוכ"ס **שינוי** הוא, אך מטעם מה נח ב"ד יפה אמרו דכל כה"ג לא חשיב טעות. ולרשב"ג תקנת

מה כח ב"ד יפה היתה לומר, דטעות אינה מבטלת לעולם מעשה ב"ד. וכנ"ל. אך יש מן הראשונים שכ', שאף בלי מ"כ ב"ד יפה לא חשיבא טעות בפחות משתות.

לד.

דין אפטרופוס מסתמא מיוסד אדין זכין וכו'. (משמעות הגמ' רפ"ב דקידושין אינה כך. ועיי"ש בשיעורים.) ומה"ט ס"ל לשמואל להגדילו יכולים למחות, כמו בגר קטן (פ"ק דכתובות יא.), וכמו בשאר זכויות. והסבר שי' ר"נ דמה כח ב"ד יפה היינו, דמאחר דב"ד עשו זאת החלוקה (או שנעשה עפ"י ב"ד - לשי' הר"י. ומד' רשי"י משמע כהר"י.), והם חשבוהו לזכות, אזי נכנסה חלוקה זו לגדר זכות גמורה, אשר כ' בה הרשב"א (פ"ק דקידושין כג:)) דלא מהניא בה תו מחאה. כל', (ואפילו בלי שי' הרשב"א) דבכל זכין יכול הלה לעשות **מחאה**. אבל **כב"ד** שזכו, אין **יחיד** יכול למחות כנגד **מעשה של כ"ד**, שאין מעשה של ב"ד יכול להתבטל. והק', א"כ - היאך מתבטלת שומת ב"ד, שהיא ג"כ מעשה ב"ד. ותי' כאן שטעו וכו'. (תוס' מגמ' כתובות וקידושין.) דמחאת **יחיד** אינה יכולה לבטל מעשה **כ"ד**, דיחיד נגד ב"ד הוא. (שב"ד קבעו שזה זכות, ואין היחיד יכול למחות ולומר כנגד דעתם, דהוי' חובה.) אך בטעות, השומא מתבטלת **מאליה**, וא"צ בה לשום מעשה של מישהו לנגד למעשה הב"ד. ובגמ' שלפנינו משמע, דבעיית בטלו מבוטל שוה ממש לגמרי לבעיית מחאת היתומים בחלוקה. אלא שזה באי' וזה בממונא. ונל"פ בדמיון שניהם, דאף הכא ב"ד של ר"ג פוסקים ואומדים על דעתו של האדם שהוא רוצה עדיין באמת בזאת השליחות, ושדעתו על ביטולה של זאת השליחות, מוטעת היא. והיחיד רוצה לטעון כנגד אומד הב"ד, שאין דעתו מוטעת כלל. ודמי' כה"ג לחלוקת נכסי הירושים, שב"ד אמדו שמעשה זה חשיב **זכות**, והיחיד טוען - שהוא **חובה** לו. וחילקו ביניהם. ונל"ח (ואפשר דזה ר"ל הגמ'), דב"ד יכולים לקבוע אופיו של מעשה - אם כחובה אם כזכות, ואם כמוטעה או כנעשה מדעת, רק אם הם היו בעלי אותו המעשה. כמו בממונא, בחלוקת נכסי היתומים. אבל באי', שהבעל ביטל השליחות, והב"ד היו חיצוניים לגמרי בזה המעשה, פשיטא שאינם רשאים ולא יכולים לחוות דעתם על אופיה וטיבה של דעת הבעל בזה הביטול, אם היתה מוטעת א"ל. - וער"מ פ"ג ממכירה ה"ט, דאפטרופוס שטעה בכ"ש ג"כ חוזר, כמו השליח. ואף במינוהו ב"ד, דל"א מה כח ב"ד יפה בטעות דפחות משתות אלא **כמעשה כ"ד**, אך אפטרופוס **יחיד** הוא ואפילו בנתמנה מכח וע"י. ועיי"ש בה"י, דב"ד שמכרו נכסי יתומים שטעו בפחות משתות - הר"ז מחילה. (ולשי' אזיל בפכ"ט מהל' מכירה.) בשתות בטל המקח, ואם רצו שלא לבטל ... ויחזרוהו ... לא יהיה כח הדיוט חמור מהן. ובה"א - בנתאנה הלוקח (בקרקות) אף בטעות דיתר משתות קיימת המכירה. לא יהיה כח הדיוט חמור מכח היתומים. כל', דב"ד יכולים למכור או בתור בעלים, כאפטרופוס המפריש תרומה להם, שרק **בעלים** יכולים להפריש תו"מ, ולא **כ"ד**; או בתור ב"ד. אך בתור ב"ד, בעינן שיעשו שומא תחילה, וזאת השומא ניתנת להתבטל ע"י טעות בשיווי דמי המקח, וכנ"ל. וכל מה שירצו לעשות לטובת היתומים רשאים, דיכולים תמיד לטעון אחר מכירתם - שמכרו בתורת אפטרופוס, ובתור כן אין אונאה לקרקעות (הל' י"א). וגם בשתות קנה ומחזיר אונאה; או יכולים לטעון שבתורת ב"ד עשו, ובוזה בשתות בטל המקח מכל וכל, כנ"ל בהסבר. ודין זה שהציג הר"מ בהל' **מכירה**, מיירי בב"ד שמכרו סתם ככה נכסי יתומים, לא בעד גביית חובות, אלא להרוחה. (עגמ' לקמן נד.) וער"מ ספ"ד ממלוה ולוה, דבמכרו נכסי יתומים בכדי להגבות לבע"ח את חובו מדמי המכירה, שאז בטעו שתות (או יותר) בטל המקח, ומדלא פירש דבריו משמע,

דאפילו נתאנה לוקח, וחלוק דין זה מדין מוכרים סתם בקרקעות שבפי"ג מהל' מכירה. וכן חולק שמה הראב"ד (בהל' מכירה) על הר"מ במש"כ בענין נתאנה הלוקח בפי' מתני' דכתובות - או הותירו שתות, דהיינו, בנתאנה הלוקח, ואפי"ה אי' התם דבטל המקח בשתות אף דמיירי בקרקע. ובר"מ כאן - במלוה ולוה - משמע דאף איהו ס"ל כשי' הראב"ד דהתם. וה"ט, דכאן ליכא למימר שהרשות ביד ב"ד לטעון איך שירצו, שמכרו בתור אפטרופוס או בתור ב"ד, דבנוגע לגביית חובות, פשיטא שעשו בתורת ב"ד, וב"ד תמיד מוכר רק לאחר מעשה ב"ד **דשומא**, וטעות שייכא בה לבטלה, כנ"ל, מאי דלא שייך במעשה **מכירה** של הדיוט. ובמגיד משנה להל' מכירה ציטט שי' רמב"ן, החולק על הראב"ד וס"ל, דבנתאנה לוקח, אפילו בב"ד שמכרו בכדי להגבות לבע"ח, לא בטל המקח ביותר משתות. ומתני' הותירו שתות מיירי בהורידו לבע"ח בנכסי היתומים שיקח ויטרוף הוא בעצמו מהם, ולא מיירי במכרו הקרקעות והגבוהו מעות המכירה. (ובפשוטו תפסנו בתחילה שהר"מ ס"ל כרמב"ן. אך מהל' מלוה ולוה משמע דס"ל כהראב"ד.) והסבר חילוקו, דב' ח' אמר: א) דבב"ד שמכרו בכדי להגבות לבע"ח, יש לדון על מכירתם בב' פנים. מצד הלוה (היתומים) ליכא למימר שהיתה בזה מכירה פשוטה, שהרי חסרה היתה דעת מקנה. ובודאי צ"ל שהיתה המכירה עפ"י מעשה ב"ד, דהיינו בתורת שומא, ויתר משתות מבטל שומא מחמת הטעות. אך מצד הלוקח, הלא הוא קנה מדעתו השלמה, ולגבי דידי' אפשר שפיר לומר דחשיב **כמכר**, ובמכר - ליתא לפ' טעות אלא לפ' החדשה דאונאה, ואין אונאה לקרקעות. וע"ז חולק הראב"ד וס"ל, דמאחר שהיתה חסרה בכאן דעת המקנה והמוכר, דאף לגבי הלוקח א"א לדון על זה כעל מכר פשוט, ולולא השומא ומעשה הב"ד לא הי' יכול הלוקח לקנות כלל. וא"כ, אף לגבי דידי' נידון כמעשה ב"ד, וטעות מבטלת שומא. ושי' הרמב"ן לאידך, דדל מהכא השומא ולגבי הלוקח נידון כמכר פשוט. - ב) מחלק הרמב"ן בין מכירה לבין חליטה. דדוקא במכר ישנה לפ' אונאה. אבל בהגבו לו לבע"ח זאת הקרקע עצמה והגבוהו נכסי היתומים, בכה"ג ליכא **מכירה**, וחליטה א"א להיותה מיוסדת אלא על מעשה שומת ב"ד, והיא בטלה ע"י טעות (דשתות), וכאמור. ואף חילוק זה מצינו בר"מ אך בשינוי, עי' פכ"ב ממלוה ולוה הט"ו - ב"ד ששמו לטורף בנכסי לוקח, וטעו בכ"ש, מכרן בטל, שהרי הם כשליח, ויש להם רשות לתקן אבל לא לעוות וגו'. והראב"ד השיגו. וביאור שי', דבטעות דפחות משתות כ' תוס' דה"ט דלא מיקרי' טעות, מכח ב"ד יפה. אבל מעיקרא דדינא הי' צ"ל נקראת **טעות**, כמו דחשובה **כשינוי** בשליחות, וכנ"ל. וכן מחלק הר"מ, דבמכר, שכל אחד נוטל דבר-מה חלף ותחת מה שהקנה להלה, אין אונאה בגדר טעות. משא"כ בחליטה וגבייה, שאין הלוקח נוטל איזה דבר חלף מה שנוטל הלה ממנו, ואין שם הקנאה וזכייה הדדית, בכה"ג ליתא כלל לפ' אונאה, וכל טעות בדמי המקח נידון כטעות. וכך נל"פ בתשו' הר"ף (הובאה שמה במ"מ) שחילק בין יורשים לגביית בע"ח, דזה ר"ל, **דבחלוקת** היורשים לפי מאי דקיי"ל דאין ברירה, ואחין שחלקו לקוחות הן, הרי חלוקה היא באמת מכירה, שתחת וחלף מה שזה נוטל, הוא מקנה לאידך. עגמ' פ"ק דקידושין. דיש ס' לומר דבנטל זה ע"ז וזה שאר דברים דחשיבי כחליפי ע"ז **וכדמי** ע"ז. (ואפי' למ"ד י"ב נמי י"ל הכי.) ובמכר ישנה לפ' אונאה, שמאחר שעכ"פ נטל דבר-מה תחת מה שנתן, לא מיקריא טעות בשינוי בדמים. אך בגבייה מידי הלוקח (והה"נ מידי הלוה עצמו, או מידי היתומים, ויתומים דקאמר, ר"ל - חלוקת נכסיהן בינם לבין עצמם. ר.) דאין זה נותן וזה לוקח, וליכא הדדיות, כל שינוי בדמים נידון **כטעות**. ובכה"ג, לא רצו לייפות כח הב"ד, לומר דפחות משתות לא תחשב כטעות. וער"מ פ"י מנחלות ה"ד, דבחלוקת היורשים דוקא בטעות דשתות מהניא מחאה, אבל לא בפחות מכן. (ער"ן לקידושין מ"ב: שהביא מחלוקת בזה.) דחלוקה דמיא למכר, כנ"ל. ובמכר ליכא קפידא בפחות משתות, ע"כ לא חשיבא טעות בשומת ב"ד. אבל במידי דלאו מכר (כחליטה לבע"ח) דאיכא

קפידא מאחר דליכא הקנאות הדדיות, אף בשומת ב"ד חשיבא כטעות אף בפחות משתות. והרמב"ן חולק ע"ז, וכאמור. - אך ע"י מגיד משנה שהבין אחרת חילוק הרי"ף בתשו', דהר"מ דייק לכתוב דין זה בטורף מנכסי **לוקח**. ומשמע דבטורף מהלוה או מיתמי (וזה ר"ל הרי"ף, ולא נתכוין לרמז לחלוקת נכסי היתומים). אפילו טעו, כל שהוא פחות משתות, קיימת חליטתם וגבייתם. דהלוה משועבד בשעה"ג לפרוע, וכן מצוה על היתומים; משא"כ בלקוחות, דאינם מחוייבים לפרוע מטעם שעה"ג שעליהם, (עמשכ"ל מזה), אלא שיכול המלוה לגבות עפ"י שע"נ שעל הקרקע שקנה. (ואפל"פ בחילוק זה, דהיכא דהגבייה יסודה בשעבוד הגוף, תמיד חשיב כאילו יש שמה **הדדיות**, שהבע"ח נתן מעות מתחילה, והמחוייב נפטר עתה מחובו, חוץ מטירוף מלקוחות, המיוסד אך ורק אשע"נ בלחוד, שהמלוה נוטל, אבל אינו נתון לו ללוקח כלום. מ"ש.) וצל"פ בחילוק זה, דהיכא שהיה הוא מחוייב בעצמו לפרוע (- שהי' שעה"ג אקרקפתא דילי.), והמתין עד שהוצרכו ב"ד לכופו ע"י חליטת נכסיו, ככה"ג חשיב כאילו ב"ד עושים במקומו ותחתיו. שהפרעון היה יכול להתקיים אף בלי ב"ד, אלא שב"ד כופין אותו לעשות מה שהיה מחוייב הוא לעשות אף לפני כן. אך בלקוחות, שאין עליהם שעה"ג, ואינם מחוייבים לפרוע החוב בעצמם, וא"א להפרעון להתקיים **אלא** ע"י אמצעות ב"ד כאן, א"כ אין הב"ד כאן **כופים** אותו לעשות מעשה של עצמו, אלא הם העושים כאן מעשה ב"ד. וס"ל להמגיד משנה לחלק כן, דב"ד הכופים על **מעשה עצמו** - בפחות משתות ליכא טעות, וכמו אילו הי' הוא בעצמו עושה המעשה; אך בב"ד העושים בתורת עצמם, בתורת **מעשה ב"ד**, אף טעות כ"ש חשיב שינוי, וטעות מבטלת שומתם. ודו"ק ... -

תורה ב"ד. לר"ת - דוקא בגורל, ועפ"י שומת ב"ד. ולר"י, אף בגוד או אגוד, ובשומת עצמו. ובריטב"א לקידושין משמע דהר"י מודה מיהא דאף גורל מהני ומוסיף על גורל, אבל אפשר ללמוד מפשטות ל' התוס', דלר"י - דוקא **שלא** בגורל, והיפך שי' הר"ת. שי' הר"ת היא, דאף דאפוטרופוס רשאי למכור כבעלים בנכסי יתומים (עגמ' לקמן נ"ב), היינו דוקא בין יתמי לאחריני, אבל לישא וליתן בינם לבין עצמם, זה אינו רשאי לעשות. וגוד או אגוד היינו הקנאות וזכיות, וזה אינם רשאים לעשות. הב"ד רק יכולים להכריח גורל, דהיינו **חלוקה**, אך לא **הקנאה**. ושי' הר"י, לאידך גיסא, דחלוקה תמיד צריכה להיות מדעת השותפים, (ע"י סוף ד' התוס' שלפנינו ותוס' פ' בית כור (קו: ד"ה ושמואל) וש"מ), וזה א"א כאן. ע"כ מעמידים אפוטרופין, א' לכל יתום, והוא עומד במקום בעלים - למכור וליתן וכו', כמו בסוגיית הניזקין (נב.). וכמו שיכול להפריש תרומה (ב' דיעות הן ברשב"א אם תרומתו תרומה מה"ת א"ל.) - בתורת **בעלים**, ולא בתורת בא-כח הב"ד, וכמו שגזבר הקדש מוכר **כבעלים**, אבל לא בכח **ב"ד**. ולר"ת, מינוי האפוטרופוס הוא בכדי **לשמו** חלקי היתומים, ולא בעד **חלוקת** הנכסים. ולר"י, צל"פ בל' הגמ' - מה כח ב"ד יפה כרש"י, שנתמנה עפ"י ב"ד. (מדברי רש"י - אפוטרופוס לכל אחד, משמע דמפרש באמת כהר"י. ועתוס' ד"ה יתומים, דלכאורה פליגי הר"י והר"ת לשי'. דלר"י, שכח האפוטרופוס הוא בתורת בעלים, פשיטא דאין היתומים יכולים למחות (עתה). דמה לנו ולמחאתם, אטו אם ימחה הקטן מלהפריש האפוטרופוס תו"מ נשמע אליו. פשיטא דלא כן. וה"נ הכא. והדין הזה יכול להיות מדאורייתא, דהיכא דאין הבעלים בעצמם בני - הכי למכור וליתן בנכסי עצמם (כהקדש ויתמי), שעשיית אחרים בעדם קיימת. (מסתמא ניסחו ר' ככה לסלק בעיית זכין מאדם. ד"ע.) אך לר"ת, דב"ד עושים כאן **בתורת ב"ד**, ומסתמא ה"ט - דאביהם של יתומים הם (עב"ק ל"ז ע"א), לא נאמר זה הכלל במחאת ואי - רצון הקטנים, שאם מתנגדים הקטנים, אין הב"ד

נחשב אז **לאביהם**. ע"י רפ"ב דקידושין (מב.), דדין זה דאפוטרופוס ילפי' מחלוקת הארץ ע"י נשיאי המטות. וצל"ה, דבשלמא לשי' ר"ת, דיש כאן דין מחודש של מעשה ב"ד, ניחא דבעינן לזה מקרא מיוחד. אך לדעת הר"י, דלכל יתום מעמידים אפוטרופוס להיות **כבע"ד** וכבעלים, מדוע צריכים לימוד מיוחד לזה. ובשלמא אם נתפוס כדעת הריטב"א הנ"ל, ניחא שי' הר"י כמו שי' הר"ת. אבל לפי"מ שפי' בפשטות ל' התוס', צ"ע, מהי שייכות דין אפוטרופוס לפרשת חלוקת הארץ. אא"כ נאמר דמהכא ילפי' דיש ענין של מינוי אפוטרופוס ע"י ב"ד, אף שלא מנוהו אבי היתומים. אבל נראה ברור שנשיאי המטות בעת חלוקת הארץ היו באי - כח הקב"ה או מרע"ה, ולא היו כבעלים וכבאי-כח היחידים שבשבטיהם, שהרי לא הי' א"י של היחידים - בדיני ממונות. ואף דקיי"ל דא"י מוחזקת היא מימות אבותינו (ב"ב קי"ט.), מכ"מ זה רק ר"ל שהיתה קניינה של כל **האומה הישראלית**, וקנין **כללי** הי' בו, אך לא הי' קנין פרטי לשום יחיד שבכלל ישראל. [עי' ס' ארץ הצבי, עמ' רי"ב.] [צ"ע מפי שנים. ד"ע.] (והשוה שיעורי ר' פ"ק דקידושין.)

גילוי דעתא בגיטא. יל"ע אם מח' זו פרטית לביטול הגט, או כללית, ונוהגת ככה"ת כולה, לענין דברים שבלב. (עמש"כ בתחילת הפרק.) והנה אביי הביא ראייה מפסק שמואל דלא שמי' מתיא. ולכאורה יפלא, דלאחר שהגיע הגט לידה שוב א"י לבטל (מתני' ריש פרקין). ומסתמא התם מיירי בגירשה לאחר למ"ד, אבל כבר היתר הנתינה. ואפשר לומר עפ"י שי' הר"מ, דיכול לבטל הגט אף בין נתינה לחלות, עמש"כ בזה לעיל (לב.). ועויל"פ, דמיירי בנתן הגט ליד שליח הולכה שיגרשה השליח אם לא יחזור וכו'. ודמ"א עובדא זו ממש לשאר ציורי הגמ'. וכולא סוגי' מיירי בביטול שליחות דהולכה. ודו"ק. אך עויל"פ דקיי"ל במגרש לאחר למ"ד, דיכולים לחזור בהם, וה"נ ס"ל להגמ', דכמו דפליגי אביי ורבא בגילוי דעתא בביטול השליחות, ה"נ פליגי בגילוי דעתא בחזרה מדעת גירושין. אך היה מקום לומר, דבכחה"כ מודה אביי לרבא, דהיכא דאיכא אומד"מ דשפיר הוו דברים שבלב מילתא. ודוקא בגט פליגי בביטול **השליחות**. וחזרה כשאר דיני תורה. אך כל זה צ"ע, מדוע נחלק. (ועמשכ"ל בתחילת הפרק.) ואפשר לומר, דאף דאין עד חוזר ומגיד, בע"א דאי' - ע"י אמתלא - קיי"ל דחוזר ומגיד. (כתובות כב:) ואמתלא היינו, אם יוכל לפרש שמעולם לא רצה לומר כך וכך מתחילה, אלא שכונתו אחרת היתה. אבל אם מתחילה אמר בשפה ברורה ובלי - שום - ספק, בודאי לא יהי' שוב מקום לחזרה ע"י אמתלא. ואפשר לומר, דפלוגתא דאביי ורבא היינו באומד"מ וקרוב לודאי הוא שלזה נתכוין, אבל עדיין יש מקום לפרש מעשיו אחרת, ויש מקום לאמתלא. אבל היכא דיש ודאות ברורה ואין שמה מקום כלל לאמתלא, בודאי לא יחלוק אביי, דכל כה"ג חשיבי דברים שבלב כמילתא. אך, אין פי' זה משתמע מן הראשונים ...

... אטו התם לבטולי גיטא קבעי, לקיומי' תנאי' וכו'. פליגי בהא אביי ורבא, מהו הנקרא גילוי

דעתא, אשר עליו יש לדון, אי ר"ל שמגלה דעתו שרוצה שלא יחול הגט (יהי' מאיזה טעם שיהי'), או דר"ל -

שמגלה דעתו על ביטול **השליחות** (או ביטול הלשמה של הגט) ממש, ולכאורה צ"ע שי' רבא ...

בסוגי' דשמות: תוד"ה וכל שום. מח' בה"ג ור"ת, מה היתה תקנת ר"ג. לר"ת התקין, שכל שמות האדם וכל כינויו יכנסו לגדר שמות, ופשיטא ממילא דבעינן למכתב כל השמות בתוך הגט. ולבה"ג, כינויים אינם שמות, אך תקנת ר"ג היתה שאם לא יזכיר שיש לו עוד שמות או עוד כינויים, ולא יכירוהו בשמו שבגט במקום הנתינה, כל' - ותהיה **הכחשה** בין השם הנכתב בגט ובין שמו הרגיל בו באותו מקום, דכה"ג התקין ר"ג שיהיה נידון כאילו **שינה** שמו ושמה. והיא מח' יסודית בהגדרת תקנה זו. ועתוס' ד"ה והוא, שפסקו עפ"י ירו', דלכתחילה כותבין כל שמותיו אפילו של עיר אחת, אבל לענין עיכוב בדעבד לית לן, אא"כ היו לו ב' שמות בב' מקומות. כל', דבלא שמות ס"ל לתוס' דכשר הגט לר"א, דע"מ כרתי. (עתוס' כ. ד"ה הא בעינן.) משא"כ בשינה בשמות, דפשיטא דפסול, דעדות שקר היא זו, ואינה ספירת הדברים הנכונה לגרש בהם. וזה בודאי פסול דאורייתא - בשינה ממש. ומה"ט ס"ל לתוס', כנראה, דב' חלקים יש לתקנת ר"ג, כבה"ג וכר"ת. כר"ת, דכל כינויו כשמות יהיו חשובים, אבל בהשמיט השמות לגמרי כשר, וא"כ אף בכתב קצתם וקצתם הניח, ג"כ כשר. דשם חסר שאינו שלם ג"כ, פשיטא דטפי עדיף מהשמטת השם לגמרי. אך, ביש לו ב' שמות בב' מקומות, והשמיט האחד, הר"ז כאילו **שינה** בשמות, ושינוי פוסל בדאורייתא. ואף בתקנת ר"ג פוסל הוא.

לכאורה הי' צ"ל שם מקום הנתינה עיקר, כי שמה נעשה הגט לגט, ומתחיל השטר את הגדתו, דאז מתחילה תפסית בעל השטר. ודעת התוספ' צ"ע. גם צ"ע כונת רשב"ג המכשיר בדעבד, וכי חולק הוא על תקנת ר"ג? (עמהרש"א.)

בסוף ד' התוס' ... א"נ כשהשמות דומין זל"ז וגו'. וקיצור השם אין מזכירין בגט. (מעשה ושלח ר' גט לצפון אפריקא, ומקום המסירה הי' קיבוץ ספרדי. ודקדק לכתוב כמנהג הספרדים - וכל שום וחניכא וגו', כהשו"ע עפ"י שי' בה"ג והרמב"ם, דהכל עושים כמקום הנתינה, (עי' ב"ש לסי' קכ"ט סק"ב.)), מה"ט הנ"ל. אך גם כ' כר"ת - כל השמות והכינויים, והוסיף ע"ז וכל שום וחניכה, ואף דלכאורה יש לחשוב דכה"ג יפסל, וכטענת הרר"ת בתוד"ה וכל שוב, שהרי אין לו עוד שמות נוספים על אלו, מכ"מ נראה דכשר, שהרי השמיטו שמות המשפחה. ר').

ובשי' התוס', עיר אחת ושתי עיירות הוא ל"ד, דהעיקר הוא, אם אותם בנ"א שקורים אותו בשם האחד מכירים ג"כ השם השני א"ל. ואפשר להיות לו ב' שמות באותה עיר, באופן שחבורה פלונית יקראו לו ככה, וחבורה אחרת - ככה, ובכה"ג יהיה הדין כמו בשתי עיירות, לפסול אפילו בדעבד.

עראב"ד על הרי"ף, שעשה פשרה בין בה"ג ור"ת, דביש לו ב' שמות בעיר אחת, מזכיר השמות הטפלים בכלל וכל שום וגו', אבל אין זה מעכב בדעבד; ובאית לי' ב' שמות בב' מקומות, צריך להזכירם בפרט, ובהשמיט זה, הגט נפסל אף בדעבד. (וגדר חילוקו נל"פ כמו חילוק התוס' - כ"א ר' מתחילה. ול"ה.) ונל"פ, דבשם שאינו שלם כשר הגט בדעבד, משא"כ בחסר השם לגמרי. וביש לו ב' שמות בשני מקומות, והשמיט הא', הרי באותו

מקום הוי זה הגט כאין בו שם ופסול. אבל בב' שמות במק"א, אין זה אלא כשם שאינו שלם. (ל"ה. מדוע כ' כנוסחת בה"ג. ול"נ לפרש אחרת בשי', דב' תקנות היו: הא' - אכינויים; והב' - אשמות. תקנת כינויים היתה, להזכיר שיש לו כינויים; ותקנת שמות - להזכיר כולם, וכל השמות מעכבים. ובאית ל"ג שמות בעיר אחת, העיקר חשיב **שם**, והטפל - **כינוי**. ובכתב חניכתו וחניכתה פי' הראב"ד (פ"ג מגירושין הי"ג) דר"ל, שחניכתו יותר ידועה משמו, ובכה"ג נתהפך הכינוי להיות נידון **כשם**, ושמו - ככינוי. וכינויים אינם מעכבים בדעבד (רש"י על הרי"ף). (ד"ע.)

מרים וכל שום וגו'. עחה"ר אי לשי' הר"ת מיפסול כה"ג א"ל. ובכס"מ (פ"ג הי"ד מגירושין) כתב בשם הריב"ש, דפשיטא דכשר, דמ"ל איזה שם נכתב ראשון. הלא שני השמות נזכרו להדיא בתוך הגט. -

עתוס' (פ.), דכתיבת כל שום וחניכא נוהגת אף בשמות העיר. (בעיא חשובה באירופא, שהי' לכל עיירה שם באידיש ושם לעז.) ולכאורה צ"ע, הלא תקנת ר"ג לא היתה אלא על שמות האנשים. א"ו משמע מהכא דשם העיר דבעינן הוא לא בתורת דין בפ"ע, כמו דבעינן זמן - שזה דין בפ"ע, אלא ששם העיר בעינן כחלק משמו של האדם, פלוני דממתא פלוני. וא"כ, פשיטא דנכנס בכלל תקנת ר"ג. (ער"ן.)

השמטה: בפלוגתא דריו"ח ור"ל במקדש לאחר למ"ד אי שייכא חזרה תוך למ"ד או לא,

יל"פ דפליגי אי בעינן דעת אף בעד החלות, או דסגי בדעת בעד מעשה הקידושין. והחלות מאליה באה. ולפי"ז, שי' ריו"ח היינו - דיש **סילוק** דעת, אך לא ענין של **ביטול** כלל. א"נ יל"פ, דתרווייהו ס"ל דלא בעינן דעת בעד החלות, אך ס"ל לריו"ח, דכל עוד שלא חלו הקידושין עדיין יכול **לבטל מעשה** הקידושין. והנה בסוגיין, כשצירפו פלוגתא דריו"ח ור"ל לבעיית ביטול הגט, הרי פשיטא שהבינו כזה הצד השני. אך יל"פ דזה גופא הי' תי' הגמ', דבאמת ליכא ענין של **ביטול** כלל, אך התם ס"ל לריו"ח דיכול לסלק דעתו בנוגע להחלות, וכפי' הא'.

בגילוי דעתא בגיטא. אפשר לפרש דלא פליגי בכהת"כ אלא דוקא בענין של **ביטול**. אך, לפי מה שפי',

דביטול השליחות בפניו היינו חזרה, צ"ע, שהרי מח' דאביי ורבא נאמרה באמר לו לשליח עצמו - ברוך הטוב והמטיב, ומגמ' זה יהיה הכרח לומר, דאף הביטול בפניו הוי מדין **ביטול** השליחות. ועחי' רמב"ן ר"פ, שחילק בין ביטול בפניו ובין שלפ"נ, דמשמע דאף בפניו הוי דין ביטול, אף דמשמע דהא דבעינן שנים שלפ"נ הוי מדין דבר שבערוה, וביטול בפניו א"צ לזה, וכונתו צע"ק ... - (ול"נ לפרש, דהיכא דיש שמה מעשה, ודעת הבאה עמו, אז י"ל דאומד"מ פועלת דכה"ג חשיבא דעת. אבל בביטול הגט, הלא עצמו של המעשה הוא גילוי הדעת שיש בכאן. והדעת היא היא עצמו של המעשה וכל כולו, ולא סתם - דבלי הדעת אין המעשה כמעשה. וכל כה"ג, בעינן לאביי - שתהי' הדעת גלויה לכל וברורה, ולא סגי באומד"מ, היכא דבע"א דאי' הי' מקום לחזרה ע"י אמתלא, וכנ"ל ממור"ר. ד"ע.) - (ולפי"ז, אין לחלק בין **סילוק דעת** בעד קיום השליחות לדין **ביטול** השליחות.)

במשנה. אין אלמנה נפרעת וגו'. והק' בתוס' מהגמ' ריש ב"ב דאין אדם פורע תו"ז, וגבי אף מיתמי בלא שבועה. ות"י דבתנאי ב"ד טפי איכא למיחש לצררי. אך בר"מ משמע דאלו הן ב' תקנות נפרדות, הא' - **כע"ח** הבא ליפרע מנכסי יתומים; והב' - אלמנה הנפרעת מהם. שהרי דין בע"ח ציטט רפי"ד ממלוה ולוה, ודין האלמנה הביא פט"ז מאישות ה"ד. ומשמע דנוסחת השבועה אחרת היא בשניהם, דכבע"ח מסתמא הוא נשבע שלא נפרע עדיין. ובאלמנה כתב - שלא הניח אצלה כלום (צררי או פרעון), ולא מכרה לו כתובתה, ולא מחלה אותה. - ואילו מד' התוס' משמע שהכל תקנה אחת היא. ובאמת משמע הכי מקו' הגמ' - אפילו כו"ע נמי וגו'. אך נל"פ - לדעת הר"מ - דכך היתה הקו', דמל' המשנה משמע דדוקא אלמנה נשבעת, ולא שאר בע"ח. וע"ז הקשו, הלא אף בכל בע"ח ישנה תקנה וגו'. ודעת הר"מ פשוטה היא באמת מן הגמ', דהתקין ר"ג שיהו מדירין אותה, ולא מצינו נאמנות ע"י נדר בשאר בע"ח הנפרעין מיתמי. ואף בגרושה הבאה ליפרע מנכסי יתומים (כצל"פ). עחו"י על הרי"ף. ד"ע. א"י בגמ' (לה.). שלא תיקנו להגבותה **בנדר**. א"ו צל"פ, דתקנת ר"ג להאמין שלא בשבועה אלא באומדנאות והוכחות ובירורים חיצוניים היתה אך בנוגע לתקנת אין **אלמנה** נפרעת, ולא בנוגע לתקנת **כע"ח** הבא ליפרע. וגרושה הגובה מיתמי נשבעת מתקנת **כע"ח**, שהרי מתחילה היה חיוב כתובתה על בעלה בחייו, ורק עתה שמת הוטל על יורשיו, והיינו - ממש כמו כל שאר בע"ח דעלמא. ודין הגרושה לא הזכיר הר"מ, ע"י מגיד משנה פט"ז הי"א מאישות, ור' לא הוצרך לבאר זה, וגו', והוא פשוט מה"ט.

לה.

תוד"ה דמוריא. והשתא בזה"ז. שלא בשבועה אלא בחרם. וע"י רא"ש. שבמקום לישיב

לשעבר, נשבעין להבא - שיודה ויאמר האמת, ואין עונש שבועת שקר חמור כ"כ כמו בשוא. ועראב"ד פ"א משבועות הי"ג, שתקנת הגאו' היא, שלא להשיבע בשם. - דהנה הא דאמרה תורה דלפעמים יש לבע"ד נאמנות ע"י שבועתו, לאו ה"ט, דיש לכל ישראל חזקת כשרות, ומדנשבע, ש"מ דהאמת כטענתו, דאל"ה - לא הי' עובר אא"י שבועת שוא. דז"א. דא"כ, מדוע בעינן נקיטת חפץ - אפילו בדעבד. וכן לשי' הר"מ בקפץ ונשבע דלא חשיב שבועת הדיינים, ובעינן שישבע עוה"פ, עפ"י הוראת ב"ד וציוום. א"ו צל"פ, דע"י החפצא דשבועת הדיינים יש לו נאמנות בטענתו, כמו שלעדים יש נאמנות בהגדתם - מבלי לסמוך בזה על חזקות חיצוניות ואומדנאות מן הצד. אך מפני שעונש חמור כתוב בשבועת שוא, תיקנו הגאו' לבטל השבועה על בירורים ואומדנאות חיצוניות במקומה, דומה לפסק הר"מ פכ"ד מהל' סנהדרין המיוסד על הגמ' בכתובות (עיי"ש במגיד משנה). דשבועת הדיינים היינו א (שבועה לשעבר ב) בנקיט"ח ג) ובשם. ושבועה בלא נקיטת חפץ, אינה שבוה"ד כלל. עגמ' שבועות רפ"ו - כטעה בדבר משנה **וחזור**. ולכן, שיטת הראב"ד בתקנת הגאונים (בלא שם), ושי' הרא"ש (שנשבע בלהבא ולא על העבר), ושי' התוס' (שאינו נשבע, אלא מקבל חרם) כולם מורים באמת לדבר אחד - שהגאונים ביטלו שבה"ד, ותקנו במקומה שבועה או חרם שיש בקבלתה בירור והוכחה מן הצד, כמו בנדר דתקנת ר"ג. - והנה שי' רש"י בכתובות (עתוס' לפנינו ד"ה לא שנו). דשבועת המשנה א"צ נקיטת חפץ. כל', דאינה דין דנאמנות ע"י **שבוה"ד**, אלא סתם בירור בעלמא מכח זה שנשבע, ואילו הי' משקר נמצא שעבר עבירה חמורה. ושאר ראשונים פליגי עלי'

דרש"י וס"ל, דאף שבועת המשנה היינו - שבוה"ד. אך הר"מ חילק (פי"א משבועות הי"ג) בין שבועת המשנה לבין היסת, דהיסת א"צ נקי"ח, אך שם בעי, דשי' הר"מ (פ"ב ה"ב משבועות) דשם הוא הל' בכל **שבועות**, ול"ד בשבה"ד. (ועיי"ש בהשגות). וכנראה דס"ל, דאף שבועת המשנה בעינן שתהי' שבוה"ד, משא"כ היסת. ושי' רש"י (לסוגיין) דשבועה בב"ד בעיא תמיד שם ואנקוטי חפצא, אפי' שבועת המשנה. משא"כ חוץ לב"ד - ומשמע דאף שם א"צ. דלרש"י שם הוי דין בשבה"ד, ולא בגדר שבועה בכלל. ומד' התוס' שלפנינו משמע דאף היסת בעיא דתיהוי שבוה"ד, ובעינן בה גם שם וגם נקיטת חפץ. (ולפי"ז, ג' שיטות הן מתי' בעינן דוקא שבה"ד ומתי' סגי בראייה צדדית ובירור חיצוני דסתם שבועה, דומה לראיית נודרת דמתני' דר"ג.) וער"מ פי"א הי"ד ... אבל רבותינו הורו שאין משיביעין אלא בלשון הקודש. (המח' תלו' בב' הגי' שבגמ' שבועות ל"ח סע"ב.) ... ואע"פ שנהגו בכל ב"ד להשיביע בלה"ק ... **ואף שבועת היסת** נהגו כל העם להשיביע אותה בלה"ק. ור"ל בסיום זה, דאף הר"י מגאש לא הי' סובר כן בהיסת, שהרי היסת אינה שבוה"ד, וכנ"ל בשי' הר"מ (בהי"ג), ואעפ"כ נהגו כן - אף בהיסת.

לפרש"י, אשבעה חוץ לב"ד דסוגיין ר"ל - ראי' צדדית, וכמו בנדר דמתני', דכל כה"ג (בלא שם ובלא נקיט"ח) אינה שבוה"ד. אך הרמב"ם לא פי' הגמ' כרש"י (עי' מגיד משנה לפט"ז מאישות הי"א), ולפרש דחוץ לב"ד היינו שלא במקום הקבוע להם (their office), אין לזה מובן כלל. ונר', דיל"פ בב' פנים: א) או דר"ל בלא ציווי ב"ד והוראת ב"ד על השבועה. ב) או דר"ל, עפ"י הוראת ב"ד, אך **שלא על דעת כ"ד**, כנהוג בכל שאר שבועות הדיינים. והנה בב"ק (קו.) אי' דבקפץ ונשבע ל"א רב דשבועה קונה. ופי' הר"ח (עחה"ר לפנינו) דמינה ילפי', דאין השבועה חשובה כשבה"ד אלא **בהוראת** ב"ד תחילה עליה. ורמב"ן חולק וס"ל, דזה שהוא חייב לישבע פועל להחשיב להשבועה שבוה"ד אם נוקט חפץ בידו, ולא בעינן הוראת ב"ד בדוקא. אך דוקא בדין שבועה קונה, דילפי' מולקח בעליו ולא ישלם, כיון שקיבלו בעלים שבועה וגו', אמרי' הכי. כל', דלא ר"ל רב **דשבוה"ד** קונה, אלא שאם הי' **פסק כ"ד** שהוא פטור, שוב אי' להיות חייב אח"כ, כעין דינא דטעה בשיקול הדעת, שדינו דין ומשלם מביתו, ול"א שיחזיר זה שגבה הממון לחברו, דכבר חל הפסק - דין לזכותו. משא"כ בטעה בדבר משנה, דבכל כה"ג ליכא פסק, ושיעורא היא בהוראת טעות, איזו טעות מבטלת הפסק - דין, ואיזו לא. (ודומה לזה, ענין טעות בדבר שהצדוקים מודים בו לענין פר העלם דש"צ, דבטעות בנוגע למאי דמפורש בקרא להדיא, לא חשיבא כלל **הוראה** - הרי דחזינן דיש שיעורים בדבר, מתי לא חשיבא כלל הוראה, ומתי מיקריא הוראה - אך מוטעת.) וזוה פליגי הר"ח והרמב"ן, בדינא דרב, דלר"ח - שבועה קונה, דהיינו **שבה"ד**; ולרמב"ן - כיון שיצא מב"ד פטור, דהיינו - בהוראת פטור, א"א תו לחייבו. (אך בעינן שישבע, שהרי כן פוסקים הב"ד, שאם ישבע, יפטר. ולהכי אמר רב **שבועה** קונה. אך ל"ד קאמר. ואין לומר שאפילו בקפץ ונשבע, יפסקו הב"ד **עכשיו** שהוא פטור, דבכה"ג תו ליכא מה לפסוק. שהרי הוא פטור **ממילא**, שהרי נשבע שבה"ד. ודוקא בהורו ב"ד עד שלא נשבע, ואח"כ נשבע, נמצא שיצא זכאי **עפ"י הוראתם הם**.) וה"נ איתא בסוגי' דהתם, דטט"ג אינו חייב בקפץ ונשבע. ולר"ח ה"ט כנ"ל. ולרמב"ן צ"ל פ דאף התם אין המחייבו בכפל והעושהו לגנב **השבועה**, אלא זה שיצא פטור עפ"י פסק והוראת ב"ד. - ומעתה, לרש"י שפי' חוץ לב"ד שלא תהי' שבה"ד, א"כ ר"ל הגמ' שזה יועיל בתור ראי' צדדית כמו נדר - לאחר תקנת ר"ג. אך הר"מ כנראה פי', דזה קאי עדיין לפי עיקר התקנה, לפני תיקון ר"ג דנדר. ואם יסבור הר"מ כשיטת הר"ח, דקפץ ונשבע אינה כלל שבוה"ד, פשיטא דא"א לפרש אלא כהצד הב' הנ"ל, דאינה

נשבעת ע"ד ב"ד. אך אם יסבור כשיטת רמב"ן, שפיר יל"פ כהצד הא' הנ"ל בחוץ לבי"ד. דהיינו, דמאי דאיתא במתני' - נמנעו מלהשביעה - איסורא קאמר. שאסור לב"ד להשביעה. אך היינו דוקא בפסק תחילה שמחוייבת היא לישבע. (או, לצד הב', במשביעים אותה על דעת ב"ד.) אבל בחוץ לבי"ד, ליכא אי', דלא ניכר כ"כ, ולא חשיב כ"כ כאילו הם המשביעים אותה. וכצל"פ כונת הר"מ בל' (פט"ז הי"א מאישות): **כשמשיעין ב"ד ...** את האלמנה ... אין **משיעין** אותה אלא חוץ לב"ד. מפני שב"ד **היו נמנעין מלהשביעה** וגו'. דלכאורה ד' סותרין זא"ז. שמתחילה כתב **שב"ד** משביעין, ואח"כ אמר **שאינם** משביעים. אי"ו פי' כנ"ל, **שאיסור** יש על הב"ד להתעסק ולהתמצעות לחייבה בשבועתה.

בשני דרב קילי נדרי. וליכא ראי' במה שנדרה. אך בנוגע לחפצא דשבה"ד שע"י יש נאמנות לטענת בע"ד לא מצינו שיאמרו כן, דאין הנאמנות בה מחמת האומדנא וחזקת כשרות שיש לו לבע"ד, אלא שהחפצא של שבה"ד נותנת לו הנאמנות, וכנ"ל. - (השוה שיעורי ר' לסנהדרין בענין פסול נוגע אי הוי מטעם חשש משקר. ד"ע.)

לשי' הר"ח דקפץ ונשבע לא חשיבא שהב"ד, צ"ע סוגיין. ותי' הר"ח, דהכא ר"ל, שבכה"ג משביעין אותה פעם שני', עפ"י הוראת ב"ד וציווים. הרי שמפרש כמו הרמב"ם, דנמנעו מלהשביעה ר"ל **איסור** על הב"ד, ובכה"ג, שהיא אינה חוששת לשבועות, וכבר נשבעה, ליכא אי'. ולא ר"ל שתיקנו שלא להתחשב כלל בשבוה"ד, אלא שהניחיה אמקומה ובנאמנותה, אך אסרו לב"ד לחייבה. - ובאמת הי' נל"ת קו' הר"ח באופן אחר, יותר פשוט. דאיה"נ דבקפץ ונשבע אינה שבוה"ד, אבל מאחר דתיקן ר"ג דאף ראיות צדדיות - כמו בנדר - מבררות, ה"נ איכא בירור בשבועה, אף דלא היתה בגדר שבה"ד. וצ"ע באמת מאי ק"ל בגמ' דידן. ונל"פ, דבירור נדר עדיף טפי מבירור דשבועה, דבנדר בעינן שתהיה אסורה כל ימיה, עתוד"ה ונודרת, ובעמוד ב' ד"ה אבל. וכמו"כ ניחא עפ"י ד' התוס' האלו, קו' אחרת שילה"ק, דמדוע הוצרך ר"ג לתקן שתידור, ומדוע לא נהג כתקנת הגאון - להשביע בלהבא, או להנהיג חרם, או שבועה בלא שם שאינה כלל שבועה. ומעתה ניחא, דבעינן או חפצא דשבה"ד להיותה נאמנת, או בירור חיצוני עי"ז שעומדת באיסור **כל ימיה**, אבל סתם שבועה או חרם גרע מנדר. -

תוד"ה לא היו ... וליכא למימר וגו'. דלקרבן חשיבא כשבועת אמת, אך למלקות נידונת כשבועת

שקר, וכדאשכחן בנשבע לבטל את המצוה, דאילו הי' אך פסוק אחד הייתי מחלק כן ואומר, דלקרבן חשיבא כשבועת שוא, מפני שלא חלה, ולמלקות - כשבועת שקר, שחלה, ושעובר עליה בזמן שמקיים את המצוה. וא"כ חזינן דיל"ח בשבועה אחת לדונה לאיזו דינים כשוא, ולאיזו דינים כשקר. וה"נ נחלק בנדרי אונסין. - דז"א. דהא לבך אנסך משמע וכו' (עיי"ש). דאפשר להיות שבועה אחת שהיא גם שוא וגם שקר, לפעמים זה ולפעמים זה. אבל להיות שבועה אחת, שהיא לפעמים **אמת** ולפעמים **שקר**, זה מן הנמנע, דאמת ושקר הם תרתי - דסתר, משא"כ שוא ושקר, דעכ"פ תרוויהו לאו שבועת אמת פשוטה הוו. - כן הק' התוס' אסוגיין. (חילוק בשבועה אחת מצינו גם בנידון אחר, בנשבע לשעבר - אכלתי ולא אכל. דחייב קרבן, דחשיבא **שבועת בטוי**, לפי המשנה בשבועות (ט:). וצעפ"כ יש דיעה אחת הס' שמלקות בכה"ג הויא מכח לאו דשוא. חזינן דיש שבועה שלגבי

מלקות היא שוא, ולגבי קרבן - שקר, דהיינו - שבועת ביטוי. והוא היפך ס"ד הגמ' בנשבע לבטל את המצוה, דלמלקות הוי' שקר, ולקרבן - שוא. מו"ר.)

ותי' התוס', דכל כה"ג דהו"ל למידע וליזהר, לא מיקרי האדם בשבועה פרט לאנוס. ומסתברא דר"ל, דאנוס לא שייך בשבחה"ד אלא דוקא בשבועה שאינו מחוייב בה. (א"נ יל"פ דדוקא בשומרי' ליתא לפטור זה.) כל', דכל שהו"ל ליזהר לא נידון כאנוס. ומצינו כה"ג אף במקומות אחרים: א) בריש כתובות - בסוגיית אנוס בגטין, דבאנוסא דשכיחא, דהו"ל לאתנווי, לא חשיב אנוס. והיינו, אם נפרש דאנוס בגטין מבטל הגט מדינא דאנוס רחמנא פטרי', כתחילת הסוגי' דמס' נדרים, [ודלא כד' הר"ן שמה, דה"ט - מחמת **אומדנא** דמסתמא לא לזה נתכוין]. (עמשכ"ל מזה - ל'. ב) תחילתו בפשיעה וסופו באנוס. ג) והוא העיקר: בסוגי' דשבועות (יח.) אי' דבת"ח בשלא הי' סמוך לוסתה, הוי אנוס על הכניסה. ובידע שהי' סמוך לוסתה (יז:), חשיב שפיר שוגג. ודייק הרשב"א בתה"א, דהך סוגי' אזלא כמ"ד וסתות דאו'. (עגמ' נדה טז.) ודעת הרא"ה, דאילו הי' סבור הגמ' דוסתות דאו', הי' הת"ח נידון כמזיד (לכה"פ לענין קרבן) אכניסה ולא כשוגג. (עי' שיעורי מו"ר להל' נדה.) ועכ"פ חזינן מאלו הראשונים, דההלכה של פרישה פועלת בגדרי שוגג ואנוס, וכל שהי' מחוייב ליזהר מאי' מחמת עשה דוהזרתם, לא מיקרי תו **אנוס**. - וה"נ יל"פ בשי' התוס' שלפנינו בגדר דין האדם בשבועה, פרט לאנוס. אך צ"ע. דבכל הנהו, הפטור אנוס הוא מחמת הדין דאנוס רחמנא פטריה דכהת"כ, דליכא עונש. ובנוגע לדין זה, שפיר י"ל דבהי' מחוייב ליזהר, לא מיקרי אנוס ליפטר. אך הכא טיפלו התוס' בדין הפרטי והמיוחד דאנוס בשבועה, אשר גדרו היינו - דחשיבא **כשבועת אמת**, וליכא כלל עבירה. דשבועת שקר משערינן כפי דעת הנשבע (אפילו דעתו המוטעת) דבשעת מעשה. ומדוע ישתנה דין זה בהו"ל לאזדהורי. ומד' התוס' הללו מוכח דס"ל, דאין זה גדר חדש בשבועת **שקר** ושבועת **אמת**, כנ"ל, אלא פטור אנוס. ובאמת בר"מ מוכרח ד"ז, דאין האדם בשבועה פרט לאנוס הגדרה באמת ושקר, עפ"ג משבועות ה"ו, דאף אנוס דשעת **עבירות השבועה** (ולא רק אנוס דשעת ביטוי השבועה) נכלל בדין זה.

תוד"ה לא שנו: בכיבוי נרות. ר"ל, איום. ומקור ד"ז בגמ' שבועות (לט.) ובר"מ (פי"א משבועות

הט"ו וט"ז). וצל"ה, איזה שינוי או הבדל יש **בעצמה** של השבועה, בין אם איימו עליו א"ל. ומדוע אין מאיימים ככה אף בשבועת המשנה. ונל"פ, דלדעת הרמב"ם, שעיר המשתלח מכפר על הקלות אפילו בלא תשובה, ועל החמורות - דוקא בעשה תשובה. וחמורות היינו - כריתות ומיתות ב"ד. ובכלל זה, אף שבועות שוא. (ער"מ פ"א מתשובה ה"ב), דכתיב בה כי לא ינקה ד'. ונראה, דעונש החמור הזה, מחמת שהשבועה בכלל עבירות החמורות, הויא דוקא במזיד ובהתרו בו, והיינו - באיום. ובלא האיום, אין השבועה (אם שקר היא) בכלל עבירות החמורות. ובדרבנן, לא בעינן לזה.

תוד"ה ונודרת. דאע"ג דנדר חייל אף וגו'. עיי"ש (נדרים ט"ו רע"א) בר"ן ותוס', דכונת הגמ' דלא

חלה כלל השבועה (בדינו של ריו"ח), וכן לא חל כלל הנדר (במשנה דהתם), דהרי א"א לקיימו. ולוקה (כדרי"ח) משום שבועת **שוא**. ופשיטא דזה לא שייך בנדר. וד' התוס' שלפנינו סותרים ד' דהתם, וכנראה דמפרשי כהמפרש

שמה (במקום רש"י), ד"ה מי שבקינן, הא עבר ודאי באי לא יחל. דבאמת, אפשר לנדר ולשבועה לחול אף על דבר שא"א לו לקיימו. אך חידושו של ריו"ח היינו, דעובדא דא (דהוא א"א לקיימו) פועלת דא"צ להמתין עד שיעבור בפועל ממש על נדרו, וכבר - בעת ביטויו הנדר, חשיב כאילו עבר כבר עליו, וכבר עבר איי' **לא יחל** (כדיוק רש"י, וכן דעת התוס' לפנינו.), ולוקה מחמת זה. וה"ט דישן לאלתר, דמאחר שכבר עבר, דעצם ביטויו והפלאתו הנדר נחשבת כבר כעבירת הנדר, לא ירויח מאומה אם יזהר בו, כי כבר נתחלל הנדר מכל וכל [ועי' בבית יצחק, תשנ"ח, עמ' פ"ב.]. - והנה להר"ן פי' הגמ' היינו, דמאחר שא"א לו לקיימו, אין השבועה חלה, וממילא עובר איי' שבועת שוא, שזהו גדרה - הפלאת שבועה שא"א לה לחול. (וד' אופני שבועת שוא יש: א) על עץ שהוא עץ. (ב) על עץ שהוא אבן. (ג) לבטל את המצוה. (ד) דבר שא"א לקיימו. ב' קמאי בעבר, וב' בתראי - בלהבא, ומחמת שא"א להם לחול היינו דחשיבי שוא. ער"מ פ"א משבועות ה"ד - ה"ז.) וכמו שאין שבועה חלה בדבר שא"א לו לעשותו, ה"נ נדר, דאין זאת הלכה פרטית המיוחדת **לשבועה**, אלא דין **בהפלאה** בכלל. אך צ"ע לדעת המפרש ותוס' שלפנינו, מדוע לא ילקה שתיים בציורו של ריו"ח, האחת משום בל יחל, והב' - משום שבועת שוא. (ל"י, מנ"ל לר' דבהא כו"ע מודו דכה"ג מיקרי שוא.) וצל"פ, לדידהו, דמאחר ששבועת שוא היא, זהו גופא פועל להפקיע חלות השבועה, ותו לא לקי עוד מטעם בל יחל. אך בנדר שא"א לקיימו, דליכא "נדר שוא", שפיר חל הנדר, אך מאחר שא"א לקיימו, חשיבא עצם הפלאתו הנדר כעבירת הנדר, ולוקה מדין בל יחל. - והא דחשיב כבר כעבירת הנדר, ולוקה כבר משום לא יחל, אף שעדיין לא עבר בפ"מ, מחמת דא"א לקיימו, היינו דוקא אם בשעת הפלאת הנדר כבר הי' א"א לקיימו, ועצם הפלאתו הנדר חשיבא כעבירת הנדר. אך בהי' אפשר אז לקיימו, ורק אח"כ נתחדשו דברים שמנעו אפשרות קיום הנדר, בכה"ג אינו לוקה עד שיעבור ממש על הנדר. דאין לוקין מחמת **שעומד** לעבור עבירה, אלא מחמת עבירת העבירה. ודוקא בציור ריו"ח לוקה, אף שעדיין לא עבר בפ"מ, דחשבינן **להפלאת** הנדר **כעבירתו**. וזה מבואר. אך צ"ע ציור התוס', שהי' הספק מחמת תנאי. דבשלמא אם נדרה שלא לאכול פירות מדינה פלונית, ובשעת נדרה הי' אפשר לה להשיג פירות ממק"א, ורק אח"כ נשתנו העניינים, וא"א לה להשיג אלא פירות מאותה המדינה, שנהפך הנדר - לאחר זמן - להיות א"א לקיימו, בכה"ג שפיר ניחא ד' התוס', שאין להלקותו על שעומד לעבור על הנדר, אא"כ כבר עבר עליו. אך בנודר על תנאי נדר שא"א לקיימו, אף דאיכא ספק בחלות הנדר, מכ"מ עצמו של הנדר - אם יחול, כבר ידוע לנו בשעת נדרו שהוא א"א לחול, והול"ל שעצם הפלאתו אותו הנדר תחשב כבר כעבירת הנדר. וצל"ע ד' התוס'. ואפשר לחלק דיש תנאי של אם ותנאי של ע"מ, האחד חל בשעת קיום התנאי, והשני - תומ"י. ויל"פ דציור הגמ' - אי נסיבנא איתתא - הי' בתנאי דאם בדוקא. ואם נניח - כשי' התוס' [מסתמא כונת רבינו לתוס' נזיר (יא). ועי' ח"י הגר"ז ריש הל' נזירות בשם הגר"ח ביישוב קושיית התוס' הנ"ל.]. - דמשפטי התנאים וכללותיהם נוהגים אף בנדרים, וכאן **לא חל הנדר** עד שנשא, ניחא טפי. דפשיטא דאין לומר שהפלאת הנדר היתה כבר עבירת הנדר, שהרי **לא חל** עד לאח"ז. אבל איה"נ דבתנאי דע"מ יודו התוס' דשפיר לוקה, אם יתקיים התנאי לבסוף.

... ודוקא שבועות הבאי אסור מדרבנן. ר"ל, צריך התרה מדרבנן ... לא ינקה. כונתו, דיש אי'

שבועת שוא. וגדרו - שבועה שלא חלה. (דנדר שא"א לחול אין בו איסור. משא"כ בשבועה, וכנ"ל.) ובשבועת הבאי, פשיטא דלא חלה, שאינו אומר כן אלא להחזיק דבריו, ולא נתכוין לאסור על עצמו שום דבר. וא"כ הי' צ"ל

עובר אאי' שבועת שוא, ולכך תיקנו חכמים דנחשוב לשבועה זו **כאילו חלה**, ומה"ט בעיא היתר, וממילא לית בה משום שוא. שע"ז שהשבועה חלה, הוא ניצול מאי' שוא.

... כיון דמשם ואילך לא מיתסרא. שכבר עברה על נדרה. ולא תרויח כלום בניהוג איסור זה. דלהר"ן ותוס' נדרים פשיטא דלא מיסתרא משם ואילך. ואף למפרש ותוס' דידן ניחא בציוור דריו"ח, שהיתה שמה **שבועה**, והאי' שוא מונע החלות, וכנ"ל, ופשיטא דמותר לו לישן. והתוס' חי', דאף בנדר, דלכו"ע **חל**, מכ"מ מותר מכאן ואילך, שכבר עברה אנדרה, ולא תרויח מאומה בניהוג האי'.

לה:

נדר שהודר ברבים. דחשיב ככל מילתא דמתעביד באפי רבים, אלים טפי. (חה"ר) ומה"ט, בין הפרה ובין התרה לית לי' לס"ד. - ופליגי בגדר רבים, אי ר"ל ג' או יו"ד, דיש כאן הל' של "רבים", להחשיבו כמילתא דמתעביד באפי **רבים**. (עגמ' מו.) אך בנדר **ע"ד רבים**, דין אחר הוא לגמרי, דהיתר נדרים בא תמיד ע"י פתח או חרטה, דהיינו **מדת** הנודר. וזה שנדר ע"ד אחרים, קבע שלא יהיה הוא בעצמו בעל הנדר שנתחשב בדעתו ע"ד הפתח או החרטה. ומה"ט כ' בתוס' (בד"ה אבל בתי' הא', ובד"ה ליחוש נסתפקו בזה, ובד"ה אמר אמיר כ' כתי' הב'. ועחה"ר מזה.) דבהפרה כו"ע ל"פ דלא איכפת לן בע"ד רבים. דא"צ דעתה בשעת ההפרה שנאמר שע"ז שנדרה ע"ד רבים אחרים, מנעה ממנה האפשרות להיות כבעל הנדר אח"כ להיות לה לבדה פתח או חרטה. ולדבר מצוה כ' תוס' דה"ט דיש התרה, דיש אומדנא דהרבים מסכימים להתרתה. והסכמתם מהניא, כד' התוד"ה אבל. ולדעת הרשב"א דבעינן חרטות שוות, דבעינן לפתח או חרטה **דעת אחת**, ואם יבוא אחד לישאל על נדרו מפני שיש לו ב' פתחים, ואין בכל אחד בפ"ע להשוות להנדר טעות אלא בצירוף, נראה פשוט דלא יועיל. וה"נ כה"ג. - א"כ צריכים להוסיף, לדבר מצוה, יש אומדנא שכולם מסכימים להתיר הנדר מטעם אחד. וכן ע"י שט"מ לבכורות (מו.), אבל איה"נ שאם - בדבר מצוה - יאמרו להדיא, שאינם מסכימים להיתר, דא"א להתיר. (משל"מ פ"ו ה"ח משבועות.) אך הדיעה השני' שבתוס' צ"ב. וצל"פ, דהפרת הבעל מיוסדת אדינא דרב פנחס, דכל הנודרת וגו' (להלן פג:), ומה"ט לא חשיב כזה אוסר וזה מתיר. ר"ל (עצם דינו של ר"פ תמוה, היאך יכול להפר במקום דליכא אישות של נישואין - בקטנה שנשאת אך מדרבנן, ובנדרים בהגעת הזמן. אבל דינו בסוף גטין יש להבין - במקצת, שאף כי אין להבין על בוריו עיקר דינו, **תוצאות** הדין ניכרות לנו ...) שאין הבעל מיפר סתם ככה נדרי אשתו, אלא שעל ידה ומכחה ומחמתה הוא דנעשה לבעל הנדר, ע"ז שאשתו פועלת שזה הנדר יהיה מצורף אליו. - ומה"ט בעינן דוקא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה, דרק הללו **מצורפים** להבעל. (וכ"כ ריטב"א רפ"י נדרים ד"ה מת הבעל, דמחמת דינא דר"פ הוא דבעינן דוקא נדרי עינוי נפש וכו'. ד"ע) ומזה הסיקה הדיעה השני' שבתוס', דבנודרת עד"ר, אף הפרה לית לה, דבכה"ג אין הנדר **מצורף** לבעלה, שהרי לא ע"ד נדרה. וס"ל לשאר הראשונים, **דלעולם** אין האשה יכולה לבטל צירוף בעלה לנדריה - אפילו ע"י נדרה עד"ר. (עיי"ש בריטב"א, ובגליוני הש"ס לנדרים ע"ג ע"ב. ד"ע.) והנה ש"י הר"מ (ער"ן לנדרים ס"ח ע"א) דאב מפר כל נדרי בתו, ושונה בזה מבעל. ועפ"י הגדרתנו דלעיל זה ר"ל, דאב תמיד כבעל הנדר, ולא מחמת ומכח בתו וע"י, שא"צ כלל לידור על דעתו. וא"כ

יל"פ, דאפילו לשיטה השנייה שבתוס', דעד"ר אף הפרה לית לה, היינו דוקא (להר"מ) הפרת הבעל, אבל הפרת האב עדיין יהי' שייך. ולפי הדיעה הזו נראה ברור דלא יועיל לזה דבר מצוה להיות לה הפרה, שהרי אין הבעל בעלים על זה הנדר, והיאך ישתנה מצב זה ע"י דבר מצוה. כל', אם נפרש דבר מצוה כתוס' (בשם הר"ת). אך עויל"פ אחרת, דהיכא שהנדר הי' לבטל את המצוה, והי' בזה איסור, א"א לו להנודר לידור עד"ר בכה"ג, מפני שאין לו רשות ע"ז, ומה"ט אינה חלה (העד"ר). וא"כ, אפילו במוחים הרבים תהי' התרה שייכת (דלא כמשל"מ בשם הריב"ש), וכן נמי יהי' מקום כאן אף **להפרה**. אך ז"ב, דעד"ר וברבים ב' עניינים נפרדים הם זמ"ז, ומחמת ב' טעמים שונים. ואפשר לסבור בזה דאין לו התרה ולחלוק בשני', וכן להיפך. וד' התוס' (ד"ה אמר אמימר) צ"ע, שכ"ו ק"ו בזה, דלמ"ד ברבים אין לו הפרה, כ"ש עד"ר. ולכאורה אין לזה כל הבנה. דאיזה קשר יש בין ב' הלי' אלו? והנה ש"י ר"ת (תוד"ה אבל) דעד"ר אינו כלום, וצריך שיאמר ע"ד פו"פ. והרשב"א והר"ן חולקים בזה. וכ' הר"ן דבין ל' זה ובין איך ל' מהנו לאשווי עד"ר. ואף ברמב"ם משמע דנוסחת עד"ר מהניא, בניגוד לש"י ר"ת, ומשמע קצת דדוקא בנוסחא זו מהני'. אבל באומר ע"ד פו"פ הר"ז כע"ד יחיד, ופופו"פ - היינו ג' יחידים, ואינו כלום, דבעינן דוקא עד"ר, **בתורת רבים**. ובמח' הר"ת והר"ן באומר בנוסחת עד"ר נל"פ, דל' זאת מורה ע"ד כל העולם כולו, וא"א כלל לשאול את דעת כולם, ונמצא שלא עשה למישהו אחר לבעלים על נדרו במקום היותו הוא לבדו הבעלים. ובהא פליגי. לר"ת מהני עד"ר לאשווי' אחרני לבעלי הנדר תחתיו ובמקומו הוא. (לכאורה פשיטא דאף לר"ת א"א לפו"פ לשאול על נדרו מבלי שיהי' לו - להנודר - פתח או חרטה. מו"ר. וא"כ פשיטא דאין בעד"ר ניתוק **ומסירת** הבעלות ממנו לאחרים, שהרי עדיין הוא בעלים על הנדר. אלא ענין עד"ר היינו **הוספת בעלים** על הנדר, שיהיו **אף** האחרים עמו בעלים עליו. ולכאורה אין זה כפ' מו"ר. ונל"פ עפ"י מה שביארנו בד' התוס' גטין ס"ו. ד"ה כל השומע (עי' שיעורי ר' רפ"ב דמס' קידושין ובית יצחק, תשנ"ה, עמ' י"ז--י"ח) דא"א להיות שהכל יהיו **בעלים** על איזה מעשה. דבעלות צריכה שתהיה מוגבלת ומצומצמת, ושיהי' בנ"א **שאינם בעלים** בכדי שיחשבו הללו לבעלים. כל', שיהיו הללו **מיוחדים**. ואם אמר עד"ר וכולל בזה **כל בניא**, זה א"א להיות, שיהיו הכל בעלים על נדרו, וא"כ לא מהניא אמירתו זאת, ונשאר אך הוא הבעלים היחידים על נדרו. ודעת הר"מ, או לחלוק על הס' הנ"ל; או דס"ל דעד"ר לא ר"ל שעושה אותם שע"ד הוא נודר **לבעלי** הנדר, אלא שקובע שדעתו ע"ד הפתח והחרטה יהיה תלוי בהם, ושם לא יסכימו הם לפתחו, שאף הוא אינו מחשיבו לפתח, וכשאר תנאי דעלמא. אך לפי"ז הפי' הב' צ"ע, דלא יהא גרע מהנשבע שבועה אחת, ואח"כ נשבע שלא להתיר שבועתו זאת הראשונה, דמתירין לו השני', ואח"כ מתירין הראשונה. וה"נ, אמירתו עד"ר לא גרעה מאילו נשבע שלא יתיר נדרו בפתח וחרטה דידי' אלא א"כ יסכימו האחרים עמו. אך יל"פ, דאמירתו עד"ר **קובעת** שאין דעתו על הפתח או על החרטה חשובה כדעת, וזה גרע מנשבע שלא ישאל וכו'. (ד"ע) ושי' הר"מ, דאפשר לנתק מעצמו בעלות הנדר, אעפ"י שאיננו עושה לאחרים בעלים תחתיו. ולר"ת בעינן שיהי' בעד"ר מסירת בעלות הנדר לאחרים, ובלא"ה, אין בעלותו הוא מתבטלת מעל הנדר. -ומעתה נר', דלש"י הר"מ א"ש ק"ו דהתוס', דברבים מהני' לבטל ולהקפיע בעלותו הוא מעל הנדר, וכ"ש עד"ר, דפקעה בעלותו. אך לר"ת, דליכא בעד"ר **הפקעת** בעלותו, אלא **מסירת** בעלות הנדר לאחרים, ליכא כלל ק"ו. (ל"ה כל זה ...)

תוס' (מו.) ד"ה רנב"י. נסתפקו בעד"ר, אי בעי ג' או דסגי בכ'. כל', דאפשר דהכא לא בעינן חלות שם

רבים (בהגדרתו, או יו"ד או ג', כפלוגתא דאמוראי דהתם), אלא אף ב', אף דלא הוו "רבים", הוא עושה אותם

בעלי זה הנדר. אבל חד לא. עי' סיום דברי התוס' וצ"ב. והיינו לדעת הר"ת, שמוסר את בעלותו לאחרים. אך להר"ם שענין עד"ר היינו **שמפקיע** בעלותו - אעפ"י שאיננו עושה האחרים לבעלים (ומסתמא מחמת פי' זה ברמב"ם הוכרח רבינו לפרש אחרת ענין לדבר מצוה, כנ"ל, דבכה"ג שאין לו רשות לידור כן, לא חלה אמירתו עד"ר), א"כ בעינן דוקא רבים עפ"י דין, בכדי שיבטלו הם בעלותו ... (מדומני שאמר ר' קצת ע"ז הדרך ... ול"ה).

פירוט הנדר. מה"ת פשיטא דא"צ, וכל המח' היא אך מדרבנן. (עי' ארעא דרבנן בהשמטות סי' קפ"ה).

ד"ע) ולפי"ז צ"ע סוגיין, ששאלו מ"ט דר"נ דס"ל א"צ. הלא טעמא דידי' פשיטא, דמה"ת א"צ, ומהיכא תיתי דצריך. - והנה בדין תורה, אם יפסקו הב"ד חייב או פטור מבלי שידעו עצם העובדא וטענות הבע"ד, אפילו יתגלה לבסוף שכדין פסקו - במקרה, פשיטא דאין זה בגדר פסק - דין, שהרי בשעת מעשה לא ידעו מאומה על - מה הם פוסקים ומכריעים. ואעפ"כ שונה התרת נדרים - מן התורה. אך יל"ע, למ"ד צריך לפרש מדרבנן, אי תק"ח היתה שתהי' התרת נדרים ככל שאר מעשי ב"ד, דבעינן שידעו הבי"ד בבירור **על מה** הם פוסקים. או ל"ד. דאפילו מדרבנן אין התרת נדרים כשאר פסקי ב"ד, ורק מחמת החששא דדבר אי' (גדר שאסור להתירו) הצריכו פירוט הנדר. וא"ל דנפק"מ בחקירה זו לענין דיעבד (עצה"ר), דאף לפי הצד השני י"ל דכן תיקנו חכמים, שלא יהא מותר אף בדעבד. (לכאורה צ"ע דחיי"ת ר' הלזו, דהא לרוב הפוסקים - שו"ע יו"ד רכ"ח סט"ו - אם התירו נדר של דבר אי' הוא מותר בדעבד, ועיי"ש בבהגר"א אות כ"ז. ד"ע.) ונר', דנפק"מ לפירוט לאחד מן הדיינים, שדעת הרשב"א (הביאו המחבר רכ"ח סי"ד) דסגי בהכי. וה"ט, דס"ל כפי' השני הנ"ל. (בהגר"א אות כ"ה.) דאילו לטעמא קמא, דבי"ד דהתרת נדרים בעינן ככל פסק דין דעלמא, ולכאורה בעינן ג"כ בעינן שידעו בירור כל ג' דייני ההיתר על מה הם פוסקים.

ואגב, יש להסתפק בענין אחר בהתרת נדרים, אם מתירים רק **את החפצא של הנדר**; או שמתירים לו **להגברא** שהוא רשאי לעבור על זה הנדר. דקיי"ל דגר אינו דן אלא חברו הגר בד"מ (כשי' התוס' סנהדרין לו:). אך לאו"ה פשיטא דכשר לפסוק אף בעד ישראל (אפשר שיהי' אי' למנותו רב, כמו מינוי גר לשררה דריש גרנותא, עגמ' קידו' עו:), והחילוק הוא, דשררה חשיבא רק היכא שהוא פוסק **על הגברא**, ובאו"ה, הפסק הוא על התרנגול או על דם הנדות, ולא על **זה הגברא** [עי' בס' ארץ הצבי, עמ' רכ"ח, הערה ה']. ויל"ע בהתרת נדרים, אי גר מתיר לישראל, עפ"י הספק הנ"ל. וילה"ר מסוגיית נדרים (ח:): לפי' הר"מ (עיי"ש בר"ן), דבהתרת נדרים בעינן שיבוא הנודר בפני הב"ד. ואילו הי' ההיתר על הנדר, מסתמא לא הי' צורך לזה, כי לא הי' לענין בפניו שום משמעות כלל. א"ו מוכח, שהיתר נדרים הוא **לגברא**, שמותר לו לעבור על נדרו, ולא סתם, שנדרו פקע. ונר' דיש ג"כ נפק"מ לענין נוסח ההתרה: דמנהגנו הוא לומר מותר **לך** מותר **לך** מותר **לך**. והיינו, עפ"י הגמ' הנ"ל והסבר דידן. וכ"ה ל' הר"מ פ"י משבועות ה"ה: לך. ואילו בשאר הוראות או"ה פשיטא דא"צ לצרף פסק ההיתר להגברא, וסגי באמרו - זאת התרנגולת מותרת, וא"צ להוסיף - מותרת לכם לאכלה. (מו"ר. אך עגמ' ריש הוריות ותוס' שמה. ד"ע)